

SFÎNTUL AMBROZIE
SCRIERI

COLECȚIA
"PĂRINȚI ȘI SCRITORI BISERICEȘTI"
APARE
DIN INIȚIATIVA PATRIARHULUI
IUSTIN
ȘI SE CONTINUĂ SUB ÎNDRUMAREA
PREA FERICITULUI PĂRINTE
TEOCTIST
PATRIARHUL BISERICII ORTODOXE ROMÂNE

COMISIA DE EDITARE:

P.S. TEOFAN SINAITUL, Vicar patriarhal (președinte), P. C.
Pr. SABIN VERZAN, Consilier Patriarhal, Pr. Prof. ȘTEFAN
ALEXE, Pr. Prof. TEODOR BODOGAE, Pr. Prof.
CONSTANTIN CORNÎTESCU, Prof. ALEXANDRU ELIAN,
Prof. IORGU IVAN, Pr. Prof. DUMITRU STĂNILOAE,
ION CIUTACU (secretar)

PĂRINȚI ȘI SCRITORII BISERICEȘTI

53

SFÎNTUL AMBROZIE

SCRIERI

PARTEA A DOUA

DESPRE SFINTELE TAINE

Traducere, introducere și note de Preot Prof. Dr. **ENE BRANIȘTE**

SCRISORI

Traducere și note de Prof. **DAVID POPESCU**

IMNURI

Traducere și introducere de Lector Dr. **DAN NEGRESCU**

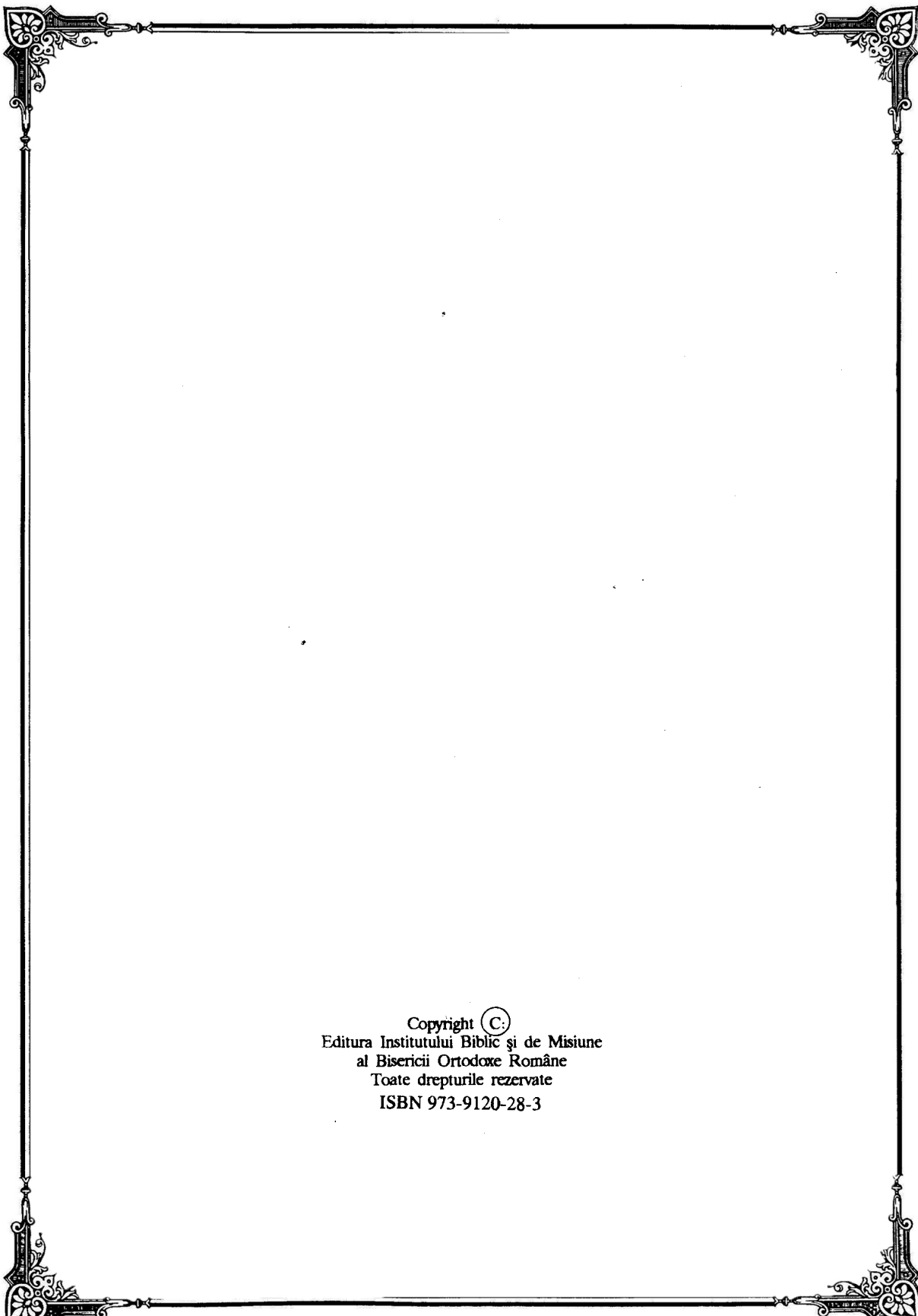
CARTE TIPĂRITĂ CU BINECUVÎNTAREA
PREA FERICITULUI PĂRINTE

TE OCTIST

PATRIARHUL BISERICII ORTODOXE ROMÂNE

EDITURA INSTITUTULUI BIBLIC ȘI DE MISIUNE
AL BISERICII ORTODOXE ROMÂNE
BUCUREȘTI - 1994

Copyright ©
Editura Institutului Biblic și de Misiune
al Bisericii Ortodoxe Române
Toate drepturile rezervate
ISBN 973-9120-28-3

CUVÂNT ÎNAINTE

În istoria Bisericii creștine, veacul al IV-lea a fost marcat deopotrivă de aprige confruntări între Ortodoxie și eterodoxie și de apariția unor neîntreцуți cunoscători și neînfricați apărători ai adevărului revelat. Desigur, atunci, o Biserică viguroasă și nedezbinață, ale cărei două ramuri - răsăriteană și apuseană-comunicau "în duh și în adevăr" putea depăși cu mai multă ușurință încercările venite dinlăuntrul sau din afara ei. Astfel, în veacul acela, un mare patriarh al Alexandriei - Sfântul Atanasie cel Mare (c. 296-373) - își putea găsi în Roma creștină un sprijin sigur împotriva prigonitorilor săi și ai dreptei credințe.

În același "secol de aur" al Bisericii, Fericitul Ieronim (342-420) - autorul binecunoscutei traduceri latine a Sfintei Scripturi: Vulgata - cerceta cu multă râvnă Antiohia, Palestina și Egiptul, împărtășindu-se de bogăția duhovnicească a Răsăritului creștin. Și tot în perioada aceea, Sfântul Ioan Casian (c. 360-435) pleca din părțile noastre (Dobrogea de astăzi) către aceleași puternice focare de spiritualitate din Palestina și Egipt, ajungând, în cele din urmă, în Apusul Europei și legându-și numele de începuturile organizării monahismului occidental.

L-am mai putea numi, în acest context, și pe Rufin de Aquileia (345-410), care în veacul IV a peregrinat și el prin multe locuri din Răsărit, sfințite de jertfa și nevointele atâtor creștini, traducând în limba latină - pentru folosul spiritual al necunoscătorilor de limbă greacă -, printre altele, și însemnate scrieri ale Sfinților Vasile cel Mare și Grigorie de Nazianz.

Dar, între Părinții apuseni din secolul al IV-lea, pentru care comuniunea cu creștinătatea răsăriteană a avut o semnificație specială, un loc deosebit îl ocupă Sfântul Ambrozie al Milanului (c. 339-397), a cărui gândire teologică atât de echilibrată a rodit din întâlnirea simțului pastoral și moral, specific spiritului latin creștin, cu frumusețea și profunzimile teologiei răsăritene. De bună seamă, la modelarea chipului său moral, plin de distincție și armonie, vor fi contribuit atât studiile juridice făcute cu conștiinciozitate, cât și importante răspunderi avute și onorate ca guvernator, înainte de a fi ales episcop al Milanului.

Diversitatea înzestrărilor spirituale ale Sfântului Ambrozie s-a descoperit, însă, după asumarea de către el a slujirii de ierarh al Bisericii latine, un merit deosebit revenindu-i în lupta contra pericolului arian și a încercărilor de restaurare a păgânismului la Roma. Cu un curaj pilduitor el a impus tuturor respectul față de preceptele morale evanghelice și a apărat orânduiele Bisericii în fața familiei imperiale, refuzând Sfânta Împărtășanie împăratului Teodosie

cel Mare, până când acesta nu s-a căit pentru a fi poruncit sângeroase represalii în Tesalonic.

Pe de altă parte, cunoașterea limbii grecești i-a îngăduit Sfântului Ambrozie contactul cu texte fundamentale ale Părinților răsăriteni - dintre care pot fi menționați Sfântul Atanasie cel Mare, Capadocienii, Sfântul Chiril al Ierusalimului - a căror teologie a și făcut-o cunoscută în Apus. Pe lângă toate aceste însușiri mai trebuie, însă, adăugate și aceea de strălucit cunoscător și interpret al Sfintei Scripturi, precum și cea de inspirat innograf, pentru a avea o imagine cât mai bine conturată a personalității bisericești care a avut un rol considerabil în convertirea Fericitului Augustin.

Toată știința sa teologică Sfântul Ambrozie și-a consacrat-o apărării dreptei credințe și zidirii duhovnicești a credincioșilor păstoriți, deci întăririi Bisericii. Dar, cum înnoirea Bisericii are loc în mod real, nu părelnic, fiind realizată prin Sfintele Taine de inițiere, Sfântul Ambrozie al Milanului a dedicat acestora o importantă scriere: *De mysteriis*. Desigur, scrierea acestor omilii baptismale a presupus și o bună cunoaștere a Catehezelor mystagogice ale Sfântului Chiril al Ierusalimului. Prin lucrarea *De mysteriis* (Despre Sfintele Taine), Sfântul Ambrozie vorbește, de fapt, creștinilor din toate timpurile despre necesitatea participării lor conștiente, cu teamă sfântă, la viața sacramentală a Bisericii. Versiunea românească a acestei însemnate scrieri ambroziene ne-a oferit-o Părintele Prof. Dr. Ene Braniște. Ei i se adaugă, în volumul de față, traducerea, prin truda Prof. David Popescu, a Scrisorilor Sfântului Ambrozie - documente epistolografice de mare valoare istorică, precum și traducerea, realizată prin strădania D-lui Lector Dr. Dan Negrescu, a *Imnurilor* compuse de acest mare Părinte al Bisericii latine.

Apreciind că traducerea și publicarea - în cadrul Editurii Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române - a unor scrieri majore, aparținând Sfântului Ambrozie - Părinte de seamă al creștinătății apusene, din vremea Bisericii nedespărțite, poate constitui un binevenit prilej de rememorare a cadrului original de conviețuire cu adevărat ecumenică, binecuvântăm această apariție editorială, rugând pe Bunul Dumnezeu să răsplătească osteneala celor care au făcut-o posibilă și să facă roditoare de bunuri duhovnicești lectura acestei cărți, pentru toți cei care o vor deschide.

La Duminica Floriilor 1994

† TEOCTIST

PATRIARHUL BISERICII ORTODOXE ROMÂNE

PREFAȚĂ

După cum se știe, purtarea de grijă pentru traducerea în românește a scrierilor Sfântului Ambrozie al Mediolanului a fost încredințată părinților profesori Ene Braniște și Teodor Bodogae. Cel dintîi, regretatul coleg Ene Braniște, se număra încă din 1959 printre puținii teologi români care s-au ostenit traducînd și comentînd din operele acestui mare scriitor latin, dar n-a ajuns să aibă bucuria de a vedea forma nouă, mai deplină, în cadrul colecției "Părinți și scriitori bisericești", a scrierilor ambroziene. Înainte de a ne părăsi, el și-a exprimat adeseori bucuria cînd știa că stau gata pentru tipar cele 11 scrieri cu conținut exegetic, așa cum sînt ele traduse în volumul 52 al colecției și cum le-a prezentat cel care semnează aceste rînduri.

Acum, cînd s-au prezentat și materialele pentru volumul 53 al colecției, ne-am gîndit să publicăm în fruntea acestui volum traducerea și comentariul tratatului "Despre Sfintele Taine" așa cum le-a publicat părintele profesor Ene Braniște.

Celelalte două scrieri din volumul 53 sînt cele 91 "Scrisori", traduse de regretatul Prof. David Popescu, și cele 94 "Imnuri" traduse de Lector Dr. Dan Negrescu.

Cu nădejdea că Cel de Sus ne va ajuta să prezentăm și alte materiale din scrierile Sf. Ambrozie, așa cum au fost ele prevăzute ca "scrieri alese" (în acest ultim volum abia dacă am prezentat cîteva "note"), rugăm pe cititorii acestor scrieri să fie cu îngăduință față de munca celor care au ostenit aici.

Pr. prof. dr. Teodor BODOGAE

La Bunavestire, 1994

SFÎNTUL AMBROZIE AL MILANULUI „DE MYSTERIIS”

(DESPRE SFINTELE TAINE)*

Între operele Sfântului Ambrozio, episcopul Milanului († 397), ni s-au transmis două, consacrate explicării celor trei taine de căpetenie ale inițierii creștine: botezul, mirungerea și împărtășirea. Cea dintâi dintre aceste lucrări, cu titlul *De mysteriis*¹, de care ne ocupăm aici, este de autenticitate sigură; cea de-a doua, cu titlul *De sacramentis* (Despre taine)², este de autenticitate îndoielnică, deși unii o consideră o amplificare și completare a celei dintâi³.

De mysteriis, deși ni s-a transmis sub forma unui tratat împărțit în nouă capitole, constituie la origine o serie de cuvântări catehetice, adresate neofiților (noilor creștini) care primiseră botezul în noaptea Paștilor; ele au fost ținute probabil în cursul săptămânii luminate a unui an din jurul lui 387. În ele Sfântul Ambrozio explică neofiților înțelesurile tainice (istorico-simbolice) ale riturilor și ceremoniilor liturgice din slujba Botezului, a Mirungerii și a Împărtășirii, așa cum se săvârșeau aceste Sfinte Taine la Milan (Mediolanum) în vremea aceea; sînt deci opere literare analoage cu cele cinci cateheze numite *mystagogice* (catehezele XIX–XXIII), ținute de Sfântul Chiril al Ierusalimului neofiților din acel oraș ceva mai înainte, probabil în săptămîna luminată a anului 348⁴. Ca toate operele din această categorie, lucrarea Sfântului Ambrozio prezintă o mare importanță, atât pentru literatura creștină mystagogică (consacrată explicării cultului), cît și pentru istoria cultului creștin, ele fiind cele mai importante izvoare care ne dau informații despre rînduiala sau modul săvîrșirii celor trei sfinte taine și îndeosebi a botezului în Apus, spre sfîrșitul secolului al IV-lea.

* Scurt studiu introductiv, traducere și note de Pr. prof. Dr. Ene Braniște.

1. Ed. de J. P. Migne, în P.L. t. XVI Paris, 1880, col. 405–426. Ed. mai nouă, de Otto Faller, în *Corpus Scriptorum Ecclesiasticorum Latinorum*, vol. LXXIII (*Sancti Ambrosii Opera*, pars. VII), Vindobonae, 1955, Alta în vol.: Ambroise de Milan, *De Sacraments. Des Mystères*. Texte établi, traduit et annoté par Dom Bernard Botte, O.S.B., Paris (Ed. du Cerf), 1950, (Coll. Sources Chrétiennes, 25). Trad. germ. de Franz Xaver Schulte, în *Ausgewählte Schriften des heiligen Ambrosius, Bischof von Mailand* I. Band, Kempten, 1871, p. 197–225 (Über die Geheimnisse); alta de Dr. John Ev. Niederhuber, în vol. *Des heiligen Kirchenlehrers Ambrosius von Mailand Pflichtenlehre und ausgewählte Kleinereschriften*, Kempten und München, 1917, p. 271–303 (Über die Mysterien).

2. Ed. de J.P. Migne, în P.L., t. XVI, col. 427–482 și în ed. mai noi, indicate în nota precedentă.

3. Comp. Manualul de *Patrologie* pentru uzul studenților Institutelor teologice, red. de Pr. Prof. I. Coman, București, 1956, p. 233.

4. Text grec la J.P. Migne, P.G., t. XXXIII, col. 1097–1128 (și alte ediții mai noi). Traducerea română cea mai nouă de Pr. D. Fecioru, în vol. Sf. Chiril al Ierusalimului, *Catehezele*. part. II., București, 1945 (Col. „izv. Ortodoxiei”).

Dăm aici, pentru prima oară în românește, traducerea integrală a cărții *De mysteriis*⁵, după textul latinesc editat de liturgistul german Johannes Quasten, în colecția sa de texte, intitulată *Monumenta eucharistica et liturgica vetustissima*, editată la Bonn în 1935–1937, p. 113–137. La traducerea textului am adăugat note, în care se indică sursa citatelor biblice folosite de autor și se dau explicațiile istorice, arheologice și liturgice, necesare pentru înțelegerea textului.

CAPITOLUL I

**Ambrozie arată de ce nu le-a vorbit neofitilor
despre Sfintele Taine înainte de botezul lor.
Se explică ceremonia deschiderii urechilor ***

1. „V-am vorbit în fiecare zi despre învățăturile morale, când se citeau fie faptele Patriarhilor¹, fie învățăturile din Proverbe², astfel ca, fiind voi instruiți și zidiți prin acestea, să vă deprindeți să pășiți pe căile unor învățături mai de seamă, să străbateți drumul acestora și să dați ascultare proorocirilor dumnezeiești, încât reînnoiți prin botez, să duceți o viață așa cum se cuvine unor oameni spălați (de păcate).

2. Acum este timpul să vorbim despre taine și să arătăm înseși temeiurile lor, pe care, dacă am fi socotit că trebuie să vi le strecurăm în suflete înainte de botez, când nu erați încă inițiați, am fi fost considerați mai curînd că le-am trădat decît că le-am explicat; apoi (e mai potrivit să vorbim acum) deoarece lumina tainelor pătrunde ea însăși mai bine (pe oameni) luîndu-i pe neașteptate, decît atunci cînd e precedată de vreo vorbire³.

5. Rezumat și cîteva extrase, după o traducere mai veche a noastră, vezi la V. Bria, *Elemente cultice și dogmatice în lucrările Sfîntului Ambrozie: De sacramentis și De mysteriis*, în „*Ortodoxia*” 1960), p. 339–351.

* Titlurile capitolelor nu aparțin Sfîntului Ambrozie, ci copiștilor de manuscrise sau editorilor de mai tîrziu ai operelor sale; aici le redăm în formularea lor din ed. J. Quasten, care este diferită de cea din ed. Migne la cap. I, II, IV, VII și VIII. Punctuația textului original este, de asemenea, diferită în cele două ediții și de aceea nu am respectat-o peste tot, ci am adoptat, în unele cazuri, pe cea indicată de cursul logic al ideilor autorului.

1. Adică pericope din cartea Facerii. – Scrierea Sfîntului Ambrozie intitulată *Despre Avraam*, P.L., XIV, 437 și urm. – este la origine o cateheză exegetică la o astfel de pericopă, citită și explicată catehumenilor.

2. Pericopele biblice care se citeau la Milan pe vremea Sfîntului Ambrozie în timpul postului mare, cînd se făcea instrucția catehumenilor înscriși pentru a primi botezul în noaptea Paștelui (*competentes, baptizomeni* sau *fotizomeni*) erau încadrate de obicei în serviciul religios de seara (Vecernie sau Priveghere) și se alegeau, de regulă, din cartea Facerii și din Pildele (Proverbele) lui Solomon, adică cele două cărți ale Vechiului Testament din care sînt luate, pînă azi, cele două Pareмии din rînduiala Liturghiei ortodoxe a Darurilor mai înainte sfințite din zilele de miercuri și vineri în timpul postului Paștilor (a se vedea *Triodul*).

3. Ca și Sf. Chiril al Ierusalimului, Sf. Ambrozie nu vorbește despre botez și tainele următoare decît celor care le primiseră deja (neofitilor); el ține să justifice acest procedeu, deoarece în alte părți ale lumii creștine din aceeași vreme se vorbea despre sfintele taine catehumenilor, înainte de botezul lor, adică în timpul Paresimilor, cum făcea de ex., Sf. Ioan Gură de Aur la

3. Așadar, deschideți-vă urechile și bucurați-vă de mireazma cea bună a vieții veșnice revărsată asupra voastră prin darul tainelor; v-am făcut să înțelegeți acest lucru când, săvârșind noi ritul deschiderii urechilor, rosteam: „*Effeta*, adică: deschide-te!”, ca oricine va să vie la har, să cunoască ce va fi întrebat, să fie dator să țină minte ce să răspundă.

4. Acest rit l-a săvârșit Hristos, precum citim în Evanghelie, când a tămăduit pe un mut și surd⁴. Dar El, fiindcă tămăduia pe un bărbat mut, i-a atins gura, pe de o parte ca să-i deschidă gura prin sunetul glasului pătrunzător, pe de alta fiindcă asemenea atingere era potrivită față de un bărbat, dar nu față de o femeie.

CAPITOLUL II

Despre intrarea în baptisteriu⁵ a celui ce trebuie botezat

5. După aceea s-a deschis pentru tine Sfînta Sfintelor, ai intrat în sanctuarul nașterii din nou⁶; repetă ce ai fost întrebat, adu-ți aminte ce ai răspuns. Te-ai lepădat de satana și de faptele lui, de lumea și de desfrîul și de desfătărea lui. Răspunsul tău este păstrat nu în groapa morților, ci în cartea celor vii.

6. Ai văzut acolo pe diaconi, ai văzut pe preot, ai văzut pe marele preot⁷. Nu te uita la chipurile lor trupești, ci la harul tainelor. Ai vorbit în prezența îngerilor, precum este scris: „Căci buzele preotului păzesc știința și (credincioșii) cer Legea din gura lui; căci el este înger al Domnului celui atotputernic”⁸. Nu este cazul să ne amăgim, să tăgăduim; este înger care vestește împărăția lui Hristos și viața veșnică. Nu trebuie să-l prețuiești după înfățișare, ci după har. Ia seama la ce ți-a transmis, socotește bine sarcina lui și recunoaște vrednicia (funcția) lui.

7. Așadar, odată intrat (în baptisteriu), ca și cum ai înfrunta pe dușmanul tău⁹, de care să arăți că trebuie să te lepezi pe față, te întorci spre răsărit; căci cine se leapădă de satana se întoarce către Hristos, Îl privește cu o uitătură dreaptă.

Antiohia, pe la 387-390 (vezi: Jean Chrysostome, *Huit catéchèses baptismales inédites*. Introd., texte critique, trad. et notes de Ant. Venger, A.A. Paris, 1957, Coll. „Sources Chrétiennes”, nr. 50).

4. Vezi Marcu VII, 32-35. Ritul „deschiderii urechilor (și a nărilor)”, necunoscut în rînduiala botezului ortodox, se păstrează și acum în slujba botezului la romano-catolici (după exorcisme).

5. Pe vremea Sf. Ambrozie, botezul se făcea, atît în Apus cît și în Răsărit, în locașuri sau încăperi anume destinate pentru aceasta, numite *baptisterii* și zidite de obicei pe lângă biserici (mai rar înăuntrul bisericilor).

6. Adică în interiorul baptisteriului.

7. Adică pe arhiereu (botezul se făcea pe atunci mai ales la catedralele episcopale, unde slujea episcopul însuși).

8. Mal. II, 7.

9. Adică pe satana.

CAPITOLUL III

**Ambrozie învață că în apa botezului și în sfințirii slujitori
trebuie să vedem prezența și lucrarea dumnezeirii
prin mai multe preînchipuiri, în care botezul
a fost prevestit încă de la facerea lumii**

8. Ce ai văzut? – Desigur apă, dar nu singură; (ai văzut) pe diaconi slujind acolo, pe marele preot întrebând și sfințind. Mai întâi de toate te-a învățat Apostolul că nu trebuie să contemplăm „cele ce se văd, ci cele care nu se văd; căci cele care se văd sînt vremelnice, dar cele care nu se văd sînt veșnice”¹⁰. Căci și într-altă parte scrie: „Căci cele nevăzute ale lui Dumnezeu sînt înțelese, de la facerea lumii, prin cele ce s-au făcut; încă și veșnica lui putere și dumnezeire se vede din făpturi”¹¹. De aceea și Domnul însuși spune: „Dacă nu credeți Mie, credeți măcar lucrărilor Mele...”¹². Cred, așadar, că acolo este de față prezența Dumnezeirii. Crezi în lucrarea Ei și nu crezi în prezența Ei? De unde ar rezulta lucrarea, dacă n-ar fi mai dinainte prezența?

9. Dar ia seama bine cît de veche este taina, preînchipuită chiar de la facerea lumii. Chiar la început, cînd Dumnezeu a făcut cerul și pămîntul, „Duhul (Domnului) – spune Scriptura – se purta deasupra apelor”¹³. Cel care se purta pe deasupra apelor nu își făcea lucrarea asupra apelor? Dar de ce să spun: „își făcea lucrarea”? În ce privește prezența, *se purta pe deasupra*. Nu își făcea lucrarea, Cel care se purta pe deasupra? Cunoaște că își făcea lucrarea în acea zidire a lumii, fiindcă îți spune profetul: „Prin cuvîntul Domnului cerurile s-au întărit și prin Duhul gurii Lui toată puterea lor”¹⁴. Și un fapt și celălalt este sprijinit de mărturia profetică: și că (Duhul) se purta pe deasupra și că își făcea lucrarea; că se purta pe deasupra o spune Moise, iar că își făcea lucrarea dă mărturie David.

10. Primește și altă mărturie. Căzut era în stricăciune tot trupul, din pricina fărădelegilor. „Nu va rămîne Duhul Meu în oameni – zis-a Domnul – pentru că trupuri sînt”¹⁵. Prin aceasta a arătat Dumnezeu că prin necurăția trupescă și prin pingăria și mai grea, prin păcat, se pierde harul Duhului. Din care pricină, voind Dumnezeu să îndrepte ceea ce era stricat, a dat potopul și a poruncit dreptului Noe să se urce în corabie. Iar acesta, după încetarea potopului, a trimis mai întâi un corb care nu s-a mai întors; apoi a trimis un porumbel, care citim că s-a întors cu o ramură de măsline¹⁶. Vezi apa, vezi lemnul, privești porumbelul, și te mai îndoiiești de taină?

10. II Cor. IV, 18

11. Rom. I, 20

12. Ioan, X, 38

13. Fac. I, 2

14. Ps. XXXII, 6

15. Fac. VI, 3

16. Fac. VIII, 11

11. Apa este, aşadar, cea în care se scufundă trupul, ca să se spele tot păcatul trupesc. Se îngroapă în ea toată fărădelegea¹⁷. Lemnul este cel pe care a fost răstignit Domnul Iisus, când a pătimit pentru noi. Porumbelul este acela sub al cărui chip a coborît Duhul Sfânt, după cum ai învăţat din Noul Testament¹⁸, şi El îţi însuflă pacea sufletului, liniştea minţii. Corbul este chipul păcatului, care se duce şi nu se mai întoarce dacă se va păstra şi în tine paza şi icoana dreptăţii.

12. Este şi a treia mărturie, precum te învaţă Apostolul (Pavel): „Fiindcă părinţii noştri toţi au fost sub nor şi toţi au trecut prin mare şi toţi au fost botezaţi prin Moise, în nor şi în mare...”¹⁹. În sfârşit, şi Moise însuşi spune în Cîntare: „Trimis-ai Duhul Tău şi i-a acoperit pe ei marea”²⁰. Bagî de seamă că şi în acea trecere a evreilor (prin Marea Roşie), în care egiptenii au pierit, iar evreii au scăpat, a fost anticipată încă de pe atunci închipuirea Sfintului Botez. Căci, ce altceva învăţăm zilnic în această taină, decît că vina este luată de ape şi că greşeala se şterge cu ele, însă evlavia şi nevinovăţia rămîn pururi ocrotite?

13. Ai auzit că părinţii noştri au fost sub nor, şi (încă) sub un nor bun, care le-a stins focul patimilor trupeşti. Norul cel bun umbreşte pe cei care îi cercează Duhul Sfânt, în cele din urmă s-a coborît peste Fecioara Maria „şi puterea Celui înalt a umbrît-o pe ea”²¹, când a zămislit pe Răscumpărătorul neamului omenesc. Şi acea minune a fost făcută de Moise în chip figurat. Aşadar, dacă Duhul a fost în figură (atunci) nu este în adevăr, fiindcă Scriptura îţi spune: „Că legea prin Moise a fost dată, dar harul şi adevărul prin Iisus Hristos s-au făcut”²².

14. La Merra era o apă tare amară: Moise a aruncat un lemn în ea şi s-a făcut dulce²³. Fireşte, fără semnul crucii Domnului apa nu era de nici un folos pentru mîntuirea ce avea să vie: dar după ce a fost sfinţită prin taina crucii mîntuitoare, atunci a devenit bună pentru baia duhovnicească şi pentru paha-rul mîntuirii. Aşadar, precum Moise, adică proorocul, a aruncat lemnul în acel izvor, tot aşa preotul aruncă în această fîntînă baptismală semnul crucii Domnului şi apa se face dulce (potrivită) pentru har.

15. Aşadar, să nu crezi numai ochilor trupeşti; mai mare este ceea ce nu se vede; fiindcă cele ce se văd sînt vremelnice, celelalte veşnice şi ele nu se pot înţelege cu ochii, ci se pot vedea (numai) cu sufletul şi cu cugetul.

17. Comp. şi I Petru, III, 20–21

18. Vezi Matei III, 16 şi loc. par.

19. I Cor. X, 1–2

20. Ieş. XV, 10

21. Luca I, 35

22. Ioan, 1, 17

23. Vezi Ieş. XV, 23–25.

16. În sfîrşit, să te înveţe citirea luată din Cartea Împăraţilor²⁴. Era un sirian (numit) Neeman, care avea lepră şi nu putea să fie curăţit de nimeni. Atunci o fată dintre prizonieri i-a spus că este în Israil un profet care ar putea să-l curătească de boala leprei. Luînd el aur şi argint – spune Scriptura – s-a îndreptat spre regele lui Israil. Acesta, aflînd scopul venirii lui, şi-a sfişiat hainele, spunînd că era mai degrabă pus la încercare, cînd i se cerea ceea ce nu era în puterea lui; dar Elisei i-a trimis vorbă regelui să-l îndrumeze pe sirian la el, ca să cunoască cum că este Dumnezeu în Israil. Şi după ce acesta a venit, l-a povăţuit să se scufunde de şapte ori în rîul Iordan.

17. Atunci acela a început să-i spună că el avea ape mai bune în patria sa, în care se scufundase de multe ori, dar niciodată nu se curăţise de lepră. Chemat din nou acolo, nu asculta de poveştele profetului; dar, la îndemnul şi stăruinţele slugilor, a consimţit şi s-a scufundat. Şi fiind curăţit din aceasta, a înţeles că faptul de a se curăţi cineva nu stă în puterea apelor, ci a Harului.

18. Cunoaşte acum cine este acea fată mai tînăra dintre prinşii de război: este adunarea neamurilor, adică Biserica Domnului, ţinută mai-nainte în stăpînirea păcatului, cînd încă nu avea libertatea dată de Har; la sfatul acesteia, acea deşartă mulţime a neamurilor a auzit cuvîntul proorocesc, de care la început s-a îndoit mult timp; dar mai tîrziu, cînd s-a convins că trebuie să-l urmeze, a fost spălată de toată întinăciunea păcătoşeniei. Şi Neeman cel puţin s-a îndoit înainte de a se tămădui; tu însă te-ai tămăduit deja şi de aceea nu ai dreptul să te mai îndoişti.

CAPITOLUL IV

Se arată, atît prin vindecarea paralticului, cît şi prin botezul lui Hristos, că apa nu curăţeşte fără Duhul şi cuvintele Domnului

19. De aceea şi s-a spus dinainte, ca să nu crezi numai ceea ce vezi, pentru ca nu cumva să spui şi tu: Aceasta este oare acea mare taină, pe care ochiul n-a văzut-o, urechea n-a auzit-o şi la inima omului nu s-a suit?²⁵ Văd apele pe care **le vedeam în fiecare zi; au să mă curătească pe mine aceste ape în care adesea am coborît şi niciodată nu m-am curăţit?** Ia la cunoştinţă de aici că nu apa curăţeşte, ci Duhul.

20. De aceea ai citit că la botez cei trei martori una sînt: apa, sîngele şi Duhul²⁶; iar dacă scoţi pe unul dintre aceştia, taina Botezului nu mai rămîne în picioare. Căci ce este apa fără crucea lui Hristos? O materie obişnuită, fără nici o putere pentru taină. Şi, dimpotrivă, nici fără apă nu poate fi taina renaş-

24. Adică IV Împ. V, 1 ş.a.

25. I Cor. II, 9

26. I Ioan V, 8

terii: „Căci de nu se va naște cineva din apă și din Duh, nu va intra în împărăția lui Dumnezeu”²⁷. Însă și catehumenul crede în crucea Domnului Iisus, cu care și el se însemnează; dar de nu va fi botezat în numele Tatălui și al Fiului și al Sfântului Duh, nu poate dobîndi iertare de păcate și nici să soarbă darul harului duhovnicesc.

21. Așadar, acel sirian de șapte ori s-a scufundat, după Lege²⁸; tu însă ai fost botezat în numele Treimii. Adu-ți aminte ce ai făcut: ai mărturisit pe Tatăl, ai mărturisit pe Fiul, ai mărturisit pe Sfântul Duh²⁹. Păstrează rînduiala lucrurilor în această credință; ești mort pentru lume și ai înviat pentru Dumnezeu. Și ca și cum ai fi fost îngropat în acel element al lumii, fiind mort pentru păcat, ai reînviat la viața veșnică. Crede, așadar, că apele (botezului) nu sînt deșarte (zadarnice).

22. De aceea și s-a spus: „Fiindcă îngerul Domnului cobora la vremea hotărîtă în scaldătoare și apa se tulbura; și acela care se cobora cel dintîi în scaldătoare după tulburarea apei se tămăduia de orice boală ar fi fost ținut”³⁰.

La Ierusalim era această scaldătoare, în care se însănătoșea în fiecare an cîte unul; dar nimenea nu se tămăduia înainte de a fi coborît îngerul. Se tulbura apa din pricina necredincioșilor, ca să le fie semn că îngerul coborîse. Pentru aceia (era) semn, pentru tine credință. Pentru aceia se cobora un înger, pentru tine Duhul Sfînt; pentru aceia se tulbura un lucru creat, pentru tine lucrează Hristos însuși, Stăpînul creației.

23. Atunci se tămăduia (doar) unul; acum se tămăduiesc toți, sau, desigur, un singur popor, cel creștin; căci există la unii și o apă mincinoasă. Nu aduce însănătoșire botezul necredincioșilor, nu curățește, ci întinează. Iudeul botează urcioare și pahare, adică lucruri fără simțire, care nu pot să primească nici vina (păcatului), nici harul (iertării). Tu botează acest pahar simțitor al tău, în care să lumineze faptele tale cele bune, în care să scînteieze strălucirea harului tău. Așadar, și acea scaldătoare a fost o preînchipuire, ca să crezi că în această apă (a botezului) coboară puterea dumnezeiască.

24. În sfîrșit paralticul acela aștepta un om³¹. Pe cine dacă nu pe Domnul Iisus, Cel născut din Fecioară, prin a Cărei venire să nu mai însănătoșească *umbra* doar pe unul, ci *adevărul* pe toți? Acesta este, așadar, Cel ce era așteptat să coboare, despre Care Dumnezeu-Tatăl a spus către Ioan Botezătorul: „Acela peste care vei vedea Duhul coborînd din cer și rămînînd peste El,

27. Ioan III, 5

28. IV Împ V, 14

29. În ritualul vechi al botezului, atît în Apus cît și în Răsărit, se cerea candidatului la botez o mărturisire expresă a credinței în Sfînta Treime, nemijlocit înainte de afundarea în apa baptismală; acest rit a dispărut din rînduiala ortodoxă de azi a botezului, dar s-a păstrat în cea catolică.

30. Ioan V, 4 (din pericopa evanghelică ce se citea probabil pe atunci la slujba botezului azi în slujba ortodoxă a Aghiazmei mici).

31. Ioan V, 5 ș.u.

„Acela este Cel ce botează cu Duh Sfânt”³². Despre Acesta a dat mărturie Ioan, spunînd: „Fiindcă am văzut Duhul coborînd din cer ca un porumbel, și rămî-nînd peste El”³³. Și pentru că acest Duh a coborît ca un porumbel, nu ca tu să recunoști că chiar acel porumbel pe care dreptul Noe l-a trimis din cora-bie a fost închipuirea acestui porumbel, ci pentru ca tu să recunoști preînchi-puirea tainei?

25. Și poate vei spune: din moment ce porumbelul care a fost trimis a fost porumbel adevărat, iar Acesta a coborît ca un porumbel, de ce spunem că acolo a fost aparență (preînchipuire), iar aici adevăr, cînd este scris (în Evan-ghelii), în grecește, că Duhul a coborît în chip de porumbel?³⁴ Dar ce este atît de adevărat ca Dumnezeuzeirea, Care rămîne de-a pururi? Însă ce este creat nu poate să fie adevărul, ci aparență, care cu ușurință se desface și se schimbă. Totodată, fiindcă nevinovăția acelor care sînt botezați nu trebuie să fie în aparență, ci în realitate. Din care pricină și Domnul a spus: „Fiți înțelepți ca șerpui și blînzi (nevinovați) ca porumbeii”³⁵. Pe drept cuvînt, deci, a coborît (Duhul) ca un porumbel, ca să ne dea a înțelege că trebuie să avem nevinovă-ția porumbelului. Citim însă că înfățișarea trebuie (uneori) să o luăm ca ade-văr, atît pentru Hristos: „Și s-a aflat la înfățișare ca un om”³⁶, cît și pentru Dum-nezeu-Tatăl: „Nici fața Lui nu ați văzut”³⁷.

CAPITOLUL V

**Se dovedește că Hristos este prezent la botez
și că, de aceea, nu trebuie să te uiți la slujitorii Lui.**

**În sfîrșit, se examinează, în puține cuvinte,
mărturisirea Treimii, care este rostită de obicei
de către cei botezați.**

26. Mai este oare ceva de care ar trebui să te îndoiești, cînd în Evanghelie îți strigă deslușit Tatăl, Care spune: „Acesta este Fiul Meu, în Care am bine-voit”³⁸? Și cînd strigă Fiul, asupra Căruia S-a arătat ca un porumbel Duhul Sfînt? Cînd strigă și Duhul Sfînt, Care S-a coborît ca un porumbel? Cînd strigă David: „Glasul Domnului peste ape, Dumnezeuzeul măririi a tunat, Domnul peste ape multe”³⁹. Cînd Scriptura îți dă mărturie că la rugăciunile lui Ierobaal

32. Ioan I, 33

33. Ioan I, 32

34. Vezi Luca III, 22; Matei III, 16; Marcu I, 10; Ioan I, 32

35. Matei X, 16

36. Filip. II, 5

37. Ioan V, 37

38. Matei III, 17

39. Ps. XXVIII, 3

a coborît foc din cer⁴⁰, și iarăși, cînd s-a rugat Ilie, a fost trimis foc, care a sfințit jertfa⁴¹?

27. Să nu iei seama la meritele persoanelor, ci la vrednicia (funcțiunile) preoților. Iar dacă te uiți la merite, să te uiți ca la Ilie, uită-te și la meritele lui Petru sau ale lui Pavel, care ne-au transmis această taină primită de ei de la Domnul Iisus. Evreilor li se trimitea foc nevăzut; acelora spre închipuire, nouă spre luare aminte. Crede, așadar, că este de față, chemat prin rugăciunile preoților, Domnul Iisus, Care spune: „Unde vor fi doi sau trei... acolo voi fi și Eu”⁴²; cu cît mai mult binevoiește să ne facă parte de prezența Sa acolo unde este Biserica, unde sînt Tainele Sale?

28. Ai coborît, așadar (în fîntîna baptismală); adu-ți aminte ce ai răspuns: că tu crezi în Tatăl, crezi în Fiul, crezi în Sfîntul Duh⁴³. Nu ai acolo: Cred în cel mai mare, și în cel mai mic și în ultimul, ci prin aceeași făgăduință și cheazășie a gurii tale te-ai legat să crezi în Fiul deopotrivă cum crezi și în Tatăl, să crezi deopotrivă în Duhul Sfînt cum crezi și în Fiul, cu singura deosebire că crucea, în care mărturisești că trebuie să crezi, e numai a Domnului Iisus.

CAPITOLUL VI

Pentru ce se face ungerea în creștet celor ce ies din apa botezului; pentru ce (se face) după botez și spălarea picioarelor

29. După acestea, desigur, te-ai ridicat la preot; ia seama ce a urmat. Oare, nu ceea ce spune David: „Ca mirul pe cap, care coboară pe barbă, pe barba lui Aaron”⁴⁴. Acesta este mirul de care și Solomon spune: „Mir vărsat este numele tău, pentru aceea te-au îndrăgit fecioarele și te-au tras la ele”⁴⁵. Cîte suflute reînnoite astăzi Te-au îndrăgit pe Tine, Doamne Iisuse, spunîndu-Ți: „Trage-ne după Tine, la mireasma veșmintelor Tale alergăm”⁴⁶, ca să soarbă mireasma învierii?

30. Înțelege de ce se face aceasta, fiindcă „ochii înțeleptului sînt în capul lui”⁴⁷. De aceea mirul a curs în barbă, adică în harul tinereții; de aceea a curs pe barba lui Aaron, ca să devii neam ales, preoțesc, de preț⁴⁸; căci prin harul duhovnicesc sîntem unși cu toții pentru împărăția lui Dumnezeu și pentru preoție.

40. *Ierobaal* era porecla dată judecătorului *Ghedeon* de către concetățenii lui, pentru că el stricase altarul zeului Baal (vezi Jud. VI, 11 ș.u. 21, 25, 32).

41. III Împ. XVIII, 20 ș.u.

42. Matei XVIII, 20

43. Vezi în urmă nota 29

44. Ps. CXXXII, 2

45. Cînt. Cînt. I; 2 (3)

46. Cînt. Cînt. I, 3

47. Eccl. II, 14

48. I Petru II, 9

31. Te-ai ridicat din fîntîna (baptismală); adu-ți aminte de învățătura Evangheliei. Căci și, în Evanghelie, Domnul nostru Iisus a spălat picioarele ucenicilor Săi⁴⁹. Și cînd a ajuns la Simon Petru, acesta a spus: „Nu-mi vei spăla mie picioarele în veac!”. Nu i-a venit în minte taina și de aceea a refuzat slujirea, deoarece credea că s-ar fi agravat umiliința robului, dacă ar fi îngăduit, supus, servirea Stăpînului. Dar Domnul i-a răspuns: „De nu-ți voi spăla picioarele, nu vei avea parte cu Mine”. Auzind aceasta, Petru a spus: „Doamne, nu numai picioarele, ci și mîinile și capul”. Răspuns-a Domnul: „Cine este spălat nu are nevoie să-și spele decît picioarele, și este curat în întregime”.

32. Era curat Petru, dar trebuia să-și spele călcîiul, căci moștenise păcatul primului om, cînd șarpele i-a pîndit călcîiul și l-a îndemnat la păcat. De aceea i se spală călcîiul, ca să i se ridice păcatul strămoșesc, căci păcatele noastre proprii se dezleagă prin botez⁵⁰.

33. Totodată să cunoști că taina stă în însăși slujirea smereniei, căci spune: „Dacă eu, Domnul și Învățătorul vostru, v-am spălat picioarele, cu cît mai mult și voi trebuie să vă spălați picioarele unul altuia”⁵¹. Căci o dată ce Însuși Săvîrșitorul mîntuirii ne-a răscumpărat prin supunerea Sa, cu cît mai mult noi, bieți robi, trebuie să facem ascultarea smereniei și a supunerii?

CAPITOLUL VII

Prin veșmintele albe ale neofitilor se arată spălarea păcatelor. Chiar îngerii și Însuși Mirele Iisus s-au mirat de strălucirea Bisericii

34. După aceasta ai primit veșminte albe, ca să se arate că ai dezbrăcat haina păcatelor, că ai îmbrăcat veșmintele curate ale nevinovăției, despre care proorocul a spus: „Stropi-mă-vei cu isop și mă voi curăți; spăla-mă-vei și

49. Ioan XIII, 4 ș.u. În Galia, episcopul spăla picioarele neofitilor îndată după botez, imitînd pe Mîntuitorul, ceea ce confirmă și alte documente, ca de ex. Cezar de Arelate, *Sermones* 168, 257, P.L., XXXIX, 2017 și 2220, Can. 48 al Sin. din Elvira (circa 303), ș.a. Ritul acesta nu se practica la Roma, dar s-a menținut multă vreme în ritul liturgic galican, fiind menționat și în cele mai vechi manuscrise liturgice păstrate în Apus (ca *Missale Gallicanum vetus*, *Missale Gothicum*, P.L., LXXII, 275, 270).

50. Textul acesta a fost adesea greșit înțeles în sensul că Sf. Ambrozie ar crede că spălarea picioarelor ar fi un fel de taină analogă cu botezul, care ar spăla păcatul strămoșesc, iar botezul ar spăla numai păcatele personale; pe baza unei asemenea greșite înțelegeri, unii au și pus la îndoială autenticitatea textului. Dar prin „păcatele moștenite” (*haereditaria peccata*) Sf. Ambrozie nu înțelege păcatul strămoșesc, ci urmările lui, adică patimile sau înclinarea spre păcat (ceea ce în teologia latină se numește *concupiscentia*). Lucrul acesta se vede mai clar din explicarea Sf. Ambrozie la Ps. XLVIII, 5, unde este vorba de „fărădelegea călcîiului meu” (*iniquitas calcanei mei*), expresie pe care el o pune în legătură și cu blestemul lui Adam (Fac. III, 15) și cu spălarea picioarelor lui Petru de către Mîntuitorul la Cina cea de Taină (Vezi în *Psalmum XLVIII Ennaratio* 8).

51. Ioan XIII, 14

mai mult decît zăpada mă vei albi”⁵². Căci cine se botează se vede că a fost curățit și după Lege și după Evanghelie: după Lege, fiindcă cu mănunchi de isop stropea Moise cu sîngele mielului⁵³; după Evanghelie, fiindcă veșmintele lui Hristos erau albe ca zăpada, cînd arăta în Evanghelie slava învierii Sale. Așadar, cel căruia i se arată vina se albește mai tare decît zăpada. De aceea spune Domnul și prin gura lui Isaia: „De vor fi păcatele voastre ca mohorîciunea, ca zăpada se vor albi”⁵⁴.

35. Avînd Biserica aceste veșminte, dobîndite prin baia renașterii, spune în Cîntarea Cîntărilor: „Neagră sînt și frumoasă, fiice ale Ierusalimului”⁵⁵. Neagră prin șubrezenia firii omenești, frumoasă prin har; neagră deoarece (mă trag) din cei păcătoși, frumoasă prin taina credinței. Privind fiicele Ierusalimului aceste veșminte, spun uluite: „Cine este aceasta care se urcă albită”?⁵⁶ Aceasta era neagră; cum s-a făcut dintr-o dată albă?

36. S-au îndoit chiar și îngerii, după ce a înviat Hristos, s-au îndoit și Puterile cerului văzînd cum un trup se înalță la cer. Atunci se întrebau: „Cine este acesta, Împăratul slavei?” Și în timp ce unii spuneau: „Ridicați căpeteniei porțile voastre și vă ridicați porți veșnice, și va intra Împăratul slavei”⁵⁷. Și la Isaia este scris că Puterile cerurilor se întrebau, stînd la îndoială: „Cine este Acesta Care Se urcă din Edom, roșeața veșmintelor Sale din Bosor, strălucitor în haină albă”?⁵⁸.

37. Hristos însă, văzînd în veșmintele albe Biserica Sa, pentru care El însuși, precum este scris în cartea proorocului Zaharia, luase veșminte întinate, (văzînd încă) și sufletul ei curat și spălat prin baia renașterii, îi spune: „Iată, frumoasă ești, iubita Mea, iată ești frumoasă, ochii tăi ca ai unei porumbițe”⁵⁹, sub a cărei înfățișare a coborît din cer Duhul Sfînt.

38. Și mai jos: „Dinții tăi ca o turmă de capre tunse, care au ieșit din scîldătoare, care toate nasc numai gemeni și nu este stearpă între ele; ca purpura de roșii sînt buzele tale”!⁶⁰ Nu este laudă de rînd aceasta. Mai întîi prin plăcuta comparație cu caprele tunse; căci știm că și pe înălțimi caprele pasc fără primejdie și că și în prăpăstii își găsesc hrana în siguranță; apoi cînd sînt tunse, sînt despovărate de perii de prisos. Cu turma acestora este comparată Biserica, avînd ea în sine multe puteri ale sufletelor, care să înlătore prin botez povara păcatelor care să-i aducă lui Hristos credința cea tainică și harul moral, care să laude crucea lui Iisus Domnul.

52. Ps. L, 9

53. Ieș. XII, 22

54. Isaia I, 18

55. Cînt. Cînt. I, 4 (5)

56. Cînt. Cînt. VIII, 5

57. Ps. XXIII, 7 ș.u.

58. Isaia, LXIII, 1

59. Cînt. Cînt. IV, 1

60. Cînt. Cînt. IV, 2-3

39. Prin acestea este frumoasă Biserica. De aceea, și Dumnezeu îndreaptă cuvînt către ea: „Frumoasă ești toată, iubita mea, și cusur nu este în tine”⁶¹, fiindcă vina a fost înghițită de apă. „Coboară din Liban, mireasă, coboară din Liban! Vei trece și vei veni”⁶², de la începutul credinței, prin aceea că, lăsînd lumea, a trecut la Hristos. Și iarăși spune Dumnezeu cuvînt către ea: „Cît de frumoasă și de dulce te-ai făcut în desfătărilor tale, dragostea Mea! Statura ta s-a făcut asemenea finicului și sînii tăi asemeni ciorchiniilor de struguri”⁶³.

40. Iar Biserica îi răspunde: „Cine te va da mie, frate, care te alăptezi în sînii maicii mele? De te voi afla afară îți voi da sărutare și nu mă vor defăima. Te voi lua și te voi duce în casa maicii mele și în camera celei ce m-a zămislit. Învățătură îmi vei da”⁶⁴. Vezi cum, desfătăta de darul harurilor, dorește să ajungă la tainele cele dinăuntru și să-și închine lui Hristos toate simțirile? Acuma cere, acuma stîrnește iubirea și cere ca să o stîrnească fiicele Ierusalimului, adică sufletele credincioșilor, prin frumusețea cărora dorește să ațîțe pe mire la o mai aprinsă iubire pentru ea.

41. Din această pricină, Domnul Iisus, îmbiat și El de rîvna unei atît de mari iubiri, de frumusețea podoabei și a grației sale, fiindcă nici un păcat nu mai întinează pe cei deja spălați, spune către Biserică: „Pune-Mă ca pe un sigiliu pe inima ta!, ca o pecete pe brațul tău”⁶⁵, adică, împodobită ești, iubita Mea, frumoasă ești toată, nimic nu îți lipsește! „Pune-Mă ca o pecete pe inima ta”!, ca să strălucească credința ta în plinătatea tainei. Încă și faptele tale să strălucească și să pună în lumină chipul lui Dumnezeu, după al Cărui chip ai fost făcută. Să nu scadă iubirea ta din pricina nici unei prigoane, potop de ape să nu o poată nimici, fluvii să nu o poată clătina!

42. De aceea, să repeți, fiindcă ai primit pecetea dumnezeiască: „Duhul înțelepciunii și al înțelegerii, duhul sfatului și al puterii, duhul cunoașterii și al bune credințe, duhul temerii de Dumnezeu”⁶⁶ și păstrează ce ai primit. Dumnezeu-Tatăl te-a însemnat, Domnul Hristos te-a întărit, iar Duhul ți-a dat cheazășie în inima ta, precum ai învățat din citirea Apostolilor⁶⁷.

61. Cînt. Cînt. IV, 7

62. Cînt. Cînt. IV, 8

63. Cînt. Cînt. VII, 6-7

64. Cînt. Cînt. VIII, 1-2

65. Cînt. Cînt. VIII, 6

66. Isaia XI, 2-3

67. Comp. II Cor. I, 21-22. Sf. Ambrozio face aici aluzie la taina Mirungerii (confirmării), care se administra, ca și în răsărit, îndată după botez.

CAPITOLUL VIII

**Despre cina cea de taină a altarului Domnului;
pentru ca nu cumva să o prețuiască cineva mai puțin,
se arată că aceasta este mai veche decât cultul sinagogii,
fiindcă ea a fost preînchipuită în jertfa lui Melchisedec
și este mai de seamă decât mana, fiindcă ea este trupul Domnului**

43. Spălată prin aceste mari taine, mulțimea numeroasă (a neofitilor) se îndreaptă spre altarele lui Hristos, spunând: „Intra-voi la jertfelnicul lui Dumnezeu, la Dumnezeu, Cel ce vestește tinerețele mele”⁶⁸; căci dezbrăcînd hainele vechii rătăcirii, reînnoită cu tinerețile vulturului⁶⁹, ea grăbește să vină la acea cerească cină. Vine, așadar, și văzînd preasfîntul altar împodobit, spune strigînd: „Gătît-ai înaintea mea masă”⁷⁰. Pe aceasta o înfățișează David, spunînd: „Domnul mă paște și nimic nu-mi va lipsi; în loc cu pășune, acolo m-a sălășluit, la apa odihnei m-a hrănit”. Și mai departe: „Căci chiar de voi umbla prin mijlocul umbrei morții, nu mă voi teme de rele, că Tu cu mine ești. Varga Ta și toiagul Tău, chiar ele mi-au fost mîngîiere. Gătît-ai înaintea mea masă, împotriva celor ce mă nețăjesc. Uns-ai cu untdelemn capul meu și paharul Tău adăpător cît este de puternic!”⁷¹.

44. Acum să luăm seama la aceasta, ca nu cumva, văzînd cineva tocmai cele ce se văd – căci cele ce sînt nevăzute nu se văd și nici nu pot fi înțelese cu ochii omenești – să spună: Pentru iudei Dumnezeu a plouat mană, a plouat prepelițe; dar Bisericii îi sînt scumpe cele pe care le-a pregătît și despre care s-a spus: „Cele ce ochiul n-a văzut, nici urechea n-a auzit și la inima omului nu s-a suit, pe acestea le-a pregătît Dumnezeu celor ce-L iubesc pe Dînsul”⁷². Așadar, ca să nu spună cineva așa ceva, cu foarte mare rîvnă voim să dovedim că Tainele Bisericii sînt mai vechi decât ale sinagogii, și mai de valoare decât este mana.

45. Că sînt mai vechi, ne învață citirea din cartea Facerii, pe care am parcurs-o. Căci sinagoga își are începutul de la Moise; dar cu mult mai înainte este Avraam, care, după ce vrăjmașii fuseseră înfrinți iar nepotul său fusese eliberat, deoarece dobîndise biruința (stăpînirea), atunci i-a ieșit în întîmpinare Melchisedec și i-a adus darurile pe care Avraam, simțindu-se cinstit prin ele, le-a primit⁷³. Nu Avraam a adus daruri (jertfă), ci Melchisedec, care este

68. Ps. XLII, 4. Sf. Ambrozie face aici aluzie la procesiunea solemnă în care neofiii, îmbrăcați în haine albe și purtînd făclii aprinse în mîini, înaintau de la baptisteriu către altarul bisericii, unde urmau să primească pentru prima dată Sfînta Împărtășanie.

69. Comp. Ps. XII, 5

70. Ps. XXII, 6

71. Ps. XXII, 4-6

72. I Cor. II, 9

73. Fac. XIV, 14 ș.u.

înfățișat „fără tată, fără mamă”, neavînd nici început, nici sfîrșit al zilelor sale, ci era asemenea Fiului lui Dumnezeu, despre care vorbește Pavel către evrei: „Fiindcă rămîne preot în veac” acela al căruia nume în tălmăcire însemnează „regele păcii, regele dreptății”⁷⁴.

46. Nu cunoști cine este acesta? Poate să fie un om, „rege al dreptății”, cînd abia este drept el însuși? Poate să fie „rege al păcii”, cînd abia poate să fie pașnic? (Hristos este) „fără mamă”, după Dumnezeire, căci S-a născut din Dumnezeu-Tatăl, fiind de aceeași ființă cu Tatăl; „fără tată”, este după întrupare, Cel ce S-a născut din Fecioară; „fără început și fără sfîrșit”, fiindcă El însuși este începătura și sfîrșitul a toate, „Cel dintîi și Cel din urmă”⁷⁵. Așadar, taina pe care ai primit-o nu este un dar omenesc, ci dumnezeiesc, oferit mai dinainte de Acela care a binecuvîntat pe patriarhul Avraam pentru credință, pe acela de harul și faptele căruia te minunezi.

47. S-a făcut dovada că Tainele Bisericii sînt mai vechi; cunoaștem acum că sînt și mai de valoare. Într-adevăr, era lucru de mirare că Dumnezeu a plouat cu mană evreilor și că se hrăneau cu mîncarea de toate zilele a cerului⁷⁶. De unde s-a și spus: „Omul a mîncat pîinea îngerilor”⁷⁷. Dar, totuși, cei care au mîncat această pîine au murit cu toții în pustie⁷⁸; pe cînd această hrană pe care o primești tu, această „Pîine vie care S-a pogorît din cer”⁷⁹, îți procură hrana vieții veșnice; și oricine o va mîncă nu va muri în veac și este trupul lui Hristos.

48. Judecă acum, care este mai de seamă: pîinea îngerilor sau trupul lui Hristos, care este de-a pururi trupul vieții? Mana aceea era din cer; acesta este mai presus de cer; aceea era a cerului, acesta al Stăpînului cerurilor; aceea era supusă stricăciunii dacă era păstrată pentru a doua zi; acesta este străin de orice stricăciune, căci oricine l-a gustat cu evlavie nu va putea să mai simtă stricăciune. Evreilor le-a curs apă din stîncă, ție sînge din Hristos; pe aceia i-a săturat apa pentru o oră, pe tine Sîngele te-a spălat de păcate pe vecie. Iudeul bea și însetează; tu, după ce vei bea, nu vei mai putea înseta; aceea era în închipuire, Acesta este în adevăr.

49. Dacă aceea de care te minunezi este umbră (închipuire), cît de mare este Acela la care te minunezi și de umbra Lui? Ascultă că umbră erau cele ce se făceau la cei vechi: „Ei beau – spune Scriptura – din piatra (stîncă) ce avea să vină după ei, iar piatra era Hristos. Însă cu cei mai mulți nu a binevoit Dum-

74. Evr. VII, 1-3

75. Apoc. I, 8, 17; II, 8; XXI, 6

76. Ieș. XVI, 11 ș.u.

77. Ps. LXXVII, 25

78. Comp. Ioan VI, 49, 56

79. Ioan VI, 50

nezeu; căci au căzut în pustie⁸⁰. Dar acestea au preînchipuit pe ale noastre. Ai priceput (care sînt) mai de seamă; căci mai presus este lumina decît umbra, adevărul decît închipuirea, trupul Creatorului decît mana cea din cer.

CAPITOLUL IX

Pentru ca nu cumva cineva, izbit de înfățișarea exterioară, să se clatine în credință, – prin mai multe exemple puse înaintea, din care reiese că natura a fost transformată sau biruită, (autorul) dovedește că din piine se face trupul adevărat al lui Hristos. În cele din urmă încheie expunerea cu cîteva afirmații care se referă la superioritatea și efectele Euharistiei

50. Poate vei spune: Eu văd altceva; ce tot îmi spui că primesc trupul lui Hristos? Încă și aceasta ne-a rămas s-o mai dovedim. Cît de multe exemple să folosim pentru aceasta? Să dovedim că nu este ceea ce natura a alcătuit, ci ceea ce binecuvîntarea (Domnului) a sfințit și că mai mare este puterea binecuvîntării decît a naturii, pentru că prin binecuvîntare natura însăși se schimbă.

51. Moise ținea în mînă o nuiă; a aruncat-o și s-a făcut șarpe. A apucat apoi coada șarpelui și ea s-a prefăcut din nou în nuiă⁸¹.

Vezi deci că prin harul proorocului de două ori s-a schimbat și natura șarpelui și cea a nuielii? Fluviile Egiptului curgeau ducînd ape curate; dar, deodată a început să țîșnească sînge din vinele izvoarelor, încît nu mai era apă de băut în fluvii. Dar la rugăciunea proorocului a încetat sîngerarea apelor, iar firea apelor a revenit la loc⁸². Poporul evreu era împresurat din toate părțile, dintr-o latură fiind învăluit de egipteni, dintr-alta închis de mare; dar Moise a ridicat nuiua, apele s-au despărțit și au încremenit în chip de ziduri, iar între valuri s-a ivit cale de mers cu piciorul⁸³. Iordanul, întors înapoi, a curs, împotriva firii, spre locul izvorului său⁸⁴. Oare nu este limpede că firea, atît a valurilor mării, cît și a apelor curgătoare, a fost schimbată?

Poporul evreu era însetat; Moise a lovit atunci stîncă și din stîncă a țîșnit apă⁸⁵. Oare, nu a lucrat harul împotriva firii, așa încît stîncă să verse apă, pe care n-o avea din fire? *Merra* era un rîu cu apă tare amară, așa încît poporul însetat nu putea să bea; Moise a aruncat atunci un lemn în apă, iar apele și-au pierdut amăreala lor naturală, căci pătrunzîndu-le harul, le-a făcut dintr-o dată bune de băut⁸⁶. Pe vremea proorocului Elisei, unuia dintre fiii proorocilor i-a

80. I Cor. X, 4–5

81. Ieș. IV, 30; VII, 9 ș.u.

82. Ieș. VII, 20 ș.u.

83. Ieș. XIV, 21 ș.u.

84. Iosua III, 15, ș.u.; Ps. CXIII, 5

85. Ieș. XVII, 6

86. Ieș. XV, 23 (vezi în urmă, la cap. III, 14).

căzut în apă fierul securii și pe dată s-a scufundat. Cel ce pierduse securea a rugat pe Elisei; acesta a aruncat un lemn în apă „și fierul a plutit pe deasupra”⁸⁷. Știm, desigur, că și aceasta s-a făcut împotriva firii, căci materia fierului este mai grea decât lichidul apelor.

52. *Ne dăm deci seama că harul are mai multă putere decât firea.* Și totuși, încă mai socotim harul ca (fiind) al binecuvântării profetice? Dar dacă o binecuvîntare omenească a avut atîta putere încît a schimbat firea, ce vom zice despre sfințirea dumnezeiască însăși, unde operează chiar cuvintele Stăpînului mîntuitor? Căci taina aceasta, pe care o primești, se săvîrșește prin cuvintele lui Hristos. Căci dacă cuvintele (rugăciunii) lui Ilie proorocul au avut atîta putere încît au făcut să se coboare foc din cer, oare, nu vor avea putere cuvintele lui Hristos să schimbe forma lucrurilor?

Ai citit despre facerea lumii întregi: „Fiindcă El a zis și s-au făcut, El a poruncit și s-a zidit”⁸⁸. Așadar, cuvintele lui Hristos, care au avut puterea de a face din nimic ceea ce nu era, să nu poată ele să schimbe pe cele ce sînt în ceea ce nu erau? Căci doar nu înseamnă mai puțin să dai ființă lucrurilor decât să le schimbi firea.

53. De ce ne folosim de argumente? Să ne folosim de propriul său exemplu și să dovedim adevărul tainei prin exemplul întrupării. Oare s-au petrecut lucrurile potrivit naturii atunci cînd Domnul Iisus se naștea din Fecioara Maria? Dacă cercetăm rînduiala firii, a fost dat ca femeia să zămislească împreunîndu-se cu bărbatul. Este limpede deci că Fecioara a născut în afară de rînduiala firii. Și acest trup, pe care îl avem (la Sfînta Euharistie), este tot din Fecioară. De ce, dar, cauți rînduiala firii în trupul lui Hristos, cînd Domnul Iisus însuși S-a născut din Fecioară peste fire? Este adevăratul trup al lui Hristos, care a fost răstignit, care a fost îngropat, este real; cu adevărat deci este taina trupului Său.

54. Domnul Iisus însuși strigă: „Acesta este trupul Meu”; înainte de binecuvîntarea cuvîntelor dumnezeiești, altfel se numește pîinea, dar după sfințire devine trup. El însuși îl numește sîngele Său; înainte de sfințire i se spune altfel, dar după sfințire se preface în sînge. Și tu spui: Amin, adică adevărat este! Ceea ce spune gura să mărturisească cugetul lăuntric; ceea ce spune cuvîntul, să o simtă inima.

55. Așadar, Hristos hrănește Biserica Sa cu aceste Taine, prin care se întărește substanța sufletului și văzînd sporirea neîncetată a harului ei, pe drept grăiește despre dînsa: „Cît de frumoși s-au făcut sînii tăi, sora mea mireasă! Cît de frumoase s-au făcut de la vin! Și mirosul veșmintelor tale mai presus decît toate miresmele! Fagur picură buzele tale, mireasă! Miere și lapte este sub

87. IV Regi VI, 5 ș.u.

88. Ps. CXLVIII, 5

limba ta și mireasma veșmintelor tale ca mireasma Libanului! Grădină închisă ești, sora mea mireasă, grădină închisă, izvor pecetluit!”⁸⁹. Prin aceasta vrea să spună că taina trebuie să rămână pecetluită în tine, să nu fie siluită prin faptele unei vieți rele și prin pîngărirea curăției, să nu trădezi celor ce nu se cuvine, să nu se răspîndească la necredincioși printr-o vorbire flecară. Trebuie, așadar, să fie neadormită paza credinței sale, pentru ca să păstreze neștirbită plinătea vieții și a tăcerii.

56. Din această pricină, și Biserica, păzind înălțimea cereștilor Taine, respinge de la sine furtunile mai grele ale vîntului și cheamă dulceața harului primăvărat; și știind că grădina ei nu se poate să dispacă lui Hristos, cheamă pe Mirele însuși, zicînd: „Pornește-te, vîntule de la miazănoapte și vino, boare de la miazăzi, suflă prin grădina mea și să curgă miresmele mele. Coboară-se, frățiorul meu în grădina sa și să mănînce roada pomilor săi!”⁹⁰. Căci are pomi buni și purtători de roadă, care și-au înmuiat rădăcinile lor în apele sfintului botez și au rodit cu sămînță în bunele roade ale unei noi rodire, așa încît să nu mai fie tăiate de securea proorocului⁹¹, ci să rodească cu îmbelșugare evanghelică.

57. În sfîrșit, Domnul însuși, desfătat de rodnicia lor, răspunde: „Intrat-am în grădina mea, sora mea mireasă; ales-am smirna mea cu miresmele mele, mîncat-am pîinea mea cu mierea mea, băut-am vinul meu cu laptele meu!”⁹². Înțelege, credinciosule, de ce a spus: pîine și băutură. Nu este însă îndoielnic faptul că El însuși mănîncă și bea în noi, precum ai citit la noi, pentru că spune că El este în temniță⁹³.

58. De aceea, Biserica însăși, văzînd atîta har, îndeamnă pe fiii ei, îndeamnă pe cei mai apropiați, ca să alerge la Sfintele Taine, zicînd: „mîncăți, prietenii mei și beți și vă îmbătați, frații mei!”⁹⁴. Ce să mîncăm, ce să bem, ți-a arătat clar în altă parte Duhul Sfînt, zicînd prin gura proorocului: „Gustați și vedeți că bun este Domnul! Fericit bărbatul care nădăjduiește într-Însul!”⁹⁵. În acea taină este Hristos, deoarece al lui Hristos este trupul; nu este, așadar, hrană trupească, ci duhovnicească. De aceea, și Apostolul spune despre preînchipuirea ei simbolică: „Fiindcă părinții au mîncat hrană duhovnicească și au băut băutură duhovnicească”⁹⁶. Căci trupul lui Dumnezeu este trup duhovnicesc: este trupul Duhului dumnezeiesc; fiindcă duh este Hristos, după cum citim: „Duh înaintea feței noastre este Hristos Domnul”⁹⁷. Și în Epistola lui

89. Cînt. Cînt. IV, 10-12

90. Cînt. Cînt. IV, 16-V, 1

91. Comp. Luca III, 9

92. Cînt. Cînt. V, 2

93. Probabil aluzie la Matei XXV, 36

94. Cînt. Cînt. V, 2

95. Ps. XXXIII, 9

96. I Cor. X, 3-4

97. Plîng. Ier. IV, 20

Petru avem scris: „Hristos a murit pentru noi...”⁹⁸. În sfârșit, hrana aceasta întărește inima noastră, iar băutura aceasta înveselește inima omului, după cum a grăit proorocul⁹⁹.

59. Dobîndind toate de aici, să știm că sîntem renăscuți și să nu spunem: Cum ne-am renăscut? Oare am intrat în pîntecele mamei noastre și ne-am născut din nou? Nu cunosc rostul firii; dar nu este nicidecum rînduială a firii acolo unde este superioritatea harului. În sfârșit, nu totdeauna nașterea are loc după rînduiala firii; mărturisim că Hristos S-a născut din Fecioară și tăgăduim rînduiala firii. Căci nu de la bărbat a zămislit Maria, ci de la Duhul Sfînt a luat în pîntece, după cum spune Sfîntul Evanghelist Matei: „Fiindcă s-a aflat avînd în pîntece de la Duhul Sfînt”¹⁰⁰. Dacă, deci, Duhul Sfînt a săvîrșit zămisirea în Fecioară, venind asupra ei, și a îndeplinit funcțiunea nașterii, întru nimic nu trebuie să ne îndoim că săvîrșește o adevărată naștere venind asupra apei sau peste cei ce primesc botezul.

98. I Petru II, 21

99. Ps. CIII (CIV), 15 (16–17)

100. Matei I, 18

SCRISORI

SCRISOAREA LUI GRAȚIAN CĂTRE AMBROZIE. GRAȚIAN AUGUST CĂTRE CREDINCIOSUL AMBROZIE, PREOT AL ATOTPUTERNICULUI DUMNEZEU

1. Doresc mult ca acela, de care-mi amintesc cînd nu e de față și pe care-l simt prezent în cuget, să fie prezent și cu trupul. Vino în grabă, așadar la mine, cuvioase preot al lui Dumnezeu, ca să-mi propovăduiești adevărurile credinței nu de dragul cuvintelor, nici pentru că aș vrea să-L cuprind pe Dumnezeu mai mult cu vorba decît cu gîndul, ci pentru ca descoperirea dumnezeirii să-și aibe pe față sălaş în inima mea. 2. Căci mă va învăța Acela, pe Care eu nu-L tăgăduiesc, pe Care-L mărturisesc ca Domnul și Dumnezeul meu și de Care nu mă îndoiesc că El mi-a dat ființa pe care o văd în mine. Mărturisesc că eu nu pot adăuga nimic dumnezeirii lui Hristos, dar vreau să mă dăruiesc și Tatălui, preamărindu-L pe Fiul. N-aș vrea să-L supăr pe Dumnezeu, dar nu mă cred un astfel de închinător, încît să pot înălța dumnezeirea prin cuvintele mele. Slab și plăpînd, eu Îl preamăresc pe Dumnezeu atît cît pot și nu cît s-ar potrivi dumnezeirii. 3. Te rog să-mi mai dai cartea pe care mi-ai mai dat-o, pentru că în ea se găsește și o dreaptă vorbire despre Sfîntul Duh; să-mi arăți prin Sfînta Scriptură și pe alte căi existența lui Dumnezeu. Dumnezeirea să te păzească întru mulți ani, părinte și slujitor al Dumnezeului Celui Veșnic, Iisus Hristos, Căruia I ne închinăm.

Scrisoarea I

EPISCOPUL AMBROZIE CĂTRE PREA FERICITUL ȘI PREA CREDINCIOSUL ÎMPĂRAT CREȘTIN GRAȚIAN AUGUST

1. Nu mi-a lipsit dragostea, preabunule creștin și împărat. De altfel n-am nici o pricină să nu mărturisesc aceasta cu mîndrie și adevăr. Îți spun, nu mi-a lipsit îndemnul lăuntric, ci sfiala m-a întîrziat de n-am ieșit în calea Bunăvoinței Tale. Dar dacă nu te-am întîmpinat cu prezența mea, te-am întîmpinat totuși cu gîndul, te-am întîmpinat cu dragostea, care sînt cele mai mari îndatoriri ale unui preot. Te-am întîmpinat, îți spun, de vreme ce niciodată n-am fost departe de Tine, pe care te-am urmat cu toată dragostea, aflîndu-mă alături de Tine în gîndurile și simțămintele mele. Și, fără îndoială, mai de preț este prezența sufletească. Ți-am urmărit, din știrile primite, drumul făcut, zi și noapte m-am simțit cu grija în tabăra Ta, străjuindu-te cu rugăciunile mele. Slab sînt

în putere, dar fără preget în simțămintele pentru Tine. 2. Și când mă rog pentru Tine, rugăciunea o socotesc și pentru mine. Aceasta nu este o lingușire, pe care Tu nu o cauți, iar eu o socotesc străină de îndatoririle mele, ci o recunoaștere a binefacerilor Tale față de noi. Însuși Judecătorul faptelor noastre, pe Care Tu-L mărturisești și în Care crezi cu evlavie, știe că inima-mi bate pentru credința Ta, pentru sănătatea Ta, pentru slava Ta, și că mă rog pentru Tine nu numai în slujbele publice, din datorie, ci și când sînt singur, din dragoste față de Tine. Căci mi-ai dat iarăși liniștea bisericii, ai închis gura necredincioșilor – o, de le-ai fi putut îndupleca și inimile – și ai făcut aceasta prin autoritatea atît a puterii, cît și a credinței. 3. Ce să spun despre scrisoarea Ta din urmă? Ai scris-o în întregime cu mîna Ta, pentru ca înseși literele să vorbească despre credința și evlavia Ta. La fel odinioară Avraam a tăiat cu mîna sa vițelul, ca să-l servească la masă Oaspeților (*Fac. 18, 17*). N-a căutat ajutorul altora în slujirea sa religioasă, ci el însuși, ca persoană particulară, slujea fie Domnului și îngerilor, fie Domnului prin îngeri. Tu, împărate, cinstești cu slava Ta pe un umil preot. Dar se dăruiește Domnului cel ce cinstește pe un slujitor al Acestuia. Căci El Însuși a zis: „Ceea ce ați făcut acestora mai mici Mie Mi-ați făcut” (*Matei 25, 40*). 4. Eu preamăresc însă înalta Ta evlavie de împărat, credința Ta, pe care ai arătat-o cu adevărat pe măsura meritelor Tale, pe care ai învățat-o de la Cel pe Care nu-L tăgăduiești. Cine altcineva te-ar fi putut învăța credința la fel cu cea pe care o vezi în Tine? Nimic nu s-ar fi putut spune mai limpede, nimic mai răspicat. Este o arătare a necinstirii, nu o mărturisire a respectului, a-L socoti pe Hristos ca pe o ființă născută ca și celelalte. Ce este mai necuviincios decît să-L crezi așa cum sîntem noi? Așadar, m-ai învățat Tu pe mine, deși spui că vrei să te învăț eu pe Tine. Despre un fapt ca acesta n-am citit și nici n-am auzit vreodată ceva pînă acum. 5. Ce mărturisire evlavioasă și minunată este aceea pe care ai făcut-o, că nu te temi de vreo răutate de la Dumnezeu! Pentru dragostea față de Fiul te aștepti la răsplata Tatălui și, laudînd pe Fiul, mărturisești că nu-I poți adăuga nimic mării Sale, dar că vrei prin lauda Fiului să te încredințezi și Tatălui. De bună seamă că te-a învățat aceasta numai Acela Care a zis: „Cel care Mă iubește pe Mine va fi iubit de Tatăl Meu” (*Ioan 14, 21*). 6. La acestea ai adăugat că Tu ești slab și neputincios, socotindu-te că nu ești un astfel de cinstitor, încît să preamărești dumnezeirea prin cuvinte, că o lauzi așa cum sînt puterile Tale, nu cît este dumnezeirea însăși. Această slăbiciune în fața lui Hristos este putere, precum a spus și Apostolul: „Cînd sînt slab, atunci sînt tare” (*II Cor. 12, 10*). Astfel de umilință nu înseamnă slăbiciune. 7. Voi veni cu siguranță și mă voi grăbi, precum ceri, să aud acestea fiind însumi de față, și să le prind așa cum ies din gura ta. Ți-am trimis și două cărțile de a căror primejdie de acum nu mă mai tem, fiindcă bunăvoința Ta ai dovedit-o. Deocamdată, însă, în privința scrierii despre Duhul Sfînt îți cer iertare, fiindcă am recunoscut că te voi avea judecă-

tor al cuvintelor mele. 8. Gîndul și credința ta despre Domnul și Mîntuitorul nostru ca Fiu al lui Dumnezeu sînt arătate limpede, ele avînd din belșug idei prin care arăți credința în veșnica dumnezeire a Sfîntului Duh și nu-I atribui o ființă la fel cu aceea pe care o vezi în tine, nici nu socotești că Tatăl Domnului nostru Iisus Hristos are vreo răutate în Duhul Său. Căci simțămintele dumnezeiești nu sînt la fel cu ale celorlalte ființe. 9. Dacă mă va ajuta Dumnezeu, îți voi îndeplini Bunăvoinței Tale această dorință, pentru că socotești că trebuie cinstit după numele Lui și înălțat în slava Lui Dumnezeu Cel Căruia I-ai primit harul. Dumnezeu Cel Atotputernic, Tatăl Domnului nostru Iisus Hristos să te ocrotească pe tine, cel preafericit și preacinstit, să-ți dea ani mulți și domnie plină de slavă, în veșnică pace, preamărite Doamne Împărate, ales al judecății dumnezeiești Ție, cel mai slăvit dintre împărați.

Scrisoarea a II-a

AMBROZIE CĂTRE CONSTANȚIUS

1. Ți-ai luat pe umeri sarcina preoției și, șezînd la pupa bisericii, înfrunți cu corabia puterea valurilor. Minuie cîrma credinței, pentru ca furtunile grele ale acestor vremuri să n-o poată sfărîma. Marea este întinsă și înfiorătoare, dar nu te teme, fiindcă El a durat pămîntul între mări și l-a brăzdat cu riuri (*Ps. 23, 2*). Astfel, că pe bună dreptate Biserica Domnului rămîne pe mările lumii nemișcată, fiindcă este zidită pe piatră apostolică, cu temelia nezdruccinată de atacurile valurilor înspumate (*Matei 16, 28*). Este scăldată de apă, dar nu este urnită din loc. Chiar dacă stihiiile acestei lumi se clatină și se desfac cu vuiet strașnic, totuși își are portul ei foarte sigur, în care adăpostește pe cei năpăstuiți. 2. Și chiar dacă plutește pe mare, chiar dacă aleargă împreună cu rîurile, vezi bine că nu se mai găsește în acele ape despre care s-a zis: „Ridicat-au rîurile glasurile lor” (*Ps. 92, 3*). Rîuri de apă vie vor curge din pîntecele celui ce va primi băutura lui Hristos și o va lua de la Duhul Domnului (*Ioan 2, 38*). Așadar, aceste ape, cînd se revarsă de har duhovnicesc, își înalță glasurile lor. Există și un rîu, care pătrunde în sfinții săi ca un șuvoi (*Isaia 66, 12*). Există și o năvală de ape, care înviorează sufletul pașnic și liniștit (*Ps. 45, 5*). Oricine a pescuit din plinătatea acestor ape își înalță glasul său, precum Ioan evanghelistul, precum Petru și Pavel. Și precum apostolii au răspîndit cu glas răsunător în toate părțile pămîntului cuvîntul evanghelic, la fel și acest șuvoi începe să-L vestească pe Domnul Iisus. Primește așadar, învățătura lui Hristos și du-o mai departe. 3. Marea este Dumnezeiasca Scriptură, care cuprinde în ea înțelesuri adînci și tainice ale profeților; în această mare s-au vărsat toate rîurile. Dar sînt și ape dulci și limpezi, sînt și izvoare albe ca zăpada, care țîșnesc spre viața cea veșnică (*Ioan 4, 14*). Sînt și cuvinte plăcute ca mierea (*Pilde 16, 24*) și ziceri înțelepte, care adapă sufletele cu băutura lor duhovnicească și le mîngîie cu

căldura învățăturilor morale. Așadar, de multe feluri sînt șuvoaiele Scripturilor Sfinte. Ai o primă învățătură, o ai și pe a doua și pe a treia. 4. Bea din apa lui Hristos, căci ea laudă pe Domnul (*Ps. 148, 4-5*). Bea din mai multe izvoare apa care cade din norii cei profetici. Oricine ia apă din munți și o duce la el, sau o bea din izvoare, el însuși este plin de apă ca norii. Umple sînul minții tale, pentru ca măruntaiele pămîntului tău să fie umede și strabătute de pîrîiașe care i se potrivesc. Așadar, cel ce citește și înțelege de multe se umple. Iar cel ce s-a umplut alină și seceta altora. De aceea zice Scriptura: „Cînd norii se umplu de ploaie, ei se deșartă pe pămînt” (*Eccl. 11, 3*). 5. Să fie așadar, cuvintele tale bogate în conținut, să fie fără tină, să fie limpezi, pentru ca printr-un cuprins moral să pătrundă dulceața lor în urechile popoarelor. Să mîngîi mulțimile cu harul graiului, pentru ca ele să te urmeze de voie încotro le duci. Iar dacă în popor vreunii se găsesc în vrajbă sau vină, să fie cuvintele tale în așa fel încît să-l miște pe cel ce le aude, să-l înțepe pe cel ce se gîndește la rău. „Cuvintele celor înțelepți sînt ca boldurile” (*Eccl. 12, 11*). L-a îmboldit și Domnul Iisus pe Saul, cînd acesta era prigonitor. Gîndește-te ce mîntuitoare a fost întepătura care a făcut din prigonitor apostol, cînd a zis: „Greu îți este să izbești cu piciorul în țepușă” (*Fapte 9, 5*). 6. Sînt și cuvinte ca laptele, cum au fost cele pe care le-a adresat Pavel corintenilor (*I Cor. 3, 2*). Ele nu pot mulțumi pe cei puternici, dar hrănesc copilăria cu sucule lăptos al duhului lor. 7. Vorbele tale să fie pline de înțelepciune. Zice Solomon: „Buzele pe cei înțelepți îi păzesc” (*Pilde 14, 3*). Și în alt loc: „Buzele celor înțelepți răspîndesc știința” (*Pilde 15, 7*), adică să strălucească exprimarea cuvintelor tale, înțelesul lor să scapere și să n-aibă nevoie de lămuriri din afară, să se apere cu propriile lor arme, să n-aibă nimic gol în ele, să nu fie azvîrlite fără rost. Căci există o legătură (*Isaia 1, 6*) care strînge rănile sufletului și, dacă este aruncată, se duce și nădejdea vindecării. Pentru cei ce suferă de vreo meteahnă grea, folosește uleiul cuvîntului, cu care să înmoi întepenirea minții. Pune cataplasme, adaugă la ele bandajul învățăturii mîntuitoare, pentru ca pe cei ce plutesc rătăciți pe alăturarea de credință și de darurile învățăturii să nu-i lași să piară cu sufletul slăbit și cu cugetul bolnav. 8. Păzește turma Domnului și îndeamn-o să prisosească în bune lucrări, să se ferească de ticăloșie, să nu ardă în flăcările păcatelor – nu zic numai în zilele de sărbătoare, dar în nici o zi – să nu-și mistuie trupul. Slujitorii Domnului să fie fără prihană și stricăciune (*Efes. 5, 3*), fiindcă nepătat este Fiul lui Dumnezeu Căruia Îi servim. Fiecare să se cunoască pe sine, să-și stăpînească vasul trupului (*I Tes. 4, 4*) și, lucrînd pămîntul acestuia, să aștepte roadele dorite, să nu răsără în țarina sa spini și pălămidă (*Fac. 3, 18*), ci să zică el însuși: „Pămîntul a dat roadele sale” (*Ps. 85, 13*), iar în acest ogor, pînă aci plin de măracinișul patimilor, să crească florile virtuților. 9. Îndrumează-i și învață-i să facă numai ceea ce este bine, pentru ca nimeni să nu înceteze a săvîrși ceea ce este de cuviință, văzut fie de alții, fie de

propria-i conștiință, care este martorul cel mai de temei. 10. Să fugă de fapte urite, chiar dacă este sigur că nu știe nimeni de ele. Oricît ar fi cineva închis între pereți și acoperit de întuneric, fără martor, fără complice, are totuși un Judecător al faptelor, pe Care nimic nu-L înșală, către Care strigă toate faptele. În cele din urmă glasul singelui strigă (*Fac. 4, 10*). Fiecare se are judecător pe sine însuși și sufletul său. Acesta răzbună crimele și pedepsește nelegiuirile. Cain rătăcea tremurînd de frică, ispășindu-și osînda primită pentru că și-a ucis fratele (*Fac. 14*). Numai moartea i-a adus scăparea, pentru că numai prin moarte a încetat să pribegască, stăpînit în fiecare clipă de groaza morții. Nimeni să nu săvîrșească așadar, ceva rău și urît, fie că e singur, sau cu altcineva. Și dacă este cineva singur, să roșească în fața celor care-l socotesc vrednic de respect. 11. Să nu dorească lucruri prea multe, fiindcă și cele puține sînt destul de multe. Sărăcia și bogăția sînt nume ale lipsei și ale îndestulării. Nu este bogat cel ce duce lipsă de ceva și nici sărac cel ce nu se simte în lipsă. Să nu disprețuiască cineva pe o văduvă, să nu amăgească pe un nevîrstnic, să nu înșele pe aproapele său. Vai de cel ce și-a făcut avere adunată prin înșelăciune și care-și clădește prin sînge cetatea (*Avac. 2, 12*), care este sufletul; căci și acesta se clădește ca o cetate (*Ps. 121, 3*). Pe o astfel de cetate lăcomia n-o întărește, ci o dărîmă. Pofta nu clădește, ci arde și mistuie. Vrei să clădești bine o cetate? „Mai bine puțin întru frica lui Dumnezeu, decît vistierie mare fără frică” (*Pilde 15, 16*). Bogăția omului trebuie să ajute la mîntuirea sufletului, nu la distrugere. Chiar și banii mulți duc la mîntuire dacă știe să-i folosească bine cel ce-i are. Dar sînt o capcană dacă el nu știe să-i folosească (*Pilde 13, 7*). Spune, ce este avuția pentru om, dacă nu merinde de drum? Multă, devine grea povară, fiindcă nu este potrivită cu trebuința. Sîntem niște trecători prin această viață. Mulți trec prin ea, dar este nevoie să nu rătăcească drumul. Iar cu cel ce merge pe drumul cel bun este Domnul Iisus. De aceea citim: „Dacă tu vei trece prin ape, Eu sînt cu tine și în valuri tu nu vei fi înecat. Și dacă vei trece prin foc, flăcările nu-ți vor arde îmbrăcămintea” (*Isaia 43, 2*). Cel care întreține în trupul său focul poftelor (*Pilde 6, 27*), focul dorințelor nemăsurate, nu trece mai departe, ci-și arde însăși această haină a sufletului. Este mai de preț numele bun decît averea și mai presus de toate grămezile de bani stă cîntecul (*Pilde 22, 1*). Credința își prisosește sieși, este bogată chiar fără avere. Înțeleptului toate îi sînt apropiate, în afară de cele potrivnice virtuții. Oriunde se va duce, el își va găsi pe toate ale sale. Toată lumea este în stăpînirea lui, fiindcă știe cum să se folosească de ea. 12. Așadar, de ce este amăgit un frate? De ce este înșelat la plată un muncitor? Nu este mare cîștigul unei femei desfrîinate (*Pilde 6, 27*), adică al acestei avuții alunecoase și trecătoare. Femeia desfrînată nu este ceva particular, ci public; ea nu este o femeie, ci o poftă care pribegeste. Femeie desfrînată este orice viclenie, orice înșelăciune, și nu numai aceea care-și necinstește trupul, ci orice suflet care vinde nădejdi, care

caută câștiguri nemuncite și bani luați pe nedrept. Și noi sîntem argați cu ziua, care muncim pentru plată și care nădăjduim de la Domnul și Dumnezeu nostru răsplata muncii noastre. Dacă vrea cineva să știe ce fel de argați sîntem, să asculte pe cel ce zice: „Cîți argați ai tatălui meu sînt îndestulați cu pîine, iar eu mor de foame” (*Luca 15, 17*). Și mai departe: „Fă-mă ca pe unul din argații tăi” (*Luca 19*). Toți sîntem lucrători, toți sîntem argați. Cel ce-și așteaptă roadă a muncii să aibă în vedere că acela care va înșela pe altul la plata datorată va fi și el înșelat la a sa. Acest soi de camătă apasă și se plătește cu preț mare. Așadar, cel ce nu voiește să piardă ceea ce este veșnic să nu răpească altuia ceea ce este vremelnic. 13. Nimeni să nu vorbească cu vicleșug aproapelui său. Cuvîntul este un laț pe buzele noastre și adesea, prin vorbele lui, oricine își ascunde gîndurile, nu și le mărturisește (*Pilde 6, 2*). Capcană este gura răuvoitorului, mare prăpastie pentru nevinovăție, dar mai mare pentru rea voință (*Pilde 22, 14*). Cel nevinovat crede ușor și cade repede (*Pilde 14, 15*), dar totuși se ridică din această căderere, pe cînd grăitorul de vorbe rele prin meșteșugul său se prăbușește în prăpastia din care niciodată nu iese și nu scapă. Să-și cîntărească așadar, fiecare cuvintele, să nu aibă în ele înșelăciune și vicleșug. „Cîntarul strîmb este urgisit de Domnul” (*Pilde 11, 1*), cu toate că eu nu vorbesc de acel cîntar de mărfuri (căci în lucruri ieftine înșelăciunea vinde scump), ci de însuși cîntarul cuvintelor, care în fața lui Dumnezeu este osîndit îndată, fiindcă arată greutatea drepte, dar pe ascuns strecoară în locul lor pe cele false. Îl osîndește Dumnezeu mai ales pe acela care își înșală aproapele prin făgăduieli binevoitoare, împilîndu-l în schimb prin vicleșugul cametei mari. Dar sînt spre pagubă șiretlicurile. „Pentru că ce-i va folosi omului dacă va cîștiga lumea întreagă, iar sufletul său îl va pierde și viața veșnică n-o va avea?” (*Matei 16, 26*). 14. Altfel trebuie socotit cîntarul minților evlavioase prin care sînt măsurate faptele tuturor, atît cele bune, cît și cele rele. Va fi vai și amar dacă ticăloșiile vor atîrna mai greu și dacă judecata acestora va aduce pedeapsa cu moartea. Chiar cîntărite cu bunăcuviință, ele sînt totuși văzute de Dumnezeu și în fața judecății nici cele bune nu pot fi tănuite, nici cele rele nu se pot ascunde (*I Tim. 5, 25*). 15. Fericit este acela care a putut să stîrpească lăcomia, rădăcina viciilor! Acesta în chip sigur nu se va teme de cîntarul judecății de apoi. Lăcomia adesea slăbește simțămîntul omeniei și strică dreapta judecată (*I Tim. 6, 10*), făcîndu-l pe om să cugete că și din evlavie trebuie să aibă un câștig, că înțelepciunea trebuie să-i fie plătită. Dar marea plată a evlaviei și câștigul cumpărării constă în a avea ce este de trebuință. Ce folos aduce în această lume prisosul de bogății de vreme ce ele nu sînt nici ajutoare la naștere, nici piedici în fața morții? Ne naștem în această lume fără îmbrăcăminte și plecăm cum am venit, ne îngropăm fără vreo moștenire. 16. Singurul cîntar pentru noi este acela al meritelor și în cîntărirea faptelor, bune sau rele, greutatea se lasă într-o parte sau alta. Dacă se înclină către cele rele, este vai de făptaș, iar dacă,

dimpotrivă, către cele bune, iertarea este aproape. Nimeni nu este fără de păcat, dar cînd precumpănește binele, păcatele se ușurează, se umbresc, se spulberă. Așadar, în ziua judecării faptele noastre ori ne ajută, ori ne aruncă în prăpastie, ca și cum ne-ar fi piatră legată de gît. Grea este nedreptățirea, ca un disc de plumb (*Zah. 5, 7*). De nerăbdat este lăcomia, ca și toată trufia, nesuferită înșelăciunea. De aceea tu îndeamnă poporul Domnului să nădăjduiască mai mult în Domnul, să aibă din belșug bogăția simplității, care nu cuprinde în ea nici piedici, nici capcane (*II Cor. 8, 2*). 17. Bune și rodnice sînt în fața lui Dumnezeu cuvintele sincere, pornite din inimă curată. Cu acestea chiar dacă trece cineva printr-un ținut de capcane nu cade în ele, fiindcă nu știe să întindă curse și lațuri altora. 18. Este însemnat lucru să-i înveți pe oameni să fie umili, să știe adevărata față a umilinței, să-i cunoască însușirile adevărate. Mulți au chipul, dar nu adevărul umilinței. Mulți o arată pe dinafară, dar pe dinăuntru sînt răi. Se prefac, dar în realitate fug de ea, o disprețuiesc. „Sînt unii care se prefac umili, dar înăuntru lor sînt plini de înșelăciune” (*Eccl. 19, 23*). Sînt și unii care se umilesc prea mult. Dar umilința adevărată este fără sulemeneală, fără fățarnicie. Ea pornește din cuget fără prihană și mare este puterea ei. Prin neascultarea unui singur om a pătruns moartea și prin ascultarea singurului Domn Iisus Hristos a venit mîntuirea tuturor (*Rom. 5, 10*). 19. A știut să se umilească dreptul Iosif care, cînd a fost vîndut ca rob de frații săi, cumpărat de negustori (*Fac. 37, 28*), umilit în cătușe, cum spune Scriptura (*Ps. 104, 18*), a învățat virtutea umilinței, i-a îndepărtat partea slabă. Astfel, dus în părțile Egiptului (*Fac. 39*) de către un slujitor regal, pus mai mare peste bucătari, cu toată conștiința viței sale nobile, pentru că era din neamul lui Avraam, nu s-a simțit înjosit să îndeplinească slujbe în casă; nu i-a fost silă de condiția rușinoasă în care a ajuns, ci s-a arătat și mai credincios, și mai supus poruncilor stăpînului, dovedind printr-o înțeleaptă judecată că nu interesează în ce stare socială se poate cineva face vrednic de cinste, că acela este scopul binelui, că în orice stare să fii demn, că lucrul cel mai de seamă este ca mai degrabă prin purtare să-ți arăți starea, decît prin stare purtarea. Căci cu cît starea îți este mai de jos, cu atît mai mult te înalță virtutea. Iosif era atît de harnic și de cinstit încît stăpînul său i-a încredințat casa și toate le făcea împreună cu sluga sa. 20. De aceea și soția stăpînului a pus ochii pe el, cucerită de chipul lui. Pentru noi nu este nici o deosebire dacă vîrsta sau frumusețea atrag ochii. Dacă nu este meșteșugită, frumusețea n-are în ea nimic rău. Înfățișarea și farmecul chipului sînt nevătămătoare dacă nu li se adaugă încercarea de a ademini prin ele. Străpunsă în suflet și pătimașă îl ispitește pe tînăr și, împinsă de dorință, învinsă de îndemnul pasiunii, îi mărturisește simțămintele nelegiuite. Dar el îi răspunde că dragostea ei este vinovată, că nu se cuvine nici după legi, nici după datinele ebraice să pîngărească patul conjugal cei ce au datoria să vegheze la cinstea lui, că tinerilor necăsătoriți li se cere să se însoare cu

fecioare neprihănite, că nu se cade nici unei femei să nu-și respecte căsnicia, că, în sfârșit, el are o credință care-i spune să nu se lase în voia nestăpînirii rușinoase, să nu fie nerecunoscător față de bunătatea stăpînului său, să nu-l înșele cu astfel de necinste pe cel căruia îi datorează supunere. 21. Îi era oare rușine să spună că acela este un stăpîn de nimic, iar el este slugă? Dimpotrivă, chiar cînd femeia îl înconjura mai mult și-l ruga, amenințîndu-l că-l pîrăște de necinste dacă o refuză, și vărsînd lacrimi din pricina dragostei, la toate încercările de a-l îndupleca, el nici de milă n-a consimțit să fie părtaș la o faptă înjositoare. Fără să-l sperie amenințările, a rămas neclintit în fața rugămintilor, punînd cinstea înaintea oricărei plăceri și neprihana mai presus de orice răsplată rușinoasă. Femeia a căutat din nou să-l ademenească pe tînăr, dar acesta a rămas tot neînduplecat. Atunci ea, înnebunită de patimă și nerușinare, a recurs la forță: s-a repezit la tînăr și l-a apucat de haină, trăgîndu-l spre pat și îmbrățișîndu-l. Și poate Iosif ar fi fost biruit, dacă nu se lipsea de haina de care-l ținea femeia, ca să-și apere îmbrăcămîntea umilinței și a rușinii. 22. Așadar, a știut să se umilească și umilit a fost pînă la închisoare. Suferea o defăimare, dar a socotit că e mai bine să ispășească o nelegiuire mincinoasă decît să spună adevărul. A știut, spun, să se umilească, fiindcă se umilea pentru virtute. Se umilea în chipul Celui Care avea să se umilească pînă la moarte, pînă la răstignirea pe cruce, în felul Celui Care avea să vină să trezească din somn această viață și să ne învețe că visul este acest fel de trăire a vieții, în care felițiile schimbări sînt ca o stare de beție. Cînd visăm nimic nu este sigur, nimic statornic: văzînd nu vedem și auzînd nu auzim, mîncînd nu ne săturăm, primind mulțumiri nu sîntem mulțumiți și alergînd nu ajungem nicăieri. Tot așa de deșarte sînt și nădejtile oamenilor în acest veac! Ei gîndesc că trebuie să urmărească lucruri care nu există ca și cum ele ar exista. Amăgirile se duc așa cum au venit, ca în somn, forme goale și deșarte se opresc o clipă lîngă noi și se șterg în văzduh. Ne înconjoară și nu mai sînt, ni se pare că le prindem, dar ne scapă. Dar cine a auzit pe Cel Care spune: „Scoală, de ce dormi?” (*Efes. 5, 14*) și s-a trezit din somnul acestui veac, acela a înțeles că toate ale veacului sînt mincinoase. S-a trezit și a fugit visul. A fugit puterea și mărirea, s-a dus grija averii, frumusețea chipului, dorința onorurilor. Căci acestea sînt vise care nu-i mișcă pe cei ce veghează cu inima, ci-i frămîntă numai cînd dorm. 23. Chezaș al acestor cuvinte ale mele este dreptul Iosif, mărturie că nu sînt nici veșnice, nici îndelungate cele ale veacului acestuia. Cine este de la început nobil de neam, bogat în avuție, deodată devine un slujitor de rînd, și (ceea ce ascute și mai mult josnicia robiei) este cumpărat cu bani de către un stăpîn de neam de jos. Se socotește mai puțin umilitor să robești unui om liber. Dar robia se dublează unde se robește celor ce au fost robi. Așadar, slugă, Iosif din neam strălucit și din tată bogat a ajuns sărac. De la dragoste a ajuns la ură și de la mărire la osîndă. Apoi iarăși, din închisoare a fost dus la palat (*Fac. 41, 39 ș.u.*),

din judecat a fost făcut judecător. Nu s-a simțit coborât în înfrângeri și nici înălțat în biruințe. 24. Dovedește că sînt trecătoare și de o clipă cele ale lumii acesteia mereu schimbata stare a împăratului David, (*I Regi 16-18; II 13*) care, disprețuit de tatăl său, a fost de preț lui Dumnezeu. Mare în triumfuri, mic în simțăminte urite, a fost chemat în slujbă regească și ales la tron, dar în cele din urmă i s-a schimbat chipul și fața. A fost alungat din domnie și, acuzat de parricid, își deplîngea soarta și fugea la străini, mai cunoscut prin tovărășia moștenirii decît prin pierderea rangului. Lipsit de toate, frumoase sînt aceste cuvinte pe care le-a spus: „Bine este mie că m-ai smerit”. 25. Dar aceste cuvinte pe care le-a spus: „Bine este mie că m-ai smerit” se pot potrivi mai întîi Aceluia Care, avînd chipul lui Dumnezeu, putea ușor să Se înalțe pînă la cer, S-a coborît totuși și, primind chip de slugă, a luat asupra-Și păcatele noastre (*Filip. 2, 6*), Cel care, îngrijindu-Se de sfinții Săi, nu Și-a luat cinstirea ca pe un jaf, ci S-a supus celor deopotrivă cu El. Punînd pe altul mai presus de El, a zis: „Bine este Mie că M-am smerit. Bine este Mie că M-am supus, pentru ca toate să-Mi fie supuse și pentru ca Dumnezeu să fie toate în toți” (*I Cor. 15, 27-28*). Revarsă această smerenie în sufletele tuturor și rînduiește-te pe Tine însuși ca pildă pentru toți, zicînd: „Fiți următorii mei, precum și eu sînt lui Hristos” (*I Cor. 11, 1*). 26. Învăță-i să caute bogăția în fapte bune și să fie avuți în virtuți. Frumusețea bogăției nu este în punga celor bogați, ci în ajutorul dat celor săraci. Avuțiile strălucesc mai bine dacă sînt date celor săraci și neputincioși. Învăță-i pe cei cu bani să caute nu spre ale lor, ci spre cele ce sînt ale lui Hristos, pentru ca și Hristos să-i caute pe ei, pentru ca să le sporească pe ale lor. Pentru ei jertfește sîngele Său, lor le insuflă Duhul Său, lor le dăruiește împărăția Sa. Ce mai poate da Cel ce S-a dat pe Sine Însuși? Sau ce a rămas nedat de către Tatăl, Care pe singurul Său Fiu L-a dat morții pentru noi (*Rom. 8, 32*)? Sfătuiește-i așadar pe oameni să slujească Domnului în simplitate și har, să înalțe cu pîrghiile minții ochii la cele cerești, să nu socotească drept cîștig (*Filip. 3, 8*) decît ceea ce aparține vieții veșnice. Căci tot cîștigul acestui veac este pagubă pentru suflete. Pînă la urmă a avut toate pierderile cel ce a vrut să-L negustorească pe Hristos, fiindcă, oricît de minunat a vorbit a spus totuși mai puțin decît învățase. Acesta a vorbit despre alți străini, dar Hristos a zis: „Dacă voiește cineva să vină după Mine, să se lepede de sine” (*Luca 9, 23*), pentru ca să fie pagubă pentru sine ceea ce devine cîștig pentru Hristos. Toate acestea sînt trecătoare, cu pagubă, fără cîștig. Este cîștig doar acela în care roada este veșnică, unde este plata liniștii eterne. 27. Îți încredințez, fiule, biserica din Forul lui Corneliu, ca s-o vezi mereu de aproape, pînă ce i se va da un episcop. Ocupat cu zilele apropiate ale păsimesilor nu pot să plec prea departe. 28. Ai acolo pe illyrieni, din secta arienilor, ferește-te de învățătura lor rea. Să nu se apropie de credincioși, să nu semene semințele rătăcirilor, să bage de seamă ce li s-a întîmplat din pricina credinței lor greșite, să stea liniș-

tiți, să urmeze credința cea adevărată. Sufletele otrăvite de veninul necredinței greu pot să scape de urmele neevlaviei lor. Dacă totuși a pătruns în ele otrava nenorocită, să nu socoți că te poți încrede ușor în ei. Căci sînt puteri ale înțelepciunii pe care nu trebuie să le primești ușor, mai ales pe tărîmul credinței, care rareori este desăvîrșită în oameni. 29. Totuși, dacă se găsește cîte unul care dă de bănuială prin slăbiciunea și șovăiala simțămintelor sale în cazul că el vrea să-și motiveze părerile, lasă-l să creadă că i-ai dat dreptate, fii oarecum îngăduitor; căci dacă nu-i arăți bunăvoință îl îndepărtezi sufletește. Știi doar că și medicii pricepuți, cînd văd manifestările bolii, cum le numesc ei, unii nu recomandă leacuri, ci așteaptă timpul de lecuire, și fără să-l părăsească pe bolnav, îl mîngîie cu cuvinte blînde, sau cu ce pot, pentru ca boala, dată spre bine, să nu se înrăutățească iarăși din pricina deznădejdiei sufletești, iar dacă e în toiul ei să nu respingă leacul, pentru că nu-și poate face timpul ei de dezvoltare dacă medicul, neobișnuit cu lucruri de acest fel, folosește mîinile în mod nepriceput. 30. Și ca să iau un exemplu de pe ogoare, învață-i să respecte drepturile de proprietate, să nu spargă țarinile, să păzească hotarele strămoșești, ocrotite și de lege (*Deut. 19, 14*). De obicei bunele legături cu vecinii sînt mai de preț chiar decît dragostea dintre frați. Căci adesea frații sînt departe, iar vecinii sînt întotdeauna aproape. Viața este mărturie și ea ne hotărăște existența. Să-i facă plăcere că turma se odihnește pe cîmpul din apropiere, că e lăsată fără grijă să pască acolo iarbă verde. 31. Stăpînul să le respecte slugilor dreptul după lege, să nu le țină sub apăsare, să țină seama că și ele au suflet. El se numește tatăl familiei, iar slugile, făcînd parte din familie, sînt ca și fiii lui. Și el este slugă lui Dumnezeu și-L numește Tată pe Stăpînul cerurilor, Rînduitorul tuturor puterilor. Sănătate și nu ne uita, căci nici noi nu te uităm.

Scrisoarea a III-a

AMBROZIE CĂTRE FELIX

1. Mi-ai trimis niște trufe grozave, e de mirare cum au crescut așa de mari. N-am vrut să le ascund în sîn, cum se spune, ci le-am arătat și altora. Ba, o parte le-am dat prietenilor, iar o parte le-am oprit pentru mine. 2. Este un dar plăcut, însă nu în stare să-mi potolească supărarea îndreptățită că, deși sîntem prietenii tăi de atîta vreme, nu vii deloc să ne vezi. Ai grijă să nu găsești trufe care sînt mai mari, dar care pricinuesc umflături dureroase. Căci însușirile lor sînt deosebite: pe cît sînt de plăcute ca dar, pe atîta sînt de rele în trup și suflet. Te rog să faci în așa fel ca să nu mai sufăr că ești departe; fiindcă lipsa ta mă doare. Caută să fii, dacă poți, mai puțin iubit. 3. Am spus pentru ce, și am adus și motive. Părerea ta trebuie să ți-o întorc ca pe o sulită, care nu e de soldat prost. Te-ai temut, de bună seamă. Dar vezi cît sînt de mișcat, de-mi place să glumesc. Totuși, după aceea să nu te scuzi; căci chiar dacă scuza ta este pentru

mine un câștig, acesta te judecă prost totuși, ca și pe mine de altfel, dacă socoți fie că lipsa ta trebuie compensată prin daruri, fie că eu trebuie să fiu răscumpărat prin daruri. Sănătate și iubește pe cei ce te iubesc.

Scrisoarea a IV-a

AMBROZIE CĂTRE FELIX, SĂNĂTATE!

1. Deși trupește nu mă simt chiar așa de bine, totuși, când am citit scrisoarea ta, pornită din inimă și plină de simțăminte care sînt și ale mele, am căpătat din ea un adevărat balsam întăritor, cuvintele tale fiind pentru mine ca o buruiănă de leac; mai ales fiindcă m-ai vestit că vei veni de ziua însemnată pentru noi doi, în care ai primit cîrma celei mai înalte preoții și despre care cu o clipă înainte am vorbit cu fratele nostru Bassianus. Scrisoarea ta, pornind de la sfințirea bisericii zidite și botezate cu numele apostolilor, a deschis drum acestei scrisori, care ține să arate că prezența Sfinției tale este cerută. 2. Dar eu fac aici amintire și despre ziua sfințirii tale ca episcop, care a fost chiar la începutul lui noiembrie și care, dacă nu mă înșel, a doua zi trebuia sărbătorită; astfel că nu vei avea nici o scuză dacă vei lipsi. Am făcut făgăduieli despre tine, cum și tu poți face despre mine, și făgăduiala dată este datorie curată. Presupun că vei veni, fiindcă ești dator să fii prezent. De aceea nu te vor obliga făgăduințele mele mai mult decît datoria ta, de vreme ce tu însuși te-ai hotărît să faci ce trebuie. Bagi de seamă că eu n-am făgăduit ca pe ceva absolut sigur, dar m-am angajat în deplină cunoștință de cauză pentru un frate ca tine. Vino, așadar, ca să nu pui în situație neplăcută doi preoți: pe tine, care n-ai venit, și pe mine, care am făcut promisiuni cu atîta ușurință. 3. Noi vom urmări în rugăciunile noastre ziua sfințirii tale, iar tu n-o să uiți de noi în rugăciunile tale. Duhul nostru te va însoți. Când vei intra în al doilea cort, care se numește Sfînta Sfintelor (*Ieș. 26, 34*), să ne duci cu tine, după datina noastră. Când arzi acea tămîie de culoarea aurului să nu ne lași, căci ea este aceea care, aprinsă în al doilea cort, conduce spre cer rugăciunea ta plină de înțelepciune. 4. Acolo este chivotul Testamentului îmbrăcat cu totul în aur, acolo este adică învățătura lui Hristos, învățătura înțelepciunii lui Dumnezeu. Acolo este vasul de aur cu mană, adică potirul cu hrană duhovnicească și locul de păstrare a cunoașterii sfînte. Acolo este toiagul lui Aaron ca semn al harului preotesc. Înainte se uscase, dar prin Hristos a înflorit. Acolo este heruvimul, deasupra tablelor Testamentului, pentru cunoașterea citirii sfînte. Acolo este jertfelnicul, deasupra căruia domnește în înalt Dumnezeu Cuvîntul, chipul lui Dumnezeu cel nevăzut (*Col 1, 15*), precum și se spune: „Voi coborî cu tine deasupra jertfelnicului, între cei doi heruvimi” (*Ieș. 25, 22*). Căci astfel vorbește cu noi, pentru ca noi să-i înțelegem graiul. Fiindcă grăiește nu lucruri lumești, ci cu înțeles adînc, precum spune: „Deschide-voi în pilde gura mea” (*Ps. 77, 2*).

Unde este Hristos, acolo sînt toate: acolo este învățătura Lui, acolo este iertarea păcatelor, acolo harul, acolo hotarul dintre morți și vii. 5. Și Aaron a stat o dată în mijlocul lor, împotrivindu-se morții, ca ea să nu treacă de la jalea morților la ceata celor vii (*Num. 16, 47-48*). Aci însă stă Cuvîntul, întotdeauna în fiecare dintre noi, pe Care noi nu-L vedem, despărțind în noi virtuțile mîntuitoare de leșurile patimilor nimicitoare și ale gîndurilor necurate. Aci stă Cel Ce a venit în această lume ca să tocească spinul morții (*Evr. 2, 14-15*), să-i nimicească puterea, să dea celor vii veșnicia harului, să aducă morților învierea. 6. Pentru Acesta tu lupți în oastea cea bună (*I Tim. 1, 18*), averea Acestuia o păzești, din banii Lui dai cu împrumut, precum este scris: „Vei da împrumut altor popoare” (*Deut. 15, 6*), împrumutul cel bun al harului dumnezeiesc pe care, cînd va veni Domnul, ți-l va cere cu dobîndă. Cînd va afla că ai cheltuit cum este bine, îți va da multe în schimbul celor puține. Și va fi pentru mine o roadă foarte bună și dulce că față cu judecata mea despre tine ai fost la înălțimea așteptărilor. Nu va fi socotită rea rînduiala pe care ai primit-o prin punerea mîinilor mele și prin binecuvîntarea în numele Domnului Iisus (*II Tim. 6*). Să faci așadar lucrarea cea bună, pentru ca să ai în ziua de apoi răsplată și să ne găsim pacea sufletului eu în tine și tu în mine. 7. Este mult secerișul lui Hristos, dar muncitori sînt puțini și greu se vor găsi cei care să dea ajutor. Adevărul acesta este vechi; dar puternic este Dumnezeu și El trimite lucrători la secerișul Său (*Matei 9, 38*). Fără îndoială că, în rîndul celor din Como, mulți au și început să se încreadă în slujba ta și au primit cuvîntul lui Dumnezeu prin învățătura ta. Dar cel ce a dat credincioși va da și ajutători, ca tu să scapi de trebuința de a te acuza că ne-ai văzut prea tîrziu și ca eu să am mai adeseori plăcerea de a te vedea. Cu sănătate și dragoste.

Scrisoarea a V-a

AMBROZIE CĂTRE SYAGRIUS

7. Îmi scrii negru pe alb că trebuie să luăm măsuri ca preaiubiții noștri veronesieni să n-aibă cuvinte rele despre judecata noastră. Nu cred că va fi cazul, fiindcă n-au acest obicei. Iar dacă vor vorbi ceva, este limpede că au ce să vorbească. Chiar dacă vor veni aici supărați, au să se întoarcă la tine împăcați. Mai ales fiindcă la această judecată a noastră vor lua parte și frații și tovarășii noștri de preoție. Tu însă socoți că trebuie să judeci singur, fără sfatul vreunui frate acest proces, în care totuși înainte de judecată ai săvîrșit o greșală, de vreme ce ești de părere că o fecioară socotită vrednică de cinste după judecata lui Zenon, sfîntă să-i fie amintirea, și călugăriță prin binecuvîntarea lui, după atîția ani, fără vreo pîră a vreunei greșeli, fără vreun reclamant sau denunțator, să-i fie primejduit numele socotind-o vinovată, și aceasta numai pentru că este urîtă de oameni de nimic, de eretici și de persoane josnice. Este

învinuită de nelegiuire, de lăcomie, de desfrînare de către cei ce-și îngăduie ei înșiși ticăloșiile, de către cei care în cele din urmă au fost scoși și alungați din casa ei, care ticluiesc împotriva-i fapte urâte, din cele ce ar trebui puse în primul rînd pe seama lor. 2. La judecata ta aduci astfel de acuzatori, astfel de martori, care nu îndrăznesc nici să acuze, nici să se angajeze în pîri defăimătoare. Și totuși hotărăști să dai în judecată pe o fecioară pe care nimeni n-o învinuiește, nimeni n-o denunță. Unde este respectul cercetării? Unde este procedura trebuincioasă judecății? Dacă întrebăm legile publice, ele cer un acuzator; dacă le consultăm pe cele ale Bisericii, ele răspund: „Din gura a doi sau trei martori să se statornicească orice cuvînt” (*Matei 18, 16*). Dar martori care ieri sau alaltăieri nu i-au fost dușmani, care să nu facă rău din ură, să nu se răzbune din vreo nemulțumire. 3. Se cere așadar ca martorii să nu fie porniți în simțămintele lor și mai întîi să fie adus la înfățișare acuzatorul. Acei bărbați ai iudeilor și-au pus ei înșiși mai întîi mîinile pe capul Susanei (*Dan. 13, 34 ș.u.*) și au rostit acuzarea dînd totodată mărturiei lor autoritatea pe care poporul, indus în eroare, o primise fără cercetare temeinică. Dar Dumnezeu Cel Atotputernic, prin judecata Sa dumnezeiască, a trimis pe profet, care a restabilit dreptatea. A devenit astfel limpede pentru toți că voiau să semene ură împotriva celei nevinovate, s-o pună în primejdie, deși le lipsea temeiul acuzării și tăria probei, presupunînd ei, fără îndoială, că, dacă ura pătrunde în mintea poporului, urechile se înfundă oarecum și în cercetarea adevărului se vor putea pune piedici. De obicei, dacă se aud alte lucruri mai dinainte, acestea astupă urechile și pun stăpînire pe suflet, astfel că zvonul are cuvînt greu și cercetarea nu ajunge la o judecată dreaptă. 4. Așadar, noi cerem acuzator și socotim că Maximus, autorul întregii înscenări, trebuie să răspundă de aceasta. Cu toate că în declarație a renunțat la acuzația pe care o ticluise cu premeditare și o înaintase, totuși el era pornit și lucra cu iscusință. Nu folosea nume, ca să nu-i fie cerute dovezi. Prin zvonuri răspîndite și prin scrisori mincinoase și trimise a căutat să ațîțe ură și să întărească înrîurirea denunțului. Dar n-a putut să învăluie și să innăbușe cinstea. Căci dacă ar fi avut dovezi, niciodată hotărîrea ta n-ar fi cerut examinarea medicală. 5. Nu pot înțelege ce rost are acest examen, de ce crezi că atîrnă de o moașă rezultatul cercetării. Oare este slobod pentru toți să învinuiască, și cînd nu pot aduce dovezi, să aibă dreptul de a cere examinarea părților ascunse ale trupului, să fie aduse fecioare neprihănite la o astfel de batjocură, să se spună despre ele lucruri rușinoase și îngrozitoare de văzut și auzit? N-ai păstrat în scrisul tău nici cel mai mic respect pentru forma de exprimare. Oare cuvinte care n-ar suna în urechile altora fără să aducă daune simțămîntului pudoarei, oare astfel de cuvinte se pot spune fără pic de rușine pe seama unei fecioare pentru ca să-i întineze cinstea? 6. Ai socotit-o ca pe o slujnică de rînd, ca pe o sclavă nerușinată; de ce nu ți-ai folosit datoria să-i arăți și cinstea, mai ales că nimic nu e mai sfînt la o fecioară decît neprihana?

Căci dacă se ajunge să i se pună la îndoială unei fecioare sfințite curăția tru-pească, nu-i mai rămîne nimic neatins din ceea ce ea are mai scump. Fecioara Domnului are ca sprijin patul ei și nu e nevoie de alte însușiri pentru a-și dovedi fecioria. Nu cercetarea celor ascunse, ci purtarea văzută de toți este temei al cuminenței. Nu place lui Dumnezeu cea care nu vădește seriozitate, nu este încuviințată de Domnul cea care are nevoie de mărturia unei moașe, care adesea se obține cu bani. Ți se pare cumva vrednică de încredere cea care poate fi cumpărată, sau care poate să înșele, să scoată basma curată pe o vinovată, să-i ascundă păcatul fie din neștiință, fie că nu i-l poate descoperi? 7. Nu este drept ceea ce am găsit în scrisoarea ta că, dacă nu va fi examinată, cinstea îi va fi primejduită, rămînînd sub bănuială. Oare toate care nu sînt examinate au cinstea pusă la îndoială? Și cele care urmează să se căsătorească trebuie mai întîi examinate, ca numai după aceea să se mărite? Oare chiar miresele să fie supuse unui astfel de examen? Căci aceasta nu se face cu ochii ci prin pipăit. Și, după părerea ta, este drept să se cerceteze prin control medical, chiar dacă este sfințită? 8. Ce să mai spun despre faptul că și medicii afirmă că nu se poate acorda destulă încredere examinării și că înșiși doctorii din vechime erau de aceeași părere? Și noi știm, din acest punct de vedere, că adesea între moașe s-au ivit nepotriviri de păreri și discuții, încît a pricinuit mai multe nedumeriri cea supusă examinării decît cea neexaminată. Am înțeles aceasta și dintr-un caz petrecut de curînd. O servitoare din Altinum a fost examinată și găsită vinovată. Dar după aceea la Mediolanum, nu din porunca mea, ci din aceea a tribunului și notarului, la cererea lui Nicentius, stăpînul ei, a fost cercetată și găsită nevinovată de către o femeie bogată și foarte pricepută în această meserie. Și deși acestea erau de ajuns, fiindcă moașa nu era nici săracă, nici neînvățată, ca să i se pună la îndoială credința, problema nu este încă rezolvată. 9. Așadar, la ce a folosit examinarea medicală dacă osînda rămîne? Cum va voi fiecare va putea afirma că moașa a fost sau nepricepută, sau cumpărată. Astfel că nedreptatea examinării rămîne în picioare. Și apoi ce are să fie? De cîte ori se va bănuî ceva, de atîtea ori o fecioară să fie supusă controlului? Iar dacă vreuna refuză să fie controlată, după părerea ta se va dovedi vinovată. Mai ușor refuză cea care n-a făcut niciodată nimic decît cea care a făcut. Vor fi consultate și moașe mai multe, dar puține, chiar în marile orașe, vor avea această practică medicală. Vor fi, zic, și răuvoitoare și nepricepute care să treacă peste marginile rușinii și care din nepricepere s-o învinovățească pe o neprihănită. Vezi în ce primejdie atragi cinstea unei fecioare dacă socoți că trebuie s-o dai pe mîna unei moașe. Astfel că examenul medical nu este sigur și aduce destule daune cinstei. 10. Acum să vedem care este datoria unei moașe. Citim și în Vechiul Testament că existau moașe la evrei, dar nu făceau astfel de controale medicale. Ele erau chemate la femeile care nașteau, nu la fecioare, să ajute la naștere, nu să cerceteze fecioria. De aceea erau

numite împotrivoare, fiindcă se împotriveau durerii, sau erau cumva cheză-șie să nu cadă fătul pe pământ cînd se deschidea pîntecele. În două sau trei locuri din Sfînta Scriptură găsim că au fost folosite moașe, dar pretutindeni pentru naștere și niciodată pentru control. Prima dată (*Fac. 35, 18*) cînd au apucat-o pe Rahila durerile facerii, a doua oară (*Fac. 38, 27*) cînd a născut Tamara și a treia oară cînd Faraon a cerut moașelor evreice (*Ieș. 1, 15 ș.u.*) să ucidă copiii de sex bărbătesc ai evreilor. Dar ele au răspuns că femeile nu nasc în felul egiptencelor, ci mai întîi nasc și după aceea aduc moașele. Acest procedeu era pe cît de folositor întîi pentru salvarea evreilor, pe atît de dăunător după aceea pentru încrederea față de moașe, care au învățat să mintă pentru salvare și să înșele pentru scuză. 11. De ce așadar să ne legăm de lucruri îndoielnice și sub bănuială, de vreme ce sînt alte dovezi și învățăminte mai mari în cercetarea adevărului, unde există semne destul de vădite chiar în situații nesigure ale cinstei? Ce este mai simplu decît vătămarea pudorii, decît deflorarea fecioriei? Nimic desigur nu este mai în văzul lumii decît pierderea neprihanei. Pîntecele se umflă, sarcina fătului îngreuiază mersul, ca să lăsăm la o parte altele care dau pe față tainele conștiinței. 12. La cele sterpe se poate ascunde necinstea; dar aici, cînd nașterea este cunoscută, chiar dacă a fost ucis copilul, cazul tot se răspîndește în urechile tuturor și libertatea defăimării este gîtuită pentru cei conduși mai mult de răutate decît de rosturile controlului; Este adevărat, a fost la Verona și era vizitată adesea de fete și femei. Căci întotdeauna era respectată. Era respectată și de preoți, din respectul față de cinstea și seriozitatea ei. Cum a putut așadar să ascundă crima pe care i-o putea trăda chiar înfățișarea? Cum și-a strîns pîntecele? De ce nu s-a ferit de privirile femeilor, de ochii celor care veneau s-o vadă? Cum în timpul nașterii și-a înăbușit gemetele? Căci durerea nu rabdă aceasta. Ba încă Scriptura spune că durerile facerii sînt cele mai mari (*Fac. 3, 16*). Ziua Domnului, grăiește Scriptura, vine pe neașteptate, ca durerile facerii, care înlătură orice putință de ascundere (*Isaia, 13, 8-9*). 13. Aceasta este cea mai adevărată dovadă de care roșesc și femeile. Elisabeta s-a ascuns cinci luni fiindcă fusese stearpă și a rămas grea la bătrînețe (*Luca, 1, 24*). Prin aceste semne a fost bănuită de necinste însăși Fecioara Maria de către necunoscătorii minunii. De aceea chiar Iosif, cu care era logodită Fecioara, a bănuț-o de necinste înainte de a afla de taina întrupării Domnului (*Matei 1, 19*). 14. Nu spun că fecioarele nu trebuiesc cercetate; dar afirm deocamdată că nu pot crede și nu socotesc adevărate lucrurile despre care n-am citit nicăieri. De aceea, fiindcă multe le credem după aparență și nu după adevăr și fiindcă adesea facem afirmații greșite (sînt unii care nu știu să facă binele decît de frica pedepsei) să lăsăm acest lucru acelor tinere pe care nu le împiedică rușinea de la cădere, ci numai teama le oprește, la care nu există nici o grijă de pudoare sau respect pentru neprihană, ci frică de osîndă. Să lăsăm aceasta servitoarelor, care se tem mai

mult de mustrare decît de păcat. La o fecioară sfințită să nu fie adusă moașa. Aceasta se aduce pentru naștere și pentru lecuirea durerii nu pentru cercetarea cumințeniei. Să lăsăm pe cele lovite de grele defăimări, năpăstuite de martori mincinoși, încolțite de necesitate să ceară control medical, ca să-și dovedească paza trupului, dacă totuși se poate cunoaște aceasta la cele cărora le sînt puse sub bănuială cinstea și neprihana. Totuși, stau destul de rău lucrurile acolo unde este mai puternică dovada trupului decît a mărturisirii. Socotesc că e mai bine să se vadă fecioria după semnele de purtare decît după paza trupului. 15. Ai scris, ceea ce este foarte important, că unii te-au lăsat să înțelegi că nu ți-ar comunica nimic dacă ai crede că ea merită să fie cinstită și nu urmărită. Așadar, ai primit formele de judecată. Cine sînt cei ce vor să dicteze preoților ce procedură sînt datori să urmeze? Te-am eliberat astfel de trebuința unei cercetări foarte delicate, ca să nu socotești că este necesar să pui în aplicare formula dată. Ce se va întîmpla cu mine, care n-am ascultat de planurile lor? 16. Știu totuși că acolo sînt foarte mulți care se tem de Domnul. Am văzut și aici și am aflat că și acolo se plîng mulți că defăimarea are alte pricini. Ei spun că unii s-au alăturat lui Maximus fiindcă s-au supărat că această fecioară nu se duce la casele lor, nu dă binețe și nu stă de vorbă cu soțiile lor. Dar ce să facem, cum s-o achităm de această învinuire? Cum s-o înduplecăm să-și facă alte obiceiuri și să le părăsească pe ale sale? Mare greșeală mai face fecioara că rămîne în casă, că se închide în încăperile ei! Citirea Scripturii ne învață că Maria a fost găsită acasă cînd a venit la ea Arhanghelul Gavriil (*Luca 1, 28*). Susana este cerută în căsătorie pentru că fugea de mulțime. Iar cînd se îmbăia, sub porunca ei grădina era închisă (*Dan. 13, 15 ș.u.*). Ce este mai de preț (mai cu seamă la o fecioară a cărei însușire de temelie este cinstea) decît singurătatea? Ce este mai adăpostitor decît singurătatea și mai ușor pentru orice lucrare? Căci ea ocrotește cinstea, nu plimbările. Dar despre altele cu alt prilej; acum trebuie să răspund scrisorii tale. 17. Mă mir de tine, frate, care-l aperi atît de mult pe Maximus, că n-a fost acuzator, dar că din durere de rudă și de necaz din pricina zvonului răspîndit, n-a putut să refuze sarcina ce i s-a dat și de aceea, după ce a început procesul, a condus cu dușmănie și înverșunare judecata împotriva cuvioasei fecioare. Supărat, a clădit zid despărțitor între camera soției sale și a fecioarei, împiedicînd legăturile firești între surori; dar pe de altă parte îl durea că fecioara la cîmp fugea de tovărășia rudelor sale. Cum nu este acuzator cel ce și-a manifestat mai dinainte simțămîntul de acuzator, care a făcut acuzații cu gura lui, care ți-a umplut urechile de vorbe și a adus martori care au auzit că a cerut ancheta? 18. Oricît ai căutat dovezi, n-ai putut tăgădui ceea ce ai scris Indicieii, că Maximus, din îndemnul altora sau din simțămînt propriu, a făcut denunț ca pentru o vină gravă. Singură această scrisoare este o dovadă suficientă de acuzare. Eu n-am socotit că trebuie să-ți atrag atenția din scrisoarea dată mie, ci din cea pe care i-ai trimis-o fecioarei;

fiindcă mi-a fost adusă și citind-o am băgat de seamă că este în ea altceva decât ceea ce mi-ai scris mie. Și totuși, fiindcă scrisorile tale nu se potriveau, am socotit că trebuie să te sfătuiesc, nu să te acuz. Așadar, ce vrea acea argumentare care afirmă ceea ce mi-ai scris și mie, că fecioara este vinovată de o crimă josnică, anume că a dat naștere unui copil, pe care l-a îngropat? Și aceasta i-ai scris-o Indiciei, nu mie. Iar ea, când a auzit din scrisoare că Maximus este cel care acuză, a arătat acea scrisoare a ta prin care a dovedit că el este denunțatorul. Nu o citise pe cea dată mie și nu știa ce scrie în ea. 19. Așadar de la început m-am îngrozit, fiindcă nu era vorba de o fărâdelege a fecioarei, ci de o defăimare a ei, cerîndu-i-se o cercetare și un control medical, nu arătîndu-i-se vreo ticăloșie. Cine n-ar fi socotit de la început că această ticluire prin minciuni în nici un caz nu i se potrivește și nu i se cuvine ei? Au alergat niște femei josnice la mînăstire, au răspîndit zvonul în popor că fecioara a dat naștere unui copil pe care l-a sugrumat, zvon care a ajuns în urechile lui Maximus, noua sa rubedenie. Acesta l-a întrebat chiar pe episcop, le-a împrăștiat pe cele care spusese astfel de lucruri, punîndu-le pe fugă, pe cît mi s-a spus, iar acei care spuneau că au auzit, fiind chemați la biserică, i-au dat pe față pe Renatus și pe Leontius, acei bărbați nedrepti, de soiul celor aduși de Izabela (*III Regi 21, 10*), arătați de Daniel (*Dan. 13, 19*), sau chemați de poporul iudeilor să dea mărturie falsă despre Făcătorul vieților (*Matei 26, 59-60*). Aceștia, îndată ce au pus la cale ticăloșia au pornit la drum și, ca să nu las ceva la o parte, s-au alăturat lui Maximus, întovărășindu-i, după cum a spus Leontius, aceia care răspîndiseră zvonul. Dar când au venit în fața judecății mele, întrebăți mai întîi despre obîrșia pricinii sub cercetare, au dat mărturii deosebite, care se băteau cap în cap din pricina minciunilor, deși nu fuseseră despărțiți unul de altul. 20. Așadar, fiindcă nu se potriveau în declarații, au renunțat ei înșiși la Mercurius și la Lea, persoane de condiție josnică și vrednice de dispreț. Iar Theudula, nu nepricepută în a-și arăta nelegiuirea de a se fi culcat mai înainte în patul lui Renatus, a fugit ea singură. Aducînd altă slugă, și aceasta a spus că s-a mînjit de ticăloșia aceluiași Renatus. Astfel că, în ziua hotărîtă pentru declarații, și acestea s-au sustras de la adunarea episcopilor, deși același Renatus spusese în ajun că vor veni. 21. De aceea eu am fixat zi de judecată și, fără vreun acuzator, fără mărturii zdrobitoare, i-am dat de înțeles cuvioasei mele surori că tu ceri ca în fața ei să fie cercetată și controlată medical fecioara amintită. Ea în mod demn a refuzat controlul, dar nu și mărturia, spunînd că n-a observat la Indicia nimic altceva decât că este de o sfințenie și cumînțenie feciorelnică, adăugînd că a locuit la Roma în casa noastră, când noi lipseam de acolo, că fecioara, departe de a avea vreo purtare rea, dorește să i se asigure și ei de către Domnul Iisus un loc în împărăția lui Dumnezeu. 22. Am întrebat-o și pe sora ei, fiindcă nu obișnuiește să se despartă niciodată de ea, iar dragostea ei de această viață este mărturie. Astfel că, deși ceea ce spunea fără jurămint tre-

buie socotit vrednic de a fi crezut, totuși, sub puterea unei rugăciuni stăruitoare, a mărturisit că o socotește străină de nelegiuirea care i se punea în seamă și că nu cunoaște la ea nimic potrivit bunei purtări. 23. Am întrebat-o și pe doica Indicie, femeie de condiție liberă, care deci nu era sclavă de neam și care, sprijinită și de vîrsta și de credința ei, avea libertatea de a mărturisi adevărul, prin slujba ei de doică putînd ști unele lucruri ascunse. Dar și ea a spus că n-a văzut nimic nepotrivit, nimic săvîrșit de fecioară ca de o lehză, nimic vrednic de vreo învinuire. 24. Pe baza acestor mărturii am declarat-o pe fecioara Indicia ca fiind fără pată în purtarea ei. Despre Maximus, Renatus și Leontius, însă hotărîrea a fost astfel întocmită încît lui Maximus, dacă-și îndreaptă greșeala, i se lasă speranța de a se întoarce în rîndul creștinilor, iar Renatus și Leontius rămîn excomunicați dacă nu se arată vrednici de iertare prin căință și prin veștejire îndelungată a faptelor lor. Fii sănătos frate și gîndește-te la noi, fiindcă și noi ne gîndim la tine.

Scrisoarea a VI-a

AMBROZIE CĂTRE SYAGRIUS

1. Îți sînt proaspete în minte cele petrecute și aflate la judecata noastră. De aceea le prezint acum ca pe o parte din sufletul meu, avînd față de tine, din pricina injuriei aduse neprihanei, o plîngere prietenească, dar plină de durere. Oare a trebuit să fie judecat un proces de feciorie nemaivăzut și nemaiauzit și să nu poată fi respins de la început? Aceasta înseamnă că numai cu ocară sa, numai trecînd de la cinste și rușine la arătarea necuviincioasă a trupului avea să dea în mod vădit o mare mărturie despre sine, ca să se expună batjocurii și să fie socotită o nerușinată. Astfel de cinstire ai adus neprihanei, astfel de onoare, pe care se bucură s-o aibă și să și-o atragă cele care nu se sfîesc să primească acest dar; acelea care prin purtarea lor pierd libertatea de obște și nu mai sînt ocrotite de dreptul legii sfinte sau de cel public, care nu cer un învinuitor, n-au nevoie de o plîngere, ci arată numai nerușinare expunîndu-se ocărilor? 2. Nu așa priveau strămoșii noștri neprihana, ci-i arătau atîta cinste încît socoteau că trebuie pornit război împotriva celor fără respect pentru rușine. Și, în această privință, atît de mare dorință de răzbunare exista în trecut (*Jud. 20, 5 ș.u.*), încît au fost nimiciți toți membrii tribului lui Veniamin în afară de șase sute, care rămăseseră din război și pe care i-a apărut muntele în care s-au retras. Căci așa citim în Sfînta Scriptură, de al cărei cuprins este bine să ținem seama. 3. Un levit (*Jud. 19*) cu puțină avere, dar cu suflet mare, locuia în părțile muntelui Efraim. Soarta a făcut să aibă în stăpînire o bucată de pămînt primită ca moștenire. El și-a luat o tovarășă de viață din Bethleemul Iudeii și, cum se întîmplă lucrurile la început, din pofta nemăsurată a inimii o dorea cu mare patimă pe tînăra soție. Dar fiindcă ea nu-i răs-

pundea la fel ardea și mai mult s-o aibă, cuprins de marea flacără a dragostei, și focul lui creștea peste măsură. Nevenind însă nimic și din partea tinerei, fie din slăbiciunea dragostei, fie din pricina durerii că n-are de la ea răspuns pe măsura dorințelor lui, își tot arăta nemulțumirea față de ea. De aci mereu certuri, pînă cînd femeia, socotindu-se jignită, i-a dat cheile și s-a întors acasă la părinți. 4. El, cînd a văzut că s-au scurs patru luni, învins de dragoste, s-a hotărît să se ducă la ea, gîndindu-se că părinții fetei îl vor ajuta să-i înmoaie inima. Cînd a ajuns acolo l-a întâmpinat de la poartă socrul, l-a poftit înăuntru, l-a împăcat cu fiica și, ca să-i facă să plece veseli, i-a ținut trei zile ca pentru repetarea nunții. Și, cum ginerele voia să plece, socrul i-a mai oprit o zi, făcîndu-i să zăbovească, fiindcă, zicea el, așa cere omenia. Dar și după aceasta la fel voia să adauge zilelor de mai înainte și pe a cincea, cu toate că nu le mai găsea motiv de întîrziere. Totuși, fiindcă din dragoste părintească nu-i lipsea dorința de a mai ține pe lîngă el fiica, le-a amînat plecarea pînă după amiază, ca să pornească la drum după ce vor lua masa de prînz. Voia să-i mai țină și după prînz, sub motiv că de acum se apropie seara. Dar ginerele n-a mai putut fi înduplecat, cu toate rugămințile socrului. 5. Astfel, levitul și-a luat rămas bun, vesel că și-a recăpătat pe cea dragă lui. Însoțiți de un servitor au început să grăbească pasul, fiindcă ziua trecuse și se apropia seara. Femeia era dusă pe un asin, iar bărbatul nu simțea oboseala, căci își petrecea drumul vorbind cu femeia și cu sluga. Cînd s-au apropiat de Ierusalim, oraș care, la depărtare de treizeci de stadii, era acum sub stăpînirea iebuseilor, sluga a fost de părere să intre în oraș, fiindcă în timpul nopții sînt primejdioase chiar cele sigure și trebuie să se ferească de ceea ce ar putea aduce întunericul, mai ales fiindcă locuitorii nu erau dintre fiii lui Israel. De aceea, zicea servitorul că trebuiesc luate măsuri pentru ca nu cumva făcătorii de rele, acoperiți de întunericul nopții, să săvîrșească vreo nelegiuire. Dar stăpînului nu i-a plăcut această socoteală de a cere găzduire între oameni de neam străin, mai ales fiindcă Gaba și Rama, cetăți ale tribului lui Veniamin, nu erau departe. Astfel că n-a ținut seamă de propunerea servitorului, ca și cum sfatul trebuie cîntărit după condiția socială a celui ce-l rostește și nu după valoarea lui, oricît de umil ar fi cel de la care pornește. Soarele era în asfințit și abia au putut ajunge pe înserate în orașul Gaba. 6. Dar gabaniții erau neprimitori, răi, lipsiți de bunăvoință. Iar cînd cineva cerea găzduire ei se purtau neomenos. Mai bine ar fi fost pentru acest levit să nu găsească loc de poposire în Gaba. Dar pentru ca totul să fie rău de la început, la prima casă de oaspeți n-au fost primiți. Astfel că au început să se roage de unul și de altul pentru găzduire, pînă cînd le-a ieșit în cale un bătrîn, care venea de la cîmp și pe care seara l-a silit să se întoarcă în oraș. Acesta, văzînd că levitul nu este chiar de neluat în seamă, l-a întrebat de unde vine și unde se duce. „Mă întorc din Betleemul Iudeii, a răspuns levitul, și mă grăbesc să ajung la muntele Efraim. Am și femeia cu mine și am voit să

poposesc peste noapte aici, dar iată că nu găsesc găzduire, căci locuitorii nu vor să mă primească”. Drumeții aveau cu ei merinde și băutură, ca și hrană pentru asin, dar n-aveau unde să se odihnească. La acestea bătrînul, destul de binevoitor și de liniștit a răspuns: „Pace ție, deopotrivă oaspe și concetățean, fiindcă și eu sînt de obîrșie de prin părțile muntelui Efraim. Am aici locuință bună pentru oaspeți. De timp îndelungat ea este casă de primire pentru străini”. Astfel i-a găzduit și i-a tratat ca oaspeți, punîndu-le la îndemînă cele de trebuință. 7. Îi îndemna bătrînul la veselie, a ciocnit cu ei multe pahare, pentru ca în vin să găsească uitarea de griji. Dar pe neașteptate se apropie niște tineri gabaniți care-i împresoară, împinși, fără măsură și stăpînire, la toate poftetele. Văzuseră femeia, le plăcuse, și acum erau gata de orice nebunie. Cucerîți de frumusețea drumeței și bizuindu-se pe faptul că gazda era un bătrîn fără ajutoare, se gîndesc la băutură, la femeie, și încep să bată la ușă. 8. Ieșind, bătrînul îi ruga să nu întineze cu vreo ticăloșie masa oaspeților și să țină seamă că nu trebuie călcat de ei dreptul pe care-l respectă chiar barbarii, că oaspetele este din același trib cu ei, bărbat israelit, căsătorit legitim, că faptul de a săvîrși o astfel de nelegiuire nu va rămîne nepedepsit de dreptatea cerească. Văzînd că nu-i poate îndupleca le-a spus că el are o fiică, fecioară, că le-o dă cu mare durere de pîrinte, dar cu mai puțină pagubă pentru datoriile de gazdă, că i se pare mai ușor de răbdare o rușine particulară decît una publică. Dar ei, ațîțați de puterea patimei și aprinși de focul dragostei, doreau cu atît mai virtos frumusețea tinerei drumețe cu cît aceasta le era mai hotărît refuzată. Lipsiți de respect față de legea ospitalității rîdeau de cuvintele bătrînului, care vorbea de omenie, fiindcă fărădelegea n-avea pentru ei nici o însemnătate. 9. Zadarnic întindea gazda mîinile lui de bătrîn, pentru că rugămintele curate nu-i erau de nici un folos și altă putere n-avea. Femeia a fost răpită și silită ticăloșiei toată noaptea. Iar cînd lumina zilei a pus capăt nesăbuintei lor, gazda a deschis ușa nu ca să-l vadă pe bărbat, pe care-l socotea copleșit de rușinea suferită, ci ca să-i arate compătimire pentru cea care fusese batjocorită și să plîngă împreună în fața casei pentru ticăloșia care avusese loc. Levitul, cînd a ieșit și și-a văzut femeia zăcînd întinsă pe pămînt, socotind că ea de rușine nu îndrăznește să-și ridice privirea, a început s-o mîngîie, fiindcă nu cu voia ei, ci cu sila a fost supusă umilinței. O îndemna să se ridice și să-și urmeze cu el drumul către casă. Și cum nu primea nici un răspuns, a început s-o strige mai tare, ca și cum ar trezi-o din somn. 10. Dar cînd și-a dat seama că ea este moartă, a așezat-o pe asin și a dus-o acasă. Apoi i-a împărțit trupul în douăsprezece părți și le-a trimis celor douăsprezece triburi ale lui Israel. Zguduit de acest fapt (*Jud. 20*), tot poporul s-a adunat la Massephat și acolo, luînd cunoștință de plîngerea înaintată de levit, toți au cerut război, hotărînd ca nici unui bărbat să nu-i fie îngăduit să intre în cort înainte de a fi pedepsiți făptașii groaznicei nelegiuiri. Cu sufletele pline de mînie se îndemneau la

luptă; dar sfatul celor mai înțelepți a schimbat hotărîrea, socotindu-se că nu trebuie pornit de îndată la război împotriva propriilor neamuri, că mai înainte trebuie stat de vorbă despre faptă, despre împrejurările în legătură cu ticăloșia, că nu este drept să ispășească toți crima cîtorva și păcatele personale ale unor tineri să primejduiască starea generală a poporului. Astfel că au trimis bărbați care au cerut gabaniților să le predea pe cei vinovați de crima care se înfăptuise, ținînd seamă că nu este mai mică vina de a apăra o crimă decît aceea de a o săvîrși. 11. Dar fiindcă solilor li s-a răspuns cu trufie, din tratative de pace s-a ajuns la război. Nici în prima, nici în a doua ciocnire, întrucît cei mulți erau respinși de cei puțini, israeliții nu socoteau că trebuie să dea înapoi în fața atacurilor vrăjmașe. Luptau patruzeci de mii de oameni împotriva a douăzeci și cinci de mii din tribul lui Veniamin și a șapte sute de tineri gabaniți pricepuți la lupte și totuși Israel, hotărît sufletește, nu și-a pierdut încrederea în victorie și nădejdea în răzbunare. 12. Erau mai mulți cei ce luptau pentru o cauză dreaptă; dar fiindcă înfrînți și socotind că așa este voința dumnezeiască, prin post și jale mare au cerut îndurarea milei cerești. Cu nădejde în dreptatea Domnului s-au întors și mai îndrîjiți în luptă, încrederea sporindu-le, fiindcă inima le spunea că vor birui. Și, la început prefăcîndu-se că se retrag, în timpul nopții au trimis pe ascuns trupe în spatele orașului, unde se găsea armată dușmană, pe care au atacat-o și au făcut-o să dea înapoi. Așa au pătruns în orașul rămas fără apărare și, punîndu-i foc, flăcările care se înălțau făceau să se creadă că orașul a fost cucerit. Locuitorii și-au pierdut nădejtile iar atacatorii au căpătat și mai mare curaj. Bărbații din tribul lui Veniamin, gîndind că sînt impresurați, că sînt atacați și din spate, s-au împrăștiat și au început să fugă în pustiu, iar Israel, dimpotrivă, îi urmărea cu puteri îndoite, nedîndu-le răgaz să se regrupeze. 13. Astfel au fost uciși douăzeci și cinci de mii, adică aproape toți bărbații din tribul lui Veniamin, în afară de șase sute care, refugiindu-se și întărindu-se pe un munte stîncos, parte datorită ocrotirii terenului, parte din pricina rezistenței îndrîjite, au insuflat groază biruitorilor. Căci victoriile îndeamnă la băgare de seamă, iar în înfrîngeri lupta pe viață și pe moarte poate aduce victoria. Nici numărul femeilor n-a fost scutit de pierderi într-o atît de puternică înfruntare. Toate femeile din tribul lui Veniamin, cu băieți și fete, au fost trecute prin foc și sabie, făcîndu-se jurămint ca nimeni să nu-și căsătorească fata cu vreun bărbat din acel trib, pentru ca trecerea timpului să aducă nimicirea tribului cu nume cu tot. 14. Dar pînă la urmă războiul și ura au luat sfîrșit, iar nebunia s-a schimbat în căință (*Jud. 21*). Bărbații lui Israel au plîns toți cu jale mare și au postit, îndurerați că un trib a fost nimicit de frații din celelalte triburi și că o puternică armată a întregului popor a fost măcelărită. Se tînguiau gîndindu-se că pe drept s-a dus lupta pentru ca făptașii ticăloșiei să-și ispășească nelegiuirea, dar că, din păcate, poporul a întors sabia împotriva propriilor sale măruntaie, căci războiul civil a adus grele pierderi și

dintr-o parte și din cealălaltă. S-au vărsat lacrimi, inimile au fost răscolite, dar apoi patimile s-au potolit și le-a luat locul judecata liniștită. Au fost trimiși soli la cei șase sute de bărbați din tribul lui Veniamin, care-și găsiseră scăpare înăuntrul muntelui stîncos, sau în pustiu, locuri primejdioase pentru asediatori chiar dacă erau mulți. S-au jelit din pricina acelei nebunii comune, datorită căreia unii și-au pierdut tovarășii de trib, iar alții rudele și prietenii. Gîndindu-se că tribul nu trebuie să dispară definitiv, s-au sfătuit cum să respecte jurămîntul făcut și totuși tribul să-și ducă viața mai departe. 15. Au făcut așadar un altar și au adus jertfe pentru reluarea bunelor legături de pace. Dar pentru că poporul din Iabeș Galaad era osîndit la pedeapsă și blestem (căci tot Israelul se legase cu jurămînt, ca acela care nu-l va urma pentru pedepsirea ticăloșilor să fie pedepsit cu moartea) au fost aduși douăsprezece mii de luptători, pentru ca toate femeile și toți bărbații din Iabeș Galaad să piară de sabie și să fie cruțate doar fetele nemăritate. A urmat măcelul și au rămas în viață patru sute de fecioare. Israel le-a primit și, sfătuiindu-i pe bărbații rămași din tribul lui Veniamin să nu se mai gîndească la război, le-a spus să ia în căsătorie pe fetele din Iabeș Galaad, neprihănite prin vîrsta și cinstea lor. Ele aveau întreagă și nevinovăția în fața bărbaților, pentru că nimeni dintre ai lor nu-i atacase cu război, și dragostea lor, datorită faptului că pentru ei fuseseră cruțate de urgie. În acest chip s-a găsit putința de a fi căsătoriți patru sute de tineri. 16. Dar fiindcă mai rămăseseră două sute fără soții, s-a luat și pentru aceștia, precum citim, o hotărîre fără călcarea jurămîntului. Se prăznuia în fiecare an o sărbătoare în Șilo. Atunci de obicei ieșeau fetele și făceau hore în cinstea Domnului. Unele erau însoțite de mame și tot drumul era plin de lume. Unul dintre bătrîni a zis: „Dacă acei două sute de bărbați din tribul lui Veniamin, pitiți în vii, ar sta de veghe pînă ce se revarsă toată mulțimea de femei și fiecare ridicîndu-se din vii, și-ar lua ca soție fata pe care i-o dăruie întîmplarea, aceasta n-ar însemna înșelăciune; căci poporul dorește să se refacă tribul, dar din cauza jurămîntului nu poate să dea bărbaților fiicele sale. Și, a urmat el, nici jurămîntul nu s-ar călca, dacă se socotește că trebuie respectat, fiindcă, pe cît se pare, nu este impusă trebuința nici de a ține, nici de a nu ține jurămîntul, că trebuie să se ia hotărîri fără teamă. Într-adevăr, dacă părinții vor cere răzbunare, ei vor fi înduplecați parte prin rugăminți, parte prin întoarcerea vinei împotriva lor că nu și-au păzit fetele, fiindcă atunci cînd au venit cu ele știau că bărbații lui Veniamin sînt fără soții, că tribul este vrednic de milă, nu de pedeapsă. Osînda a fost prea aspră, fuseseră uciși o mare parte din ei. S-a înfuriat mulțimea peste măsură, căutînd să-i lase fără urmași. Dar aceasta înseamnă să-i nimicească și pe ai săi. Iar lui Dumnezeu nu-i place să piară un trib pentru un popor, și nici să se ia măsuri atît de aspre pentru cîte o femeie. 17. Israelii au aprobat hotărîrea. Au venit bărbații din tribul lui Veniamin și au fost așezați în vii, în locul potrivit fiecăruia, iar cînd a venit momentul au ocupat drumul plin de

femei. Sărbătoarea Domnului s-a schimbat în sărbătoare de nuntă. Fetele, smulse din brațele părinților, se părea că sînt predate chiar de părinți în mîinile bărbaților și socoteai că fiecare nu e luată, ci dată ca logodnică de la sînul mamei. Astfel, tribul Veniamin, aproape sfărîmat și nimicîit, în scurt timp a ajuns înfloritor, dînd învățătură că este spre mare pierdere pentru cei fără frîu călcarea cinstei, fiindcă paguba adusă neprihanei se răzbună crunt. 18. Acest lucru ne învață Scriptura în mai multe locuri, nu numai în acesta. În cartea Facerii citim că Faraon, regele Egiptului, a fost supus la chinuri pentru că s-a folosit de puterea lui față de Sara, neștiind că ea era soția altuia (*Fac. 12, 17*). 19. Așadar, dacă voia Domnului este să ocrotească cinstea, cu atît mai vîrtos El voiește să apere neprihana. De aceea fecioarele nu trebuie să fie întinate cu nimic. Cele care nu se căsătoresc și cei ce nu-și iau soții sînt socotiți îngeri ai lui Dumnezeu în cer (*Luca 20, 36*). Nu trebuie să aducem nici o vătămare trupescă frumuseții cerești. Pentru că Dumnezeu este puternic, nu rabdă trădarea și socotește o grea și mare jignire să fie atins cumva vreun dar primit de la El, sau să fie întinată o fecioară sfințită Lui. Sănătate, frate, și gîndește-te la noi, cum și noi ne gîndim la tine.

Scrisoarea a VII-a

AMBROZIE CĂTRE JUSTUS, SĂNĂTATE!

1. Bine faci, frate, că, întrebîndu-mă ce însemnează acel siclu, din care o jumătate i se cere evreului s-o dea pentru mîntuirea sufletului, mă îndemni ca, în convorbirile noastre pe calea scrisorilor, să ne ocupăm cu tălmăcirea proorocirii cerești (*Ieș. 30, 12-15*). Într-adevăr, ce este mai prietenesc decît a vorbi despre cele dumnezeiești? 2. O jumătate de siclu este o drahmă; iar credința este mîntuirea sufletului. Așadar, credința este drahma pe care, cum citim în Evanghelie, pierzînd-o acea femeie a căutat-o cu lumînarea și și-a scuturat casa pentru ea, iar dacă a găsit-o și-a chemat vecinele și prietenele cerîndu-le să se bucure cu ea că a găsit drahma pe care o pierduse (*Luca 15, 8-9*). Mare este pentru suflet paguba dacă și-a pierdut cineva credința, sau dragostea Domnului, pe care și-a cîștigat-o cu prețul credinței. Aprinde așadar și tu candelă ta. „Luminătorul tău este ochiul” (*Matei 6, 22*), adică acel ochi lăuntric al minții. Aprinde această candelă în care arde untdelemn duhovnicesc și care luminează în toată casa ta. Caută drahma, care este mîntuirea sufletului tău. Cine a pierdut-o se întristează, cine a găsit-o se înveselește. 3. Mîntuire a sufletului este și milostenia. Mîntuire a sufletului este chiar bogăția omului, dacă din ea face milostenie ajutînd pe săraci (*Pilde 13, 8*). Credința, așadar, dragostea de Domnul, milostenia sînt mîntuirea sufletului, care se plătește cu prețul întreg al unei drahme. „Căci, precum este scris, a zis Domnul către Moise: Cînd vei face numărătoarea fiilor lui Israel, la cercetarea lor să dea fiecare

Domnului răscumpărare, ca să nu vină nici o nenorocire asupra lor în timpul numărării. Cel ce intră la numărătoare să dea jumătate de siclu, după siclul sfânt, care are douăzeci de ghere; deci darul Domnului va fi o jumătate de siclu. Tot cel ce intră la numărătoare de la douăzeci de ani în sus să aducă această dare Domnului. Să nu dea bogatul mai mult, nici săracul mai puțin de jumătate de siclu dar Domnului pentru răscumpărarea sufletului. Să iei argintul de răscumpărare de la fiii lui Israel și să-l dai la trebuințele cortului adunării și va fi pentru fiii lui Israel spre pomenire înaintea Domnului, ca să caute sufletele voastre” (*Ieș. 30, 12-16*). 4. Era așadar o lipsă fie pentru bogatul care da mai mult, fie pentru săracul care avea mai puțin, dacă acest siclu era în bani și nu în virtute? De aci trebuie să băgăm de seamă că această drahmă n-are înțeles material, ci duhovnicesc, care se socotește că trebuie dată de către toți la fel. 5. Chiar din acea hrană cerească (iar hrana și desfătarea cerească este înțelepciunea, cu care se întrețineau cei așezați în raiul cel ceresc, care era mîncarea nelipsită a sufletului și pe care cuvîntul cel ceresc o numește mană), precum citim, s-a făcut împărțire la fiecare suflet, astfel încît împărțirea să fie egală. Și au adunat, după rînduiala lui Moise, unii mai multă, alții mai puțină și, măsurînd-o cu omerul, nici celui ce avea mai puțin nu i-a lipsit, nici celui ce avea mai mult nu i-a prisosit. Căci fiecare a adunat mană după numărul sufletelor care erau în cort, cîte un omer pentru fiecare cap de om, adică o măsură de vin, după cum se înțelege. 6. Înțelepciunea, dacă este peste măsură, vatămă; fiindcă scris este: „Nu te arăta prea înțelept” (*Eccl. 7, 16*), Pavel ne învață că împărțirea harului se face cu măsură cînd zice: „Fiecărui i se dă arătarea Domnului spre folos. Unuia i se dă prin Duhul Sfînt cuvîntul înțelepciunii, altuia cuvîntul științei, iar altuia credința înțelepciunii prin duhul științei, după același Duh, credința în același Duh, și împarte acel har după voia Duhului” (*I Cor. 12, 7-9*). Ceea ce împarte astfel este dreptate, iar ceea ce împarte după voința Sa este putere. Fiindcă vrea să dea fiecăruia ceea ce știe că-i va fi de folos. 7. Așadar, omerul este măsură, și anume măsura vinului, care veselește inima omului (*Ps. 103, 9, 2*). Acesta este vinul pe care l-a amestecat în crater Înțelepciunea și pe care-l dă de băut, ca să ne împărtășim din cumpătare și prudență, pe care se cade să le amestecăm deopotrivă în gîndurile și inimile noastre, în toate simțirile care sînt în această casă a noastră, pentru ca să știm că avem toate din belșug și că nimic nu ne lipsește. 8. Dar se înțelege aceasta mai deplin despre sîngele lui Hristos, al Cărui har nu se împuținează și nu se adaugă. Și dacă iei mult și dacă iei puțin, măsura răscumpărării este împlinită aceeași pentru toți. 9. Chiar și Paștele Domnului, adică mielul, se poruncește fiilor lui Israel să se mănînce după numărul sufletelor (*Ieș. 12, 3*), să nu se dea unora mai mult și altora mai puțin, ci să mănînce fiecare tot atîta, să nu ia fie mai mult cei mai tari, fie mai puțin cei mai slabi. Egal se împarte tuturor harul, se împarte mîntuirea, se împarte darul. Nu se cade să fie mai

mulți, ca să nu se întoarcă vreunul văduvit de nădejdea mîntuirii. Sînt mai mulți cînd sînt unii în afara numărului. Iar sfinții sînt toți numărați, chiar și firele de păr ale capului lor sînt numărate (*Matei 10, 30*). Căci Domnul îi cunoaște pe toți cei care sînt ai Lui. Dar nu sînt nici mai puțini, ca să nu fie cineva mai slab la primirea harului. 10. De aceea se poruncește ca toți să aibă același devotament de credință în fața Paștelor Domnului, adică a trecerii de la o stare la alta. Sînt Paștele cînd sufletul se leapădă de pătimirea irațională și îmbracă pătimirea cea bună pentru toți, cînd suferă pentru Hristos și primește trecerea Lui în el ca să locuiască în el, să se miște și să devină Dumnezeu lui. Harul este egal pentru toți, dar virtutea este deosebită la fiecare. Așadar, să-și ia fiecare partea pe potriua puterilor sale, ca să nu fie în lipsă cel mai tare, sau încărcat cel mai slab (*Matei 20, 9-10*). 11. Ai acest înțeles în Evanghelie, fiindcă în vie se achită lucrătorilor plată egală, dar puțini ajung la victorie, puțini primesc cununa, puțini zic: „Mi s-a gătit cununa dreptății” (*II Tim. 4, 8*). Căci alta este plata dărnicii și a harului, alta este plata virtuții și alta a muncii. 12. Așadar siclu, ba chiar jumătate de siclu, înseamnă răscumpărare, ne răscumpără de la moarte, ne răscumpără din robie, ca să nu fim supuși lumii la care am renunțat. De aceea Domnul spune lui Petru în Evanghelie să meargă pe mare, să arunce cîrligul și să ia statirul găsit în gura peștelui, ca să-l dea pentru Domnul și pentru sine celor ce cer dajdie (*Matei 17, 26*). Acest siclu este așadar dajdia care se cere după lege. Dar nu fiul regelui, ci străinul datora acest siclu (*Matei 24-25*). De ce să Se răscumpere din această lume Hristos, Care venise să răscumpere păcatul lumii? De ce să Se răscumpere de păcat Cel Care venise să ridice tuturor păcatul? De ce să Se răscumpere din robie Cel Ce S-a coborît pe Sine ca să dea tuturor libertate? (*Ioan 1, 29*). De ce să Se răscumpere din moarte Cel Care primise trup (*Filip. 2, 7*), ca prin moartea Sa să dobîndească pentru toți învierea? 13. În nici un chip n-a avut nevoie de răscumpărare Cel Ce i-a răscumpărat pe toți. După cum a primit tăierea împrejur ca să împlinească legea (*Luca 2, 22*) și a venit să Se boteze ca să împlinească dreptatea (*Matei 3, 15*), la fel n-a refuzat plata dajdiei de un siclu celor ce o cereau, ci îndată a poruncit să se dea pentru El și pentru Petru un statir în loc de un siclu (*Matei 17, 25*). Căci a socotit că e mai bine să plătească mai presus de lege decît să tăgăduiască ceea ce era al legii. Dar a arătat că fac contra legii iudeii, care au cerut un siclu de persoană, deși Moise prescrisese să se ceară o jumătate de siclu. De aceea a cerut să se achite pentru El și pentru Petru un statir, cîte o drahmă adică pentru fiecare. Bună este dajdia lui Hristos, Care se achită cu un statir. Fiindcă statirul este dreptate, iar dreptatea este deasupra legii. Și pentru tot cel ce crede în dreptate Hristos este sfîrșitul legii (*Rom. 10, 4*). Acest statir este găsit în gura unui pește, a acelui pește pe care-l prind pescarii, a acelui pește care-și cîntărește cuvintele sale, ca să-i arate pe cei ce au fost supuși la proba focului (*Ps. 17, 31*). 14. Iudeii n-au cunoscut acest statir, pe

care l-au dat trădătorului. Dar legea cere o jumătate de siclu pentru răscumpărarea sufletului, iar o drahmă o socotește pentru Dumnezeu, fiindcă nu putea cere un siclu întreg. Cu greu putea fi căutată în iudeu partea de legământ. Iar cel ce este cu adevărat liber, cu adevărat evreu, este în întregime al lui Dumnezeu. Și cine are libertatea are totul. Nimic nu are cel care refuză libertatea zicînd: „Îmi iubesc stăpînul, femeia și copiii și nu voi să mă liberez” (*Ieș. 21, 5*). Cel ce s-a supus acestei lumi nu se vinde numai stăpînului, ci chiar slăbiciunii sale. Iubește lumea, sau mintea sa, adică voŭș, cel ce are astfel de vrere. Nu se vinde numai soției, ci devine rob al propriei sale alegeri cel ce-și ia asupra-și grija casei și nu pe cea veșnică. Acestuia așadar stăpînul său îi găurește urechea în pragul ușii, ca să-i amintească de cuvîntul său, prin care a ales robia. 15. De aceea tu, creștine, să nu iei pilda acestuia. Fiindcă ți se poruncește în scris nu să dai lui Dumnezeu o jumătate de siclu dacă vrei să fii desăvîrșit, ci să vinzi toate ale tale și să le dai săracilor (*Matei 19, 21*). Nu să păstrezi pentru tine o parte din robi, ci să te părăsești cu totul pe tine, să iei crucea Domnului și să-L urmezi. 16. Știm astfel că de aceea se cere o jumătate de siclu, fiindcă o jumătate se lăsa pentru neamul acestei lumi, adică pentru trăirea în acest veac, pentru folosul casei și al urmașilor pentru care era de trebuință să se socotească și ceea ce aducea soarta, adică moștenirea. De aceea fariseilor, care-L ispiteau prin întrebări fățarnice dacă-i sfătuiește să plătească dajdie Cezarului, Domnul le-a răspuns: „De ce mă ispitiți, fățarnicilor? Arătați-Mi banul de dajdie. Iar ei i-au arătat un dinar” (*Matei 22, 18-19*) pe care era chipul Cezarului. Și le-a zis lor atunci: „Dați Cezarului cele ce sînt ale Cezarului și lui Dumnezeu cele ce sînt ale lui Dumnezeu” (*Matei 22, 21*), arătînd că sînt atît de nedesăvîrșiți cei ce se socoteau desăvîrșiți, încît își achitau datoriile mai degrabă față de Cezar decît față de Dumnezeu. Cei ce se îngrijeau mai întîi de lume trebuiau să achite mai întîi ceea ce era al lumii. De aceea și spune: „Dați”, adică dați înapoi „cele ce sînt ale Cezarului” voi, la care se găsește figura și chipul Cezarului. 17. Așadar, acei copii evrei Anania, Azaria, Misael (*Dan. 2, 17*), acel înțelept Daniil, care n-a primit și care nu primea nimic (*Dan. 1, 8*) din acea masă a regelui, nu erau îndatorați la plata dajdiei. Căci nu stăpîneau nimic din ceea ce era pe pămînt regal. Iar cei ce le urmează pilda nu achită dajdie, fiindcă Dumnezeu este partea lor (*Deut. 18, 2*). De aceea zice Domnul: „Dați înapoi”, adică dați voi, care ați arătat chipul Cezarului, care se găsește la voi, dar eu nu datorez nimic Cezarului, fiindcă n-am nimic din această lume. „Căci vine stăpînul acestei lumi și el nu are nimic în Mine” (*Ioan 14, 30*). Nimic nu datorează Petru, nimic apostolii Mei, fiindcă ei nu sînt din această lume, chiar dacă sînt în această lume. Eu i-am trimis în această lume, dar nu mai sînt în această lume, fiindcă sînt cu Mine mai presus de această lume. 18. Deci porunca este să se achite ceea ce este al legii dumnezeiești, nu ceea ce este al Cezarului. Iar această dajdie n-o mai datora cel desăvîrșit, adică

predicatorul Evangheliei, care predica mai mult. N-o datora Fiul lui Dumnezeu, n-o datora nici Petru cel primit prin har în adopțiune de către Tatăl, fiindcă a zis Iisus: „Ca să nu-i smintim pe ei, mergînd la mare, aruncă undița și peștele care va ieși întîi ia-l și, deschizîndu-i gura, vei găsi un statir. Pe acela luîndu-l, dă-l lor pentru Mine și pentru tine” (*Matei 17, 26*). O, minune minunată! Dă o jumătate de siclu pe care-l cerea legea și nu refuză ceea ce este al legii, ca unul care a fost făcut din femeie, făcut sub lege (*Gal. 4, 4*). Am zis „făcut din femeie”, gîndind la întrupare, dar femeie după vorba obișnuită, fiindcă în fapt era Fecioară. A venit așadar, sub lege în ceea ce era făcut din femeie, adică în trup. Și de aceea poruncește să se achite un siclu pentru El și pentru Petru, fiindcă amîndoi erau născuți sub lege. Poruncește să se achite după lege, pentru ca să-i răscumpere pe cei ce erau sub lege (*Gal. 4, 5*). 19. Și totuși poruncește să se dea un statir pentru ei ca să-și pună frîu gurii, să nu săvîrșească vreun păcat prin vorbe prea multe. Poruncește să se dea banul găsit în gura peștelui, pentru ca ei să afle Cuvîntul. Cereau ce este al legii; dar de ce nu știau ce este al legii? Căci nu se cădea să nu știe cuvîntul lui Dumnezeu. Scris este: „Aproape este cuvîntul în gura ta și în inima ta” (*Deut. 30, 14*). Așadar, cine n-a păstrat nimic pentru veacul acesta achită lui Dumnezeu tot siclul. Lui Dumnezeu I se achită dreptatea, care este cumpătarea minții. Lui Dumnezeu I se achită paza graiului, care este cumpătarea graiului. „Căci cu inima se crede spre dreptate, iar cu gura se mărturisește spre mîntuire” (*Rom. 10, 10*). 20. Dar ca înțeles dragma poate fi Vechiul Testament, iar siclul preț al ambelor Testamente. Fiindcă cei după lege erau răscumparați prin lege. Cine însă se răscumpără prin Evanghelie achită o drammă după lege și se răscumpără cu sîngele lui Hristos după har, avînd o dublă răscumpărare: și a legămîntului și a singelui. Căci nu este de ajuns numai credința pentru desăvîrșire dacă nu se primește și harul botezului și dacă răscumpărarea nu primește sîngele lui Hristos. Așadar, este bună dragma care se achită pentru Dumnezeu. 21. Dragma nu este un dinar, ci altceva. Pe dinar este chipul Cezarului, iar în drammă este chipul lui Dumnezeu (*Matei 22, 21*). Fiindcă este a singurului Dumnezeu, pentru urmarea Lui. Începe de la unul singur și se împrăstie în nesfîrșit. Și iarăși, din numărul nesfîrșit se întorc toate într-unul, ca sfîrșit al lor. Fiindcă Dumnezeu este începutul și sfîrșitul a toate. De aceea cei ce s-au îngrijit de unitate au numit-o nu număr, ci element al numărului. Și de aceea am spus că este scris: „Eu sînt alfa și omega, Cel dintîi și Cel de pe urmă” (*Apoc. 1, 8*) și „Ascultă, Israele, Domnul Dumnezeuul tău este singurul Domn” (*Deut. 6, 4*). 22. Și tu așadar să fii unul și același întru asemănarea cu Dumnezeu. Nu astăzi să fii cumpătat și mîine beat, astăzi pașnic, mîine înfuriat, azi înfrînat, mîine desfrînat. Căci se schimbă fiecare și devine altul după purtarea lui, în care nu se mai cunoaște cine a fost și începe să fie ce n-a fost, deosebit de sine. Nu este bine să se schimbe cineva în mai rău, ci să fie neschimbat, precum chi-

pul de pe drahmă, păstrînd zilnic aceeași înfățișare. Cînd vezi drahma, uită-te la chip, adică atunci cînd ai de-a face cu legea, să privești în lege pe Hristos, chipul lui Dumnezeu. Și fiindcă însuși chipul lui Dumnezeu este nevăzut și nestricăcios să-ți strălucească precum într-o oglindă a legii (*Col. 1, 15*). Mărturisește-L în lege, ca să-L recunoști în Evanghelie. Dacă L-ai cunoscut în poruncile Lui, recunoaște-L în lucrările Lui. Sănătate, și, dacă nu socotești fără roadă că m-ai întrebat despre acest siclu, nu sta la îndoială să mă întrebi și despre altele cînd vei avea iarăși ceva de întrebat.

Scrisoarea a VIII-a

AMBROZIE CĂTRE JUSTUS

1. Mulți nu recunosc că ai noștri au scris cu artă. Poate n-au scris cu artă, dar au scris cu har, care este mai presus de orice artă, au scris precum le dădea Duhul a grăi (*Fapte 2, 4*). Totuși, cei ce au scris despre artă au găsit artă în scrierile alor noștri și din ele au întemeiat știința și regulile artei. 2. Mai ales în artă se cere să existe *ἀτίον, ὕλη, ἀποτέλεσμα*. Cînd, precum citim, dreptul Isaac spune tatălui său: „Iată focul și lemnele; unde este jertfa?” (*Fac. 22, 7*), care din însușirile artei lipsește? Cine întreabă se îndoiește, cine răspunde celui ce întreabă spune ceva și risipește îndoiala. Iată focul, adică *ἀτίον* (cauza, începutul) și lemnele, adică *ὕλη*, care în latinește se spune materie, ce este al treilea element, dacă nu *ἀποτέλεσμα* (efectul, sfîrșitul)? La întrebarea fiului: Unde este jertfa? tatăl a răspuns: Domnul va avea grijă de jertfa ta, fiule! (*Fac. 22, 8*). 3. Dar să vedem mai de aproape despre ce este vorba. Dumnezeu arată un berbec cu coarnele încurcate într-un mărăciniș (*Fac. 22, 13*). Berbecul este Cuvîntul plin de liniște, de măsură și de răbdare. Prin El se arată că înțelepciunea este jertfa cea bună, cunoașterea chipului de a merita și de a cîștiga bunăvoința prin jertfă. De aceea și profetul zice: „Jertfiți jertfa dreptății” (*Ps. 4, 5*). Astfel jertfa dreptății este ca și jertfa înțelepciunii. 4. Iată mintea caldă și fierbinte care luminează ca focul. Iată și cele ale cunoașterii, adică materia. Unde este al treilea element, înțelegerea? Iată culoarea; unde este vîzul? Iată cele simțite: unde este simțirea? Căci materia nu se vede de către toți și de aceea Dumnezeu dă puțința de a înțelege, de a simți și de a vedea. 5. *Ἀποτέλεσμα* este Cuvîntul lui Dumnezeu, adică lucrarea și rodul dezbaterii, care se adîncesc în cei înțelepți, lămurind cele îndoielnice. Dar, frumos lucru, chiar aceia care n-au crezut în venirea lui Hristos se conving ei înșiși și mărturisesc ceea ce socotesc că trebuie tăgăduit. Ei spun că berbecul este Cuvîntul lui Dumnezeu fără să creadă însă în taina pătimirii. Dar în acea taină este Cuvîntul lui Dumnezeu, în care s-a împlinit jertfa. 6. Așadar, mai întîi să aprindem în noi focul minții ca să lucreze în noi. Să întrebăm ce este dedesubtul materiei, ce este ceea ce hrănește sufletul și să căutăm această hrană chiar în

întuneric. Nici Sfinții părinți nu știau ce este mana (*Ieș. 16, 15*) și au aflat, se spune că mana este însuși graiul și cuvîntul lui Dumnezeu din care curg și se răspîndesc, ca dintr-un izvor veșnic, toate învățăturile. 7. Aceasta este hrana cea cerească și ea se află din persoana celui ce zice: „Iată Eu vă voi ploua pîine din cer” (*Ieș. 4*). Așadar, ὁ ἄνωγ este elementul în care lucrează Dumnezeu, Care stropește mințile cu roua înțelepciunii. ὕλη este materia prin care sufletele văzînd și gustînd se desfătează și întrebă de unde este acel dar mai strălucitor decît lumina, mai dulce decît mierea. Le răspunde acestora Scriptura: „Aici este pîinea pe care v-a dat-o Dumnezeu s-o mîncăți” (*Ieș. 15*) și acesta este Cuvîntul lui Dumnezeu, pe care l-a așezat și l-a dat Dumnezeu, cu care se hrănește și se desfată mintea celor înțelepți. Acest cuvînt este curat și ales, luminînd în splendoarea adevărului și dezmiardînd sufletele auditorilor cu farmecul virtuților. 8. A aflat în sine profetul însuși care este pricina săvîrșirii unui lucru. Căci trimis fiind la regele Egiptului pentru eliberarea poporului lui Dumnezeu, cînd a întreat pe Domnul: „Cine sînt eu să merg și să scot poporul de sub stăpînirea regelui?” (*Ieș. 3, 11*), Domnul i-a răspuns: „Eu voi fi cu tine” (*Ieș. 3, 12*). A întreat iarăși Moise: „Ce le voi spune dacă mă vor întrea: Cine este Domnul Care te-a trimis și care este numele Lui?” (*Ieș. 3, 13-14*). A zis Domnul: „Eu sînt Cel Ce sînt?” Vei spune: „Cel Ce este m-a trimis”. Acesta este adevăratul nume al lui Dumnezeu: Cel Ce există veșnic. De aceea și Apostolul spune despre Hristos: „Căci Iisus Hristos, Fiul lui Dumnezeu Care este în voi, Care a fost propovăduit vouă prin noi, prin mine, prin Sylvan și prin Timotei, n-a fost Da și Nu, ci Da a fost în El” (*II Cor. 1, 19*). Dar Moise a răspuns: „Dacă nu vor crede mie și nu vor asculta de glasul meu, ci vor zice: Nu ți-a apărut ție Dumnezeu, ce le voi spune?” (*Ieș. 4, 1*). I-a dat darul de a face minuni ca ei să creadă că El a fost trimis de Dumnezeu. Pentru a treia oară a zis Moise: „Nu sînt vrednic, am voce slabă și limbă greoaie, cum mă va asculta Faraon?” (*Ieș. 4, 10*). I s-a răspuns lui: „Du-te, și Eu îți voi deschide gura și te voi învăța ce trebuie să spui” (*Ieș. 4, 12*). 9. Așadar, acele întrebări au în ele răspunsurile, semințele și θεωρία înțelepciunii. Totuși, plăcută este ἀποτέλεσμα, fiindcă zice: „Eu voi fi cu tine”. Și cu toate că i-a dat puterea de a face minuni, totuși, pentru că se îndoia și a doua oară, ca să știi că minunile n-au fost făgăduite celor ce nu cred, ci celor ce cred, a răspuns slăbiciunii pe care și-o arăta fie pentru vrednicie, fie pentru puterea rugăminții către Faraon: „Eu îți voi deschide gura ta și te voi învăța ce trebuie să spui”. Așadar, ἀποτέλεσμα a fost în chip desăvîrșit păzită. 10. Ai acest înțeles și în Evanghelie: „Cereți și vi se va da, căutați și veți afla, bateți și vi se va deschide” (*Matei 7, 7*). Cere ἀπὸ τοῦ ἁγίου, adică întreaabă-L pe Făcător. Ai ὕλη, cele de înțeles, prin care să cauți, și-ți deschide Dumnezeu Cuvîntul. Mintea este cea care lucrează precum focul asupra celor de cunoscut, în care lucrează ardoarea minții precum focul în lemne. Îți deschide Dumnezeu, Cuvîntul, care este

ἀποτέλεσμα. Avem acest înțeles și în alt loc în Evanghelie, când zice Domnul: „Cînd vă voi da pe voi în mîna lor nu vă îngrijiți cum sau ce veți vorbi, căci se va da vouă în ceasul acela ce să vorbiți. Fiindcă nu voi sînteți care vorbiți, ci Duhul Tatălui vostru este care grăiește în voi” (*Matei 10, 19–20*). 11. Găsești aceasta și în cartea Facerii, unde spune lui Isaac: „Cum l-ai găsit așa curînd, fiul meu?”. Și fiul a răspuns: „Domnul Dumnezeuul tău mi l-a scos înainte” (*Fac. 27, 20*). Ἀποτέλεσμα este Domnul. Cine caută prin Domnul găsește. Laban, care n-a căutat prin Domnul, ci prin idoli, n-a găsit (*Fac. 31, 33–34*). 12. Dar frumos i-a păzit pe cei numiți ὄπoo (pietre de hotar). Primul ὄπoo este: „Du-te și adu-mi din vînatul tău să mîncîc” (*Fac. 27, 4*). Îi ațîță și-i încălzește mintea ca într-un foc al îndemnului său să lucreze și să caute. Al doilea ὄπoo este: „Cum l-ai găsit așa de curînd?” (*Fac. 27, 20*) și se găsește în această întrebare. Al treilea ὄπoo este în răspunsul: „Domnul Dumnezeuul tău mi l-a scos înainte”? (*Fac. 27, 20*). Ἀποτέλεσμα este Dumnezeu, Care îmbrățișează și cuprinde totul și de Care nu trebuie să te îndoiești. 13. Există și acel ὄπoo din cei ce lucrează din proprie chemare: „Dacă nu vei semăna, nu vei secera” (*Lev. 25, 11*). Căci oricîtă putere are munca în producerea recoltelor, totuși însușirile pămîntului, printr-un oarecare imbold propriu, fac să răsără și să crească semințele. 14. De aceea zice Apostolul: „Eu am sădit, Apollo a udat, dar Dumnezeu a făcut să crească. Astfel nici cel care sădește nu este ceva, nici cel care udă, ci numai Dumnezeu, Care face să crească” (*I Cor. 3, 6–7*). Dumnezeu îți dă în duh și Domnul sădește în inima ta. Fă-l așadar să te insuflă și să sădească, pentru ca să ai ce culege; dacă nu vei semăna, nu vei secera. Ți se cere să semeni; n-ai semănat, nu vei secera, așa spune și zicătoarea. Sfirșitul este urmarea începutului: semănatul este începutul, seceratul este sfirșitul. 15. Învăță de la mine: firea lucrurilor îl ajută pe cel ce caută să afle. Dar Dumnezeu este făcătorul firii. Atîrnă de Dumnezeu să învățăm bine, fiindcă propria fire este să desăvîrșească învățătura. Cei cu inima împietrită nu învață. Prin fire, care are harul dumnezeiesc, Dumnezeu dă începutul, creșterea și desăvîrșirea, adică acea fire foarte deosebită și dumnezeiască a Treimii. Sănătate și gîndește-te mai departe la noi, cum și noi ne gîndim la tine.

LUCRĂRILE SINODULUI DE LA AQUILEIA
ÎMPOTRIVA ERETICILOR
PALLADIUS ȘI SECUNDIANUS

1. În timpul consulatului străluciților bărbați Syagrius și Eucherius, în a treia zi a nonelor lui septembrie, în biserica din Aquileia fiind ei de față împreună cu episcopii Valerian din cetatea Aquileia, Ambrozie, Eusebius, Limenius, Anemius, Sabinus, Abundantius, Artemius, Constantius, Justus, Philaster, Constantius, Theodorus, Almachius, Dominus, Amantius, Maxi-

mus, Felix, Bassianus, Numidius, Ianuarius, Proculus, Heliodorus, Jovinus, Felix, Exsuperantius, Diogenes, Maximus, Macedonius, Cassianus, Marcellus și Eustathius, episcopul Ambrozie a zis:

2. Ne-am sfătuit atîta timp fără acte scrise. Dar fiindcă se spun în urechile noastre atîtea nelegiuiri din partea lui Palladius și a lui Secundianus, încît cu greu ar putea crede cineva că ei au fost în stare să rostească blasfemii atît de pe față, pentru ca nu cumva ei înșiși din viclenie să-și tăgăduiască declarațiile, deși nimeni n-ar putea să se îndoiască de mărturiile unor preoți atît de însemnați, totuși, fiindcă toți episcopii sînt de aceeași părere, propun să facem acte scrise, pentru ca să nu poată vreunul să-și tăgăduiască propria declarație. Așadar, trebuie să declarați, sfințiți bărbați, dacă sînteți de părere să se scrie cele spuse de fiecare. Toți episcopii au răspuns: „Sîntem de părere”. Episcopul Ambrozie a zis: „Trebuie întărite prin act imperial dezbaterile noastre, pentru ca ele să aibă putere de dovezi”. 3. Diaconul Sabinianus citește adresa imperială: „Pentru ca nu cumva preoții dintr-o greșită înțelegere a dogmelor, în dorința lor de cercetare a adevărului, să ajungă la dezbinări, am hotărît ca ei să se adune în cetatea Aquileia, socotită de excelența ta cu merite în dioceză. Căci nu pot fi mai bine lămurite îndoielile și părerile potrivnice decît dacă-i așezăm pe frunțași ca mijlocitori în neînțelegerile ivite, pentru ca nepotrivirile care apar în interpretarea dogmelor să fie dezlegate de aceia de la care pleacă înseși temeliile învățaturii. 4. Așadar, și acum nu poruncim altfel decît am poruncit, nu schimbînd drumul procedurii, ci revizuind lista preamare a celor de care nu este nevoie la sinod. Ambrozie, episcop al cetății Mediolanum, respectat și prin meritele vieții sale și prin vrednicia față de Dumnezeu, a arătat că nu e nevoie de mulțime acolo unde adevărul nu e lucrător în mai mulți, ci în mai puțini, și că, față cu diferite părerî împotriva, preoții din localitățile vecine ale Italiei sînt de ajuns și prea de ajuns. Am socotit că trebuie să-i scutim de oboseală pe venerații bărbați din localități îndepărtate, pentru ca nu cumva vreunul, istovit de bătrînețe, de vreo slăbiciune trupească, sau de sărăcia vrednică de laudă, să fie pus pe drumuri cu care nu e deprins... Și celelalte”. 5. Episcopul Ambrozie a zis: „Iată ce a hotărît creștinescul împărat. N-a voit să facă vreo nedreptate preoților. A numit chiar pe episcopi ca judecători. Și de aceea, pentru că ne aflăm într-o adunare preoțească, răspunde la întrebările care ți se pun. S-a citit scrisoarea lui Arie. Și acum se va citi din nou, dacă găsești cu cale. Are blasfemii chiar de la început. Spune că numai Tatăl este veșnic. Dacă ești de părere că Fiul lui Dumnezeu nu este veșnic, arată aceasta în ce chip dorești. Dacă socotești că trebuie condamnată părerea lui Arie, condemn-o. Sînt aici Evanghelia și Apostolul, toate cărțile sfinte sînt aici. Începe de unde vrei, dacă socotești că Fiul lui Dumnezeu nu este veșnic. 6. Palladius a zis: S-a făcut una cu voința voastră, precum spune ordinul imperial citit de voi, ca adunarea să nu fie generală și deplină. Cît timp nu sînt de față

tovarășii mei, nu pot să răspund. Episcopul Ambrozie a spus: Cine sînt tovarășii tăi? Palladius a zis: Episcopii orientali. 7. Episcopul Ambrozie a spus: Pentru că în trecut orientalii și-au ținut sinodul lor în Orient, iar occidentalii în Occident, noi cei din părțile Occidentului, potrivit hotărîrii împăratului, ne-am adunat în Aquileia. Chiar prefectul Italiei a dat un ordin scris, că dacă occidentalii vor să-și țină adunarea, să li se dea puțința de a face aceasta. Și fiindcă știa că de obicei occidentalii se adună în Occident și orientalii în Orient, de aceea a socotit că nu e nevoie să vină la sinodul nostru și cei din Orient. 8. Palladius a zis: Împăratul nostru Grațian a poruncit să vină și cei din Orient; poți tu să tăgăduiești aceasta? Chiar împăratul mi-a spus că a poruncit să vină orientalii. Episcopul Ambrozie a spus: A poruncit în înțelesul că nu i-a oprit să vină. Palladius a zis: Iar cererea ta a făcut ca ei să nu vină. Tălmăcind în chip mincinos voința împăratului n-ai făcut decît să amîni sinodul. 9. Episcopul Ambrozie a zis: Nu e nevoie să vorbim preamult despre alte lucruri. Răspunde odată: A zis bine Arie că numai Tatăl este veșnic? Și a spus aceasta după Scriptură sau nu? Palladius a zis: Nu-ți răspund. Episcopul Constanțiu a zis: Nu răspunzi după ce ai hulit atîta vreme? Episcopul Eusebius a spus: Dar va trebui să-ți dai pe față fără înconjur libertatea ta de credință. Dacă te-ar întreba un păgîn în ce chip crezi în Hristos, n-ar trebui să mărturisești că ți-e rușine. 10. Episcopul Sabinus a zis: Tu ai cerut să răspundem. Astăzi ne-am adunat din voința ta și, fiindcă tu ne-ai zorit, n-am așteptat pe ceilalți frați care puteau să vină. De aceea n-ai dreptul să ocolești lucrurile. Spui că Hristos a fost creat, sau spui că din veșnicie este Fiul lui Dumnezeu? Palladius a zis: Precum ți-am spus, de aceea am venit, ca să dau pe față că n-ați făcut bine răstălmăcind ordinul împăratului. Episcopul Ambrozie a spus: Să se citească scrisoarea lui Palladius, să se vadă dacă asta a cerut, fiindcă, dimpotrivă, se va dovedi că și acum înșală. Palladius a zis: Da, să se citească. Episcopii au zis: Pe cînd era împăratul la Syrmium te-ai dus tu la el, sau el a venit la tine? Și au adăugat: Ce răspunzi la aceasta? Palladius a răspuns: El mi-a zis: Du-te. Eu l-am întrebat: orientalii au venit? A răspuns: Au venit. Dar dacă n-au venit orientalii, ce rost are venirea mea? 11. Episcopul Ambrozie a zis: Să lăsăm la o parte pricina orientalilor; astăzi îți cer părerea ta. Ți s-a citit scrisoarea lui Arie. Obişnuiești să spui că nu ești arian. Sau condamnă-l azi pe Arie, sau apără-l. Palladius a zis: N-ai autoritatea să-mi pui asemenea întrebare. Episcopul Eusebius a zis: Nu credem că evlaviosul împărat a spus altceva decît a scris. El a poruncit să se adune episcopii occidentali. N-a putut să-ți spună numai ție, împotriva celor scrise de el, să nu fie judecată pricina ta fără orientali. Palladius a zis: Dar li s-a poruncit numai italienilor să se adune? Evagrius, presbiter și delegat, a zis: Dacă ai răspuns cu patru sau cu două zile înainte că vei fi prezent, ce mai așteptai? Trebuie așteptată oare, precum spui, părerea tovarășilor tăi orientali? Așa trebuia să ceri, dar nu să tăgăduiești confruntarea. Palladius

a spus: Am venit ca la o adunare deplină, dar am văzut că n-au venit și tovarășii mei. Astfel că, dacă am venit am răspuns ordinului și vă spun acum să nu faceți ceva în dauna viitorului sinod. 12. Episcopul Ambrozie a zis: Tu însuți ai cerut să ne întrunim astăzi. Și tot astăzi tu ai spus că venim creștini la creștini. Dar nu i-ai dovedit pe creștini. Ai făgăduit că vei da lupta, ai făgăduit că-ți vei impune părerile tale, sau că le vei primi pe ale noastre, și ne-a plăcut această poziție a ta. Noi am dorit să vii ca un creștin. Ți-am pus în față scrisoarea lui Arie, pe care a scris-o Arie, al cărui nume spui adesea că-ți aduce jignire. Spui că nu-l urmezi pe Arie. Astăzi trebuie să-ți arăți deschis părerea: sau condamnă-l, sau susține-l, prin orice dovezi vrei. Și a adăugat: Așadar, după scrisoarea lui Arie, Hristos nu este din veșnicie Fiul lui Dumnezeu. Palladius a zis: Am spus că mă voi dovedi creștin, dar în adunare pe deplin constituită. Nu vă răspund acum în dauna adunării viitoare. Episcopul Eusebius a zis: Ai datoria să-ți mărturisești credința fără șiretenie. Palladius a zis: Și ce lăsăm pentru adunare? 13. Episcopul Ambrozie a zis: S-a rostit în mod deschis condamnarea celui care tăgăduiește că Hristos este din veșnicie Fiul lui Dumnezeu. Arie a tăgăduit. Pe acesta îl urmează Palladius, care nu vrea să-l osindească pe Arie. Așadar, hotărâți dacă trebuie aprobată părerea lui, dacă el vorbește potrivit Scripturilor sau dacă îi este îngăduit să gândească împotriva Scripturilor. Căci este scris: Puterea și înțelepciunea lui Dumnezeu sînt veșnice (*Rom. 1, 20*). Puterea lui Dumnezeu este Hristos (*I Cor. 1, 24*). Deci, dacă puterea lui Dumnezeu este veșnică și Hristos este veșnic, fiindcă Hristos este puterea lui Dumnezeu (*I Cor. 1, 8*). Episcopul Eusebius a zis: Aceasta este credința noastră, aceasta este înțelegerea universală. Anatema să fie cine nu spune așa. Toți episcopii au zis: Anatema să fie! 14. Episcopul Eusebius a zis: El spune că numai Tatăl este veșnic, dar că Hristos are un început. Palladius a zis: N-am văzut pe Arie și nu știu cine este. Episcopul Eusebius a zis: S-a arătat blasfemia lui Arie prin care tăgăduiește că Fiul lui Dumnezeu este veșnic. Condamni sau susții această credință și pe autorul ei? Palladius a zis: De vreme ce sinodul n-are autoritate deplină nu declar nimic. 15. Episcopul Ambrozie a zis: Te îndoiești să condamni pe Arie după judecățile dumnezeiești și de aceea vorbești mereu în doi peri? Și a adăugat: Să vorbească și cinstiții bărbați soli ai galilor. Episcopul Constantius, delegat al galilor, a zis: Am condamnat întotdeauna rătăcirea acelui om și condamnăm și acum nu numai pe Arie, ci pe oricine spune că Fiul lui Dumnezeu nu este veșnic. Episcopul Ambrozie a spus: Ce zice și stăpînul meu Justus? Justus, episcop și delegat al galilor, a răspuns: Anatema să fie cel ce nu mărturisește că Fiul lui Dumnezeu este veșnic împreună cu Tatăl. Toți episcopii au zis: Anatema să fie. 16. Episcopul Ambrozie a zis: Să-și spună credința și delegații africani, care au adus aici părerea tuturor concetățenilor lor. Felix, episcop și delegat, a zis: Dacă va tăgădui cineva că Fiul lui Dumnezeu este veșnic, nu numai eu, delegat al între-

gii Africi, îl condamn, ci glasul întrunit al tuturor preoților, care m-au trimis la această sfântă adunare, l-a condamnat și el mai dinainte. Episcopul Anemius a zis: Capitala Illyricului este Sirmium, iar eu sînt episcop al acelui oraș și spun: cine nu mărturisește că Fiul lui Dumnezeu este veșnic, în aceeași veșnicie cu Tatăl; anatema să fie el cu toți cei ce mărturisesc ca el. 17. Episcopul Ambrozie a zis: Ascultați cele ce urmează. Și s-a rostit tare: singur veșnic, singur fără început, singur adevărat, singur nemuritor. Episcopul Ambrozie a zis: Și în aceasta condamnă-l pe cel ce tăgăduiește că Fiul este Dumnezeu adevărat. De vreme ce El este adevărul, cum de nu este Dumnezeu adevărat? Și a adăugat: Ce răspunzi la aceasta? Palladius a răspuns: Cine spune că nu este Fiu adevărat? Ambrozie a zis: Arie a spus. Palladius a răspuns: De vreme ce Apostolul spune că Hristos este Dumnezeu peste toate, poate cineva spune că nu este cu adevărat Fiul lui Dumnezeu? 18. Episcopul Ambrozie a zis: Ca să știi cît de simplu căutăm noi adevărul, iată, zic și eu cum zici tu; dar răspunsul este pe jumătate. Cînd zici așa, pari a tăgădui pe Dumnezeu cel adevărat. Dar dacă mărturisești simplu, declară în ordinea în care propun eu că Fiul lui Dumnezeu este Dumnezeu adevărat. Palladius a zis: Eu îți vorbesc după Scripturi, spun că Domnul este cu adevărat Fiul lui Dumnezeu. Episcopul Ambrozie a zis: Spui că Fiul lui Dumnezeu este Dumnezeu adevărat? Palladius a răspuns: Cînd spun Fiu adevărat ce mai trebuie? Episcopul Ambrozie a zis: Nu-ți cer să răspunzi numai că este Fiu adevărat, ci să răspunzi că Fiul lui Dumnezeu este Dumnezeu adevărat. 19. Episcopul Eusebius: Este Hristos Dumnezeu adevărat după credința tuturor și după mărturisirea universală? Palladius a spus: Este Fiu adevărat al lui Dumnezeu. Episcopul Eusebius a zis: Și noi prin adopțiune sîntem fii (*Gal. 4, 7*), dar El este Fiu prin însușirea nașterii Sale dumnezeiești. Și a adăugat: Mărturisești, așadar, că Fiul adevărat al lui Dumnezeu este Domnul adevărat după naștere și după însușirea Lui? Palladius a zis: Spun că este cu adevărat Unul-Născut Fiul lui Dumnezeu. Episcopul Eusebius a zis: Socoteți așadar că este contra Scripturii dacă se spune că Hristos este Dumnezeu adevărat? 20. Și fiindcă Palladius tăcea, episcopul Ambrozie a zis: Cine Îl numește numai Fiu adevărat al lui Dumnezeu și nu spune că este cu adevărat Domnul se vede că-L tăgăduiește ca Dumnezeu. În acest înțeles să mărturisească Palladius, dacă totuși mărturisește, să spună că Fiul lui Dumnezeu este Domnul cel adevărat. Palladius a zis: Cînd Fiul spune: „Să Te cunoască pe Tine, singurul Dumnezeu adevărat și pe Iisus Hristos pe care L-ai trimis” (*Ioan 17, 3*), aceasta o spune din simțămînt sau cu adevărat? Episcopul Ambrozie a zis: Ioan a zis în epistola sa: „Acesta este Dumnezeu cel adevărat” (*I Ioan 5, 20*). Tăgăduiește aceasta! Palladius a zis: Cînd îți spun că e Fiu adevărat mărturisesc și adevărata-I dumnezeire. Episcopul Ambrozie a zis: Și în aceasta este minciună, fiindcă în așa chip obișnuieți să spuneți că dumnezeirea este una și adevărată, încît ziceți că numai dumnezeirea Tatălui nu și a Fiului este una și

adevărată. Așadar, dacă vrei să spui deschis că mă chemi la Scriptură, zi ceea ce a zis evanghelistul Ioan: „Acesta este Dumnezeuul cel adevărat”, sau tăgăduiești că a zis. Palladius a zis: În afară de Fiul nu este un altul născut. 27. Episcopul Eusebius a zis: Hristos este Dumnezeu adevărat după credința tuturor și după mărturisirea universală, iar după părerea ta nu este Dumnezeu adevărat? Palladius a zis: Este puterea Dumnezeului nostru. Episcopul Ambrozie a zis: N-ai libertatea ta a mărturisi și prin aceasta anatema să fie cel ce nu mărturisește că Fiul lui Dumnezeu este Dumnezeu adevărat. Toți episcopii au zis: Anatema să fie cine nu va zice că Hristos, Fiul lui Dumnezeu, este Domnul cu adevărat. 22. Iarăși a adăugat: singur adevărat, singur avînd nemurirea. Episcopul Ambrozie a zis: Fiul lui Dumnezeu are nemurirea, potrivit dumnezeirii, sau nu are? Palladius a zis: Îl admiți pe Apostol, sau nu? „Împăratul împăraților, Care singur are nemurire” (*I Tim. 6, 16*). Episcopul Ambrozie a zis: Ce zice despre Hristos, Fiul lui Dumnezeu? Palladius a zis: Hristos este nume dumnezeiesc sau omenesc? 23. Episcopul Eusebius a zis: Se numește Hristos după legămîntul trupesc, dar Același este Dumnezeu și om. Palladius a zis: Hristos este nume trupesc. Hristos e nume omenesc; răspundeți-mi și voi mie. Episcopul Eusebius a zis: Ce zăbovești în lucruri de prisos? Pe cînd se citea rătăcirea lui Arie, care spune că numai Tatăl are nemurirea, ai adus mărturie în sprijinul necredinței lui Arie citînd din Apostol: „Cel care singur are nemurire și locuiește întru lumină neapropiată” (*I Tim. 6, 16*). Dar dacă vrei să înțelegi, în numele lui Dumnezeu se găsește vrednicia firii întregi, fiindcă în numele lui Dumnezeu este înțeles și Tatăl și Fiul. Palladius a zis: N-ați voit să răspundeți la ceea ce v-am întreat și eu. 24. Episcopul Ambrozie a zis: Îți cer în mod deschis părerea: Are Fiul lui Dumnezeu nemurire, după nașterea cea dumnezeiască, sau n-are? Palladius a zis: După nașterea cea dumnezeiască este nestricăcios, dar după trup a murit. Episcopul Ambrozie a zis: Nu dumnezeirea, ci trupul a murit. Palladius a zis: Răspundeți-mi mai întîi voi. Episcopul Ambrozie a zis: Are sau nu are Fiul lui Dumnezeu nemurirea potrivit dumnezeirii Lui? Nu ți-ai arătat și acum înșelătoria și viclenia după mărturisirea lui Arie? Și a adăugat: Ce zici despre cel ce spune că Fiul lui Dumnezeu nu are nemurire? Toți episcopii au zis: Anatema să fie. 25. Palladius a zis: Cel născut dumnezeiesc este nemuritor. Episcopul Ambrozie a zis: Cu iscusință te ferești de a spune ceva limpede despre Fiul lui Dumnezeu. Dar eu îți spun: Fiul lui Dumnezeu are nemurire potrivit dumnezeirii Sale. Tu îi tăgăduiești nemurirea? Palladius a zis: A murit Hristos sau nu? Episcopul Ambrozie a zis: Sufletul nostru nu moare potrivit trupului, căci este scris: „Nu vă temeți de cei careucid trupul iar sufletul nu pot să-l ucidă” (*Matei 10, 28*). Așadar, de vreme ce sufletul nostru nu poate muri, socoți că Hristos a murit potrivit dumnezeirii? Palladius a zis: De ce te sperii de numele morții? Episcopul Ambrozie a zis: Nu mă sperii, ci o mărturisesc după trupul meu. Căci prin el sînt legat în lanțu-

rile morții. Palladius a zis: Despărțirea duhului însemnează moartea; căci Hristos, Fiul lui Dumnezeu, a luat trup și a murit prin trup. Episcopul Ambrozie a zis: Scris este că Hristos a pățimit. Așadar, după trup a pățimit, dar după dumnezeire are nemurirea. Cine tăgăduiește aceasta diavol este. Palladius a zis: Dar eu nu-l cunosc pe Arie. 26. Episcopul Ambrozie a zis: Așadar, a greșit Arie, de vreme ce și Fiul lui Dumnezeu are nemurirea potrivit dumnezeirii. Și a adăugat: Deci a greșit sau nu? Palladius a zis: Nu sînt de acord. Episcopul Ambrozie a zis: Cu ce nu ești de acord? Anatema să fie cel ce nu-și explică limpede credința. Toți episcopii au zis: Anatema să fie. Palladius a zis: Spuneți ce vreți, dumnezeirea Lui este nemuritoare. Ambrozie a zis: A cui? A Tatălui sau a Fiului? Și a adăugat: Arie a săvîrșit multe rătăcirii. Dar să trecem mai departe. 27. Și s-a spus din nou: Singur înțelept. Palladius a zis: Tatăl este de la Sine înțelept, dar Fiul nu este înțelept. Episcopul Ambrozie a zis: Deci Fiul nu este înțelept, chiar dacă El este înțelepciunea (*I Cor. 1, 24*)? Doar și noi zicem că Fiul S-a născut din Tatăl. Episcopul Eusebius a zis: Este ceva atît de nelegiuit, de păgînesc ca faptul de a tăgădui că Fiul lui Dumnezeu este înțelept? Palladius a zis: Este numit înțelepciune; cine poate tăgădui înțelepciunea? Episcopul Ambrozie a zis: Este înțelept, sau nu este? Palladius a zis: Este înțelepciune. Episcopul Ambrozie a zis: Deci este înțelept, de vreme ce este înțelepciunea. Palladius a zis: Vă răspundem după Scriptură. Episcopul Ambrozie a zis: Pe cît văd, Palladius a încercat să tăgăduiască și că Fiul lui Dumnezeu este înțelept. Episcopul Eusebius a zis: Anatema să fie cine tăgăduiește că Fiul lui Dumnezeu este înțelept. Toți episcopii au zis: Anatema să fie. 28. Episcopul Eusebius a zis: Să răspundă și Secundianus la aceasta. Fiindcă Secundianus tăcea, episcopul Ambrozie a zis: Cine tace vrea să aibă judecata întreagă. Și a adăugat: Cînd zice că numai Dumnezeu este bun a mărturisit sau a tăgăduit pe Fiul? Palladius a zis: De vreme ce este scris „Eu sînt Păstorul cel bun” (*Ioan 10, 11*), noi să tăgăduim? Cine nu spune că Fiul lui Dumnezeu este bun? Episcopul Ambrozie a zis: Așadar, Hristos este bun? Palladius a răspuns: Bun. Episcopul Ambrozie a zis: Așadar, Arie a vorbit rău numai de Tatăl, de vreme ce și Fiul lui Dumnezeu este pentru toți Dumnezeu. Palladius a zis: Cine nu spune că Hristos este bun greșește. 29. Episcopul Eusebius a zis: Mărturisești că Hristos este bun? Căci și eu sînt bun. Pentru mine a zis: Bine, slugă bună (*Matei 25, 21*) și Omul bun scoate din vistieria sa cele bune (*Luca 6, 45*). Palladius a zis: V-am spus doar că nu răspund pînă la adunarea plenară. Episcopul Ambrozie a zis: Iudeii ziceau că este bun (*Ioan 7, 12*) iar Arie tăgăduiește că Fiul lui Dumnezeu este bun. Palladius a zis: Cine poate să tăgăduiască aceasta? Episcopul Eusebius a zis: Așadar, bunul Dumnezeu este Fiul lui Dumnezeu. Palladius a zis: Tatăl bun a născut pe Fiul bun. 30. Episcopul Ambrozie a zis: Și pe noi ne-a născut buni (*Fac. 1, 31*), dar nu potrivit dumnezeirii noastre. Zici că Bunul Dumnezeu este Fiul lui Dumnezeu? Palladius a zis: Fiul

lui Dumnezeu este bun. Episcopul Ambrozie a zis: Vezi așadar că Hristos este bun, este Fiul bun, dar nu spui că este Dumnezeu bun; și noi aceasta te întrebăm. Și a adăugat: Cine nu mărturisește că Fiul lui Dumnezeu este bunul Dumnezeu, anatema să fie. Toți episcopii au spus: Anatema să fie. 31. De asemenea a grăit: Singur puternic. Episcopul Ambrozie a zis: Este puternic Fiul lui Dumnezeu, sau nu este? Palladius a zis: Nu e puternic Cel Ce a făcut toate? Poate El mai puțin dacă a făcut toate? Episcopul Ambrozie a zis: Deci rău a zis Arie. Și a adăugat: Și în aceasta îl condamni pe Arie? Palladius a zis: De unde știu eu cine este? Eu îți răspund pentru mine. Episcopul Ambrozie a zis: Este puternic Dumnezeu, Fiul Domnului Dumnezeu? Palladius a răspuns: Este puternic. Episcopul Ambrozie a zis: Este Dumnezeu bun? Palladius a zis: Deja am spus că Fiul lui Dumnezeu, cel Unul Născut, este puternic. Episcopul Ambrozie a zis: Om puternic. Palladius a zis: Fiul lui Dumnezeu este puternic. 32. Episcopul Ambrozie a zis: Puternici sînt și oamenii; căci scris este: „Ce te fălești în răutate tu, cel puternic în nedreptate” (*Ps. 51, 1*). Și în alt loc: „Cînd sînt slab, atunci sînt puternic” (*II Cor. 12, 19*). Îți cer să mărturisești că este puternic Domnul Hristos, Fiul lui Dumnezeu. Sau, dacă tăgăduiești, motivează. Căci precum zic că una este puterea Tatălui și a Fiului, la fel zic că Fiul lui Dumnezeu este puternic ca și Tatăl. Așadar, te îndoiiești să mărturisești că Fiul lui Dumnezeu este Domnul cel puternic. Palladius a zis: V-am mai spus că vă răspund pe cît pot potrivit discuției. Căci voiți să fiți voi singuri judecători, voiți să fiți voi împărțitori de dreptate. Nu vă răspund acum, ci vă voi răspunde în adunarea generală și deplină. Episcopul Ambrozie a zis: Anatema să fie cel ce tăgăduiește că Hristos este Domn puternic. Și toți episcopii au zis: Anatema să fie. 33. S-a spus din nou: singur puternic, judecător al tuturor. Palladius a zis: Fiul lui Dumnezeu, judecător al tuturor, Care dă și Care primește. Episcopul Ambrozie a zis: Prin har a dat, sau prin fire? Și oamenilor le este dat să judece. Palladius a zis: Spui că Tatăl este mai mare, sau nu? Episcopul Ambrozie a zis: Mai pe urmă îți voi răspunde. Palladius a zis: Nu-ți voi răspunde dacă nu-mi răspunzi. Episcopul Eusebius a zis: Dacă nu vei condamna după rînduială rătăcirea lui Arie, nu-ți vom da putința de a întreba. Palladius a zis: Nu-ți voi răspunde. Episcopul Ambrozie a zis: Este Fiul lui Dumnezeu judecător, precum este scris, sau nu este? Palladius a zis: Dacă nu-mi răspunzi, nu-ți voi răspunde nici eu, socotindu-te un neevlavios. 34. Episcopul Ambrozie a zis: Ai mărturisirea mea prin care-ți voi răspunde. Deocamdată să se citească din nou toată scrisoarea lui Arie. Și a adăugat: În scrisoarea lui Arie vei găsi această nelegiuire pe care tu o ascunzi. Palladius a zis: V-am întrebat, de ce nu răspundeți? Episcopul Eusebius a zis: Spunem că Fiul lui Dumnezeu este deopotrivă cu Dumnezeu. Palladius a zis: Tu ești judecător, aici sînt secretarii tăi. Episcopul Ambrozie a zis: Să scrie ai tăi, dacă vor. 35. Palladius a zis: Este Tatăl mai mare, sau nu este? Episcopul Eusebiu a zis: După dumnezeire

Fiul este deopotrivă cu Tatăl. Este scris în Evanghelie că iudeii Îl prigoneau nu numai pentru că dezlega sîmbăta, dar și pentru că numea pe Dumnezeu Tatăl Său, făcîndu-Se pe Sine deopotrivă cu Dumnezeu (*Ioan 5, 18*). Așadar, ceea ce au mărturisit nelegiuirii prigonitori nu putem tăgădui noi cei ce credem. Episcopul Ambrozie a zis: Și în alt loc este scris: „Care, în chipul lui Dumnezeu fiind, nu răpire a socotit a fi El întocmai cu Dumnezeu. Ci S-a deșertat pe Sine, chip de rob luînd, făcîndu-Se asemenea oamenilor, și la înfățișare aflîndu-Se ca un om. Și S-a smerit pe Sine, ascultător făcîndu-Se pînă la moarte” (*Filip. 2, 6-7*). Și a adăugat: Vezi că e deopotrivă cu Dumnezeu și în chipul lui Dumnezeu? Și, este scris, a luat chip de rob. Prin ce este așadar mai mic? În orice caz, prin chipul de rob, nu prin chipul lui Dumnezeu. Episcopul Eusebius a zis: După cum luînd chip de rob n-a fost mai prejos de un rob, tot la fel, luînd chipul lui Dumnezeu, n-a putut fi mai prejos de Dumnezeu. 36. Episcopul Ambrozie a zis: Poate zici că Fiul lui Dumnezeu după dumnezeire este mai mic. Palladius a zis: Tatăl este mai mare. Episcopul Ambrozie a zis: După trup. Palladius a zis: „Cel ce M-a trimis este mai mare decît Mine” (*Ioan 14, 28*). A fost trimis de Dumnezeu trupul sau Fiul lui Dumnezeu? Episcopul Ambrozie a zis: Astăzi ne convingem că răstălmăcești dumnezeieștile Scripturi. Căci scris este: „Pacea Mea o dau vouă, pace vă las vouă. Să nu se tulbure inima voastră. Nu precum dă această lume vă dau Eu. De M-ați iubi, v-ați bucura că Mă duc la Tatăl, pentru că Tatăl este mai mare decît Mine” (*Ioan 14, 28-29*). N-a zis „Cel ce M-a trimis este mai mare decît Mine”. Palladius a zis: Tatăl este mai mare. Episcopul Ambrozie a zis: Anatema să fie cel ce adaugă sau micșorează ceva dumnezeieștilor Scripturi! Toți episcopii au zis: Anatema să fie! 37. Palladius a zis: Tatăl este mai mare decît Fiul. Episcopul Ambrozie a zis: După trup Fiul este mai mic decît Tatăl, dar după dumnezeire este deopotrivă cu Tatăl. Am văzut în multe locuri din Scriptură că Fiul lui Dumnezeu este deopotrivă cu Tatăl. De ce te miri că după trup e mai mic, de vreme ce a zis că e rob (*Ps. 115, 66*), a zis că e piatră (*Matei 21, 42*), a zis că e vierme (*Ps. 21, 7*), a zis că e mai mic decît îngerii? Fiindcă este scris: „Micșoratu-L-ai pe Dînsul cu puțin față de îngeri” (*Ps. 8, 6*). Palladius a zis: Vă văd că vorbiți fără evlavie, nu vă răspund fără auditori. Episcopul Sabinus a zis: Să nu-i mai ceară nimeni nici o părere, fiindcă prin nenumărate părerii a hulit. Palladius a zis: Nu vă răspund. 38. Episcopul Sabinus a zis: Palladius a fost condamnat de toți. Blasfemiile lui Arie sînt cu mult mai mici decît ale lui Palladius. Și, pentru că Palladius s-a ridicat și voia să iasă afară, Sabinus a urmat: De aceea s-a ridicat Palladius, fiindcă vede că trebuie dat pe față din mărturiile neîndoielnice ale Scripturilor, cum de altfel a și fost dat pe față. Scris este că după dumnezeire Fiul este deopotrivă cu Tatăl. Să admită că Fiul lui Dumnezeu după dumnezeire n-are ceva mai mare. Scris este, de asemenea, „Dumnezeu, cînd a dat făgăduință lui Avraam, de vreme ce n-avea pe nimeni mai mare, pe care să Se

jure, S-a jurat pe Sine Însuși” (*Evr. 6, 13*). Vezi aşadar, din Scriptură, că n-avea pe nici un altul mai mare pe care să se jure. Iar Cel despre care se spune că a fost văzut de Avraam este Fiul. De aceea şi zice: „Avraam a văzut ziua Mea şi s-a bucurat” (*Ioan 8, 56*). Palladius a zis: Tatăl este mai mare. Episcopul Eusebiu a zis: Când a vorbit ca Dumnezeu n-a fost mai mare, dar când a vorbit ca om a fost mai mare. 39. Palladius a zis: Tatăl a născut pe Fiul, Tatăl a trimis pe Fiul. Episcopul Ambrozie a zis: Anatema să fie cel ce tăgăduieşte că Fiul este după dumnezeire deopotrivă cu Tatăl. Toţi episcopii au zis: Anatema să fie. Palladius a zis: Fiul este supus Tatălui, Fiul păzeşte poruncile Tatălui. Episcopul Ambrozie a zis: Este supus după legea trupului. De altfel tu însuţi ți-aduci aminte că ai citit: „Nimeni nu poate să vină la Mine dacă nu-l va trage Tatăl” (*Ioan 6, 44*). Episcopul Sabinus a zis: Să spună dacă Fiul este supus Tatălui după dumnezeire sau după întrupare. 40. Palladius a zis: Aşadar, Tatăl e mai mare. Episcopul Ambrozie a zis: Şi în alt loc este scris: „Credincios este Dumnezeu prin care aţi fost chemaţi la împărtăşirea cu Fiul Său” (*I Cor. 1, 9*). Eu spun că Tatăl este mai mare potrivit trupului pe care l-a primit Fiul lui Dumnezeu, nu potrivit dumnezeirii. Palladius a zis: Ce asemănare este cu Fiul lui Dumnezeu? Şi trupul poate zice: Dumnezeu este mai mare decât mine? Vorbea trupul, sau dumnezeirea, fiindcă acolo era trupul? Episcopul Ambrozie a zis: Trupul fără suflet nu vorbeşte. Episcopul Eusebiu a zis: Dumnezeu în trup vorbea după trup, când zicea: „De ce Mă prigonîţi pe Mine, Omul” (*Ioan 8, 40*). Cine a zis aceasta? Palladius a răspuns: Fiul lui Dumnezeu. Episcopul Ambrozie a zis: Aşadar, Fiul lui Dumnezeu după dumnezeire este Dumnezeu, iar după trup este om. Palladius a zis: A luat trup. Episcopul Eusebiu a zis: Aşadar, s-a folosit de grai omenesc. Palladius a zis: A luat trup omenesc. 41. Episcopul Ambrozie a zis: Să spună, precum Apostolul, că Fiul a fost supus Tatălui după trup, nu după dumnezeire. Căci scris este: „S-a smerit pe Sine, ascultător făcîndu-Se pînă la moarte” (*Filip. 2, 8*). Prin ce aşadar a gustat moartea? Palladius a zis: Fiindcă s-a smerit. Episcopul Ambrozie a zis: Nu dumnezeirea, ci trupul s-a smerit şi s-a supus. Şi a adăugat: A zis bine, sau rău Arie că Fiul lui Dumnezeu este o fiinţă desăvîrşită? Palladius a zis: Nu-ţi răspund, fiindcă n-ai autoritatea trebuitoare. Episcopul Ambrozie a zis: Mărturiseşte ce vrei. Palladius a zis: Nu vă răspund. 42. Episcopul Sabinus a zis: Nu răspunzi pentru Arie, nu răspunzi la întrebări? Palladius a zis: Eu n-am răspuns pentru Arie. Episcopul Sabinus a zis: Ai răspuns în așa fel încît ai tăgăduit că Fiul lui Dumnezeu e puternic, ai tăgăduit că este Dumnezeu adevărat. Palladius a zis: N-am puterea să te judec pe tine, pe care te învinuiesc de rătăcire. Episcopul Sabinus a zis: Tu însuţi ne-ai silit să ne adunăm. Palladius a zis: Am cerut să vă adunaţi ca să vă învinuiesc. De ce n-aţi respectat ordinul împăratului? L-aţi păcălit, ca să nu ţineţi adunare plenară. Episcopul Ambrozie a zis: Când se citeau rătăcirile lui Arie, a fost condamnată deopotrivă şi rătăcirea ta, care este

la fel cu rătăcirea ariană. Ai găsit de cuviință ca la mijlocul scrisorii să faci cita-tele scripturistice pe care le-ai vrut. Ți s-a răspuns în ce chip Fiul a spus că Tatăl este mai mare, prin aceea că după primirea trupului de către El, Tatăl este mai mare. Ai spus chiar că Fiul lui Dumnezeu este supus Tatălui și la aceasta ți s-a răspuns că Fiul lui Dumnezeu este supus după trup, nu după dumnezeire. Ai mărturisirea noastră, acum ascultă-le și pe celelalte. Fiindcă ți s-a răspuns, răspunde la cele care ți se citesc. 43. Palladius a zis: Nu-ți răspund, fiindcă nu se scrie tot ce spun eu; se scriu numai cuvintele voastre. Nu vă răspund. Episcopul Ambrozie a zis: Vezi că se scrie tot. De altfel cele scrise sînt destule pentru a ți se arăta rătăcirea. Și a adăugat: Spui că Hristos este o făptură, sau tăgăduiești? Palladius a zis: Nu răspund. Episcopul Ambrozie a zis: Cu mai puțin de o oră înainte, pe cînd se citea că Arie l-a numit pe Hristos făcut, ai tăgăduit: n-ai vrut să-i condamni necredința. Spune măcar acum: Hristos a fost născut, sau făcut din Tatăl? Palladius a zis: Dacă vreți, să vină secretarii noștri și să înregistreze totul. Episcopul Sabinus a zis: Să-și aducă secretarii. Palladius a zis: Vă vom răspunde în plenul sinodului. 44. Episcopul Ambrozie a zis: Attalus a semnat lucrările Sinodului de la Niceea. Să tăgăduiască faptul că a venit la sinod. Să ne spună astăzi dacă a semnat lucrările Sinodului de la Niceea, sau nu. Și fiindcă Attalus tăcea, episcopul Ambrozie a zis: Preotul Attalus, deși este dintre arieni, are totuși autoritatea de a vorbi. Să mărturisească în chip liber dacă a semnat în tratatul Sinodului de la Niceea sub episcopul său Agrippinus, sau n-a semnat. Attalus a zis: Ai spus de cîteva ori că am fost osîndit; nu-ți răspund. Episcopul Ambrozie a zis: Ai semnat formula Sinodului de la Niceea, sau nu? Attalus a zis: Nu-ți voi răspunde. 45. Palladius a zis: Măcar vreți să fie o formulare deplină sau nu? Preotul Cromatius a zis: Nu l-ai tăgăduit făptura, dar ai tăgăduit că este puternic. Ai tăgăduit tot ceea ce mărturisește credința recunoscută de sinoade. Episcopul Sabinus a zis: Noi sîntem martori că Attalus a semnat în Sinodul de la Niceea și acum nu vrea să răspundă. Ce ziceți toți? Și fiindcă Attalus tăcea, episcopul Ambrozie a zis: Să spună dacă a semnat lucrările Sinodului de la Niceea sau nu. 46. Palladius a zis: Să stea secretarul nostru și al vostru și să scrie totul. Episcopul Valerianus a zis: S-a scris tot ce ai spus și ai tăgăduit. Palladius a zis: Spuneți ce vreți. Episcopul Ambrozie a spus: Fiindcă prea adesea vrea să fie condamnat Palladius, care de multe ori a fost condamnat, citesc scrisoarea lui Arie, pe care el n-a voit s-o condamne. Mărturișiți cu ce sînteți de părere. Toți episcopii au zis: Să se citească. S-a recitit: „Născut, dar nu în chip aparent”, și celelalte. Episcopul Ambrozie: Eu ți-am răspuns cine e mai mare, ți-am răspuns cine e supus; acum răspunde și tu. 47. Palladius a zis: Nu voi răspunde dacă nu vor veni și alți auditori după trecerea zilei de duminică. Episcopul Ambrozie a zis: Ai venit să stăm de vorbă. Dar după ce ți-am spus cele împotriva, ai văzut scrisoarea lui Arie, pe care n-ai vrut s-o condamni, dar n-o poți susține; de aceea

acum te sustragi și răstălmăcești totul. Îți recitesc în întregime fiecare punct. Spune dacă, după părerea ta, Hristos a fost făcut și, dacă a fost, cînd n-a existat sau întotdeauna a existat cel Unul-Născut Fiul lui Dumnezeu? Cînd vei auzi scrisoarea lui Arie, sau să o condamni, sau să o aprobi. 48. Palladius a zis: De vreme ce te învinuiesc de impietate, nu recunosc judecata ta. Ești un trădător. Episcopul Sabinus: Spune ce lipsă de evlavie pui pe seama fratelui și tovarășului nostru de preoție Ambrozie. Palladius a zis: V-am mai spus că voi răspunde în plenul sinodului, cînd va avea cine să mă audă. Episcopul Ambrozie a zis: Vreau să fiu criticat și combătut în auzul fraților mei. Spune așadar, ce am zis neevlavios, cum ți se pare că sînt neevlavios eu care apăr evlavia. Episcopul Sabinus a zis: Dar ți se pare neevlavios cel care combate blasfemiile lui Arie? 49. Palladius a zis: N-am spus că nu e bun Fiul lui Dumnezeu. Episcopul Ambrozie a zis: Zici așadar, că Hristos este Dumnezeu bun? Palladius a zis: Nu vă răspund. Episcopul Valerianus a zis: Nu-l siliți preamult pe Palladius. El nu poate să mărturisească ușor adevărurile noastre. Căci conștiința lui este pătată de o dublă blasfemie: a fost în rîndul fotinienilor și condamnat cu ei, iar acum va fi condamnat pentru a doua oară. Palladius a zis: Dovedește ce spui. Episcopul Sabinus a zis: Nu putea să-L tăgăduiască pe adevăratul Hristos dacă nu-i urma pe tăgăduitorii Lui. 50. Episcopul Ambrozie a zis: M-ai învinuit că sînt neevlavios, dovedește-o. Palladius a zis: Vom face expunerea noastră și cînd vom face-o atunci vom putea sta de vorbă. Episcopul Ambrozie a zis: Condamnă rătăcirea lui Arie. Fiindcă Palladius tăcea, episcopul Eusebius a zis: Pierdem vremea degeaba. Palladius n-a voit să condamne atîtea rătăciri ale lui Arie, ci dimpotrivă, s-a arătat de partea lor vorbind despre ele. Cine nu-l condamnă pe Arie este asemenea lui și pe drept trebuie numit eretic. Toți episcopii au zis: Pentru noi anatema să fie Palladius. 51. Episcopul Ambrozie a zis: Primești, Palladius, să citim și celelalte idei ale lui Arie? Palladius a zis: Aduceți auditori. Să vină secretari pentru ambele părți. Nu puteți fi judecători dacă în sală nu sînt și auditori. Și dacă nu vor veni ambele părți să audă nu vă voi răspunde. Episcopul Ambrozie a zis: Ce auditori vrei? Palladius a răspuns: Sînt aici mulți bărbați cinstiți. Episcopul Sabinus a zis: După atîtea blasfemii mai vrei și auditori? Episcopul Ambrozie a zis: Preoții trebuie să-i judece pe laici nu laicii pe preoți. Totuși, spune ce judecători vrei. Palladius a zis: Să vină auditori. Preotul Chromatius a zis: De ce să nu fie audiați acum și tovarășii lui Palladius, pentru ca judecata preoțească să se săvîrșească pe deplin? 52. Palladius a zis: Nu sînt lăsați să vorbească. Să vină auditori și secretari și dintr-o parte și din cealaltă, și vă voi răspunde în adunarea generală. Episcopul Ambrozie a zis: Deși e prins în atîtea rătăciri, este rușinos totuși să pară condamnat de laici cel ce se pretinde preot. Chiar și pentru aceasta trebuie să fie condamnat, fiindcă așteaptă sentința laicilor, cu toate că mai degrabă preoții trebuie să-i judece pa laici. Față cu cele pe care le-am auzit mărturisite de către

Palladius și față cu cele pe care n-a vrut să le condamne, declar că el este nevrednic și trebuie să i se ia preoția, iar în locul lui să fie rînduit un dreptcredincios. Toți episcopii au zis: Anatema să fie Palladius. 53. Episcopul Ambrozie a zis: Împăratul preabun și creștin a aprobat, iar noi am dat procesul în judecata preoților și am hotărît ca tot ei să fie arbitri ai neînțelegerilor. De vreme ce ne-a fost dată sarcina de a fi tălmăcitori ai Scripturilor, îl condamnăm pe Palladius, fiindcă n-a voit să condamne ideile rătăcite ale lui Arie și fiindcă a tăgăduit veșnicia Fiului lui Dumnezeu și celelalte în legătură cu aceasta. Așadar, să fie socotit anatema. Toți episcopii au zis: Toți îl condamnăm; anatema să fie. 54. Episcopul Ambrozie a zis: Așadar, fiindcă toți cei adunați sînt bărbați creștini, frați dovediți lui Dumnezeu și tovarăși de preoție cu noi, să-și spună fiecare pe rînd părerea sa în pricina judecată. Episcopul Valerianus a zis: După părerea mea, cine apără pe Arie este arian. Cine nu condamnă blasfemiile lui este el însuși blasfemiator. De aceea socot că un astfel de om nu trebuie să rămînă în rîndul preoților. Palladius a zis: Ați început să vă jucați, jucați-vă. Fără adunarea orientalilor nu vă răspundem. 55. Anemius, episcop de Sirmium, a zis: Cine nu condamnă ereziile ariene este neapărat arian. Așadar, îl socotim străin de obștea noastră și din nou exclus din cinul preoțesc. Episcopul Constantius din Arausica a zis: Pe Palladius, ucenic al lui Arie, ale cărui rătăcirii au fost condamnate de cucernicii noștri părinți în Sinodul de la Niceea și aprobate acum una cîte una de Palladius, cînd au fost reluate în discuție, fiindcă nu se rușinează să declare că Fiul lui Dumnezeu este „făcut” și nu este de o ființă cu Dumnezeu Tatăl, ci că S-a născut în trup, tăgăduindu-L ca Dumnezeu adevărat, îl socotesc vrednic de veșnică osîndă. 56. Episcopul Justus a zis: Sînt de părere că Palladius, care n-a voit să condamne blasfemiile lui Arie, ci, pe cît s-a văzut, mai degrabă le-a aprobat, nu poate să se mai socotească între episcopi și nici să mai fie preot. Eventius, episcop de Ticinum, a zis: Pe Palladius, care n-a voit să condamne rătăcirea lui Arie, îl socotesc îndepărtat pentru totdeauna din cinul sacerdotal. 57. Abundantius, episcop de Trident, a zis: Palladius, de vreme ce apără blasfemii evidente, să ia cunoștință că a fost condamnat de Sinodul de la Aquileia. Eusebius, episcop de Bononia, a zis: Fiindcă Palladius nu numai că n-a voit să condamne dar s-a și făcut apărătorul rătăcirilor lui Arie scrise într-un stil diabolic, pe care n-ar fi trebuit nici măcar să le audă, tăgăduind că Fiul lui Dumnezeu este Domnul adevărat, Domnul cel bun, Domnul cel înțelept, Domnul cel veșnic, socotesc că acest Palladius trebuie să fie pe drept condamnat de adunarea preoțească și de judecata tuturor dreptcredincioșilor. 58. Sabinus, episcop de Placentia, a zis: Fiindcă a devenit limpede pentru toți că Palladius este susținător al necredinței ariene împotriva credinței evanghelice și apostolice, hotărîrea întregului sinod împotriva lui este dreaptă și de aceea, după părerea mea umilă, el din nou trebuie dezbrăcat de haina preoțească și alungat din

această sfîntă adunare. Felix și Numidius, delegați ai africanilor, au zis: Palladius, care s-a declarat în Sinodul de la Aquileia susținător al ereziei ariene, anatema să fie. Dar îi condamnăm și pe cei ce s-au declarat contra adevărilor stabilite în Sinodul de la Niceea. 59. Limenius, episcop de Vercellae, a zis: Se știe că ideile ariene au fost adesea condamnate și Palladius n-a voit să se corecteze și să se îndrepte, ci mai vîrtos le-a aprobat și s-a întinat de necredință, pe care și-a mărturisit-o public. De aceea și eu sînt de părere că el trebuie să fie înlăturat din rîndul clericilor. Maximus, episcop de Emona, a zis: Dumnezeu știe că pe drept a fost condamnat Palladius, care n-a voit să dezaprobe blasfemiile lui Arie, ci mai mult le-a susținut; de aceea și conștiința credincioșilor îl condamnă. 60. Exsuperantius, episcop de Dertona, a zis: Și eu îl condamn, ca toți ceilalți colegi ai mei, pe Palladius, care n-a voit să condamne secta și învățătura lui Arie, ci dimpotrivă, a apărât-o. Bassianus, episcop de Lauda, a zis: Am auzit și eu, ca și ceilalți frați de credință, rătăcirile lui Arie, pe care Palladius nu numai că nu le-a condamnat, dar chiar le-a întărit. Anatema să fie el și înlăturat din cler. 61. Philaster, episcop de Brixium, a zis: Condamn împreună cu toți blasfemiile și nesăbuința lui Palladius, care urmează și apără învățătura ariană. Constantius, episcop de Sciscia, a zis: Și eu sînt de părere, ca și toți tovarășii mei de preoție, că trebuie condamnat Palladius, care n-a condamnat blasfemiile și impietățile lui Arie. Heliodorus, episcop de Altinum, a zis: Condamn, ca toți ceilalți frați întru preoție, pe Palladius, care nu a mărturisit adevărul, ci cu gînd nesocotit se face tovarăș de rătăcire cu Arie și cu toți ereticii. 62. Felix, episcop de Zadera, a zis: Pe Palladius, care spune blasfemii ca Arie, împotriva Fiului, îl condamn ca toți ceilalți. Theodor, episcop de Octodorum, a zis: Pe Palladius, care a tăgăduit pe Hristos ca Dumnezeu adevărat și veșnic împreună cu Tatăl, nu-l socotesc în nici un chip nici creștin, nici preot. Dominus, episcop de Gratianopolis, a zis: Și eu, ca și ceilalți frați care l-au condamnat, sînt de părere că trebuie condamnat Palladius, care rămîne mereu în rătăcirea lui Arie. 63. Proculus, episcop de Massilia, a zis: Pe Palladius, care necondamnînd apără sub forma unei moșteniri neevlavioase blasfemiile lui Arie, precum l-a arătat ca pe un hulitor și nevrednic de preoție părerea celor mai mulți venerabili preoți, și părerea mea îl arată la fel vrednic de veșnică osîndă. Diogenes, episcop de Genua, a zis: Pe Palladius, care nu recunoaște, ci dimpotrivă tăgăduiește pe Domnul Hristos ca Dumnezeu adevărat asemănător și deopotrivă cu Tatăl, îl socot, ca și ceilalți frați ai mei de preoție, vrednic de osîndă. 64. Amantius, episcop de Nicia, a zis: Pe Palladius, care n-a combătut secta lui Arie, îl condamn și eu urmînd judecata tovarășilor mei de preoție. Episcopul Ianuarius a zis: După cum toți tovarășii mei de preoție l-au condamnat pe Palladius, la fel și eu, după aceeași judecată a lor, socotesc că trebuie condamnat. 65. Și fiindcă Secundianus căuta să nu fie observat, episcopul Ambrozie a zis: Ai auzit, Secundianus, cum Palladius pentru rătăci-

rea lui a fost condamnat de sinodul clerical. Deși nu ne place că tu nu te sperii de rătăcirea și de nebunia lui, adică a lui Palladius, totuși îți pun și ție, în chip special, câteva întrebări: Ce zici, Domnul nostru Iisus Hristos, Fiul lui Dumnezeu, este sau nu este Dumnezeu adevărat? Secundianus a zis: Cine tăgăduiește că este Dumnezeu adevărat Tatăl Domnului și Dumnezeului nostru Iisus Hristos nu este creștin. La fel cine tăgăduiește că Domnul este cu adevărat Fiul lui Dumnezeu. Episcopul Ambrozie a zis: Mărturisești că Fiul lui Dumnezeu este Dumnezeu adevărat? Secundianus a răspuns: Spun că este adevărat Fiul lui Dumnezeu, Unul-Născut adevărat Fiul lui Dumnezeu. 66. Episcopul Ambrozie a întrebat: Spui că este Dumnezeu adevărat? Secundianus a răspuns: Fiu adevărat Unul-Născut; cine tăgăduiește că este adevărat Fiul lui Dumnezeu? Episcopul Eusebius, a zis: Nu este de ajuns să mărturisești că Fiul lui Dumnezeu este Unul-Născut; căci aceasta toți o mărturisim. Pricina este că potrivit credinței lui Arie numai Tatăl este Dumnezeu adevărat, iar Fiul nu este Dumnezeu adevărat. Mărturisește simplu: Fiul lui Dumnezeu este Dumnezeu adevărat? Secundianus a zis: Nu știu cine a fost Arie, nu știu ce a zis el. Vorbești cu mine viu către viu. Spun ce a zis Hristos: „Unul-Născut, Care este în sînul Tatălui” (*Ioan 1, 18*). Deci spune că este Fiul Cel Unul-Născut al Tatălui, adică Fiul Cel Unul-Născut este adevărat Fiul lui Dumnezeu. 67. Episcopul Ambrozie a zis: Fiul lui Dumnezeu este Dumnezeu adevărat? Și a adăugat: În cărțile dumnezeiești este scris: „Fiindcă cei ce jură pe pămînt vor jura pe Dumnezeu adevărat” (*Isaia 66, 16*). Fără îndoială că este vorba despre Hristos, despre Care noi mărturisim că este Dumnezeu adevărat. Credința și mărturisirea noastră aceasta este că Unul-Născut Fiul Tatălui este Dumnezeu adevărat. Zi și tu că Fiul este Dumnezeu adevărat din Dumnezeu adevărat. Secundianus a zis: Din Dumnezeu adevărat. 68. Episcopul Ambrozie a zis: Fiul lui Dumnezeu este Dumnezeu adevărat? Secundianus a zis: Dar mincinos? Episcopul Ambrozie a zis: Recurgi la o șiretenie ca să nu spui că e Dumnezeu adevărat și Dumnezeu cu adevărat Unul-Născut. Dar spune simplu: Fiul Unul-Născut al lui Dumnezeu este Dumnezeu adevărat. Secundianus a zis: Am spus că Fiul lui Dumnezeu este Unul-Născut. 69. Episcopul Eusebiu a zis: Aceasta nu tăgăduiește Fotinus, aceasta mărturisește Sabellius. Episcopul Ambrozie a zis: Cel ce nu mărturisește aceasta este pe drept condamnat și prin aceasta te acuz, chiar dacă tăgăduiești în glumă adevărul. Ți se cere să spui nu numai că Fiul lui Dumnezeu este adevărat Unul-Născut ci și că este Dumnezeu adevărat. Secundianus a zis: Mărturisesc că sînt serv al adevărului. Cele ce spun eu nu sînt scrise, cele ce spui tu sînt scrise. Afirm că Hristos este cu adevărat Fiul lui Dumnezeu. Cine tăgăduiește că este cu adevărat Fiul lui Dumnezeu? 70. Episcopul Ambrozie a zis: Cine tăgăduiește că Cel Unul-Născut, Fiul lui Dumnezeu, este Dumnezeu adevărat, anatema să fie. Secundianus a zis: De ce-mi spui, ceea ce nu este scris, că este Dumnezeu adevărat Unul-Născut

Fiul lui Dumnezeu? Episcopul Ambrozie a zis: Când Arie a tăgăduit că Hristos Fiul lui Dumnezeu este Dumnezeu adevărat, aceasta înseamnă sacrilegiu pe față. Secundianus a zis: Spun că Iisus Hristos este Dumnezeu ca Fiu al lui Dumnezeu fiindcă Hristos însemnează Fiu adevărat, Fiul lui Dumnezeu, dar că este Dumnezeu adevărat nu este scris. 71. Episcopul Ambrozie a zis: Încă n-ai înțeles? Și a adăugat: Ca să nu i se pară că este ceva ascuns, să-și repete afirmația. Să spună așadar, că Hristos Cel Unul-Născut Fiul lui Dumnezeu este Dumnezeu adevărat. Secundianus a zis: Am spus. Ce vrei să-mi smulgi mai mult? Episcopul Ambrozie a zis: Ce-ai spus? Desigur, dacă ai fi spus adevărul de multe ori, ar trebui să-l spui și acum, fiindcă trebuie repetat adesea ceea ce se spune vrednic de slavă. Secundianus a zis: S-a zis: „Să fie cuvântul vostru da, da, și nu, nu” (*Matei 5, 37*). 72. Episcopul Ambrozie a zis: Cel ce zice că Însuși Tatăl este Fiul, săvârșește un sacrilegiu. Aceasta ți se cere să spui că Fiul lui Dumnezeu S-a născut ca Dumnezeu adevărat din Dumnezeu adevărat. Secundianus a zis: Eu spun că Fiul este născut de Dumnezeu, fiindcă Tatăl Însuși spune: „Te-am născut” (*Ps. 19, 3*) mărturisind că L-a născut. 73. Episcopul Ambrozie a zis: Este Dumnezeu adevărat din Dumnezeu adevărat? Secundianus a zis: Și dacă-I adaugi la nume și cuvântul „adevărat”, auzi ce credință este în tine și ești creștin? Episcopul Eusebius a zis: Cine a tăgăduit că El este Dumnezeu adevărat? Arie și Palladius au tăgăduit. Dacă tu-L crezi Dumnezeu adevărat trebuie să arăți simplu. 74. Episcopul Ambrozie a zis: Dacă nu spui că Hristos este Dumnezeu adevărat, născut din Dumnezeu adevărat, însemnează că-L tăgăduiești. Secundianus a zis: Întrebat despre Fiul, am dat răspunsul. Am răspuns cum trebuie să mărturisesc. Avem expunerea voastră; o vom aduce să se citească. Ambrozie a zis: Astăzi trebuie s-o aduci, dar încerci să te ferești. Îmi ceri mărturisire, dar și eu ți cer mărturisire. Este Dumnezeu adevărat Fiul lui Dumnezeu? Secundianus a zis: Este Dumnezeu Unul-Născut Fiul lui Dumnezeu. Și eu te întreb: Este Unul-Născut? 75. Episcopul Ambrozie a zis: Rațiunea să ne conducă, cu impietatea și nesăbuița ta. Când zici Dumnezeu adevărat Unul-Născut, nu zici Dumnezeu adevărat, ci Unul-Născut adevărat. De aceea, ca să înlăturăm acest neajuns, răspunde: Este Dumnezeu adevărat din Dumnezeu adevărat? Secundianus a zis: Așadar, Dumnezeu n-a născut pe Dumnezeu? Acela care este Dumnezeu adevărat, a născut ceea ce este, a născut pe Fiul Unul Adevărat, Unul-Născut? Ambrozie a zis: Nu mărturisești că este Dumnezeu adevărat și vrei să spui că este adevărat Cel Unul-Născut. Și eu zic că este Unul-Născut, dar Dumnezeu adevărat. Secundianus a zis: Eu spun că a fost născut de Tatăl, dar spun că S-a născut pentru toți.

76. Valerianus episcop de Aquileia, Ambrozie episcop de Mediolanum, Eusebius episcop de Bononia, Limenius episcop de Vercellae, Anemius episcop de Sirmium în Illyricum, Sabinus episcop de Placentia, Abundantius episcop de Tridentum, Philaster episcop de Brixium, Constantinus episcop de

Arausica, delegat al galilor. Theodorus episcop de Octodorum. Dominus episcop de Gratianopolis. Amantius episcop de Nicia. Maximus episcop de Emona. Bassianus episcop de Lauda. Proculus episcop de Massilia, Heliodor episcop de Altinum. Felix episcop de Zadera. Eventius episcop de Ticinum. Exsuperantius episcop de Dertona. Diogenes episcop de Genua. Constantius episcop de Sciscia. Justus episcop de Lugdunum, alt delegat al Galilor. Felix delegat al africanilor. Evagrius presbiter și delegat. Artemius, Almachius, Ianuarius, Iovinus, Macedonius, Cassianus, Marcellus, Eustathius, Maximus, Cromatius presbiter.

Scrisoarea a IX-a

**CONCILIUL ȚINUT LA AQUILEIA,
CĂTRE PREA IUBIȚII FRAȚI EPISCOPI
AI PROVINCILOR GALICE VIENNENSIS
ȘI NARBONENSIS, PRIMA ȘI A DOUA**

1. Aducem mulțumiri sfintei voastre bune înțelegeri, pentru că, prin stăpînii și frații noștri Constantius și Proculus, ne-ați asigurat prezența tuturor alor voștri și, urmînd totodată îndrumările celor mai mari, ați dat mai multă greutate hotărîrilor noastre, cu care se potrivește și mărturisirea voastră, prea iubiți stăpîni și frați. Astfel, pe cît de plăcut i-am primit pe amintiții sfinți bărbați, pe atît le urăm drum bun la întoarcerea lor acasă, cu toate mulțumirile pentru tovarășia noastră și a voastră de lucru. 2. Cît de necesară a fost această adunare se vede chiar din desfășurarea lucrărilor, fiindcă adversarii și dușmanii lui Dumnezeu, apărători ai sectei și ereziei ariene, Palladius și Secundianus, care au îndrăznit să se prezinte în adunare dovedindu-și chiar în timpul procesului rătăcirea, și-au primit sentința meritată. Fiți sănătoși! Să vă țină sănătoși și înfloritori Dumnezeuul nostru Atotputernic, preaiubiți stăpîni și frați! Amin!

Scrisoarea a X-a

**SFÎNTUL SINOD ȚINUT LA AQUILEIA,
CĂTRE PREA BUNII ȘI PREA FERICIȚII ÎMPĂRAȚI CREȘTINI,
PRINCIPII GRATIAN, VALENTINIAN ȘI THEODOSIE**

1. Binecuvîntat fie Dumnezeu, Tatăl Domnului nostru Iisus Hristos, care V-a dat Imperiul roman, binecuvîntat fie Domnul nostru Iisus Hristos, Cel Unul-Născut Fiul lui Dumnezeu, Care cu dragostea Sa Vă păzește domnia, către Care aducem mulțumiri pentru Voi, preabuni principi, fiindcă ați dovedit rîvna evlaviei Voastre, străduindu-vă să întruniți sinodul bisericesc pentru

înlăturarea neînțelegerilor privitoare la dreapta credință. De asemenea, ați arătat prin vrednicia Voastră cinstirea episcopilor, făcînd ca nimeni să nu lipsească de voie și nimeni să nu vină de nevoie. 2. La cererea Bunătății Voastre ne-am adunat fără ura mulțimii, dar cu dorință de dreaptă judecată. Nu s-au arătat eretici printre episcopi, în afară de Palladius și Secundianus, nume de veche rătăcire, din pricina cărora romanii din cele mai îndepărtate părți ale lumii cereau să se adune sinodul. Iată că nici unul, fie el chiar încărcat de anii bătrîneții, respectabil prin părul său alb, n-a pregetat să vină din cel mai îndepărtat golf al Oceanului, pentru ca să nu-i lipsească nimic sinodului. Nici unul, tîrîndu-și trupul slăbit și ruinat de lipsurile posturilor, n-a fost silit să deplîngă daunele pricinuite sănătății de lungimea și greutatea drumurilor. Nici unul, în sfîrșit, lipsit de ajutoare de drum, nu s-a plîns de sărăcia care face cîinste preoților. De aceea s-a împlinit cu privire la tine, Gratiane, cel mai binevoitor dintre împărați, ceea ce a lăudat dumnezeiasca Scriptură: „Fericit cel care caută la sărac și la sărman” (*Ps. 40, 1*). 3. Cît de greu a fost ca, numai din cauza a doi preoți roși de necredință, pe tot pămîntul, cei mai de seamă slujitori ai Bisericii să-și lase bisericile singure. Chiar dacă n-au putut veni toți din pricina lungimii drumurilor, totuși, aproape toți, din toate provinciile apusene, au fost prezenți prin delegații trimiși și prin mărturisiri limpezi au arătat că-și însușesc ceea ce am susținut noi, precum au declarat și în sinodul de la Niceea. Așadar și acum pretutindeni în rugăciunile poporului este preamărit imperiul vostru, pentru că toți și-au exprimat încrederea în dreptatea Voastră. Oricît de limpezi ar fi îndrumările scrise ale celor mai mari, de care ar fi o nelegiuire și o împietate a nu ține seama, totuși am dat puțința să se spună și păreri potrivnice. 4. Am pornit de la însăși obîrșia procesului care a luat naștere, socotind că trebuie să citim mai întîi scrisoarea lui Arie, autorul ereziei ariene care, precum se vede, îi poartă numele, cu îndrumarea, de bună seamă, ca acei care spuneau că nu sînt arieni să condamne blasfemiile lui Arie acuzîndu-le, sau în caz contrar să le apere susținîndu-le, fără să tăgăduiască numele celui a cărui rătăcire și împietate o urmau. Dar fiindcă nu puteau să condamne pe autorul lor și nici nu voiau să-l aprobe, după ce ei înșiși ceruseră cu trei zile înainte discuții, cînd li s-a părut momentul potrivit, neașteptînd termenii înțelegerii cei ce au zis că vor dovedi ușor că sînt creștini (ceea ce noi am primit cu plăcere și am dorit ca ei să dovedească aceasta), ridicîndu-se au căutat să fugă din adunare, ca să se ferească de discuții. 5. Multă bătaie de cap ne-au dat, fiindcă, avînd în față dumnezeiasca Scriptură, am pus întrebări și am răspuns la întrebări, cu toată răbdarea, de la începutul zilei pînă la ceasul al șaptelea. Și vai, de ar fi vorbit puțin, sau de am putea să nu ținem seamă de cele auzite! Căci vorbind cu cuvinte nelegiuite, după ce Arie din neevlavios îndemn voise să răspîndească ideea că numai Tatăl este veșnic, numai El este bun, numai El este Dumnezeu adevărat, singur avînd

nemurirea, înțelepciunea și puterea, lipsind de toate acestea pe Fiul, ei au voit să-l urmeze mai degrabă pe Arie, decît să mărturisească adevărul că Fiul lui Dumnezeu este Dumnezeu veșnic, Dumnezeu adevărat, Dumnezeu bun, înțelept, puternic, avînd nemurirea. Multe ceasuri am pierdut zadarnic cu ei. Împietatea li s'e mărea și nu puteau fi îndreptați în nici un chip. 6. În sfîrșit, fiindcă vedeau că sînt încolțiți prin blestemățiile scrisorii lui Arie (pe care de aceea am avut-o cu noi și V-o trimit, pentru ca și Bunătatea Voastră să se îngrozească de ea) la jumătatea scrisorii au întrerupt citirea și au cerut să răspundem noi la întrebările lor. Dar nu era nici o socoteală și ordine să întrerupem ceea ce ne propuseserăm. Astfel că le-am răspuns să condamne rătăcirile lui Arie, la intervențiile lor urmînd să răspundem la locul și timpul rezervat în ordinea de zi. Totuși am admis unele schimbări în rînduiala discuțiilor. Răstălmăcind înțelesul Evangheliei, au citat cuvintele Domnului: „Cel Care M-a trimis e mai mare decît Mine” altfel decît ne învață Scriptura. 7. Le-am spus că înțelesul nu este cel dat de ei, dar n-au voit să se îndrepte. Căci pe cînd noi le spuneam că Fiul este mai mic decît Tatăl numai după trup, dar după dumnezeire, așa cum dovedește Scriptura, este asemenea și deopotrivă cu Tatăl, și că nu poate fi vreo deosebire de grad sau de mărime acolo unde există unitate de putere, ei nu numai că n-au voit să-și îndrepte greșeala, dar chiar au început să și-o agraveze, zicînd că și după dumnezeire Fiul este supus, ca și cum ar putea exista vreo supunere a lui Dumnezeu față de Dumnezeu și măreția Sa. Ei au îndrăznit să afirme că moartea Lui n-a fost legămînt al mîntuirii noastre, ci semn de slăbiciune a dumnezeirii Sale. 8. Ne îngrozim, Preabuni Principi, de niște rătăcirii atît de grave și de înverșunații lor propovăduitori. De aceea, ca să nu țină mai mult în amăgire mulțimea pe care o păstoreau, am socotit că ei trebuie să fie înlăturați din cler de vreme ce susțineau împietățile amintitei scrisori. Căci nu se cade ca ei să mai rămînă în preoția pe care au tăgăduit-o. Cerem Credinței Voastre, Slavei Voastre, să arătați cinstire Celui ce V-a dat imperiul și să aprobați ca susținătorii rătăcirii, călcătorii adevărului, potrivit autorității voastre și hotărîrilor judecătii, să fie îndepărtați de la slujirea Bisericii, iar în locul lor să fie numiți preoți cuvioși, recomandați de umilința noastră. 9. O sentință asemănătoare se aplică și presbiterului Attalus, vinovat de trădare și susținător al ereziilor lui Palladius. Dar ce să mai spunem de Iulianus Valens, învățătorul lui? Acesta, deși din vecinătate, nu s-a prezentat la sinod ca să nu fie silit să arate în fața preoților pricinile răsturnării patriei și ale cetățenilor pierduți. El, pe cît se spune, purtînd ca un mirean un colier și o brățară gotică, împrumutînd obiceiuri străine, a îndrăznit să iasă înaintea armatei romane, fapt care fără îndoială este un sacrilegiu nu numai pentru un preot, dar chiar pentru orice creștin, fiind respins și de datina romană. Obiceiul acesta îl au numai preotesele idolatre ale goților. 10. Să ridice Pietatea Voastră numele de preot pe care acel călcător de legi sfinte îl pătează, învinuit de

grea nelegiuire chiar de către glasurile alor săi, dacă totuși mai pot exista. Să se întoarcă acasă la el, să nu molipsească orașele înfloritoarei Italiei cel care acum se întovărășește cu cei la fel cu el în lucrări neîngăduite, căutînd să lase printre toți cei pierduți sămînța necredinței și a rătăcirii sale, cel care nici n-a început să fie episcop. Căci mai întîi fusese pus la Patavio mai presus de cuviosul bărbat Marcus, preot de minunată aducere aminte. Dar după ce în chip rușinos a fost doborît de popor, cel care n-a putut fi la Patavio, acesta aum face de rîs Mediolanul după răsturnarea, aș zice după trădarea patriei. 11. Despre toate acestea rugăm Pietatea Voastră să ne sfătuiască, pentru ca să nu părem că, supunîndu-ne celor hotărîte mai dinainte de Seninătatea Voastră, ne-am adunat degeaba. Căci trebuie să ne ferim ca nu numai hotărîrile noastre, ci și ale Voastre să fie defăimate. Cerem așadar ca Bunătatea Voastră să binevoiască a asculta deopotrivă pe sfinții bărbați delegați la sinod și să ia măsuri pentru a ajunge mai repede la înfăptuirea celor pe care le propunem, pentru ca să primiți răsplată de la Hristos, Domnul și Dumnezeu nostru, ale Cărui biserici le-ați scăpat de toată molima nelegiuților. 12. Ați îndepărtat și pe fotinieni, asupra cărora ați fost de părere, prin legea de mai înainte, că nu trebuie să facă nici o adunare, precum și legea care a fost dată despre adunarea preoților în sinod. Cerem ca, fiindcă am aflat că vor să țină adunare în orașul Sirmium, Bunătatea Voastră, interzicînd chiar acum întrunirea, să porunciți să se dea respectul cuvenit Bisericii și legilor voastre, pentru ca și voi, care vă îngrijiți de pacea și liniștea bisericilor, cu Dumnezeu înainte să biruiți.

Scrisoarea a XI-a

**SINODUL ȚINUT LA AQUILEIA,
CĂTRE PREA BUNII ÎMPĂRAȚI ȘI PRINCIPI CREȘTINI,
PREA FERICIȚII ȘI SLĂVIȚII GRATIAN, VALENTINIAN
ȘI THEODOSIE**

1. S-au luat măsuri, preabuni pricipi, prin hotărîrile Seninătății Voastre, ca erezia arienilor să nu mai poată sta ascunsă și nici să se răspîndească mai departe. Căci socotim că, în poruncile pe care le veți da, veți ține întru totul seamă de hotărîrile sinodului. În ceea ce privește părțile Occidentului, au fost descoperiți doar doi rătăciți, care au îndrăznit, prin cuvinte păgînești și lipsite de evlavie, să se arate împotriva sinodului, obișnuiți doar să tulbure o parte a Daciei Ripensis. 2. Altul însă este motivul de care sîntem mai neliniștiți și de care, fiindcă ne-au adunat, a trebuit să ținem seamă: anume ca ei să nu poată tulbura toate rînduielile, tot trupul Bisericii întins pe tot pămîntul. Căci deși adesea am socotit că Ursinus n-a putut să înșele buna credință a Evlaviei Voastre (cu toate că lui nu-i place liniștea și, între atîtea trebuințe de

război, încearcă să se strecoare în chip vătămător), socotim totuși că trebuie să te rugăm și să-ți atragem atenția ca liniștea să nu vă fie tulburată și sfînta înțelepciune prin care doriți să fiți de folos tuturor să nu se lase înșelată delingușirea și prefăcătoria acestui om primejdios. Vă rugăm aceasta nu numai pentru că ne îngrijim de cele viitoare, dar și pentru că sîntem speriați de cele săvîrșite datorită îndrăzelii pe care o are. Căci dacă nesăbuinta sa și-a găsit drum deschis, ce rău nu va fi în stare să facă? 3. Și dacă mila față de unul vă poate îndupleca, trebuie cu mult mai mult să vă miște rugămîntea tuturor preoților. Cine dintre noi poate avea cu el vreo legătură de prietenie, de vreme ce a încercat să se urce pe o treaptă nemeritată, la care n-ar fi putut ajunge pe calea dreptății? Iar acum uneltește să vă cîștige în mod și mai nedrept bunăvoința, după ce pe căi necinstite v-a cîștigat atenția. Condamnat de atîtea ori de mulțime, pășește mai departe și nu se sinchisește că insuflă groază prin pildele rele pe care le-a dat în trecut. Acesta adesea (precum am aflat și am văzut în acest sinod) s-a unit și s-a amestecat cu arienii în vremea în care, într-o adunare blestemată uneltea, împreună cu Valens, să tulbure biserica din Mediolanum. Ba în fața Sinagogii, ba în casele arienilor, lua parte la adunări pe ascuns și aducea pe ai săi la acele adunări. Dar fiindcă el însuși nu putea să vină pe față la astfel de adunări, dădea îndrumări și sfătuia în ce chip să fie tulburată pacea bisericii. Împărtășea nebunia ereticilor ca să poată dobîndi tovarăși și ocrotitori ai acestora. 4. De vreme ce este scris: „De eretic, după întîia și a doua mustrare, depărtează-te” (*Tit*, 3, 10), de vreme ce un alt bărbat, vorbind cu Duhul Sfînt, a zis că trebuie să ne ferim de astfel de fiare, să n-avem legături cu asemenea oameni nici în adunări, nici măcar să nu-i primim cu „bun venit” (*II Ioan* 10), cum ar fi cu puțință ca pe cel pe care-l vedem amestecat cu ereticii să nu-l socotim părtaș la rătăcirea lor? Și chiar dacă înrîurirea lui nu este directă, Bunătatea Voastră este rugată totuși să nu îngăduie să fie tulburată Biserica romană, capitala întregii lumi romane, și nici acea sfîntă credință a apostolilor; căci din acestea se răspîndesc în toți drepturile sfîntei comunități. De aceea cerem și intervenim să-l lipsiți de puțință de a Vă înșela buna credință. 5. Cunoaștem rușinea sfîntă a Bunătății Voastre; să nu spună cuvinte nevrednice de urechile Voastre, să nu răspîndească zvonuri nepotrivite cu slujba și cu numele de preot, să nu vă vorbească fără cuviință. Ar fi trebuit să aibă mărturie de la cei din afară (*I Tim.* 3, 7), mărturie prin care Bunătatea Voastră să-și amintească de prigoana concetățenilor săi. Este greu de spus, este neplăcut de arătat cît rău a făcut faima urîță, pricinuită de felul lui de a vorbi. Ar fi trebuit să-l silească rușinea să tacă. Dacă ar avea oarecare conștiință de preot, ar pune pacea și unirea Bisericii mai presus de dorințele și ambițiile lui. Dar lipsit cu totul de orice rușine, folosindu-se de Paschasius, un om fără scrupule, purtător al furiei lui, prin scrisori seamănă tulburări, încearcă să ațîțe pe păgîni și pe ticăloși. 6. Vă rugăm, așadar, ca și

poporului roman, care după spusele prefectului Romei se găsește în nesiguranță, și nouă preoților să ne dați singuranța răpită de ridicarea în putere a celui mai dăunător om. Cu nădejdea că rugămințile noastre vor fi îndeplinite, aducem slavă și mulțumire veșnică lui Dumnezeu, Tatăl Atotputernic și lui Hristos, Domnul și Dumnezeul nostru.

Scrisoarea a XII-a

SINODUL ȚINUT LA AQUILEIA, CĂTRE PEA BUNII ÎMPĂRAȚI ȘI PRINCIPI CREȘTINI, PEA FERICIȚII ȘI PEA SLĂVIȚII GRATIAN, VALENTINIAN ȘI THEODOSIE

1. Oricît de mult ne-am arăta adîncile noastre simțăminte de mulțumire, nu putem totuși să răsplătim prin ele binefacerile Pietății Voastre, PEA buni împărați, PEA fericiți și PEA slăviți principii Gratiane, Valentiniane și Theodosie, fii iubiți ai lui Dumnezeu Tatăl și ai Fiului Său, Domnul nostru Iisus Hristos. Căci după multe primejdii și felurite prigoane, pe care le-au pricinuit drept credincioșilor arienii și mai ales acel Lucius, plin de crime împotriva monahilor și monahiilor, precum și Demophilus, blestemată căpetenie a rătăciților, au fost redade dreptcredincioșilor toate bisericile lui Dumnezeu, în primul rînd cele din Răsărit. Iar în părțile apusene abia au fost descoperiți doi eretici, care au fost în stare să se împotrivescă sfîntului sinod. Cine ar putea să Vă aducă mulțumiri pe măsura binefacerilor voastre? 2. Dar, dacă nu putem să arătăm prin cuvinte cît de mari sînt datoriile noastre față de Voi, dorim măcar să le plătim prin rugăciunile întregului sinod pentru sănătatea și fericirea Voastră. În fiecare biserică zilnic înălțăm gîndurile noastre către Dumnezeu pentru împărăția Voastră. În deplină unire, decît care nu credem că există dar mai frumos, aducem mulțumiri Atotputernicului nostru Dumnezeu pentru imperiu, pentru pace și pentru ocrotirea Voastră, fiindcă datorită Vouă s-a revărsat peste noi pacea și înțelegerea. 3. Prin părțile occidentale numai în două colțuri, adică în partea Daciei Ripensis și a Moesiei, părea a fi primejduită credința. Sîntem de părere ca acum, după hotărîrea sinodului, cu ajutorul Bunătății Voastre, să ne sfătuim și privitor la cele de acolo. Prin toate ținuturile, regiunile și satele, pînă la Ocean, rămîne una și nestrîcată comunitatea credincioșilor. Iar în părțile orientale, am aflat cu mare bucurie și mulțumire că, după alungarea arienilor, care pătrunseseră cu sila în biserici, sfintele lăcașuri ale lui Dumnezeu sînt frecventate numai de dreptcredincioși. 4. Totuși, fiindcă pizma diavolului nu poate sta niciodată liniștită, auzim că și între dreptcredincioși se ivesc dese neînțelegeri, care duc la vrajbă neîmpăcată. Sîntem foarte neliniștiți aflînd că apar lucruri noi, care acum îi apasă pe cei

care trebuie ajutați și între care se găsesc întotdeauna mulți în comuniunea noastră. Timotheus, episcop al bisericii din Alexandria, dar și Paulinus al Antiohiei, care întotdeauna au arătat o neclintită unire cu noi, se spune că au necazuri din pricina neînțelegerilor altora, a căror credință în timpurile de mai înainte se clătina. Am dori ca și aceștia, dacă se poate și dacă deplinătatea credinței o cere, să ajungă la unire și conducere comună cu noi, dar în așa fel încât să-și păstreze demnitățile vechii lor orînduieli. Aceasta, în primul rînd, pentru că legăturile de comuniune nu trebuie să aducă nici un fel de vătămare, și, în al doilea rînd, fiindcă am primit scrisori cu aceste dorințe din ambele părți, și mai ales de la cei dezbinăți din biserica Antiohiei. 5. Dacă nu ne-ar fi împiedicat năvala dușmană, am fi hotărît ca și acolo să fie trimiși conducători din numărul nostru, care să stea ca mijlocitori și chezași, dacă se poate, în potolirea neînțelegerilor. Dar fiindcă dorințele noastre n-au putut fi duse la îndeplinire în acel timp din cauza tulburărilor publice, adresăm pentru cei arătați Bunătății Voastre rugăciunile noastre și cerem pentru ei ca, atunci cînd există neînțelegeri, dacă unul moare, drepturile bisericii să rămînă la cel în viață și să nu intervină altă rînduială cu sila. De aceea Vă cerem, Prea buni principii și creștini, să aprobați un sinod și pentru preoții din Alexandria, care să se sfătuiască între ei mai deplin și să hotărască despre păstrarea sau împărțirea comunității. 6. Cu toate că am respectat întotdeauna rînduiala și așezămintele bisericii din Alexandria, iar față de datina și obiceiurile străbune păstrăm pînă în aceste timpuri comuniunea într-o tovarășie nezdruincată, totuși, pentru ca să nu li se pară că au fost socotiți mai prejos cei care au cerut comuniunea cu noi în felul dorit de noi, sau că au fost neluate în seamă foloasele păcii și ale tovarășiei credincioșilor, vă rugăm ca atunci cînd au dezbateri între ei în adunări plene, chiar pentru hotărîrile preoțești, să ceară ajutorul Bunătății Voastre și să ni se aducă și nouă la cunoștință cele hotărîte, ca să nu bijbîim în șovăială și simțăminte îndoielnice, ci veseli și siguri să aducem mulțumiri Bunătății Voastre către Atotputernicul Dumnezeu nu numai pentru că a fost înlăturată rătăcirea, dar și pentru că a fost restabilită credința și unirea. Bisericile africane și galice Vă roagă prin delegați ca pe tot cuprinsul pămîntului să faceți episcopi datori vouă. Și nu este mică datoria față de Virtutea Voastră, care asigurați pacea în toată lumea romană. 7. Pentru a dobîndi cele ce cerem am trimis cu rugămințile noastre către Bunătatea Voastră o delegație compusă din frați și preoți tovarăși de ai noștri, pe care vă rugăm să binevoiți a-i asculta cu bunăvoință și să dispuneți de întoarcerea lor la vreme.

Scrisoarea a XIII-a

AMBROZIE ȘI CEILALȚI EPISCOPI AI ITALIEI,
CĂTRE PREAFERICITUL ÎMPĂRAT
ȘI PEA BUNUL PRINCEPE THEODOSIE

1. Cunoaștem inima ta evlavioasă, dăruită lui Dumnezeu prin credință curată și sinceră, pe care ți-ai împodobit-o, prin noile binefaceri cu care ai cinstit bisericile dreptcredincioșilor, Prea mărite Împărate. O de ai fi adus și pe dreptcredincioși la vechea cinstire, făcându-i să nu introducă reforme împotriva moștenirii de la înaintași, nici să înlăture pe cele vrednice de păstrare, sau să păstreze pe cele vrednice de a fi înlăturate. Astfel ne plîngem că mai mult de neceaz, decît din nepricepere, Împărate, mai ușor au putut fi alungați ereticii, decît să ajungă dreptcredincioșii la unire între ei. Nu se poate spune cîtă neînțelegere au arătat acum de curînd. 2. V-am scris nu de mult că Antiohia, fiind oraș, să aibă doi episcopi, pe Paulinus și pe Meletius, pe care-i socotim că sînt mai vrednici în credință, pentru ca sau să păstreze între ei pacea și unirea cît timp nu se întîmplă nimic în rînduiala bisericească, sau, dacă unul dintre ei a murit, să nu fie numit în locul lui altcineva cîtă vreme celălalt este în viață. Acum însă, murind Meletius și rămînînd în viață Paulinus, despre care tovarășia de conducere dusă în bune condiții de înaintași este dovadă că a rămas în comuniunea noastră, se spune că împotriva dreptului și rînduiei bisericești este nu numai numit un altul, ci chiar pus mai presus de cel rămas. 3. Și acest fapt este întărit prin consimțămîntul și planul lui Nectarius, a cărui rînduială nu vedem pe ce drept s-a întemeiat. Căci în sinodul de curînd ținut, cînd episcopul Maximus al bisericii din Alexandria a declarat că rămîne cu el comunitatea, sprijinindu-se și pe o scrisoare a lui Petru, cinstită să-i fie amintirea, și, fiindcă arienii dețineau încă locașurile bisericești, s-a retras la el acasă la ordinul episcopilor, precum o arată printr-o temeinică dovadă, n-am avut, Prea fericite Principe, nici o pricină să ne îndoim de episcopatul lui, devreme ce a mărturisit că la împotrivirea lui a fost folosită puterea de către mulți din popor și chiar din cler. 4. Totuși ca să nu se creadă că, în absența părților, ajungem la păreri greșite, am socotit că Bunătatea Ta trebuie să dea îndrumări scrise pentru păstrarea păcii și a înțelegerii. Noi am atras atenția lui Grigorie că pretinde pentru sine preoția bisericii din Constantinopol fără să urmeze datina străbună. În acel sinod, care părea a fi ținut cu episcopii de pretutindenii, am socotit că nu trebuie să se hotărască nimic la întîmplare. Pînă într-atît, în același timp, cei care s-au ferit de plenul sinodului, se spune că au fost totuși prezenți în Constantinopol. Căci, cînd au aflat că la partida acestora a venit Maximus ca să-și susțină cauza în sinod (cu toate că nu fusese întrunit sinodul după dreptul și datina înaintașilor, cum au făcut Atanasie, sfîntă să-i fie amintirea, și acum de curînd Petru, episcopi ai Bisericii din Alexandria și

mulți dintre orientali, încît se părea că au fugit de dreptul Bisericii din Roma, din Italia și din tot Occidentul), cînd au aflat, precum am spus, că vrea să folosească puterea împotriva acelor care-i refuzau episcopatul, au fost nevoiți să ne ceară părerea noastră asupra cazului. Noi nu cerem dreptul de a cerceta, dar socotim că o hotărîre trebuie dată de comun acord cu noi. 5. A trebuit să se stabilească mai întîi dacă preoția trebuia refuzată acestuia și încredințată altuia de către aceștia mai ales, de care Maximus se plîngea că pe nedrept a fost fie înlăturat, fie dorit. Astfel, cînd frățiile noastre l-au primit pe episcopul Maximus în comunitate, fiindcă a fost rînduit episcop de dreptcredincioși n-am socotit că trebuie să-l respingem de la cererea episcopatului din Constantinopol. Am găsit cu cale că dorința acestuia trebuie cîntărită în prezența părților. Dar cînd smerenia noastră a aflat că Nectarie a fost rînduit preot în Constantinopol, nu vedem comunitatea noastră atîrnînd de părțile orientale. Mai ales că acolo, precum se spune, Nectarie a fost înlăturat fără consimțămîntul comunității de către aceiași de care fusese așezat. 6. Așadar –, neliniștea noastră nu este chiar fără rost. Nu este vorba de o simplă luptă de ambiții și de interese locale, ci de faptul că se produc tulburări în comunitatea noastră. Și nu vedem că lucrurile se pot îndrepta altfel decît dacă este redat Constantinopolului cel care fusese rînduit mai înainte, sau dacă în orașul Roma are loc sinodul nostru și al orientalilor asupra numirii celor doi. 7. Nu pare nedrept, Auguste, a trebui să se supună mai marelui bisericii romane, ca și episcopilor din Italia și din împrejurimi, cei care au socotit că trebuie așteptată numai judecata episcopului Aholius, că trebuie să iasă Constantinopolul din sfera părților occidentale. Dacă este păstrat ceva pentru acesta singur, cu atît mai mult trebuie păstrat pentru mai mulți! 8. Dar noi, sfătuiți de prea fericitul principe frate al Evlaviei Tale să scriem stăpînirii Bunătății Tale, cerem ca acolo să fie o singură judecată și nestrînată înțelegere, așa cum este o singură comunitate.

Scrisoarea a XIV-a

AMBROZIE ȘI CEILALȚI EPISCOPI
CĂTRE PREAFERICITUL ÎMPĂRAT
ȘI PEA BUNUL PRINCIPE THEODOSIE

1. Credința ta, despre care tot pămîntul are cunoștință, aduce sufletului nostru o adîncă mulțumire. Și, pentru ca Slava Ta să fie și mai mare în tot imperiul, datorită faptului că ai redat deplină unitate între bisericile orientale și occidentale, am socotit că deopotrivă trebuie rugată Bunătatea Ta și informată prin scrisorile noastre asupra treburilor bisericești, Prea cinstite și Prea bunule Împărat. Ar fi pricinuit mare durere pentru noi să fie întrerupte legăturile de unitate sfîntă între orientali și occidentali. 2. Trecem sub tăcere greșelile și rătăcirile unora, ca să nu părem a semăna povești și zvonuri răuvoitoare.

Nu-mi este rușine că am încercat ceea ce dacă nu încercam mi s-ar fi socotit o vină. Căci adesea eram învinuit că aş considera mai prejos pe cei din Orient și că le resping drepturile. 3. Mi s-a părut că trebuie să ne dăm osteneala nu pentru Italia, care mai de mult a fost scăpată de grijă din pricina arienilor, și care nu e hărțuită de vreo tulburare din partea ereticilor; repet, nu pentru noi, fiindcă nu ne ostenim pentru cele ce sînt ale noastre, ci pentru cele ce aparțin tuturor; nu pentru Gallia și Africa în care înțelegerea între slujitorii bisericii este deplină, ci pentru ca acele tulburări care s-au produs în comunitatea noastră din răsărit să fie cunoscute în sinod și să nu mai fie la mijloc nici o fărmă de dezbinare. 4. În legătură nu numai cu cei despre care Bunătatea Ta a binevoit să scrie, dar și cu cei ce încearcă să introducă în Biserică nu știu ce dogmă numită a lui Apollinarie, ne-au neliniștit multe, care trebuiau înlăturate în prezența părților împlicate, pentru ca aceia care sînt dovediți în dogme noi și în rătăcirii să nu mai rămînă ascunși sub numele credinței de obște, ci pentru ca, dacă ei nu respectă învățătura, să părăsească și preoția și numele de preot, pentru ca doritorilor de a înșela să nu le mai rămînă nimic din ceea ce ar aminti despre profesiunea lor de altădată. Cine n-a venit să se convingă în adunare că Bunătatea Voastră ați hotărît cele drepte prin augustul răspuns pe care l-ați dat întii va căuta întotdeauna prilej să-și arate nemulțumirea. 5. Așadar de aceea am stăruit pe lângă sinodul episcopilor, ca să nu i se mai îngăduie nimănui să spună minciuni pe de lături, ci să se discute în sinod care este adevărul. În felul acesta nu cade vreo bănuială de rea voință sau ușurătate asupra celor ce au făcut toate observațiile în prezența părților. 6. Fără îndoială, cerînd judecată ne-am rostit nu pentru slăbirea, ci pentru întărirea adevărului, și n-am voit să ne arătăm o părere formată mai dinainte. Preoților li se cerea să-și spună părerea în adunare, dar n-a trebuit să se considere în ocară cei care, prezenți fiind, n-au luat parte la consfătuirea comună. Iar pe de altă parte n-am socotit că este o ocară cînd un preot al bisericii din Constantinopol, pe nume Paul, a cerut sinod în Aheia, la mijloc între orientali și occidentali. 7. A băgat de seamă Bunătatea Ta că n-a fost bine socotită cererea fiindcă a fost înaintată chiar de orientali. Dar fiindcă Illyricul ridică bănuieli, s-au căutat locurile de la mare, care sînt mai sigure. Este adevărat că am introdus unele schimbări de formă; dar păstrînd în sinod cele hotărîte de Atanasie, sfîntă să-i fie amintirea, fiindcă a fost un adevărat monument al credinței, și de părinții noștri de veche sfîntenie, înlăturăm hotarele pe care le-au așezat părinții noștri și nu încălcăm drepturile moștenite ale comunității, ci, respectînd cinstea datorată Stăpînirii Voastre, ne arătăm dornici de pace și liniște.

Scrisoarea a XV-a

AMBROZIE CĂTRE ANATOLIE,
NUMERII, SEVER, FILIP, MACEDONIU, AMIAN, TEODOSIU,
EUTROPIU, CLARIUS, EUSEBIU ȘI TIMOTEL,
PREOȚI AI DOMNULUI, ȘI CĂTRE TOT CLERUL IUBIT
DE POPORUL DIN TESALONIC, SĂNĂTATE!

1. Doream întotdeauna să-l am neșters în minte pe sfântul bărbat și-i priveam ca-ntr-o oglindă toate faptele. Dar acum mi-a venit vestea aducătoare de amărăciune și durere, care mai bine nu-mi venea, că s-a dus la cele cerești bărbatul pe care pînă acum îl știam pe pămînt. 2. Mă întrebați cine mi-a adus această veste de vreme ce încă nu promisem scrisoarea sfinților voastre? Nu rețin pe aducătorul știrii; am obiceiul să nu țin minte pe vestitori de întîmplări triste. Dar deși atunci marea era închisă și ținuturile pămîntului ocupate de barbarii năvălitori, deși nu putea veni nimeni la mine, a putut veni totuși știre, încît mi se pare că sfântul însuși mi s-a anunțat. Acum și-a cîpătat plata veșnică a muncii sale și, liberat din lanțurile trupului, s-a alipit lui Hristos între îngerii slujitori, dorind parcă să scape de greșelile prietenului său, care-i dorea o viață cît mai lungă celui ce de acum i se dădea răsplata vieții viitoare. 3. A plecat așadar, n-a murit, ci s-a mutat de la noi vechiul ostaș al lui Iisus Hristos. Schimbînd cu cerul acest pămînt, filfiind din aripi și mînuind vîslele duhului, spune: „Iată m-am îndepărtat fugind” (*Ps. 44, 8*). Cu duh apostolic dorea demult să părăsească pămîntul, dar era ținut prin rugăciunile tuturor, precum citim despre Apostol că pentru Biserică era trebuincios ca el să zăbovească mai mult în trup (*Filip. 1, 23*). Căci nu trăia pentru sine, ci pentru toți, și era slujbaş al poporului pentru viața veșnică, pentru ca să dobîndească mai întîi roada veșniciei în alții, și după aceea cunoașterea ei în el. 4. Este așadar acum locuitor al celor de sus, posesor al cetății eterne, al Ierusalimului ceresc. Vede acolo întinderea aceluia oraș fără margini, aurul curat, piatra prețioasă, lumina veșnică, deși fără trebuința soarelui, toate acestea descoperite pentru sine, și acum, văzîndu-le limpede față către față, zice: „Precum am auzit așa și vedem în cetatea puterilor Domnului, în cetatea Dumnezeului nostru” (*Ps. 47, 9*). Așezat acolo el cheamă poporul lui Dumnezeu, zicînd: „O, Israel, cît de mare este casa lui Dumnezeu și cît de întins locul stăpînirii lui! Mare și fără sfîrșit” (*Baruh 3, 21-25*). 5. Dar ce este aceasta? Cînd mă gîndesc la meritele bărbatului, urmărindu-i cu duhul plecarea și amestecîndu-mă printre cei ce-l conduc cu cîntările sfinților, nu din vreun merit, ci din simțămînt, aproape că uit de mine. Oare în felul acesta ne este răpit zidul credinței, al harului și al sfințeniei? Ne este răpit cel pe care, de atîtea ori amenințat de hoardele goților, n-au putut să-l străpungă săgețile barbare și nici să-l biruie furia războinică a atîtor neamuri. În alte locuri jefuitori, acolo cereau pace și, mirîndu-se de ce el le rezistă fără vreun ostaș, li se făcea cunoscut celor înțelepți că el se folosește de

pilda lui Elisei, aproape la fel ca vîrstă, dar nu la fel în duh, spunîndu-le să ia seama ca nu cumva orbirea să le producă vătămare după exemplul armatei siriene (*IV Regi 7, 1*). 6. Și totuși, darurile lui Hristos față de ucenicii Săi sînt felurite. Elisei a luat în robie armatele sirienilor din Samaria. Iar sfîntul Aholius prin rugăciunile sale a făcut să fie alungați cotropitorii din părțile Macedoniei. Oare nu înțelegem că acesta a fost darul unei puteri mai înalte, astfel încît unde nu era nici un soldat, acolo dușmanii să fie alungați fără prezența vreunui soldat? Oare nu este și aceasta adevărată orbire, să fugă cei pe care nimeni nu-i silea la aceasta? Se lupta și biruia sfîntul Aholius nu cu sabia, ci cu rugăciuni, nu cu săgeți, ci cu virtuțile sale. 7. Oare ne este necunoscut că sfinții luptă chiar cînd sînt loviți? Oare era fără putere Elisei? Fără putere, desigur, cu trupul, dar clocotea cu duhul și lupta cu rugăciunile, cînd în tabăra Siriei se auzea glasul călăreților, glasul mării vitejii. De aceea sirienii credeau că au venit împotriva lor armatele altor împărați, care erau de ajutor poporului lui Israel. De aceea au fugit cuprinși de mare teamă iar patru leproși, care din dorința morții ieșiseră din cetate, au prădat tabăra dușmanilor. Oare în Macedonia Domnul n-a făcut prin rugăciunile sfîntului Aholius fapte minunate, cu totul neobișnuite? Căci goții au fost tulburați și îngroziți nu de teamă deșartă, sau de bănuieli neîntemeiate, ci de furia moliemei, de prăpădul ciumei. Atunci au fugit ca să scape; dar după aceea, întorcîndu-se, au cerut pace ca să trăiască. 8. Am văzut astfel, în veacurile trecute, meritele marelui bărbat și am privit operele profeților despre care citeam. Ca și Elisei, cît a trăit, s-a găsit între armate, în liniile de luptă, prin ostenele sale domolind atacurile dușmane. În sfîrșit, cînd concetățenilor săi le-a fost redată siguranța, el și-a dat duhul său sfînt ceea ce a constituit o pierdere mai grea decît cele din război. Ca și Ilie a fost ridicat la cer (*IV Regi 2, 11*), dar nu pe un car de foc, nici cu cai de foc, nici zburînd în văzduh, dacă se pot întîmpla acestea, ci prin bunătatea și voința Dumnezeuului nostru, în veselia sfinților îngeri, care se bucurau că marele bărbat a trecut la ei. 9. În nici un chip nu ne putem îndoi de ele, fiindcă se înțeleg din felul în care s-au petrecut celelalte. Într-adevăr, în aceeași clipă în care el încă se înălța, ca și cum și-ar fi lepădat de pe el haina lui, a îmbrăcat în veșmînt monahal pe ucenicul său, cuviosul Anysius, și l-a investit cu insignele preoției. Despre meritul și harul acestuia n-am auzit acum pentru prima dată din scrisorile voastre, ci din alte izvoare. Căci, dîndu-și seama mai dinainte că el îi va urma, nu spunea nimic, dar arăta aceasta prin anumite semne, amintind că a fost ajutat de grija, de munca și de serviciul lui. Astfel încît se părea că-l declară tovarăș și că acesta nu vine ca nou la cel mai înalt sacerdoțiu, ci ca îndeplinător vechi al sacerdoțiului. I se potrivesc bine acele cuvinte evanghelice: „Bine, slugă bună și credincioasă, peste puține ai fost credincioasă, peste multe te voi pune” (*Matei 25, 23*). 10. Acestea le știu împreună cu voi despre sfîntul Aholius. Totuși, ne deosebim prin ceva, și anume prin faptul că am fost

cîștigat în întregime de bărbatul de fericită amintire, avînd putința să-l cunosc bine. Căci la venirea lui în Italia, cînd eu eram atît de bolnav încît n-am putut să-i ies în cale, a venit el la mine și m-a vizitat. Cu cîtă emoție, cu cîtă dragoste ne-am repezit, el la mine și eu la el! Cu cîtă durere am deplîns nenorocirile acestui veac și cele ce se petreceau aici!. Ne-am umplut îmbrăcămintea de lacrimi și am rămas clipe întregi îmbrățișați, bucurîndu-ne totodată de întîlnirea mult dorită și mult așteptată de amîndoi. Astfel, ceea ce era pentru mine o dorință, din partea lui a fost o binefacere că am putut să-l văd. Căci deși mai mare este partea și mai deplină cunoașterea în duhul cu care ne simțim prietenii, totuși dorim să le vedem și chipul trupesc. Așa căutau odinioară regii pămîntului să vadă fața lui Solomon și să-i audă înțelepciunea (*III Regi 10, 24*). 11. A plecat așadar de la noi și ne-a lăsat pe valurile acestei mări. Dar ceea ce pentru el este de folos, pentru mulți este mai dăunător decît însăși furia barbară. Fiindcă pe aceasta el o alunga, dar pentru noi cine ar putea să-l reprezinte? Îl reprezintă Domnul, care Se reprezintă El Însuși în ucenicul Său. Îl reprezintă drepturile voastre, prin care se spune: „Dați lui Levi pe cei dovediți ai lui și adevărul său bărbatului sfînt” (*Deut. 33, 8*). L-ați dat pe cel dovedit al lui, așezat pe temelia lui, L-ați dat pe următorul acelui bărbat, care a zis tatălui său și mamei sale: „Nu te-am văzut” (*Deut. 33, 9*) și pe frații săi nu i-a știut și pe fiu nu i-a recunoscut. A păzit cuvîntul Domnului și a păstrat legămîntul Lui. Vor povesti popoarele dreptatea lui (*Eccl. 44, 14*). 12. Aceasta-i este viața bărbatului, aceasta moștenirea, acestea legăturile, aceasta urmarea. S-a dăruit de copil mînăstirilor și, închis într-o colibă mică din Aheia, prin har a cutreierat multe și felurite părți ale pămîntului. A fost înălțat la cel mai înalt rang preoțesc de către popoarele macedonene și ales de preoți, pentru ca acolo unde înainte credința șchiopăta prin preoți, acolo să se întărească după aceea prin preot zidurile de temelie a credinței. 13. Și nu prin simplă imitație a fost ucenicul Celui Care și El Însuși „a zis tatălui său și mamei sale: Nu te-am văzut” (*Deut. 33, 9*). Nu i-a văzut cu gîndul, nu i-a văzut cu simțămîntul și nu și-a știut frații, fiindcă a dorit să știe numai pe Domnul. Acesta a recunoscut cuvîntul lui Dumnezeu, I-a păzit legămîntul și întotdeauna Îi cinstește altarul. Bindecuvîntează-i, Doamne, credința, sfîntenia, rîvna. Bindecuvîntarea Ta să vină asupra capului său și asupra grumazului său. Cinstit să fie între frații săi. Grumaz de taur să aibă, ca să zguduie inimile dușmanilor săi, să mîngîie mințile celor sfîinți și ca un crin să înflorească judecata preoților tăi (*Deut. 33, 16-17*). Sănătate, fraților, și aveți pentru mine dragostea pe care o am eu pentru voi.

Scrisoarea a XVI-a

EPISCOPUL AMBROZIE CĂTRE FRATELE ANYSIUS

1. Îl știu mai demult, cu toate că aflu acestea pentru prima dată, îl cunosc prin merite pe cel pe care nu-l văzusem cu ochii. Mă doare că s-a întîmplat așa, dar mă bucur că aceasta a fost urmarea. Deși n-aș fi dorit să se întîmple

deznodămîntul în timpul vieții mele, totuși am nădăjduit că după decesul celui sfînt bărbat numai aceasta poate fi o urmare dreaptă. De mult timp te știm așadar ca ucenic al lui Aholius, sfîntă să-i fie amintirea, iar acum ca urmaș și moștenitor al lui în cinste și har. E mare meritul, frate. Mă bucur pentru tine și nici un moment nu m-am îndoit asupra urmașului marelui bărbat. Este rară cinste frate, că-ți iei pe umeri sarcina unui nume atît de respectat, a unei greutateți așa de mari, a unei încercări atît de deosebită. Este căutat în tine Aholius și precum era în simțămîntul tău, așa este dorit chipul lui în îndeplinirea virtuții și a învățaturii, bărbăția lui sufletească într-un trup atît de bătrîn. 2. Mărturisesc că l-am văzut pe Aholius. Dar și faptul că l-am văzut îl datorez meritelor lui. Precum l-am văzut, astfel era în trup, că-l socoteam în afară de trup. I-am văzut chipul și, neștiind dacă e în trup sau în afara trupului, îl vedeam răpit în paradis (*II Cor. 12, 14*). Călătorea atît de mult și de des în toate părțile, la Constantinopol, în Ahaia, în Epir, în Italia, atît de neobosit, încît cei mai tineri nu s-ar fi putut ține după el. Îi dădeau întietate cei cu trup mai tare, fiindcă îl știau neîmpiedicat de trup, de care se servea pentru acoperămînt, nu pentru slujire, ca să-l supună, nu ca să i se supună. Și-și chinuia atît de mult trupul, încît în el răstigneia lumea aceasta și lumii pe sine însuși. 3. Binecuvîntat fie Domnul și binecuvîntată tinerețea Sa, pe care și-a petrecut-o ca Iacob în corturile lui Dumnezeu, închisă în mînăstiri, în care, atunci cînd era întrebat de părinți și de rude, zicea: „Cine sînt frații mei, sau mama mea?” (*Matei 12, 48*). nu cunosc ca tată, mamă și frați decît pe cei ce aud cuvîntul lui Dumnezeu și-l îndeplinesc. Binecuvîntată să-i fie și vîrsta pretimpurie în care a fost ales în cea mai înaltă treaptă sacerdotală, dovedit vrednic printr-o desăvîrșită slujire a virtuților. Căci a venit ca David pentru a aduce pace poporului (*II Regi 5, 3*). A venit ca acea corabie purtînd în ea aurul înțelegerii, lemne de cedru, pietre prețioase (*II Paral. 9, 21*), cu acele aripi argintate de porumbel și, în mijlocul unei astfel de moșteniri, a adormit în somnul păcii și în duhul liniștii. 4. Somnul sfinților este lucrător, precum este scris: „Eu dorm și inima mea veghează” (*Cînt. 4, 2*). Sfîntul Iacob în somn vedea minuni dumnezeiești (*Fac. 28, 45*), pe care nu le văzuse în stare de veghe, văzduhul străbătut de sfinți de la cer la pămînt și pe Domnul privind și făgăduind stăpînirea celui pămînt. Astfel, dormind un somn scurt a dobîndit în vis moștenirea pe care după aceea prin mare trudă a cîștigat-o. Căci somul sfinților este ferit de toate poftele trupului, de toată tulburarea sufletului, aducînd minții liniște și inimii pace, ca să se dezlege de lanțurile trupului și să se unească cu Hristos. 5. Acesta este somnul în viața sfinților, pe care o trăia sfîntul Aholius, căruia și bătrînețea i-a fost o binecuvîntare. Acea bătrînețe este venerabilă, care albește nu prin căruntețea părului, ci prin meritul faptelor (*Înț. 4, 8*). Acea căruntețe este vrednică de respect, care este albire a sufletului, strălucind în gînduri și fapte curate ca albul zăpezii. Ce este, în adevăr, vîrsta bătrîneții, dacă nu viață fără pată (*Înț. 4, 9*),

care nu se prelungește cu zilele sau cu lunile, ci cu veacurile, a cărei durată este fără sfârșit, viață lungă fără slăbiciune? Cu cât este mai îndelungată, cu atât este mai puternică, și cu cât a trăit mai mult timp acea viață, cu atât mai virtuos crește în bărbatul desăvîșit. 6. Așadar urmaș vrednic al acestuia să te dovedească Dumnezeu nu numai în rang, ci și în bună purtare, să te așeze pe temeliile celui mai înalt har, ca să alerge la tine popoarele și tu să le zici: „Cine sînt aceștia care zboară ca norii și ca porumbeii cu puii lor?” (*Isaia 60, 8*). Să vină precum vin corăbiile din Tars (*Ps. 9, 21*) să primească untdelemnul și înțelepciunea lui Solomon, să fie pace între tine și popor și să păzești legămîntul păcii. Sănătate frate și dragostea ta către noi să fie la fel ca dragostea noastră față de tine.

Scrisoarea a XVII-a

EPISCOPUL AMBROZIE, CĂTRE PREAFERICITUL PRINCIPE ȘI ÎMPĂRAT PREACREȘTIN VALENTINIAN

1. Toți oamenii care sînt sub stăpînire romană luptă pentru Voi, împărați și principii ai pămîntului, așa cum Voi înșivă luptați pentru Atotputernicul Dumnezeu și pentru sfînta credință în El. Mîntuirea nu va putea fi sigură dacă nu cinstește fiecare pe adevăratul Dumnezeu, adică pe Dumnezeul creștinilor, Care conduce toate. Numai El este adevăratul Dumnezeu, venerat în adîncul inimii; „Că toți dumnezeii neamurilor sînt idoli”. precum zice Scriptura (*Ps. 95, 5*). 2. Așadar, pentru acest Dumnezeu adevărat luptă fiecare și cel care-L primește pentru a-L cinsti în adîncul inimii Îi dăruiește nu prefăcătorie, nu ceva de formă, ci focul credinței și al slujirii. Iar dacă n-are această credință, măcar să nu-și dea consimțămîntul pentru cinstirea idolilor, pentru ceremoniile riturilor păgîne. Căci nimeni nu-L înșală pe Dumnezeu, Căruia îi sînt cunoscute toate ascunzișurile inimii noastre. 3. Așadar de vreme ce Tu, Împărat preacreștin, ești dator credință adevăratului Dumnezeu, de vreme ce Lui îi ești dator rîvnă, cheazășie și devotament credinței mă mir cum au căpătat unii nădejdea că trebuie, potrivit poruncii Tale, să ridice altare zeilor străini și să pui la îndemîină sume de bani în folosul jertfelor păgîne. Ceea ce s-a cerut mai dinainte, fie pentru fisc, fie pentru vistierie, va părea mai degrabă dăruit de Tine, din vistieria Ta, decît dat din banii statului. 4. Se plîng și de pierderi cei care niciodată nu ne-au cruțat sîngele, care au ruinat înseși clădirile bisericilor. Ei cer să le dai favoruri după ce, potrivit legii din urmă a lui Iulian, au tăgăduit alor noștri dreptul obștesc de a vorbi și de a învăța pe alții, favoruri de care au fost adesea lipsiți creștinii. Căci au voit să atragă pe unii prin acele privilegii parte prin nesocotință, parte pentru a scăpa de unele sarcini obștești și, fiindcă nu toți se dovedesc tari, chiar și sub principii creștini mulți au decăzut din credință. 5. Dar dacă acestea n-au fost înlăturate pînă acum, aș fi înțeles să fie înlăturate sub conducerea Ta. Și de vreme ce au fost

oprite și interzise de mai mulți împărați aproape pe tot pământul, iar la Roma au fost desființate în numele credinței adevărate de către fratele Bunătății Tale Gratian, preamărită să-i fie amintirea, și au fost date și ordine care au întărit această desființare, te rog să nu răstorni ceea ce a fost hotărît potrivit credinței și să nu nesocotești poruncile frățești. Dacă s-a hotărît ceva despre treburile cetățenești nimeni să nu se socotească îndreptățit să calce învățătura religiei.

6. Nimeni să nu amăgească vârsta ta tânără; chiar dacă e păgîn cel ce cere acestea, nu trebuie să-ți atragă mintea în lanțurile superstiției sale, ci este dator să te învețe și să te îndrumeze cum să studiezi din proprie rîvnă credința cea adevărată. Trebuie lăsate acestea pe seama bărbaților străluciți și eu aceasta vreau; dar este sigur că Dumnezeu se găsește mai presus de toți.

7. Dacă este vorba de o consfătuire de interes militar, este necesar să fie cerută părerea și aprobată hotărîrea bărbaților încercați în războaie; iar dacă se dezbate ceva din domeniul religiei, gîndește-te la Dumnezeu. Nu este o injurie pentru nimeni dacă se socotește că mai presus de el este Atotputernicul Dumnezeu. La El este hotărîrea. Să nu faceți pe cineva să cinstească în chip silit ceea ce nu vrea. Același lucru să vă fie îngăduit, împărate, și fiecare să rabde cu ușurință, dacă nu ia cu sila pentru împărat, ceea ce ar răbda cu greutate dacă împăratul ar dori să-i ia cu sila. Nici păgînilor nu le place trădarea; căci fiecare este dator să apere liber și să păstreze cu credință ceea ce și-a pus în minte.

8. Iar dacă vreunii creștini numai cu numele socotesc că trebuie hotărît ceva asemănător, să nu-ți cîștige mintea niște vorbe goale, să nu te înșele niște nume deșarte. Oricine îndeamnă și hotărăște aceasta înseamnă că aduce jertfă tuturor. Căci aci este primejduit tot senatul creștinilor.

9. Dacă astăzi, împărate, un păgîn, ferească Domnul, ar face altar pentru chipuri de zei și ar sili pe creștini să se adune acolo, să se amestece cu cei ce aduc jertfă, să umple răsuflarea și gura credincioșilor cenușa de pe jertfelnic funinginea și fumul de la jertfe, și și-ar spune părerea în acea adunare în care jurații sînt siliți să jure la altarul unui zeu (căci pentru aceea spun că a fost ridicat altarul, pentru ca în fiecare adunare, precum socotesc ei, să se consulte pentru legămîntul față de zeu cînd sala cea mare a senatului este plină de numărul creștinilor), ar crede că este prigonit creștinul care ar fi silit să vină la senat cu astfel de dorință. Și aceasta se petrece adesea, fiindcă sînt siliți prin injurii să vină. Așadar, sub împărăția ta să fie siliți creștinii să jure înaintea unui altar păgîn? Ce însemnează a jura, dacă nu a mărturisi puterea dumnezeiască a aceluia pe care-L recunoști ca șef al credinței tale? Fiind tu împărat, se cere și se impune să poruncești să se înalțe altar păgîn și să se dea sume de cheltuit pentru jertfe păgînești?

10. Dar aceasta nu se poate hotărî fără nelegiuire. De aceea te rog să nu dai o asemenea hotărîre și nici să semnezi vreun decret de acest fel. Ca preot al lui Hristos mă bizui pe credința Ta. Și toți episcopii am face la fel dacă n-ar fi ajuns la urechile oamenilor acest zvon neașteptat și de necrezut că s-ar fi dat de înțeles

o asemenea măsură în consistoriul tău, sau că aceasta s-ar fi cerut în senat. Dar să nu se spună că senatul a cerut-o; puțini păgîni se folosesc de un nume comun. De altfel aproape cu doi ani înainte, pe cînd încercau să ceară aceasta, a trimis la mine cuviosul Damasus, episcop al bisericii din Roma, ales după judecata lui Dumnezeu, o întîmpinare scrisă, pe care i-au dat-o senatorii creștini, în număr destul de mare, arătînd că ei n-au dat nici un astfel de mandat, că sînt împotriva petițiilor păgînești de acest fel, că nu-și dau consimțămîntul, plîngîndu-se, și în public și în particular, că ei nu vor veni la senat dacă se va hotărî ceva necreștinesc. Este vrednic de timpurile noastre, adică de timpurile creștine, să li se ridice senatorilor creștini această demnitate pentru ca să se încredințeze păgînilor puterea voinței obștești? Această întîmpinare scrisă eu i-am dat-o fratelui Bunătății Voastre; din ea rezultă că senatul n-a dat solilor vreo încredințare privitoare la cheltuielile superstiției. 11. Dar se va spune poate: De ce n-au fost prezenți la senat cînd se cereau acestea? Dacă n-au fost prezenți vorbesc ce vor. Au vorbit destul dacă au vorbit la Împărat. Și ne mirăm totuși dacă răpesc libertatea de a rămîne la Roma cei ce nu vor să ai libertatea de a nu porunci ceea ce nu simți. 12. Și de aceea, amintindu-mi de delegația dată mie de curînd, mă adresez credinței Tale, mă adresez minții Tale: să ai în vedere că nu trebuie să răspunzi la asemenea petiții ale păgînilor și nici să semnezi răspunsul la ele. Gîndește-te cum a procedat părintele Pietății Tale, principele Theodosie, pe care de obicei l-ai consultat aproape în toate pricinile mai însemnate. Nimic nu e mai însemnat decît religia, nimic mai înalt decît credința. 13. Dacă ar fi o pricină cetățenească, răspunsul s-ar păstra pentru partea potrivnică, dar pricina este a religiei și, ca episcop, intervin. Să mi se dea o copie de pe cererea ce ți s-a trimis, pentru ca eu să răspund mai deplin. Și așa, consultat despre toate, supus Bunătății Tale, am căderea să răspund. Desigur, dacă se hotărăște altfel, noi episcopii nu putem să răbdăm aceasta cu ușurință și să ne prefacem. Vei putea să vii la biserică, dar aci nu mă vei găsi ca preot, ci ca potrivnic. 14. Ce vei răspunde preotului care-ți va spune: Biserica nu-ți primește darurile fiindcă ai împodobit cu daruri templele păgînilor; altarul lui Hristos îți respinge darurile fiindcă ai făcut altar pentru idoli. Glasul tău, mîna ta și darul tău sînt treaba ta. Domnul Iisus refuză și respinge supunerea ta fiindcă te-ai supus idolilor. El ți-a zis: „Nu puteți sluji la doi stăpîni” (Matei 6, 24). Legile tale nu prevăd fecioare sfințite lui Dumnezeu și cer totuși fecioare Vestei? Ce nevoie mai ai de preoții lui Dumnezeu după ce ai primit cererile păgîne ale străinilor? Nu putem avea tovărășie cu superstițiile păgîne. 15. Ce vei răspunde la aceste cuvinte? Că ai alunecat ca un copil? Oricare vîrstă este desăvîrșită pentru Hristos. Oricare este plină de Dumnezeu. Copilăria credinței nu este pusă la încercare; căci și copiii au mărturisit cu gură curajoasă pe Hristos împotriva prigonitorilor. 16. Ce vei răspunde fratelui tău, dacă-ți va spune: Nu m-am socotit învins, fiindcă te-am lăsat pe tine

împărat. Nu m-a durut că mor, fiindcă te am moștenitor. Nu mi-a părut rău că părăsesc imperiul, fiindcă poruncile mele, mai ales pentru religia sfântă, cred că vor rămîne pentru toate timpurile. Așadar aceste titluri de evlavioasă virtute am înălțat, aceste prăzi luate de la veac și de la diavol, care este dușmanul tuturor, și le-am dăruit, fiindcă în ele este victoria veșnică. Ce a mai putut să-mi răpească dușmanul? Ai anulat hotărîrile mele, ceea ce pînă acum n-a făcut cel ce a ridicat armele împotriva mea. Acum primesc în trup o săgeată mai grea, fiindcă rînduielile mele sînt osîndite de fratele meu. Cea mai bună parte din mine îmi este primejduită de tine, fiindcă una este moartea trupeză și alta cea sufletească. Acum mi se desființează conducerea și, ceea ce este mai grav, mi se desființează de ai mei, nu mi se desființează de ai tăi. Și se desființează ceea ce au prețuit în mine chiar dușmanii mei. Dacă de voie ți-ai dat consimțămîntul, ai osîndit credința mea; dacă ai cedat de nevoie, ai trădat credința ta. Deci, ceea ce este mai grav, sînt primejduit și în tine. 17. Ce vei răspunde chiar tatălui tău, care te va întîmpina cu mare durere, zicînd: M-ai judecat foarte rău fiule, dacă ai socotit că eu am făcut hatîruri păgînilor. Nimeni nu mi-a cerut așezarea unui altar păgîn în clădirea senatului roman. Niciodată n-am crezut că se va ajunge la nelegiuirea de a se aduce jertfe în acel sinod comun al creștinilor și al păgînilor, păgînii insultînd astfel pe creștinii prezenți și creștinii fiind siliți să ia parte fără voia lor la sacrificii. Multe și felurite crime s-au săvîrșit în timpul conducerii mele și am pedepsit pe toate cele descoperite. Iar dacă a stat atunci cineva ascuns, trebuie să spună că eu am aprobat ceea ce nimeni nu mi-a cerut? M-ai judecat foarte rău dacă ai crezut că mi-a păzit imperiul nu credința mea, ci o superstiție străină. 18. De aceea, Împărate, gîndește-te că aduci injurii mai întîi lui Dumnezeu și apoi tatălui și fratelui, dacă iei o asemenea hotărîre. Îți cer să faci ceea ce-ți dai seama că va fi de folos mîntuirii tale în fața lui Dumnezeu.

RAPORTUL LUI SYMMAH, PREFECTUL ROMEI

1. Prea măritul senat al nostru și al vostru întotdeauna, cînd a aflat că nedreptatea a fost pusă sub călcîiul legilor și a văzut că bunul nume al timpurilor de curînd trecute este restabilit de devotații principii, urmînd autoritatea secolului și-a vărsat durerea înăbușită de atîta vreme și mi-a poruncit iarăși să fiu solia plîngerilor sale, mie căruia de aceea mi-a fost tăgăduită de către cei necinstiți audiența la divinul principe, fiindcă nu avea să lipsească dreptatea Voastră, Domnilor împărați Valentinian, Theodosie și Arcadie, întotdeauna Auguști străluciți, biruitori și triumfători! 2. Îndeplinind astfel o dublă slujbă ca prefect al vostru mă ocup de treburile publice și ca sol al cetățenilor le duc mai departe cererile. Nu este aici vreo dezbinare de țeluri, fiindcă oamenii au încetat să mai creadă că palatul imperial îi are în grijă dacă nu se înțeleg între

ei. A fi iubit, a fi respectat, a fi prețuit este lucru mare pentru puterea imperială. Cine ar răbda ca neînțelegerile și luptele civile să primejduiască Statul? Pe bună dreptate senatul îi urmărește pe cei care pun puterea lor mai presus de numele împăratului. 3. Truda noastră este strajă a Bunăvoinței Voastre. Cui folosește mai mult faptul că apărăm instituțiile străbune, drepturile și destinele patriei, dacă nu slavei timpurilor, care atunci este mai mare când înțelegeți că nu vă este îngăduit nimic împotriva datinilor străbune? Cerem așadar să fie așezată din nou în drepturi religia care a fost atîta vreme de folos Statului. Desigur, sînt mulți împărați de ambele religii, de ambele credințe, și dintre ei unul nu demult a respectat obiceiurile strămoșilor, iar cel mai de curînd nu le-a alungat. Desigur religia celor vechi nu poate fi luată ca exemplu, dar ar putea fi pildă măcar gestul de formă al celor mai apropiați. 4. Cine este atît de asemănător barbarilor încît să nu dorească altarul Victoriei? Ne îngrijim de viitor și ne ferim de arătările unor astfel de lucruri. Să se dea înapoi măcar onoarea numelui ei, dacă zeității îi este tăgăduită. Multe datorește Victoriei, Eternitatea Voastră și-i va datora încă și mai multe. Să-i disprețuiască puterea cei cărora nu le-a folosit la nimic. Voi nu se cade să disprețuiți ajutorul prietenesc dat triumfurilor voastre. Puterea ei este în dorința tuturor. Nimeni să nu-i tăgăduiască cinstirea de vreme ce o socotește de dorit. 5. Dacă nu era dreaptă fericirea de această rea prevestire, trebuia măcar să vă gîndiți la podoabele senatului. Faceți, vă rog, ca pe cele primite în copilărie să le lăsați urmașilor la bătrînețe. Dragostea față de obiceiuri este mare. Pe bună dreptate fapta divinului Constanțiu n-a rămas în picioare. Trebuie să vă feriți de toate exemplele despre care ați aflat că au fost repede părăsite. Ne îngrijim de veșnicia slavei și a numelui vostru. Să nu găsească vremile viitoare ceva de îndreptat. 6. Unde vom face jurămint pe legile și pe cuvintele voastre? De ce religie falsă se va îngrozi cugetul să nu mintă în mărturii? Toate sînt pline de zei și nu există nicăieri loc sigur pentru necredincioși. Dar cel mai mult întretine teama de a face rău faptul de a fi urmărit de prezența religiei. Acel altar menține unirea tuturor, acel altar adună credința tuturor. Nimic altceva nu dă mai multă autoritate hotărîrilor noastre decît faptul că rînduiala noastră hotărăște totul ca sub stare de jurămint. Va sta așadar deschis pentru jurăminte strîmbe sălașul fără credință și vor socoti cu puțință acest lucru străluciții mei împărați, care sînt siguri de jurămintul public. 7. Dar se va zice că divinul Constanțiu a făcut același lucru. Să rîvnim mai mult celelalte ale aceluia împărat, care n-ar fi întreprins nimic asemănător, dacă înainte de el nu s-ar fi abătut altul din drum. Căderea celui dinainte îl îndreaptă pe cel care urmează și din greșelile exemplului anterior se naște îndreptarea. A fost un drept sfînt ca acel părinte al Clementei Voastre să nu se teamă încă de pizmă într-un lucru pînă aci nou. Oare ni se poate cuveni și nouă aceeași apărare, dacă imităm ceea ce ne amintim că n-a fost aprobat? 8. Să primească Eternitatea Voastră alte fapte ale aceluiași

împărat, care să fie mai vrednice de folosit. El n-a smuls nimic din privilegiile fecioarelor sfinte, a umplut preoția de nobili. N-a refuzat cheltuielile impuse de ceremoniile romane și pe toate căile, urmînd senatul cel activ al Cetății eterne, a văzut altarul cu ochi liniștiți, a citit numele de zei scrise pe înălțimea zidurilor, s-a întrebat despre obîrșia templelor, s-a minunat de cei care le-au fost ctitori. Și chiar dacă el a urmat alte religii, pe acestea le-a păstrat în imperiu; căci fiecare își are obiceiul său, fiecare vederile sale. Mintea divină rînduiește feluriți păzitori și felurite culte orașelor. Precum sufletelor celor născuți, la fel și popoarelor le sînt împărțiți îngeri ai sorții. Se adaugă folosul care în cea mai mare măsură îi impune pe zei oamenilor. Căci de vreme ce toată judecata noastră ne este la îndemînă, de unde vine mai drept, dacă nu din amintirea și din învățămintele urmărilor cunoașterea zeităților? Dacă vremea îndelungată dă autoritate religiilor, trebuie păstrată în toate veacurile credința și trebuie urmați părinții, care și ei au urmat cu bine pe ai lor. 9. Acum să socotim că avem în față religia romană și că ea ne vorbește în chipul următor: „Prea buni împărați, părinți ai patriei, respectați-mi vîrsta la care m-a adus simțămîntul credincioșilor. Mă voi folosi de ritualul strămoșesc și nu-mi pare rău de aceasta. Voi trăi după datina mea, fiindcă sînt liberă. Această putere a adus lumea sub legile mele. Aceste jertfe au alungat pe Hannibal din Italia, pe senoni din Capitoliu. Dar pentru aceasta au fost păstrate, ca să mi se spună acum că am trăit prea mult? Voi vedea ce este de făcut. Totuși această mustrare pentru vîrstă este tîrzie și jignitoare. 10. Mă rog pentru pace zeilor patriei, zeilor naționali. Drept este ca puterea supremă pe care o cinstesc toți să fie socotită una și aceeași. Privim aceleași stele, cerul este același pentru toți, același pămînt ne ține. Ce interesează prin ce înțelepciune caută fiecare adevărul? Pe o singură cale nu se poate ajunge la o taină așa de mare. Dar această discuție e bună pentru cei fără treabă; acum adresăm rugăciuni, nu angajăm lupte”. 11. Ce folos aduce retragerea drepturilor pe care le-au avut fecioarele vestale de a fi întreținute din vistieria Voastră? Este tăgăduit sub cei mai darnici împărați ceea ce s-a dăruit de către cei mai zgîrciți? Cinstea singură este plata fecioriei. Precum viața lor dă capului podoabă, la fel este socotit podoabă faptul de a fi lipsit de sarcinile jertfei. Se caută numele, gol într-un fel, al scutirii de sarcini; fiindcă prin sărăcie sînt la adăpost de cheltuieli. Astfel că se acordă mai multă atenție laudei lor, retrăgîndu-li-se unele drepturi materiale, pentru că se spune: fecioria dăruită mîntuirii publice crește în merite dacă este lipsită de răsplată. 12. Să stea departe de curăția vistieriei voastre aceste economii. Veniturile bunilor împărați să sporească nu din păgubirea preoților, ci din prăzile luate de la dușmani. Oare aduce vreun cîștig ura? Și fiindcă lăcomia nu se potrivește purtării Voastre, prin aceasta sînt mai săraci cei cărora li s-au tăiat vechile ajutoare. Căci sub împărații care se stăpînesc de la ceea ce este străin, care se împotrivesc lăcomiei, este o adevărată ocară

pentru cineva să nu dorească a redobîndi ceea ce a pierdut. 13. Vistieria ia fecioarelor și preoților pămînturile lăsate moștenire din voința celor ajunși la bătrînețe. Vă rog, preoți ai dreptății, să se redea celor sfînte ale orașului Vostru moștenirea particulară. Să-și dicteze testamentele în siguranță și să știe că sub împărați darnici cele ce au scris se respectă. Poate să vă desfăteze această fericire a neamului omenesc, dar pe muritori a început să-i neliniștească pilda acestei pricini. Oare religiile romane nu rămîn sub drepturile romane? Ce nume va primi răpirea mijloacelor de existență pe care nici o lege, nici o întîmplare nu le-a făcut trecătoare? Primesc donații robii liberați, robilor înșiși nu li se tăgăduiesc foloasele drepte ale testamentelor. Numai cînstitele fecioare și slujitorii celor sfînte sînt înlăturați de la averile la care au dreptul prin moștenire. Ce le folosește să-și ție corpul neprihănit pentru mîntuirea publică și să sprijine veșnicia imperiului prin ajutoare cerești, să adauge steagurilor voastre, armatelor voastre virtuți și simțăminte prietenești, să înalțe rugăciuni binevoitoare pentru toți și să n-aibă același drept cu toți ceilalți? Așadar e mai bună robia, dacă în ea se respectă drepturile oamenilor. Facem rău statului, fiindcă niciodată nu-i e de folos ura cetățenilor. 14. Nimeni să nu-și închipuie că eu am în vedere numai problemele religioase; din greșeli de acest fel au luat naștere toate neajunsurile neamului roman. Legea părinților a cînstit pe fecioarele vestale și pe slujitorii zeilor printr-un trai modest și prin dreaptă ocrotire. Cînstirea aceasta a stat în picioare pînă ce bancherii decăzuți au făcut din hrana sfintei feciorii plată a hamalilor de rînd. A urmat o foamete generală și o recoltă proastă a înșelat speranțele tuturor provinciilor. Acestea nu sînt cusururi ale pămîntului. Nu învinovățim statele. Rugina n-a vătămat semănăturile și spicul nu s-a uscat din pricina paiului. Nelegiuirile au adus seceta. Căci a trebuit să fie spre paguba tuturor ceea ce se tăgăduia religiilor. 15. Desigur, dacă se întîmplă vreun rău ca acesta, să facem stihiiile firii vinovate de foamete. Vînturile păgubitoare au adus această sărăcie, care a îndreptat pe oameni spre poamele pădurii. Lipsa de hrană a împins populația de la țară să mănînce roadele produse de arborele Dodonei. Dar au suferit oare ceva asemănător provinciile cînd slujitorii religiei erau în cînstea publică? A fost scuturat stejarul în folosul oamenilor, au servit ca hrană rădăcinile ierburilor, a lipsit din țarini belșugul roadelor în vremea cînd alimentele erau obștești și pentru popor și pentru fecioarele sfînte? Produsele pămîntului dădeau hrană preoților și era mai degrabă leac decît dar. Oare există vreo îndoială că întotdeauna a fost dat pentru îndeșularea oamenilor ceea ce acum a adus lipsuri tuturor? 16. Va spune cineva că a fost refuzată cheltuiala publică pentru întreținerea unei religii străine. Să n-aibă bunii împărați această părere; a fost în dreptul vistieriei să dea unora din bunurile comune. Căci de vreme ce statul este format din fiecare, ceea ce pleacă de la stat devine iarăși propriu pentru fiecare. Cîrmuiți toate, dar păstrați fiecăruia ceea ce este al său.

Și în fața voastră dreptul trebuie să aibă mai mare putere decât încălcarea rînduielilor. Gîndiți-vă, Mărinimia Voastră, dacă vreți să se socotească publice cele pe care le-ați dat altora. Economii, odată încredințate spre cinstirea orașului, încetează de a mai fi ale celor ce le-au dăruit și, ceea ce la început a fost binefacere, prin întrebuințare devine cu vremea obligatoriu. În sufletul vostru sfînt încearcă să insuflă teamă deșartă cineva, dacă spune că voi aveți conștiința celor ce dau, dacă n-ați ajuns la ura celor ce iau. 17. Ajutoarele tainice ale tuturor sectelor să ocrotească Bunătatea Voastră și mai ales cele ce au ajutat altădată pe strămoșii voștri să vă apere și să fie cinstite de noi. Cerem aceea rînduială a religiilor care a păzit imperiul pentru divinul părinte al Înălțimii Voastre, care a dat moștenitori legitimi fericitului împărat. Acel bătrîn sfînt din cetatea statelor privește lacrimile preoților și se socotește vinovat de călcarea datinei pe care el însuși a respectat-o cu plăcere. 18. Aduceți și divinului vostru frate îndreptarea acelei hotărîri străine de el. Acoperiți fapta despre care n-a știut că senatului nu i-a plăcut. Se vede că de aceea a fost înlăturată solia, ca să n-ajungă pînă la el judecata publică. Este în prețuirea timpurilor trecute să nu vă îndoiiți a desființa ceea ce s-a dovedit că n-a fost aprobare a împăratului.

Scrisoarea a XVIII-a

EPISCOPUL AMBROZIE CĂTRE PREAFERICITUL PRINCEPE ȘI PREABUNUL ÎMPĂRAT VALENTINIAN AUGUST

1. Strălucitul bărbat Symmah, prefectul Romei, ți-a trimis Milostivirii Tale un memoriu cu cererea ca altarul care fusese scos din senatul orașului Roma să fie așezat înapoi, iar tu, împărate, deși încă tînăr și fără experiență, neaprobînd ceea ce ți se ceruse, te-ai dovedit cu chibzuință de bătrîn în virtutea credinței. Îndată ce am aflat acest lucru, ți-am trimis o întîmpinare scrisă, în care, deși am cuprins cele ce mi s-au părut vrednice de luare aminte, am cerut totuși să mi se dea o copie a memoriului. 2. Așadar nu punîndu-ți la îndoială credința, ci întărindu-ți prevederea, cu siguranța unei drepte cumpăniri, răspund prin aceste cuvinte la cele afirmate în memoriu, un singur lucru cerîndu-ți: să iei în seamă nu eleganța cuvintelor, ci puterea adevărului arătat în ele. Căci, precum ne învață Sfînta Scriptură (*Pilde 12, 18*), limba celor ce scriu despre înțelepciune este de aur; înzestrată cu cuvinte împodobite și sclipind prin strălucirea graiului, asemenea unei pietre prețioase, cucerește ochii sufletului prin frumusețe și prin înfățișarea sa izbitoare. Dar aurul acesta, dacă îl cercetezi mai de aproape, bagi de seamă că pe dinafară pare de preț, dar pe dinăuntru este metal de rînd. Răstoarnă, te rog, dă la o parte secta păgînilor: cuvintele lor mari răsună frumos, dar apără idei lipsite de adevăr. Vorbesc de

Dumnezeu, dar se închină la idoli. 3. Trei idei a susținut în memoriul său preastrălucitul prefect al Romei, pe care le-a socotit avînd putere: că Roma, precum spune el, își cere tradițiile sale, că preoții ei și fecioarele Vestale trebuie să aibă ajutoare de la stat și că populația este lovită de foamete fiindcă aceste ajutoare li se refuză preoților păgîni. 4. În prima idee Roma lăcrimează prin graiul plîngător al memoriului, cerîndu-și înapoi, cum spune, vechile tradiții religioase. Acestea – se spune – au alungat pe Hannibal de la zidurile Romei, pe senoni de pe Capitoliu. Dar lăudîndu-se puterea vechilor credințe li se dă pe față slăbiciunea. Hannibal a atacat multă vreme altarele romane și, cu toată lupta zeilor împotriva lui, din victorie în victorie a ajuns pînă aproape de zidurile Romei. De ce au răbdat zeii să fie atacați dacă armatele luptau pentru ei? 5. Ce să spun despre senoni care, ajungînd pînă la Capitoliu, ar fi transformat Roma în ruine dacă nu i-ar fi trădat gîștele cu gîgîitul lor plin de teamă? Iată ce preoți au templele romane. Unde era atunci Jupiter? Nu cumva vorbea prin glasul gîștelor? 6. Dar de ce să tăgăduiesc că riturile religioase au luptat pentru romani? Și Hannibal avea aceiași zei. Să-i aleagă dintre ei pe cei pe care îi vor. Dacă la romani au învins, la cartaginezi zeii au fost învinși. Dacă au triumfat împotriva cartaginezilor, nici romanilor nu le-au fost de folos. 7. Dar să ne slăbească cu acea plîngere plină de ură, spunînd că este a poporului roman. Nu aceasta a cerut Roma. Ea îi întîmpină cu alte cuvinte: De ce mă umpleți zilnic de sîngele zadarnic al turmelor jertfite fără vină? Nu în carnea adusă jertfă, ci în puterea ostașilor stau trofee de victorie. Prin alte virtuți am supus lumea. Așa a luptat Camillus, care a adus înapoi steagurile răpite de pe Capitoliu după ce a ucis pe dușmanii care ocupaseră stîncă Tarpeia. I-a învins pe dușmani viteji, nu i-a alungat religia. Ce să spun despre Attilius, care a răscumpărat cu moartea sa pe prizonierii luați de cartaginezi. Africanus a dobîndit triumful nu între altarele Capitoliului, ci între liniile de luptă ale lui Hannibal. De ce-mi aduceți exemplele celor vechi? Urăsc religia lui Nero și a altora ca el. Ce să spun despre împărații de cîte două luni și despre regi al căror început a fost totodată și sfîrșitul lor? Sau despre noile năvăliri barbare? Oare au fost chiar creștini acei împărați care (unul luat rob printr-un trist și nemaivăzut exemplu, iar sub altul fiind robit tot imperiul), au dovedit că i-au înșelat ceremoniile, cu toate că ele făgăduiau victoria? Oare nu era și atunci altarul Victoriei? Este rușinos că se uită acestea; dar la bătrînețe părul e alb și obrazul nu mai are sîngele care să arate rușinea. Nu roșesc pentru că anii mulți schimbă totul pe fața pămîntului. Dar sigur că nici o vîrstă nu e tîrzie pentru învățătură. Să roșească bătrînețea care nu poate să se îndrepte. Nu este de lăudat mulțimea anilor, ci a bunelor obiceiuri. Nu este nici o rușine să te faci mai bun. Un singur lucru îl avem comun cu barbarii: că nu cunoșteam mai dinainte pe Dumnezeu. Jertfele voastre cer să se verse sînge de vite. De ce căutați glasul lui Dumnezeu în oile moarte? Veniți și cunoașteți pe pămînt oastea cerească. Aici trăim, iar acolo

luptăm. Să mă învețe tainele cerești Dumnezeu, Care le-a făcut, nu omul, care nu se cunoaște pe sine însuși. Cui să-i vorbesc mai mult despre Dumnezeu decît lui Dumnezeu? Cum aş putea să mă încred în voi dacă spuneți că nu știți cui vă închinați? 8. Nu se poate ajunge pe o singură cale, spuneți voi, la o taină atît de mare. Ceea ce voi nu știți noi cunoaștem prin glasul lui Dumnezeu. Și ceea ce voi căutați cu bănuieli noi am aflat din însăși înțelepciunea lui Dumnezeu și din adevăr. Nu se potrivesc așadar ale voastre cu noi. Voi aveți de la împărați pace pentru zeii voștri, noi cerem de la Hristos pace pentru împărați înșiși. Voi vă închinați la idoli lucrați de mîinile voastre, noi socotim o insultă să faci un chip și să spui că este Dumnezeu. Lui Dumnezeu nu-i place să fie adorat sub forma unei pietre. De asemenea credință au rîs chiar filosofii voștri. 9. Dacă voi nu-l socotiți Dumnezeu pe Hristos, fiindcă nu credeți că El a murit și nu știți că aceea a fost moarte a trupului, nu a dumnezeirii (care a făcut ca nimeni din cei ce cred să nu moară), cu atît mai de neînțeles este pentru voi, care vă închinați la ceea ce este înjositor și respingeți ceea ce este înălțător, fiindcă socotiți că lemnul vostru este Dumnezeu. O, rușinoasă cinste! Nu credeți că Hristos a putut să moară! O, ce închinare îndărătnică! 10. Dar, ziceți voi, trebuie să li se dea înapoi idolilor altarele și altarelor podoabele. Să cereți acestea de la tovarășii de superstiții; împăratul creștin a învățat să cinstească numai altarul lui Hristos. De ce sînt silite mîinile devotate și fețele evlavioase să aducă slujire nelegiuirilor? Glasul împăratului nostru Îl preamărește pe Hristos, Îl laudă doar pe Acela pe care-L simte în suflet. „Fiindcă inima regelui este în mîna lui Dumnezeu” (*Pilde* 21, 1). Oare a înălțat un împărat păgîn altar lui Hristos? Cît timp cer înapoi cele ce au fost, prin exemplul lor amintesc cîtă cinstire trebuie să arate împărații creștini religiei, de vreme ce păgînii au dat totul superstiției lor. Noi am început de curînd și ei urmează pe cei ce au fost de acum înlăturați. Noi ne mindrim cu sîngele vărsat, pe ei îi interesează pierderile materiale. Noi socotim acestea ca o victorie, ei le socotesc nedreptate. Niciodată nu ne-au dat mai mult decît atunci cînd porunceau să fie biciuiți creștinii, să fie schingiuiți sau uciși. Religia ne-a adus cinstirea, pe care necredința o socotea ca atare. Priviți la cei cu suflet mare. Prin umilințe, sărăcie și chinuri noi am crescut; iar ei nu cred că pot rămîne ceremoniile lor fără cîștiguri. 11. Să aibă, ziceți voi, fecioarele Vestale scuturile lor. Să spună aceasta cei ce nu cred că fecioria poate exista și fără plată; să ceară cîștiguri cei ce nu cred în virtuți. Totuși, răsplata făgăduită cîte fecioare le-a adus? Abia șapte fecioare sînt cîștigate pentru slujba de vestale. Iată tot numărul pe care l-au atras panglicile de podoabă în jurul capului, veșmintele de purpură sclipitoare, alaiul de slujitori de care erau însoțite, marile hatîruri, cîștigurile uriașe, în sfîrșit vremea hotărîtă pentru neprihană. 12. Să ridice ochii minții și ai sufletului și să vadă mulțimea nesfîrșită înfățișînd cinstea, neprihana, fecioria. Nu podoabele capului, ci îmbrăcămintea simplă, înnobilită prin virtute, nu fru-

mușetea căutată, ci cea care nu se vinde, nu însemnele de purpură, nu plăcerea desfrînărilor, ci practica posturilor, nu privilegii, nu câștiguri, într-un cuvânt, toate celelalte ocupații pe care le-ai putea socoti îndeplinite fără rîvnă. Dar asemenea ocupații prin însăși îndeplinirea lor sînt rîvnite. Neprihana sporște prin propriile sale pierderi. Nu este feciorie cea care se cumpără cu bani, fără să dovedească dorința de virtute. Nu este cinste cea care se măsoară prin banii adunați din camătă. Cea dintîi biruință a curăției morale constă în a-ți birui dorința de înavuțire. Fiindcă stăpînirea dorințelor este dovadă a puterii de caracter. Să presupunem totuși că trebuie să acordăm fecioarelor ajutoare pentru daruri. Dar creștinii au belșug de daruri? Ce vistierie dăruie atîtea ajutoare? Sau, dacă se socotesc că trebuie să li se dea numai vestalelor, nu este de rușine ca aceia care au cerut pentru ei totul sub împărații păgîni, să ceară ca și sub împărații creștini să aibă totul în tovărășie cu noi? 13. Se plîng că nu li se dau preoților și slujitorilor acestora alimente de către stat. Ce zgomot de cuvinte a ieșit de aici? Dar și nouă prin noile legi ne sînt refuzate câștigurile pe calea testamentelor și nimeni nu se plînge. Nu socotim aceasta o nedreptate, fiindcă nu pierderile sau câștigurile bănești ne interesează. Dacă preotul cere privilegiul de a fi scutit de sarcina de senator municipal trebuie să renunțe și la avutul pămîntesc și strămoșesc și la orice averi. Cum și-ar mai încărca păgînii această plîngere, dacă ar avea-o, că preotul în timpul concediilor trăiește din avutul său și-și plătește practicarea slujbei publice prin pierderea tuturor foloaselor particulare. Veghind pentru mîntuirea tuturor el se mîngîie cu lipsurile pe care le are în schimb, fiindcă nu și-a vîndut slujba, ci și-a cumpărat har. 14. Să vedem acum pricinile. Voiți să nu fiți senatori municipali, cu toate că bisericii nu-i e îngăduit să scutească pe preoți de această sarcină. Se scriu testamente pentru slujitorii templelor; nici un păgîn nu este exceptat de la acest drept, nici unul de cea mai de jos condiție, nici un risipitor de cinste. Dintre toți numai preotului îi este refuzat dreptul comun, lui deși singur primește să se roage pentru toți, slujba lui fiind pentru toți. Nici un testament și nici o donație nu primește de la văduvele bogate. Și, deși nu sînt vinovate obiceiurile de aceasta, se poruncește totuși plată pentru slujbă. Dacă o văduvă creștină a lăsat prin testament ceva preoților unui templu, testamentul are valoare, ceea ce nu este cazul pentru slujitorii lui Dumnezeu. Aceasta o spun nu ca să mă plîng, ci ca să se știe că nu mă plîng de neavere. Căci socotesc mai bine să fiu mai mic în avere decît în har. 15. Dar se mai spune că bunurile dăruite sau lăsate bisericii nu sînt atacate. Să spună și ei cine a luat darurile templelor, așa cum s-a făcut creștinilor? Dacă s-ar fi făcut aceasta păgînilor nu s-ar fi făcut o nedreptate, ci mai degrabă s-ar fi răspuns la nedreptățile făcute de ei. Se cere acum dreptate, se pretinde omenie? Unde era atunci această părere cînd s-au răpit toate drepturile creștinilor, privindu-li-se cu ură însuși dreptul la viață și interzicîndu-li-se și veniturile de la înmormîntări, care nu

fuseseră niciodată interzise? Pe cei aruncați de păgîni în mări acestea i-au ridicat la suprafață vii. Este aceasta o victorie a credinței că ei înșiși se folosesc de faptele strămoșilor pe care le condamnă? Dar ce socoteală e asta ca să ceară daruri de la cei ale căror fapte le condamnă? 16. Totuși, nimeni n-a interzis darurile la altare, nici testamentele făcute preoților prezicători, numai moșiile le-au fost interzise. Fiindcă nu se foloseau în chip religios de acelea pe care nu le apărau prin dreptul religios. Cei ce se folosesc de exemplul nostru de ce nu se foloseau de slujba noastră? Biserica în afară de credință n-are nici o proprietate. La aceasta răspunde, aceste roade le dă în schimb. Averea Bisericii este ajutarea nevoiașilor. Să arate și templele cîți robi au eliberat, ce hrană au dat celor săraci, ce ajutoare de viață au strîns pentru cei surghiuniți. Așadar moșiile sînt un furt și nu un drept. 17. Iată, ziceți voi, ce fapte, ce nelegiuiri triste sînt răzbunate prin foamea publică; fiindcă a început să fie în folosul tuturor ceea ce era în folosul preoților. Așadar de aceea, jupuind arbuștii de coajă, nenorociții înfometați le lungeau sucul. De aceea schimbînd grîul cu ghindă de Chaonia își astîmpărau foamea, pascînd ca vitele și mîncînd ce găseau în păduri. Au fost într-adevăr noi semne ale pămîntului, care nu se mai petrecuseră niciodată, cînd superstiția păgînă fierbea pe tot pămîntul, cînd semănătura fără rod a înșelat dorințele agricultorului și mulțimile de la țară, lipsite de altă nădejde, au fost nevoite să se hrănească cu ierburi? 18. Și de ce grecii au înființat oracole pentru stejar, dacă nu fiindcă au socotit hrana din pădure ca un dar al puterii cerești? Căci unii ca aceștia le cred daruri ale zeilor lor. Cine a adorat copacii din Dodona, dacă nu poporul de păgîni pe cînd dădea în cinstea pădurilor hrana tristă a țarinii? Nu este adevărat că zeii supărați pe ei le-au adus ca pedeapsă ceea ce obișnuiau să le dea în dar cînd erau îmblîziți. Dar care era dreptatea care-i făcea ca supărați să refuze tuturor hrana refuzată preoților, de vreme ce mai aspră era pedeapsa decît vina? Nu este așadar potrivită pricina care a adus atîta nenorocire lumii înșelate, încît încă fiind verzi semănăturile, să piară totuși speranța crescută a anului. 19. Și desigur cu mai mulți ani înainte drepturile templelor au fost desființate pe tot pămîntul. Oare numai acum de curînd le-a venit în minte zeilor păgîni să pedepsească insultele ce li s-au adus? De aceea nici Nilul nu s-a mai revărsat ca de obicei, ca să pedepsească pe zeii romani, el care nu și i-a pedepsit pe ai săi? 20. Dar chiar dacă am admite că în anul trecut au fost pedepsite jignirile aduse zeilor lor, de ce în anul acesta au fost spre dispreț? Căci acum nici țărînia nu se hrănește cu rădăcini de ierburi, și nici nu-și alină foamea cu ghindă din pădure nici nu caută roade în mărăcinișuri, ci e veselă de rezultatul muncii sale și mulțumită de recoltă că și-a întreținut postul din îndestularea rugăciunii, iar nouă pămîntul ne-a dat produse pentru nevoile obișnuite. 21. Cine, așadar, privește cu groază schimbarea în timp a folosințelor omenești pentru noi? Și totuși, precum știm, chiar în anul trecut foarte multe provincii

au avut belșug de roade. Ce să spun despre galli, mai bogați decît de obicei? Pannoniile au vîndut grîul pe care nu-l semănaseră și Rhetia Secunda a fost pizmuită pentru producția sa. Căci ea care de obicei mai mult postea, și-a atras prin mulțimea alimentelor ura dușmanilor. Liguria și Veneția au avut o toamnă bogată. Deci nici acel an n-a fost secătuit din pricina sacrilegiului, iar acest an a înflorit prin roadele credinței. Poate că spun că nici viile n-au avut rod bogat. Dar am primit și secerișul cu dobîndă și avem binefacerile unui îmbelșugat cules de vii. 22. Rămîne cea din urmă și cea mai serioasă întrebare: dacă sînteți datori, împărați, să restabiliți ajutoarele care v-au fost de folos. Căci se spune: Pe voi să vă apere, iar de noi să fie cinstiți. Aceasta, prea-credincioși principii, noi n-o putem îngădui. Fiindcă ne doare că ei se roagă zeilor lor în numele vostru și, de vreme ce voi nu le cereți aceasta, ei săvîrșesc o mare nelegiuire, tălmăcind ca un consimțămînt faptul că treceți cu vederea ceea ce fac ei. Să-și aibă garnizoanele lor; ele să-i apere pe ai lor, dacă pot. Căci dacă zeii nu pot să le fie de ajutor aceluia care îi cinstesc, cum pot să vă apere pe voi, care nu-i cinstiți? 23. Dar, spun păgînii, trebuie să se respecte datina străbună. Ce să spunem că mai tîrziu toate au propășit în mai bine? Universul însuși, care la început fie fusese ocupat de semințiile stihilor adunate în locurile goale la început, fie era cufundat într-un întuneric groaznic, ca o lucrare încă neterminată, oare n-a primit după aceea prin despărțirea cerului, a mării și a uscatului, formele care-i dau înfățișarea de acum? Părăsit de întunericul umed pămîntul a privit cu uimire soarele de curînd răsărit. Ziua nu strălucește de la început, ci încetul cu încetul, prin creșterea luminii și a căldurii, se ridică în splendoare și clocot de viață. 24. Luna însăși, prin care este arătat de către profeți chipul bisericii, de îndată ce răsare, mai întîi trece în timp de o lună prin mai multe faze și apoi ni se ascunde în întuneric. Și iarăși încetul cu încetul se face plină și scăpînd de ținutul soarelui strălucește în noapte cu lumina ei senină. 25. Țarinile mai înainte nu erau muncite pentru roade; numai după aceea, cînd agricultorul a început să poruncească plin de grijă ogoarelor și să îmbrace cu podgorii pămîntul reavăn, sufletele înapoiate au început să iasă din trîndăvia grijilor casnice. 26. Chiar prima parte a anului ne rumenește fața prin deprinderile muncii de însămințare, și cu vremea totul înverzește, apoi florile se scutură și fac loc roadelor. 27. Și noi la vîrsta mică avem simțirile copilăriei, dar cu anii ne schimbăm și nu mai sîntem nici sufletește ca la început. 28. Să spună așadar că toate au trebuit să rămînă la începuturile lor, că nu le place dacă lumea acoperită de întuneric strălucește în splendoarea razelor de soare. Și este cu atît mai plăcut faptul de a alunga întunericul sufletului decît acela al corpului și de a străluci astrul credinței decît al soarelui. Așadar și primele veacuri ale universului s-au schimbat, ca ale tuturor lucrurilor, ca să urmeze bătrînețea plină de respect a credinței încărunțite. Cei pe care-i mișcă acestea să critice holdele că dau roade tîrzii, să critice culesul

viilor că este spre sfârșitul anului, să critice măslinul că rodește cel din urmă. 29. Dar secerișul nostru este credința sufletelor. Harul bisericii este culesul meritelor, care de la începutul lumii strălucea în sfinți, iar pînă la urmă se răspîndește în popoare, pentru ca toți să învețe că nu în sufletele neștiutoare a pătruns credința lui Hristos (căci nu există nici o cunună a victoriei fără luptă), ci prin alungarea părerii, care înainte era puternică, adevărul a fost primit de drept. 30. Dacă pe cei vechi îi mulțumea tradiția, de ce aceeași Romă a împrumutat noi obiceiuri străine? Las la o parte pămîntul care, încă nu căpătase preț, colibele păstorești care se împotriveau aurului socotit la început înjositor. De ce, întrecîndu-se în cele sfinte, ca să răspund la plîngerea lor, au primit idoli orașelor cucerite și zeii învinși și riturile străine rîvnind superstițiile altora? De unde este așadar zeița Cybele care își scaldă în riul Alma carele sale închipuite? De unde preoții frigieni și divinitățile întotdeauna urite de romani ale nedreptei Cartagine? Cea pe care africanii o adoră sub numele de Caelestis a fost la perși Mithra și la cei mai mulți Venus, implorată ca nume, nu ca zeitate. Astfel au crezut că și victoria este o zeitate, care este de fapt o răsplată, nu o putere. Este dăruită și nu stăpînește, har al legiunilor și nu forță a religiilor. Așadar este zeiță mare cea pe care și-o pretinde mulțimea de soldați sau pe care o dăruie rezultatul luptelor? 31. Ei cer ca altarul acesteia să fie așezat în sala senatului din Roma, adică acolo unde se adună creștinii în mare număr. În toate templele altare, altar chiar în templul victoriilor. Fiindcă îi desfată numărul își fac jertfele pretutindeni. Ce este altceva decît insultă a credinței pretenția jertfirii pe un singur altar? Este de răbdat ca păgînul să facă jertfă și creștinul să fie de față? Să primească, zic ei, să primească fără voia lor fumul în ochi, cîntecele în urechi, cenușa pe gît, tămîia pe nas, iar scrumul din jertfelnicele noastre să li se răspîndească pe fețe fără voia lor? Nu le sînt de ajuns spălătoare, sările și piețele ocupate de statui ale idolilor? Oare și în acel sinod comun să fie aceeași statuie? Partea creștină a senatului să fie strîmtorată de glasurile celor împotriva, de legămintele celor ce fac jurăminte păgîne? Dacă va tăgădui se va vedea că spune o minciună, dacă va încuviința, că mărturisește o nelegiuire. 32. Cum va jura acolo, zic ei, pe legile și drepturile voastre? Așadar mintea voastră, care este ținută strîns în legi, adună voturile prin ceremoniile păgînilor și restrînge credința? De acum credința nu numai a celor prezenți, ci și a celor absenți și, ceea ce e mai grav, credința voastră, împărați, este alungată. Căci voi siliți, dacă porunciți. Constantius, cinstită fie-i amintirea, neinițiat încă în tainele sfinte, a socotit că se pătează dacă va vedea acel altar. A poruncit să fie înlăturat, nu pus la loc. Acel gest are autoritatea faptului și nu autoritatea poruncii. 33. Nimeni să nu fie măgulit cu absența. Este mai prezent cel ce se vîră în suflete decît cel ce mărturisește cu ochii. Căci este mai mult a fi legat cu mintea decît a fi unit cu trupul. Pe voi vă are senatul mai mari în ținerea adunării, cu voi se unește; vouă vă păstrează conștiința sa, nu zeilor

păgîni; pe voi vă pune mai presus de copiii săi, dar nu de credința sa. Aceasta este dragostea de dorit, aceasta este dragostea mai mare decît imperiul, dar să fie în siguranță credința, care ocrotește imperiul. 34. Poate pe cineva îl impresionează că împăratul atît de credincios a fost totuși doborît; ca și cum prețul meritelor prezente s-ar socoti prin cele trecătoare. Ce înțelept nu știe că lucrările omenești sînt așezate ca într-un cerc și în continuă prefacere? Că nu întotdeauna au același mers, ci își schimbă starea și rînduiala? 35. Pe cine au socotit templele romane mai fericit decît pe Cneius Pompeius? Dar acesta, după ce a înconjurat pămîntul prin trei triumfuri, învins pînă la urmă în luptă, fugăr din război, surghiunit departe de hotarele republicii, a căzut răpus de mîna unui famen din Canopus. 36. Cine altul era cel mai mare rege al întregului Orient dacă nu Cyrus al perșilor? Dar și acesta, după ce a învins pe cei mai puternici principii care i-au stat împotriva, cruțînd pe cei învinși, a pierit alungat de armele unei femei. Acel rege care respectase demnitatea celor învinși a fost pînă la urmă bătaia de joc a femeilor din imperiu. După ce i s-a poruncit să se sature bine i s-a tăiat capul, care a fost introdus într-un burduf de piele plin cu sînge. Pînă într-atît pe scurtul drum al acestei vieți evenimentele nu se arată asemănătoare unele față de altele, ci cu totul deosebite. 37. Pe cine-l găsim mai devotat jertfelor decît pe Hamilcar conducătorul cartaginezilor? Acesta aducea jertfe în tot timpul bătăliei, așezat între liniile de luptă ale ostașilor, iar cînd a aflat că o parte din armata sa a fost învinsă, s-a aruncat în înșeși focurile pe care le întreține, ca să le stingă cu corpul său, fiindcă înțelesese că nu i-au fost de nici un folos. 38. Ce să spun despre Iulian? Acesta, fiindcă nu erau de încredere răspunsurile haruspicilor, și-a nimicit mijloacele de a se retrage din luptă. Deci în situații asemănătoare paguba nu este asemănătoare; iar făgăduielile noastre n-au înșelat pe nimeni. 39. Am răspuns atacatorilor ca și cum n-aș fi fost atacat; căci intenția mea a fost nu să arăt superstiția, ci să combat neadevărul. Totuși, Împărate, însuși memoriul lor să te facă mai atent. Căci după ce a vorbit despre împărații de mai înainte, care au cinstit ceremoniile strămoșești, pe cel mai de curînd nu l-a uitat și chiar a adăugat: dacă nu religia celor vechi, să vă fie exemplu toleranța celor mai din urmă. Bineînțeles, a arătat și ce datorezi credinței tale, ca să nu urmezi exemplul ritului păgîn, precum și evlaviei, ca să nu încalci cele strămoșești și statornicite de fratele tău. Iar dacă ei au lăudat pentru cauza lor îngăduința prefăcută a acelor principii, care deși erau creștini, totuși n-au anulat legile păgîne, cu atît mai mult tu ești dator să arăți dragoste față de fratele tău. Dator fiind să te prefaci că nu înțelegi despre ce e vorba, chiar dacă n-ai arăta ceva, să nu te depărtezi de hotărîrile fratelui și acum să păstrezi ceea ce socotești că se cuvine și credinței tale și legăturilor frățești.

Scrisoarea a XIX-a
AMBROZIE CĂTRE VIGILIU

1. Mi-ai cerut să-ți dau câteva îndrumări pentru preoția ta, pe care ai primit-o de curînd. Fiindcă singur te-ai format, cum ai putut, socotindu-te vrednic de o sarcină atît de mare, mi se pare potrivit să-ți amintesc cum să-i formezi și tu pe alții. 2. Mai întîi de toate ține seamă că ți s-a încredințat biserica Domnului și de aceea să te ferești întotdeauna să nu se strecoare ceva dăunător pentru dreptcredincioși datorită vreunui amestec cu păgînii. Scriptura îți spune: „Să nu-ți iei femeie din fetele canaaneilor, ci mergi în Mesopotamia, în casa lui Batuel, adică în casa înțelepciunii, și-ți ia femeie de acolo” (*Fac. 28, 1-2*). Mesopotamia este un ținut din părțile Orientului, mărginit de două foarte mari fluvii, Tigrul și Eufratul, care izvorăsc din Armenia, curg fiecare prin albia sa pînă ce se varsă în Golful Persic. Iar prin numele de Mesopotamia se înțelege biserica, fiindcă ea udă, cu cele mai mari râuri ale înțelepciunii și dreptății, mințile credincioșilor, cărora le îneacă păcatele în apa Sfîntului Botez, precum cele două fluvii se varsă în Golful Persic. Învăță așadar poporul să-și ia soții nu dintre străini, ci din casele creștinilor. 3. Nimeni să nu-l înșele pe un lucrător la plata datorată (*Lev. 19, 13*). Fiindcă sîntem și noi lucrătorii Domnului Dumnezeuului nostru și de la El așteptăm plata muncii noastre. Și tu, orice lucru ai de făcut, dacă tăgăduiești lucrătorului plata meritată, adică îl plătești prea puțin și prea ieftin, vei fi refuzat cînd vei cere plata făgăduințelor cerești. „Să nu nedreptățești pe cel ce muncește cu plată” (*Deut. 24, 14*) zice Legea. 4. Să nu dai banul tău cu camătă. Căci scris este că acela care nu și-a dat banul cu camătă va locui în cortul lui Dumnezeu (*Ps. 14, 51*), iar cel care își face cîștig din camătă va fi nimicit. Creștinul, dacă are bani, să-i dea ca și cum n-ar avea să-i mai primească înapoi, sau ca și cum numai soarta l-ar pune din nou în stăpînirea lor. În felul acesta are în ei marea dobîndă a mulțumirii. Pe de altă parte, a nu ajuta înseamnă a înșela. Căci ce este mai neomenos decît să dai banul tău celui ce n-are și să i-l ceri înapoi dublu? Cel ce n-a avut de unde să achite datoria simplă, cum s-o poată achita dublă? 5. Să ne fie pildă Tobie, care niciodată n-a mai cerut înapoi bani împrumutați altora (*Tob. 4, 21*). Numai la sfîrșitul vieții i-a căutat, mai mult ca să nu-și înșele moștenitorul, decît ca să adune și să redobîndească banii dați în păstrare. Popoarele s-au prăbușit adesea din pricina dobînzilor care au fost pricină a pieirii publice. De aceea nouă, preoților, să ne fie grijă mai ales să nu se apropie de noi viciile care se pare că freamătă în cei mai mulți. 6. Învăță-i pe oameni să fie mai de grabă gazdă de voie decît din obligație, ca nu cumva dînd găzduire să arate simțăminte neospitaliere și, în însăși primirea găzduirii, mulțumirea să fie vătămată prin vreo jignire. Găzduirea să fie un șir de servicii și să slujească omeniei. Căci nu ți se cer daruri bogate, ci servicii de voie, pline de pace și de

bunăvoință. Sînt mai bune legumele de post cu prietenie și dragoste, decît mesele scumpe și pretențios pregătite dar fără simțămîntul dragostei (*Pilde 15, 17*). Citim că au fost lovite de grea pustiire popoarele care au călcat drepturile de ospitalitate (*Jud. 20, 44*). Și din pricina poftelor s-au săvîrșit războaie sîngeroase (*Fac. 34, 25*). 7. Dar aproape nimic nu este mai rău decît a se împerechea neamuri străine, unde sînt cu puțință ațîțări la poftă și dezbinare și scandaluri pline de rușine. Căci de vreme ce căsătoria însăși are nevoie să fie sfințită de podoabe și de binecuvîntarea preotului, cum se poate numi căsătorie aceea în care nu există unirea credinței? Cînd vorbirea trebuie să fie la fel, cum ar putea exista între cei neasemănători în supunere asemănare a dragostei de soț și soție? Adesea foarte mulți, robiți de dragostea femeiască, și-au părăsit credința, ca poporul celor vechi în Belphegor. De aceea Finees, luînd sabia, a ucis pe un evreu și pe o femeie madianită și a potolit mînia dumnezeiască, pentru ca să nu piară tot poporul. 8. Cîte exemple aș putea da de acest fel? Din multe, amintesc de unul, care va arăta cît de primejdioasă este împerecherea cu femeii de alt neam. Cine a fost mai puternic din leagăn și mai întărit în duhul lui Dumnezeu decît nazireul Samson? El însuși a fost trădat, el însuși n-a putut să-și păstreze harul din pricina unei femei (*Jud. 16, 18 ș.u.*). Vom istorisi despre neamul și viața acestuia un șir de istorioare cuprinse în cartea sfîntă, însemnate nu prin felul și șirul cuvintelor, ci prin înțelesul lor. 9. De mulți ani poporul evreu era sub stăpînirea și robia palestinienilor, fiindcă își pierduseră meritul credinței prin care strămoșii și-au dobîndit victoria. Nu dispăruse pentru el cu totul nici semnul dragostei din partea Ziditorului său și nici dreptul moștenirii. Dar fiindcă evreii adesea se trufeau prea mult în împrejurări fericite, de multe ori erau dați sub puterea dușmanilor pentru ca să-și caute din cer leacul relelor provenite din puterea lor omenească. Fiindcă atunci ne supunem lui Dumnezeu cînd sîntem loviți de înfrîngeri; biruința ne face semeți. Aceasta a fost dovedită de multe ori, dar mai ales în acea schimbare a lucrurilor intervenită cînd în favoarea evreilor, cînd în aceea a palestinienilor. 10. Căci după ce inimile evreilor au fost atît de apăsate de îndelungă nedreptate a supunerii, încît nimeni cu inimă de bărbat nu îndrăznea să ridice sufletele mulțimilor spre cîștigarea libertății, a răsărit între ei Samson, hărăzit printr-o dumnezeiască prevestire, bărbat mare, vrednic de a fi socotit cel mai de seamă nu între mai mulți, ci între puțini și, ceea ce este mai presus de orice vorbă, cel dintîi dintre toți prin puterile trupului. Ceea ce ne atrage de la început o mare admirație față de el, nu numai în anii copilăriei a dat semne strălucite de rînduială și cumpătare, stăpînindu-se de la vin și respectînd datoriile de nazireu, care-l opreau să se tundă, dar și în ai tinereții, vîrstă care la alții este mai aplecată ispitelor, a săvîrșit fapte cu totul deosebite și uimitoare, mai presus de puterile unui bărbat. Prin acestea a întărit repede încrederea în proorocirile dumnezeiești care îl înălțaseră atît de mult în har încît ingerul

coborînd i-a vestit nașterea peste nădejdea părinților, ca viitoare pavăză și călăuză pentru ai săi, de mult timp apăsați de asuprirea palestinienilor. 11. Tatăl lui, din tribul lui Dan (*Jud. 13*), era temător de Dumnezeu și de familie aleasă, bucurîndu-se de toată cinstirea între ceilalți. Mama, stearpă trupește, dar rodnică în virtuțile sufletești, a meritat să-l vadă cu ochii minții pe îngerul vestitor și, socotind vestirea o poruncă, a dus-o la bună îndeplinire. Dar n-a voit să știe numai ea taina dumnezeirii și i-a mărturisit soțului că i s-a arătat Dumnezeu într-o înfățișare minunată aducîndu-i prevestirea că va avea un fiu. Încrezătoare în această veste, împărțea cu soțul ei nădejdea în făgăduiala cerească. Soțul, cînd a aflat aceasta, s-a rugat lui Dumnezeu să-i dăruiască și lui harul acelei vedenii, zicînd: „La mine, Doamne, să vină îngerul tău”. 12. De aceea eu cred că nu din rîvna femeii, care era de o frumusețe deosebită, el a avut vreo bănuială, cum a socotit cineva; ci mai degrabă chemat de rîvna harului dumnezeiesc a voit să i se înfățișeze și lui vedenia sfîntă. Și nefiind stăpînit de vreun viciu, a găsit la Dumnezeu un har atît de mare încît s-a întors în casa lui îngerul care, după ce s-a arătat și a făcut din nou prevestirea, așa cum a fost rugat, deîndată s-a ridicat la cer sub înfățișarea unei flăcări puternice. Acest fapt înfricoșător pentru bărbat, dar tălmăcit de femeie cum se cuvine, s-a întors spre bucuria lor, spulberîndu-le neliniștea. Fiindcă a vedea pe Dumnezeu este semn de bună și nu de rea prevestire. 13. Cu astfel de însușiri înzestrat de cer, de îndată ce s-a făcut mare, i-a venit în gînd să se căsătorească, fie că simțea dezgust pentru obiceiul de viață al tinerilor atrași de petreceri și plăceri ușoare, fie că se gîndea cum să îndepărteze de grumazul poporului său jugul palestinian și aspra lui putere. Plecînd astfel în Thamnata (*Judec. 14*) (oraș cu acest nume, așezat în acel ținut care pe atunci era locuit de palestinieni) a văzut o fată cu o înfățișare plăcută și atrăgătoare și, fiindcă el era cu părinții, i-a rugat s-o ceară pentru el în căsătorie. Dar ei nu știau că gîndul lui era fie să devină și mai dușmănos față de palestinieni, dacă era refuzat de aceștia, fie să înlăture nedreptatea cu care erau evreii priviți, decît era primit ca ginere. Părinții se gîndeau că prin căsătoria fiului ajung deopotrivă cu palestinienii, ridicîndu-se în drepturi, sau, dacă vor fi cumva umiliți, vor merge mai departe în dorința de răzbunare. În cumpănă îi ținea mai ales faptul că nu erau de același neam. Dar văzînd că fiul lor rămîne neînduplecat și neavînd altceva mai bun de făcut au consimțit pînă la urmă să-i îndeplinească voia. 14. Cerearea în căsătorie i-a fost primită. Samson s-a dus iarăși să-și vadă logodnica și, cînd s-a întors, trecînd el pe lîngă o măgură, deodată i-a ieșit în cale din pădure un leu sălbatic și destul de primejdios în libertatea lui. Samson era singur, în mîini n-avea nici o armă de apărare. Se simțea rușinat să bată în retragere, iar puterea pe care și-o știa îi dădea încredere. Năpustindu-se asupra leului și apucîndu-l în brațe, l-a strîns pînă l-a ucis. Apoi l-a aruncat pe un lăstăriș lîngă măgură și l-a lăsat acolo. Locul era cu iarbă bună de pășunat și cu multe vii. De

îndată s-a gândit că pielea fiarei va fi bine primită de draga lui logodnică. Dar pe urmă și-a dat seama că acum nu este timpul pentru prăzi vînătorești, ci pentru dezmierdări șagalnice, pentru coronițe și frunze care atrag și farmecă sufletul. După puțin timp, întorcîndu-se acasă pe același drum, a găsit în pîntecele leului un fagure de miere și l-a luat pentru a-l face dar părinților și fetei, căci asemenea daruri se cuvine unei logodnice. A gustat din miere și fagurele l-a dat celor arătați mai înainte, terminînd cu leul în felul acesta. 15. Dar într-una din zilele de nuntă, cînd toți se găseau la masă împreună cu oaspeții și tineretul făcea tot felul de glume, care mai de care mai hazlii, cum este obiceiul în asemenea împrejurări, veselie s-a încins sub forma unei întreceri. Atunci Samson a pus tinerilor comeseni această întrebare: „Din cel ce mîncîncă a ieșit mîncare și din cel tare a ieșit dulceață” (*Jud. 14, 14*), făgăduind celor ce răspund bine, ca premiu și răsplată a deșteptăciunii, treizeci de cămăși și tot atîtea tunici, după numărul comesenilor bărbați, cei ce nu vor răspunde urmînd a fi amendați. 16. Tinerii, fiindcă nu puteau să dezlege nodul, să răspundă adică la întrebare, parte silindu-i soția prin amenințări, parte copleșind-o cu rugăminți, au împins-o pînă acolo încît să ceară de la bărbat dezlegarea ghicitorii ca semn viitor de dragoste și de trecere în fața soțului. Ea, speriată sufletește, sau înduplecată în inima ei de femeie, a început sub formă de plîngere să-și arate durerea către soț că o urăște, că ea ca soție și tovarășă de viață nu cunoaște toate tainele bărbatului și că e tratată la fel cu ceilalți dacă nu cunoaște secretele propriului său soț. „Mă urăști, a zis ea, nu mă iubești, dacă ai ascuns de mine pînă acum răspunsul întrebării” (*Jud. 14, 16*). 17. Acestea și altele ca acestea îi spunea soția. Sufletul bărbatului, neînvins în altele, se înmoaie cu totul în fața dezmierdărilor femeiești. Astfel că el i-a spus iubitei răspunsul, iar ea concetățenilor. Aceștia, abia în a șaptea zi, precum fusese stabilit ultimul termen de dezlegare a ghicitorii, au aflat răspunsul spre apusul soarelui și l-au dat în acest fel: „Ce e mai tare decît leul? Ce e mai dulce decît mierea?” (*Judec. 14, 18*). Iar el a răspuns: Nici decît femeia nu este ceva mai viclean. „Căci dacă nu ați fi arat cu juninca mea, ghicitoarea mea n-o mai ghi-ceați voi”. Și îndată a coborît în Ascalon și a ucis treizeci de bărbați, cărora le-a luat îmbrăcămintea și, potrivit înțelegerii, a dat-o celor ce răspunseră la întrebare. 18. N-a mai luat în căsătorie fata, a cărei viclenie fusese dată pe față, și s-a întors acasă, în patria sa. Tulburată sufletește tînăra, care se temea grozav și pe drept de supărarea celui jignit, ca și de puterea lui de viteaz, fiindcă-l înșelase, s-a căsătorit pînă la urmă cu un alt bărbat, cu care Samson se împrietenise pe cînd ducea tratativele de căsătorie. Dar deși căsătorită, el n-a ținut seama de aceasta. Și cînd a aflat (*Jud. 15*) a voit să se întoarcă la ea, dar a fost oprit de tatăl ei, care i-a spus că a căsătorit-o cu un altul și că, dacă vrea, îi dă în căsătorie pe o soră a ei. Rănit de această faptă, pe care el a considerat-o ca pe o ocară, s-a gândit să facă dintr-o supărare personală o pricină de răzbunare

publică. Cum grânele în țărini erau coapte, prinzînd trei sute de vulpi din cele mai mari, le-a legat de coadă două cîte două, le-a pus la mijloc cîte o făclie aprinsă, le-a înnodat bine, ca să nu se desfacă și, cu gînd de răzbunare, le-a dat drumul în holdele și clăile de grîu secerat de palestinieni. Vulpile, îngrozite de foc, s-au repezit care încotro a putut să fugă, împrăștiind focul și arzînd grânele. Puși în mișcare de această pagubă, fiindcă toată recolta le arse, s-au plîns conducătorilor. Aceștia au trimis bărbați în Thamnata, care au dat foc și femeii vinovate de schimbarea soțului și casei și părinților ei, socotind că ea era pricina pustiirii și spunînd că n-a trebuit să-l jignească pe bărbatul care putea să se răzbune printr-un rău public. 19. Totuși Samson nu i-a iertat pe palestinieni și nu s-a mulțumit cu acea faptă de răzbunare, ci a căzut cu măcel asupra lor, ucigînd un mare număr dintre ei. Iar el s-a retras pe Eta într-o peșteră lîngă un rîu care curgea în pustie. Eta era o ridicătură muntoasă, o întăritură a tribului Iuda. Palestinienii la început nu îndrăzneau să se bată cu acest trib, nici să treacă peste povîrnișurile întăriturii; dar pînă la urmă l-au amenințat cu război. Pe de altă parte, însă, își dădeau seama că dezvinovățirile tribului sînt drepte, fiindcă li se părea că nu este cinstit și nici potrivit obiceiurilor publice să moară niște supuși și tributari ai lor din pricina nelegiuirilor altuia. Așadar, chibzuind împreună, au cerut să le fie adus cel ce pricinuisse pierderi atît de mari, că în felul acesta nu vor fi ei trași la răspundere pentru fapta săvîrșită de el. 20. Aceasta fiind hotărîrea, s-au adunat trei mii de bărbați din tribul lui Iuda și s-au urcat la el. Acolo i-au spus că ei sînt sub stăpînirea palestinienilor, față de care trebuie să fie supuși nu de voie, ci de teama primejdiei. I-au arătat că fapta lui atrage ură împotriva lor din partea celor ce aveau dreptul să-i asuprească. Atunci el le-a răspuns: „Și ce formă de dreptate este aceasta, neam al avraamizilor, ca să se întoarcă tot asupra mea pedeapsa pe care le-am dat-o pentru că mi-au luat soția cu care urma să mă căsătoresc, și să nu-mi fie îngăduit să mă răzbun fără primejdie pentru insulta pe care mi-au adus-o? Oare sînteți atît de plecați sufletește și de supuși credinței de robi încît să vă faceți îndeplinitori ai nerușinării altora și să întoarceți mîinile împotriva voastră înșivă? Dacă este să pier, fiindcă durerea îmi este slobodă, vreau să mor de mîinile palestinienilor. Mi-a fost spartă casa, mi-a fost luată nevasta. Dacă nu mi-a fost dat să trăiesc fără înșelăciunea lor, cel puțin să pot muri fără crima alor mei. Am răspuns la o insultă, n-am insultat eu. Gîndiți-vă dacă răspunsul meu a fost sau nu drept. Ei se plîng de pierderea roadelor, eu că mi-a fost luată soția. Puneți alături clăile lor de grîu și patul meu de nuntă. Înțeleg durerea mea cei ce-mi răzbună insultele. Vedeți de ce slujbă vă socotesc ei vrednici. Vor să fie ucis de voi cel pe care l-au judecat vrednic de răzbunare de aceia care îl jigniseră și care au oferit slujba răzbunării. Dar dacă aveți grumazul atît de aplecat în fața celor trufași, dați-mă în mîinile dușmanilor, nu mă uicideți voi. Nu dau înapoi în fața morții, dar nu vreau să fiu atins de voi. Și

dacă vă este frică de cei fără obraz, legați-mi mâinile în lanțuri. N-au acum arme, dar vor găsi când vor fi dezlegate. Desigur că ei au socotit că este destul pentru credința impusă vouă, dacă mă dați viu în puterea lor. 21. Auzind acestea, deși se urcaseră la Samson trei mii de bărbați, au făcut jurământ că nu-i vor primejdi în nici un chip viața; numai să rabde a fi legat, pentru ca să-l predea și să fie achitați de crima de care erau învinuiți. 22. Învaindu-se astfel și ieșind din peșteră, a părăsit întăritura de piatră. A fost legat cu două frînghii, dar, când a văzut că se apropie cei mai puternici dintre palestinienii chemați pentru a-l lua în primire, s-a scuturat puternic și a rupt toate legăturile. Cu o falcă de măgar găsită în apropiere a zdrobit o mie de bărbați și a pus pe fugă pe mulți alții, arătîndu-și marea sa putere pînă acolo încît unii credeau că în el, neînnarmat, sînt adevărate pîlcuri de ostași înarmați. Cei care se apropiaseră de el, treabă ușoară, au fost uciși fără nici o osteneală. Alții au scăpat de pieire prin fugă. De aceea și astăzi locul se numește Agon, fiindcă acolo Samson, cu strălucita lui putere, a cîștigat o luptă plină de glorie. 23. Bine era să fi fost așa de modest în victorie pe cît a fost de viteaz împotriva dușmanului. Dar i-a venit mai ușor să se trufască în suflet cu biruința sa. Căci deși ar fi trebuit să pună sfîrșitul luptei pe seama ajutorului dumnezeiesc, el și l-a socotit ca un merit al său, zicînd: „Cu o falcă de măgar am ucis o mie de bărbați”. N-a ridicat jertfelnic lui Dumnezeu și n-a adus jertfă ci, neîngrijindu-se de această datorie, și-a căutat slavă. Ca să amintească triumful său printr-un nume nepieritor, a numit locul măcelului Falca. 24. Dar curînd a început să fie chinuit de o sete arzătoare, căci n-avea nimic de băut și nu putea să rabde această lipsă. De aceea, înțelegînd că nimic nu este ușor puterii omenești, dacă nu are ajutorul lui Dumnezeu, a strigat numele Atotputernicului Dumnezeu, la Care s-a rugat să nu socotească o jignire faptul că prin vorbe neînțelepte a pretins ceva pentru sine. Pentru victoria dobîndită a fost recunoscător lui Dumnezeu zicînd: „Tu ai făcut prin mîna robului Tău această mare izbăvire, iar acum eu mor de sete și voi cădea din această pricină în mâinile celor ce cu ajutorul Tău au fost biruiți de mine”. Din mila lui Dumnezeu, în locul în care a aruncat falca s-a făcut o crăpătură și din ea a țîșnit un izvor. Samson a băut, și-a întărit duhul și a numit locul victoriei Izvorul, fiindcă acolo și-a schimbat trufia în umilință și rugăciune. Astfel a ajuns el la o îndoită cugetare: că trufia împinge repede la insultă, pe cînd umilința nu aduce jigniri. 25. A terminat războiul cu palestinienii și, pe de o parte, ferindu-se de lașitatea alor săi, iar pe de alta, disprețuind mîna dușmană, a venit la Gaza. Acea cetate era în ținutul palestinienilor și locuia acolo într-o casă de oaspeți. Cînd gazeii au aflat de aceasta (*Jud. 16*) n-au trecut-o cu vederea, ci în grabă au impresurat casa și au pus străji la toate ușile, ca să nu fugă în timpul nopții. Samson, cînd a aflat ce se pregătea, la miezul nopții, înșelînd pe cei ce-i pusese război, a apucat cu mâinile coloanele casei și, ținînd pe grumazul lui puternic toată greutatea coloanelor, le-a trans-

portat pe vârful unui munte foarte înalt, care se ridica în apropierea orașului Hebron, locuit de evrei. 26. Dar fiindcă, nestînd locului și cutreierînd slobod încoace și-ncolo, trecea nu numai de hotarele ținutului părintesc, dar și de marginile buneii purtări și de sfaturile rămase din experiența străbunilor, și-a găsit repede pricina prăbușirii lui viitoare. Căci pățit din prima căsătorie, cu soția de alt neam, nevrednică de încredere, el care ar fi trebuit după aceea să se ferească, nu s-a ferit de împerecherea cu o femeie desfrînată, pe nume Dalila. Și, fiindcă o iubea peste măsură, a dat motiv de a fi urmărit de vicleșugurile dușmane. Palestinienii, venind la ea, i-au făgăduit că-i vor da cîte o mie o sută de dinari de bărbat dacă le va dezvălui în ce avea el așezat izvorul puterii sale, pentru ca, aflînd aceasta, ei să-l poată împresura și prinde. 27. Iar ea, care și altădată se desfrînase pe bani, destul de iscusită și de șireată, între paharele și plăcerile dragostei, prefăcîndu-se că-i admiră vitejia lui cu totul deosebită, a început să-l întrebe prin ce mijloace întrecea atît de mult pe ceilalți în puteri. În același timp, arătîndu-se îngrijorată și cu teamă, îl ruga să-i spună ce legătură l-ar putea ține strîns și da în mîinile dușmanilor. Dar el, încă reținut și stăpînit sufletește față de linguşirile femeilor ce se vînd, a răspuns la vicleșug prin vicleșug, spunînd că, dacă ar fi legat cu niște vițe verzi, nu uscate, ar slăbi trupește și ar ajunge la fel cu ceilalți oameni. Aflînd aceasta palestinienii, după spusele Dalilei, cînd el dormea, l-au legat bine cu vițe. Trezit ca din întîmplare nu s-a văzut că i-ar fi slăbit ceva din vitejie, fiindcă prin puterea sa a rupt legăturile, oricît de multe și de tari au fost ele. 28. Dar n-a trecut mult și Dalila iarăși, plîngîndu-se că a fost luată în derîdere, nu uita să folosească din nou meșteșugurile ei și să-i ceară dovadă că o iubește. Samson, încă stăpîn pe sine și chibzuit, rîzînd de șiretenia ei, i-a spus că dacă va fi legat cu șapte funii, care n-au mai fost întrebuințate, va ajunge în puterea dușmanilor. Dar și aceasta a fost în zadar. Și a treia oară, prefăcîndu-se că acum îi dezvăluie taina, de fapt apropiindu-se de prăbușire, i-a spus că dacă i se smulg șapte șuvițe de păr de pe cap și i se împletesc în așternut, puterea îl va părăsi. A rîs și prin aceasta de născocitorii de vicleșuguri. 29. Dar nerușinata femeie se tot văita că a fost luată în bătaie de joc și că iubitul ei a socotit-o nevrednică de a-i încredința taina lui. Ca să-l înduplece s-a plîns că o bănuia de trădare și a început să verse lacrimi pentru a-l asigura că e de încredere. Atunci, fiindcă trebuia ca bărbatul, pînă în acel timp neînvins, să ajungă la nenorocire, slăbit sufletește și-a dat pe față taina, mărturisind că are putere de la Dumnezeu și că este sfințit Domnului, că după porunca Lui nu-și tunde părul, căci dacă ar face aceasta n-ar mai fi nazi-reu și și-ar pierde puterea. Palestinienii, aflînd prin femeie slăbiciunea bărbatului, îi aduc femeii banii crimei, pentru ca s-o oblige să-și ducă pînă la capăt viclenia. 30. Iar ea, obosindu-l cu momelile ei de desfrînată, l-a adormit și, aducînd un frizer, i-a tăiat șapte șuvițe de păr și de îndată puterile celui pierdut prin trădare s-au îpuținat. Trezit din somn, a zis: „Voi face ca mai înainte și

voi scăpa de vrășmași”. Dar nu și-a mai recunoscut nici agerimea minții, nici puterea. I se dusesse și vigoarea și harul. Astfel, gîndindu-se că nechibzuit se încrezuse în femei, că din cauza aceasta a fost osîndit la orbire și chiar tuns, și-a dat mîinile în lanțuri și, pus în cătușe a intrat în închisoare, fără să se mai recunoască pe sine. 31. Dar, cu trecerea timpului, părul îi mai crescuse (*Jud. 13, 22 ș.u.*). Fiindcă era o masă sărbătorească, Samson a fost adus din închisoare la adunarea palestinienilor și așezat în fața mulțimii. Erau cam trei mii de oameni, bărbați și femei, care-l insultau cu ocări grele și se uitau batjocoritor la el din toate părțile, rîzînd că un bărbat cu puteri așa de mari rabdă o stare așa de grea, peste măsura închisorii. Dar viața și moartea sînt din fire, pe cînd mișelia e o crimă. Dorind așadar să scape de o suferință așa de grozavă fie prin răzbunare, fie chiar de va fi după aceea să moară, s-a prefăcut că din pricina slăbiciunii trupului nu mai poate răbda lanțurile și a rugat pe robul care-l ținea de mînă să-l ducă pînă la coloanele cele mai apropiate pe care se sprijinea toată casa. Tras acolo, a apucat cu amîndouă mîinile stîlpilor susținători ai întregii clădiri pe cînd palestinienii erau adunați la jertfa pe care o aduceau zeului lor Dago, fiindcă ei credeau că acesta l-a dat pe dușman în mîna lor. Socotind ca pedeapsă cerească vicleșugurile femeiești în lațul cărora a căzut, a strigat către Dumnezeu zicînd: „Doamne, adu-ți aminte de fiul tău, ca pentru cei doi ochi ai mei să mă răzbun pe neamul palestinian. Să nu slăvească pe zeii lor, crezînd că ajutați de ei m-au robit. Nu mai socotesc de nici un preț viața mea. Să moară sufletul meu odată cu palestinienii, să-și dea seama că slăbiciunea mea n-a adus mai puțin pieirea lor decît puterea”. 32. Cu toată energia a zguduit coloanele, le-a dezrădăcinat și le-a culcat la pămînt. A urmat prăbușirea clădirii, care i-a prins sub dărîmături și pe el și pe ceilalți toți care erau înăuntru. Acolo au murit amestecați unii cu alții o mare mulțime de bărbați și de femei și prin sfîrșitul lui brav și luminos și-a dobîndit un triumf mai strălucit decît toate victoriile de pînă aci. Căci deși a fost neînvins și fără asemănare în această viață, datorită puterilor lui dovedite în lupte, totuși și în moarte s-a învins pe sine însuși și a avut un suflet nebiruit, neluînd în seamă și disprețuind sfîrșitul vieții atît de înspăimîntător tuturor. 33. Dovezi de virtute sînt acelea că a închis ochii după un număr de victorii și că sfîrșitul nu i-a fost de rob, ci de biruator. Că a fost înșelat de o femeie, faptul trebuie pus mai mult pe seama firii omenești, decît pe seama lui personal. Căci condiția omenească, supusă greșelii, este slabă și cade în mrejele ticăloșilor. Și de vreme ce Scriptura este martoră că el a ucis mai mulți prin moarte, decît prin viața sa, se vede că a fost prins mai degrabă spre pieirea dușmanilor decît pentru a se dovedi mai slab sau mai mic. Căci nu se dovedește mic cel a cărui moarte a fost mai strălucită decît puterea însăși. A murit nu de armele vrăjmașilor, ci înăbușit de leșurile lor, acoperit de glorie, lăsînd urmașilor o luminoasă pildă, prin aceea că a condus timp de douăzeci de ani sub sceptrul său, în deplină liber-

tate, poporul pe care-l găsisese rob și, înmormîntat în pămîntul patriei, l-a lăsat moștenitor al libertății. 34. Este acesta un exemplu limpede că nu trebuie să se ajungă la căsătorii cu cei de alt neam, pentru ca nu cumva de la dragostea căsătoriei să se treacă la viclenia trădării. Cu sănătate și dragoste.

Scrisoarea a XX-a

AMBROZIE CĂTRE SORA SA MARCELLINA

7. Fiindcă aproape în toate scrisorile îmi pui cu îngrijorare întrebări despre biserică, iată ce se întîmplă pe aici. A doua zi după ce am primit scrisoarea ta, prin care-mi spuneai că te neliniștesc niște vise, a început să ne năpădească o mulțime de mari neplăceri. Acum nu se mai cerea Portiana, adică biserica din afara zidurilor, ci biserica dinăuntrul zidurilor, cea nouă, care este mai mare. 2. Au venit la mine întîi mai marii puterii, reprezentanți ai consiliului imperial, ca să predau biserica și să mă îngrijesc să nu se producă vreo tulburare în popor. Am răspuns că după rînduială un templu al lui Dumnezeu nu poate fi predat de către un preot. 3. În ziua următoare s-a cerut din nou predarea bisericii. A venit acolo și comandantul gărzii imperiale. A început chiar să ne silească să părăsim biserica Portiana. Poporul s-a împotrivit, iar ei s-au retras, spunînd că vor raporta împăratului refuzul nostru. 4. A doua zi era duminică. După citirea și explicarea Evangheliei și după ieșirea catehumenilor, la cererea cîtorva, am explicat simbolul credinței în baptisterii. Acolo mi s-a vestit că, aflîndu-se că au fost trimiși de la palat zece gardieni de ordine la biserica Portiana, care aveau înalte semne ale puterii împărătești, o parte din mulțime s-a îndreptat într-acolo. Eu totuși am rămas pe loc și mi-am văzut de treabă mai departe. 5. Pe cînd slujeam, am aflat că un oarecare Castulus, despre care arienii spuneau că este protoiereu al lor, a fost ridicat de popor și trecătorii îl insultau în piață. Am început să plîng amarnic și să-L rog pe Dumnezeu, chiar în timpul darurilor, să-i vină în ajutor, ca să nu se verse sîngele cuiva în pricini bisericești. Căci se va putea ajunge să se verse sîngele meu pentru mîntuirea nu numai a poporului, ci chiar pentru cei nelegiuîți. Ce mai vorbă? Am trimis preoți bătrîni și diaconi și am scăpat pe bărbat de ocară. 6. Dar s-au hătărît osînde foarte grele, mai întîi împotriva întregului corp de negustori. Astfel că în sfintele zile ale celei din urmă săptămîni, în care de obicei erau dezlegate lanțurile datornicilor, sună cătușele, au fost puși în lanțuri oameni nevinovați și, timp de trei zile fără întrerupere, se cer două sute de livre de aur. Negustorii răspund că vor da atît, sau mai mult, dacă li se va cere, numai să-și păstreze credința. Umpluseră închisorile. 7. Toți slujbașii palatului, adică secretarii, informatorii, subalternii diferiților miniștri, aveau poruncă să potolească mulțimea, să nu se producă vreo răzvrătire. Se rosteau grele amenințări împotriva preoților, dacă nu predau biserica. Prigoana înce-

puse. Și dacă s-ar fi deschis ușa, cei ce năvăleau înăuntru poate că ar fi fost în stare de orice crimă. 8. Am fost asaltat de către mai marii civili și militari ai palatului să intervin pentru ca biserica să fie predată pașnic, spunînd că împăratul se folosește de dreptul său, prin aceea că toate sînt sub puterea lui. Le-am răspuns că, dacă ei îmi cer ceea ce este al meu, adică pămîntul meu, banii mei, orice este al meu, nu mă voi împotrivi, deși toate care sînt ale mele sînt ale săracilor. Dar cele dumnezeiești nu sînt supuse puterii împăratului. Dacă mi se cere averea, luați-o; dacă îmi vreți trupul, vă stau la îndemînă. Vreți să mă puneți în lanțuri? Vreți să mă duceți la moarte? Acestea sînt pentru mine o plăcere. N-am nevoie să fiu apărat de zidul mulțimilor adunate și nici nu voi păzi altarul cerînd viață, ci voi fi jertfit cu plăcere în fața altarului. 9. M-am înspăimîntat cînd am aflat că au fost trimiși oameni înarmați pentru a ocupa clădirea bisericii, fiindcă mă temeam ca nu cumva, cînd vor să ia clădirea, să se producă vreo răzmeriță care ar putea pune în primejdie tot orașul. Mă rugam să nu trăiesc și să văd în răzmeriță un oraș atît de mare și chiar întreaga Italie. Mă îngrozea gîndul că s-ar putea ajunge la vărsare de sînge și mă dăruiam eu însumi jertfei. Erau de față și ofițeri superiori goți. M-am dus la ei și le-am spus: De aceea v-a primit stăpînirea romană, ca să vă puneți în slujba tulburărilor publice? Unde veți ajunge dacă aceste rînduieli vor fi distruse? 10. Mi se cerea să potolesc poporul. Le-am răspuns că datoria mea este să nu-l ațîț; dar este în puterea lui Dumnezeu să-l liniștească. De asemenea, le-am spus că dacă mă socotesc un instigator, să ia măsuri împotriva mea, să mă surghiunească oriunde vor voi. La aceste cuvinte ale mele ei au plecat, iar eu mi-am petrecut toată ziua în vechea biserică. Apoi m-am dus acasă să mă odihnesc pentru ca, dacă va veni cineva să mă ridice, să fiu pregătît. 11. În zori, cînd am ieșit din casă, biserica era ocupată de soldați. Se spune că li s-a dat încredințare militarilor de către împărat că el, dacă vrea să iasă din palat, va putea face aceasta, dar ei să fie gata, dacă-l vor vedea venind cu dreptcredincioșii; că de altfel ei vor trece la ceata care era cu Ambrozie. 12. Nici unul dintre arieni nu îndrăznea să se arate. Fiindcă dintre cetățeni nu era nimeni arian, ci doar cîțiva din familia imperială și unii dintre goți. Acestora din urmă altădată căruțele le erau sălașele, iar acum biserica le este sălașul. Oriunde se ducea o femeie din neamul lor purta cu sine în căruță pe toți ai săi. 13. Am înțeles că biserica freamătă de gemetele poporului. Dar pe cînd se citeau cele cerute de slujbă, mi se aduce la cunoștință că și biserica nouă este plină de lume, că se vede mai mult popor de jos decît din ceilalți. Se cerea să se citească rugăciuni. Ce să mai spun? Soldații înșiși, care se părea că ocupaseră biserica, aflînd că cerusem ca ei să nu se amestece prin mulțime, au început să vină la adunarea noastră. Văzînd aceasta, femeile s-au tulburat și una de frică a fugit. Totuși, soldații spuneau că ei au venit la rugăciune, nu la luptă. Mulțimea a spus cîteva cuvinte. Cît de măsurat, cît de statornic, cît de stăruitor eram rugat să

merg la acea biserică! Se vede că poporul cerea și acolo prezența mea. 14. Atunci a trebuit să țin această cuvîntare: Ați auzit, fiii mei, am citit din cartea lui Iov, care ne-a rămas ca un dar prețios de-a lungul vremii. Diavolul a știut, din propriul lui nărav, că va fi folosită de mine această carte a lui Iov, în care toată puterea necuratului de a ispiti este arătată și dată pe față. De aceea astăzi el s-a mișcat cu și mai mare putere. Dar slavă Dumnezeului nostru, care v-a întărit așa de mult în credință și în răbdare. Cînd veneam mă gîndeam la un singur Iov, dar am găsit aici că toți sînteți Iov, vrednici de a fi admirați. În fiecare din voi trăiește Iov, în fiecare strălucește răbdarea și virtutea aceluia sfînt. Căci ce s-ar fi putut spune mai potrivit de către bărbații creștini, decît ceea ce a vorbit astăzi în voi Sfîntul Duh? Ne rugăm, împărate, nu luptăm; nu ne temem, ci ne rugăm. Aceasta se cuvine creștinilor, să dorească liniștea păcii și să nu se îndepărteze, nici cu primejdia morții, de puterea credinței și a adevărului. Mare este Domnul Care-i va mîntui pe cei ce nădăjduiesc în El (*Ps. 16, 7*). 15. Dar să revenim la cele citite în Scriptură (*Iov 1, 12*). Vedeți că diavolului i se îngăduie să ispitească, pentru ca să fie puși la încercare cei buni. Nedrept, el urăște binele și ispitește în felurite chipuri. L-a încercat pe Iov în avutul lui, l-a încercat în copii, l-a încercat în durerea trupului. Cel puternic este încercat în trupul său, cel slab în al altuia. Și mie voia să-mi ia bogățiile pe care le am în voi și dorea să risipească acest avut al liniștii voastre. Voia să vă răpească pe voi înșivă, care sînteți fiii mei buni, pentru care eu zilnic aduc jertfă. Încearca să vă vîre sub ruinele tulburării publice. Dar am scăpat de două feluri de încercări. Și poate fiindcă Domnul Dumnezeu mă știe mai slab, pînă acum n-a pus la încercare trupul meu. Deși eu însumi doresc, deși cer, poate că încă nu mă socotește în stare de această luptă și mă supune la alte osteneli. Nici Iov n-a început cu această luptă, dar a dus-o la bun sfîrșit. 16. A fost încercat prin mulțimea de nenorociri vestitoare, l-a încercat chiar prin soție care i-a zis: „Zi un cuvînt împotriva lui Dumnezeu și mori!” (*Iov 2, 9*). Vedeți cîte puteri se ridică pe neașteptate împotriva noastră: goți, arme, păgîni, amenda negustorilor, osînda sfinților. Vedeți ce ni se poruncește cînd ni se spune: Predă biserica, adică „Zi un cuvînt împotriva lui Dumnezeu și mori”. Și nu numai să zic împotriva lui Dumnezeu, ci chiar să înfăptuiesc ceva împotriva lui Dumnezeu. Mi se cere: Predă altarele lui Dumnezeu. 17. Sîntem amenințați cu porunci împărătești, dar noi ne întărim cu glasul Scripturii, care răspunde: „Vorbești cum ar vorbi una din femeile nebune” (*Iov 2, 10*). Dar nu e neînsemnată această încercare. Căci știm că mai grele sînt încercările care vin prin femei. Prin Eva a pierdut Adam raiul (*Fac. 3, 6*) și aceasta s-a întîmplat fiindcă s-a abătut de la poruncile cerești. Dîndu-și seama că e vinovat de această greșeală, dorea să se ascundă dar nu putea și de aceea Dumnezeu îi spune: „Adame, unde ești?” (*Fac. 2, 9*). Aceasta înseamnă: Cine erai înainte și unde ai început să fii acum? Unde te așezasem? Și unde ai ajuns? Știi că ești

gol, fiindcă ți-ai pierdut îmbrăcămintea bunei credințe. Frunze sînt astea cu care cauți să te acoperi. Ai respins roada, voiești să te ascunzi sub frunzele legii, dar te dai pe față. Ai dorit, din pricina soției, să te depărtezi de Domnul Dumnezeuul tău și de aceea fugi de Cel pe Care cauți să-L vezi. Ți s-a părut mai bine să te ascunzi cu o femeie, să părăsești Sionul Domnului, locuința raiului, harul lui Hristos. 18. Ce să mai spun că Izabela l-a urmărit pe Ilie cu toată cruzimea (*III Regi, 19*), că Irodiada a făcut să fie ucis Ioan Botezătorul (*Matei 14, 3*)? Cîte una totuși a fost folosită pentru cîte unul, dar pentru mine, cu cît îmi sînt mai mici meritele, cu atîta sînt mai grele încercările. Puterea e slabă și primejdiile sînt mari. Vine fiecare la rîndul ei, se schimbă urile, la fel născocirile, se adună bătrîinii, se țese nedreptatea împăratului. Ce altă socoteală este așadar împotriva acestui viermișor supus la grea încercare, decît aceea că nu pe mine, ci biserica o prigonesc? Mi se cere: Predă biserica. Răspund: N-am eu dreptul s-o predau, nici tu, împărate, s-o primești. Nu poți cu nici un drept să iei casa unui particular și socoti că vei pune stăpînire pe Casa Domnului? Se pretinde că împăratului toate i se îngăduie, că totul este al lui. Răspund: Nu ajunge, împărate, pînă acolo încît să socotești că ai vreun drept imperial asupra celor ce sînt dumnezeiești. Nu te înălța prea mult, ci, dacă vrei să conduci multă vreme, fii supus lui Dumnezeu. Scris este: "Dă Cezarului cele ce sînt ale Cezarului și lui Dumnezeu cele ce sînt ale lui Dumnezeu" (*Matei 22, 21*). Împăratul este cu palatele, iar preotul cu biserica. Ție îți este încredințat dreptul asupra celor publice, nu asupra celor sfinte. Se mai spune că împăratul ar fi zis: Trebuie să am și eu o biserică. Am răspuns: Nu-ți place s-o ai. Ce nevoie ai de o adulteră? Căci adulteră este cea care nu este unită prin căsătorie legitimă cu Hristos. 20. Pe cînd eu le spuneam acestea celor adunați, mi s-a comunicat că au fost strînse semnele puterii imperiale, dar că biserica este plină de lume, care cere prezența mea acolo. Îndată mi-am îndreptat gîndurile către cele ce se petreceau acolo, glăsuind: Înalte și adînci sînt prezicerile Duhului Sfînt! În ceasurile dimineții am citit, precum vă amintiți, fraților, că atunci cînd sîntem foarte îndurerați sufletește, răspundem: "Doamne, intrat-au neamurile în moștenirea Ta" (*Ps. 78, 1*). Și într-adevăr au venit neamurile, și mai mult chiar decît neamurile au venit. Căci au venit goți și bărbați de felurite nații. Au venit cu armele și împresurînd biserica au ocupat-o. Noi, neștiutori ai înălțimii Tale, eram îndurerați, dar neînțelepciunea noastră era de altă părere. 21. Au venit neamurile, dar cu adevărat în moștenirea ta au venit. Căci neamurile care au venit s-au creștinat. Cei ce au venit să intre în moștenire s-au făcut împreună moștenitori ai lui Dumnezeu. Am apărători pe care-i socoteam dușmani. Îmi sînt aliați cei pe care îi credeam vrăjmași. S-a împlinit ceea ce a cîntat profetul David despre Domnul Iisus, că "s-a făcut în pace locul lui" (*Ps. 75, 3*) și "Acolo a zdrobit tăria arcurilor, scutul și sabia și războiul" (*Ps. 75, 4*). A cui este această sarcină, a cui este lucrarea, dacă nu a Ta

Doamne Iisuse? Vedeai că vin la templul Tău oameni înarmați, că de aceea plînge poporul și vine în mare număr, să nu creadă cineva că ei predau biserica lui Dumnezeu. De aceea se cere soldaților să folosească forța. Moarte este înaintea ochilor și de aceea să nu se îngăduie ceva nebuniei în aceste împrejurări. Ai venit între noi, Doamne, ai făcut din cele două lumi una (*Ef. 2, 14*). Ai potolit pe cei înarmați, zicînd, fără îndoială: „Dacă se folosesc armele, dacă se răzvrătesc cei închiși în templul meu, ce folos ai de sîngele meu?” (*Ps. 29, 10*). Mulțumescu-Ți Ție, Hristoase, nu sînt sol, nici crainic, dar „Tu Doamne ai mîntuit poporul meu” (*Deut. 32, 36*). „Rupt-ai sacul meu și m-ai incins cu veselie” (*Ps. 29, 12*). 22. Acestea ziceam eu, uimit că sufletul împăratului se înduplecă la dorința soldaților, la stăruința sfetnicilor săi, la rugămintea poporului. Între timp mi se vestește că mi-a fost trimis un notar, care aducea porunci. M-am retras puțin, mi-a prezentat poruncile. Ce gînduri ai, a zis, de te împotrivești hotărîrilor? Am răspuns: Nu știu ce s-a hotărît și nici ce se spune că am făcut fără noimă. A zis: De ce ai adus toți preoții în biserică? Dacă ești tiran vreau să știu, ca să știu cum să mă pregătesc împotriva ta. Am răspuns zicînd că n-am făcut nimic în paguba bisericii, că atunci cînd am auzit că este ocupată clădirea de către soldați doar am suspinat și, cînd mulți mă îndemnau să mă duc acolo, am zis: Nu pot să predau biserica, dar nici nu trebuie să lupt. Mai tîrziu, cînd am aflat că au fost ridicate semnele imperiale, fiindcă poporul îmi cerea să mă duc într-acolo, am trimis pe preoți; eu n-am vrut să merg, dar am zis: Cred în Hristos, fiindcă El este împăratul nostru. 23. Dacă acestea par fapte de tiran, am și arme, dar în numele lui Hristos. Am puterea de a-mi dărui trupul. Cine ar șovăi să mă lovească, dacă m-ar crede tiran? După dreptul cel vechi, puterile au fost dăruite, nu pretinse de preoți. Și în popor se spune că mai degrabă au dorit împărații preoția decît preoții puterea. Hristos a fugit ca să nu fie rege (*Ioan 6, 15*). Avem și noi o tiranie a noastră. Și tirania preotului este slăbiciunea. „Cînd sînt slab, zice apostolul, atunci sînt tare” (*II Cor. 12, 10*). Să se ferească totuși preotul să nu-și fie lui și tiran, căruia Dumnezeu nu i-a ridicat dușman. Maximus nu zice că eu sînt tiranul lui Valentinian, deși se plînge că din pricina soliei mele n-a putut trece spre Italia. Am adăugat că preoții n-au fost niciodată tirani, ci adesea au suferit din pricina tiranilor. 24. Toată ziua aceea am petrecut-o în supărare. Totuși semnele imperiale au fost rupte de copii în bătaie de joc. Eu nu m-am putut duce acasă, fiindcă erau de jur împrejurul bisericii soldați care o păzeau. Cu frații am rostit psalmi în clădirea mai mică a bisericii. 25. În ziua următoare, s-a citit, potrivit obiceiului, cartea lui Iona, la sfîrșitul căreia am spus: S-a citit, fraților, cartea în care se proorocește că păcătoșii se vor întoarce la pocăință. Am înțeles astfel să nădăjduim în prezent viitorul. Am adăugat că dreptul bărbat a voit să-și stăpînească supărarea, pentru ca nu cumva, fie să privească, fie să vestească pieirea cetății. Erau triste cele spuse, dar s-a supărat și fiindcă se uscaseră vrejurile. Iar Dumnezeu

a zis către profet: "Ai tu dreptate să te minii pentru vrej?" (*Iona 4, 9*). Iona a răspuns: Da, am dreptate să fiu supărat. Domnul a zis că, dacă este îndurerat că s-a uscat vrejul, cu atât mai mult el trebuie să aibă grijă de mulțimea atât de mare. Și de aceea a îndepărtat nimicirea care fusese pregătită întregului oraș. 26. Între timp mi s-a vestit că împăratul a poruncit soldaților să se retragă din clădirea bisericii și să se dea înapoi negustorilor ceea ce li se încasase din ordin. Ce bucurie a fost atunci pe tot poporul! Ce aplauze! Ce cuvinte de mulțumire! Era însă ziua în care Domnul s-a predat pentru noi, în care în biserică nu se fac spovedanii. Pe întrecute soldații pătrunzând în altar, vesteau aceasta, se sărutau în semnul păcii. Atunci am înțeles că Dumnezeu a zdrobit viermele împotrivor luminii, ca să scape toată cetatea. 27. Acestea s-au petrecut și bine ar fi dacă s-ar fi terminat! Dar cuvintele împăratului pline de năduf arată că vor fi tulburări și mai mari. Eu sînt numit tiran, și încă mai mult decît tiran. Căci pe cînd sfetnicii îl rugau pe împărat să meargă la biserică și ziceau că fac aceasta la cererea soldaților, a răspuns: Dacă v-a poruncit Ambrosius, duceți-mă viu. După aceste vorbe gîndește-te ce mai poate urma. Toți s-au îngrozit de aceste cuvinte, dar ele au de cine să fie inspirate. 28. În sfîrșit, Calligonus, mai marele slujitorilor de la curtea imperială, a îndrăznit să mă infrunte, zicîndu-mi: Disprețuiești pe Valentinian cît sînt eu în viață? Am să-ți iau capul. I-am răspuns: Să-ți îngăduie Dumnezeu să îndeplinești fapta cu care mă ameninți. Eu voi suferi ca episcopii, iar tu vei săvîrși faptă de famen. O, de i-ar îndepărta Dumnezeu de biserică! De ar întoarce ei împotriva mea toate armele lor, de și-ar potoli setea cu sîngele meu!

Scrisoarea a XXI-a

EPISCOPUL AMBROZIE CĂTRE PEA BLÎNDUL ÎMPĂRAT ȘI PEA FERICITUL AUGUST VALENTINIAN

1. Tribunalul și notarul Dalmatius a venit cu poruncă din partea Măriei Tale, precum a pretins el, cerîndu-mi să aleg și eu judecători, cum a ales Auxențiu. N-a spus numele celor ce fuseseră propuși; dar a adăugat că în sala de judecată a palatului imperial vor fi dezbateri cumpănite de judecata Milei Tale. 2. La aceasta răspund, după părerea mea, ceea ce se cuvine. Nu trebuie să mă socotească cineva îndărătnic. cînd afirm că tatăl tău, preamărită să-i fie amintirea, n-a răspuns numai cu vorba, ci a hotărît prin legi că în pricini de credință sau de rînduială bisericească trebuie să judece acela care este potrivit cu sarcina și cu dreptul. Aceste cuvinte le-a prevăzut în lege, adică a voit ca preoții să fie judecați de preoți. Ba mai mult, dacă un episcop ar fi învinuit de alte fapte, dacă ar fi de cercetat ceva privitor la buna purtare, și acestea a voit să fie de competența judecății episcopale. 3. Cine așadar a răspuns trufaș Măriei Tale? Acela care dorește să fii asemenea tatălui tău, sau acela care vrea să nu-i fii asemenea? Sau poate este nesocotită de către unii hotărîrea

împăratului, a cărui credință a fost arătată prin mărturisire statornică, iar înțelepciunea i s-a dovedit prin succesele și bunăstarea imperiului. 4. Când ai auzit, prea mărite împărate, că mirenii au judecat pe un episcop în materie de credință ? Pînă acolo să ne plecăm cu linguşirea, încît să nu ne aducem aminte de dreptul preotesc și să socotesc că eu însumi trebuie să încredințez altora ceea ce Dumnezeu mi-a dat mie ? Dacă un episcop este învățat de un laic, care este urmarea ? Laicul să discute și episcopul să asculte, episcopul să învețe de la laic ! Și dacă facem apel la dumnezeieștile Scripturi și la vechile timpuri, cine poate să spună că în cele ale credinței nu episcopii îi judecă pe împărați, ci împărații pe episcopi ? 5. Cu ajutorul lui Dumnezeu vei înainta în vîrstă, vei ajunge bătrîn și atunci vei putea judeca limpede ce fel de episcop este acela care lasă pe seama laicilor dreptul bisericesc. Cu ajutorul lui Dumnezeu, tatăl tău, bărbat la vîrsta maturității, zicea: Nu este dreptul meu să-i judec pe episcopi. Măria Ta zice acum: Eu trebuie să-i judec. Și el, botezat în Hristos, se socotea supus puterii de judecată a Bisericii. Măria Ta, căruia încă nu ți s-a încredințat legămîntul botezului, pretinzi să judeci în cele bisericești, adică nu-ți cunoști înseși legămintele față de biserică. 6. Putem lăsa aprecierii ce fel de judecători a ales, dacă se teme să dea pe față numele lor. Să vină, dacă sînt, la biserică, să asculte cu poporul, nu pentru ca să fie cineva numit judecător, ci pentru ca fiecare să-și facă examenul simțămintelor sale pe cine să aleagă. Este vorba de preotul acestei biserici. Dacă-l va asculta poporul și va socoti că judecă mai bine, n-are decît să-i urmeze credința, nu mă voi supăra. 7. Las la o parte faptul că poporul însuși a și judecat. Trec peste faptul că îl are pe acela pe care l-a cerut de la tatăl Bunăvoinței Tale și peste faptul că tatăl Bunăvoinței Tale a făgăduit că va fi liniște dacă cel ales va primi preoția. Această credință în cele făgăduite am urmat-o. 8. Și chiar dacă-l încîntă linguşirea unor străini, episcopul trebuie să fie acolo unde sînt cei care socotesc că lui trebuie să i se dea numele de episcop. Căci eu nu-l cunosc pe episcop și nici nu știu unde este. 9. Unde așezăm, împărate, acel drept pe care l-ai declarat a fi al tău și ai dat chiar legi de la care să n-aibă dreptul să se abată cineva ? Ceea ce ai hotărît pentru alții ai hotărît și pentru tine. Legile pe care le dă împăratul trebuie să le păzească mai întîi el. Vrei să ne trezim că judecătorii care vor fi aleși vor începe fie să-ți calce hotărîrea, fie să motiveze că n-au putut să se împotrivească poruncii atît de aspre și de riguroase a împăratului ? 10. Dar asta e treaba unui preot îndrăzneț, iar nu măsurat. Iată, împărate, desființezi o parte din legea ta. Și ai desființat-o nu în parte, ci în total! Căci n-aș vrea ca legea ta să fie mai presus de legea lui Dumnezeu. Legea lui Dumnezeu ne învață ce drum să urmăm, legile omenești nu pot învăța aceasta. De obicei ele reușesc să sperie pe cei fricoși, dar nu pot insufla credința. 11. Va fi oare cineva care, cînd va citi că la un moment dat s-a poruncit în atîtea provincii să fie tăiat cu sabia oricine se va împotrivi împăratului, să fie ucis pe dată oricine n-a predat templul lui Dumnezeu, va fi oare, zic, cineva care, singur sau între mai mulți, va putea să spună împăratului: Eu nu-ți aprob legea ? Nu este îngăduit preoți-

lor să spună aceasta și este îngăduit laicilor? Și va judeca despre credință acela care sau nădăjduiește harul ei, sau se teme s-o insulte? 12. Dar voi ajunge eu să aleg judecători laici, care, pentru că au respectat adevărul credinței, să fie surghiuniți sau uciși în puterea legii care hotărăște cele privitoare la credință? Eu, deci, voi da pe oameni fie trădării, fie osîndei. 13. Nu este Ambrozie acela care pentru sine să trădeze preoția. Nu face viața nimic, cît face vrednicia tuturor preoților. Din dorința lor am hotărît aceasta, fiindcă ei cereau să nu fie vreun păgîn, sau iudeu, ales de către Auxentiu, căci le asigurăm victoria împotriva lui Hristos, dacă judecăm cu ei despre Hristos. Ce-i desfătează altceva, decît să audă că este insultat numele lui Hristos? Ce le-ar plăcea altceva, decît (Doamne ferește!) să tăgăduiască dumnezeirea lui Hristos? Cu siguranță că ei vor fi alături de Arie, care spune că Hristos a fost doar un om, așa cum mărturisesc foarte ușor și păgînii și iudeii. 14. Aceasta s-a hotărît în sinodul de la Arimini. Și eu pe bună dreptate mă înspăimînt de acel sinod, urmînd cele hotărîte la sinodul din Niceea, de care nu mă poate despărți nici sabia, nici moartea. Această credință a aprobat-o și o urmează și părintele Bunăvoinței Tale, Theodosius. Această credință o respectă Galliile și Hispaniile și o păzesc, cu mărturisirea evlavioasă a Sfîntului Duh. 15. Dacă trebuie stat de vorbă, am învățat să fac asta în Biserică. Dacă trebuie făcută vreo declarație despre credință, dreptul acesta este al preoților, cum s-a făcut sub împăratul de preamărită amintire Constantius, care n-a îngăduit nici o altă lege, ci a dat preoților libertatea de a judeca. Așa a fost și sub împăratul de preamărită amintire Constantius, moștenitor al vredniciei tatălui său. Dar ceea ce s-a început bine s-a terminat altfel. Căci la început episcopii au fixat în scris credința cea adevărată. Și totuși, cînd au voit unii să judece despre credință în palatul imperial, au făcut așa fel încît să schimbe prin prescripții drepturile episcopilor. Aceștia însă au fost neclintiți în credința lor. Și desigur la Arimini un mare număr a aprobat credința Sinodului de la Niceea, condamnînd hotărîrile ariene. 16. Dacă Auxentiu ne cheamă în sinod ca să se discute despre credință (cu toate că nu este de trebuință ca din pricina unuia să fie obosiți toți episcopii care, chiar de ar fi îngerul din cer, nu l-ar socoti mai presus de pacea bisericii), cînd voi auzi că s-a adunat sinodul, voi veni și eu. Desființează legea, dacă vrei să aibă loc dezbateri. 17. Aș fi venit, împărate, la consistoriul Bunăvoinței Tale, să-ți spun acestea față către față dacă mi-ar fi îngăduit poporul sau episcopii, care spun că despre credință trebuie să se vorbească în biserică, în fața popoului. 18. O de m-ar fi vestit, împărate, să merg unde voiesc. Zilnic aș fi mers, nimeni nu mă păzea. Ar fi trebuit să mă trimiți unde voiai, fiindcă eu însumi m-aș fi dăruit oricărei situații. Acum mi se spune de către preoți: nu este mare deosebirea între a părăsi și a trăda altarul lui Hristos; căci de vreme ce-l părăsești îl trădezi. 19. O, de ar fi limpede pentru mine că Biserica lui Hristos nu va fi predată arienilor! De bună voie aș face ceea ce hotărăște Bunăvoința Ta.

Dar dacă eu singur mă împotrivesc, de ce s-au dat porunci tuturor celorlalți pentru ocuparea bisericilor? O, de s-ar vedea bine că nimeni, că nici unul nu este vătămător bisericii! Cît despre mine, doresc să fie dată hotărîrea care este socotită bună. 20. Află, împărate, că nu din răutate n-am putut veni la consistoriu. Eu am învățat să nu vii la consistoriu decît pentru Tine. De altfel în palat nu pot vorbi, fiindcă nici nu caut, nici nu cunosc tainele palatului. 21. Eu, episcopul Ambrozie, am trimis această scrisoare prea bunului împărat și prea fericitului Valentinian.

CUVÎNTAREA ÎMPOTRIVA LUI AUXENȚIU DESPRE PREDAREA BISERICILOR

1. Văd că tocmai voi, păzitorii mei, v-ați tulburat deodată, peste măsură. Mă mir ce altceva însemnează aceasta decît că ați văzut poate sau ați auzit prin tribuni că nu m-am împotrivit ordinului imperial care cere ca eu să plec de aici unde vreau, îngăduind ca, dacă vrea cineva, să aibă puțința de a mă urma. V-ați temut așadar să nu părăsesc biserica și, îngrijindu-mă de scăparea mea, să vă las pe voi? Dar ați putut să aflați ce am voit și eu să se știe: nu e în puterea mea să părăsesc biserica, fiindcă mă tem mai mult de Stăpînul lumii, decît de împăratul acestui timp. Desigur, dacă vrei să mă ia în vreun fel din biserică, poate fi vătămat trupul, nu sufletul. Eu sînt pregătit, dacă va face el ceea ce este în dreptul puterii imperiale, să mă supun la ceea ce este dreptul unui preot. 2. De ce vă tulburați? De voie nu vă voi părăsi niciodată, iar silit nu știu să lupt. Voi putea să sufăr, voi putea să plîng, voi putea să gem; împotriva armelor, a soldaților, a goșilor, armele mele sînt lacrimile. Acestea sînt mijloacele prin care luptă preoții. În altfel nici nu pot și nici nu trebuie să mă împotrivesc, iar să fug și să părăsesc biserica nu-mi este în fire, ca să nu creadă cineva că am făcut-o de teama vreunei osînde grele. Știți și voi înșivă că împăraților de obicei le arăt respect, nu supunere, că mă supun cu plăcere chinurilor, dar nu mă tem de ceea ce mi se pregătește. 3. O, de aș fi sigur că biserica nu va fi predată ereticilor! Aș merge cu plăcere la palatul împăratului, dacă aceasta s-ar potrivi cu îndatoririle unui preot, ca să mă lupt mai degrabă în palat, decît în biserică. Dar în consistoriu Hristos nu este Cel judecat, ci Cel ce judecă. Tăgăduiește cineva că pricinile credinței trebuiesc judecate în biserică? Dacă are cineva încredere să vină aici. A căzut judecata împăratului care a arătat printr-o lege dată că luptă împotriva credinței; să nu se bizuie pe rîvna și nădejile unor uneltitori. Eu nu dau prilej să se aducă de cineva jigniri lui Hristos. 4. Soldații din jur, zăngănitul armelor cu care a fost împresurată biserica nu-mi clatină credința, dar îmi pricinuieste îngrijorare ca nu cumva, cît mă țineți sub pavăza voastră, să nu se iște ceva primejdios chiar siguranței voastre. Căci am învățat să nu mă tem, dar am început să mă tem mai mult

pentru voi. Lăsați-l, vă rog, pe preotul vostru, slobod pentru luptă; avem un potrivnic care ne atacă. Știm că potrivnicul nostru „diavolul umblă răcnind ca un leu, căutînd pe cine să înghită” (*I Petru 5, 8*), cum a zis apostolul. A primit, fără îndoială, a primit (nu sîntem înșelați, ci făcuți atenți) puterea de a mă încerca în acest chip, pentru ca prin rănile trupului meu să pot fi îndepărtat de la lupta pentru credință. Ați citit și voi că pe multe căi din acestea a încercat diavolul pe sfîntul Iov. Pînă la urmă a cerut puterea și a dobîndit-o să-i încerce trupul, pe care l-a umplut de bube. 5. Cînd mi s-a cerut să predăm vasele bisericii, am răspuns că dacă mi se cere ceva din ale mele: pămîntul, casa, aurul, argintul, asupra cărora am dreptul, dau cu plăcere; din templul lui Dumnezeu nu pot să stric nimic, nici să predau ceea ce am primit să păzesc, nu să predau. Apoi m-am gîndit și la răspunsurile împăratului: fiindcă nici mie nu-mi este ușor să predau, nici lui să primească. Să primească glasul unui preot liber, dacă vrea să primească un sfat, să îndepărteze de la Hristos injuria. 6. Acestea sînt depline dovezi de umilință și de dragoste pe care preotul este dator să le aibă față de împărat. Dar fiindcă „lupta noastră nu este împotriva trupului și a singelui ci, ceea ce este mai rău, chiar împotriva duhurilor răutății răspîndite în văzduhuri”, acel ispititor, diavolul, prin slujitorii săi întărește lupta, socotînd că trebuie să dea lovituri trupului meu. Știu, fraților, că aceste lovituri, pe care le primim pentru Hristos, nu sînt lovituri, fiindcă prin ele viața nu se pierde, ci se duce mai departe. Lăsați, vă rog, să aibă loc lupta; se cade ca voi să fiți de față. Gîndiți-vă că orașul dacă are fie pe un atlet, fie pe vreun priceput în altă întrecere nobilă, dorește să-l trimită la luptă. De ce în lucruri mari respingeți ceea ce de obicei îngăduiți în cele mici? Nu se teme de arme, nici de barbari cel ce nu se teme de moarte, cel ce nu e oprit de nici o plăcere a trupului. 7. Desigur, dacă Domnul ne-a socotit vrednici de această luptă, zadarnic ați hotărît păzitori și străji neadormite zi și noapte: voința lui Hristos se va împlini. Căci atotputernic este Domnul nostru Iisus și aceasta este credința noastră. Ceea ce poruncește să se îndeplinească se va îndeplini și nu se cade ca noi să ne împotrivim voinței Sale. 8. Ați auzit ce s-a citit astăzi: Mîntuitorul a poruncit prin Apostoli să i se aducă un mînz de asină și dacă se va împotrivi cineva să i se spună: „Domnul are trebuință de el” (*Luca 19, 35*). Ce este dacă și acum cere acest mînz de asină, animal care de obicei poartă sarcini grele, cum este viața omenească? Cel ce spune: „Veniți la mine toți cei osteniți și împovărați și Eu vă voi odihni pe voi. Luați jugul Meu, că ușor este” (*Matei 11, 28-29*), ce este, zic, dacă și acum a poruncit să I se aducă acest mînz, trimițînd acei apostoli care acum fără trup aduc chipurile îngerilor cele necuprinse de ochii noștri? Dacă s-ar împotrivi cineva, oare n-ar zice: „Domnul are trebuință de el”? Ar zice desigur, dacă se împotrivește dorința de această viață, dacă se împotrivește trupul și singele, dacă se împotrivește viața trupească. Pe cît se pare, unii țin la noi. Dar cine ne iubește aici cu mult mai vîrtos ne va iubi dacă

vom ajunge jertfe ale lui Hristos, fiindcă "doresc să mă despart de trup și să fiu împreună cu Hristos și aceasta este cu mult mai bine, cu toate că este mai trebuincios pentru voi să rămân în trup" (*Filip 1, 23-24*). N-aveți așadar de ce să vă temeți iubiți frați, fiindcă știu că orice voi avea să pătimească va fi pentru Hristos. Am citit că nu trebuie să mă tem de cei ce pot ucide trupul. Și L-am auzit pe Cel ce zice: "Cel ce-și pierde sufletul lui pentru Mine, îl va afla" (*Matei 10, 39*). 9. Așadar, dacă vrea Dumnezeu, este sigur că nimic nu stă împotriva. Iar dacă amină pînă acum luptele noastre, de ce vă temeți? Pe slujitorul lui Hristos îl păzește nu straja trupească, ci Providența dumnezeiască. 10. V-ați tulburat că ați găsit deschise amîndouă ușile, pe care unul fără ochi, căutîndu-și adăpostul propriu, își aduce aminte că le-a deschis. Prin aceasta aflați că la nimic nu e cheazășie paza omenească. Iată, unul care și-a pierdut darul vederii a deschis toate întăriturile voastre și a arătat cîte parale fac străjile. Dar Domnul nu și-a pierdut paza milei Sale. Oare cu două zile înainte, cum vă amintiți, nu s-a constatat că din partea stîngă a bisericii a intrat un drumeț prin locul pe care-l socoteați închis și întărit? Soldații au înconjurat cu siguranță biserica și cercetau intrările într-o parte și alta. Au fost loviți de orbire de n-au putut vedea ce era deschis. Astfel, de atîtea nopți nu știți ce a fost deschis. Așadar, nu vă mai neliniștiți. Fiindcă va fi ceea ce poruncește Hristos și ceea ce trebuie să fie. 11. Dar vă voi da și pilde din lege. Elisei era căutat de regele Siriei, care trimisese armată să-l prindă, și-l împresurase din toate părțile. Slujitorul lui a început să se teamă; căci slujitor era, adică nu era liber pe mintea și puterea sa. Sfîntul profet i-a cerut să-și deschidă ochii și i-a zis: "Privește și vezi, cu cîți sînt mai mulți pentru noi decît împotriva noastră" (*IV Regi 6, 16*). A privit și a văzut mii de îngeri. Băgați de seamă, așadar, că pe slujitorii lui Hristos îi păzesc mai degrabă cei ce nu sînt văzuți decît cei ce sînt văzuți. Dar și ei, dacă vă păzesc, fac aceasta numai chemați prin rugăciunile voastre. Ați citit, fără îndoială, că înșiși aceia care-l căutau pe Elisei au intrat în Samaria chiar la el, pe care doreau să-l prindă. Dar nu numai că nu i-au putut face nici un rău, dar au fost ei înșiși scăpați, ajutați de cel împotriva căruia veniseră. 12. Și apostolul Petru vă stă pildă pentru ambele situații. Irod l-a găsit, l-a luat și l-a dus la închisoare. Căci nu se ascunsese slujitorul lui Dumnezeu, ci stătuse fără teamă. Se ruga pentru el Biserica, iar Apostolul stătea liniștit la închisoare, ca semn că nu se temea. A fost trimis ca să-l trezească din somn îngerul prin care, fiind scos din închisoare, a scăpat la timp de moarte (*Fapte 12, 1-10*). 13. Același Petru, după ce l-a învins pe Simon, pe cînd semăna în popor învățăturile lui Dumnezeu, propovăduind neprihana, a întărit sufletele păgînilor, care au început să-l caute. Dar sufletele creștine l-au rugat să se retragă pentru cîtăva vreme. Și deși era dornic să pătimească, a fost înduplecat în fața rugămintilor poporului. Căci era rugat să mai aștepte, pentru a învăța și a întări poporul. Dar de ce să vorbesc mai mult? Noaptea voind să iasă din oraș și văzînd pe Hristos că-i iese în cale la poartă și că intră în oraș, L-a întrebat: Doamne, unde mergi? A răs-

puns Hristos: Vin să Mă răstignesc a doua oară. Petru a înțeles că în răspunsul dumnezeiesc se cuprinde crucea sa. Căci nu putea fi răstignit iarăși Hristos Care, primind moartea, Se despărțise de pătimirea trupului. „Ce a murit, a murit păcatului odată pentru totdeauna, iar ce trăiește, trăiește lui Dumnezeu” (Rom. 6, 10). A înțeles așadar, Petru că Hristos a doua oară va trebui să Se răstignească prin slujitorul Său. Astfel că de bunăvoie s-a întors din drum, a răspuns creștinilor care-l întrebau și, pe dată fiind ridicat, prin răstignire a cinstit pe Domnul Iisus. 14. Vedeți, așadar, că Hristos vrea să pătimească prin slujitorii Săi. Ce arată când zice acestui slujitor: „Vreau ca acesta să rămână, iar tu să Mă urmezi” și când vrea să guste roada acestui pom? Căci dacă mîncarea Lui era să facă voia Tatălui, tot la fel mîncarea Lui este să guste din suferințele noastre. Ca să luăm pildă de la Însuși Domnul, oare n-a pățimit El de bună voie, n-a fost găsit de cei ce-L căutau fiindcă a voit? Oare nu fiindcă nu venise ceasul pătimirii trecea prin mijlocul celor care-L căutau și văzîndu-L nu puteau să-L aresteze? Aceasta arată limpede că, atunci cînd Dumnezeu vrea, oricine este găsit și prins. Iar cînd nu vrea El, oricine, chiar dacă este întîlnit de ochii căutătorilor, trece și nu este ținut pe loc. 15. Așadar, nu mă duceam eu zilnic să-i văd pe mucenici, nu mă îndreptam către mucenicie? Nu treceam pe lîngă palat în dus și în întors? Și totuși nimeni nu m-a arestat, deși mă socoteau un tulburător, încît după aceea și-au dat pe față gîndurile și mi-au spus: „Ieși din oraș și du-te unde vrei”. Așteptam, vă mărturisesc, ceva deosebit, fie sabia în numele lui Hristos, fie focul. Ei, în loc de patimi, mi-au pus la îndemîină lucruri de plăcere. Dar atletul lui Hristos vrea nu plăceri, ci pătimiri. Așadar, nimeni să nu vă tulbure pentru că mi s-a pregătit căruța de surghiun, pe cît se pare chiar de către Auxențiu, care, cît îl ține gura, spune că este episcop. 16. Mulți povesteau că mi-a fost hotărîită moartea și mi-au fost trimiși ucigașii. Nici de moarte nu mă tem, nici de ucigași n-am să fug. Unde să mă duc, de vreme ce toate sînt pline de lacrimi și jale, de vreme ce s-a dat poruncă să fie scoși preoții dreptcredincioși din biserici și, dacă se împotrivesc, să fie loviți cu sabia, să fie surghiuniți toți consilierii municipali dacă nu și-au îndeplinit sarcinile? Și acestea au fost scrise cu mîna episcopului, au fost dictate de gura lui, cu care se lăuda că este cel mai învățat, aducînd aminte de vechiul exemplu cu coasa, despre care profetul scria că a fost văzută zburînd. Pe aceasta imitînd-o Auxențiu a trimis o solie în zbor peste toate orașele. Satana se preface în înger al păcii și-și folosește în rău puterea. 17. Tu, Doamne Iisuse, într-o singură clipă ai răscumpărat lumea. Auxențiu într-o singură clipă va ucide toate mulțimile de sub puterea lui, pe unele cu sabia, pe altele cu nelegiuirea? Cere cu gură de turbat și cu mîini gata de a le umple de sînge biserica mea! I se potrivește bine aceste cuvinte biblice: „Iar păcătosului i-a zis Dumnezeu: Pentru ce istorisești tu dreptățile Mele?” (Ps. 49, 16). Aceasta însemnează că nu stau la un loc pacea și nebunia, nu stau la un loc Hristos și Veliar (II Cor. 6, 15). Vă

amintiți, s-a citit chiar azi că Nabot, bărbat evlavios, stăpîn al unei vii, cerîndu-i-se de către rege să-i dea lui via, pentru ca s-o scoată și să cultive pe acel loc zarzavaturi, a răspuns regelui: „Departe de mine să-ți dau eu moștenirea părinților mei” (*III Regi 21, 3*). Regele s-a supărat că i s-a refuzat printr-un răspuns direct și drept cererea de a se face stăpîn pe avutul altuia, sfătuit fiind de soție. Nabot și-a apărat via cu propriul lui sînge. Și dacă el și-a apărat via, noi să predăm biserica lui Hristos? 18. Ce este așadar nepotrivit în răspunsul meu? Am spus adunării: Departe de mine să predau moștenirea lui Hristos. Dacă acela n-a dat moștenirea primită de la părinți, cum să dau eu moștenirea primită de la Hristos? Dar am adăugat și aceste cuvinte: „Departe de mine să dau moștenirea părinților”, adică moștenirea lăsată de Dionysius, care a murit în surghiun pentru credință, moștenirea lăsată de duhovnicul Eustorgius, moștenirea lăsată de Nyrocles și de toți episcopii credincioși dinaintea noastră. Am răspuns deci că preotul să-și facă datoria lui și împăratul pe a lui. Înainte de a-mi lua credința să-mi ia sufletul. 19. Dar cui s-o predau? Citirea de azi a Evangheliei trebuie să ne învețe ce să cerem și de la cine să cerem. Am citit și ați auzit, fără îndoială, că, pe cînd Hristos ședea pe un mînz de asină, copiii strigau și iudeii cîrteau (*Luca 19, 35-38*). Și L-au întrebat pe Domnul Iisus, despre ucenici, zicîndu-I să le dea poruncă să tacă. Dar El le-a răspuns: „Dacă vor tăcea ei, vor striga pietrele” (*Luca 19, 40*). Apoi, intrînd în templu, a alungat pe cămătari și pe zarafi și pe cei ce vindeau porumbei în casa lui Dumnezeu. Citirea aceasta a fost făcută la împlinire, fără vreo rînduială anume din partea noastră; dar ea se potrivește bine cu împrejurarea. Întotdeauna laudele lui Hristos sînt lovituri ale celor necredincioși. Și acum, cînd este lăudat Hristos, ereticii zic că se stîrnește o răzvrătire. Ereticii zic că acestora li se pregătește moartea și într-adevăr au moartea în laudele lui Hristos. Cum îi poate El răbda laudele, cînd spun despre El că este fără puteri? Așa că și azi cînd este lăudat Hristos se biciuiește nebunia arienilor. 20. Gerasenii nu puteau răbda prezența lui Hristos (*Luca 8, 37*); aceștia de acum, mai răi decît gerasenii, nu pot răbda nici lauda lui Hristos. Văd pe copii cîntînd slava lui Hristos, fiindcă scris este: „Din gura pruncilor și a celor ce sug ai săvîrșit laudă” (*Ps. 8, 3*). Ei rîd de această vîrstă mică, dar plină de credință, cînd zic: „Iată, de ce strigă?” Dar Hristos le răspunde: „Dacă vor tăcea ei vor striga pietrele” (*Luca 19, 40*), adică vor striga cei mai puternici, vor striga și tinerii, vor striga și cei mai în vîrstă, vor striga și bătrînii. Aceștia sînt pietre întăritoare lîngă acea piatră despre care este scris: „Piatra pe care n-au luat-o ziditorii în seamă, a ajuns în capul unghiului” (*Ps. 118, 22*). 21. Îndemnat așadar de laude, Hristos intră în templul Său, ia biciul și alungă din templu pe zarafi (*Ioan 2, 15*). Nu îngăduie ca în templul Său să se găsească slujitori ai banului, nu îngăduie ca în templul Său să fie tarabe de negustori. Ce sînt tarabele dacă nu onoruri? Ce sînt porumbeii, dacă nu minți simple, care urmează credința curată și nepătată a sufletului? Iar eu să aduc în templu pe cei pe care Hristos îi alungă? I se poruncește să iasă celui ce vin-

de vrednicii și cinstiri. I se poruncește să iasă celui ce vrea să vîndă mințile simple ale credincioșilor. 22. Așadar, este alungat Auxentiu, este dat afară Mercurinus. Este un om primejdios cu două nume. Ca să nu fie cunoscut cine este, și-a schimbat numele; fiindcă aici fusese un episcop arian Auxentiu, se numește și el Auxentiu ca să amăgească mulțimea pe care o avusese acela înainte. Și-a schimbat numele, dar nu și necredința. Și-a scos pielea de lup și a îmbrăcat alta tot de lup. Nu-i e de nici un folos că și-a schimbat numele; se știe cine este. Într-un fel i se zicea în părțile Scitiei și în altfel este numit aici. Are nume după regiuni. Are așadar, pînă acum, două nume. Și dacă va pleca de aici în altă parte, va avea și pe al treilea. Căci cum ar răbda să-i rămînă numele care arată o atît de mare nelegiuire? În Scitia a făcut nelegiuiri mai mici și a roșit așa de tare încît și-a schimbat numele. Aici a îndrăznit să facă altele mai mari; dar va voi, oriunde se va duce, să fie trădat după nume? Va scrie cu mîna sa să se verse sîngele atîtor popoare și va putea să stea cu sufletul liniștit? 23. Domnul Iisus îi alunga pe puțini din templul Său, Auxentiu nu lasă nici unul. Iisus l-a dat afară din templul Său cu biciul, Auxentiu cu sabia. Iisus cu biciul, Mercurinus cu securea. În bunătatea Sa, Domnul îi bate cu biciul pe nelegiuitori și nu prigonește pe credincioși cu sabia. Bine ați zis astăzi despre el: Să poarte legile sale cu el. Le va purta, chiar dacă nu vrea. Își va purta conștiința sa, chiar dacă nu poartă un act scris. Își va purta sufletul său scris cu sînge, chiar dacă nu va purta o scrisoare scrisă cu cerneală. Este scrisă, Iuda, osînda ta, cu condei de fier și cu unghie de diamant este scrisă pe pieptul tău (*Ier. 17, 1*), adică este scrisă acolo unde a ajuns. 24. Îndrăznește să pomenească de o dezbateră după ce s-a mînjit de sînge și de crimă? Pe cei ce nu i-a putut amăgi cu cuvîntul socotește că va trebui să-i lovească cu sabia, dictînd cu gura, scriind cu mîna legi sîngeroase și socotind că o lege poate porunci oamenilor credința. N-a auzit ceea ce s-a mai spus astăzi: „Că nu se va îndrepta omul din faptele legii” (*Gal. 2, 16*), sau: „Prin lege am murit legii, ca să trăiesc lui Dumnezeu” (*Gal. 2, 19*), adică prin legea duhovnicească a murit față de tălmăcirea trupestă a legii. Și noi, prin legea Domnului nostru Iisus Hristos, vom muri acestei legi, care întărește hotărîrile necredinței. Nu legea, ci credința lui Hristos a adunat Biserica. Legea nu este din credință. „Iar dreptul din credință va fi viu”. Credința, așadar, nu legea face pe cel drept. Căci dreptatea nu este prin lege, ci prin credința în Hristos. Cel ce respinge credința și prescrie drepturile legii, acela se dovedește nedrept, fiindcă „dreptul din credință va fi viu” (*Gal. 3, 11*). 25. Așadar, să urmeze cineva această lege, dată de conciliul de la Arimini, în care Hristos este numit făptură omenească? Dar spun ei: „Dumnezeu a trimis pe Fiul Său, făcut din femeie, făcută sub lege” (*Gal. 4, 4*). Deci făcut, adică creat. Oare n-au în vedere ceea ce au arătat, că se zice Hristos făcut, dar din femeie, adică făcut potrivit nașterii Fecioarei, Cel ce S-a născut din Tatăl potrivit nașterii dumnezeiești? S-a mai citit astăzi că „Hristos ne-a

răscumpărat prin blestemul legii, făcîndu-Se pentru noi blestem” (*Gal. 3, 13*). Oare este Hristos blestem potrivit dumnezeirii? De ce este numit blestem te învață Apostolul spunînd ce s-a scris: „Blestemat este tot cel spînzurat pe lemn” (*Gal. 3, 13*), adică Acela Care a luat în trupul Său trupul nostru, în carnea Sa slăbiciunile noastre și blestemele noastre, pentru ca să se răstignească. Căci n-a fost El blestemat, ci în tine blestemat. Se spune în altă parte: „N-a cunoscut păcatul, dar S-a făcut pentru noi păcat; fiindcă a primit păcatele noastre ca să le înlăture prin legămîntul pătimirii Sale” (*II Cor. 5, 21*). 26. Acestea, fraților, eu le-aș dezbate mai deplin în fața lui și a voastră; dar fiind sigur că voi cunoașteți credința, el fuge de exemplul vostru și a ales doar cîțiva păgîni, patru sau cinci, care-l cunosc, dacă a ales cumva pe vreunii. Aș vrea ca aceștia să fie în adunarea tuturor, nu ca să judece despre Hristos, ci ca să audă despre măreția lui Hristos. Totuși ei au glăsuțit despre Auxențiu, în a cărui evlavie arătată zilnic n-au crezut. Ce osîndă este mai mare pentru el, decît că a fost învins fără potrivnic în fața judecătorilor săi? Așadar, acum ne întemeiem și pe hotărîrea lor dată împotriva lui Auxențiu. 27. Este pe bună dreptate osîndit, fiindcă și-a ales păgîni, fiindcă a părăsit învățătura Apostolului care zice: „Îndrăznește cineva dintre voi, avînd vreo pîră împotriva altuia, să se judece împotriva celor nedrepti și nu înaintea celor sfinți? Oare nu știți că sfinții vor judeca lumea?” (*I Cor. 6, 1-2*). Și mai departe zice: „Oare nu este între voi nici un om înțelept care să poată judeca între frate și frate? Ci frate cu frate se judecă și aceasta înaintea necredincioșilor?” (*I Cor. 6*). Vedeți că alegerea lui este împotriva autorității Apostolului. Voi alegeți dacă trebuie să-l urmăm ca învățător pe Auxențiu sau pe Pavel. 28. Dar de ce să vorbesc despre Apostol, cînd Însuși Domnul strigă prin profet: „Ascultați-Mă pe Mine voi, cunoscători ai dreptății, popor care ești cu legea Mea în inimă!”. Dumnezeu zice: „Ascultați-Mă pe Mine, voi, cunoscători ai dreptății” (*Isaia 51, 7*). Auxențiu zice: „Nu cunoașteți dreptatea”. Vedeți că el disprețuiește în voi pe Dumnezeu, fiindcă respinge adevărul profeției cerești? „Ascultați-Mă, poporul Meu”, zice Dumnezeu, nu zice: „Ascultați, păgîni”. Nu zice: „Ascultați, iudei”. Căci cel care fusese poporul lui Dumnezeu s-a făcut popor al păcatului. Și cel care era popor al păcatului a început să fie popor al lui Dumnezeu fiindcă a crezut în Dumnezeu. Așa judecă acest popor care are în inimă legea dumnezeiască și nu pacea omenească. Legea scrisă nu cu cerneală, ci cu duhul Dumnezeului Celui viu, pecetluită nu pe hîrtie, ci în inimă (*II Cor. 3, 3*). Legea harului, nu a sîngelui. Așadar, ce nedreptate vă face cel care refuză, sau cel care alege ascultarea voastră? 29. Strîmtorat din toate părțile, fuge la iscusința preoților săi. Vrea să ațîțe supărarea împăratului, zicînd că trebuie să judece un tînăr catehumen, necunoscător al legii sfinte, și să judece în consistoriu, ca și în anul trecut, cînd am fost chemat la palat, pe cînd se duceau tratative în prezența celor mai mari și împăratul voia să răpească biserica. Eu atunci să fi fost înduplecat de priveliștea sălii imperiale,

să nu-mi fi ținut vrednicia de preot, sau să fi plecat pentru că dreptatea era încălcată? Oare nu-și amintesc că atunci cînd poporul a aflat că m-a cerut palatul, cu atîta putere a năvălit încît ei n-au fost în stare să-l oprească și că, atunci cînd a ieșit comitele militar cu soldați pentru a alunga mulțimea, toți s-au expus morții pentru credința în Hristos? Oare nu mi s-a cerut atunci să vorbesc poporului pentru a-l liniști, să dau asigurări că nici unul nu va intra în clădirea bisericii? Și deși mi s-a cerut ajutor să fac un bine, totuși s-a stîrnit mînia împotriva mea pentru că a venit poporul la palat. Așadar, în această atmosferă de mînie doreau ei să mă întorc. 30. Am chemat poporul înapoi, dar de ură n-am scăpat, ură care socotesc că trebuie potolită, nu temută. De ce să ne temem pentru numele lui Hristos? Sau poate că trebuie să mă necăjească învinuirile care mi le aduc zicînd: „Ambrozie spune că împăratul n-are dreptul să ia în primire biserica la care merge. Ambrozie vrea să aibă mai mare putere decît împăratul”. Să se tăgăduiască împăratului puțința de a merge la biserică? Spunînd acestea ei doresc să găsească ceva rău în cele spuse de mine, precum iudeii, care ispiteau pe Hristos cu cuvinte viclene, zicînd: „Învățătorule, se cuvine să dăm dajdie Cezarului, sau nu?” (*Matei 22, 17*). Dar întotdeauna se stîrnește în slujitorii lui Dumnezeu ura față de Cezar? Și pentru aceea cheamă necredința la defăimare, ca s-o folosească împotriva numelui imperial? Și aceștia pot să spună că n-au nelegiuirea celor a căror învățătură o imită? 31. Vedeți cu cît sînt mai răi arienii decît iudeii. Aceia întrebau dacă trebuie plătită dajdie Cezarului; aceștia vor să dea împăratului dreptul bisericii. Dar după cum necredincioșii își urmează învățătorul lor, tot așa noi trebuie să răspundem cum ne-a învățat Domnul și Făcătorul nostru. Gîndind Iisus la viclesugurile iudeilor, a zis către ei: „De ce Mă ispitiți? Arătați-Mi dinarul” (*Matei 22, 18, 19*). Și cînd I l-au dat, a zis: „Al cui este chipul acesta și inscripția de pe el?”. Răspuns-au ei: Ale Cezarului. Și a zis lor Iisus: „Dați Cezarului cele ce sînt ale Cezarului și lui Dumnezeu cele ce sînt ale lui Dumnezeu” (*Matei 22, 28-29*). Așadar, și eu le spun celor ce mi se împotrivesc: Arătați-mi dinarul. Iisus a văzut dinarul Cezarului și a zis: „Dați Cezarului cele ce sînt ale Cezarului și lui Dumnezeu cele ce sînt ale lui Dumnezeu”. Oare cei ce vor să ocupe bisericile pot să arate dinarul Cezarului? 32. Dar în biserică eu cunosc un singur chip, acela al lui Dumnezeu Cel nevăzut, căci a zis Dumnezeu: „Să facem pe om după chipul și asemănarea noastră” (*Fac. 1, 26*), chip despre care s-a scris că este Hristos, „strălucirea slavei și chipul ființei lui Dumnezeu” (*Evr. 1, 3*). În acest chip eu văd pe Tatăl, precum a zis Însuși Domnul Iisus: „Cine Mă vede pe Mine vede și pe Tatăl” (*Ioan 14, 9*). Acest chip nu este despărțit de Tatăl, Care m-a învățat că este unitatea Treimei zicînd: „Eu și Tatăl una sîntem” (*Ioan 10, 30*). Și mai departe: „Toate pe care le are Tatăl sînt ale Mele” (*Ioan 16, 15*). Și despre Sfîntul Duh a zis că este Duhul lui Hristos, primit de la Hristos, precum este scris: „Din al Meu va lua și vă va vesti” (*Ioan 14*). 33. Așadar, ce răspuns al meu a fost fără

umilință? Dacă dajdie cere nu i-o tăgăduim. Ogoarele Bisericii plătesc dajdie. Dacă vrea ogoarele împăratul, are puterea să le ceară. Nimeni dintre noi nu se împotrivește. Poate să prisosească pentru săraci darea poporului. Să nu-și facă supărare pentru ogoare, să le ia, dacă așa-i place împăratului. Nu le dăruiesc, dar nu mă împotrivesc dacă le ia. Caută aur, le pot spune: Argint și aur eu nu caut. Dar ei își fac supărare că se cheltuiește aur. Eu nu mă tem de această supărare. Am vistiernici: vistiernicii mei sînt săracii Lui Hristos, această comoară știu că o adun. O, de mi s-ar aduce întotdeauna această învinuire că se cheltuie aur pentru săraci! Dacă mi se impută că le cer acestora apărarea, nu o tăgăduiesc, ci chiar o caut. Am apărare, dar în cuvintele săracilor. Acei orbi și șchiopi, slabi și bătrîni, sînt mai puternici decît războinicii cei puternici. Darurile făcute săracilor Îl îndatorează pe Dumnezeu, fiindcă scris este: „Cel ce dăruiește celui sărac împrumută Domnului” (*Pilde 19, 18*). Adesea ajutoarele luptătorilor nu dobîndesc harul dumnezeiesc. 34. Ei mă mai învinuiesc spunînd că amăgesc poporul prin imnurile și cîntecele mele. Așa e, nici asta n-o tăgăduiesc. Mare este acest cîntec și nimic nu e mai puternic decît el. Într-adevăr, ce e mai măreț decît puterea mîntuitoare a Sfintei Treimi, care zilnic se prăznuiește în fața poporului? Toți pe întrecute rîvnesc să-și spună credința, să mărturisească în stihuri că ei cunosc pe Tatăl, pe Fiul și pe Sfîntul Duh. S-au făcut așadar, toți propovăduitori, deși înainte abia dacă puteau fi ucenici. 35. Ce lucru poate fi mai vrednic de ascultare decît să urmărim pilda lui Hristos, Care „a luat chip de om, S-a smerit pe Sine, ascultător făcîndu-Se pînă la moarte” (*Filip. 2, 7-8*). Prin umilință El i-a eliberat pe toți. „Căci precum prin neascultarea unui om s-au făcut păcătoși cei mulți, tot așa prin ascultarea Unuia se vor face drepti cei mulți”. Așadar, dacă El a ascultat, să primească și ei învățătura ascultării Celui la Care noi ținem, spunîndu-le celor ce pricinuesc supărare împăratului: „Plătim Cezarului cele ce sînt ale Cezarului și lui Dumnezeu cele ce sînt ale lui Dumnezeu” (*Matei 22, 21*). Dajdia este a Cezarului și nu se tăgăduiește, biserica este a lui Dumnezeu și nu trebuie să se supună Cezarului, fiindcă templul lui Dumnezeu nu poate fi cuprins în dreptul Cezarului. 36. Nimeni nu poate tăgădui că s-a vorbit cu cinste despre împărat. Dar ce este mai cinstitor decît ca împăratului să i se spună că este fiul lui Dumnezeu? Cînd se spune aceasta, se spune că e fără păcat, se spune că este cu har. Dar împăratul este în Biserică, nu deasupra Bisericii. Împăratul cel bun caută ajutorul Bisericii, nu-l respinge. Acestea le spunem cu umilință, dar le arătăm întotdeauna. Unii amenință cu foc, sabie, surghiun. Noi, ucenicii Lui Hristos, am învățat să nu ne temem. Și cei ce nu se tem nu se îngrozesc tare niciodată. Scris este: „Săgețile copiilor s-au făcut rănile lor” (*Ps. 63, 8*). 37. Se pare că am răspuns îndeajuns la întrebările care mi s-au pus. Acum îi întreb eu pe ei ceea ce a întreb și Mîntuitorul: „Botezul lui Ioan era din cer sau de la oameni?” (*Luca 20, 4*). Și iudeii n-au putut să-I răspundă. Dacă iudeii n-au înlăturat bote-

zul lui Ioan, de ce Auxențiu înlătură Botezul lui Hristos? Căci acest Botez nu este de la oameni, ci din cer, pe care ni l-a adus îngerul cel de mare sfat, ca să ne îndreptăm în Domnul (*Isaia 9, 6*). De ce așadar crede Auxențiu că popoarele credincioase trebuie să se boteze din nou, de vreme ce au fost botezate în numele Sfintei Treimi? Apostolul zice: „O singură credință, un singur botez” (*Ef. 4, 5*), și spune că este potrivit oamenilor, nu al lui Hristos, iar Auxențiu disprețuiește porunca lui Dumnezeu (*Luca 7, 30*) și osîndește Botezul, pe care Hristos ni l-a dat pentru răscumpărarea păcatelor noastre.

Scrisoarea a XXII-a

FRATELE CĂTRE SORA SA MAI IUBITĂ DECÎT VIAȚA ȘI DECÎT OCHII

1. Fiindcă de obicei nu te las fără știri despre cele ce se petrec aici în lipsa ta, iată, să știi că sfinții martiri s-au găsit de către noi. Cînd am sfințit biserica, mulți au început să ceară într-un glas, zicînd: Să sfințești și biserica aceasta ca și pe cea de la Roma. Le-am răspuns: O voi face dacă voi afla relicvele martirilor. Și îndată m-am simțit stăpînit ca de căldura unei presimțiri. 2. Ce să-ți spun? Domnul mi-a trimis harul Său. Am poruncit clericilor înfiorați să facă săpături lîngă basilica sfinților Felix și Nabor. Au început să se arate semne. Am adus oameni care să scormonească încet, cu mîinile, la arătarea noastră, și au început să se vadă sfinții martiri. În tăcerea noastră s-a luat o urnă și s-a așezat ușor lîngă locul sfîntului mormînt. Am găsit doi bărbați de o mărime cu totul deosebită, cum îi arăta vîrsta de mai înainte. Toate oasele erau întregi, se vărsase foarte mult sînge. Două zile convoaie de mulțime venită să vadă rămășițele pămîntești. Ce să-ți spun? Le-am așezat cu rînduiala care se cerea și odată cu seara le-am transportat la biserica Fausta. Acolo toată noaptea s-a făcut strajă și priveghere. A doua zi le-am dus în biserica numită Ambroziana. Pe cînd le duceam acolo un orb s-a vindecat. Am ținut către popor o cuvîntare cam în acest chip: 3. Cînd v-am văzut adunați pe o întindere atît de mare, atît de mulți, cum nu s-a mai auzit, gîndindu-mă la îndatoririle cerute de harul dumnezeiesc, așa cum au strălucit ele în sfinții martiri, mărturisesc că nu mă socoteam la înălțimea sarcinii de a vă vorbi, nu mă simțeam în stare de a spune în cuvinte ceea ce abia cuprind cu ochii și ceea ce simt în suflet. Dar, cînd au început să se citească după cuviință cele din Sfînta Scriptură, mi-a dat puteri Sfîntul Duh, care a vorbit în prooroci, să grăiesc ceva vrednic de adunarea și așteptarea voastră, precum și de meritele sfinților martiri. 4. „Cerurile spun, zice psalmistul, slava lui Dumnezeu” (*Ps. 18, 1*). Ori de cîte ori se citește psalmul cu acest început mi se pare că nu stihile materiale, ci puterile cerești aduc lui Dumnezeu laude vrednice de El. Priviți la dreapta și la stînga mea sfintele rămășițe, vedeți bărbații cu viață cerească, priviți aceste trofee ale

unor suflete mari. Cerurile sînt acelea care spun slava lui Dumnezeu, iar face-re-a mîinilor Lui Îi vestește tăria. Căci nu plăcerile veacului, ci harul lucrării dumnezeiești le-a adus tăria pătimirii prea sfinte. Cu mult înainte, prin dove-zile lor de virtute și de viață sfîntă, martiriul lor a vestit că ei au rămas neclintîți în fața ispitelor acestui veac. 5. Cerul este ținta vieții lui Pavel: „Viața noastră este în cer” (*Filip. 3, 20*). Despre cer ne vorbesc Iacob și Ioan, care se numesc fiii tunetului (*Marcu 3, 17*) și de aceea Ioan vede cerul asemenea Cuvîntului, care era la Dumnezeu (*Ioan 1, 1*). Însuși Domnul Iisus era cer de veșnică lumină cînd vorbea de slava lui Dumnezeu, pe care înainte nimeni n-o văzuse. Și de aceea a zis: „Pe Dumnezeu nimeni nu L-a văzut vreodată; Fiul Cel Unul-Născut, care este în sînul Tatălui, Acela a mărturisit” (*Ioan 1, 18*). Dacă vrei să găsești lucrarea mîinilor lui Dumnezeu, ascultă-l pe Iov, care zice: „Duhul dumnezeiesc, care m-a făcut” (*Iov 33, 4*). Și de aceea, întărit cu acte de mărtu-rie împotriva diavolului, și-a păstrat pecetea unei statornicii nevătămate. 6. „Ziua zilei spune cuvînt” (*Ps. 18, 2*). Iată zilele primăverii, pe care nu le schimbă nici un nor al nopții. Iată zilele primăverii, pline de lumină și de stră-lucire veșnică; ele, printr-un cuvînt nu de formă, ci din inimă curată, au rostit Cuvîntul lui Dumnezeu, statornice în mărturisire, stăruitoare în mucenicie. 7. Un alt psalm spune: „Cine este ca Dumnezeul nostru, Cel ce locuiește întru cele înalte și spre cele smerite privește, în cer și pe pămînt” (*Ps. 12, 5*). A privit desigur cele de jos Dumnezeu, Care a ridicat rămășițele sfinților martiri ai bisericii Sale, de sub glia cea nevrednică de luat în seamă, le-a înălțat sufletele la cer, iar trupurile le-a lăsat pe pămînt. Cel ce scoate din pulbere pe cel sărac și din gunoi pe cel sărman (*Ps. 12, 7*), pe aceștia, precum vedeți, i-a așezat împreună cu fruntașii poporului său. Pe care alți fruntași ai poporului sîntem datori să-i cinstim, dacă nu pe sfinții martiri, în al căror număr cu mult înainte sînt socotiți între cei dintîi Protasie și Gervasie, care au făcut ca biserica din Mediolanum lipsită de martiri, mamă a multor fii, să se bucure de proprie pătimire și prin titluri și prin exemple? 8. Nu este departe de adevărata cre-dință „Ziua zilei spune cuvînt” (*Ps. 18, 2*), inima inimii, viața vieții, învierea învierii. „Și noaptea nopții vestește știință” (*Ps. 18, 2*), adică trupul trupului, a cărui pătimire a arătat tuturor adevărata știință a credinței. Nopți frumoase, nopți luminoase, care au stele. „Căci precum stea de stea se deosebește în stră-lucire, așa este și învierea morților” (*I Cor. 15, 41*). 9. Nu fără dreptate cei mai mulți numesc acest martiriu înviere. Dar să vedem dacă acești martiri au înviat pentru ei, sau pentru noi. Ați auzit, ba ați și văzut voi înșivă, că mulți au fost curățîți de demoni, că foarte mulți chiar, cînd s-au atins cu mîinile de îmbrăcămîntea sfinților, au fost vindecați de bolile de care sufereau, că s-au adeverit minunile vechiului timp, cînd la venirea Domnului Iisus un mare har se cobora pe pămînt; la fel acum, în umbra trupului celor sfinți vedeți că mulți s-au însănătoșit. Cîte basmale, cîte obiecte de îmbrăcămînt sînt atinse de sfin-

tele moaște și prin această atingere devin lecuitoare! Toți se bucură să atingă acoperământul moaștelor și atingându-le să se facă sănătoși. 10. Slavă Ție, Doamne Iisuse, că ai trezit pentru noi astfel de duhuri ale sfinților martiri, în acest timp, cînd Biserica Ta are nevoie de mari ajutoare de la Tine. Să știe toți ce fel de luptători caut eu, care să se poată apăra, dar care să nu atace. Pe aceștia i-am dobîndit eu, pentru tine, mulțime credincioasă, pentru ca ei să fie de folos tuturor și să nu facă rău nimănui. Astfel de apărători doresc, astfel de soldați am: nu soldați ai veacului, ci soldați ai lui Hristos. Nu mă tem de nimic rău din partea unora ca aceștia, fiindcă ocrotirea lor cu cît e mai mare cu atît e mai sigură. Doresc ajutorul acestora și pentru aceia care mă pizmuiesc pentru ei. Să vină așadar și să vadă pe cei din alaiul meu. Nu tăgăduiesc că sînt înconjurat de astfel de arme. „Unii se laudă cu căruțele lor, alții cu caii lor; iar noi ne lăudăm cu numele Domnului Dumnezeuului nostru (Ps. 19, 8). 11. Dumnezeuiasca Scriptură ne spune că Elisei, pe cînd era împresurat de oastea sirienilor, i-a zis slujitorului, care se temea, să nu se teamă, „fiindcă, a zis el, sînt mai mulți pentru noi decît împotriva noastră” (IV Regi 11, 16) și, ca să dovedească aceasta, i-a cerut lui Giez să deschidă ochii. Acesta deschizîndu-i a văzut că lingă profet sînt nenumărate oști de îngeri. Noi, chiar dacă nu-i vedem, îi simțim totuși. Erau închiși ochii noștri cît timp zăceau acoperite trupurile sfinților. Domnul ne-a deschis ochii, am văzut ajutoarele de care sîntem adesea ocrotiți. Nu le vedeam, dar le aveam. La temerile noastre parcă ne-a spus Dumnezeu: Priviți cîți martiri v-am dat. Cu ochii astfel deschiși privim slava Domnului trecută în prețuirea martirilor, prevăzută în lucrarea lor. Am scăpat, fraților, de o sarcină nu neînsemnată a rușinii: aveam ocrotitor și nu știam. Am găsit unul prin care ni se părea că sîntem mai presus de cei mari. Am dobîndit cunoașterea sfinților martiri, pe care ei au pierdut-o. 12. Sînt scoase moaștele din mormîntul sărăcăcios, sînt arătate cerului trofee. Pămîntul este ud de sînge, se văd semnele roșii ale triumfului, moaștele nepîngărite, găsite la locul și rîndul lor, capul smuls de pe umeri. Acum bătrînii repetă că au auzit cîndva de numele acestor martiri și că le-au citit numele. Pierduse cetatea martirii săi și-i primise pe alții străini. Deși acesta este un dar al lui Dumnezeu, totuși nu pot să tăgăduiesc că Domnul Iisus a dat har timpurilor preoției mele. Și fiindcă nu merit să fiu eu însumi martir, v-am găsit vouă martiri. 13. Să treacă victimele triumfului în locul în care Hristos este jertfă. Deasupra jertfelnicului este Cel ce a pățimit pentru toți. Sub jertfelnic sînt cei care au fost răscumpărați prin pătimirea Lui. Acest loc îl hotărisem pentru mine; căci se cade ca preotul să se odihnească acolo unde de obicei slujește. Dar dăruiesc sfintelor jertfe partea din dreapta, fiindcă locul acesta se cade martirilor. Să stringem, așadar, sfintele moaște și să le ducem într-o clădire vrednică de ele și toată ziua s-o prăznuim cu credincioasă supunere. 14. Poporul a strigat să amînăm ziua așezării moaștelor și a dobîndit ca aceasta să fie ziua următoare. Iar în ziua următoare

am vorbit iarăși poporului, precum urmează: 15. Ieri am căutat să tălmăcim versetul: „Ziua zilei spune cuvînt” (*Ps. 18, 2*), așa cum ne-a ajutat cugetul. Astăzi mi se pare că Scriptura sfîntă a făcut preziceri nu numai pentru timpul trecut, dar și pentru cel de față. Căci de vreme ce zi și noapte vă văd mereu adunați în mare număr, îmi dau seama că aceste zile au fost profețite pentru ieri și azi de cîntecele Psalmistului, zile despre care se spune foarte bine: „Ziua zilei spune cuvînt” ca și aceste nopți, despre care de asemenea se spune în chip foarte potrivit situației de acum, că „Noaptea nopții vestește știința” (*Ps. 18, 2*). Căci ce altceva ați făcut aici, timp de două zile, decît că ați rostit din adîncul inimii cuvîntul lui Dumnezeu, dovedind că aveți știința credinței? 16. Sînt și unii care se uită cu ochi răi la mulțimea voastră. Ei nu pot răbda cu sufletele lor pizmașe mulțimea voastră, urăsc pricina mulțimii voastre. Și ajung, în nebunia lor, să tăgăduiască meritele martirilor, ale căror fapte minunate chiar demonii le recunosc. Dar aceasta nu este de mirare, dacă atît de mare este răutatea necredincioșilor încît adesea este mai ușor de răbdat mărturisirea diavolului. Căci zicea diavolul: „Iisuse, Fiul lui Dumnezeu Cel viu, de ce ai venit înainte de vreme să ne chinuiești?”. Și deși iudeii auzeau acestea, ei însăși Îl tăgăduiau ca Fiu al lui Dumnezeu. Acum i-ați auzit pe demoni strigînd, mărturisind martirilor că nu pot răbda osînde și zicînd: De ce ați venit să ne chinuiți atît de rău? (*Matei 8, 29*). Dar arienii zic: Aceștia nu sînt martiri și nu pot să-l chinuie pe diavol, nici să libereze pe cineva, fiindcă chinurile demonilor se dovedesc chiar prin glasurile lor, după cum binefăcerile martirilor se arată prin însănătoșirea celor bolnavi și prin mărturia celor eliberați. 17. Ei nu recunosc că orbul a început să vadă, dar el recunoaște că a fost vindecat. El zice: Nu vedeam și văd. El zice: Nu mai sînt orb, și întărește zisele prin starea lui însăși. Ei tăgăduiesc binefacerea, dar nu pot tăgădui îndeplinirea ei. Este cunoscut acel om, pe nume Severus, măcelar de meserie, slujitor într-un serviciu public. După ce a orbit n-a mai putut lucra. A chemat să dea mărturie pentru el pe cei în slujba cărora fusese mai înainte. Pe aceștia i-a chemat ca martori ai orbirii sale. El spune tare că de îndată ce s-a atins de îmbrăcăminte martirilor, de pînzele cu care sînt învelite moaștele, și-a recăpătat vederea. 18. Oare nu este cazul acesta asemănător cu cel despre care citim în Evanghelie? Știm că puterea este a singurului Înfăptuitor și o lăudăm. Nu interesează însă dacă este o lucrare sau un dar, de vreme ce se dăruiește în lucrare și se lucrează în dar. A dăruit altora să săvîrșească, dar lucrează numele Lui în lucrarea lor. Citim așadar în Evanghelie că iudeii, cînd au văzut că acel orb s-a lecuit, s-au dus să ceară mărturia părinților. Întrebarea era: Cum vede fiul vostru? Fiindcă el zicea: „Eram orb, dar acum văd” (*Ioan 9, 25*). La fel spune și acesta: Am fost orb și acum văd. Întrebați-i pe alții dacă nu mă credeți, întrebați-i pe străini, ca să nu vă închipuiți că am făcut vreo înțelegere cu părinții. Mai rea este îndărătnicia acestora decît a iudeilor. Ei, cînd s-au îndoit, au pus

întrebări părinților. Aceștia pe ascuns întreabă, iar în față tăgăduiesc, fiindcă nu în lucrare nu cred, ci în Înfăptuitorul ei. 19. și 20. Dar întreb de ce nu cred ei, dacă unii pot fi vindecați de către martiri? Aceasta înseamnă a nu crede lui Hristos, când El Însuși a zis: „Și mai mari decât acestea veți face” (*Ioan 14, 12*), cuvinte care se potrivesc și acestor martiri, ale căror merite sînt de mult în putere și ale căror trupuri au fost de curînd descoperite. Întreb dacă ei pe mine sau pe martori îi pizmuiesc? Dacă pe mine, oare sînt făcute de mine niscaiva minuni? Ce s-a făcut prin lucrarea mea și în numele meu? De ce, așadar, mă pizmuiesc ei pentru ceea ce nu este al meu? Dacă tăgăduiesc pe martiri (se înțelege că dacă nu mă pizmuiesc pe mine, ei pizmuiesc pe martiri), arată că martirii au fost de altă credință decât aceea în care cred. Căci altfel n-ar pizmui lucrările lor dacă n-ar gândi că în martiri a fost o credință pe care ei n-o au. Nici chiar demonii nu pot tăgădui acea credință întărită de tradiția strămoșească; în schimb arienii o tăgăduiesc. 21. Am auzit astăzi cum cei asupra cărora se puneau mîinile, spuneau că nimeni nu se va vindeca dacă nu va crede în Tatăl, în Fiul și în Sfîntul Duh, că acela care tăgăduia pe Sfîntul Duh și care nu credea în atotputernicia Sfîntei Treimi era mort și înmormîntat. Mărturisește aceasta diavolul, dar arienii nu vor să mărturisească. Zice diavolul: Cine tăgăduiește dumnezeirea Sfîntului Duh, să fie chinuit cum am fost chinuit eu însumi de martiri. 22. Nu primesc de la diavol dovadă, ci mărturisire. Fără voie a spus diavolul, silit și chinuit. Ceea ce înăbușă viclenia scoate la iveală schingiuirea. Diavolul dă înapoi în fața loviturilor, iar arienii pînă acum nu știu să dea înapoi. Cîte au răbdare și în ce chip de la Faraon, și cum s-au întărit în nenorocirile lor! Precum citim că este scris, zicea diavolul: „Te știm cine ești, ești Fiul Dumnezeului Celui viu” (*Marcu 1, 24*). Iudeii ziceau: „Nu știm cine ești” (*Ioan 9, 29*). Demonii ziceau azi ca și ieri și ca și ieri noapte: Știu că sînteți martiri. Iar arienii zic: Nu știm, nu vrem să știm, nu vrem să credem. Demonii spun martirilor: Ați venit să ne pierdeți. Arienii zic: Nu sînt adevărate chinurile demonilor, ci plăsmuiri și minciuni. Am auzit de multe născociri, dar nimeni pînă acum n-a putut să-și închipuie vreodată că demonii se prefac că există. Ce înseamnă faptul că îi vedem zbatîndu-se pe cei asupra cărora se pune mîna? Unde este aici înșelăciunea? Unde este prefăcătoria? 23. Dar n-am să chem eu glasul demonilor pentru susținerea martirilor. Sfintele patimi să fie dovedite prin binefacerile lor. Au judecători, dar curățiți, au martori, dar achitați. Mai bună este mărturia pe care o aduce însănătoșirea celor care au venit slăbănogi. Mai bun este glasul singelui, căci singele are glas răsunător, care se înalță de pe pămînt la cer. Ați citit cuvintele lui Dumnezeu: „Sîngele fratelui tău strigă către Mine” (*Fac. 4, 10*). Și acest sînge strigă prin culoarea sa; sîngele strigă spre vestirea lucrării. Sîngele strigă spre triumful pătimirii. V-a fost îndeplinită cererea voastră de a amîna de ieri pînă azi depunerea moaștelor.

Scrisoarea a XXIII-a

EPISCOPUL AMBROZIE
CĂTRE PREAIUBIȚII STĂPÎNI
ȘI FRAȚI EPISCOPI ADUNAȚI LA AEMILIA

1. Dumnezeuiasca Scriptură și experiența bătrînilor ne învață că nu este un lucru ușor a fixa sărbătorirea zilei de Paști. Înaintașii noștri, adunîndu-se în Sinod la Niceea, între acele hotărîri, pe cît de adevărate pe atît de vrednice de cinstire, în legătură cu credința și cu sărbătorirea Paștilor, prin cei mai pricepuți în socoteli au luat numărul de nouăsprezece ani și l-au așezat ca pe un fel de cerc, care să fie exemplu și pentru ceilalți ani. Acest cerc l-au numit ennea-decateridă, urmînd ideea că nu trebuie să plutim într-un fel de părere deșartă asupra unei astfel de sărbătoriri, ci, găsind o socoteală exactă, în așa fel să fie întrunit simțămîntul tuturor, încît într-o aceeași noapte pretutindeni să se săvîrșească slujba Învierii Domnului. 2. Preaiubiți stăpîni și frați, nu se cuvine ca noi să rătăcim în păreri deosebite și să ne depărtăm de adevăr pentru a se impune tuturor creștinilor oarecare trebuință de a sărbători această zi. Domnul Însuși a ales ziua în care să se sărbătorească Paștile și de la aceasta trebuie să pornim și noi în socoteala cea adevărată. Căci scris este: „Și a sosit ziua în care trebuia să se jertfească mielul de Paști. Și a trimis pe Petru și pe Ioan, zicînd: Mergeți și pregătiți să mîncăm Paștile. Iar ei i-au zis: Unde voiești să pregătim? Și El le-a zis: Iată, cînd veți intra în cetate, vă va întîmpina un om ducînd un vas de lut cu apă: mergeți după el în casa în care va intra. Și veți zice stăpînului casei: Învățătorul îți zice: Unde este încăperea în care să mîncăm Paștile cu ucenicii Mei? Și acela vă va arăta un foișor mare; acolo să pregătiți” (*Luca 22, 7-12*). 3. Vedeți, așadar, că nu trebuie să coborîm la cele pămîntești, ci să căutăm la cele de sus un loc mare așternut, ca să sărbătorim Paștile Domnului. Să ne spălăm simțămintele noastre cu apă duhovnicească din izvorul cel veșnic, să păzim măsura unei sărbătoriri de jertfă și să nu cercetăm oarecare zile ale lunii, după părerea celor de rînd, fiindcă zice Apostolul: „Țineți zile și luni și timpuri și ani? Mă tem de voi, să nu mă fi ostenit la voi în zadar” (*Gal. 4, 10-11*). Căci ajungem să facem tocmai dimpotrivă. 4. Dar altceva este să te ții de obiceiul păgînesc, să judeci în ce lună trebuie să începi ceva, că, de exemplu, trebuie să te ferești de ziua a cincea și să nu începi nimic în ea, să-ți repartizezi felurile lucrări într-un anumit timp al lunii și chiar să te ferești de unele zile, cum s-au ferit mulți de ultimele zile chiar între egipteni. Și altceva este să te gîndești cu minte evlavioasă la acea zi despre care se scrie: „Aceasta este ziua pe care a făcut-o Domnul” (*Ps. 117, 24*). Căci deși s-a scris că Paștile Domnului trebuie să se sărbătorească în a patrusprezecea zi a primei luni și că trebuie să căutăm cu adevărat a patrusprezecea zi a lunii pentru a o sărbători în legătură cu patimile Domnului, totuși, din aceasta putem înțelege că, la o

sărbătoare de acest fel, fie desăvîrșirea Bisericii, fie plinătatea credinței curate se caută precum a zis profetul, cînd vorbea despre Fiul lui Dumnezeu, că „Scaunul lui ca soarele înaintea Mea și ca luna întocmită în veac și martor credincios în cer” (*Ps. 88, 36*). 5. De aceea și Domnul Însuși, după ce a făcut minuni pe pămînt, pentru a întări credința în inimi, a amintit că este vremea pătimirii, zicînd: „Părinte, a venit ceasul! Preaslăvește pe Fiul Tău, ca și Fiul să Te preaslăvească” (*Ioan 17, 1*). Această preaslăvire pentru sărbătorirea pătimirii o învață și în altă parte zicînd: „Mergînd, spuneți vulpii acesteia: Iată, alung demoni și fac vindecări astăzi și mîine și a treia zi voi sfîrși” (*Luca 13, 32*). Fără îndoială, Iisus sfîrșește pentru aceia care încep să fie desăvîrșiți, crezînd în plinătatea dumnezeirii, și prin credința lor în plinătatea răscumpărării Lui. 6. Așadar, căutăm și ziua și ceasul, precum ne învață Scriptura. Profetul David zice: „Este vremea lucrării Tale, Doamne” (*Ps. 118, 126*) avînd să capete înțelegerea trebuincioasă pentru a cunoaște mărturiile Domnului. Și Ecclesiastul spune: „Pentru orice lucru este vreme” (*Eccl. 3, 1*). Ieremia strigă: „Turturica și rîndunica și păsările cîmpului își cunosc timpul venirii lor” (*Ieremia 8, 7*). Dar ce se poate spune mai limpede decît se pare că s-a spus despre pătimirea Domnului: „Boul își cunoaște stăpînul și asinul ieslea domnului său” (*Isaia 1, 3*). Să cunoaștem așadar această iesle în care sîntem hrăniți, întreținuți și întăriți. 7. Trebuie să știm timpul în care pe tot pămîntul răsună aceeași rugăciune a nopții sfinte, fiindcă rugăciunilor le este dat și timpul, precum este scris: „În vremea milostivirii Te voi asculta și în vremea mîntuirii Te voi ajuta” (*Isaia 49, 8*). Acesta este timpul despre care Apostolul a zis: „Iată acum vremea potrivită, iată acum ziua mîntuirii” (*II Cor. 6, 2*). 8. De aceea, fiindcă după socotelile egiptenilor și după definițiile Bisericii alexandrine, chiar și episcopii Bisericii romane, cei mai mulți, așteaptă încă părerea mea, am crezut că este de trebuință să scriu ce socotesc eu despre ziua Paștilor. Căci deși e vorba de viitoarea zi de Paști, totuși, dacă va mai veni vorba de ea, este bine să statornicim de pe acum ce trebuie făcut și în viitor. 9. Două elemente sînt de ținut în seamă la sărbătoarea Paștilor: a patrusprezecea zi a lunii și prima lună, care se zice a celor noi. Dar ca să nu se pară că ne depărtăm de Vechiul Testament, să ne ocupăm pe scurt de sărbătorirea zilei Paștelui în trecut. Moise îndeamnă poporul zicînd că trebuie păzită luna celor noi, spunînd că aceasta este prima lună, căci zice: „Luna aceasta să fie începutul lunilor, să vă fie întîia între lunile anului. Și să faci Domnului Dumnezeului tău Paștele în a patrusprezecea zi a primei luni” (*Ieș. 12, 2-3*). 10. Legea desigur a fost dată de Moise, dar „harul și adevărul s-au făcut prin Iisus Hristos” (*Ioan 1, 17*). Așadar chiar cel ce a grăit legea, venind după aceea în timpurile din urmă prin Fecioara, a săvîrșit împlinirea legii; fiindcă n-a venit să strice legea, ci s-o îplinească (*Matei 5, 17*). Și a sărbătorit Paștele în săptămîna în care a fost a patrusprezecea zi a lunii sărbătoarea a cincea. În însăși ziua aceea, precum ne

învață cele de mai înainte, a mâncat paștile împreună cu ucenicii. Iar în ziua următoare, adică în sărbătoarea a șasea, S-a răstignit, în a cincisprezecea zi a lunii. Și aceea mare simbătă a fost în a șaisprezecea zi a lunii. Iar în a șaptesprezecea zi a lunii a înviat din morți. 11. De aici trebuie să luăm în seamă această lege a Paștelui: să nu socotim ziua a patrusprezecea a lunii în ziua învierii, ci mai degrabă în ziua pătimirii, sau în celelalte zile trecute foarte de curînd. Sărbătoarea învierii se ține duminica. Dar duminica nu putem să ajunăm, fiindcă îi condamnăm pe manihei pe bună dreptate că ajunează în această zi. Aceasta însemnează a nu crede în Învierea lui Hristos dacă împlinește cineva legea ajunării în ziua Învierii. Chiar dacă zice legea că Paștele trebuie mâncat cu amărăciune (*Ieș. 12, 8*), adică cu durere, fiindcă Făcătorul mîntuirii noastre a fost ucis cu o atît de mare nelegiuire a oamenilor, totuși profetul ne învață că duminica trebuie să ne bucurăm, zicînd: „Aceasta este ziua pe care a făcut-o Domnul să ne bucurăm și să ne veselim întru dînsa” (*Ps. 117, 24*). 12. Așadar, trebuie să cinstim în noi nu numai ziua pătimirii, ci și pe a învierii, ca să avem și ziua amărăciunii și pe cea a veseliei: într-una să ajunăm, în cealaltă să ne îndestulăm. De aceea, dacă, așa cum va fi data viitoare, a patrusprezecea zi a primei luni va cădea duminica, fiindcă nici nu trebuie să ajunăm duminica, dar nici să nu ajunăm dacă ziua a treisprezecea a lunii cade simbătă, avîndu-se în vedere mai ales ziua pătimirii, sărbătoarea Paștelui trebuie amînată în cealaltă săptămînă. Iar dacă urmează a cincisprezecea zi a lunii, în care Hristos a pățimit, și va fi a doua sărbătoare, va fi și a treia sărbătoare în a șaisprezecea zi a lunii, cînd trupul Domnului s-a odihnit în mormînt; fiindcă va fi a patra sărbătoare în a șaptesprezecea zi a lunii, cînd Domnul a înviat. 13. Așadar, dacă vor cădea în ultima săptămînă cele trei zile sfinte în care Hristos a pățimit, S-a odihnit și a înviat, zilele despre care spune: „Dărîmați acest templu și în trei zile îl voi ridica” (*Ioan 2, 19*), ce îndoială să ne aducă supărare? Căci dacă ne aduce neliniște faptul că în a patrusprezecea zi a lunii nu sărbătorim chiar ziua fie a pătimirii, fie a învierii, Însuși Domnul nu în a patrusprezecea zi a lunii a pățimit, ci în a cincisprezecea, iar în a șaptesprezecea a înviat. Iar dacă a patrusprezecea zi a lunii cade în ziua de duminică, adică în a patrusprezecea zi înainte de calendele lui mai, propunem să se sărbătorească Paștile în duminica următoare, pentru că avem în trecut pilde de acest fel. 14. Nu cu mulți ani în urmă, cînd a patrusprezecea zi a primei luni a căzut duminica, sărbătoarea s-a ținut în duminica următoare. Iar în al 89-lea an din ziua domniei lui Dioclețian, fiindcă a patrusprezecea zi era a noua a calendelor lui aprilie, n-am sărbătorit Paștile în ajunul calendelor lui aprilie. Și alexandrinii și egiptenii, după cum au scris chiar ei, fiindcă a patrusprezecea zi a lunii căzuse în a optsprezecea zi a lunii Phamenoth, au sărbătorit Paștile în a cincea zi a lunii Pharmuth, adică înainte de calendele lui aprilie, și astfel s-au potrivit cu noi. De asemenea, în anul al nouăzeci și treilea din ziua domniei lui Dioclețian,

fiindcă a patrusprezecea zi a lunii a căzut în a patrusprezecea zi a lunii Pharmuth, care zi este a cincea a idelor lui aprilie și care era duminica, Paștile s-au sărbătorit în ziua a douăzeci și una a lunii Pharmuth, care a fost după calendarul nostru a șaisprezecea zi înainte de calendele lui mai. De aceea, fiindcă avem și socoteala și pilda, nu trebuie să ne tulbure nimic din acest punct de vedere. 15. Acum mai este o altă încurcătură care trebuie lămurită, aceea că mulți socotesc că trebuie să sărbătorim Paștile în a doua lună, fiindcă scris este: „Să păzești prima lună a celor noi” (*Deut. 16, 1*), fiindcă nu pot să sărbătorească Paștile în afara lunii celor noi decât cei care păzesc a patrusprezecea zi a lunii după litera legii, adică numai în ziua aceea și nu în alta. În sfârșit, va fi ca iudeii să sărbătorească Paștile în a douăsprezecea, nu în a unsprezecea zi a lunii, adică, după calendarul nostru, în a treisprezecea zi a calendelor lui aprilie, iar după calendarul egiptean în a douăzeci și patra zi a lunii Phamenoth, care nu este prima lună, ci a douăsprezecea. Prima lună la egipteni se zice Pharmuth, care începe în a șasea zi a calendelor lui aprilie și se termină în a șaptea zi a calendelor lui mai. Așadar, după socoteala egiptenilor trebuie să sărbătorim duminica Paștilor în prima lună, adică în a șaptea zi a calendelor lui mai, care este a treisprezecea zi a lunii Pharmuth. 16. Nu socot fără noimă să luăm ca pildă în ce lună au fost sărbătorite pentru prima dată Paștile. Și înaintașii noștri, în hotărârile Sinodului de la Niceea, au socotit că trebuie luată ca punct de plecare aceeași eneadecateridă, dacă vrea cineva să țină seama de aceste lucruri. Ei pe drept au păzit însăși luna celor noi, fiindcă în Egipt în această primă lună se seceră grânele cele noi. Aceasta este și prima după mersul anului la egipteni, și prima după Lege, și a opta după rînduielile noastre. Căci anul de impozite începe în luna septembrie. Așadar, în luna a opta sînt calendele lui aprilie. Dar luna nu începe după datina populară, ci după rînduiala celor știutori, adică de la echinocțiu, zi care este a douăsprezecea a calendelor lui aprilie, și se sfîrșește în ziua a unsprezecea a calendelor lui mai. De aceea în cuprinsul acestor treizeci și una de zile se sărbătorește adesea ziua Paștelui. 17. Dar fiindcă acum șase ani am sărbătorit duminica Paștelui în a unsprezecea zi a calendelor lui mai, adică în a treizecea zi a lunii, bineînțeles după socoteala noastră, nu trebuie să ne facem griji dacă o să sărbătorim ziua Paștilor viitoare în a treizecea zi a lunii Pharmuth. Iar dacă socotește cineva luna după faptul că duminica Paștelui va fi la trei zile după sfîrșitul lunii, care se pare că se sfîrșește în a unsprezecea zi a calendelor lui mai, să aibă în vedere faptul că a patrusprezecea zi a lunii căutîndu-se va fi a patrusprezecea zi a calendelor lui mai, adică înăuntrul numărului prescris al lunii. Legea cere că trebuie să sărbătorească ziua patimilor înăuntrul primei luni a celor noi. 18. Și îndeplinește aceasta după lună plină, căreia îi mai rămîn încă alte trei zile pînă la sfîrșitul lunii. Așadar, nu cade într-altă lună sărbătorirea Paștelui, dacă aceasta se face în prima lună. Dar nu trebuie să ne ținem de litera legii, chiar

dacă ne învață obiceiul însuși de a sărbători Paștile; aceasta ne învață și Apostolul care zice: Paștile nostru, Hristos, s-a jertfit pentru noi (*I Cor. 5, 7*). Scriptura, așadar, ne învață să nu ținem la literă. Căci scris este: „Vei sărbători Paștile pentru Dumnezeuul tău în a patrusprezecea zi a primei luni” (*Ieș. 12, 18*). Zice zi în loc de lună, de unde cei mai cunoscători socotesc luna de zile după mersul lunii de pe cer. Și fiindcă mersul lunii, adică prima zi, începe de la none, vezi că pînă acum se pot socoti nonele lui mai ca prima zi a celor noi. De aceea și după părerea legii aceasta este prima lună. Grecii numesc luna μήν, iar lunile μήνες. Și obiceiul firesc al neamurilor străine numește luna în locul zilelor. 19. Chiar și Vechiul Testament arată că altă sărbătoare trebuie să fie cea a patimilor și alta a învierii. Căci spune: „Mielul să vă fie de un an, parte bărbătească și fără meteahnă, curat, desăvîrșit, și să luați sau un miel, sau un ied. Să-l țineți pînă în ziua a patrusprezecea a lunii acesteia și atunci toată adunarea obștii fiilor lui Israel să-l junghie către seară. Să ia din sîngele lui și să ungă amîndoi ușorii și pragul cel de sus al ușii casei unde au să-l mănînce. Și să mănînce în noaptea aceea carnea lui friptă la foc” (*Ieș. 12, 5-8*), și mai jos: „Să-l mîncați cu grabă, căci este Paștile Domnului. În noaptea aceea voi trece peste pămîntul Egiptului și voi lovi pe tot întîiul născut în pămîntul Egiptului al oamenilor și al dobitoacelor și voi face judecată asupra tuturor dumnezeilor în pămîntul Egiptului, căci Eu sînt Domnul. Iar la voi sîngele va fi semn pe casele în care vă veți afla: voi vedea sîngele și vă voi ocoli și nu va fi între voi rană omorîtoare cînd voi lovi pămîntul Egiptului. Ziua aceea să fie spre pomenire și să prăznuiți într-însa sărbătoarea Domnului din neam în neam; ca așezare veșnică s-o prăznuiți” (*Ieș. 11-14*). 20. Băgăm de seamă că și ziua pătimirii este înscrisă în post, fiindcă mielul trebuie ucis spre seară, deși l-am putea primi ca ultimul timp spre seară, după Ioan, care zice: „Copii, este ceasul cel de pe urmă” (*I Ioan, 2, 18*). Dar se vede că taina s-a prefăcut în seara zilei cînd s-a făcut întuneric. Și postul trebuie amînat în acea zi fiindcă îl veți mînca în grabă și graba se potrivește cu cei ce postesc. Dar în ziua învierii este bucuria și veselia îndestulării în care zi se pare că a ieșit poporul din Egipt, după ce au fost uciși pruncii născuți ai egiptenilor. Aceasta o învață mai limpede cele următoare, în care spune Scriptura că iudeii au făcut Paștile precum le poruncise Moise: „Iar la miezul nopții a lovit Domnul pe toți întîii născuți în pămîntul Egiptului, de la întîi-născutul lui Faraon. În aceeași noapte a chemat pe Moise și pe Aaron și le-a zis: Sculați-vă și ieșiți din pămîntul poporului meu! Și voi și fiii lui Israel! Duceți-vă și slujiți Domnului Dumnezeuului vostru” (*Ieș. 12, 29-31*). Și urgiseau egiptenii poporul grăbindu-se să-l alunge cît mai repede. În sfîrșit, israeliții au plecat în așa fel încît să nu li se dospească azima. Căci egiptenii i-au dat afară, neputînd răbda atîta pregătire cîtă își făcuseră pentru drum. 21. S-a văzut așadar că ziua învierii trebuie sărbătorită după ziua pătimirii, care zi a învierii nu trebuie să fie ziua a patrusprezecea a lunii, ci

după aceea, cum spune Vechiul Testament. Căci ziua învierii este aceea cînd poporul, ieșind din Egipt, și fiind botezat în mare și în nor, precum spune Apostolul (*I Cor. 10, 2-4*), primind pîinea cea duhovnicească și sorbind din piatră băutura cea duhovnicească, a învins moartea. Iar pătîmirea Domnului nu se poate sărbători în ziua de duminică. Dacă a căzut a patrusprezecea zi a lunii duminica, trebuie adăugată a doua săptămîină, cum s-a făcut în al șaptezeci și șaselea an din ziua imperiului lui Dioclițian. Căci atunci, în a douăzeci și opta zi a lunii Pharmuth, care este a noua a calendelor lui mai, am sărbătorit duminica Paștelui fără vreo îndoială din partea celor mai bătrîni. Totodată și cursul lunii și judecata spun că Paștile viitor trebuie sărbătorit în ziua a douăzeci și una a lunii. Căci de obicei pînă la a douăzeci și una zi a lunii ajunge să fie sărbătorit Paștile. 22. Așadar, de vreme ce toate arătările adevărului se unesc cu pilda înaintașilor, să sărbătorim veseli și bucuroși ziua mîntuirii obștești, vopsind ușa noastră pe unde intră Cuvîntul, ușa care dorește Apostolul să i se deschidă (*Col. 4, 3*) în credința pătîmirii Domnului. Despre această ușă vorbește și David: „Pune, Doamne, pază gurii mele și ușă de îngrădire împrejurul buzelor mele” (*Ps. 140, 3*). Dar să nu vorbim despre nimic altceva, decît despre sîngele lui Hristos, prin care am învins moartea, prin care am fost răscumparați. Să strălucească în noi lumina lui Hristos. Pe El să-L ascultăm, către El să ne îndreptăm ochii minții și ai trupului, preamărindu-I lucrările, arătîndu-I binefacerile. Pe pragul ușii noastre să strălucească sfînta mărturisire pentru cei răscumparați. Să luăm cu Duh fierbinte jurămîntul în azimile sincerității și ale adevărului, cîntînd cu evlavioasă plecăciune slava și măreția nedespărțită a Tatălui, Fiului și Sfîntului Duh.

Scrisoarea a XXIV-a

AMBROZIE CĂTRE ÎMPĂRATUL VALENTINIAN

1. Lucrările pe care le-am îndeplinit în solia mea de mai înainte au fost aprobate de Tine și nu mai este nevoie să revin asupra lor. Se știe destul de limpede că, reținut cîteva zile în Galia, n-am primit vrerile lui Maximus și nici nu mi-am dat consimțămîntul pentru cele ce țineau mai degrabă de voința lui decît de interesul păcii. De altfel nici nu mi-ai fi încredințat a doua solie, dacă n-ai fi aprobat-o pe prima. Dar fiindcă mi s-a impus trebuința ca la întoarcere să am o luptă de vorbe cu el, am socotit că este bine să fac prin această scrisoare o expunere a soliei mele, pentru ca să nu se amestece în vorbirea cuiva lucruri deșarte printre cele adevărate înainte ca venirea mea să le arate așa cum au fost, întărite cu pecetea adevărului nefalsificat. 2. După ce am ajuns la Treviri, în ziua următoare m-am prezentat la palat. A ieșit la mine un bărbat gallican, scapet imperial, administrator al palatului. I-am cerut voie să intru.

M-a întrebat dacă am aprobarea scrisă a Clemenței Tale. I-am răspuns că o am. Mi-a spus că nu pot fi primit decît în consistoriu. Eu i-am spus că nu este acesta protocolul pentru preoți, că am anumite lucruri serioase, despre care trebuie să vorbesc numai cu mai marele lui. S-a dus să întrebe, dar s-a întors cu același răspuns, încît era limpede că de la început i se spusese să nu fiu primit decît în consistoriu. Am spus totuși că acest lucru este străin de sarcinile noastre, dar că nu voi lipsi de la datorie, căci umilința este o virtute plăcută mie, mai ales în slujba cerută pentru tine, întemeiată pe frățescă evlavie și pe adevăr. 3. Cînd am intrat, el era în consistoriu, așezat pe scaun. S-a ridicat să-mi dea sărutarea obișnuită, dar m-am oprit între membrii consistoriului. Unii au început să mă îndemne să mă apropii de el, mai ales că și el mă chema. Am răspuns: De ce să săruți pe cineva pe care nu-l cunoști? Dacă m-ai fi cunoscut, nu m-ai fi văzut în acest loc. Te-ai supărat, episcop, mi-a zis el. Nu m-am supărat, dar mi-e rușine să mă găsesc într-un loc nepotrivit mie. Și la prima solie, a răspuns el, ai intrat în consistoriu. N-a fost greșeala mea, ci a celui ce m-a chemat, i-am spus, nu cel ce a intrat a greșit. De ce ai intrat? mi-a zis. Fiindcă, am zis, atunci ceream pace ca unuia mai mic, acum ca unui egal. Egal în binele cui? a întrebat el. Am răspuns: Al Atotputernicului Dumnezeu, care îi păzește lui Valentinian domnia încredințată. 4. În cele din urmă a izbucnit zicînd: M-ai luat în rîs tu și acel Bauto, care a voit să-și pretindă domnia sub înfățișarea unui copil și care a trimis chiar barbari la mine, ca și cum eu n-aș avea pe cine să pot aduce, cu toate că luptă pentru mine atîtea mii de barbari și primesc întreținere de la mine. Iar dacă eu, atunci cînd ai venit, n-am fost singur, cine s-ar fi împotrivit și puterii mele? 5. La acestea eu am răspuns liniștit: Nu este nevoie să te superi, fiindcă nu ai nici o pricină de supărare, ci să ascuți cu răbdare ceea ce ți se răspunde la cele spuse de tine. De aceea am venit și eu, fiindcă la prima solie, pe de o parte, arătai încredere în mine, iar pe de alta, ziceai că te-am amăgit. Aceasta este spre slava mea și spre mîntuirea împăratului copil. Căci pe cine trebuie să ocrotim noi episcopii mai mult decît pe copii? Scris este: „Faceți dreptate orfanului, apărați pe văduvă, ajutați pe cel apăsător” (*Isaia 1, 17*). Și în alt loc: „Judecătorii văduvelor și părinții orfanilor” (*Ps. 67, 6*). 6. Totuși nu-mi pare rău de serviciile făcute de mine pentru Valentinian. La drept vorbind, unde m-am împotrivit eu legiunilor tale, ca să nu pătrunzi în Italia? La ce strîmtori? Cu ce armată? Cu ce efective? Nu cumva cu trupul meu ți-am închis Alpii? O de aș fi săvîrșit eu o asemenea ispravă! Nu m-aș teme de împotrivirile și de învinuirile tale. Cu ce făgăduințe am rîs de tine cînd era vorba de pace? Oare nu mi-a ieșit în cale în Gallia, aproape de orașul Moguntiacum, comitele Victor, pe care l-ai trimis să ceară pace? Prin ce, așadar, te-a înșelat Valentinian, care a fost rugat de tine înainte de a cere el pace? Prin ce te-a înșelat Bauto, care s-a arătat credincios împăratului său? Nu cumva pentru că nu și-a trădat principele? 7. Prin ce te-am amăgit eu, care de

îndată ce am venit, la cuvintele tale că Valentinian trebuie să vină la tine ca un fiu la tatăl său, am răspuns că nu este drept ca pe timpul aspru al iernii un copil cu mama sa văduvă să treacă Alpii, iar fără mamă să se expună primejdiilor pe un drum atât de lung? A fost trimisă solie de pace, nu făgăduință despre sosirea lui. Este limpede că noi n-am putut făgădui ceea ce nu ni se dăduse în putere să facem. Este adevărat că eu n-am făgăduit nimic, că de aceea ai zis: Să așteptăm ce răspuns aduce Victor. Dar se știe că eu fiind oprit, el a venit la Mediolanum și că i s-a refuzat ceea ce cerea. Se rosteau numai dorințe de pace, nu despre venirea împăratului, care nu era bine să fie adus pe drum. Eram de față când s-a întors Victor: deci cum am oprit pe Valentinian? Au fost din nou trimiși soli în Gallia, care să-i oprească sosirea, m-au găsit la Valentia gallică și, pe când mă întorceam, am întâlnit gărzile ambelor părți, care păzeau trecătorile munților. Pe care armate ale tale le-am oprit? Din care Italie am întors steagurile? Pe care barbari i-a trimis comitele Bauto? 8. Și ce era de mirare dacă ar fi făcut aceasta Bauto de neam de dincolo de Rin, de vreme ce tu ameninți Imperiul Roman cu ajutoare de la barbari și cu unități de peste graniță, cărora provincialii le plătesc bir pentru transporturi? Dar bagă de seamă ce deosebire este între amenințările tale și blîndețea copilului august Valentinian. Tu stăruiai ca, sprijinit pe cete de barbari, să pătrunzi în Italia; Valentinian a întors pe huni și pe alani care, venind prin ținuturile Alemaniei, se apropiau de Gallia. Care e necazul, dacă Bauto a făcut să se lupte barbari cu barbari? În vreme ce tu țineai în loc armata romană, iar el lupta împotriva dușmanului din amîndouă părțile, în mijlocul Imperiului Roman iuthungii devastau Rhetia. De aceea hunii au fost primiți împotriva iuthungilor. El totuși, fiindcă peste graniță zdrobea pe alemani iar înăuntru apăra pe galli, a fost nevoit să renunțe la triumfurile lui, pentru ca tu să nu te temi. Pune alături faptele amîndurora. Tu ai făcut să fie jefuită Rhetia, Valentinian a cumpărat cu aurul lui pacea pentru tine. 9. Privește-l și pe cel care-ți stă la dreapta, pe care Valentinian, deși putea să se răzbune pentru durerile pricinuite, l-a făcut să se întoarcă la tine cu onoruri. Îl ținea pe pămînturile sale, iar la vestea uciderei fratelui și-a înfrînat furia. Și ție ți-a răspuns cu aceeași trebuință, deși nu aceeași era vrednicia. Așadar, compară și judecă faptele amîndurora. El ți-a lăsat fratele viu, iar tu dă-i-l măcar mort. De ce-i refuzi rămășițele pămîntești ale fratelui, când el nu ți-a refuzat ajutoare împotriva sa? 10. Poate te temi că întoarcerea celui mort va reînnoi durerea ostașilor; căci aceasta și spui. Pe cel pe care l-au părăsit viu îl vor apăra mort? De ce te temi de el mort după ce l-ai ucis, deși puteai să-l aperi? Am ucis un dușman, spui. Nu ți-a fost el ție dușman, ci tu lui. El acum nu mai simte nimic, judecă tu singur pricina. Dacă ar socoti cineva astăzi că trebuie ocupat imperiul în aceste părți împotriva ta, oare pe tine te-ai socoti dușmanul lui, sau pe el dușmanul tău? Dacă nu mă înșel, cel ce cere pe nedrept aduce război, pe când împăratul își apără dreptul

său. Așadar, refuzi rămășițele pămîntești ale celui pe care erai dator să nu-l ucizi? Să aibă împăratul Valentinian măcar rămășițele fratelui ca garanție a păcii tale. Și cum spuneai că nu-l dai să fie ucis pe cel pe care-l oprești să fie înmormîntat? Se va putea oare crede că nu i-ai urît viața, dacă-i urăști și înmormîntarea? 11. Dar să mă întorc la mine. Din cîte aud, te plîngi că s-au dus mai degrabă la împăratul Theodosie cei care sînt cu împăratul Valentinian. Dar ce nădăjduiai că se va întîmpla, cînd tu pe cei fugiți îi urmărești cu osîndă, iar pe cei prinși îi ucizi? Că Theodosie îi încarcă cu daruri și cu onoruri? Pe cine am ucis? a întreat el. Pe Vallio, i-am răspuns eu. Și ce bărbat, ce luptător? Aceasta i-a fost pricina pieirii că și-a slujit împăratul cu credință? Nu eu, a zis el, am poruncit să fie ucis. Am răspuns: Am auzit că i s-a poruncit uciderea. Dar, a zis el, dacă nu și-ar fi curmat zilele singur, poruncisem să fie dus la Cabillonum și să fie ars de viu. Deci de aceea s-a crezut că tu l-ai ucis. Așadar cine și-ar fi cruțat viața, cînd a fost ucis luptătorul viteaz, ostașul credincios, tovarășul folositor? Atunci am plecat, fiindcă zicea că va vedea el ce este de făcut. 12. Apoi fiindcă vedea că eu stau departe de episcopii care erau apropiați lui, sau care cereau moartea unor rătăciți de la credință, supărat le-a poruncit ca eu să plec fără întîrziere. Iar eu, deși mulți credeau că nu voi scăpa de cursele lui, mi-am luat drumul cu singura durere că, din cîte am aflat, bătrînul episcop Hyginus a fost surghiunit, deși era așa de slab, încît nu mai rămăsese în el decît sufletul. Fiindcă am stat de vorbă cu însoțitorii lui, spunîndu-le să nu-l lase să fie alungat bătrînul fără îmbrăcăminte și fără o pernă, eu însumi am fost alungat. 13. Aceasta este darea de seamă a soliei mele. Sănătate, împărate, și-ți doresc să fii în siguranță împotriva omului care acoperă războiul cu vâlul păcii.

Scrisoarea a XXV-a

AMBROZIE CĂTRE STUDIUS

1. Recunosc simțămîntul inimii curate, rîvna credinței și teama de Domnul nostru Iisus Hristos. Despre aceasta chiar eu m-aș teme să dau un răspuns – ținînd seama, pe de o parte, de trebuința de a păzi legea, iar pe de alta, de a fi cu milă și omenie –, dacă n-aș avea despre aceasta autoritatea Apostolului: „Că nu fără pricină poartă sabie cel ce judecă” (*Rom. 13, 4*). Omul legii este deci răzbunător al lui Dumnezeu împotriva celor ce fac rău. 2. Dar deși îți este cunoscut acest răspuns, ai socotit totuși că nu e pierdere de vreme să fie pus în discuție. Căci sînt în afara Bisericii cei ce nu-i cheamă în tovărășia legămintelor cerești pe cei care au socotit că trebuie dată o sentință de moarte împotriva unora. Cei mai mulți, chiar de bună voie, nu dau astfel de hotărîre. Ei sînt lăudați și noi înșine nu putem să nu-i lăudăm, fiindcă pînă într-atît păzim autoritatea Apostolului, încît nu îndrăznim să le tăgăduim tovărășia. 3. Vezi așadar, ce

cere autoritatea și ce îndeamnă mila. Vei avea scuză dacă vei aplica legea, și laudă dacă n-o vei aplica, dar și dacă nu vei putea s-o aplici tuturor mai ales ca preot voi aproba nu să-i nimicești pe cei vinovați în mizeria închisorii, ci să-i achiți. Căci se poate întâmpla ca, fiind cunoscută pricina, să fie retrimis la judecată vinovatul care după aceea fie cere iertare, fie desigur fără vreo vină prea mare, cum spune cineva, zace în închisoare. Știm totuși că mulți dintre păgîni sînt obișnuiți să se laude că s-au întors cu securea nepătată de sînge din administrarea provinciilor. Dacă păgîinii fac aceasta, ce trebuie să facă creștinii? 4. La toate acestea primește răspunsul Mîntuitorului. Iudeii au adus în fața Mîntuitorului (*Ioan 8, 3-11*) pe o femeie adulteră, pentru ca, dacă El o iartă, să-L învinuiască de călcarea legii, căci doar El zisese: „N-am venit să stric legea, ci să o împlinesc” (*Matei 5, 17*), iar dacă o condamnă să-I spună că își calcă propria învățătură a iertării. Acestea prevăzînd Domnul Iisus, a plecat capul în pămînt și a scris în țărînă. Ce a scris, dacă nu acele cuvinte profetice: „O, țară, țară, ascultă cuvîntul Domnului” (*Ieremia 22, 29*), care au fost scrise despre Iehonia de către profetul Ieremia? 5. Cînd întreabă iudeii, sînt scrise pe pămînt numele iudeilor; cînd vin creștinii, nu se scriu pe pămînt numele credincioșilor, ci în cer. Pe pămînt sînt scriși numai cei ce s-au îndepărtat de Tatăl lor, care-și ispitesc Tatăl, care spun cuvinte de hulă împotriva Mîntuitorului. Cînd întreabă iudeii, Iisus Își înclină capul și, fiindcă n-are unde să-Și plece capul Său (*Matei 8, 20*), Și-L ridică iarăși pentru a rosti o învățătură și zice: „Cei fără de păcat să arunce cel dintîi piatra asupra ei” (*Ioan 8, 7*). Și iarăși plecînd capul scria pe pămînt. 6. Auzind, ei au început să iasă fiecare, mai întîi cei bătrîni, fie pentru că aveau mai multe păcate, căci trăiseră mai mult, fie pentru că ei au înțeles cei dintîi puterea învățăturii, fiind mai înțelepți. Au început să-și plîngă păcatele mai întîi cei care pînă aici îi învinuiau pe alții de păcate. 7. Așadar, cînd ei s-au retras, Iisus a rămas singur și, ridicînd capul către femeie, a zis: „Unde sînt cei care te învinuiau? Nimeni n-a aruncat piatra asupra ta? Iar ea a răspuns: Nimeni. I-a zis ei Iisus: Nici Eu nu te voi osîndi. Du-te și vezi să nu mai greșești” (*Ioan 8, 10*). El răscumpără și nu osîndește; El este viața care îndreaptă și izvorul care spală. Și atunci cînd se pleacă Iisus, de aceea se pleacă, pentru ca să ridice pe cei căzuți. El spune păcătoșilor „Nici Eu nu te voi osîndi”. 8. Ai ce căi să urmezi, căci se poate întâmpla ca acela care a greșit să aibă nădejde că se va îndrepta; dacă este fără botez să poată primi iertarea, dacă este botezat să facă pocăință și trupul să și-l dea pentru Hristos. 9. De aceea mai marii noștri au socotit că este mai bine să fie mai cu îngăduință ca judecători, pentru ca, pe de o parte, să le fie temută sabia, iar pe de alta, să domolească, nu să ațîțe mai tare nebunia nelegiuirilor. Căci dacă li s-ar tăgădui celor vinovați tovarășia soartei s-ar crede că pedeapsa este dată doar ca răzbunare. Așadar, înaintașii noștri au socotit că e mai bine să se

stăpînească de voie decît să se supună poruncii dată de lege. Sănătate și gîndește-te la noi, căci și noi ne gîndim la tine.

Scrisoarea a XXVI-a

AMBROZIE CĂTRE IRENAEUS

1. Deși în scrisoarea dinaintea acesteia am răspuns la întrebarea pe care ai pus-o, totuși, fiindcă îmi ceri o expunere mai dezvoltată, nu preget să ți-o dau și să ți-o scriu ca unui fiu. 2. Întotdeauna s-a pus întrebarea și este cunoscută de toți iertarea față de acea femeie despre care se scrie în Evanghelia după Ioan, femeie vinovată de adulter și adusă în fața lui Hristos (*Ioan 8, 3*). El n-a dat un răspuns direct asupra vinovăției acesteia, fiindcă un asemenea răspuns ar fi fost folosit de iudei în mod viclean, pentru ca, dacă femeia era achitată împotriva legii, ei să spună că hotărîrea Domnului este împotriva legii, iar dacă era condamnată potrivit legii, să arate că lui Hristos îi lipsește mila. 3. Dar întrebarea s-a pus cu și mai multă putere cînd episcopii au început să-i acuze în procese publice pe cei vinovați de nelegiuiri foarte grave, unii cerîndu-le chiar pedeapsa cu moartea, iar alții arătînd că osîndiri de acest fel sînt biruințe ale preoților setoși de sînge. Căci, spun aceștia din urmă, ce altceva cereau iudeii, decît ca vinovații de fapte criminale să fie pedepsiți potrivit legilor publice și că de aceea a trebuit să fie acuzați de către preoți în judecăți publice cei despre care spun că trebuiesc pedepsiți potrivit legilor? Pricina este aceeași, dar numărul este mai mic, adică judecata este asemănătoare, dar pedeapsa este deosebită. Hristos n-a răbdat să fie pedepsită după litera legii una singură, iar aceștia spun că într-un mic număr de cazuri s-au dat asemenea pedepse. 4. Dar în ce loc judecă Hristos? Căci adesea a găsit cu cale să-și potrivească răspunsurile după locul în care îi învăța pe ucenicii Săi. În templul lui Solomon, adică în al înțelepciunii, plimbîndu-Se El, zicea: „Eu și Tatăl Una sîntem” (*Ioan 10, 30*), iar în templul lui Dumnezeu spunea: „Învățătura Mea nu este a Mea, ci a Celui ce M-a trimis” (*Ioan 7, 16*). Această judecată o face în templu, cum este scris în Scriptură, unde se spune: „Cuvintele acestea Le-a grăit Iisus în vistierie, învățînd în templu. Și nimeni nu L-a prins” (*Ioan 8, 20*). Ce este vistieria aici? Este sfatul credincioșilor, cheltuiala săracilor, tihna oropsiților, pe lîngă faptul că Hristos privind, precum este scris în Evanghelia după Luca (*21, 2*), a spus că acei doi bani ai văduvei valorează mai mult decît darurile bogaților, arătînd prin dumnezeiască mărturie că este mai de preț darul făcut din dragoste, decît cel din prisosul bogăției. 5. Să vedem Cel ce avea asemenea judecată, ce învățături dădea El pe cînd se afla în vistierie, căci nu fără rost a socotit-o mai darnică pe văduva care a pus doi bani în cutia milelor. Sărăcia văduvei este bogăție în taina credinței. Acești doi bani sînt dinarii pe care acel samaritean din Evanghelia i-a lăsat în casa de oaspeți pentru a fi

vindecă de răni cel ce căzuse între tâlhari (*Luca 10, 35*). Așadar, în această văduvă, care închipuise Biserica, în această vistierie sfântă a socotit că trebuie să arate cum să se vindecă rănilor celor săraci, cum să se aline foamea drumeților. 6. De aceea și acum se cade ca tu să cântărești duhovnicește învățătura pe care o dădea Hristos; căci împărțea popoarelor argintul încercat în foc (*Ps. 11, 7*) și socotea în simțămintele popoarelor banul cu chipul regelui. Nimeni n-a trimis mai mult decât cel care a dat tot. Sătura pe cei flămânzi, îndestula pe cei lipsiți, celor orbi le dădea vedere, răscumpăra pe robi, pe cei betegi îi întărea, pe morți îi învia, și, ceea ce este mai mult, ierta păcatele, aducea achitarea celor vinovați. Aceștia sînt cei doi bani pe care i-a trimis Biserica după ce i-a primit de la Hristos. Căci ce sînt cei doi bani, dacă nu prețul Vechiului și Noului Testament? Prețul Scripturii este credința noastră, căci ceea ce se citește trebuie să se înțeleagă într-un fel mai înalt. Așadar, iertarea păcatelor este prețul celor două Testamente, vestită în chip mistic prin miel (*Ieș. 12, 3*) și îndeplinită cu adevărat de Hristos. 7. Astfel îți dai seama că nu sînt de ajuns pentru curățire cele șapte zile, fără celelalte trei zile. Curățirea de șapte zile este cea după lege (*Lev. 12, 2*), care în chipul simbetei de acum a vestit simbăta cea duhovnicească, iar curățirea de trei zile este cea după har, care se întărește prin mărturia Evangheliei, fiindcă Domnul a înviat a treia zi (*Luca 24, 7*). Unde se prescrie pedeapsă, trebuie să fie pocăința pentru păcate, unde se dă iertarea, acolo este har. Mai întîi este pocăința, iar mai pe urmă harul. Așadar nici pocăință fără har, nici har fără pocăință. Căci mai întîi trebuie ca pocăința să osîndească păcatul, pentru ca harul să-l șteargă. De aceea tălmăcind chipul legii, Ioan a botezat în pocăință, Hristos în har (*Matei 3, 11*). 8. Așadar, a șaptea zi însemnează taina legii, iar a opta pe cea a învierii, precum găsești scris în Ecclesiast: „Împarte o bucată în șapte și chiar în opt” (*Eccl. 11, 2*). În profetul Osea (*3, 1-2*) citești că s-a zis: „Adu-ți ție o desfrînată pe cincisprezece dinari”, în înțelesul că prin cei doi bani ai Vechiului și Noului Testament, adică prin întregul preț al credinței acea femeie este adusă într-o tovărășie de păgîni fără căpătîi și trăind în ticăloșie. 9. „Și am cumpărat-o, se spune în Osea (*3, 2*), pe un omer și un semiomer de orz și un letec de vin”. Pe orz însemnează că-i chema la credință pe cei necredincioși ca să-i facă desăvîrșiți, prin omer se înțelege măsură plină, iar prin semiomer măsură pe jumătate plină. Măsura plină este în Evanghelie, cea pe jumătate plină este în Lege, a cărei plinătate este Noul Testament. Domnul Însuși spune: „N-am venit să stric legea, ci s-o împlinesc” (*Matei 5, 17*). 10. Și nu ca să pierdem vremea citim în psalmii lui David despre cele cincisprezece trepte înalte și că soarele s-a înălțat cincisprezece trepte cînd dreptul rege Iezechia primea prelungirea acestei vieți (*Isaia 38, 8*). Însemna că are să vină soarele dreptății (*Mal. 4, 2*), care să lumineze cu lumina prezenței sale cele cincisprezece trepte ale Vechiului și Noului Testament, trepte pe care credința noastră se urcă la viața veșnică. De aci și taina

despre care s-a citit azi în Apostol, că a rămas cincisprezece zile la Petru (*Gal. 1, 18*). Mie mi se pare că Sfinților Apostoli, care aduceau în cuvinte felurite tălmăciri dumnezeieștii Scripturi, le-a apărut lumina plină de strălucire și li s-a risipit umbra neștiinței. Dar să ne întoarcem la nepedepsirea acelei femei adultere. 11. A fost adusă Domnului Iisus de către cărturari și farisei o femeie vinovată de adulter (*Ioan 8, 3-11*), cu șiretlicul acestora ca, dacă El o achită să-L facă vinovat că nu respectă legea, iar dacă o condamnă, să-i spună că și-a schimbat țelul pentru care a venit; fiindcă a venit să ierte păcatele tuturor. Mai înainte spusese: „Eu nu judec pe nimeni” (*Ioan 8, 15*). Aducându-i-o așadar, au zis: „Am găsit această femeie prinsă în adulter. Și scris este în legea lui Moise că orice femeie adulteră să fie ucisă cu pietre (*Lev. 20, 10*). Tu ce zici despre ea?” (*Ioan 8, 3-5*). 12. Pe cînd ei spuneau acestea, Iisus, aplecînd capul în jos, scria cu degetul pe pămînt. Și pe cînd ei așteptau să audă ce răspunde, El, ridicînd capul, a zis: „Cine este fără păcat, acela să arunce cel dintîi piatra asupra ei” (*Ioan 8, 7*). Ce este mai dumnezeiesc decît această sentință, ca acela să-i pedepsească păcatele care este El însuși fără de păcat? Cum să te faci pedepsitor al altuia și apărător al propriilor tale crime? Oare nu se osîndește și mai mult acela care condamnă pe altul de nelegiuiri pe care el însuși le săvîrșește? 13. Aceasta a zis și scris pe pămînt. Ce? Desigur, cuvinte ca acestea: „Vezi paiul din ochiul fratelui tău și bîrna din ochiul tău n-o vezi” (*Matei 7, 3*). Pofta este ca și paiul: se aprinde repede și în grabă se termină de ars. Păcatul necredinței, prin care iudeii tăgăduiau pe Aducătorul propriei lor mîntuirii, răsuna ca o mare crimă. 14. Scria pe pămînt cu degetul cu care scrisese legea (*Ieș. 31, 18*). Păcătoșii sînt înscriși pe pămînt (*Ieremia 17, 13*), cei drepti în cer, dacă păstrezi în minte ce s-a zis către ucenici: „Bucurați-vă, că numele voastre sînt scrise în ceruri” (*Luca 10, 20*). Pentru a doua oară a scris, ca să știi că iudeii au fost condamnați după amîndouă Testamentele. 15. La auzul acestui răspuns, au ieșit afară unul după altul, începînd cu bătrînii, și ședeau cugetînd în ei. Iar Iisus a rămas singur și femeia stătea la mijloc (*Ioan 8, 9*). Bine zice că au ieșit afară cei ce nu voiau să fie cu Hristos. Afară este litera legii, înăuntru sînt tainele ei. Căutau în copacii Scripturilor Sfinte frunzele, nu roadele; trăiau în umbra legii și nu puteau să vadă soarele dreptății. 16. Pînă la urmă, după ce au plecat ei, a rămas Iisus singur și femeia stînd la mijloc. Pentru a ierta păcatele, Iisus rămîne singur, cum spune El Însuși: „Iată, vine ceasul, și a și venit, ca să vă risipiți fiecare la ale sale și pe Mine să Mă lăsați singur” (*Ioan 16, 32*). Nu solul, și nici vestitorul, ci Domnul Însuși Își mîntuiește poporul Său (*Isaia 63, 9*). Rămîne singur, fiindcă nu poate să aibă vreun om ceva comun cu Hristos pentru a ierta păcatele. Acest dar este numai al Lui Hristos, Care a ridicat păcatul lumii (*Ioan 1, 29*). A meritat să fie iertată și femeia care, pe cînd iudeii se retrăgeau, a rămas singură cu Hristos. 17. Ridicînd capul, Iisus a zis femeii:

„Unde sînt cei ce te pîrau? Nu te-a lovit nimeni cu pietre? Și ea a răspuns: Nimeni, Doamne! Și a zis către ea Iisus: „Nici Eu nu te voi osîndi. Du-te și vezi de acum să nu mai greșești” (*Ioan 8, 10-11*). Vezi, cititorule, dumnezeieștile taine și blîndețea lui Hristos. Cînd femeia este acuzată, Hristos lasă capul în jos. Dar îl ridică, după ce pleacă pîrîtorul. Astfel că El vrea ca nimeni să nu fie osîndit, ci toți să fie iertați. 18. Pe scurt, spulberă toate întrebările ereticilor zicînd: „Nimeni nu te-a lovit cu pietre?” Ei zic că Hristos nu știe ziua judecării, dar El zice: „Nu este al Meu a vă da să ședeți la dreapta și la stînga Mea” (*Matei 20, 23*). Iată, și aceasta zice: „Nimeni nu te-a lovit cu pietre?” De ce o întreabă, cînd El Însuși văzuse acestea? O întreabă pentru noi, ca să știm că n-a fost lovită cu pietre. Căci este în obiceiul nostru omenesc să întrebăm prea adesea de lucruri pe care le vedem. Și de aceea femeia a răspuns: „Nimeni, Doamne!”. Aceasta poate să însemneze: Cine poate să arunce piatra asupra celei pe care Tu Însuși n-o condamni? Cine poate să osîndească după o sentiță astfel dată? 19. Domnul îi răspunde: „Nici Eu nu te osîndesc”. Bagă de seamă cum Și-a atenuat propria sentință, pentru ca iudeii să nu poată cîrți nimic împotriva iertării femeii, ci să întoarcă mai degrabă împotriva lor defăimarea, dacă ei ar voi să se plîngă. Femeia este lăsată să plece, nu este osîndită; fiindcă lipsea osînditorul, nu fiindcă era dovedită nevinovăția. Dar de ce să se plîngă cei ce mai înainte au renunțat să mai urmărească nelegiuirea și să-i ceară osîndirea? 20. I-a zis celei ce apuca un drum greșit: „Du-te și vezi de acum să nu mai greșești”. A îndreptat-o pe vinovată fără s-o achite de vinovăție. Căci este osîndită cu o sentință mai aspră vina, dacă fiecare își urăște abaterea sa și începe s-o osîndească întîi în el. Cînd este ucis un vinovat, este pedepsită persoana, nu fapta rea. Dar cînd se lasă cineva de fapta rea, iertarea sa este osînda păcatului. Ce însemnează așadar: „Du-te și vezi de acum să nu mai greșești”? Aceasta însemnează: Din momentul în care te-a răscumpărat Hristos, să te îndrepte harul, pe care pedeapsa nu l-ar îndrepta, ci l-ar slăbi. Sănătate, fiule, și ca un fiu iubește-ne, căci și noi ca părinți te iubim.

Scrisoarea a XXVII-a

AMBROZIE CĂTRE IRENAEUS, SĂNĂTATE!

1. Mi-ai scris că te-au nedumerit cuvintele: „Cele ce aducem noi jertfă lui Dumnezeu sînt urîciune în fața egiptenilor” (*Ieș. 8, 26*). Dar aveai prin ce să-ți spulberi nedumerirea, fiindcă în cartea Facerii este scris că pentru egipteni păstorul de oi era spurcat (*Fac. 46, 34*), nu din pricina lui ca om, ci din pricina oilor. Ei arau pămîntul cu plugul, pe cînd Avraam și Iacob, iar după ei Moise și David, au fost păstori, îmbrăcați în această slujbă cu oarecare vrednicie regală. 2. Urau așadar egiptenii jertfele de sînge, rîvna desăvîrșită după virtuți

și după învățătură deplină. Așadar ceea ce urăsc cei răi este curat și cinstit pentru cei buni. Trîndavul disprețuiește lucrarea virtuții, mîncăciosul fuge de ea. fiindcă iubește desfătările, trupul egiptenilor urăște puterile sufletului, respinge poruncile, fuge de învățăturile virtuților și de toate lucrurile de acest fel. 3. Pe cele de care fuge egipteanul, dar egipteanul și nu omul, tu care ai știința omeniei îmbrățișează-le. Dar fugi de acelea pe care le urmăresc și le aleg ei, fiindcă nu pot sta la un loc înțelepciunea și nebunia. De cele care sînt oarecum în socoteala neînțelepciunii și a nestăpînirii să se ferească înțelepciunea, să se ferească stăpînirea de sine. Orice neînțelept și nestăpînit este în afara celor ce sînt în binele și în moștenirea bărbatului înțelept și stăpînit. 4. Iată Lia și Rahila, într-o sfîntă unire, una harnică, cealaltă cu voință tare, fugind nu de legătura neamului, ci de deosebirile de viață. Cînd au aflat din cuvintele harnicului Iacov că el vrea să plece ca să scape de mișelia și de răutatea lui Laban și a fiilor acestuia, ele au răspuns: Mai avem noi oare parte și moștenire în casa tatălui nostru? Oare n-am fost socotite de el ca niște străine, fiindcă el ne-a vîndut și a mîncat banii noștri?" (*Fac. 31, 14-15*). Iată mai întîi că ticălosul și mișelul își îndepărtează de el fetele, una ostoită de muncă, iar cealaltă stăruitoare în ale învățăturii, și dorește să se despartă de ele fiindcă le privește ca o sarcină, socotește că este un cîștig pentru el dacă le înstrăinează, gîndind că al său este cîștigul și mijloc al plăcerilor sale. 5. Acum să auzim cum ceea ce are virtutea nu are mișelia. Căci ele zic: „Toate bogățiile și slava pe care Dumnezeu le-a luat de la tatăl nostru vor fi ale noastre și ale copiilor noștri” (*Fac. 31, 16*). Pe bună dreptate – zic ele – că au fost luate bogățiile, fiindcă Dumnezeu hotărăște, El este Făcătorul bunurilor, și prin al Cărui har rămîne fără ele cel mișel. Cei necinstiți și răi nu pot să capete podoaba moștenirii dumnezeiești. Urmează la moștenire cel harnic, care are în sine duhul puterii. Dar cine este puternic, dacă nu singur Dumnezeu, care ține în frîu și conduce toate? 6. Acestora așadar li se cuvine moștenirea lui Dumnezeu. De aceea și zice Isaia: „Cei ce cred în Domnul au moștenirea Lui” (*Isaia 54, 17*). Și frumos zice: „Au moștenirea”. Căci moștenirea însăși este singura, alta nu există. Moștenirea nu este o comoară oarbă și nu toate cele trecătoare au folosul moștenirii. Numai aceea este moștenire în care partea este Dumnezeu. De aceea sfîntul Domnului zice: „Domnul este partea mea” (*Ps. 118, 57*). Și în alt loc: „Moștenit-am mărturiile Tale” (*Ps. 111*). Vezi care este averea celui drept: poruncile lui Dumnezeu, răspunsurile Lui, învățăturile Lui. Prin acestea cel drept este bogat, ele îl hrănesc, ele îl desfată, ele sînt bogățiile Lui. 7. Așadar avînd aceste bogății Lia și Rahila, nu căutau averile tatălui lor, în care erau bani ai altora, care erau fără înțelepciune adunate și fără putere duhovnicească. ca și cum ele erau bogate și libere, nu-l socoteau pe tatăl lor bogat, ci sărac. Cei întovărășiți cu învățăturile bune și dezrobitoare nu socotesc bogat pe nici unul dintre cei neînțelepți, ci dimpotrivă sărac și lipsit și chiar josnic, oricît ar înota

acesta în bogății regești, oricît s-ar lăuda în trufia sa cu aurul său și cu puterea pe care o are. 8. Trebuie să fugă așadar oamenii de astfel de tovarăși, chiar dacă îi leagă de ei anumite trebuințe. Căci legăturile cu cei răi sînt vătămătoare, ele întunecă mintea și o pătează. După cum trăind pe lîngă un sfînt vei deveni sfînt, la fel alături de un stricat vei fi stricat (*Ps. 17, 26-27*). Adesea se întîmplă ca unii, auzind chemarea celui nestăpînit, chiar cînd voiesc să păstreze ținuta stăpînirii de sine, să se coloreze cu boiul neînțelepciunii, care de bună seamă îi este potrivnică, fiindcă înțelepciunea și nerușinarea se resping una pe alta. 9. De aceea, cînd Iacov, bărbatul călit în virtute, le cere părerea, ele grăiesc în glasul virtuții încercate prin îndelungată osteneală: „Mai avem noi oare parte și moștenire în casa tatălui nostru?” (*Fac. 32, 14*), adică ne întrebi dacă vrem să plecăm de la el? Ca și cum n-ai ști că n-avem nici o dorință de întovărășire cu el, că nu ne stăpînește dorința de bogățiile acestei lumi, atît de plăcută unora, sau bucuria luxului. Pe acestea noi le socotim josnice și străine de noi, pline de sărăcie și de lipsă. 10. Ele arată și pricina plecării lor: că Laban a pierdut slava și comoara cea bună în care s-a născut. Îi fusese dată puterea minții și banul cel bun, cu chipul și asemănarea lui Dumnezeu pe el, darul cel duhovnicesc. Dar a pierdut ce avea bun, fiindcă a ales mai degrabă strălucirea veacului acestuia, decît cele adevărate și folositoare vieții, a ales frumusețea cea lipsită de bunurile dumnezeiești. Fiindcă acela care se ia numai după frumusețea din afară se înșală și se păcălește în alegerea sa. De aceea ascultă și judecă. 11. A ajuns Laban din urmă pe sfîntul Iacov și pe fiicele sale, ca nu cumva să descopere la ele ceva din viciile sale și să aibă motiv de a se întoarce la sine, învinovățind pe cel drept, după ce a fost combătut în judecata sa și nu putea să arate sau să răspundă nimic prin care să fi fost în stare să-l rețină: „Dacă m-ai fi înștiințat, ți-aș fi dat drumul” (*Fac. 32, 27*). Dreptul Iacov a arătat de ce a fugit: ca să nu fie urmărit și adus înapoi, să nu se întoarcă înconjurat de o astfel de suită. Plecase de la Laban mai întîi pentru că nu trebuia să se supună ascultării de mai mulți stăpîni și să trăiască toată vremea cu un rob. Apoi fiindcă, bărbat preocupat de treburi serioase și căutînd să urmeze calea cea dreaptă către virtute, a găsit nu un însoțitor, ci prevestirile dumnezeiești. Atunci, a zis el, m-au sfătuit să plec de aici și acum mă însoțesc pe cale. 12. Dar cum m-ai fi lăsat să plec? Cu ce alai? Oare cu bucuria ta, care este plină de tristețe, cu timpane și harfe cîntînd fals, cu sunete plăcute de flaute răsunînd neplăcut, cu sunete zgomotoase, cu scîrțituri supărătoare, cu glasuri răgușite, cu țambale care sparg urechile? Ai crezut că mă poți desfăta cu ele? Că mă poți chema înapoi cu ele? De acestea am fugit și nu mă tem de răutatea cuvintelor tale. Fugi, să nu mă urmeze astfel de alai, că nu vreau să plec primind ceva de la tine. 13. Nu cu astfel de însoțitori se ajunge la Biserica lui Hristos, către Care se îndrepta și Iacov, ca acolo să aducă mulțimea de popoare, să transporte bogățiile neamurilor, să îndrepte pe urmași, fugind de

umbrele lucrurilor deșarte, punînd frumusețea vie a virtuților mai presus de chipurile cioplite lipsite de viață, cele serioase mai presus de cele amăgitoare. Vezi cum își împodobesc păgînii mesele de ospăț, cum își vestesc sărbătorile. Dar acestea sînt primejdioase pentru mințile credincioșilor, care adesea sînt vrăjiți de ele, sînt amăgiți de mese plăcute, sînt atrași de cîntece și de jocuri, fugind de posturile noastre, pe care le socotesc aspre, vătămătoare și neplăcute pentru trup. 14. Ai crezut cumva că doresc aurul tău? Dar n-ai aur încercat în foc, prin care se dovedesc cei dreپți (Ps. 11, 7). Sau că vreau argint. Dar n-ai argint, fiindcă n-ai strălucirea chemării cerești. Sau poate ai nădăjduit că-mi aduci pe slujitorii tăi sub ascultare? Eu caut oameni liberi, fug de robii păcatului. Dar poate că mi-au fost de trebuință ca arătători ai drumului, ca tovarăși pe cale? O, de ar putea să mă urmeze și pe mine! Eu le-aș arăta căile Domnului. Dar voi, care nu-L cunoașteți pe Dumnezeu, cum Îi știți căile? Pe căile Domnului merg numai aleșii Lui. Nu oricine merge pe ele, dar nimeni nu e refuzat dacă le dorește. 15. Să urmeze cine e pregătit, să meargă pe calea care duce în Mesopotamia. Cel ce va apuca pe acest drum va trebui să treacă peste apele Tigrului și Eufratului, apele bărbăției și ale dreptății, prin lacrimile pocăinței, primind botezul harului. Aceasta este calea oastei Domnului. Toți cei ce sînt în biserică luptă pentru Dumnezeu. Pe această cale pe care și-a ales-o Iacov merge strălucita turmă însemnată cu deosebite virtuți. Orice suflet fără astfel de semne este necopt și nepregătit, necunosător al virtuților. Numai cu aceste semne este bogat în lucruri duhovnicești, pline de har. 16. Cine vine pe această cale, mai întii să se împace cu fratele său. Cine vine pe acest drum să locuiască mai întii în Sichima, acel atelier prețios și productiv al virtuților, în care grea este răzbunarea împotriva călcătorilor neprihanei. Cine vine pe acest drum să se lupte pentru Dumnezeu, să capete deprinderi pentru a-L putea urma, să se unească cu umilința lui Hristos și cu patimile Lui. Să-și ia crucea și să-L urmeze pe Hristos (Matei 16, 24). Drumețul cel bun nu se trufește, nu este pizmaș, ci dimpotrivă îi binecuvîntează pe cei ce merg cu el pe același drum. 17. Să urmăm așadar pe Iacov și căile lui, ca să ajungem la acele pămîiri, la acele adunări, să ajungem la limanul mult drept, la răbdare, care este mama credincioșilor, și la tatăl Isaac, adică la ținutul bucuriei, la revărsarea veseliei. Unde este răbdarea, acolo este veselia. Suferința aduce răbdarea, iar răbdarea încercare și încercarea nădejde, de care nu ne rușinăm (Rom. 5, 3-5). Acela care nu s-a rușinat de crucea lui Hristos, a dobîndit harul ca nici Hristos să nu Se rușineze de el. Fii sănătos, fiule, și nu te rușina să-l întrebi pe tatăl tău, tu care nu te rușinezi să te slăvești prin patimile lui Hristos.

Scrisoarea a XXVIII-a

AMBROZIE CĂTRE IRENAEUS, SĂNĂTATE!

1. Am găsit în unele scrieri că Pitagora, în sfaturile sale, își oprea discipolii să meargă pe calea obișnuită și folosită de popor. De unde a luat această pildă nu este necunoscut. Căci, de vreme ce își trăgea obirșia din poporul iudeilor, cum cred cei mai mulți, și-a scos din învățătura acestuia și îndrumările sale de dascăl. Pe bună dreptate el a fost socotit mare între filosofi; ba, se spune, nu se află nici unul asemenea lui. Citise așadar, în Ieșirea, că i s-a poruncit lui Moise prin glasul dumnezeiesc: „Scoate-ți încălțăminte din picioarele tale” (*Ieș. 3, 5*). Aceasta i s-a poruncit și lui Isus Navi (*Iosua 5, 16*), pentru ca, bineînțeles, cei care doreau să meargă pe calea Domnului să nu aducă pe această cale praful drumurilor bătătorite de popor. Citise porunca dată aceluiași Moise să se urce cu preoții pe munte, dar poporul să rămână la poalele muntelui (*Ieș. 24, 13-14*). A despărțit așadar pe preoți de popor și după aceea s-a poruncit lui Moise să intre în nor. 2. Înțelesul despărțirii e limpede. Nimic să nu se găsească popular la preoți, nimic de rînd, nimic comun cu dorințele, obiceiurile și purtarea celor mulți. Demnitatea preotească să-și pretindă o greutate a sa proprie, o viață serioasă, o ținută cu totul deosebită de a celor de jos. Căci cum poate fi respectat de popor cel ce n-are nimic despărțit de popor, ci este la fel cu mulțimea? Ce să admire în tine, dacă în tine le recunoaște pe ale sale, dacă nu vede nimic la tine care să-i fie pildă, dacă pe cele de care se rușinează la el le găsește la tine, pe care socotește că trebuie să te respecte? 3. Să trecem, așadar, mai presus de felul de a gândi al mulțimii, de obiceiurile de viață ale turmei, să ne ferim de mersul pe drumurile folosite de toți, pe cărarea pe care aleargă acela a cărui viață e mai grabnică decît a unui aducător de vești (*Iov 9, 25*), despre care se spune: „A trecut și n-a văzut” (*Ps. 36, 36*). Să ne căutăm calea pe care nu se aud cuvinte urîte, nu se văd lucruri netrebnice, pe care nu merge cel cu viață pătată, bineînțeles pătată de murdăria propriilor fapte, cel înnegrit de fumul nedreptăților pe care le-a săvîrșit, cel cu pereții sufletului întunecați și ruinați, care n-a gustat nici o plăcere a virtuții, pe care a socotit că trebuie s-o privească mai degrabă chiorș, decît drept în față, să și-o însușească cu gînd deschis și cu inimă curată. Unul ca acesta (cum fac cei mai mulți, care par cu duh și șlefuiți, dar înlocuiesc frumusețea înțelepciunii cu glume nerușinate) neluînd în seamă harul cel adevărat, ca și cum ar trăi numai în noapte, n-are încredere în cei ce trăiesc ziua; fiindcă este din numărul temanilor și al sabeilor, care stau departe de adevăr, despre care Iov zice: „Priviți căile temanilor și cărările sabeilor; căci ajung în neorînduială cei ce-și pun nădejdea în orașe și în bogății. Așa v-ați ridicat și voi fără milă împotriva mea. De aceea văzînd rănilor mele temeți-vă” (*Iov 6, 19-21*). 4. Așadar să lăsăm cărările celor decăzuți, să ne ferim de praful celor cu slăbiciuni, care din pricina poftelor

s-au rătăcit adesea în pustiu. Să ne întoarcem și să urmăm calea înțelepciunii, pe care n-au călcat lăudăroșii și trufașii, pe care nimicnicia n-o cunoaște, moartea n-o știe, fiindcă Dumnezeu a croit-o: „Adîncul a grăit: Ea nu se află în sinul meu! Și marea a spus la fel: Ea nu este la mine!” (*Iov 28, 14*). Dar dacă vrei să mergi pe calea înțelepciunii și a bunei purtări, înțelepciunea îți spune să-L cinstești pe Dumnezeu și să I te supui; iar buna purtare de asemenea îți grăiește să te stăpînești de a face păcate. 5. Așadar ce este între noi și calea acestui veac, în care totul este ispită, ba chiar și viața omului este ispită, mai deșartă decît cea din graiul poveștilor, cerînd a locui în case de lut, a urmări ziua și noaptea numai cîștigul, a te gîndi întotdeauna la cîștig, a căuta cîștigul zilnic, ca oamenii banului, și a te hrăni, cum se spune despre greieri, cu aburul dorințelor. Într-adevăr ca greierii care, trăind de pe o zi pe alta, se mistuiesc în plînsul lor. Căci ce altceva sînt oamenii fără seriozitate, fără statornicie, decît niște greieri, născuți să moară în fiecare zi, ținînd mai mult decît vorbind. Aceștia, sub dogoarea dorințelor fierbinți, se mîngîie cu cîntecul lor vătămător și îndată pier, neaducînd nici o roadă, neavînd nici un har. Căile lor sînt primejdioase și întortochiate, ca ale șerpilor care se tirăsc alunecînd cu trupul plin de venin și care se strîng în încolăcirii pe pămînt, neputînd să se înalțe către cer. 6. Să intrăm pe porțile Domnului, porțile dreptății, pe care intrînd cel drept se mărturisește Domnului (*Ps. 117, 19-20*). Dar aceasta este intrarea celor puțini, despre care zice Domnul: „Strîmtă este poarta și îngustă este calea care duce la viață și puțini sînt care o află” (*Matei 7, 14*). Largă însă este poarta și lată este calea pe care merg cei mulți; ea trimite la moarte și acolo îi duce pe drumeții ei. 7. Să fie așadar calea noastră îngustă, virtutea deplină, cărarea strîmtă, credința sigură, poteca întărită, puterea minții neșovăitoare, drumul drept. Fiindcă sînt de neîntors urmele virtuților. De aceea zice Solomon: „Vai de cei ce părăsesc căile cele drepte” (*Pilde 2, 13*). 8. Să ne fie mersul nostru către cele de sus, fiindcă mai bine este a urca precum s-a citit azi: „Este vai de cei ce se coboară în Egipt” (*Isaia 31, 1*). Nu a intra în Egipt este lucru vinovat, ci a intra în obiceiurile egiptenilor, a intra în sălbăticia necredinței lor, în urîtenia purtării lor. Cine intră acolo coboară; cine coboară se prăbușește. Să ne ferim așadar de omul egiptean, nu de Dumnezeu. Însuși regele egiptenilor este în puterea viciilor și alături de acesta Moise este socotit Dumnezeu, care stăpînește domniile, punîndu-le sub puterea sa. De aceea citim că i s-a spus: „Iată eu fac din tine un Dumnezeu pentru Faraon” (*Ieș. 7, 1*). Fii sănătos și iubește-mă ca un fiu, așa cum faci.

Scrisoarea a XXIX-a

AMBROZIE CĂTRE IRENAEUS, SĂNĂTATE!

1. Făcînd o mică pauză între o lectură și alta în timpul lucrului meu de noapte, am început să mă gîndesc la versetul pe care-l citisem la slujba de

seară: „Frumos este binele pentru fiii oamenilor, precum frumoase sînt picioarele celor ce-l binevestesc” (*Isaia 52, 7*). Într-adevăr, nimic nu este mai frumos decît acel Bine suprem, a cărui propovăduire este atît de minunată. El se împlinește prin stăruința cuvîntului, pe urmele învățaturii apostolice. Dar cine sînt cei ce pot ajunge la el și cei cărora Dumnezeu Le-a dat nu numai să-L vestească pe Hristos, dar și să pătimească pentru El? 2. Pe cît putem, noi către El să ne îndreptăm sufletul, către El și cu El să fim. Acel bine suprem, frumos și măreț, să-l avem în suflet, pentru ca inima noastră, în lumina și strălucirea Lui, să devină curată și mintea limpede. Căci dacă ochii noștri, cînd sînt acoperiți de oarecare ceață, privind verdeța țarinilor și înfățișarea pădurii, trec peste nepotrivirea pe care o arată o colină acoperită de iarbă care a început să se ofilească, iar în vederea lor rămîne numai ceea ce este neofilit, cu atît mai mult acest ochi al minții, cînd privește acel bine suprem, trăind în el și hrănindu-se cu el, luminează și strălucește, ca să ajungă la ceea ce este scris: „Ca de seu și de grăsime să se sature sufletul meu” (*Ps. 62, 6*). Cine-și cunoaște bine turma, se îngrijește de iarba cîmpului, ca să aibă cît mai multe pășuni, pentru că mieii se îngrașă cu iarba care le place și care face și laptele mai bun. De astfel de pășuni s-au folosit aceia care „au mîncat și s-au săturat”, căci sînt pășuni bune ale credinței, în care este așezat cuviosul lui Dumnezeu (*Ps. 22, 2*). 3. Există deci și fin pentru hrana turmelor de oi, care dau lîna înțelepciunii și îmbrăcăminte cuviinței. Și poate că acesta este finul de munte (*Pilde 27, 25*), peste care se coboară cuvintele profetului: „ca roua pe iarbă” (*Deut. 32, 1*) și pe care cel înțelept îl strînge cu grijă, ca să aibă oile pentru îmbrăcăminte cea duhovnicească. Sufletul își are hrana și îmbrăcăminte sa; el este în strînsă unire cu acel bine suprem, care este dumnezeirea și pe care apostolul Petru ne îndeamnă să-l căutăm, pentru ca, dobîndind cunoașterea lui, să fim moștenitori ai darurilor dumnezeiești (*II Petru 1, 4*). 4. Cunoașterea acestui bine o descoperă bunul Dumnezeu credincioșilor săi și o dă din comoara Sa cea bună, precum arată legea sfîntă cînd zice: „Fiindcă a jurat Domnul către părinții tăi să-ți dea și să-ți descopere comoara Sa cea bună” (*Deut. 28, 11-12*). Din această comoară cerească dă ploaie țarinii Sale, binecuvîntînd toate lucrările mîinilor tale. Această ploaie este cuvîntul legii (*Deut. 32, 2*), care înrouează acel suflet rodnic și făcător de lucrări bune, ca să aibă binecuvîntarea harului. 5. Cunoașterea acestui bine o cerea David, precum arată el însuși cînd zice: „Una am cerut de la Domnul, pe aceasta o voi căuta; să locuiesc în casa Domnului în toate zilele vieții mele, ca să văd frumusețea Domnului și să cercetez locașul Lui” (*Ps. 26, 7*). În același psalm a arătat mai departe că acesta este binele cel mai înalt: „Cred că voi vedea bunătățile Domnului în pămîntul celor vii” (*Ps. 26, 17*). Căci aici cerem, acolo ne vom vedea pe deplin față către față. Acest bine este în casa Lui Dumnezeu, în taina cămărilor Sale. De aceea iarăși zice: „De bunătățile casei Tale ne vom umple” (*Ps. 64, 5*). În altă parte

a arătat că aceasta este partea cea mai înaltă a binecuvîntării, zicînd: „Să te binecuvînteze Domnul din Sion, ca să vezi pe cele bune ale Ierusalimului” (*Ps.* 77, 5). Așadar, fericit este cel ce locuiește acolo în casa credinței, în găzduirea minții, în locuința darului, în tovărășia virtuții. 6. Să fim și să rămînem în acel bine, despre care Isaia spune: „Cît de frumoase sînt picioarele celor ce binevestesc pacea, ale solilor de veste bună” (*Isaia* 52, 7). Cine sînt binevestitorii, dacă nu Petru, dacă nu Pavel, dacă nu toți apostolii? Cine ne binevestește, dacă nu Domnul Iisus? (*I Cor.* 1, 23). Acesta este pacea noastră, Acesta este acel bine suprem. El Însuși este bun din Cel bun, căci din pomul cel bun se culege roada cea bună (*Matei* 7, 18). Și Duhul Lui este bun, fiindcă din El primește și duce pe calea cea dreaptă pe slujitorii lui Dumnezeu. Dar cine, avînd Duhul Lui Dumnezeu în sine, ar tăgădui că este bun, de vreme ce El Însuși zice: „Sau ochiul tău este rău pentru că Eu sînt bun?” (*Matei* 20, 15). Acest bun să vină în inima noastră, în tainițele minții noastre, fiindcă Dumnezeu este binefăcător față de cei ce se roagă Lui. Acesta este comoara noastră, Acesta este calea noastră, Acesta este înțelepciunea noastră, dreptatea noastră, Păstorul nostru, și Păstorul cel bun este viața noastră. Vezi cîte bunuri într-un singur bun! 7. Aceste bunuri ni le predică evangheliștii. Aceste bunuri căutîndu-le, David zice: „Cine ne va arăta nouă cele bune?” (*Ps.* 4, 6). Și arată că Domnul Însuși este binele, adăugînd: „S-a însemnat peste noi lumina feței Tale, Doamne” (*Ps.* 4, 7). Dar cine este lumina feței Tatălui, dacă nu strălucirea slavei și chipul lui Dumnezeu Cel nevăzut (*Evr.* 1, 3), în care se vede și se preaslăvește Tatăl, precum El Însuși Îl preaslăvește pe Fiul Său? (*Ioan* 17, 5). 8. Deci Însuși Domnul Iisus este bunul cel mai înalt, Care ni s-a proorocit de profeți, ni s-a predicat de îngeri, ni s-a făgăduit de Tatăl, ni s-a binevestit de apostoli (*I Tim.* 3, 16). Acesta a venit pentru noi ca vîrsta cea coaptă, și nu numai ca vîrsta cea coaptă, căci vîrsta cea coaptă este în cugete. Pentru ca nimic să nu fie crud sau necopt în hotărîrile noastre, nimic aspru și nepotrivit cu lucrările și obiceiurile noastre, fiindcă cel dintîi vestitor a fost bunul cel mai înalt. De aceea și zice: Eu sînt Cel Care grăiește, iată-Mă (*Isaia* 52, 6), adică Acela Care vorbeam prin profeți (*Evr.* 1, 4), sînt de față în trupul pe care L-am primit prin Fecioară, am în Mine chipul lui Dumnezeu, ființa Lui și sînt de față ca om. Dar cine Mă cunoaște? M-am văzut om, dar după fapte M-au crezut mai presus de om. Oare n-a fost ca un om cînd L-a plîns pe Lazăr (*Ioan* 11, 35), și mai presus de om cînd L-a înviat? (*Ioan* 11, 43). Oare n-a fost ca un om cînd a pățimit și iarăși mai presus de om cînd a ridicat păcatul lumii? (*Ioan* 1, 29). 9. Așadar, să ne grăbim către Acela în care este bunul cel mai înalt. Fiindcă El Însuși este bunătatea, Însuși este răbdarea, Care te cheamă la pocăință, Israel, pentru ca să nu ajungi la judecată, ci să primești iertarea păcatelor. „Pocăiți-vă” (*Matei* 4, 17) spune El. Despre El strigă profetul Amos: „Căutați binele” (*Amos* 5, 14). El

este supremul bine, Căruia nimic nu-I lipsește și toate Îi prisosesc. Ușor are toate din belșug Cel în Care locuiește, trupește, toată plinătatea Dumnezeirii (*Col. 2, 9*). Ușor are toate din belșug Cel din plinătatea Căruia am primit toate, Cel de Care noi sîntem plini, precum spune Evanghelistul (*Ioan 1, 16*). 10. Acesta este așadar adevăratul și supremul bine, dacă sufletul a gustat din ceea ce are el dornic și desfătător, dacă a băut din acesta două simțăminte. Înlăturînd durerea și teama, el clocotește într-un chip de necrezut. Dezmiertîndu-se în Cuvîntul Lui Dumnezeu, el nu-și găsește măsură și nu se satură zicînd: „Bun ești Tu Doamne, și întru bunătatea Ta învață-mă îndreptările Tale” (*Ps. 118, 68*). Dezmiertîndu-se în Cuvîntul lui Dumnezeu, Îl dorește mai presus de orice frumusețe, Îl iubește mai presus de orice bucurie, se desfătează cu El mai presus de orice mirosenii, vrea să-L vadă mereu, să se apropie, să fie atras de El, ca să-L poată urma. „Mir vărsat este numele Tău” (*Cînt. 1, 2*). De aceea noi fetele Te iubim, de aceea ne îndreptăm spre Tine, ne întrecem pentru Tine, dar nu putem să Te îmbrățișăm. Atrage-ne spre Tine ca să putem alerga, ca să primim, prin balsamul miresemelor Tale, puterea de a Te urma. 11. Se grăbește sufletul să vadă tainele lăuntrice, tihna însăși a Cuvîntului, locuința însăși a celui bine suprem, lumina și strălucirea Lui. Retras în sînul părintesc, se grăbește să audă cuvintele Lui. Și cînd le-a auzit, le primește dulceața cea mai presus de orice. Să te învețe profetul care, gustînd, zice: „Cît sînt de dulci limbii mele cuvintele Tale, mai mult decît mierea în gura mea” (*Ps. 118, 103*). Ce altceva dorește inima de îndată ce a gustat dulceața Cuvîntului, de îndată ce l-a văzut strălucirea? Moise, așteptînd pe munte patruzeci de zile ca să primească legea, n-a căutat hrană trupului (*Ieș. 34, 20*). Ilie, grăbindu-se către aceeași tihnă, se ruga Lui Dumnezeu să-i ia sufletul (*III Regi 19, 4*). Petru, privind și el slava învierii Domnului, nu vrea să se coboare de pe munte, zicînd: „Doamne, bine este nouă să fim aici” (*Matei 17, 4*). Așadar, cît de mare este slava ființei dumnezeiești, cît de mari sînt bunurile Cuvîntului, spre care doresc să privească și îngerii! (*I Regi 1, 12*). 12. Sufletul Îl vede, iar trupul nu-L caută și înțelege că trebuie să aibă o cît de mică legătură cu El. Sufletul renunță la veacul acesta, se eliberează din lanțurile trupului și dă toate legăturile poftelor. Ștefan îl vedea pe Iisus și nu se temea să fie ucis cu pietre, ci dimpotrivă, pe cînd se arunca cu pietre asupra Lui, el se ruga nu pentru sine, ci pentru cei ce aveau să-l ucidă (*Fapte 7, 35-39*). Și Pavel, pe cînd era răpit pînă la al treilea cer, nu știa dacă este cu trup sau fără trup. Răpit, zic, în rai nu-și mai simțea folosința trupului și, auzind cuvintele lui Dumnezeu, se gîndea umilit cum să se mai coboare la slăbiciunile trupului (*II Cor. 12, 20-21*). 13. Astfel, știind ce văzuse și ce auzise în rai, striga zicînd: „Pentru ce, ca și cum ați fi viețuind în lume, răbdați porunci ca acestea: Nu lua, nu gusta, nu te atinge! Toate sînt lucruri menite toate să piară prin însăși întrebuițarea lor” (*Col. 2, 20-22*). Căci voia ca noi să fim în chipul acestei lumi, nu în stăpînirea și întrebuițarea ei, astfel încît să ne

folosim de ea ca și cum nu ne-am folosi, ca și cum am trece, nu ca și cum am rămîne. Umblînd ca și în chipul veacului, nu în adevăr, să trecem cît mai repede peste însuși chipul acestei lumi. El însuși mergînd în credință, nu în chip, călătorea cu duhul în afară de trup, era lîngă Domnul și, deși era pe pămînt, trăia în cer. 14. Așadar, sufletul nostru, care vrea să se apropie de Dumnezeu, să se ridice din trup, să se alipească de acel bine suprem, care este dumnezeiesc, care există întotdeauna, care exista de la început și care era la Dumnezeu, adică Dumnezeu. Cuvîntul El este dumnezeirea, căci în El trăim și ne mișcăm și sîntem (*Faptă 17, 28*). El este Cel Care era la început. El este Cel Ce este: „Fiul lui Dumnezeu, Iisus Hristos, este în voi, zice apostolul, în Care n-a fost da și nu, ci da a fost în El” (*II Cor. 1, 19*). El a învățat pe Moise să spună: „Cel ce este m-a trimis” (*Ieș. 3, 14*). 15. Cu Acesta așadar să fie sufletul nostru și să fie (dacă se poate) întotdeauna, ca să putem și noi spune: „Sufletul meu în mîinile Tale este pururea” (*Ps. 118, 109*). Dar va fi, dacă nu este în trup, ci în duh; va fi, dacă nu se mișcă în cele pămîntești. Cînd se întoarce către cele trupesti, atunci îl pîndesc momelile trupului, atunci este stăpînit de patimi, atunci este ros de îngîmfare, atunci este copleșit de durere. 16. Aceste boli ale sufletului sînt grele, adesea duc la moarte, fiindcă ochii lui sînt orbiți, nu văd lumina adevăratei slave și bogăția moștenirii veșnice. Dar dacă-i îndreaptă spre Dumnezeu întotdeauna, va primi de la Hristos strălucirea înțelepciunii, ca să aibă privirea luminată de cunoașterea lui Dumnezeu, să vadă acea nădejde a chemării noastre, să-și dea seama ce este bun, plăcut și desăvîrșit. Căci ce este bun este și plăcut Tatălui și ce e plăcut e desăvîrșit, precum ai în Evanghelia în care zice Domnul: „Iubiți pe vrăjmașii voștri, și faceți ca Tatăl din cer, Care plouă și peste cei drepți și peste cei nedrepți” (*Matei 5, 44-45*). Aceasta este bunătatea. Și apoi conchide zicînd: „Fiți desăvîrșiți, precum Tatăl vostru Cel ceresc desăvîrșit este” (*Matei 5, 48*). Dragostea Lui este desăvîrșită, este împlinirea legii (*Rom. 14, 10*). Și ce este atît de bun ca dragostea care nu cugetă la cele rele? 17. De aceea fugiți de cele pămîntești, în care este răutate, dușmănie, ceartă. Sufletul să se facă primitiv al acelui bine, ca să zboare pe deasupra norilor, ca vulturul care-ntinerește schimbîndu-și penele, ca vulturul care, cu vîslele aripilor înainte, nu se teme să se avînte spre înălțimi, să-și lase locuința aceasta, fiindcă locuința pămîntească îngreuiază sufletul. Să iasă așadar sufletul din cele vechi, să lase dorințele rătăcirii, să-și spele ochii, pentru ca să vadă acel izvor al vieții veșnice, care curge și se revarsă peste tot, nelipsit de nimic. Dar ce I-a dat Lui, de vreme ce „de la El și prin El și întru El sînt toate?” (*Rom. 11, 35-36*). 18. Izvorul vieții este acel bine suprem din care se împarte existența fiecăruia. El are în Sine viața cea fără de sfîrșit. Nu primește nimic de la nimeni, fiindcă nu-I lipsește nimic. Dăruiește cele bune altora și nu ia pentru

Sine nimic din altă parte, fiindcă nu duce lipsă de ale noastre. De aceea și zice în chipul omului: „Bunătățile Mele nu-ți lipsesc” (*Ps. 15, 2*). Ce este mai frumos decît să te apropii de El, să ai părtășie cu El? Ce plăcere este mai mare? Cine-L va vedea și va gusta fără plată din izvorul de apă vie, ce poate să dorească altceva? Ce domnie? Ce putere? Ce averi, cînd va vedea cît de nesigură este aici viața conducătorilor, cît de schimbătoare sînt stările imperiilor, cît de scurtă este viața, cît de mare este robia în împărății, în care oamenii trăiesc după voința altora și nu după a lor proprie? 19. Dar ce bogat trece la viața veșnică, dacă nu este sprijinit pe cîștigul virtuților pe care toți îl au, numai cei bogați nu? (*Matei 19, 26*). Așadar fericirea nu constă în a te folosi de bogății, ci în a-L vedea pe El ca să le disprețuiești pe ele, și să respingi cele potrivnice adevărului, să le socotești deșarte și zadarnice, să iubești acea frumusețe a adevărului curat, care arată cît de mincinoase sînt culorile acestui veac. 20. Ridică-ți așadar, suflete, ochii tăi, acei ochi despre care Dumnezeu Cuvîntul zice: „Sora mea, mireasa mea, tu mi-ai robit inima numai cu o privire a ta” (*Cînt. 4, 9*). Urcă-te în finicul biruinței, biruie veacul, ca să fii la înălțimea Cuvîntului. Lasă afară acest chip al lumii, lasă afară răutatea. Așază înăuntru bunătatea minții, care are harul în puterea vieții. Spală-ți îmbrăcămintea și intră în cetatea cerului, care este harul cel adevărat al sfinților, în care este cortul lui Dumnezeu, în jurul Căruia se găsesc cărturarii Domnului, unde nu slujesc zilele, sau soarele, sau luna, ci Domnul Însuși e lumina, care luminează toată cetatea (*Apoc. 21, 23*). El este lumina inimii (*Ioan 8, 12*), nu luminează văzută, ci a sufletelor care sînt în această lume, înțelegera limpede care luminează puterea înțelepciunii, care, precum se spune în Evanghelie, cu lumina virtuții duhovnicești aprinde ascunzișul minților și adîncul sufletelor (*Luca 24, 32*). 21. Așadar dacă începe cineva să fie locuitor al acelei cetăți cerești, bineînțeles locuitor cu viața și obiceiurile, să nu se depărteze de ea și să nu iasă din ea, să nu întoarcă pașii înapoi, nu zic pașii trupului, ci ai minții, să nu vină înapoi. Înapoi este depravarea, înapoi este necurăția. Lot, urcîndu-se pe munte, a lăsat jos ticăloșiile Sodomei. Soția lui, însă, uitîndu-se înapoi n-a putut să ajungă la cele de sus (*Fac. 19, 26*). Așadar nu picioarele tale ci obiceiurile tale să n-o ia înapoi. Să nu fie mîinile tale slabe și genunchii tăi fără putere pentru închinare și pentru credința ta. Să nu se întoarcă slăbiciunea voinței tale, să nu revină la calea nelegiuirilor. Ai apucat calea cea bună, rămîi pe ea, ai ajuns, ține-te bine: Mîntuiește-ți sufletul tău” (*Fac. 19, 17*). 22. Urcînd, mergi drept înainte, căci înapoi nu există siguranță. În sus e calea, în jos prăbușirea. În sus urcușul, în jos prăpastia. Este greu de urcat și primejdios de coborît. Dar puternic este Domnul, Care te-a întărit și te păzește înconjurat cu zidurile profeților și cu tunurile apostolilor. De aceea îți zice Domnul: „Veniți, coboriți-vă, căci teascul este plin de struguri” (*Ioil 4, 13*). Să fim înăuntru, nu afară. Și în Evanghelie, Fiul lui Dumnezeu zice: „Cel care va fi pe acoperișul casei să nu

se coboare pentru a-și lua vasele” (*Luca 17, 31*)! De bună seamă, el nu vorbește despre acoperișul acesta, ci despre acela: „Întinde cerul ca o boltă” (*III Esdra 16, 60*). 23. Și fii, așadar, înăuntru, în Ierusalim, în sufletul tău pașnic, blînd și liniștit. Să nu ieși din el și nici să te cobori pentru a ridica acest vas al tău plin de onoruri, bogății și obrăznicie. Să fii înăuntru, ca să nu treacă peste tine străinii, să nu treacă păcatele peste sufletul tău, nici lucrările deșarte și gîndurile sterpe. Acestea nu vor trece dacă vei declara război deschis pentru apărarea credinței și a evalvei, dorind adevărul împotriva momelii patimilor, dacă vei lua armele lui Dumnezeu împotriva duhurilor răului și a iscusinței diavolului care ține sufletele noastre în minciună și înșelăciune. Diavolul va fi ușor de biruit de către luptătorul iscusit, care nu pricinuieste dezbinări, ci, cum se cuvine unui slujitor al Domnului, care propovăduiește cu stăruință credința și-i slăbește pe cei ce i se împotrivesc. Despre acesta spune Scriptura: Bărbatul bun de luptă să dea fuga” (*Ioil 4, 9*). Iar cel slab să zică: „Toate le pot întru Hristos, Cel care mă îmbracă cu putere” (*Filip 4, 13*) 24. Ajutat de această credință și cel slab ar învinge: dacă sufletul lui va fi sfînt, din munții profetici va picura pentru el miere (*Ioil 3, 18*), iar de pe colinele apostolice va curge lapte, coline ca aceea care dădea corintenilor lapte cu care să se hrănească (*I Cor. 3, 2*). Pentru el va curge apă din vasele sale și din izvoarele puțurilor sale. Din pîntecile credinței vor fi acele ape vii, duhovnicești. Pe acestea le dă credincioșilor Săi Sfîntul Duh, Care binevoiește să le dea și sufletul tău, ca să ai în tine cu prisosință izvorul de apă țîșnitor întru viață veșnică (*Ioan 4, 4*). Cu sănătate și ca un fiu iubește-ne precum și noi ca părinți te iubim.

Scrisoarea a XXX-a

AMBROZIE CĂTRE IRENAEUS, SĂNĂTATE!

1. Cînd am terminat de scris scrisoarea de mai înainte și am dat-o ca să-ți fie adusă, mi-a venit în minte ceea ce a spus Domnul, la vremea potrivită, profetului Agheu: „Este oare timpul să locuiești în case împodobite?” (*Agheu 1, 4*). Ce însemnează aceasta altceva, decît că trebuie locuit în case așezate sus, nu în văi și sub pămînt? Cei ce locuiesc sub pămînt nu pot clădi templul lui Dumnezeu și zic: „N-a venit încă vremea să zidim templul Domnului” (*Agheu 2*), fiindcă trîndavii caută subsoluri cu răcoare în timpul verii, fiindcă ei altfel, dedați plăcerilor, nu pot să rabde căldura și de aceea doresc adăposturi cu umbră, unde să-și petreacă vremea fără vreo ocupație serioasă, fiindcă îi desfată locurile întunecate și retrase, în care ei cred că-și pot ascunde ticăloșiile, potrivit cuvintelor: „Întunericul mă înconjoară ca niște pereți; de cine să mă tem?” (*Eccl. 23, 26*). Dar zadarnic nădăjduiesc ei aceasta, fiindcă Dumnezeu, Care vede în ascunzișuri și adîncuri, cunoaște toate faptele înainte ca ele să fie

săvârșite (*Înt. Sol. 8, 8*) 2. Nici Ilie nici Elisei nu locuiau în case sub pământ. Unul a ridicat și a dus sus, în foișor, unde ședea de obicei, pe fiul mort al unei văduve, și acolo l-a înviat (*III Regi 17, 22*); celuilalt, acea mare femeie din Sunam, precum arată Sfânta Scriptură (*IV Regi 4, 16-37*), i-a dăruit găzduire în partea de sus a casei, și ea, căpătînd vrednicia de a zămisli prunc, a văzut acolo minunea făcută de Elisei, care i-a înviat copilul. Ce să zic despre Petru, care urcînd în ceasul al șaselea în camera de sus a aflat taina de a boteza neamurile de străini? (*Fapete 10, 9*). În schimb, ucigașul Abesalom își făcuse un monument în valea Regelui și o groapă cu numele său și, cînd a fost ucis, în acea groapă a fost aruncat (*II Regi 18, 17*). Așadar, cei sfinți se înalță la Domnul, iar cei ticăloși se prăbușesc în vicii, cei sfinți în munți, cei nelegiuiți în prăpăstii. „Domnul este Dumnezeu munților, iar nu Dumnezeu văilor” (*III Regi 20, 28*). 3. Cei ce locuiau în case pe fundul văilor, în care nu locuiește Dumnezeu, nu puteau să aibă în ei casa lui Dumnezeu. Căci Domnul le cerea această casă în care ei să se clădească pe ei înșiși și în ei să înalțe templul lui Dumnezeu din pietrele vii ale credinței. El nu dorea clădiri cu pereți de pământ și cu acoperișuri de lemn, pe care să le dărîme mîna dușmanului, ci căuta acel templu, clădit în inimile oamenilor, cărora trebuia să le zică: „Voi sînteți templul lui Dumnezeu” (*I Cor. 3, 16*), în care să locuiască Domnul Iisus și de unde să pornească la mîntuirea tuturor. În pîntecile Fecioarei avea să fie acel palat sfînt, în care să locuiască regele cerurilor, pentru ca trupul omenesc să devină templu al lui Dumnezeu, din care să se elibereze, iar în a treia zi să învie. 4. Dar nu clădesc astfel de casă depravații, care locuiesc în case luxoase și se desfătează cu podoabe de argint (*Agheu 1, 4*). Celor simpli nu le place argintul, iar celor răi nu la place locul de viață simplă. Aceștia din urmă își măresc casele, adaugă loc lingă loc, își unesc casă cu casă, moșie cu moșie și folosesc pămîntul în așa fel încît nici o palmă din el să nu rămînă nelocuit. Ca și cum ar fi fii ai pămîntului, ei se vîră în pîntecile pămîntului și se ascund înăuntrul lui. Aceștia sînt, de bună seamă, cei despre care zice Ieremia: „Vai de cei ce-și zidesc case din nedreptate!” (*Ier. 22, 13*). Iar cei ce zidesc din dreptate nu zidesc pe pămînt, ci în cer. 5. „Ai clădit, zice proorocul, casă cu foișoare, cu ferestre mari pentru lumină și aerisire, din lemn de cedru și vopsite în roșu” (*Ier. 22, 14*). Dar își face foișoare cel ce, gîndind la judecata lui Dumnezeu, face dreptate celui sărac și oropsit. Iar cel ce este stăpînit de lăcomie și setos de sînge nevinovat nu-și face foișoare cu judecată și nu păstrează măsura, fiindcă nu-L are pe Hristos. El nu caută să respire aerul harului dumnezeiesc și nici să aibă strălucirea luminii celei adevărate. N-are mese vopsite în roșu cel căruia nu i se poate zice: „Cordeluțe purpurii sînt buzele tale” (*Cînt. 4, 3*). 6. „Nu va fi înmormîntat așa” (*Ieremia 22, 19*), zice proorocul, cel care de viu a intrat sub pămînt și, ca și cum s-ar fi înmormîntat, trăiește în liniște de mormînt. Așadar cel așezat în valea plăcerilor trupești nu-și va găsi un mormînt din care să poată

învia. Un astfel de bărbat nu clădește templu lui Dumnezeu, fiindcă nu-și cunoaște vremea îndreptării. Cum ar putea să clădească templu asemenea oameni care, ca fiarele și dihăniile, locuiesc în ascunzișuri de fiare și dihăanii, se vîră în găuri ca șerpii și-și fac viziuni asemănătoare vulpilor viclene? 7. Dar nici mormînt nu-și face cel ce moare înainte de vreme, cel care adică trăind este mort (*I Tim. 5, 6*). Nici n-aude glasul lui Agheu, adică al celui ce stă la masă, precum se tălmăcește acest nume, fiindcă nu intră în cortul lui Dumnezeu „în glas de bucurie și de laudă și în sunet de sărbătoare” (*Ps. 41, 5*). Cum să-I audă glasul ce-l ce nu-I vede lucrarea? Căci dacă ar vedea-o, ar auzi cuvîntul care i s-a spus la vreme, cînd îl desfătau lucrările Celui prin Care a căpătat viață, Care i s-a descoperit și a coborît în sufletul lui, ca să găsească în el hrana sincerității și a adevărului. 8. Așadar, fiindcă n-a auzit, grăiește iarăși lui Agheu cuvîntul lui Dumnezeu și zice: „Ridicați-vă din casele voastre împodobite și pline de răutate, suiți-vă în muntele Scripturilor cerești și tăiați lemnul înțelepciunii, lemnul vieții, lemnul cunoașterii (*Agheu 1, 8*), și rînduiți-vă căile și faptele voastre, ca să aibă rînduiala sa datoria voastră folositoare și trebuincioasă de a clădi casa lui Dumnezeu. 9. Căci dacă nu veți face aceasta „nici cerul nu vă va da roua sa” (*Agheu 1, 10*), adică nici cuvîntul ceresc, care se coboară ca roua pe iarbă, nu va potoli clocotul aprins al patimilor trupești și al urii, nu va stinge ascuțiturile de foc ale feluritelor poște, nici „pămîntul lui”, adică sufletul „nu va da roade” (*Agheu 1, 10*), pentru că se usucă, dacă nu este udat de ploaia cuvîntului lui Dumnezeu, dacă nu e pătruns de roua cerească, de belșugul harului duhovnicesc. 10. Și pentru că știa că aceia care locuiesc în întuneric și în cîrciumile plăcerilor sînt îndărătnici, a zis Domnul: „Voi ridica duhul lui Zorobabel din tribul lui Iuda și pe marele preot Iosua Iosedec” (*Agheu 1, 14*), ca să-i îndemne la zidirea templului dumnezeiesc. „Căci de n-ar zidi Domnul casa, în zadar s-ar osteni cei ce o zidesc” (*Ps. 126, 1*). Însuși Zorobabel, ca izvor de viață și de veșnică revărsare, este Cuvîntul lui Dumnezeu „prin Care, din Care și în Care s-au făcut toate” (*Col. 1, 16*). Acest izvor de veșnică revărsare spune: „Dacă însetează cineva, să vină la Mine și să bea” (*Ioan 7, 37*) din rîul cel cu cale fără de greșală. Am citit că și Zabulon, ca un rîu de noapte, este profetic. Chiar și acesta a strălucit în curgerea lui prin care a risipit acel șuvoi de deșertăciune din Izabela. Aceasta, dușmană a adevărului și a cuvintelor profetice, atît de rău a fost sfîșiată de mușcăturile ciinilor, încît n-a mai rămas nici o urmă din care să poată fi recunoscută și, odată cu trupul ei, s-a stins pentru urmași orice semn că ea ar fi existat (*IV Regi 9, 33-37*). Așadar însuși Zorobabel din tribul lui Iuda și însuși marele preot Iosua au fost însemnați după numele tribului. Precum se vede, sînt numiți doi, dar este arătat unul singur. Fiindcă Același născut dintr-un Puternic ca un Puternic, ca Răscumpărător din Fecioară, în aceeași deosebire a dublei firi, Marele Mîntuitor S-a împlinit cu adevărat ca singurul Fiu al lui Dumnezeu. 11. Avînd a învia astfel

din moarte pe cuviosul Zorobabel, zice Domnul: „Voi zgudui cerul și pământul, mările și deșertul” (*Agheu 2, 7*). Le zguduise pe acestea mai înainte, pentru a elibera poporul său din Egipt (*Ieș. 14, 22*). Atunci când în cer era un stîlp de foc (*Ieș. 13, 21*), între valuri era pământ, pe mare zid, pe ape cărare. În deșert holda era zilnic plină de roade cerești, pietrele se topeau în izvoare de apă. Dar le-a zguduit după aceea pe toate în timpul patimilor Domnului Iisus (*Luca 23, 44; Matei 27, 31-33*), când cerul a fost acoperit de întuneric, soarele s-a ascuns, pietrele au fost date la o parte, mormintele deschise, morții înviați. Învins, dracul a văzut în valurile sale pe pescarii de oameni nu numai plutind cu corăbiile, dar chiar mergînd pe mare fără vreo primejdie. 12. A fost zguduit și deșertul, când în poporul neroditor al neamurilor a început să se coacă, dînd în galben, holdele credinței și ale evlaviei. Și atît de mare a fost zguduirea neamurilor și a deșertului și atît de puternică și de întinsă propovăduirea apostolilor pe care i-a trimis să cheme neamurile la mîntuire, încît „În tot pământul a ieșit vestirea lor și la marginile lumii cuvintele lor” (*Ps. 18, 5*). Atît de mare a fost, zic, zguduirea deșertului, încît a născut mai mulți fii cea stearpă decît cea care avea bărbat (*Isaia 44, 1*). Înflorește deșertul ca un crin (*Isaia 35, 1*), intrau cei aleși ai neamurilor între celelalte popoare, pentru rămășița aleasă prin har să se mîntuiască (*Rom. 11, 5*). 13. „Și voi umple acest templu, a zis Domnul, cu argint și aur” (*Agheu 2, 8*), cu cuvintele cerești, care sînt ca aurul, încercat în foc (*Ps. 11, 7*), și cu lumina adevărului, care strălucește în inimile sfinților prin aurul său duhovnicesc. Aceste bogății le dă bisericii Sale, cu ele se umplu comorile înțelepciunii și slava sporește mai presus de slava templului pe care l-a avut înainte poporul ales. 14. Pacea și liniștea sufletului sînt mai presus de slava templului (*Agheu 2, 18*), fiindcă pacea biruie orice simțămînt (*I Cor. 15, 28*). Aceasta este pacea deasupra păcii care se va da după ce pentru a treia oară vor fi zguduite cerurile, mările, pământul și deșerturile (*Filip. 4, 7*), când vor fi nimicite puterile și domniile. Cerul și pământul vor trece și toată fața acestei lumi (*Matei 24, 35*) și fiecare se va ridica cu sabia împotriva fratelui său, adică pătrunzînd cuvîntul în măduva sufletului (*Evrei 4, 12*), încît se va nimici tot ce e potrivnic: carele din Efraim și caii din Ierusalim, cum a zis Zaharia (*9, 10*). Astfel va fi pace peste tot fără vreo împotrivire a patimilor trupești și fără vreo piedică a minții neîncrezătoare, pentru ca Hristos să fie toate în toți, avînd inimile tuturor supuse Tatălui. 15. De aceea Domnul și spune către Sine Însuși în chip tainic: „Te voi lua Zorobabel, și te voi avea ca un inel de pecete, pentru că pe tine te-am ales” (*Agheu 2, 24*). Atunci va fi și sufletul nostru plin de pace, pentru ca să i se zică: „Întoarce-te, Sulamita, întoarce-te” (*Cînt. 7, 1*), ceea ce însemnează pașnic, ca să mă folosesc de numele tău, Ireneau! Atunci va primi în sine pe Hristos ca inel de pecete, va primi chipul lui Dumnezeu adică, pentru ca să fie după chipul Său, fiindcă „Precum este cel pămîntesc, așa sînt și cei cerești” (*I Cor. 15, 48*). Se cade ca și noi să purtăm chipul ceresc, adică pacea. 16. Dar ca să știm că acesta este adevărul, ai în Cîntarea Cîntărilor, în ultimul capitol, cuvintele de dragoste desăvîrșită, pe care ți le

spune și ție Hristos: „Ca pecete pe brațul tău mă poartă” (*Cînt. 8, 6*), ca să strălucească pacea în inima ta și Hristos în lucrările tale și să se formeze în tine înțelepciunea, dreptatea și mîntuirea. Sănătate, fiule, și iubește-ne fiindcă și noi te iubim.

Scrisoarea a XXXI-a

AMBROZIE CĂTRE IRINEU, SĂNĂTATE!

1. Ai socotit că trebuie cercetat cu grijă dacă există în fața lui Dumnezeu vreo deosebire între cei ce au fost credincioși din copilărie și cei ce au devenit astfel mai târziu, în tinerețe sau la o vîrstă mai înaintată. Dumnezeiasca Scriptură nici această chestiune n-a trecut-o cu vederea și n-a lăsat-o neatinsă. Nu fără rost Domnul Dumnezeu nostru spune către profetul Ioil: „Tînguiește-te ca o mireasă încinsă cu sac după primul ei bărbat” (*Ioil 1, 8*), îndurerat că mireasa este sinagoga, care înainte, în timpul fecioriei sale, fusese logodită cu Cuvîntul lui Dumnezeu, sau este sufletul, care pierzîndu-și meritele de mai înainte, atît a căzut în scandal prin ticăloșiile păcatelor încît și-a atras ura. Murdărită de neevlavie și de noroiul necredinței a ajuns să fie disprețuită și cu totul îndepărtată de harul acelei logodnice care înainte meritase să audă cuvintele: „Te voi logodi cu mine în credință, dreptate și dragoste” (*Osea 2, 19*). 2. Pe bună dreptate se tînguiește cea care pierduse atîtea daruri prețioase și suferise pagubă atît de grea de a-și pierde virtuțile de zestre, de a i se răpi logodnicul de fecioară. Prin meritele noastre, Cuvîntul lui Dumnezeu sau trăiește pentru noi, sau moare. Dacă gîndurile și faptele noastre sînt bune, Cuvîntul lui Dumnezeu trăiește și lucrează în noi; iar dacă lucrările și cugetele noastre sînt întunecate, apune pentru noi soarele dreptății (*Mal. 4, 2*). De aceea El învață că trebuie să fie tînguială pentru acel suflet. Căci după cum trebuie să se ospăteze și să se bucure cei cu care se găsește Logodnicul, tot așa trebuie să plîngă acel suflet căruia i-a fost răpit Logodnicul, după cum s-a scris despre apostoli în Evanghelie că: „Vor veni zile cînd Mirele va fi luat de la ei și atunci vor posti” (*Matei 9, 15*). 3. Deci și acest suflet avea înainte bucurie și tresăltare, pe cînd avea cuvînt de fecioară. Și de aceea nu postea, fiindcă zilele erau de ospăț și de petrecere, pe cînd era de față Mirele, aducînd celor pentru care era de față semnele rodniciei, belșug de hrană cerească, gîlgîiri de vin, pentru a se veseli inimile oamenilor (*Ps. 103, 15*). Dar după ce prin faptele sale și-a pierdut Mirele, i se poruncește să se pocăiască îmbrăcat în sac pentru păcatele sale și să se plîngă pe sine însuși, fiindcă pentru el a pătimit și s-a răstignit pe cruce Hristos, Care este Cuvîntul feciorelnic. 4. Dacă a venit din prima vîrstă și nu pare a fi cunoscut acest suflet legătura cu altul, ci de la început a dăruit lui Hristos floarea feciorelnică a credinței sale și de tînăr a primit învățăturile sfinte, dăruindu-se primelor taine ale evlaviei, el însuși este israelit, din neamul patriarhilor cu sufletele vechilor strămoși; acest suflet dacă ar fi păstrat nevă-

tămat mersul credinței ar fi cu adevărat ca o mireasă fecioară a cuvîntului, întocmai ca acela care a primit în el toată dreptatea: „Și-l va întâmpina ca o mamă și ca femeia tinereților îl va primi” (*Eccl. 15, 2*). 5. Celălalt suflet este cel **provenit de la neamurile străine, amîndouă logodite cu Dumnezeu Cuvîntul**, și aceasta este o mare taină, precum ți se arată în cartea Regilor. David a avut două soții, pe israelita Ahinoam și pe Abigail pe care a luat-o după aceea (*I Regi 25, 42-43*). Prima era o fire rece, a doua era plină de căldură și de har, suflet primitor și darnic, care a văzut chipul Tatălui și slava Lui. Aceasta a primit acea rouă a harului dumnezeiesc, precum se înțelege din numele ei. Ce este însă vocea Tatălui, dacă nu Cuvîntul lui Dumnezeu, care varsă în inimile tuturor ploaia credinței și a dreptății? 6. De aceea, întors către acest suflet, spune așa de frumos David Abigailei: „Bindecuvîntat fie Domnul Dumnezeu lui Israil, care te-a trimis acum în întâmpinarea mea” (*I Regi 25, 33*). Și de asemenea îi zice: „Mergi sănătoasă la casa ta ! Iată, am ascultat glasul tău și ți-am cinstit fața” (*I Regi 25, 35*). Iar în Cîntarea Cîntărilor (2, 14) sînt aceste cuvinte ale Mirelui către Mireasă: „Arată-ți fața ta și mă fă să aud glasul tău”. 7. Și atunci a fost lăsată să se ducă, fiindcă avea un alt bărbat, care se numea evreiește Nabal, ceea ce înseamnă neînțelept, aspru, neprimitor, neomenos, rău, care nu știe să facă vreun bine cuiva. Dar după ce a murit bărbatul ei, dezlegată de legătura cu el, profetul David a primit-o ca soție. Prin legătura aceasta sînt arătate tainele Bisericii credincioase dintre neamurile străine. Aceasta, după ce i-a murit bărbatul cu care fusese unită înainte, a trecut la Hristos, bogată prin averea evlaviei, a umilinței și a credinței, dăruită și cu zestrea dragostei. 8. Dar în acest loc nu este deplînsă ea, ci cealaltă, Ahinoam, care și-a folosit rău puterea față de fratele său. De aceea fratele s-a făcut dușmanul ei și de aceea despre persoana lui s-a spus: „Pusu-ne-ai pe noi pildă către neamuri, clătinare de cap între popoare” (*Ps. 43, 16*). Pe aceasta găsind-o diavolul în primejdie, ca un leu a trîntit-o la pămînt și i-a răpit bucuria, i-a răsturnat vița la pămînt și smochinul sub care obișnuia să se odihnească (*Mih. 4, 4*), și a făcut ca roadele acestora să se usuce. 9. Mîhnit că s-au uscat și că nu mai au roade, Dumnezeu zice către profet: „Tînguiește-te ca o fecioară încinsă cu sac după bărbatul din tinerețea ei” (*Ioil 1, 8*), adică după bărbatul mort al sufletului de acest fel sau al sinagogii. În alt loc îi spune că și-a uitat de logodnic (*Osea 4, 6*), și-a uitat de dragoste și har, că, abătîndu-se de la calea cea adevărată, și-a pierdut dragostea de soție. Pe bună dreptate prin cuvintele sale o mustră, amintindu-i mîngîierile și cuvintele de bună credință: Nu mă numeai ca pe un om al casei, ci ca pe un tată și îndrumător al fecioriei tale. 10. Așadar, acestui suflet, prin a cărui nestăpînire a murit Cuvîntul lui Dumnezeu și a pierit acel cuvînt feciorelnic, i-a curmat jalea și îi aduce chezaș, ca să fie chemat la pocăință, pentru a putea merita dragostea. Pe celălalt suflet însă, cu bună înțelegere și tare frumos la chip ca Abigail, și-l cîștigase în luptă, după ce și-a

învins potrivnicii și după ce a murit bărbatul care, îndârjit în răutatea duhului său, se luptase din răsuputeri pentru ca să nu-i fie luată frumoasa-i soție (*I Regi 25, 38-39*). Ca un biruitor și grijuliu mire, David îi arată atenție și dragoste, îndepărtându-i toate pierderile frumuseții ei și scoțându-i veșmintele robiei, ca și cum i-ar fi înlăturat tot părul capului, adică mulțimea păcatelor, care par oarecum destul de multe în trupul nostru: „Fiindcă dacă bărbatul își lasă părul lung, aceasta este pentru el ocară” (*I Cor. 11, 14*). În unitatea credinței să dovedească a ajunge la starea bărbatului desăvârșit, la măsura vârstei deplinătății lui Hristos (*Efes. 4, 13*), pentru ca să alunge orice tulburare a sufletului, să sporească în dragostea întemeiată pe Domnul Iisus și să dobândească pentru tot trupul creșterea trebuitoare. 11. Acesta este sufletul tău, pe care legea ți-l arată în chipul unei femei frumoase, pe care dacă o vei vedea între prăzile tale și vei dori să ți-o iei de soție, „S-o aduci în casa ta” (*Deut. 21, 12*), să-i încredințezi ei toate cele lăuntrice ale casei tale, s-o faci stăpînă pe toate ale tale. Să-i înlături tot ce e de prisos, să-i tai părul și unghiile; briciul să nu fie prea ascuțit, ca să n-o doară. Iar tu să lași la o parte rămășițele năravurilor tale și simțirile deșarte. De aceea spune legea: „Tunde capul ei” (*Deut. 21, 12*), pentru ca ochii celui înțelept, care sînt în capul lui (*Eccl. 2, 14*), să nu se lovească de nici o piedică. „Și va șede”, se spune mai departe, „treizeci de zile în casa ta” (*Deut. 21, 13*), să-și plîngă păcatele de la naștere și născocirile celui mai rău tată, diavolul, care vrea s-o atragă pe cea pe care n-a născut-o el” (*Ieremia 17, 11*) și, după ce va fi curățită prin acest număr tainic, să dobândească de la soț cheile casei. 12. De asemenea, bine zice: „Iar după aceea vei intra la ea” (*Ieremia 17, 11*), pentru ca să fii în întregime în sufletul tău, să te aduni înăuntrul lui și să locuiești în el, cu el să stai de vorbă și el să-ți fie toată viața ta, pentru ca să fii nu în trup, ci în duh, și să ți-l faci tovarăș de viață. Știind că-ți va împărți numai lucruri bune, pătruns de harul lui să zici: „Am fost copil bun și am avut parte de un suflet fără răutate” (*Înt. Sol. 8, 19*), iar el să-ți răspundă: „Te voi lua și te voi duce în casa mamei mele și în foișoarele celei ce m-a născut” (*Cînt. 3, 4*). Mama cea bună a sufletelor este acel Ierusalim care se află în cer. 13. Va fi, așadar, soția ta și găsindu-te pe tine te va săruta. „Și dacă după aceea nu-ți va mai plăcea” (*Deut. 21, 14*), fiindcă își pedepsește corpul și-l dă robiei, nu vei răbda ca ea să fie roabă, adică să robească plăcerilor corpului, n-o vei supune trupului, ci-o vei lăsa să rămînă liberă. N-o vei înstrăina, adică n-o vei vinde, și nici n-o vei disprețui, ci-i vei îngădui să slujească Dumnezeuului său în neprihana credinței și în cumpătarea bunelor lucrări. Sănătate, și gîndește-te la noi, căci și noi ne gîndim la tine.

Scrisoarea a XXXII-a

AMBROZIE CĂTRE IRINEU, SĂNĂTATE!

1. „Potîrnichea a strigat, a adunat ceea ce n-a născut” (*Ieremia 17, 11*). Îmi îngădui să iau începutul acestei scrisori de la sfîrșitul celei dinainte. Este vorba de o întrebare de cea mai mare însemnătate și de aceea, ca să pot răspunde la ea, voi cerceta ce spune istoria despre firea acestei păsări. Căci și o astfel de cercetare dovedește înțelepciune, de vreme ce și Solomon a cunoscut firea viețuitoarelor și a vorbit despre turmele de vite, despre păsări, despre tîritoare, despre pești (*III Regi 4, 39*). 2. Se spune că această pasăre este plină de vicleșug, de șiretenie, de prefăcătorie, pentru a ști în adîncime căile de a înșela pe vîntor și meșteșugurile lui, pentru ca să-l îndepărteze de puii ei. Ea nu trece cu vederea nici o încercare și iscusință menite să alunge pe răufăcător de la cuibul și de la adăposturile ei. Desigur, dacă vede că acesta este foarte aproape, îl păcălește în fel și chip, pînă ce, dînd semn puilor săi să fugă, le prilejuiește puțința de a scăpa de primejdie. Cînd își dă seama că ei au scăpat, atunci se retrage și ea, lăsîndu-l pe următor înșelat de propriile lui vicleșuguri. 3. Se spune de asemenea că împerecherile lor sînt amestecate, că bărbătușii se reped la femele cu furie, încălzii de o puternică dorință, pentru împlinirea căreia se luptă cu alți semeni ai lor. De aceea se socotește că merită să fie asemănată această viețuitoare necinstită, răuvoitoare și șireată, cu autorul cel mai viclean al necinstei, cu potrivnicul și înșelătorul neamului omenesc. 3. A strigat așadar potîrnichea care și-a primit numele de pierdere, acel satana care însemnează potrivnicul – contrarius (*Num. 16, 2*). A strigat mai întîi în Eva (*Fac. 3, 1-5*), a strigat în Cain, în Faraon (*Ieș. 5, 2*), Datan, Abiron, Core (*Num. 16, 2*). A strigat în iudei, care au cerut să fie ei dumnezei pe cînd Moise primea legea (*Ieș. 32, 1*). A strigat iarăși cînd ei au zis: „Să se răstignească, să se răstignească” (*Matei 27, 23*) și „Sîngele Lui asupra noastră și asupra fiilor noștri” (*Matei 27, 25*). A strigat cînd au cerut să aibă alt rege, să nu-L mai aibă rege pe Domnul Dumnezeu (*I Regi 8, 5*). A strigat în orice om mincinos și viclean. 4. Cu astfel de cuvinte și-a adunat popoarele pe care nu le născuse el. Căci Dumnezeu a făcut pe om după chipul și asemănarea Sa (*Fac. 1, 27*) și diavolul și-a cîștigat, prin glasul înșelăciunii sale, pe om ca tovarăș. Și-a adunat popoarele de neamuri, făcînd averi fără dreptate. De aceea într-un proverb despre bogatul lacom se spune că această potîrniche adună bogății fără dreptate. Dar Iisus al meu, ca un judecător bun, săvîrșește totul cu dreptate, fiindcă a venit, precum este scris, zicînd: „Eu sînt Acela al Cărui cuvînt este dreptatea și judecata mîntuirii” (*Isaia 63, 1*). 5. Lipsindu-l de har pe acel diavol în chip de prepeliță, i-a luat averile rău strînse de la mulțime, a chemat de la greșală sufletele neamurilor și mințile națiilor abătute de la calea cea dreaptă. Și fiindcă-i știa pe atîția înșelați de glasul diavolului, pentru ca El Însuși să descuie

cătușele și să dezlege lanțurile vechiului păcat, a strigat mai întâi în Abel, a strigat vocea singelui acestuia (*Fac. 4, 10*). A strigat în Moise, căruia i-a zis: „De ce strigi la Mine?” (*Ieș. 14, 15*). A strigat în Iosua Navi (*Iosua 1, 1*). A strigat în David, care zice: „Am strigat către Tine, mîntuiește-mă” (*Ps. 118, 146*). A strigat în toți profeții. De aceea i se și spune lui Isaia: „Strigă” și el răspunde: „Ce să strig?” (*Isaia 40, 6*). A strigat în Solomon, chemîndu-l cu cel mai puternic glas înțelepciunea: „Veniți și mîncăți din pîinea mea, și beți din vinul pe care eu l-am amestecat cu mirodenii” (*Pilde 9, 5*). A strigat și în trupul său, precum grinda din căpriorul casei (*Avac. 2, 11*). A strigat pentru ca să înconjoare și să păcălească pe întinzătorul de curse, zicînd: „Dumnezeul Meu, Dumnezeul Meu, pentru ce M-ai părăsit?” (*Matei 27, 46*). A strigat ca să scape de jefuire, răspunzînd tîlharului: „Amin, amin, zic ție, că astăzi vei fi cu Mine în rai” (*Luca 23, 43*). Astfel că unde a strigat Iisus pe dată acea potîrnice a fost părăsită de cei adunați în mijlocul zilelor sale de lucru. 6. De aceea unii au socotit că este în firea potîrnichii și obiceiul de a răpi ouăle altor păsări și de a le cloci cu corpul său, pentru ca prin astfel de înșelăciune să aibă pui străini. Dar mama lor cea adevărată (scoate-i ciorii ochiul, cum spune proverbul; căci păsările își au și ele meșteșugurile lor) cînd a băgat de seamă că i-a fost prădat cuibul și că i-au fost răpite ouăle, sau că-i sînt puii în primejdie, prin vreo slăbiciune oarecare, chiar dacă are putere mai mică, își ia ca armă iscusința. Astfel, cu toată munca depusă de potîrnice pentru a-i hrăni, cînd acești pui au început să crească, atunci ea glăsuiește duios și-i cheamă ca și cu o trîmbiță a dragostei. Auzind acest glas al ei își recunosc mama firească și o părăsesc pe cea care i-a crescut în cuibul ei. Astfel că potîrnicea ori de cîte ori vrea să-i adune pe cei pe care nu i-a născut, îi pierde pe cei pe care i-a socotit ai ei hrănindu-i. 7. Așadar, Iisus n-a strigat de prisos, ci pentru ca popoarele lumii întregi, care înșelate de glasul potîrnichii, de momeli și de minciuni, se depărtaseră de adevărul lor părinte, chemate înapoi să-l părăsească pe cel viclean la mijlocul zilelor sale de lucru, adică înainte de sfîrșitul acestui veac, din care ne-a răpit Domnul Iisus și ne-a chemat la viața cea veșnică. Astfel că morți pentru lume, noi trăim pentru Dumnezeu (*Rom. 6, 8*). 8. Așadar, cînd această potîrnice a fost cu desăvîrșire părăsită de puii care n-au fost ai ei din fire, atunci și acel nebun pe care l-a ales Dumnezeu, l-a rușinat pe cel înțelept, tare fiind, fiindcă „Dumnezeu a ales pe cele nebune ale lumii” (*I Cor. 1, 27*). De aceea dacă pare cineva înțelept în acest veac, să fie nebun pentru ca să fie înțelept. Sănătate, fiule, și iubește-ne, așa cum faci, căci și noi te iubim.

Scrisoarea a XXXIII-a

AMBROZIE CĂTRE IRINEU, SĂNĂTATE!

1. În scrisoarea de mai înainte am spus că trebuia să ne eliberăm sufletul de cele potrivnice și să ne petrecem viața în nedespărțită tovărășie cu sufletul.

Dar fiindcă pentru întărirea celor spuse am găsit în Deuteronom (21, 15) pildă de urmare, unde se vorbește despre un bărbat care avea două soții: una nesuferită și alta binevoitoare, să nu ți se pară că este de prisos a atrage atenția să nu se înțeleagă cumva că acest bărbat și-a dobândit două suflete, fiindcă aceasta în nici un caz nu se poate întâmpla. 2. Să ții seamă că uneori Scriptura vorbește în pilde, că într-un fel este arătată sinagoga și în alt fel Biserica. Într-un fel este înfățișat sufletul și în altfel taina Cuvîntului, în altfel diferitele chipuri și însușiri ale sufletelor: aceste deosebiri le face cel ce judecă în duh. De aceea în capitolul următor al legii sînt cuprinse, după părerea mea, nu două suflete, ci două însușiri deosebite ale aceluiași suflet. Există un chip de suflet ușuratic, care dorește plăcerea, care fuge de muncă, se ferește de necazuri, nu se gîndește la judecata lui Dumnezeu. El este iubitor, pare plăcut și dulce după împrejurări, nu-și obosește mintea, ci și-o încîntă. Celălalt chip însă mohorit, care se istovește în rîvna pentru Dumnezeu, ca o soție aspră, nu vrea să desfrîneze pe semenul său, nu rabdă, nu suportă, nu îngăduie nimic trupului, nu se lasă cu nimic în voia poftelor și a desfătărilor, se ferește de ceea ce e urît și rușinos, urmează asprimea trudei, greutățile primejdilor. 3. Așadar, dacă amîndouă i-au născut fii acelui bărbat, cea iubitoare, spune legea, nu va putea să pună pe fiul său primul născut mai presus de primul născut al celei nesuferite, de vreme ce știe că fiul celei nesuferite este primul născut. Aici nu cred că este vorba pur și simplu de o precumpănire, ci între doi primi născuți are întîietate fiul celei nesuferite, fiindcă s-a născut întîi. Cel întîi născut este cel mai mare, dar și sfinții sînt întîi născuți, fiindcă „Orice întîi născut de parte bărbătească să fie închinat Domnului” (Ieș. 13, 21; Luca 2, 23). Totuși nu orice întîi născut este sfînt. Esau n-a fost sfînt chiar dacă a fost întîiul născut. 4. Sfinții însă sînt întîi născuți. Se spune în Numeri: „Iată, eu am luat din fiii lui Israel pe leviți în locul tuturor întîiilor născuți, în locul tuturor celor ce se nasc întîi în Israel și aceia vor fi în locul acestora. În ziua cînd am lovit pe toți întîi-născuții în pămîntul Egiptului, atunci mi-am sfințit pe toți întîi-născuții lui Israel” (Num. 3, 12, 13). Așadar i-a primit pe leviți în loc de întîi-născuți, ca sfinți. Și știm din epistola către evrei că sfinții sînt întîi-născuți. În aceasta se spune: „Ci v-ați apropiat de numele Sionului și de cetatea Ierusalimului și de treizeci de mii de îngeri și de biserica celor întîi-născuți” (Evr. 12, 22). Dar, după cum sfinții bisericii sînt întîi-născuți, la fel sînt și leviții, fiindcă și ei sînt întîi-născuți. Ei nu după rînduiala nașterii sînt sfinți, ci după darul sfințirii. Căci Levi a fost al treilea fiu al Liei, și nu primul (Fac. 29, 34). 5. Dar cel ce se sfințește este el însuși prim-născut. Cum adică? Ascultă ce se spune într-un psalm: „Păcătoșii au rătăcit din pîntece” (Ps. 57, 4). Ai înțeles că este întîi-născut cel ce a ieșit primul din pîntecele mamei sale, înțelegîdu-se prin aceasta mama cea bună, de care nu se rătăcesc sfinții, ci păcătoșii. Leviții însă au fost scoși din mijlocul lui Israel, fiindcă n-au nimic comun cu poporul, ale cărui drepturi de prim-născut

au fost desființate de veacuri. Cei întâi-născuți ai veacului sînt ai celeilalte mame, de al cărei pîntec s-a despărțit Pavel, cînd a fost chemat în harul lui Dumnezeu (*Gal. 1, 15*). De aceea, despărțit de mijlocul poporului, a primit Cuvîntul care este la mijloc în inima voastră. De aceea s-au spus și aceste cuvinte: „În mijlocul vostru se află Acela pe Care voi nu-L vedeți” (*Ioan 1, 26*).

6. N-a fost pentru noi așadar pierdere de vreme să trecem de la o lege la alta, pentru ca să arătăm că dreptul la întâi-născut nu-l are fiul femeii iubitoare și plăcute, fiindcă, zice Scriptura în capitolul despre întâiul-născut: Nu va putea să-l pună pe cel întâi-născut al femeii iubite mai presus de cel al femeii ne iubite, de vreme ce știe că acesta din urmă s-a născut mai întâi (*Deut. 21, 17*). Acela este cu adevărat întâiul-născut, care este născut sfînt, din mamă sfîntă, după cum adevărată mamă este aceea de pîntecul căreia nu se îndepărtează adevărații fii, ci păcătoșii. Așadar, fiul acelei mame neadevărate nu este întâiul-născut, dar este cinstit ca și un întâi-născut, ajutat cu cheltuială, ca să nu ducă lipsă, nu ca să fie bogat. Acesta însă primește dublu din toate ca să aibă de prisos. Așa găsești scris și în cartea Facerii că fiecăruia dintre frații săi i-a dăruit Iosif cîte două haine, pe cînd erau trimiși înapoi la tatăl lor, ca să dea de veste tatălui că s-a găsit Iosif, pe care tatăl său îl crezuse mort (*Fac. 45, 22*).

7. **Astfel a primit dreptul de moștenire ca întâi-născut, precum spune Scriptura:** „Acesta este începutul fiilor lui și acestuia i se cuvînt drepturile de întâi-născut” (*Deut. 21, 17*). Așadar de la Fiul lui Dumnezeu Cel întâi născut sînt sfinții întâi-născuți și de la Acel început, fiindcă El este începutul și sfîrșitul (*Apoc. 1, 8*) își ia început sfîntul, își ia început Fiul, căruia i se cuvînt dreptul de a primi prima pîrgă, potrivit acelor cuvinte ale lui Avraam: „Izgonește pe roaba aceasta și pe fiul ei, căci fiul roabei acesteia nu va fi moștenitor cu fiul meu Isaac” (*Fac. 21, 10*).

8. Dumnezeuiasca profeție ne învață că aceasta privește mai mult moștenirea virtuților decît a avuției, precum spune Dommul: „Toate cîte-ți va zice Sarra, ascultă glasul ei, pentru că numai cei din Isaac se vor chema urmașii tăi” (*Fac. 21, 12*). Ce altceva era în Isaac, dacă nu moștenirea sfințeniei, care înnobilează pe tată? Desigur, l-a făcut pe fiul roabei mai mare peste neamuri, ca și cum i-ar dăruia cele simple ale moștenirii. Dar fiului Sarrei i-a dat îndoit, fiindcă lui i-au fost dăruite nu numai cele vremelnice, ci chiar cele cerești și veșnice. Sănătate, și gîndește-te la noi, fiindcă și noi ne gîndim la tine.

Scrisoarea a XXXIV-a

AMBROZIE CĂTRE HORONTIANUS, SĂNĂTATE!

7. M-ai întrebat dacă sufletul nu este cumva de substanță cerească; fiindcă nu-l socotești nici sînge, nici foc, nici o unitate a puterilor trupești, cum îl consideră mulțimea filosofilor sau urmașii lui Plato, care sînt de părere, ca și tine,

că sufletul se mișcă prin sine însuși și nu e mișcat de altceva, sau cum l-a socotit Aristotel, cu mintea sa pătrunzătoare, ca un fel de al cincilea element, ca o entelehie, din care îți alcătuiești în minte și-ți închipui substanța sufletului. 2. Despre aceasta te sfătuiesc să citești cartea Ezdra, care disprețuiește acele explicații copilărești ale filosofilor și care cu adîncă înțelepciune, primită pe temeiul revelației, arată că sufletul este ceva mai presus de materie. 3. Apostolul de asemenea, deși nu așa de lămurit, totuși ca un bun dascăl și duhovnicesc agricultor, care sădește în mințile ucenicilor semințele acunse ale învățaturii, ne-a lăsat să înțelegem că sufletele noastre sînt creații mai înalte, alcătuirii mai presus de toate celelalte ființe sau lucruri. Cînd zice că „făptura a fost supusă deșertăciunii - nu de voia ei, ci din pricina aceluia care a supus-o - cu nădejde, **pentru că și făptura însăși se va izbăvi din robia stricăciunii, ca să se bucure de libertatea mării fiilor lui Dumnezeu**” (*Rom. 8, 20-21*), arată că nu fără însemnătate este harul sufletelor, prin a căror putere și virtute neamul omenesc se înalță între fiii lui Dumnezeu, cuprinzînd în el ceea ce i s-a dat pentru a avea chipul și asemănarea lui Dumnezeu. Sufletele nu pot fi nici pipăite în vreun fel, nici văzute de ochii noștri trupești, fiindcă se aseamănă cu acele ființe nevăzute și netrupești, și prin firea lor sînt mai presus de ceea ce se simte sau este trupesc ca însușire. Căci cele ce se văd sînt vremelnice, au semnul vremii și se schimbă cu vremea (*Fapte 17, 18*); dar cele ce nu se văd aparțin celui bun veșnic și suprem, trăiesc, sînt și se mișcă prin ele înseși și nu rabdă să fie despărțite și îndepărtate de acel bine în a cărui tovărășie se găsesc. 4. Așadar, fiecare suflet, văzîndu-se închis în această hrubă a trupului, care totuși nu-l coboară mai prejos de tovarășia acestei locuințe pămîntene, geme îngreuiat de legătura cu acest trup (*II Cor. 5, 4*), fiindcă trupul stricăcios îngreuiază sufletul (*Înt. Sol. 9, 15*). Locuința pămîntească a sufletului îndepărtează mintea de multe cugetări, iar el, știind că umblă prin credință nu prin vedere, voiește să plece din trup și să fie lîngă Domnul (*II Cor. 5, 7-8*). 5. Să vedem, așadar, cum ființa noastră este supusă deșertăciunii (*Rom. 8, 26*) nu din voia sa, ci din cea **dumnezeiască, voință care a hotărît să unească sufletele cu trupurile întru nădejde**, pentru ca nădăduind cele bune să se arate vrednice de răsplata cerului. „Căci toți ne vom înfățișa judecății lui Dumnezeu, ca să ia fiecare după cele ce a făcut prin trup” (*Rom. 14, 10; II Cor. 5, 10*). De aceea sufletul fiecăruia să se gîndească mai dinainte că va avea să primească după meritele vieții sale. Bine este zis: „după cele ce a făcut prin trup”, adică după ceea ce a primit să conducă, pentru ca, dacă a condus bine, să-și ia plata pe care a nădăduit-o; iar dacă a condus rău, să-și ia pedeapsa, fiindcă nu și-a pus nădejdea în Dumnezeu, nici n-a dorit să fie între fiii lui Dumnezeu, să dobîndească slava adevăratei libertăți. 6. Ne-a învățat Apostolul că ființa neamului omenesc este supusă deșertăciunii. Căci omul este atît cît este și sufletul lui. Despre tovărășia sufletului cu trupul zice: „Noi, care sîntem în acest trup,

suspina în greutăți” (*II Cor. 5, 4*). Iar David zice: „Omul cu deșertăciunea sa se aseamănă” (*Ps. 143, 4*), și „Tot omul cît trăiește este o întreagă deșertăciune” (*Ps. 38, 6*). Așadar voința omului în acest veac este deșertăciune. Acestei deșertăciuni îi este supus sufletul. Cînd cel sfînt face cele ce sînt ale trupului nu le face de voie, ci „din pricina aceluia care a supus-o întru nădejde” (*Rom. 8, 20*), face să i se supună. Dar după această pildă a sufletului să mergem către celelalte fapte ale lui Dumnezeu. 7. Privește soarele, luna și stelele, care strălucesc cu atîta lumină, ele sînt totuși fapte și, fie că răsar, fie că apun, după rînduiala din veci a Creatorului, zi și noapte sînt pe cer neadormite pentru a-și îndeplini sarcina care le-a fost dată. De atîtea ori soarele este învăluit de nori, de atîtea ori nu se mai vede din pricina pămîntului și prin răsfrîngerea razelor sale, au loc eclipsele, fiindcă, precum spune Scriptura: „Luna își cunoaște apusul său” (*Rom. 103, 20*). Știe cînd luminează cu lună plină și cînd este fără lumină. Și stelele care, cînd sînt acoperite de nori, dispar vederii noastre, slujesc acestei lumi nu de voia lor, ci întru nădejde, fiindcă nădăjduiesc harul ostenei lor de la Cel Care le-a așezat în slujbă. Ele pentru El există, adică din voința Lui. 8. Și nu este de mirare că-și îndeplinesc slujba, de vreme ce știu că Domnul lor și Creatorul tuturor din cer și de pe pămînt a primit slăbiciunea trupului nostru, starea ființei noastre. Dar de ce ele nu-și rabdă stricăciunea, cînd Domnul tuturor s-a umilit pînă la moarte pentru toată lumea, a luat chip de rob (*Filip. 2, 7*) și păcatul lumii, blestem făcîndu-Se pentru noi? (*Galat. 3, 13*). Ființele cerești, imitînd bunătatea Lui, deși suspină că sînt supuse deșertăciunii acestei lumi, se mîngîie totuși că se vor libera de robia stricăciunii, că vor veni în libertatea slavei și în adopțiunea fiilor lui Dumnezeu, spre răscumpărarea tuturor: „Cînd va intra tot numărul păgînilor, atunci întregul Israel se va mîntui” (*Rom. 11, 20*). De ce să nu ierte acest popor Cel Care iartă pe prigonitorul Său, deși acesta a zis: „Răstignește-L, răstignește-L” (*Ioan 19, 6*) și „Sîngele Lui asupra noastră și asupra copiilor noștri” (*Matei 27, 25*). Dar și ființele cerești sînt supuse deșertăciunii (*Rom. 8, 20*), avînd și acestea nădejde. De aceea, dragostea de adevăr și mîntuirea tuturor vor îngădui ca necredința și desfrînarea acestora, alunecate în deșertăciunea acestei lumi, să se îndrepte totuși către iertare. 9. Așadar, ca să încheiem, și acest soare atît de mare și de impunător, și acea lună pe care întunericul nopții n-o acoperă, și acele stele care sînt pîdoabele cerului, acum rabdă robia stricăciunii. Fiindcă tot trupul este muritor, fiindcă și cerurile vor pieri, și cerul și pămîntul vor pieri (*Matei 24, 35*). Iar după aceea și soarele și luna și celelalte stele se vor odihni în slava fiilor lui Dumnezeu, cînd „Dumnezeu va fi toate în toți” (*I Cor. 15, 28*). Dumnezeu să fie în tine și în noi prin plinătatea și mila Sa. 10. Oare îngerii înșiși, care îndeplinesc diferite slujbe în această lume, precum citim în Apocalipsa lui Ioan (3), credem oare că ei nu suspină cînd li se cere să slujească pedepșelor și nimicirilor? Ei, avînd viață fericită, ar dori mai degrabă să se întoarcă la

starea liniştii lor de mai înainte, decît să fie amestecaţi ca pedepsitori ai păcatelor noastre. Căci cei care se bucură de răscumpărarea unui singur păcătos, suspină în faţa pedepselor pe care le primesc atîta păcătoşi. 17. Dacă aşadar şi fiinţele şi puterile cereşti rabdă robia stricăciunii, dar trăiesc în nădejdea că după aceea se vor bucura pentru noi şi cu noi, să ne mîngîiem şi noi că suferinţele acestui timp vor fi în nădejdea şi aşteptarea slavei. Fii sănătos, fiule, şi gîndeşte-te la noi, cum ne gîndim şi noi la tine.

Scrisoarea a XXXV-a

AMBROZIE CĂTRE HORONTIANUS

1. Scrisoarea de mai înainte a răspuns întrebării tale; aceasta este o parte a răspunsului meu, care nu înlătură, ci-l întregeste pe cel dinainte. Pe cînd mă gîndeam la cele ce ți-am scris, îți mărturisesc că mi-au venit în minte și m-au neliniștit cuvintele Apostolului: „Știm că toată făptura suspină” (*Rom. 8, 22*). Mai înainte el zisese: „Făptura a fost supusă deșertăciunii” (*Rom. 8, 20*). N-a zis că toată făptura, ci numai că făptura a fost supusă deșertăciunii. Și a mai spus: „Pentru că și făptura însăși se va izbăvi din robia stricăciunii” (*Rom. 8, 21*). Dar a treia oară a adăugat că toată făptura suspină (*Rom. 8, 22*). 2. Ce vrea să arate acest adaos, dacă nu că nu toată făptura este supusă deșertăciunii și că, dacă nu e toată supusă deșertăciunii, nu toată va scăpa de robia stricăciunii? De ce să scape cea care este scutită și neatinsă de supunerea deșertăciunii și de robia stricăciunii? Dar poate că suspină toată nu în osteneala sa, ci în cea a noastră și poate că dă naștere totodată acelui duh al mîntuirii, duh al bucuriei, aşteptînd adopția între fiii lui Dumnezeu, pentru ca din răscumpărarea neamului omnesc să dobîndească veselia și bucuria de obște. Aşadar toată făptura deplînge munca noastră sau pentru sine în întregime, sau numai în înădular al trupului său, al cărui cap este Hristos. Dar înțelege cum vrei, fii așa cum am zis eu, fii simplu, cum a zis Apostolul, că toată făptura, fiind supusă deșertăciunii și stricăciunii, suspină și geme. 3. Acum să vedem ce a mai adăugat: „Și nu numai ~~acei ci și noi care avem pîrga Duhului, și noi înșine suspinăm în noi, aşteptînd înfierea, răscumpărarea trupului nostru~~” (*Rom. 8, 23*). Ce este înfierea am spus și mai înainte și de aceea trebuie să ne întoarcem ~~pentru a~~ înțelege mai bine aceasta. 4. Cine ucide cu duhul faptele trupului, zice Apostolul (*Rom. 8, 13*), va fi viu. Nu este de mirare că va fi viu, de vreme ce se face fiu al lui Dumnezeu cel ce are Duhul lui Dumnezeu. Pînă într-atît devine fiul lui Dumnezeu, încît nu primește duhul robiei, ci duhul înfierii, fiindcă Sfîntul Duh dă duhului nostru mărturia că sîntem fiii lui Dumnezeu. Această mărturie este a Sfîntului Duh, care strigă în inimile noastre: „Avva, Părinte!”, cum este scris în epistola către galateni (4, 6). Este totodată și marea mărturie că sîntem fiii lui

Dumnezeu, întrucît sîntem moștenitori ai lui Dumnezeu, dar împreună moștenitori ai lui Hristos (*Rom. 8, 16-17*). Cel împreună moștenitor cu Hristos se preamărește împreună cu El cel care, pătimind pentru sine, pătimește și pentru El. 5. Ca să ne îndemne la pătimire, adaugă că toate pe care le suferim sînt mici și nevrednice de noi, fiindcă pentru truda noastră ni se dă răsplată atît de mare a bucuriilor viitoare. Aceasta se va descoperi în noi (*Rom. 8, 18*) cînd, formați după chipul lui Dumnezeu, vom merita să privim față către față slava Sa. 6. Și, ca să înalțe măreția descoperirii viitoare, a adăugat că și făptura așteaptă această descoperire a fiilor lui Dumnezeu, care acum este supusă deșertăciunii, nu de voie, ci întru nădejde, fiindcă nădăjduiește de la Hristos harul slujirii Sale și fiindcă prin ea va fi eliberată de robia stricăciunii, pentru ca să fie primită în libertatea slavei cuvenite fiilor lui Dumnezeu, să fie împreună libertatea făpturii și a fiilor lui Dumnezeu, cînd va fi descoperită slava lor. Dar acum, cînd slava este amînată, suspină toată făptura, așteptînd slava înfierii și răscumpărării noastre, dînd naștere acelui duh al mîntuirii și voind să se elibereze de robia deșertăciunii. 7. Acesteia i-a adăugat Apostolul și suspinul sfinților, care au pîrga duhului, fiindcă și ei suspină. Cu toate că sînt siguri de meritele lor, totuși ei suferă pînă ce va fi răscumpărarea întregului trup al Bisericii. De vreme ce încă pătimesc mădularele corpului lor, cum să nu pătimească și alte mădulare, chiar mai presus de ale lor, împreună cu mădularele tridtoare ale unui singur trup? 8. De aceea, a zis Apostolul, cred eu că atunci se va fi supus și Fiul Însuși, Căruia I s-au supus toate (*I Cor. 15, 28*). Căci cei ce încă se trudesesc nu sînt încă supuși. În ei poate încă însetează Hristos, încă flămînzește, încă este gol, pentru că ei nu îndeplinesc cuvîntul lui Dumnezeu, nu-L îmbracă pe Hristos, Care este îmbrăcămintea celor credincioși, ocrotirea celor supuși. Dar și cei în care El este bolnav încă au nevoie de lecuire și de aceea încă nu sînt supuși; căci aceasta este supunere a puterii, nu a slăbiciunii, iar în cei puternici și care îndeplinesc poruncile lui Dumnezeu este supus Fiul lui Dumnezeu. Acum însă se trudește mai mult în aceia care nu vin în ajutorul celor ce se trudesesc, decît în aceia care cer să li se vină în ajutor. Aceasta este tălmăcirea adevărată și plină de credință a supunerii Domnului Iisus Hristos, Care de aceea se supune, pentru ca Dumnezeu să fie totuși... 9. Am căutat înțelesul ~~apostolului~~, acum să vedem cine sînt cei ce au pîrga Duhului (*Rom. 8, 23*). Pentru aceasta să întrebăm ce spune legea despre pîrgă și despre primele roade: „Nu întîrzia a-Mi aduce pîrga ariei tale și a teascului tău” (*Ieș. 22, 29*). Și mai jos: „Cele dintîi roade ale țarinii tale să le aduci în casa Domnului Dumnezeului tău” (*Ieș. 34, 26*). Una este pîrgă și alta este dijma. Pîrgă este de un har mai mare, de o sfințenie cu totul deosebită. De aceea a căutat Domnul spre Abel, fiindcă acesta n-a întîrziat cu darul său și I-a dăruit din pîrgă oilor sale (*Fac. 4, 4*). Cu toate că unii fac deosebire între pîrgă și primii născuți, prin aceea că, după ce au cules recolta, dăruiesc primele semințe

de pe arie, totuși ceea ce se ridică mai întâi din seceriș aceea se dăruiește Domnului. Dar despre aceasta vom vorbi altă dată. Se pare că toată recolta de pe arie se sfințește prin darul pîrgii, dar mai sfințită este pîrga. 10. În chip asemănător pîrgii sînt sfinții Domnului, mai ales Apostolii. Căci mai întâi i-a așezat Dumnezeu în biserică pe Apostoli (*I Cor. 12, 28*), care au proorocit și au binevestit pe Domnul Iisus, fiindcă ei l-au primit cei dintîi. L-a primit profetul Simeon (*Luca 2, 28*), profetul Zaharia (*Luca 1, 5*), fiul Său Ioan (*Ioan 3, 2*), apoi Natanail, în a cărui inimă vicleșug nu era (*Ioan 1, 47*) și de aceea se odihnea sub smochin Iosif numit cel drept, care L-a înmormîntat (*Luca 23, 53*). Aceștia sînt pîrga credinței noastre, dar totuși este aceeași ființă în celelalte seminte de pîrgă, chiar dacă în unele harul este mai mic. „Căci Dumnezeu poate și din pietre să ridice fii lui Avraam” (*Matei 3, 9*). 11. Iată, ai un exemplu despre Domnul Iisus. La învierea morților El este numit întîiul născut din morți (*Col. 1, 18*). Însuși Apostolul L-a numit pîrgă zicînd: „În Hristos toți vor învia, dar fiecare în rîndul cetei sale. Hristos începătură, apoi cei ai lui Hristos, la venirea Lui” (*I Cor. 15, 22-23*). Același adevăr este în trupul Lui, care este și în noi, dar El se zice și Întîiul-Născut din morți, fiindcă Cel dintîi a înviat, și pîrgă, fiindcă este mai sfînt decît toate roadele, El Care a sfințit pe celelalte roade din rîndul lor. Este și începutul lor El, Care este după chipul, ca și chipul lui Dumnezeu Cel nevăzut (*Col. 1, 25*), în Care, potrivit dumnezeirii Lui, nu este nimic trupesc, nimic vremelnic, fiindcă este strălucirea slavei, chipul ființei Lui Dumnezeu (*Evr. 1, 3*). Am folosit cuvintele Apostolilor ca să arăt ce este pîrga. 12. Pîrga noastră așadar o formează Apostolii, aleși din roadele existente bineînțelese în acel trup și timp. Despre ei s-a zis: „Și mai mari decît acestea veți face” (*Ioan 14, 12*), căci în ei s-a revărsat harul lui Dumnezeu. Ei, îți spun, suspinau, așteptînd răscumpărarea trupului întreg, și suspină și acum. Fiindcă este osteneala multora care încă șovăie, ca acela care se găsește aproape de țarm, dar este încă pe jumătate lovit de valuri: suspină și se opintește pînă ce scapă cu totul. Suspină, fără îndoială, cel ce încă ne spune: „Cine este slab și eu să nu fiu slab?” (*II Cor. 11, 29*). 13. Să nu fim neliniștiți, așadar, de faptul că s-a scris: „Și cei ce avem pîrga Domnului și a Duhului suspinăm în noi înșine așteptînd înfierea, răscumpărarea trupului nostru” (*Rom. 8, 23*). Se înțelege limpede că aceia care au pîrga Duhului suspina, așteptînd înfierea. Această înfiere este răscumpărarea trupului nostru întreg, care ca un fiu al lui Dumnezeu, prin adopțiune va vedea față către față acel bun veșnic și dumnezeirea. Căci sîntem înfiați de Dumnezeu în Biserică, atunci cînd strigă Duhul Fiului Său, „Avva Părinte” (*Gal. 4, 6*), precum se spune în epistola către galateni. Va fi desăvîrșită acea înviere cînd vor învia în nestricăciune, cinste și slavă cei ce merită să vadă fața lui Dumnezeu, căci atunci se va socoti răscumpărată starea omenească. De aceea Apostolul se preamărește zicînd: „Prin nădejde ne-am mîntuit” (*Rom. 8, 24*). Nădejdea mîntuirii ca și credința, după care se spune:

„Credința ta te-a mîntuit” (*Luca 8, 24*). 14. Așadar făptura care nu de la sine, ci în nădejde este supusă deșertăciunii, prin nădejde se mîntuie (*Rom. 8, 42*). La fel și Pavel, care știa că a muri este pentru sine un cîștig, deși se socotea dezlegat de trup pentru Hristos (*Filip. 1, 21-23*), rămînea totuși în trup, pentru aceea pe care-i cîștiga pentru Hristos (*Filip. 1, 24*). Iar nădejdea ce este altceva decît așteptarea celor viitoare? De aceea spune Apostolul: „Nădejdea care se vede nu mai este nădejde” (*Rom. 8, 24*). Nu cele care se văd, ci cele care nu se văd sînt veșnice (*II Cor. 4, 18*). Într-adevăr, cum ar nădăjdui cineva ceea ce vede și are? (*Rom. 8, 24*). Dacă cele ce vedem avem, cum să nădăjduim că le avem? Așadar nu se vede nimic din cele nădăjduite: „Cele ce ochiul n-a văzut și urechea n-a auzit le-a pregătit Dumnezeu pentru cei ce-L iubesc pe El” (*I Cor. 2, 9*). 15. Dar dacă nu se poate nădăjdui ceea ce se vede, unii nu înțeleg bine adevărul lucrurilor. Căci „cum ar nădăjdui cineva ceea ce vede?” Sau poate trebuie să ne întrebăm „de ce nădăjduiește cineva ceea ce vede” sau de ce așteaptă? Adevărul este că nădăjduim ce nu vedem. Și de aceea, oricît de îndepărtat ni s-ar părea că este de noi un lucru, îl așteptăm cu răbdare. „Așteptînd, zice psalmistul, am așteptat pe Dumnezeu și S-a plecat spre mine” (*Ps. 39, 1*). De aceea, așadar, așteptăm cu răbdare, fiindcă „bun este Domnul pentru cei ce se ostenesc pentru El” (*Pilde 15, 20*). Și răbdarea este un chip de osteneală pentru Domnul. Așteptarea a ceea ce nădăjduim și nu vedem. Bine face cel ce nădăjduiește și așteaptă cele ce nu se văd. El de aceea rabdă, pentru că-și îndreaptă mintea spre tot ceea ce există. 16. Frumos s-a spus: „Dar nădejdea care se vede nu mai este nădejde” (*Rom. 8, 24*), fiind vorba de puterile acestui veac, de onoruri, de bogății. Vezi pe cineva urcat în rang, în trăsuri de gală; el n-are nici o nădejde în trăsurile care se văd. Nici în stihiiile cerului nu este nădejde, ci în Domnul cerului. Nici caldeul n-are nădejde în stelele pe care le cercetează, nici bogatul în moșiile sale, nici cămătarul în cîștigurile sale. Acela are nădejde, care-și pune nădejdea în Cel pe care nu-L vede, adică în Domnul Iisus, Care este în mijlocul nostru și nu Se vede (*Ioan 1, 26*). Căci „ochiul n-a văzut și urechea n-a auzit cele ce a pregătit Domnul pentru cei ce-L iubesc pe El” (*I Cor. 2, 9*).

Scrisoarea a XXXVI-a

AMBROZIE CĂTRE HORONTIANUS

1. Scrisorile noastre se leagă una de alta în așa chip încît parcă am fi împreună, vorbind față către față. Astfel că avem materie pentru a le scrie, pornind eu de la întrebările tale, iar tu de la răspunsurile mele. 2. Mi-ai scris că n-ai înțeles bine care este Duhul despre care se scrie că „Se roagă pentru noi cu suspine negrăite” (*Rom. 8, 26*). Dar să mai citim o dată cuvintele dinaintea acestora, pentru ca să devină pentru noi limpede ceea ce căutăm: „De aseme-

nea, zice Apostolul, și Duhul vine în ajutor slăbiciunii noastre pentru rugăciune". Oare nu ți se pare sfânt Duhul care ne este de ajutor, precum este acela despre care se zice: „Ajutorul meu ești Tu, să nu mă părăsești și să nu Te uiți la mine cu dispreț, Dumnezeu al mântuirii mele” (Ps. 26, 9). 3. Ce duh ar putea să-l învețe pe Pavel să se roage? Duhul lui Hristos, ca și Hristos, îi învață pe ucenicii Săi cum să se roage (Luca 11, 1). Dar după Hristos cine ar învăța, dacă nu Duhul Lui, pe care El Însuși L-a trimis ca să ne învețe și să ne îndrumeze rugăciunile? Ne rugăm cu duhul, dar ne rugăm și cu mintea (I Cor. 14, 15). Pentru ca mintea să se poată ruga cum se cuvine, o călăuzește Duhul și o duce pe calea cea dreaptă, pentru ca să nu se furișeze cele trupești (Ps. 142, 10), să nu se furișeze nici cele mai mici, dar nici cele mai mari decât puterile noastre, căci: „Fiecăruia se dă arătarea Duhului spre folos” (I Cor. 12, 7). De asemenea mai găsim scris: „Căutați cele mari, și cele mici se vor adăuga vouă. Căutați cele cerești, și cele cerești vi se vor adăuga” (Matei 6, 33). 4. Deci vrea să cerem cele mari, nu să zăbovim în cele pămîntești. El știe ce să dea „împărțind fiecăruia deosebi, după cum voiește” (I Cor. 12, 11). Uneori spune, știind măsura, pe care noi n-o cunoaștem: Nu puteți să primiți îndată acestea. Cer pentru Mine pătimirea muceniciei; Duhul Sfânt este sîrguitor (Matei 26, 41). Dar văzînd slăbiciunea trupului meu, ca să nu pierd pe cele mici dorind pe cele mari, zice: Nu poți să le primești pe acestea. Multe prilejuri de mucenie am avut, dar am fost întors de la ele de către Domnul Care, ca un medic bun, știe ce hrană îi este potrivită celui slab și cînd să i se dea aceasta pentru întărirea sănătății. Uneori sănătatea atîrnă de felul hranei; dacă primești ceva nepotrivit, sau care nu se cade, primejdia este gata. 5. Dar fiindcă nu știm să ne rugăm și cum să cerem, Se roagă pentru noi Duhul Sfânt (Rom. 8, 26). Duhul este al apărătorului nostru Iisus Hristos. El pentru noi Se roagă cu suspine negrăite, pentru noi suferă (Isaia 53, 4). Și Dumnezeu Tatăl zice: „Mă doare inima” (Ieremia 4, 19). În multe locuri citim că El se umilește și suferă pentru noi, suspină ca să ridice păcatele noastre, ne învață să facem pocăință. Este suspinul cel plin de dragoste și de vrednicie, despre care profetul spune: „Suspînul meu nu s-a ascuns de Tine” (Ps. 37, 9). Nu se ascundea proorocul ca Adam, ci zicea: „Eu sînt păstorul, eu am greșit, pe mine pedepsește-mă; aceste oi cu ce au greșit?” (I Cron. 21, 17). 6. Din aceasta, așadar, se vede că suspînul este al Duhului lui Dumnezeu. Acel suspîn al profetului este și el într-adevăr de nepus, fiindcă este ceresc. Și cuvintele pe care le-a auzit Pavel în cer sînt de nepus, pe care nu se cuvine omului să le grăiască (II Cor. 12, 4); iar cele asemenea ascunse oamenilor sînt cunoscute lui Dumnezeu. El cunoaște totul, fiindcă este cercetătorul inimii lor (Rom. 8, 27). Dar le cercetează pe cele pe care Duhul le-a purificat. Știe așadar Dumnezeu ce cere Duhul și care este înțelepciunea Duhului, știe ce vrea pentru sfinți, precum este scris: „Duhul se roagă pentru noi” (Rom. 8, 26). Pentru cine a pățimit Hristos, pentru cine Și-a vărsat

sîngele Său, pentru acela se roagă și Duhul. Fii sănătos și iubește-ne ca un fiu, fiindcă și noi te iubim.

Scrisoarea a XXXVII-a

AMBROZIE CĂTRE SIMPLICIANUS, SĂNĂTATE!

7. Nu de mult, într-o convorbire întemeiată pe vechile noastre simțăminte de prietenie, mi-ai mărturisit că ai fi fost foarte încîntat dacă mi-aș lua sarcina să tălmăcesc în fața poporului ceva din scrierile Apostolului Pavel. Ele au un cuprins adînc, cu cugetări care pe ascultător îl înalță, iar pe tălmăcitor îl înflăcărează. În afară de aceasta, în cele mai multe din învățăturile sale grăiește în așa chip încît cel ce vorbește despre el nu mai găsește nimic de adăugat, iar dacă vrea să spună ceva, face treabă mai mult de grămătic decît de predicator. 2. În propunerea ta recunosc și simțămîntul prieteniei vechi, dar și dragostea harului părintesc (*căci vechimea are ceva în tovărășie cu mai mulți, dar dragostea părintească nu*), și fiindcă socotești că prea pe scurt am făcut ceea ce ceri, mă voi supune voinței tale, sfătuit și îndemnat de exemplul meu, care nu-mi este cel mai greu, fiindcă mă voi imita pe mine însumi, nu pe cineva însemnat, dacă mă întorc la unele deprinderi neînsemnate ale mele. 3. Privitor la învățături, arătăm în vorbirea mea chipul și icoana vieții fericite, și socotesc că am făcut o astfel de expunere încît poate că-mi vor găsi cusururi multe alții, dar nu tu, bunul meu prieten. Și chiar dacă e mai greu să plac judecății tale, decît altora, totuși greutatea judecății tale va fi micșorată de simțămintele dintre noi și aceasta mă încîntă. 4. Scrisoarea mea grăiește despre unele lucruri la care m-am gîndit în lipsa ta și se ocupă de învățăturile Apostolului Pavel, care ne cheamă din robie la libertate prin cuvintele: „Cu preț ai fost cumpărați, nu vă faceți robi oamenilor” (*I Cor. 7, 23*), arătînd că libertatea noastră stă în cunoașterea înțelepciunii. Această idee a fost frămîntată și dezbătută de foarte mulți filosofi de seamă, care spun că orice înțelept este liber și că, dimpotrivă, orice neînțelept este rob. 5. Dar nu cu mult mai înainte a afirmat aceasta fiul lui David, care a spus: „Nebunul se schimbă ca luna” (*Înț. Sir. 28, 11*). Înțeleptul nu este înfrînt de teamă, nu se schimbă în fața puterii altuia, nu se îngîmfă în biruințe și nu se prăbușește din pricina înfrîngerilor. Unde există înțelepciunea, acolo este puterea sufletească; acolo e statornicie și bravură. Înțeleptul este același sufletește, nu-l micșorează și nu-l mărește schimbarea lucrurilor, nu privește lucrurile numai la suprafață, ca un copil, nu este purtat de orice vînt al învățăturii, ci rămîne în Hristos, avînd temelia harului și rădăcinile credinței. Așadar, înțeleptul nu este zguduit de unele lipsuri, nu cunoaște feluritele schimbări ale sufletului ci va străluci ca Soarele dreptății în împărăția Tatălui (*Matei 13, 43*). 6. Să vedem totuși mai deplin din ce învățătură și

înțelepciune își trage izvorul filosofia. Oare nu cumva mai întâi trebuie să vorbim de Noe? Acesta, cînd a aflat că fiul său Ham a rîs că și-a văzut tatăl gol, l-a blestemat zicînd: „Blestemat să fie Ham. Robul robilor să fie la frații săi” (*Fac. 9, 25*) și i-a făcut peste el stăpîni pe frații lui, care au socotit că bătrînețea tatălui trebuie cinstită cu înțelepciune. 7. Oare nu este izvor al tuturor învățăturilor acel Iacob care, turnînd în inimile tuturor dorința de astfel de cercetări, a fost pe drept pus prin înțelepciunea sa mai presus de fratele lui mai mare? (*Fac. 27, 29*). Cu atît mai mult tatăl, care prin dragostea lui părintescă își iubea pe amîndoi fiii, dar judecata pentru ei nu era la fel (*căci simțămintele sînt firești, dar judecățile se formează după merite*), îi dăruie unuia dragostea, iar celuilalt mila sa, celui înțelept dragostea, iar celui neînțelept mila. Fiindcă nu se putea înălța la virtute prin propriile lui forțe, nici să se înalțe prin mersul său, a fost binecuvîntat să slujească fratelui și să-și fie sieși slujitor, arătînd astfel că neînțelepciunea este mai rea decît robia, că robia îi este leacul, fiindcă neînțeleptul nu se poate conduce și, dacă nu are o frînă, se prăbușește din vina lui. 8. Așadar tatăl, chibzuind cu grijă, l-a făcut slujitor al fratelui său, pentru ca să se conducă după sfaturile lui. De aceea înțelepții, puși mai mari peste popoarele fără pricepere, conduc cu puterea lor nebunia mulțimilor pentru ca acestea să fie stăpînite cu forța, silite fără voia lor, prin autoritatea puterii, să se supună celor înțelepți și să asculte de legi. Așadar celui neînțelept i-a impus jugul ca unui învins și i-a tăgăduit libertatea, făcîndu-l să trăiască sub sabie. Ca să nu alunece în vreo faptă nesăbuită, l-a pus pe fratele lui mai mare peste el, pentru ca să-și ducă viața supus autorității și friului acestuia. Dar fiindcă robia își are marginile ei (*din trebuință este mai slabă, iar din voință mai puternică, și este de preț binele care se face nu din trebuință, ci din voință*) de aceea mai întâi i-a impus jugul trebuinței, iar după aceea i-a dat binecuvîntarea supunerii de voie. 9. Deci nu firea îl face rob, ci neînțelepciunea, nu slobozirea dă libertate, ci învățătura. Esau s-a născut liber, dar a devenit rob. Iosif a fost vîndut în robie (*Fac. 37, 28*) și a fost ales în putere (*Fac. 41, 41*). Totuși nu disprețuia ascultarea, ci se ținea în culmea virtuții, păstra libertatea nevinovăției, autoritatea celui fără de greșală. De aceea frumos spune psalmistul: „Rob a fost vîndut Iosif. Smeritu-l-au punînd în obezi picioarele lui” (*Ps. 104, 17-18*). A spus deci: „rob a fost vîndut”, nu rob a fost făcut, „punîndu-i în obezi picioarele”, nu sufletul. 10. Cum a fost umilit acest suflet, despre care zice: „Prin fier a trecut sufletul lui” (*Ps. 104, 18*)? De vreme ce păcatul trecea prin sufletele altora (*fierul este păcatul și se poate trece prin el*) sufletul sfîntului Iosif n-a stat deschis în fața păcatului pentru ca păcatul să pătrundă în el. Ca stăpîn n-a fost atras de momelile poftelor și n-a simțit flăcările plăcerilor deșarte, fiindcă ardea de dorul harului dumnezeiesc. De aceea frumos s-a spus despre el: „Cuvîntul Domnului l-a aprins” (*Ps. 104, 19*), cuvînt cu care a stins săgețile de foc ale diavolului. 11. Cum a fost rob acesta, care a învățat pe mai marii poporului în

acea vreme de foamete să ia măsuri împotriva lipsurilor? Sau cum a fost rob cel care a stăpînit tot pămîntul și a pus sub ascultare tot poporul egiptean (*Fac. 47, 20*)? Nu ca să osîndească starea de robie rușinoasă, ci ca să așeze bir, în afară de avutul preoțesc, pe care l-a păstrat fără impuneri, pentru ca și la egipteni să fie neatinsă rînduiala preoțească. 12. Așadar nu vinderea l-a făcut rob. Fusesse, într-adevăr, vîndut neguțătorilor, dar dacă ai în vedere prețul, îi vei găsi pe mulți care și-au cumpărat fete frumoase și care, cucerîți de dragostea acestora, s-au predat singuri în robia rușinii. Era văzută Apeme, țiitoarea regelui Darius, șezînd la dreapta lui, scoțîndu-i diadema de pe cap și punînd-o pe creștetul său, dîndu-i palme peste față cu mîna stîngă regelui, care o privea cu gura căscată și se bucura dacă femeia îi rîdea. Iar dacă ea se supăra, el se socotea un amărit și un nefericit; căci deși sub puterea lui, o lingusea rugînd-o să se împace cu el (*III Esdra 4, 29-31*). 13. Dar de ce să căutăm exemple atît de îndepărtate? Nu vedem adesea că părinți, ajunși sub stăpînirea piraților sau a barbarilor sălbatici, sînt răscumparați cu bani de către fiii lor? Oare sînt legile banului mai puternice decît legile firii? Oare poate fi robită dragostea de părinți? Mulți sînt cumpărători de lei și totuși nu sînt stăpîniți de lei, ci chiar nevoiți să fugă și să se ascundă, dacă i-au văzut că și-au scos legăturile de la gît. N-aduce nici o cheazășie banul, care adesea își cumpără stăpînul sau registrele de venituri, care de multe ori aduc judecată și robie negustorului. Vînzarea nu schimbă firea, nu răpește libertatea înțelepciunii. Mulți oameni liberi sînt de fapt robi ai unei slugi înțelepte precum este scris (*Pilde 17, 2*), căci o slugă deșteaptă conduce pe un stăpîn prost. 14. Pe o astfel de slugă n-o socoți așadar mai degrabă liberă? Este liberă numai înțelepciunea, care pune pe bogați sub cîrmuirea săracilor și care face pe slugi să dea cu dobîndă stăpînilor: să dea cu dobîndă nu bani, ci deșteptăciune, să dea cu dobîndă talantul acelei comori dumnezeiești și veșnice, care nu se strică niciodată și a cărei dobîndă este prețioasă, să dea cu dobîndă acel argint al minții și al cuvintelor cerești, despre care legea zice: „Vei da împrumut altor popoare, iar tu nu vei lua împrumut” (*Deut. 15, 6*). Evreul a dat cu împrumut popoarelor, dar el n-a primit de la ele învățătura, ci ele au luat-o de la el, căruia i-a deschis Dumnezeu comoara sa, pentru ca ploaia cuvîntului Său să dea roade popoarelor, să fie el mai mare peste popoare și să nu aibă pe cineva mai mare peste el. 15. Deci înțeleptul este liber, cumpărat cu prețul proorociilor cerești, cu acel aur și cu acel argint al cuvîntului dumnezeiesc: cumpărat cu prețul singelui (*Căci nu este puțin lucru să-l cunoști pe cumpărător*), cumpărat cu prețul harului, auzind și înțelegînd pe cel ce a spus: „Cei ce sînteți însetați mergeți la apă și cei care nu aveți argint mergeți de cumpărați, mîncăți și beți” (*Isaia 55, 1*). 16. Liber este acela care, pornind război și prădînd pe cei învinși, dacă a găsit printre ei o femeie frumoasă și a dorit-o, i-a înlăturat cele de prisos, a dezbrăcat-o de haina robiei și și-a făcut-o soție, așadar liberă, nu roabă (*Deut. 21, 10-13*), pentru că el înțe-

lege că înțelepciunea și învățătura nu se supun robiei. De aceea zice legea: „Să n-o vinzi pe argint” (*Deut. 21, 14*), căci prețul ei nu se socotește în argint. Și Iov zice: „Strânge înțelepciunea la sîn” (*Iov 28, 18*). Nu se compară înțelepciunea nici cu topazul din Etiopia, care este socotit mai de preț decât aurul și argintul. 17. Dar nu numai acela este liber, care n-a fost scos la vânzare ca rob, care n-a văzut degetul ridicat să fie cumpărat, ci este mai degrabă liber cel ce se simte liber în inima sa, cel ce este liber de legile firii, știind că legea firii îi este scrisă în purtările lui, nu în starea față de semenii, și că măsura îndatoririlor nu este dată de bunul plac al omului, ci de poruncile firii. Așadar, nu ți se pare acesta mai liber decât un cenzor sau un om de ordine? Bine zice Scriptura că săracii vor fi puși mai mari peste cei bogați, iar cei ce împrumută vor sluji celor de la care împrumută (*Pilde 22, 7*). 18. Oare ți se pare liber cel ce cumpără votul cu bani, cel ce caută mai degrabă favoarea poporului decât prețuirea celor înțelepți? Este liber cel ce merge încotro-l bate vîntul, cel ce se teme de șoaptele celor de rînd? Nu, libertatea adevărată nu este cea pe care o primește cel dezrobît și pe care o dobîndește cel dăruit cu această stare de către slujbașul statului. Libertatea, după părerea mea, nu este dărnicie, ci virtute, ea nu se încredințează prin voturile altora, ci se cucerește prin putere sufletească proprie. Înțeleptul întotdeauna este liber, întotdeauna cinstit, întotdeauna mai presus de legi. Iar legea este înființată pentru cel nedrept, nu pentru cel drept (*I Tim. 1, 9*). Orice s-ar spune, cel drept își este sieși lege, neavînd nevoie să caute alt chip de virtute, decât cea pe care o poartă în inima sa, avînd scrisă lucrarea legii în tăblițele inimii sale, precum i se spune: „Bea apă din vasele tale și din izvoarele fîntînii tale” (*Pilde 5, 15*). Ce ne este mai aproape decât cuvîntul lui Dumnezeu? Acest cuvînt este în inima noastră, pe buzele noastre și nu-l vedem, dar îl simțim. 19. Înțeleptul este deci liber, fiindcă acela care face ceea ce voiește este liber. Dar nu orice voință este bună, ci numai aceea a înțeleptului, care vrea numai ceea ce este bine, care urăște răul și alege binele. Deci, dacă alege ceea ce este bine, alege de voie, și dacă alege de voie este liber, fiindcă face ce vrea, înțeleptul este liber. Tot ce face înțeleptul este bine. Iar cine face totul bine, face totul drept, și cine face totul drept, face totul fără greșală, fără cusur, fără pagubă și fără tulburare sufletească. Cel ce este astfel stăpîn pe sine, încît lucrează fără greșală și tulburare sufletească, acela nu face nimic neînțelept, ci totul cu înțelepciune, iar cel ce face totul cu înțelepciune n-are de ce să se teamă; căci teama este în păcat. Unde nu este frică, acolo este libertate, există puterea de a face după voință: deci singur înțeleptul este liber. 20. Cine nu poate fi nici oprit, nici silit, în nici un chip nu este rob. Și dacă a fi înțelept însemnează a nu fi nici oprit, nici silit, rezultă că înțeleptul nu este rob. Este oprit cel ce nu îndeplinește ceea ce dorește. Și înțeleptul ce dorește altceva, dacă nu ceea ce aparține virtuții și învățăturii, care sînt cu totul trebuincioase? Acestea sînt în el și nu pot fi despărțite de el. Iar dacă se despart, nu mai este înțelept cel fără prac-

tica virtuții și a disciplinei, de care se prădează el însuși, dacă nu este înfăptuitor de voie al virtuții. Dacă este silit, de asemenea, se înțelege că nu de voie face ceva. În toate faptele există sau îndreptări din partea virtuții, sau alunecări în partea răutății, sau stării mijlocii, sau fapte indifferente. Înțeleptul nu este silit de virtute, ci îndeplinește de bună voie binele, fiindcă face totul de plăcere, fugind de cele rele, pe care nu și le îngăduie nici măcar în vis. În cele indifferente nu este nestatornic, nu înclină în fiecare moment când într-o parte când în alta, ca oamenii de rînd, ci mintea sa îi este ca acul unei cumpene, care stă drept, în echilibru; nu se apleacă nici spre plăceri, nici spre neplăceri, ci rămîne nemișcată în dorința și simțămintele sale. De aceea este limpede că înțeleptul nu face nimic silit sau împotriva voinței sale; așadar, robul este silit, iar înțeleptul este liber. 21. Și Apostolul zice despre libertate: „Oare nu sînt eu liber? Nu sînt eu Apostol?” (*I Cor. 9, 1*). Pînă într-atît de liber încît când cineva a căutat să-i pună la încercare libertatea, nici măcar un ceas, cum spune el însuși (*Gal. 2, 5*) nu s-a plecat cu supunere ca să predice adevărul Evangheliei. Așadar cel ce nu s-a plecat, de bună voie a predicat. Unde este voință, acolo este răsplată a voinței, unde este trebuință, acolo este supunerea față de trebuință. Așadar este mai bună voința decît trebuința. A voi este partea înțeleptului, iar a se supune și a robi cea a neînțeleptului. 22. Acest înțeles îl dă și Apostolul cînd zice: „Dacă fac aceasta de bună voie am plată; dar dacă o fac fără voie, am numai o sarcină încredințată” (*I Cor. 9, 17*). Înțeleptului i se dă plată, dar el îndeplinește de bună voie o faptă. Deci și Apostolul îl socotește pe înțelept liber. De aceea și strigă: „Sînteți chemați la libertate, dar nu s-o folosiți după pofța trupului” (*Gal. 5, 13*). Este scutit de lege creștinul ca să nu pară a se supune legii de nevoie; și este chemat la Evanghelie ca să facă totul de voie. Iudeul este sub lege, creștinul lucrează prin Evanghelie. În lege este robie, iar în Evanghelie libertate, fiindcă în ea există cunoașterea înțelepciunii. Tot omul care-l primește pe Hristos este înțelept, iar cel înțelept este liber; așadar, tot creștinul este și liber și înțelept. 23. Apostolul m-a învățat că libertatea poate exista chiar în robie: „Căci deși sînt liber față de toți, m-am făcut rob tuturor, ca să dobîndesc pe cei mai mulți” (*I Cor. 9, 19*). Ce este libertatea, dacă nu duhul harului, dragostea cerească? Libertatea te face liber pentru oameni, dar dragostea te face prieten cu Dumnezeu. De aceea zice Hristos: „Iar pe voi v-am numit prieteni” (*Ioan 15, 15*). Dragostea de preț este cea despre care se spune: „Slujiți unul altuia prin iubire” (*Gal. 5, 13*). Hristos a slujit pentru ca să-i facă pe toți liberi. „Mîinile Lui au slujit din belșug” (*Ps. 80, 7*). Cine n-a socotit că este o nedreptate a fi la fel cu Dumnezeu a primit chip de rob (*Filip. 2, 7*) și s-a făcut tuturor toate, ca pe toți să-i mîntuiască (*I Cor. 9, 22*). Pe Acesta, imitîndu-L Pavel, ca și cum era sub lege, trăia ca și fără lege pentru folosul celor pe care dorea să-i cîștige. Era slab, ca să-i întărească, alerga și își pedepsea trupul, pentru ca să triumfe asupra puterilor văzduhului întru Hris-

tos. 24. Deci pentru înțelept și robia este libertate. De aci se înțelege că pentru cel prost și conducerea este o robie. Și, ceea ce este mai rău, chiar dacă este mai mare peste cițiva, mai multor stăpîni, și încă mai răi, le este rob. Căci robește propriilor patimi, robește poftelor sale, de stăpînirea cărora nu poate fugi nici ziua, nici noaptea; pentru că le are stăpîne înlăuntrul său, le rabdă în el robia de nerăbdat. Robia este geamănă: una a trupului, iar cealaltă a sufletului. Stăpîni trupului sînt oamenii, iar ai sufletului pot fi ticăloșiile și patimile, de care numai libertatea sufletului îl scapă pe înțelept, ajutîndu-l să iasă din robie. 25. Să-l vedem așadar pe cel cu adevărat înțelept, cu adevărat liber, care, chiar dacă trăiește sub stăpînirea altora, spune în chip liber: „Cine este cel care să mă cheme în judecată? Tu singur depărtează mîna ta de deasupra-mi și nu mă tulbura cu groaza Ta, căci de fața Ta nu mă voi putea ascunde” (*Iov 13, 19-21*). 26. Pe acesta urmîndu-l regele David zice: „Ție unuia am greșit” (*Ps. 50, 6*). Bizuindu-se pe adăpostul palatului regal, ca și cum nu era vinovat în fața legilor, sau a oamenilor legilor, se socotea răspunzător numai în fața lui Dumnezeu, care este stăpînul puterilor. 27. Ascultă-l pe un alt om liber: „Pentru mine este prea puțin ca să fiu judecat de voi, sau de vreo judecată omenească; că nici eu nu mă judec pe mine însumi. Căci nu mă știu vinovat cu nimic... Cel care mă judecă pe mine este Dumnezeu (*I Cor. 4, 3-4*). Adevărata libertate este a omului duhovnicesc, care pe toate le judecă (*I Cor. 2, 15*), fără ca pe el să-l judece cineva dintre cei cu care are părășie de făptură, fiindcă el este supus numai lui Dumnezeu, Care singur este fără de păcat și despre Care zice Iov: „Viu este Domnul, Care mă judecă astfel” (*Iov 27, 2*). El îl poate judeca drept numai pe acela care privește nu lumea, ci cerul cu luminile curate și limpezi ale stelelor. 28. Cine își aduce aminte de stihurile lui Sofocle în care se spune: „Jupiter este mai marele meu și nimeni altul dintre oameni?”. Cu cît este mai vechi Iov, cu cît este mai străvechi David? Să se știe că sînt mai însemnate cele pe care le-au spus ai noștri. 29. Cine este înțelept, dacă nu cel care a ajuns pînă la înseși tainele Dumnezeirii și a cunoscut ascunzîșurile înțelepciunii dezvăluite lui? Înțelept este numai cel ce l-a luat pe Dumnezeu drept călăuză pentru a cunoaște cuibul adevărului. Omul muritor s-a făcut prin har moștenitorul și urmașul lui Dumnezeu Cel nemuritor, fiind părătaș la bucuriile cerești, precum este scris: „Pentru aceasta Te-a uns pe Tine Dumnezeul Tău cu untdelemnul bucuriei mai mult decît pe părășii Tăi” (*Ps. 44, 9*). 30. Dacă, așadar, cineva privește mai de aproape rosturile lucrurilor, va vedea cîte ajutoare există pentru înțelept și cîte greutăți pentru neînțelept. Fiindcă pe unul îl ajută libertatea, iar pe celălalt îl împiedică robia. Înțeleptul se înalță ca un biruitor asupra dușmanilor învinși de el. Pentru că el a pus sub picioare poftele, teama, lenevia, tristețea și celelalte vicii, scoțîndu-le din cugetul său și alungîndu-le din gîndurile și din preocupările lui. Căpetenie prevăzătoare, el știe să se ferească de năvala tîlharilor și de pierderile de răz-

boi pe care le pricinuiesc dușmanii cei mai nedrepti ai sufletului nostru cu săgețile lor aprinse. Căci și în pace sînt atacuri și în război există pace. De aceea și zice Apostolul: „Din afară lupte, dinăuntru temeri” (*II Cor. 7, 5*). Dar în toate acestea biruim prin Acela Care ne-a iubit (*Rom. 8, 37*). Căci, precum spune Apostolul, nici strîmtorările, nici prigoana, nici foamea, nici o primejdie, nici chiar moartea nu ne îngrozește. 31. Cum să nu fie rob cine se teme de acestea, cine se îngrozește de moarte? Robește, fără îndoială, și încă în cea mai josnică robie. Căci nimic nu aruncă mai mult sufletul în robie decît frica de moarte. Cum să se ridice deasupra urîciunilor simțirea de rînd și josnică, înecată în băltoaca slăbiciunii și în poftele acestei vieți? Vezi ce spune robul: „Mă voi ascunde de la fața Ta și voi fi zbuciumat și fugar pe pămînt și oricine mă va întîlni mă va ucide” (*Fac. 4, 14*). Acesta a primit semn de cruce și totuși n-a putut scăpa de ucidere. Așadar, păcătosul robește fricii, robește poftelor, este rob lăcomiei, rob plăcerii, rob răutății, rob pizmei, și i se pare că în acest fel este liber, deși robește mai mult decît cel ce se găsește sub tiranie. 32. Sînt liberi cei ce trăiesc după legi. Dar legea adevărată este cuvîntul drept, legea adevărată nu este săpată în piatră, nici dăltuită în aramă, ci întipărită în cugete și fixată în simțiri. Astfel, înțeleptul nu este sub lege, ci legea este sub el, avînd în inima lui lucrarea legii scrisă cu condeiul și cu meșteșugul firii (*Rom. 2, 14–15*). Oare ne este orbirea atît de mare de nu vedem arătările limpezi ale lucrurilor și chipurile virtuților? Dacă popoare întregi se supun legilor omenesti ca să fie părtașe la libertate, cum este cu puțință ca înțelepții să lase și să părăsească adevărata lege a firii, arătată în chipul lui Dumnezeu, și adevărata cugetare despre libertate, de vreme ce în acestea este atîta libertate încît de mici nu știm să slujim viciilor, fiindcă sîntem străini de ură, lipsiți de lăcomie, necunoscători ai poftelor? Ce nefericit lucru este deci ca, născuți în libertate, să murim în robie! 33. Dar aceasta se poate întîmpla din ușurință sufletească, din slăbiciune a bunelor deprinderi, fiindcă frămîntăm în noi griji deșarte, ne ocupăm de lucruri fără nici un preț. Înțeleptul însă ne învață că inima lui este așezată pe temelii puternice și neclintite. Aceasta ne învață și Moise, atunci cînd mîinile lui obosiră în așa fel încît nu le mai putea ridica pentru Iosua Navi (*Ieș. 17, 12*). Atunci învingea poporul, cînd nu se făceau lucrări de mîntuială, ci pline de greutate și de putere, întemeiate nu pe simțămintele unui suflet șovăielnic și schimbător, ci pe statornicia minții. Înțeleptul își întinde mîinile, pe cînd prostul și le strînge, precum este scris: „Nebunul stă cu mîinile în sîn și-și mistuie măruntaiele” (*Eccl. 4, 5*), cugetînd mai degrabă la cele trupești decît la cele sufletești. Dar n-a făcut așa fiica lui Iuda, care, întinzînd mîinile, a strigat către Domnul: „Tu știi că ei aduc mărturie mincinoasă împotriva mea” (*Dan. 13, 43*). A socotit că este mai bine să nu păcătuiască, cu toată defăimarea învinuitorilor, decît să săvîrșească păcat sub acoperămîntul nepedepsirii. Așadar, ea, înfruntînd moartea, și-a păstrat nevinovăția. Dar nici fiica lui

Ieftae nu s-a temut de moarte de vreme ce a întărit făgăduința tatălui său de a fi jertfită Domnului (*Jud. 9, 36*). 34. Nu las la o parte, în legătură cu disprețul morții, cărțile filosofilor, sau gimnosofiștii inzilor, dintre care înaintea celorlalți este de laudat răspunsul lui Calanus către Alexandru, care-i poruncise să-l urmeze. Ce laudă merită, a zis el, faptul că-mi ceri să merg în Grecia, dacă fac din constrângere ceea ce nu vreau? Cuvîntul lui este plin de vrednicie, dar mai plină de libertate îi este mintea. Iată scrisoarea lui: Calanus către Alexandru: 35. „Prietenii te sfătuiesc să folosești mîna și puterea față de filosofi inzilor, fără să fi văzut măcar în vis lucrările noastre. Cu forța nu vei face decît să muți niște trupuri dintr-un loc în altul, fiindcă sufletele nu le vei putea sili să facă ceea ce nu vor; lemnele și pietrele nu glăsuiesc. Cel mai mare foc aduce trupurilor vii numai durere și mistuire; iar noi sîntem mai presus de ele, chiar cînd sîntem arși de vii. Nu există rege, sau principe, care să poată impune ceea ce nu este în dorințele noastre. Nu sîntem asemenea filosofilor Greciei, care în loc de fapte ticluiesc cuvinte pentru a-și răspîndi părerile. La noi faptele se întovărășesc cu vorbele și vorbele cu faptele. Faptele sînt rezezi, cuvintele scurte. Libertatea ne este fericită în virtute”. 36 și 37. Frumoase vorbe, dar vorbe; frumoasă statornicie, dar de bărbat; frumoasă scrisoare, dar de filosof. La noi însă și copilele, din dorința de moarte, s-au înălțat pe treptele virtuților pînă la cer. Ce să spun despre Tecla, ce să spun despre Agnes sau despre Pelaghia, sau despre multe altele care, răsărind ca lăstarii de plante alese, s-au grăbit către moarte pentru nemurire? O fecioară a sărit în sus de bucurie între lei și a așteptat fără vreo tulburare fiarele care răgeau setoase de sînge. Și, ca să vedem deosebirea între noi și gimnosofiștii inzilor, ceea ce ei laudau cu vorbele lor, sfîntul Laurențiu a întărit cu fapta. Primind să fie ars de viu și în mijlocul flăcărilor zicea: „Întoarce-mă, mănîncă-mă!”, în vrednică întrecere cu copiii avramizilor și ai macabeilor, dintre care unii înaintea flăcărilor cîntau, iar alții cînd erau arși nu se rugau să fie iertați, ci înfruntau focul, înfuriind și mai mult pe prigonitor (*II Macab. 7, 3*). Deci înțeleptul este liber. 38. Dar ce este mai înălțător decît sfînta Pelaghia care, înconjurată de călăi, înainte de a se găsi în fața lor zicea: „Mor de bună voie, nimeni să nu pună mîna pe mine, nimeni să nu se uite cu ochi de ticălos la o fecioară. Voi duce cu mine neprihana, îmi voi păstra rușinea neîntinată: tîlharii nu vor avea nici un cîștig din nerușinarea lor. Pelaghia îl va urma pe Hristos, nimeni nu-i va răpi libertatea, nimeni n-o va vedea roabă, ca strălucită pildă de credință liberă, cinste nepătată, înțelepciune rodnică. Ceea ce este rob va rămîne aici, nefolositor la nimic”. Așadar mare a fost libertatea evlavioasei fecioare, care, împresurată de cetele prigonitorilor, între cele mai mari primejdii, a rămas neclintită în viața ei vrednică de toată cinstea. 39. Cel stăpînit de minie se găsește sub jugul păcatului. Căci omul mînios ațîță păcatul (*Pilde 29, 22*). „Iar cel ce săvîrșește păcatul este rob păcatului” (*Ioan 8, 34*). Nu este liber nici cel ce slujește lăcomiei, căci

el nu-și poate stăpîni blidul său. Nu este liber cel care, sluijind poftelor și plăcerilor, este purtat de valul rătăcitor al greșelii. Nu este liber cel cocoșat sub greutatea ambițiilor, căci slujește stăpînirii altuia. Dimpotrivă, liber este cel ce poate să zică: „Toate îmi sînt îngăduite, dar nu toate îmi sînt de folos, toate îmi sînt îngăduite, dar nu mă voi lăsa biruit de ceva”. Căci „bucatele sînt pentru pîntece și pîntecele pentru bucate” (*I Cor. 6, 12-13*). Liber este cel ce poate spune: „De ce libertatea noastră să fie judecată de o conștiință necredincioasă?” (*I Cor. 10, 29*). 40. Libertatea deci se potrivește cu cel înțelept, nu cu cel neînțelept. „Ca și cum pui o piatră în praștie, așa este cel ce dă cinste unui nebun” (*Pilde 26, 8*); se rănește pe sine însuși și se primejduiește singur, fiindcă întoarce spre sine lovitura. După cum chinul aduce chin și piatra rostogolindu-se mărește răul, la fel prăbușirea celui neînțelept este mai puternică în libertate. Așadar, celui neînțelept să-i fie îngăduită, iar nu sporită libertatea, căci lui robia i se cuvine. De aceea se spune: „Precum un ghimpe intră în mîna unui bețiv, tot așa sînt cuvintele înțelepte în gura celor păcătoși” (*Pilde, 26, 9*), fiindcă după cum unul este rănit de paharele sale, la fel celălalt de faptele sale. Unul bînd se face prietenul păcatului, iar celălalt lucrînd își capătă vină și prin faptele sale ajunge în robie. Pavel vedea că este tîrît în robie prin legea păcatului (*Rom. 7, 23*) și, ca să se elibereze, a alergat la harul libertății. 41. Nu sînt așadar liberi neînțelepții, pentru că despre ei se zice: „Nu fi ca un cal și ca un catîr, la care nu este pricepere; cu zăbală și cu frîu falcile lor voi strînge, ca să nu se apropie de tine. Multe sînt bătăile păcătoșilor” (*Ps. 31, 9-10*), fiindcă este nevoie de multe lovituri pentru a li se îndrepta nesocotința. Aceasta cere învățatură, nu blîndețe. „Cel care-și cruță bățul își urăște copilul” (*Pilde 13, 24*), fiindcă oricine este mai rău bătut de păcatele sale. Apăsătoare este greutatea păcatelor, grele sînt loviturile crimelor, ca o sarcină grea atîrnă și produc sufletului răni, pricinuind minții bube deschise (*Ps. 37, 5-6*). 42. Să aruncăm greaua sarcină a robiei, să renunțăm la lux și la plăceri vinovate, care ne strîng în cătușele poftelor și ne leagă în lanțurile patimilor. Prostului nu-i sînt de nici un folos plăcerile și cine s-a dăruit din copilărie plăcerilor va rămîne în robie ca un mort între vii. Așadar, la o parte cu luxul, jos cu desfrînarea. Iar dacă a trăit cineva în desfrînare, să nu creadă că se va putea întoarea ușor la cele înalte. Via aduce rod dacă este tăiată cum trebuie; tăiată prost face frunze, iar netăiată rămîne stearpă. De aceea este scris: „Ca un ogor este omul neînțelept și ca o vie este omul lipsit de minte; dacă-l lași în părăsire va rămîne ca un pămînt întelenit” (*Pilde 24, 30-31*). Să ne îngrijim așadar trupul, să-l pedepsim, să-l punem în robie, nu să-l lăsăm în nepăsare. 43. Căci măduarele noastre sînt arme ale dreptății, dar sînt și arme ale păcatului. Dacă le stăpînim, sînt arme ale dreptății, și în ele nu tronează păcatul. Dacă va muri păcatului trupul nostru, nu va domni în el vina și vor fi măduarele noastre libere de păcat. Să nu ne supunem deci dorințelor lui, și să nu facem mădu-

rele noastre arme ale păcatului nedreptății. Dacă vezi o femeie cu gândul dorinței, mădularele tale sînt arme ale păcatului. Dacă ai vorbit cu ea într-o ispită, limba și gura ta sînt mădulare ale păcatului. Dacă ai scos semnele de hotar puse de părinți, mădularele tale sînt arme ale păcatului. Dacă te-ai grăbit cu picioare repezi să verși sînge nevinovat, mădularele tale sînt arme ale nedreptății. 44. Dimpotrivă, dacă ai văzut un nevoiaș și l-ai dus în casa ta, mădularele tale sînt arme ale dreptății. Dacă ai scos din mîinile celor răi pe un nedreptățit, sau pe cel ce era dus la moarte, dacă ai rupt polița datornicului, membrele tale sînt arme ale dreptății. Dacă l-ai mărturisit pe Hristos (căci buzele înțelepciunii sînt arme ale înțelegerii) buzele tale sînt mădulare ale dreptății (*Pilde 14, 7*). Dacă poate să spună cineva: „Eram ochii celui orb, piciorul celui șchiop și tatăl celor neputincioși” (*Iov, 29, 15*), mădularele lui sînt mădulare ale dreptății. 45. Așadar, liberați din păcat, cumpărați cu prețul singelui Lui Hristos, să nu ne supunem robiei oamenilor, sau patimilor. Să nu ne fie rușine să ne mărturisim păcatele. Vezi cît de liber era cel ce putea să spună: „Nu m-am temut de mulțimea poporului, ci am vestit în fața tuturor păcatul meu” (*Iov 31, 34*). Căci cel ce se mărturisește Domnului se eliberează de robie. „Cel drept se învinovățește pe sine la începutul vorbirii sale” (*Pilde 18, 17*). Nu este numai liber, ci și drept, și dreptatea este în libertate, iar libertatea în mărturisire; deîndată ce s-a mărturisit cuiva, a și fost iertat. „Zis-am: Mărturisi-voi fărădelegea mea Domnului, și Tu ai iertat nelegiuirea inimii mele” (*Psal. 31, 5*). Iar întîrzierea iertării atîrnă de mărturisire, căci după mărturisire urmează iertarea păcatelor. Așadar, este înțelept cel ce se mărturisește, liber cel căruia i s-a iertat păcatul și care nu mai trăiește în păcat. Fii sănătos și gîndește-te la noi, căci și noi ne gîndim la tine.

Scrisoarea a XXXVIII-a

AMBROZIE CĂTRE SIMPLICIANUS, SĂNĂTATE!

1. Mi se pare că, în scrisoarea din urmă, m-am încurcat în hățișurile filosofiei, cînd, pornind de la o epistolă a Apostolului Pavel, arătam că numai înțeleptul este liber. Dar după aceea, pe cînd citeam o epistolă a Apostolului Petru, am băgat de seamă că numai înțeleptul este și bogat, fie el bărbat sau femeie, fiindcă Apostolul scrie că podoaba femeilor nu stă în găteli de mare preț, ci în bune purtări. „Podoaba voastră, zice el, să nu fie cea din afară: împletirea părului, podoabele de aur și îmbrăcarea hainelor scumpe, ci să fie omul cel tainic al inimii” (*I Petru 3, 3-4*). 2. Așadar, în om sînt doi oameni și acela este bogat care nu caută folosul nici unei bogății. Frumos a zis „omul cel tainic al inimii”, fiindcă tainică este și înțelepciunea lui, care nu se vede, dar se înțelege. Nimeni înainte de Petru nu s-a folosit de o astfel de expresie, încît să

zică omul cel din afară al inimii, fiindcă omul are cele mai multe mădulare în sine, pe cînd omul cel lăuntric al inimii este în întregime plin de har, plin de frumusețe. 3. „Întru nestricăcioasă podoabă a duhului blînd și liniștit, zice mai departe Apostolul (*Petru 3, 4*), care este bogăție de mare preț înaintea lui Dumnezeu”. Cu adevărat este bogat cel ce poate părea bogat în fața lui Dumnezeu, înaintea Căruia pămîntul este mic, lumea însăși este îngustă. Numai pe acela Dumnezeu îl știe bogat, care este bogat în veșnicie, care strînge nu roadele bogățiilor, ci pe ale virtuților. Dar cine este bogat înaintea lui Dumnezeu, dacă nu duhul blînd și liniștit, care niciodată nu se strică? Oare nu ți se pare bogat cel ce are pacea sufletului, tihna liniștii, nedorind nimic, nefiind zguduit de nici o furtună a patimilor, cel care nu se scîrbește de cele vechi și nu caută cele noi, care nu este în neînteruptă dorință pricini care fac pe om să se simtă sărac în mijlocul celor mai bogați? 4. Bogată cu adevărat este acea pace care covîrșește orice minte (*Filip 4, 7*). Bogată este pacea, bogată este blîndețea, bogată este credința. «Cel credincios are ca avere toată lumea» (*Înț. Sir. 6, 14-15*). Bogată este simplitatea; căci există și o bogăție a simplității, care nimic nu descoase, nimic nu socotește contrafăcut, nimic sub bănuială sau înșelăciune, ci se întemeiază pe simțămîntul cel mai curat. 5. Bogată este bunătatea, și cel ce o are se găsește în bogățiile moștenirii cerești. Dar să ne folosim de exemple din Scriptură: «Fericit este omul pe care Dumnezeu îl mustră! Să nu disprețuiești certarea Celui Atotputernic... În timp de foamete va scăpa de la moarte; și în bătălie de primejdia sabiei. Vei fi la adăpost de biciul birfelii. Fiarele pămîntului vor trăi cu tine în pace și vei ști că în pace va fi casa ta» (*Iov 5, 17-24*)... Îmblînzind viciile și patimile acestui trup, fiindcă ele sînt dușmanii sufletului, îți vor fi sălașele tale fără tulburare, casa fără stricăciune, semănătura fără uscăciune, urmașii ca mirosul unei holde bogate, înmormîntarea ca un seceriș. Iar cînd alții își socotesc lipsurile lor, grămada ta de grîu bine copt este dusă în hambarele cerești. 6. Pe merit cel drept întotdeauna dă cu împrumut, iar cel nedrept duce lipsă. El dă cu împrumut dreptate, dă cu împrumut învățăturile lui Dumnezeu celor săraci și lipsiți. Iar cel neînțelept n-are nici ceea ce i se pare că are. Îl socoti oare avut pe cel ce zi și noapte, culcat pe comoara sa, este ros de necruțătorul vierme al zgîrceniei? Unul ca acesta se simte lipsit și, dacă pare altora bogat, pentru sine este sărac; fiindcă nu se folosește de ceea ce are, fiindcă dorește mereu alte avuții, își însușește prin jaf altele. Iar unde nu există o măsură a dorinței, care este roada avuției? Nu e bogat cel ce nu poate lua cu el de aici ceea ce are; fiindcă nu este al nostru, ci străin de noi ceea ce rămîne aici. 7. Bogat a fost Enoh, care a luat cu sine ceea ce a avut (*Fac. 5, 21*) și toate roadele bunătății sale le-a depus în hambarele cerești. El de aceea „a fost răpit, pentru ca răutatea să nu-i schimbe inima” (*Înț. Sol. 4, 11*). Bogat a fost Ilie, care a dus comorile virtuților sale cu un car de foc în sălașele văzduhului (*IV Regi 2, 11*). Și totuși el a lăsat moșteni-

torului bogății însemnate, care să nu se piardă. Cine ar fi zis că acesta este sărac atunci, când, lipsit de hrana zilnică, a fost trimis la o văduvă să fie hrănit de ea, când la glasul lui cerul se închidea și se deschidea, când la cuvântul lui timp de trei ani făina din vas și untdelemnul din urcior n-au lipsit, ci au prisosit, deși folosința lor nu era mică, ci mai mare (*III Regi 17, 9*)? Cine ar fi zis că este sărac acela la a cărui voință cobora focul din cer (*IV Regi 1, 14*), pe care nu-l opreau rîuri netrecute de alții, ci se întorceau către izvorul lor, pentru ca profetul să treacă peste ele ca pe uscat (*IV Regi 2, 8*). 8. Istoria veche istorisește (*III Regi 21, 1*) că erau doi vecini: regele Ahab și săracul Nabot; pe care din aceștia îl credem mai sărac sau mai bogat? Cel înzestrat cu puterea regală, nesătul de avere și poftind din ce în ce mai multe bogății, a dorit mica vișoară a celui sărac, care, disprețuind în sufletul său aurul regilor și comorile împăraților, era mulțumit cu vițele sale. Oare nu pare mai bogat acesta, mai degrabă rege acesta, căruia îi prisosea micul său avut, care-și cârmuia dorințele nepoftind nimic străin? Nu este, dimpotrivă, sărac cel căruia aurul lui i se părea puțin, în schimb socotea de mare preț acei cîteva butuci de viță ai vecinului? Iată de ce bogatul este totuși foarte lipsit; pentru că bogăția înghițită pe nedrept pînă la urmă o varsă din pîntece (*Iov 20, 15*), iar rădăcina celor drepti precum curmalul înflorește (*Ps. 91, 13*) și își dă rodul său (*Pilde 12, 12*). 9. Oare nu e mai lipsit decît un sărac cel care trece ca o umbră? (*Ps. 142, 4*). Cel nelegiuit azi tresaltă, dar mîine nu va mai fi și locul în care a fost nu se va mai găsi (*Ps. 36, 35-36*). Ce însemnează, așadar, a fi bogat, dacă nu a avea cu prisosință? Dar cum are cu prisosință cel chircit la inimă? Iar cel cu inima chir-cită se simte și strîmtorat. Dar există prisosință în strîmtorări? Așadar cel ce n-are cu prisosință nu este bogat. De aceea bine a zis David: „Bogații au sărăcit și au flămînzit” (*Ps. 33, 11*), fiindcă deși ei au comorile Scripturilor cerești sînt săraci dacă nu înțeleg și flămînzesc, dacă n-au gustat nimic din hrana harului duhovnicesc. 10. Așadar, nimic nu este mai bogat decît starea sufletească a înțeleptului, nimic mai sărac decît aceea a neînțeleptului. Căci de vreme ce a săracilor este împărăția cerurilor (*Matei 5, 3*), ce poate fi mai bogat? De aceea strălucite sînt cuvintele Apostolului care zice: „O, adîncul bogăției și al înțelepciunii și al științei lui Dumnezeu” (*Rom. 11, 33*). Strălucite sînt și cuvintele lui David, care zicea că în calea mărturiilor cerești s-a desfătat ca de toată bogăția (*Ps. 118, 14*). La fel și Moise, care zice: „Neftali, tu, cel sătul de bunăvoință” (*Deut. 33, 23*). Neftali în tălmăcire înseamnă belșug, îndestulare. Acolo este, așadar, belșugul, unde este sațiul. Acolo, însă, unde există foamea poftelor, dorința niciodată sătulă, acolo este sărăcie. Dar fiindcă dorința de bani și de lumea aceasta n-are sațiu, de aceea a adăugat: „Și plin de binecuvîntarea Domnului” (*Deut. 33, 23*). Potrivit acestora Petru a spus că podoaba femeilor nu este în aur, argint și îmbrăcăminte, ci în omul ascuns și tainic al

inimii (*I Petru 3, 3-4*). De aceea nici una să nu uite de cultivarea evlaviei, podoaba harului, moștenirea vieții veșnice. Sănătate și gîndește-te la noi, căci și noi ne gîndim la tine.

Scrisoarea a XXXIX-a

AMBROZIE CĂTRE FAUSTINUS, SĂNĂTATE!

1. Știu că te copleșește de adîncă durere moartea surorii tale, dar din această pricină nu se cade să te îndepărtezi de noi, ci să te întorci între noi; fiindcă deși mîngîierile nu sînt prea mare leac pentru cei îndurerați, ele sînt totuși uneori trebuitoare. Ai plecat în adîncul munților, te-ai adăpostit între vizuinele fiarelor, lipsindu-te de folosința oricărui trai omenesc și, ceea ce este mai rău, de judecata ta. 2. Oare a avut față de tine o astfel de vină sora ta, încît din pricina ei să disprețuiești starea omenească, deși altădată o prețuiai tot din pricina ei, ca femeie atît de strălucită printre oameni? Desigur, plecînd din viață, te alina cu mîngîierea că te lasă în urma ei părinte pentru nepoți, însoțitor pentru cei mici, ajutor pentru cei rămași singuri. Dar tu în așa chip te lipsești și de noi și de nepoți încît nici nu simțim roada acelei mîngîieri. Acele scumpe odrasle te cheamă nu pentru durere, ci pentru consolare, pentru ca, atunci cînd te vîd, să li se pară că mama lor n-a murit, s-o recunoască în tine, să-i simtă prezența în tine, să creadă că viața ei a rămas în tine. 3. Ești îndurerat că a murit pe neașteptate, tocmai cînd se găsea în cea mai înfloritoare parte a vieții. Dar aceasta ne este comun nu numai cu oamenii, ci chiar cu orașele și cu pămîntul însuși. Iată, tu, cînd vii din orașul Bononia lași pe stînga Claterna, Bononia însăși, Mutina, Rhegium, în dreapta este Brixillum, din față te întîmpină Placentia cea cu nume răsunător pînă acum prin vechea ei faimă, la stînga te înfioară sălbăticia Alpilor, privești ruine de cetăți ale popoarelor celor mai înfloritoare altădată și treci pe lîngă ele cu un simțămînt de tristețe amară. Atîtea leșuri de orașe aproape în paragină, atîtea cimitire cu aceeași înfățișare, așezate pe lîngă sate și orașe, nu-ți sînt ușurare sufletească pentru pierderea surorii tale minunate și sfinte, mai ales că acelea au fost dărmate și nimicite pentru totdeauna, pe cînd aceasta ne este răpită vremelnic, avînd parte de o viață mai bună acolo unde s-a dus? 4. Eu gîndesc că nu trebuie plînsă, ci urmată cu rugăciuni, că sufletul ei se cuvine încredințat Domnului nu cu lacrimi și păreri de rău, ci mai degrabă cu bucuria dăruirii. 5. Dar poate spui că ești sigur de meritele și de credința ei, dar că totuși nu-i poți răbda lipsa, că n-o mai poți vedea în viață și aceasta îți aduce cea mai mare durere. Dar nu te mișcă acele cuvinte apostolice care spun: „De aceea, noi nu mai știm de acum pe nimeni după trup; chiar dacă am cunoscut pe Hristos după trup, acum nu-L mai cunoaștem?” (*II Cor. 5, 16*). Trupul nostru nu poate fi veșnic

și netrecător, trebuie să piară pentru ca să înviezi; trebuie să se risipească ca să se odihnească, pentru ca să facă sfârșit păcatului. De aceea pe mulți i-am cunoscut după trup, dar acum nu-i mai cunoaștem. Am cunoscut după trup chiar pe Domnul Iisus, zice Apostolul, dar „acum nu-L mai cunoaștem”. Își lăsase rămășițele trupești, nu mai era văzut în chip de om, murise pentru toți, și toți au murit în El. Dar de îndată ce s-au înnoit prin El Însuși și au înviat în duh, nu mai trăiesc pentru ei, ci pentru Hristos. De aceea și-n alt loc același Apostol zice: „Nu mai trăiesc eu, ci Hristos trăiește în mine” (*Gal. 2, 20*). 6. Pe bună dreptate cel ce cunoscuse înainte pe Hristos după trup, cunoscînd în chip nevăzut și lucrările, cercetîndu-l de acum nu trupul, ci puterea, cel ce înainte ca prigonitor urmărea cu furie dușmănoasă pe ucenicii omului și pe slujitorii trupului, devenind după aceea învățătorul neamurilor, a început să învețe și să formeze pe închinătorii măreției Sale întru propovăduirea Evangheliei. Și de aceea a adăugat: „Dacă este ceva în Hristos, este făptură nouă” (*II Cor. 5, 17*), adică desăvîrșit în Hristos este făptură nouă, fiindcă în trup este nedesăvîrșit. Însuși Domnul zice: „Nu va rămîne Duhul Meu pururea în oamenii aceștia, pentru că sînt numai trup” (*Fac. 6, 3*). Astfel cel trupesc nu este în Hristos, ci, dacă este ceva în Hristos este făptură nouă, format pentru noutatea harului, nu a firii. Astfel cele care erau vechi după trup au trecut; toate s-au făcut noi. Ce sînt acelea, dacă nu cele pe care le cunoaște Cărturarul cel învățat în împărăția cerurilor (*Matei 13, 52*), asemenea acelui tată de familie, care scoate din vistieria sa noi și vechi și nu vechi fără noi, nici noi fără vechi? De aceea și Biserica zice: „Noi și vechi ți-am păstrat” (*Cînt. 6, 13*). Dar au trecut cele vechi, adică tainele ascunse ale legii, toate în Hristos au devenit noi. 7. Aceasta este făptura cea nouă despre care Apostolul spune către galateni: „Căci în Hristos Iisus nici tăierea împrejur nu poate ceva, nici netăierea împrejur, ci făptura cea nouă prin care trupul reinnoit înflorește și capătă roada harului, care înainte avea spinii vechiului păcat” (*Gal. 5, 6*). De ce să ne întristăm, așadar, dacă i se spune sufletului: „Înnoi-se-vor ca ale vulturului tinerețile tale”? (*Ps. 102, 5*). De ce să ne tînguim pentru cei morți, cînd prin Domnul Iisus Hristos s-a făcut împăcarea lumii cu Dumnezeu Tatăl”? (*II Cor. 5, 18*). 8. Fiindcă am primit, așadar, binefacerile lui Hristos, precum către toți, așa și către tine sîntem soli ai lui Hristos (*II Cor. 5, 20*), pentru ca să știi că darurile Lui nu se mai cer înapoi, pentru ca să crezi ceea ce ai crezut totdeauna. Să nu șovăie inima ta de prea mare durere, fiindcă de aceea Domnul Iisus S-a făcut păcat, pentru ca să ridice păcatul lumii (*Ioan 1, 29*) și pentru ca toți să fim în El dreptatea lui Dumnezeu (*II Cor. 5, 21*). De acum nu mai sîntem supuși păcatului, ci sîntem siguri de răsplata dreptății. Sănătate și gîndește-te la noi, că și noi ne gîndim la tine.

Scrisoarea a XL-a

EPISCOPUL AMBROZIE CĂTRE PREABUNUL PRINCIPE
ȘI PREAFERICITUL ÎMPĂRAT THEODOSIE AUGUST

1. M-am deprins, Preafericite Împărate, să fiu întotdeauna cu griji aproape necurmăte. Dar niciodată n-am fost în atît de mare frămîntare ca acum, cînd văd că trebuie să mă feresc să n-am cumva vreo pricină care să-mi aducă primejdia nelegiurii. De aceea Te rog să-mi ascuți cu răbdare grăirea. Căci dacă sînt nevrednic să fiu auzit de Tine, sînt nevrednic și să mă închin pentru Tine eu cel căruia îi încredințezi juruințele și rugăciunile Tale către Dumnezeu. Oare nu-l vei asculta pe cel pe care-l vrei să fie ascultat pentru Tine? Nu-l vei asculta pentru Tine pe cel pe care l-ai ascultat pentru alții? Nu Te temi că vei face judecata Ta nevrednică atunci cînd îl socotești nevrednic să-l ascuți pe cel care este ascultat pentru Tine? 2. Nu este lucru împărătesc a tăgădui libertatea cuvîntului, după cum nu este preoțesc a nu spune ce simți. Nu este pentru voi împărații nimic mai prietenesc și mai în inima poporului decît a respecta libertatea chiar față de aceia care vă sînt supuși prin serviciul militar. Aceasta este deosebirea între principii buni și cei răi: că iubesc cei buni libertatea, iar cei răi robia. Pe de altă parte, nimic nu este mai primejdios în fața lui Dumnezeu pentru un preot decît să nu spună liber ceea ce simte. Scris este: „Am vorbit despre mărturiile Tale înaintea împăraților și nu m-am rușinat” (Ps. 118, 46). Și în alt loc: „Fiul omului! Iată, te-am pus strajă casei lui Israel, pentru ca dacă se va îndepărta cel drept de dreptățile sale și va face răul pe care nu i l-ai arătat”, adică nu i-ai spus de ce să se ferească „și nu-și va aduce aminte de datoria lui de a fi drept, Eu voi cere sîngele lui din mîna ta. Iar dacă tu îi vei arăta celui drept să nu păcătuiască și el nu va păcătui, atunci va fi și el viu, pentru că i-ai spus, și îți vei mîntui și tu sufletul tău” (Iezechiel 3, 17-19). 3. Este mai bine, împărate, să am cu tine tovărășia la cele bune, decît la cele rele, și de aceea trebuie să nu placă bunăvoinței tale tăcerea preotului, ci libertatea. Căci primejdia libertății mele te încurcă, pe cînd binele libertății te ajută. Nu mă amesteca în chip nepotrivit în treburi care nu sînt de datoria mea, căci nu fac ceea ce trebuie să facă alții, ci mă supun datoriei, ascult de poruncile Dumnezeului nostru. Fac aceasta, în primul rînd, din dragostea și prețuirea față de tine, din dorința de a te ști pe calea mîntuirii. Și chiar dacă nu mi se îngăduie aceasta, dacă nu se are încredere în mine, eu o spun totuși din teama de a nu supăra pe Dumnezeu. Dacă primejdia mea te-ar îndepărta de mine, m-aș închina cu răbdare pentru tine, dar nu cu plăcere, fiindcă este mai bine ca tu fără primejdia mea să fii biruitor și bine primit de Dumnezeu. Iar dacă iau asupra-mi greaua vină a tăcerii și a prefăcătoriei, nici tu nu rămîi în afară de orice vină. Vreau să fiu mai degrabă nesuferit decît nefolositor și josnic. Scris este de Sfîntul Apostol Pavel, căruia nu poți să-i nesocotești învățătura: „Stăruiește

cu timp și fără timp, muștră, ceartă, îndeamnă cu toată îndelunga răbdare și învățătură” (*II Tim. 4, 2*). 4. Avem, așadar, și noi în fața cui să ne găsim în primejdie de a nu plăcea. Mai ales fiindcă și împăraților le place ca fiecare să se achite de sarcina sa; îi ascultați cu răbdare pe cei ce-și dau părerea în legătură cu îndatoririle lor și-i pedepsiți pe cei ce nu execută ordinele militare. Așadar, dacă ascultați cu plăcere părerile ostașilor care vă slujesc, oare poate părea neplăcut acest lucru la noi preoții, de vreme ce noi vorbim nu ceea ce vrem, ci ceea ce ni se poruncește? Doar știți ce se spune: „Cînd veți sta în fața regilor și a dregătorilor nu vă îngrijiți cum sau ce veți vorbi, căci se va da vouă în ceasul acela ce să vorbiți, fiindcă nu voi sînteți care vorbiți, ci Duhul Tatălui vostru care grăiește în voi” (*Matei 10, 19-20*). Și totuși, cînd vorbesc în pricini de stat, unde de asemenea trebuie păzită dreptatea, nu sînt stăpînit de atîta teamă dacă nu sînt ascultat, dar în cele ale lui Dumnezeu pe cine vei asculta, dacă nu-l ascuți pe preot, a cărui primejdie de păcat este mai mare? Cine va îndrăzni să-ți spună adevărul dacă nu îndrăznește preotul? 5. Te știu evlavios, blînd, îngăduitor și liniștit, avînd în inimă credință și teamă de Dumnezeu. Dar adesea unele lucruri ne înșeală. Unii au rîvnă pentru Dumnezeu, dar nu după știință (*Rom. 2, 2*), și mă tem ca aceasta să nu pătrundă și în sufletele celor credincioși. Îți cunosc evlavia față de Dumnezeu și bunătatea față de oameni. Bunăvoința și binefacerile tale mă îndatorează. Și de aceea mă tem mai mult, îmi este mai mare grija ca nu cumva tu însuți mai tîrziu să mă osîndești cu judecata ta că nu te-ai ferit de greșală din pricina prefăcătoriei sau a lingușirii mele. Dacă aș vedea că păcătuiesc împotriva mea nu m-aș socoti dator să tac, fiindcă scris este: „De-ți va greși ție fratele tău ia-l mai întîi cu binele, apoi muștră-l... apoi ia cu tine doi sau trei martori... (*Matei 18, 15-16*) Și de nu-i va asculta pe ei, spune-l Bisericii”. Voi tăcea eu, așadar, în cele ale lui Dumnezeu? Ce m-ar face să mă tem? 6. S-a dat știrea, de către guvernatorul militar al părților răsăritene, că a fost incendiată o sinagogă și că de acest fapt este vinovat episcopul. Ai poruncit să fie pedepsiți ceilalți pentru sinagogă, fiindcă fapta a fost săvîrșită pe răspunderea episcopului. Ai poruncit să se ia măsuri de răzbunare împotriva celorlalți și să fie construită sinagoga chiar de episcop. Nu spun că trebuia să fie așteptată declarația episcopului. Preoții sînt îndrumătorii mulțimilor, rîvnitori ai păcii, dacă nu cumva sînt și ei zguduiți de injurii față de Dumnezeu, sau de nedreptăți față de biserică. De altfel poate să fie acest episcop amestecat în arderea sinagogii, și prea fricos la judecată; dar nu te temi, împărate, că nu e mulțumit de părerea ta, nu te temi că o să jure strîmb? 7. Nu te temi că nu va rezista în fața guvernatorului tău? Va trebui așadar să fie sau un mincinos, sau un martir. Nici un caz, nici celălalt nu este potrivit cu vremurile tale, ambele cazuri înseamnă prigoană, fie că episcopul este silit să jure strîmb, fie că este făcut martir. Vezi unde duc lucrurile. Dacă-l socotești pe episcop tare, păzește-te de mucenicia celui tare; iar dacă-l consideri slab

fereste-te de căderea celui slab. Căci este mai rău judecat cel ce-l va sili pe un neputincios să cadă. 8. Cred că, pus în această situație, episcopul va spune că el a pus focul, el a ațîțat mulțimea, el a condus poporul, pentru a nu pierde prilejul de a deveni martir și pentru a nu deveni mai slab decît cei slabi. O, fericită minciună, prin care cineva dobîndește pentru alții salvarea iar pentru sine prețuirea! Eu, împărate, am cerut să iei măsuri de pedepsire mai degrabă împotriva mea și, dacă socotești aceasta o crimă, să mi-o atribui mie. De ce ceri judecată împotriva celor ce nu sînt de față? Ai pe unul de față, ai pe un împetricinat care mărturisește. Iată, strig sus și tare că eu am dat foc sinagogii, că eu le-am dat porunca, pentru ca să nu se ajungă la tăgăduirea lui Hristos. Dacă mi se pune întrebarea de ce n-am dat foc aici, răspunsul este că focul a început din judecata lui Dumnezeu și că lucrarea mea a încetat. Iar dacă se cercetează adevărul, de aceea am stat liniștit, fiindcă nu socoteam că fapta aceasta trebuie răzbunată. Care era meritul intervenției mele dacă n-ar fi existat nici un răzbunător? Aceste lucruri ating respectul, dar reduc dragostea, pentru ca să nu se pricinuiască vreo injurie marelui Dumnezeu. 9. Totuși nimeni nu va spune că episcopului i se cade această sarcină. Căci m-am rugat Bunătății Tale. Și deși pînă acum n-am primit știrea că s-a revenit asupra acestei măsuri, totuși presupun că s-a revenit asupra ei. Ce se întîmplă dacă alții mai fricoși, temîndu-se de moarte, primesc să se repare sinagoga pe socoteala lor, sau guvernatorul, de îndată ce va afla că s-a luat această hotărîre, el însuși va porunci să se facă reconstrucția cu banii creștinilor? Vei avea, împărate, un guvernator care s-a înțeles cu partea potrivnică și vei face pentru aceasta armata răzbunătoare, adică steagul pe care este scris numele lui Hristos, care întărește sinagoga, care nu știe de Hristos? Poruncește să se aducă steagurile la sinagogă, să vedem dacă nu se produc împotriviri. 10. Se va face așadar locaș de necredință iudeilor din prăzile luate bisericii? Și averea agonisită de creștini pentru Hristos va fi trecută în dar necredincioșilor? **Am citit că în veacurile trecute s-au clădit temple pentru idoli din prăzile luate de la cimbri și de la alți dușmani.** Iudeii vor scrie pe frontispiciul sinagogii: Templu al necredinței zidit din despuierea creștinilor. 11. Dar poate te gîndești, împărate, la principiile morale. Ce ți se pare mai de luat în seamă: forma principiului, sau conținutul religiei? Este de trebuință ca datoria credinței să treacă înaintea poruncilor. 12. N-ai auzit, împărate, că, în chip dumnezeiesc, atunci cînd Iulian a poruncit să fie reparat templul din Ierusalim, cei ce-i făceau curățirea au fost mistuiți de foc? Nu te temi să nu se întîmple și acum același lucru? Cu atît mai mult tu nu trebuie să poruncești cea ce a poruncit Iulian! 13. Ce-ți dă totuși de gîndit? Că a fost arsă o clădire publică, sau că era o sinagogă? Dacă te gîndești că a ars o clădire oarecare (căci ce a putut fi într-o așezare atît de neînsemnată) nu-ți aduci aminte împărate, cîte case ale oamenilor cu ranguri înalte din Roma au fost mistuite de flăcări și nimeni n-a cerut răzbunare? Ba, dacă vreunul dintre

împărați a voit să dea o pedeapsă mai mare, celui lovit de o asemenea pagubă i-a mai pricinuit și alte daune. Ce s-ar socoti, așadar, mai vrednic de despăgubire dacă ar fi nevoie de o asemenea socoteală, pierderile pricinuite de arderea citorva case din castrul Callicum sau de cele ale orașului Roma? Nu de mult casa episcopului din Constantinopol a luat foc și fiul Bunătății Tale te-a rugat să nu socoți că trebuie să i se răzbune injuria adusă lui, ca fiu de împărat, sau incendierea casei preoțești. Ia seama, împărate, ca nu cumva, cînd vei porunci să se plătească daunele, să nu intervină el iarăși ca să nu le plătească. Dar bine s-a făcut din partea tatălui că n-a răzbunat injuria adusă fiului. Căci se cădea ca mai întîi el însuși să ierte injuria care i se adusesese. Bine a fost că s-a făcut deosebire a harului, ca nici fiul pentru sine, nici tatăl pentru injuria fiului să nu fie rugat. De aici n-ai nimic de amînat pentru fiu; dar vezi să nu te abați de la datoria față de Dumnezeu. 14. Nu este, așadar, motiv de supărare atît de mare, ca din pricina arderii unei clădiri să se ia măsuri atît de aspre împotriva poporului, mai ales că este vorba de o sinagogă, loc al necredinței, casă a neevlaviei, gazdă a nebuliei. Iată ce spune Domnul Dumnezeuul nostru prin gura lui Ieremia: „De aceea și cu templul acesta, asupra căruia s-a chemat numele Meu și în care voi vă puneți încrederea, și cu locul pe care vi l-am dat vouă și părinților voștri, voi face tot așa cum am făcut cu Șilo. Vă voi lepăda de la fața Mea cum am lepădat pe toți frații voștri, toată seminția lui Efraim. Tu însă nu te ruga pentru acest popor și nu înălța rugăciuni și cerere pentru dinșii, nici nu mijloci înaintea Mea, că nu te voi asculta. Nu vezi ce fac ei prin cetățile lui Iuda?” (*Ieremia 7, 14-17*). Dumnezeu nu vrea să fie rugat pentru cei pe care tu-i socotești că trebuiesc răzbunați. 15. Dacă m-aș conduce după dreptul neamurilor, aș arăta cîte biserici au ars iudeii în timpul domniei lui Iulian (*Apostatul*). Două la Damasc, dintre care una a fost reparată pe cheltuiala Bisericii nu a sinagogii, iar cealaltă insuflă groază prin ruinele ei negre. Au fost arse biserici la Gaza, Ascalon, Berytus, și aproape în nici una din acele localități n-a cerut cineva despăgubire. A fost arsă o biserică și la Alexandria de către păgîni și de către iudei, cea mai mare și mai frumoasă dintre toate. Biserica n-a fost răzbunată, dar va fi răzbunată sinagoga. 16. Va fi răzbunat și templul ars al valentinienilor? Căci ce este, dacă nu un templu în care se adună păgînii? N-au decît să se închine păgînii la cei doisprezece zei, și să se roage la cei treizeci și doi de eoni, pe care-i numesc zei. Despre aceștia am aflat că s-au înțeles să se răzbune împotriva călugărilor care, pe cînd mergeau cîntînd psalmi după un vechi obicei pentru a prăznui pe martirii macabei, întăritați de obrăznicia valentinienilor care, nu-i lăsau să-și urmeze drumul, în furia mulțimii le-au ars un templu dintr-un sat. 17. Cîți sînt de aceiași părere cu tine cînd își amintesc că în acel timp al lui Iulian, cel care a dărîmat un altar păgîn și a tulburat un sacrificiu a fost condamnat la moarte de judecător, devenind astfel martir? Niciodată acel judecător nu l-a ascultat, ci s-a purtat ca un prigoni-

tor, nimeni nu l-a socotit vreodată vrednic de a lua parte la vreo adunare de a primi sărutarea de împăcare. Și dacă n-ar fi murit, mă tem, împărate, să nu-l pedepsești tu, deși n-a scăpat de pedeapsa cerească cel care spera să fie moștenitorul tatălui său. 18. Dându-i-se judecătorului ordin să cerceteze, i s-a cerut nu să arate cele de trebuință, ci să pedepsească: să fie urmărite și darurile dispărute. Las la o parte altele; au fost arse de către iudei clădirile bisericilor și nimic nu s-a înapoiat, nimic nu s-a reclamat, nimic n-a fost pus în urmărire. Dar ce a putut avea sinagoga într-o clădire la o graniță, de vreme ce tot ce se afla acolo este puțin, fără preț, sărăcăcios? Ce a putut fi apoi răpit iudeilor intriganți? Acestea sînt meșteșugurile iudeilor de a defăima: ca, fiindcă ei se plîng, să se dea un mandat militar de judecată în afara rînduiei, să se trimită poate armată pentru a spune soldații ceea ce au de spus, împărate, altădată, înainte de venirea Ta: „Cum ar putea să ne ajute Hristos dacă luptăm pentru iudei împotriva lui Hristos, dacă sîntem trimiși pentru a-i răzbuna pe iudei? Și-au pierdut armatele lor, vor să le piardă pe ale noastre”. 19. La ce defăimări nu ajung cei ce defăimează pe Hristos prin mărturii mincinoase? La ce defăimări nu ajung oamenii care mint în cele dumnezeiești? Despre cine să nu spună că au fost făptașii răzvrătirii? Pe cine să nu dorească și chiar să-i recunoască, pentru a avea priveriștea atîtor încătușați din rîndurile creștinilor, pentru a-i vedea pe credincioșii din popor trimiși în robie, pentru a-i arunca în întunericul închisorilor pe slujitorii lui Dumnezeu, pentru ca aceștia să fie tăiați cu securile, aruncați în cătușe și în foc, pentru a-i chinui cît mai mult timp? 20. Vei dărui iudeilor o astfel de biruință împotriva Bisericii lui Dumnezeu? Acest trofeu împotriva poporului lui Hristos? Aceste bucurii, împărate, necredincioșilor? Această strălucire sinagogii, această jale Bisericii? Poporul iudeu va prăznuji această biruință în zilele sale de sărbătoare și o va număra, desigur, între cele pe care le-a avut asupra amoreilor sau a canaaneilor, sau asupra lui Faraon, rege al Egiptului, sau asupra lui Nabucodonosor, rege al Babiloniei, de sub stăpînirea cărora s-au eliberat. La prăznuirea atîtor biruințe vor aduce și biruințele asupra poporului lui Hristos. 21. Și după ce tăgăduiesc supunerea față de legile romane, socotindu-le crime, acum socotesc să fie răzbunați după legile romane. Unde erau aceste legi pe care ei le socoteau criminale cînd ardeau bisericile? Dacă Iulian n-a răzbunat Biserica fiindcă era un renegat, tu, împărate, răzbuni injuria adusă sinagogii fiindcă ești creștin! 22. Și ce va vorbi după aceea Hristos cu tine? Nu-ți aduci aminte ce a cerut dreptului David prin profetul Natan? (*II Regi 7, 7 ș. u.*). Eu te-am ales dintre frații tăi, deși erai mai mic și te-am făcut rege din simplu particular. Eu din rodul seminției tale te-am așezat pe scaunul împărătesc. Eu ți-am pus sub stăpînire nații barbare, eu ți-am dat pacea, eu ți-am făcut pe dușmanul tău rob sub puterea Ta. N-aveai cu ce să-ți hrănești armata și am deschis cu mîinile mele porțile dușmanilor și hambarele lor. Dușmanii tăi ți-au dat

ție proviziile lor pe care și le strînseseră pentru ei. Eu am încurcat planul dușmanului tău, făcîndu-l să se predea dezbrăcat. Eu l-am înlănțuit pe cel ce voia să-ți ia domnia și i-am legat în așa chip mintea încît deși avea puțința să fugă, totuși temîndu-se de toți ai săi el însuși se ascundea, ca să nu piară cineva pentru tine. Eu pe tovarășii lui și armata care era de partea lui și pe care mai înainte o împrăstiasem, ca să nu se grupeze pentru război, am adunat-o în ajutorul tău ca să-ți asigur victoria. Eu am rînduit în așa fel ca armata ta, strînsă din multe neamuri neîmblînzite, să-ți devină credincioasă, liniștită și supusă. Eu, cînd era mare preimejdia să nu treacă peste Alpi stăpînirea barbarilor necredincioși, ți-am asigurat biruința prin apărarea Alpilor chiar, pentru ca să-nvingi fără pierderi. Deci eu te-am făcut să triumfi asupra vrășmașului tău, și tu-i faci pe vrășmașii mei să triumfe asupra poporului meu! 23. Oare nu de aceea a fost înlăturat Maximus, care înainte de zilele expediției, cînd a auzit că sinagoga a fost arsă, a trimis un ordin la Roma ca răzbunător al rînduiei obștești? De aceea poporul creștin a zis: Nimic bun nu-l așteaptă pe acesta; s-a făcut rege al iudeilor. L-au auzit pe acest apărător al ordinii, pe care de curînd l-a pus la încercare Hristos, care a murit pentru cei păcătoși (*Rom. 5, 6*). Dacă s-a zis așa despre cuvintele lui, ce se va zice despre răzbunare? El a fost învins pe dată de franci, de neamul saxonilor, în Sicilia la Siscia, la Petavio, pretutindenii. Ce este comun unui evlavios cu un necredincios? Trebuie înlăturate, odată cu cel neevlavios, chiar și exemplele de neevlavie. Nu trebuie să urmeze aceasta cel ce a învins, ci să osîndească ceea ce-i produce vătămare de la cel învins. 24. Astfel nu ți le-am socotit pe acelea ca ale unui nerecunoascător, ci le-am pus față în față, să le compari precum cere dreptatea și, îndemnat de ele, să-l iubești mai mult pe cel pentru care atîrnă mai greu dovezile de dreptate. La răspunsul lui Simon, Domnul Iisus a zis: „Drept ai judecat” (*Luca 7, 43*). Și îndată, întorcîndu-se către femeia care i-a uns picioarele cu untdelemn, purtînd chipul Bisericii a spus lui Simon: „De aceea îți spun ție: Iertate au fost păcatele ei multe, că a iubit mult. Iar cui a iubit mai puțin i se iartă mai puțin” (*Luca 7, 47*). Aceasta este femeia care a intrat în casa fariseului, l-a alungat pe iudeu și l-a dobîndit pe Hristos. De vreme ce Biserica a înlăturat sinagoga, de ce este din nou ispitită sinagoga să scoată Biserica din inima credinței, din casa lui Hristos, în fața slujitorului lui Hristos? 25. Acestea le-am arătat în scrisoarea de față, împărate, din dragostea și din rîvna pentru tine, dator fiind pentru binefacerile Tale prin care, la cererea mea, ai scăpat pe mulți din surghiun, de închisori, de pedeapsa cu moartea. De aceea am socotit că este mai bine să nu mă tem de supărarea ta în scopul mîntuirii tale (*nimeni nu se folosește de o mai mare încredere decît cel ce iubește din inimă, și nimeni nu trebuie să facă rău celui ce-i face bine*) pentru ca să nu pierd într-o singură clipă dragostea vreunui preot plămădită de atîția ani. Și totuși nu-ți cer paguba harului, ci primejdia mîntuirii. 26. De altfel cît de mare lucru este, împărate, să nu socotești

că trebuie cercetat sau răzbunat ceea ce în vremea noastră nimeni nu cercetează, nimeni nu răzbună? Este rău să-ți pui credința în primejdie pentru iudei. Când Ghedeon a ucis un vițel de jertfă (*Jud. 6, 28*), păgînii au zis: Zeii să-i răzbune nedreptatea. Cine are să răzbune sinagoga? Hristos pe Care L-au ucis, L-au tăgăduit? Sau Dumnezeu Tatăl îi va răzbuna pe cei ce nu-L primesc nici pe Tatăl, după ce nu L-au primit pe Fiul? Cine oare să răzbune erezia valentinienilor? Iar Măria Ta cum o să o răzbuni de vreme ce ai poruncit ca ei să fie înlăturați și să nu ceară dreptul de a se aduna (*IV Regi 22, 2*)? Dacă-ți voi spune că regele Iosia a fost aprobat de Dumnezeu, vei condamna în aceștia ceea ce lui i s-a aprobat; 27. Dacă ai măcar puțină încredere în mine, poruncește să fie de față episcopii pe care-i vei crede de cuviință, să se hotărască, împărate, ceea ce trebuie făcut pentru apărarea credinței. Dacă te sfătuiești cu sfetnicii tăi în chestiuni bănești, cu atît mai drept este să te consfătuiești cu preoții pentru religia Domnului. 28. Să se gîndească Bunătatea Ta cîți dușmani are Biserica, să aibă în vedere cîți stau la pîndă împotriva ei: o ușoară crăpătură dacă vor găsi, vor și înfige ghimpele. Vorbeșc precum oamenii: de altfel este de mai mulți oameni temut Dumnezeu, Care pe drept este socotit mai presus de împărați. Dacă socotește cineva că trebuie să dea socoteală prietenului, părintelui sau rudei, pe drept și eu am socotit că trebuie să dau socoteală lui Dumnezeu înaintea tuturor. Sfătuiește-mă, împărate, sau îngăduie să te sfătuiască eu.. 29. Ce voi răspunde după aceea, dacă se va afla că, dîndu-se îngăduință de aici, unii creștini au fost uciși cu sabia, cu ciomagul sau cu ranga? Cum voi limpezi acest fapt? Cum îl voi scuza în fața episcopilor care plîng amar că, după ce au slujit în biserică, unii cu grad de duhovnic sau cu ranguri mai mari, timp de treizeci și mai bine de ani, acum sînt scoși din slujbă și puși la biruri? Dacă îți servește ție ceva în armată i se socotește timpul de serviciu; nu ți se pare că trebuie cu atît mai mult să se țină seama de timpul servit lui Dumnezeu? Cum, îți spun, voi lămuri acest lucru în fața episcopilor care se plîng pentru clericii lor și scriu că bisericile sînt jefuite cu furie? 30. Am voit ca aceste lucruri să fie aduse din timp la cunoștința Bunătății Tale. Dacă socoți de cuviință, chibzuiește și hotărăște cum îți place, după voia ta. Dar scoate și aruncă ceea ce mă îndurerează și pe bună dreptate mă întristează. Însuți faci ceea ce ai poruncit să se facă. Sau, dacă acel sfetnic n-are să facă aceasta, eu aș vrea ca tu să fii mai bun decît cel ce n-a făcut ceea ce i s-a poruncit. 31. Ai încă față de cine să te socotești dator a chema meritata bunăvoință a Domnului pentru Imperiul Roman; ai pentru cine să nădăjduiești mai mult decît pentru tine, harul lor; salvarea lor te cheamă prin această scrisoare. Mă tem să nu ai pricina ta să ți-o judece un străin. Pînă acum toate sînt la locul lor. În aceasta eu mă leg în fața lui Dumnezeu pentru tine să nu te temi de legămîntul dat. Oare de ce nu poate să placă lui Dumnezeu că se îndreaptă ceva pentru cinstirea Lui? Nu vei schimba nici un cuvînt în acea scrisoare, fie

că este trimisă, fie că nu e încă. Poruncește să se scrie alta, care să fie plină de credință, plină de evlavie. Pentru tine este cinstit lucru să îndrepti, pentru mine este cinstit să nu mă prefac. 32. Antiohienilor le-ai iertat injuria, ai chemat din surghiun fiicele dușmanului tău, le-ai dat în grija unei rude, mamei dușmanului tău i-ai trimis bani de întreținere din vistieria ta. Această evlavie atât de mare și credință tot atât de mare față de Dumnezeu vor fi întunecate dacă faptul va avea loc. Tu, care ai cruțat armatele dușmanilor și i-ai eliberat pe dușmanii tăi, să nu socotești, te rog, că trebuie luate cu atîta pornire măsuri de răzbunare împotriva creștinilor. 33. Acum te rog, împărate, să nu privești cu dispreț că mă tem pentru mine și pentru tine. Căci spune glasul sfintului: „Pentru ce m-am născut a vedea zdrobirea poporului meu?” (*IMac. 2, 7*) ca să ajung la supărarea lui Dumnezeu? Eu, fără îndoială, că tot ceea ce am putut face mai cinstitor am făcut, pentru ca să mă ascuți mai degrabă în palatul imperial, pentru a nu fi nevoie să mă ascuți în biserică.

Scrisoarea a XLI-a

FRATELE CĂTRE SORA SA

1. Ți-am scris sfinției tale că sînt foarte necăjit și acest lucru, precum îmi scrii, îți pricinuieste mare neliniște. Mă mir că n-ai primit scrisoarea prin care arătam că motivele mele de supărare s-au împrăștiat. După ce s-a aflat că o sinagogă a iudeilor a fost arsă de creștini, din îndemnul episcopului, și că de asemenea a fost incendiată și o sală de adunare a valentinienilor, s-a dat ordin ca eu să fiu dus la Aquileia, sinagoga să fie reclădită de episcop, iar călugării care incendiaseră clădirea valentinienilor să fie pedepsiți. Atunci eu, socotind că n-am altceva mai bun de făcut, am trimis pe dată o scrisoare împăratului și, cînd a venit la biserică, am rostit această cuvîntare: 2. Într-o carte profetică este scris: „Ia-ți un toiag de nuc” (*Ieremia 1, 12*). Se cade să aflăm de ce Domnul a pomenit de aceste cuvinte profetului. Trebuie să aibă un anumit înțeles aceste cuvinte, de vreme ce și în Pentateuh citim că toiagul de nuc al preotului Aaron a înflorit (*Num. 17, 8*). Pe cît se pare, înseamnă că profeția este fără ocoliș, că toiagul este autoritatea preotească ale cărei porunci nu sînt întotdeauna plăcute, dar sînt folositoare. 3. De aceea i se poruncește profetului să ia toiagul de nuc, fiindcă fructul pomului amintit are scoarța amară, coaja tare, dar simburile gustoase, pentru ca, prin asemănare, profetul să ceară cele amare, dar curate, să nu se teamă a da pe față cele rele. La fel este și preotul, fiindcă învățătura lui, deși unora li se pare vremelnice amară și rămîne mult timp în urechile celor prefăcuți, totuși, ca și toiagul lui Aaron, tocmai cînd se socotește că s-a uscat, tocmai atunci înflorește. 4. De aceea și Apostolul spune: „Ce voiți? Să vin la voi cu toiagul, sau să vin cu dragoste și cu duhul blîndeții?” (*I Cor. 4, 21*). Mai întîi a zis toiagul și ca și cu un toiag de nuc el a lovit pe cei răta-

ciți, pentru ca după aceea să mîngîie cu duhul blîndeții. Astfel, pe cel pe care toiagul l-a îndepărtat de legămintele cerești, blîndețea l-a repus în drepturi. Și unui ucenic i-a dat asemenea porunci zicînd: „Mustră, ceartă, îndeamnă” (*II Tim. 4, 2*). Două cuvinte sînt tari, iar unul blînd. Dar de aceea sînt tari, pentru ca ele înseși să înmoaie, fiindcă, după cum pentru trupurile bolnave de fiere amărăciunea mîncării și a băuturii îndulcește și, dimpotrivă, dulcețaa mîncărilor le este spre amărăciune, la fel și sufletul, cînd este bolnav, prin încălzirea cu plăcerile ademenitoare se îmbolnăvește și mai tare și dimpotrivă, prin amărăciunea îndreptării se însănătoșește. 5. Acestea au fost ca o gustare din citirea profeților. Dar să vedem ce ne aduce citirea evangheliilor: „Iar unul dintre farisei L-a rugat pe Iisus să mănînce cu el. Și, intrînd în casa fariseului, a șezut la masă. Și iată, era în cetate o femeie păcătoasă și, aflînd că stă El la masă, în casa fariseului, a adus un alabastru cu mir. Și stînd la spate, la picioarele Lui, plîngînd a început să ude cu lacrimi picioarele Lui” (*Luca 7, 36–38*). Și am citit mai departe pînă la cuvintele: „Credința ta te-a mîntuit; mergi în pace” (*Luca 7, 50*). Ce cuvinte simple, am adăugat, și totuși ce adîncă învățătură ne dăruie citirea Evangheliei! Astfel, dacă graiul Lui este de mare sfat (*Isaia 9, 6*), să-i vedem înălțimea. 6. Domnul nostru Iisus Hristos a socotit că oamenii mai degrabă prin binefaceri decît prin teamă pot fi cîștigați și îndemnați să facă binele, că pentru îndreptare este de mai mare ajutor dragostea decît frica. Și astfel a trimis bunătatea, care a venit prin nașterea din Fecioară să ne ierte păcatele prin botez și să ne facă mai buni. Iar dacă avem în vedere serviciile cuvenite bărbaților aleși, a arătat că răsplata bunătății însăși va fi a tuturor în această Fecioară. Dacă ne-ar fi iertat numai primele păcate, ar părea mai degrabă prevăzător decît îngăduitor și mai degrabă socotitor al îndreptării decît măreț în binefaceri. Numai un suflet îngust are iscusința de a înșela. Dar Dumnezeu pe cine a chemat prin bunătate pe acela îl înalță în sporul bunătății Sale. De aceea ne-o dă mai întîi prin botez și după aceea ne împărtășește daruri și mai bogate nouă binslujitorilor Lui. Așadar, binefacerile lui Hristos sînt îndemnuri și premii ale virtuții. 7. Dar nimeni să nu se sperie de cuvîntul cămătar. Am fost înaintea sub un cămătar nemilos, căruia nu i se puteau achita decît prin moarte dobînzile cerute (*Luca 7, 41*). A venit Domnul Iisus și ne-a găsit încărcăți de dobînzi grele. Nimeni nu-și putea achita dobînda cu avutul nevinovăției sale. Nu puteam avea cu ce să mă eliberez, fiindcă n-aveam de unde achita dobînda, și de aceea mi-a încredințat un nou fel de achitare: să-mi schimb creditorul. Nu nașterea, ci vina ne făcuse datornici. Am strîns bani grei prin păcatele noastre, pentru ca noi cei ce eram liberi să ajungem supuși, fiindcă datornic este cel ce a primit ceva din banii cămătarului. Dar păcatul este de la diavol. Nelegiuitul are avuții primite din avutul diavolului. Căci precum bogățiile lui Hristos sînt virtuțile, la fel ale diavolului sînt crimele. Diavolul adusese neamul omenesc în veșnică robie prin greaua

camătă a moștenirii vinovate, fiindcă tatăl îndatorat lăsase urmașilor o moștenire încărcată de datorii. A venit Domnul Iisus și a răscumpărat cu moartea Sa moartea tuturor. Și-a vărsat sîngele Său pentru sîngele tuturor. 8. L-am pedepsit deci pe creditor, dar n-am scăpat de el; ba am scăpat, căci rămîne datoria, dar a căzut camăta, precum zice Domnul Iisus: „Cei ce sînt în lanțuri: Ieșiți și cei ce sînt în închisori: Plecați” (*Isaia 49, 9*). Așadar, sînt iertate păcatele noastre. Pe toți I-a iertat și n-a rămas cineva pe care să nu-l fi ușurat. Căci este scris că a iertat „toate greșelile, rupînd zapisul hotărîrii care era împotriva noastră” (*Col. 2, 13-14*). De ce păstrăm zapisele altora și voim să cerem altele, dacă ne folosim de iertarea alor noastre? Cel ce a dăruit tuturor cere tuturor, pentru ca să ierte altuia ceea ce fiecare-și amintește că i s-a iertat lui. 9. Vezi ca nu cumva, cămătar fiind, să ai ca datornic o pricină mai mare decît acela din Evanghelie, căruia stăpînul i-a iertat toată datoria, iar el după aceea a început să ceară de la tovarășul său de robie ceea ce el însuși nu achitase. De aceea stăpînul său supărat i-a cerut cu cele mai grele mustrări ceea ce îi iertase înainte (*Matei 18, 27-34*). Să ne ferim, așadar, să nu ni se întîmple și nouă ca, neiertînd datornicilor noștri, să trebuiască a plăti ceea ce ne fusese iertat. Precum este scris, a zis Domnul Iisus: „Tot așa și Tatăl Meu ceresc vă va face vouă, dacă nu veți ierta fiecare fratelui său din toată inima” (*Matei 18, 35*). Să iertăm deci pe cele puține pentru cele multe, care ne-au fost iertate, și să înțelegem că vom fi cu atît mai plăcuți lui Dumnezeu cu cît vom ierta mai multe. Fiindcă prin cele iertate sîntem iubiți de Dumnezeu. 10. Întrebat de Domnul: „Cine L-a iubit mai mult?” fariseul a răspuns: „Socotesc că acela căruia i s-a iertat mai mult”. Iar Domnul i-a zis: „Drept ai judecat” (*Luca 7, 42-43*). Este lăudată judecata fariseului, dar i se dojenește simțămîntul. Judecă bine despre alții, dar nu crede ce gîndește despre alții. Îl auzi pe iudeu lăudînd învățătura Bisericii, predicînd adevărata ei bunătate, cinstind pe preoții Bisericii. Îl îndemni să creadă, dar tăgăduiește; ceea ce laudă în noi el nu urmează. Nu este așadar lauda lui, fiindcă a auzit de la Hristos: „Drept ai judecat”. Și Cain a dat drept, dar n-a împărțit drept. De aceea Dumnezeu i-a zis: „Dacă dai drept, nu împarți însă la fel de drept; ai greșit, fii liniștit” (*Fac. 4, 7*). Deci și acesta a dăruit drept, judecînd că Hristos trebuie să fie iubit mult de creștini fiindcă ne-a iertat multe păcate. Dar n-a împărțit drept, fiindcă a socotit că ar putea să nu cunoască păcatele oamenilor Cel ce iartă păcatele oamenilor. 11. De aceea îi spune lui Simon: „Vezi pe femeia aceasta? Am intrat în casa ta și apă pentru picioare nu Mi-ai dat; iar ea cu lacrimi Mi-a udat picioarele” (*Luca 7, 44*). Toți sîntem un singur trup al lui Hristos, Căruia capul Îi este Dumnezeu, iar măduarele sîntem noi (*I Cor. 12, 12*). Alții sînt poate ochii, precum profeții, dinții, precum apostolii, care ne-au adus în inimile noastre hrana învățaturii evanghelice. Pe bună dreptate este scris: „Ochii Lui vor scînteia ca vinul și dinții Săi vor fi mai albi decît laptele” (*Fac. 49, 12*). Mîinile Lui se pare că sînt cele ce

săvîrșesc fapte bune. Pîntecele Lui sînt cei ce dau cu prisosință hrană săracilor. Dar unii sînt picioarele Lui. O, de aş merita și eu să fiu călcîiul Lui! Trimite, aşadar, apă la picioarele lui Hristos cel ce iartă și celor din urmă păcatele. Și cînd îi liberează pe cei de jos, spală urmele lui Hristos. 12. Trimite apă pentru picioarele lui Hristos și cel ce-și spală conștiința de murdăria păcatelor. Căci Hristos calcă peste păcatele fiecăruia. Ferește-te, aşadar, să n-ai conștiința întinată, să nu murdărești picioarele Lui Hristos. Ferește-te să nu te înțepe spinii necinstei, prin care va fi rănit călcîiul celui ce vine la tine. Căci de aceea fariseul n-a adus apă pentru picioarele lui Hristos, fiindcă nu avea sufletul spălat de noroiul necredinței. De unde să-și spele conștiința cel ce nu primise apa Lui Hristos? Biserica însă are și apă, are și lacrimi: apa botezului, lacrimile pocăinței. Credința care se căiește de păcatele de mai înainte de obicei se ferește de altele noi. Deci Simon fariseul, care n-avea apă, n-avea nici lacrimi. Cum să aibă lacrimi cel ce purta pocăința, dar fiindcă nu credea în Hristos n-avea nici lacrimi? Dacă ar fi avut, s-ar fi spălat pe ochi ca să-L vadă pe Hristos, pe care nu-L vedea pe cînd stătea la masă. Iar dacă L-ar fi văzut, în nici un caz nu s-ar fi îndoit de puterea Lui. 13. N-avea păr fariseul, care nu-L putea ști pe Nazarinean. Avea Biserica și ea-L căuta pe Nazarinean. Părul corpului este socotit între cele de prisos. Dar dacă se unge împrăstie un miros plăcut și pentru cap este o podoabă. Iar dacă nu se unge se înăsprește. La fel și bogățiile sînt sarcină grea dacă nu știi să te folosești de ele, dacă nu le stropești cu mireasma lui Hristos. Iar dacă hrănești pe săraci, le speli rănile și le ștergi murdăria, ai spălat picioare Lui Hristos. 14. „Tu sărutare nu Mi-ai dat, dar ea, de cînd am intrat, n-a încetat de a-Mi săruta picioarele” (*Luca 7, 45*). Sărutarea este semnul dragostei. De aceea, deci, sinagoga n-are sărutare pentru iudeul care n-a cunoscut pacea, care n-a primit pacea de la Hristos cînd Acesta a zis: „Pacea Mea o dau vouă, pacea Mea o las vouă” (*Ioan 14, 27*). Are sărutare Biserica, fiindcă ea a așteptat, ea a iubit, ea a zis: „Să mă sărute cu sărutarea gurii Lui” (*Cînt. 1*). Arșița dorinței zilnice, care se mărise în așteptarea venirii Domnului, voia s-o stingă picătură cu picătură prin sărutarea Lui, să-și potolească prin acest dar setea. De aceea zice sfîntul profet: „Gura mea vei deschide și ea va vesti lauda Ta” (*Ps. 50, 17*). Deci cine laudă pe Domnul Îl sărută. Însuși David zice: „Crezut-am, pentru aceea am grăit” (*Ps. 115, 1*), și în altă parte: „Să se umple gura mea de lauda Ta, ca să laud slava Ta” (*Ps. 70, 9*). 15. Despre primirea harului deosebit, aceeași Scriptură te învață că-L sărută pe Hristos cel care primește Duhul, precum spune sfîntul profet: „Gura mea am deschis și am tras Duh” (*Ps. 118, 131*). Deci Îl sărută pe Hristos cel care Îl mărturisește. „Căci cu inima se crede spre dreptate, iar cu gura se mărturisește spre mîntuire” (*Rom. 10, 10*). Dar sărută picioarele Lui Hristos cel care, citind Evanghelia, cunoaște faptele Domnului Iisus și le cinstește cu simțămînt evlavios. De aceea, sărutare dă urmelor Domnului. Să-L sărutăm și noi pe Hristos

cu sărutarea împărtășaniei: „Cine citește, să înțeleagă” (*Matei 24, 15*). 16. De unde această sărutare la iudeu? Cine n-a crezut în venirea Lui n-a crezut nici în patimile Lui. Cum să creadă în patimi când n-a crezut nici că a venit? Deci fariseul n-avea altă sărutare decât pe a lui Iuda trădătorul. Dar nici Iuda n-o avea și de aceea, când s-a făgăduit iudeilor sărutare, pentru că voia s-o arate ca semn al trădării, Domnul i-a zis: „Iuda, cu sărutare vinzi pe Fiul Omului?” (*Luca 22, 48*). Adică: dai sărutare, dar nu sărutarea dragostei, dai sărutare tu, care nu cunoști sfințenia sărutării. Se cere nu sărutarea buzelor, ci a inimii și a minții. 17. Zici: L-a sărutat pe Domnul. Dar L-a sărutat cu buzele. Această sărutare o are poporul iudeu și de aceea s-a spus: „Poporul acesta mă cinstește cu buzele, dar cu inima este departe de Mine” (*Matei 15, 8*). N-are sărutare cine n-are credință și dragoste. Căci prin sărutare se întipărește puterea dragostei. Unde nu este dragoste nu este credință, nu este prețuire; ce altceva poate fi dulceața sărutărilor? 18. Biserica nu încetează să sărute picioarele Lui Hristos. Și de aceea cere multe sărutări, nu una, în Cântarea Cântărilor (1, 1), fiindcă este, ca și Sfinta Maria, atentă la toate cuvintele Lui, primește toate învățăturile Lui, când se citește Evanghelia sau profeții, și păstrează toate vorbele Lui în inima ei (*Luca 2, 5*). Așadar, numai Biserica are sărutări ca și o logodnică, fiindcă sărutarea este o cheazășie a nunții și un drept al căsătoriei. De unde sărutări la iudeul care nu crede în Mire? De unde sărutări la iudeul care nu știe că Mirele a venit? 19. N-are nu numai sărutări, dar n-are nici untdelemn cu care să-I ungă picioarele Lui Hristos (*Luca 7, 47*). Căci dacă ar avea untdelemn, ar fi mai puțin îndărătnic. Zice Moise: „Poporul acesta este îndărătnic” (*Ieș. 34, 9*). Și Domnul spune că levitul și preotul au trecut mai departe și nici unul dintre ei n-a turnat untdelemn sau vin peste rănilor celui lovit și prădat de tilhari (*Luca 10, 31-32*), pentru că n-aveau ce să toarne. Dacă ar fi avut untdelemn și-ar fi turnat și peste rănilor lor. Strigă Isaia: „Nu este loc unde să se pună cataplasme, untdelemn, legături” (*Isaia 1, 6*). 20. Biserica are untdelemn cu care să îngrijească rănilor săi și răutatea răni nu pătrunde în adânc; are untdelemn pe care l-a primit în taină. Cu acest untdelemn și-a spălat picioarele Așer, precum este scris: „Bindecuvântat să fie Așer între fii, iubit să fie de frații lui și să-i afunde în untdelemn piciorul lui” (*Deut. 33, 3-4*). Cu acest untdelemn unge, așadar, Biserica grumazul alor săi ca să primească jugul lui Hristos. Cu acest untdelemn i-a uns pe martiri, ca să le șteargă praful lumii acesteia. Cu acest untdelemn i-a uns pe mărturisitorii întru Hristos, ca să rabde chinurile, să nu cadă istoviți, să nu fie arși de focul acestei lumi. De aceea i-a uns, ca să-i răcorească cu untdelemn duhovnicesc. 21. Sinagoga n-are acest untdelemn, fiindcă n-are măslin, n-a înțeles acel porumbel care după potop a adus o ramură de măslin (*Fac. 8, 11*). Acel porumbel, pe când Hristos Se boteza, S-a coborât și a rămas deasupra Lui, după cum mărturisește în Evanghelia Ioan, zicând: „Am văzut Duhul coborîndu-Se din cer, ca un porumbel,

și a rămas peste El” (*Ioan 1, 32*). Dar cum a văzut porumbelul cine nu L-a văzut pe Cel peste care S-a coborît Duhul ca un porumbel? 22. Biserica spală picioarele lui Hristos, îi șterge părul capului și I-l unge cu ulei și cu mir; fiindcă nu numai că-i îngrijește pe cei bolnavi și-i întărește pe cei istoviți, dar chiar îi stropește cu mireasma plăcută a harului. Și nu numai celor bogați și puternici, ci și bărbaților din familii nevoiașе le dăruie aceeași bunăvoință, îi cercetează pe toți cu aceeași cumpănă a dreptății, pe toți îi primește la sine, îi încălzește la piept. 23. O singură dată a murit Hristos, o singură dată a fost înmormîntat și totuși vrea să I se trimită zilnic untdelemn la picioare. Care sînt picioarele lui Hristos la care să trimitem untdelemn? Picioarele lui Hristos sînt acelea despre care El Însuși zice: „Ceea ce ați făcut unuia din aceștia mici Mie Mi-ați făcut” (*Matei 25, 40*). Aceste picioare le răcorește acea femeie din Evanghelie, pe acestea le udă cu lacrimile ei (*Luca 7, 38*). Cînd se iartă păcatul celor mici se spală vinovăția, se dăruie îngăduință. Aceste picioare le sărută cel ce iubește și pe cei mai mici din mulțimea nevinovată. Aceste picioare le unge cu untdelemn cel ce împarte și celor mici din harul blîndeții Sale. În acestea se arată că sînt cinstiți mucenicii, în acestea apostolii, în acestea Însuși Domnul Iisus. 24. Vezi cît de bun este Domnul, Care prin pilda Sa te cheamă la evlavie. Bun este și cînd mustră. Învinovățindu-i pe iudei, zice: „Poporul Meu! Ce ți-am făcut? Cu ce te-am împovărat, sau cu ce te-am întristat? Răspunde-Mi! (*Miheia 6, 3-4*). Eu sînt Cel Care te-am scos din țara Egiptului și din casa robiei te-am răscumpărat” (*Miheia 6, 4*). Și adaugă: „Și ți-am trimis înainte pe Moise, pe Aaron și pe Mariam”. Să ai în minte ceea ce a gîndit împotriva ta Balac (*Num. 23, 2*), adică acela care cerea ajutor în vrăjitorie. Și totuși n-am îngăduit ca prin ea să te vatăme. Te întristai pribegind pe pămînturi străine, erai încărcat de grele poveri. Am trimis înaintea feței tale pe Moise, pe Aaron și pe Mariam, și mai întîi cel ce te jefuise pe tine, care erai surghiunit, a fost el însuși jefuit (*Ieș. 12, 36*). Tu, care pierdeai pe ale tale, ai găsit pe ale altuia, ai fost liberat de dușmanii înconjurători. Nevătămat ai văzut în mijlocul apelor prăpădul dușmanilor tăi, pe cînd același val, care te împinsese pe tine înainte, pe dușman l-a tras înapoi să-l scufunde. Oare cînd treceai prin deșert și-ți lipseau alimentele, nu ți-am trimis o ploaie hrănitoare și merinde de drum cîtă ți-a trebuit? (*Ieș. 16, 4*). Oare după ce te-am ajutat să învingi pe toți dușmanii nu te-am dus în ținutul Botryon? (*Num. 13, 24*). Oare nu ți-am predat viu pe însuși Sehon, rege al amoreilor (*Num. 21, 26-29*) și trufaș conducător al tulburătorilor? Oare nu ți l-am predat viu și pe regele Hai pe care l-ai osîndit să fie răstignit pe cruce după vechiul blestem? (*Iosua 8, 23 ș.u.*). Ce să zic despre cele cinci armate căsăpite ale regilor care se luptau să-ți tăgăduiască pămînturile datorate? (*Iosua 10, 26*). Și acum pentru toate acestea ce altceva ți se cere, omule, decît să îndeplinești cele ale dreptății, să iubești pe oameni și să fii pregătit a merge cu Domnul Dumnezeuul Tău? (*Miheia 6, 8*). 25. Care este cererea prin profetul Natan, către Însuși David, acel rege evlavios și blînd? Eu, zice (*II Regi 12,*

7-10), te-am ales pe tine cel mai mic dintre frații tăi. Eu te-am umplut de duhul blîndeții. Eu te-am uns ca rege prin Samuel, în care eram Eu și numele Meu. Eu din surghiunit te-am făcut biruitor, prin înlăturarea acelui rege de mai înainte, pe care duhul cel rău îl împingea să prigonească pe preoții Domnului. Eu am așezat din sămînța ta pe tronul tău moștenitor nu înainte de a ți-l face tovarăș de domnie. Eu am făcut ca neamurile străine să ți se supună și să-ți slujească aceia care luptau împotriva ta. Iar tu îi duci sub puterea dușmanilor mei pe cei ce îmi slujesc mie? Tu îmi iei slujitorii, aducîndu-ți ție păcat și făcîndu-i pe vrăjmașii mei să aibă cu ce să se fălească? 26. Așadar, împărate, pentru ca acum să vorbesc nu numai despre tine, ci și către tine, fiindcă vezi cît de greu învinuiește Domnul, cu cît te-ai ridicat mai sus, cu atît mai mult să știi că trebuie să mulțumești Făcătorului tău. Căci scris este (*Deut. 9, 4*): Cînd Domnul Dumnezeuul tău te va duce pe pămînt străin și vei mînca roade străine, să nu zici: Puterea mea și dreptatea mea mi-au dat aceasta, ci Domnul Dumnezeu, Hristos cu mila Sa. Și de aceea iubind trupul Său, adică Biserica, **dă apă picioarelor Lui, sărută-I picioarele (*Ioan 12, 3*), pentru ca nu numai să-i slobozești pe cei găsiți în păcate, ci să-i dăruiești unirii prin păcea ta, să-i lași linișțiți.** Trimite untdelemn la picioarele Lui, pentru ca toată casa în care stă Hristos la masă să se umple de untdelemnul tău și toți cei ce sînt la masă cu El să se bucure de lucrările tale. Adică în așa fel cinstește-i pe cei din urmă, încît îngerii să se bucure de răscumpărarea lor ca și pentru un singur păcătos care se pocăiește (*Luca 15, 10*), să se bucure apostolii, să se bucure profeții. Ochii nu pot să spună mîinii: „N-am trebuință de tine”, sau de asemenea, capul să zică picioarelor: „N-am trebuință de voi” (*I Cor. 12, 21*). Așadar, fiindcă toate sînt de trebuință, apără tot trupul Domnului Iisus, pentru ca și El să-ți păzească domnia cu cereasca Sa vrednicie. 27. Cînd am coborît din amvon, mi-a spus: Despre noi ai vorbit. I-am răspuns: Am vorbit despre cele ce-ți sînt ție de folos. Atunci a zis: Într-adevăr, despre repararea sinagogii luasem o hotărîre prea aspră împotriva episcopilor, dar totul s-a îndreptat. Monahii fac multe nelegiuiri. Atunci Timasius, șeful cavaleriei și al infanteriei, a început să spună cuvinte tari împotriva monahilor. I-am răspuns: Eu vorbesc cu împăratul cum se cade, fiindcă-l știu că are frică de Dumnezeu. Cu tine, care grăiești vorbe atît de grele, va trebui să mă port altfel. 28. Apoi, după ce am stat puțin, i-am zis împăratului: Dă-mi siguranța că o faci pentru tine, liniștește-mi sufletul. Pe cînd el stătea lîngă mine și dădea din cap binevoitor, dar nu făgăduia nimic lămurit, iar eu stăteam lîngă el, a zis că va da și un ordin scris. Îndată am început să-i spun să întrerupă orice urmărire, pentru ca sfetnicul imperial cu prilejul cercetării să nu-i înjosească pe creștini cu vreo ocară. A făgăduit că va face precum l-am rugat. I-am zis: Dă-ți cuvîntul. Și am repetat: Dă-ți cuvîntul. Iată, a zis, îmi dau cuvîntul. Și așa m-am apropiat de jertfelnic, căci altfel nu m-aș fi apropiat, dacă nu mi-ar fi dat făgăduința deplină. Într-adevăr, atît de

mare mi-a fost mulțumirea pentru ceea ce am dobândit, încît simțeam că acea mulțumire se cade s-o am în fața Dumnezeului nostru, fiindcă n-a lipsit de lîngă noi puterea dumnezeiască. Astfel că toate s-au petrecut după dorință.

**SCRISOAREA PAPEI SYRICIU
CĂTRE BISERICA DIN MEDIOLANUM.
SYRICIU CĂTRE BISERICA DIN MEDIOLANUM**

1. „Doresc întotdeauna, prea iubiți frați, să vestesc Neprihănirii Voastre bucuriile dragostei și ale păcii, iar prin scrisorile schimbate între noi să fim ajutați de judecata Fericirii Voastre. Dar nu ne îngăduie, prin atacurile sale, să avem liniște vrăjmașul cel vechi, dintru început mincinos, dușman al adevărului, potrivnic al omului, față de care, ca să-l amăgească, s-a amăgit mai întîi pe sine însuși. Nimicitor al rușinii, învățător al desfrîului, se hrănește din cruzimi, se pedepsește prin nemîncare, fiindcă urăște posturile, despre care, prin slujitorii lui, spune că sînt de prisos, că să n-avem nădejde în cele viitoare, răstălmăcind aceste cuvinte ale Apostolului: „Să mîncăm și să bem, căci mîine vom muri” (*I Cor. 25, 32*). 2. O, nefericită îndrăzneală! O, scornire a minții fără nădejde! Încă necunoscut graiul ereticilor se strecura ca un cancer înăuntrul Bisericii, pentru ca, punînd stăpînire pe inima omului, să-l arunce pe acesta cu totul în moarte. Și dacă Domnul Savaot nu i-ar fi rupt lanțul pe care-l întinsese, meșteșugul unui rău atît de mare și pregătirea făcută cu iscusință ar fi tîrît în prăpastie inimile multor oameni simpli. Mintea omenească este atrasă ușor spre partea cea rea, fiindu-i mai ușor să zboare în larg decît să meargă cu trudă pe calea cea strîmtă. 3. De aceea a fost de trebuință, prea iubiților, să aduc la cunoștința voastră cele ce s-au petrecut aici, pentru ca nu cumva, din neștiința vreunui preot, biserica să sufere vreo vătămare, molipsită de atingerea cu cei mai răi oameni, care pătrund în ea sub nume religios, precum spune Domnul: „Mulți vor veni la voi în piei de oi, iar pe dinăuntru sînt lupi răpitori. După roadele lor îi veți cunoaște” (*Matei 7, 15-16*). Sînt de bună seamă cei ce, sub înfățișarea hainelor de rînd, se fălesc că sînt creștini, pentru ca, pășind sub acoperămintul numelui evlavios, odată intrați în casa rugăciunii, să împrăștie cuvinte care strecoară îndoieli, „ca să săgeteze în întuneric pe cei drepti la inimă” (*Ps. 10, 2*), să-i ducă în chip diavolesc la nebunia învățaturii lor, îndepărtîndu-i de dreapta credință, și să-nșele astfel oile neștiutoare. 4. Pînă acum am învățat de la apostoli despre răutatea multor erezii, pe care le-am dovedit cît sînt de dăunătoare; dar niciodată astfel de cîini n-au obosit cu lătrăturile lor taina Bisericii cum au făcut acum aceștia care, dușmani ai credinței, ai cărei discipoli sînt, năvălind pe neașteptate, au trădat cu roada graiului învățătura cea adevărată, făcînd să pătrundă în ea necredința. Căci în vreme ce alți ere-

tici, înțelegînd greșit felurile cunoștințe, au căutat să le răstoarne și să le rupă de așezămintele dumnezeiești, aceștia, neavînd haine de nuntă, îi rănesc pe dreptcredincioși, schimbînd, precum am zis, cuprinsul Noului și Vechiului Testament și tălmăcindu-l cu duh diavolesc, cu vorbe mincinoase și înșelătoare. Nu s-au mulțumit să păstreze în ei otrava rătăcirii, ci au început să strice sufletele unor creștini și să-i facă părtași la nebunia lor. Cei mai aleși dintre ei prin scrieri îndrăznețe și-au dat pe față blasfemiile lor și, ațîțați de furia minții rătăcite, le-au răspîndit în folosul păgînilor. 5. Dar nebunia lor mi-a fost adusă la cunoștință deîndată prin scrisori pline de spaimă de către creștinii credincioși, de rang și străluciți în credință, pentru a fi cercetat de judecata preoțească și nimicît tot ceea ce este potrivit legii dumnezeiești și poruncilor duhovnicești. Noi, fără îndoială, nu privim cu dispreț făgăduințele căsătoriei, la care sîntem de față prin îmbrăcăminte potrivită nunții, dar cinstim cu mai mare podoabă pe fecioarele nenuntite, care se fac mirese alese lui Dumnezeu. 6. Așadar, într-o adunare de preoți bătrîni, învățătura acelor eretici a fost judecată și osîndită. Iar pe ei, urmînd învățătura apostolică, fiindcă propovăduiau altceva decît ceea ce am primit noi, i-am înlăturat din obștea noastră (*Gal. 1, 8*). Să știți, așadar, că a fost hotărîrea noastră a tuturor, atît a duhovnicilor și a diaconilor, cît și a întregului cler, ca Iovinianus, Auxentius, Genialis, Gerninator, Felix, Prontinus Martianus, Ianuarius și Ingeniosus, care au fost găsiți ca răspînditori fruntași ai noii erezii și blasfemii, să rămîină în afara Bisericii, osîndiți pe veci prin hotărîrea dumnezeiască și prin judecata noastră. 7. Fiind încredințat că această hotărîre va fi păzită de Sfinția Voastră, v-am trimis-o scrisă prin frații și presbiterii mei Crescens, Leopardus și Alexander, care pot prin evlavie lor să îndeplinească în duhul credinței sarcina religioasă ce le-a fost încredințată.

Scrisoarea a XLII-a

**AMBROZIE, SABIN, BASSIAN,
ȘI CEILALȚI, FRATELUI PEA IUBIT
DE DOMNUL, PAPA SYRICIU**

1. Din scrisoarea pe care ne-ai trimis-o am luat cunoștință de măsurile de veghe ale Sanctității Tale care, ca bun păstor, păzești cu credință ușa care ți-a fost dată în primire și cu evlavioasă grijă străjuiești lingă staulul lui Hristos, vrednic să te urmeze și să te asculte oile Domnului. De aceea, fiindcă cunoști oițele lui Hristos, îi simți ușor pe lupi și-i întîmpini ca un păstor cu prevedere, pentru ca nu cumva aceștia, cu mușcăturile necredinței și cu urletele lor de fiare, să spargă staulul Domnului (*Ioan 10, 7 și u.*). 2. Lăudăm această lucrare a ta, stăpîn și frate prea iubit nouă, și o primim cu cele mai alese simță-

mente. Nu ne mirăm dacă turma Domnului s-a speriat de lupii cei turbați, în care ea n-a recunoscut glasul lui Hristos. Urletul lor sălbatic caută a nu păzi nici un har al fecioriei, nici o rînduială a neprihanei, a amesteca și întina totul, a nu ține seamă de treptele feluritelor merite, a aduce într-un fel sărăcirea plății cerești, ca și cum unul singur este meritul lui Hristos și nu sînt multe și nenumărate dumnezeieștile Lui lucrări. 3. Ei se prefac că îngăduie căsătoria. Dar oare poate fi lauda căsătoriei dacă nu există pentru ei nici o slavă a fecioriei? Nici noi nu tăgăduim că a fost sfințită căsătoria de către Domnul Hristos care a spus cu glasul Său dumnezeiesc: „Vor fi amîndoi un trup” (*Matei 29, 2*) și un duh. Dar mai întîi am fost născuți și apoi făcuți, și este cu mult mai de preț taina lucrării dumnezeiești decît leacul slăbiciunii omenești. Pe drept este lăudată o soție bună, dar mai presus este socotită o fecioară evlavioasă, precum spune Apostolul: „Cel care-și mărită fecioara bine face; dar cel care n-o mărită și mai bine face; căci aceasta cugetă la cele ce sînt ale lui Dumnezeu, iar aceea la cele ce sînt ale lumii” (*I Cor. 7, 38*). Aceea este legată în lanțurile căsătoriei, aceasta e fără lanțuri; aceea e sub lege, aceasta e sub har. Căsătoria este bună, pentru că prin ea se lasă urmași ai neamului omenesc. Dar fecioria este mai bună, fiindcă prin ea se dobîndește moștenirea împărăției cerești și a harului ceresc. Prin femeie vine grija, prin fecioară se capătă mîntuirea. Deci Hristos în chip deosebit a ales darul fecioriei, a înfățișat neprihana și S-a făcut pe Sine ceea ce a fost mama Sa. 4. Cîtă nebunie de vorbe nelegiuite din partea celor ce susțin că Hristos n-a putut să Se nască din Fecioară, deși spun că rămîn și fecioare, cu toate că odraslele omenești se nasc din femei! Deci dă altora Hristos ceea ce, precum zic ei, n-a putut să-și dea Lui? dar El deși S-a întrupat, deși S-a făcut om, ca să-l răscumpere pe om și să-l întoarcă de la moarte, totuși, ca Dumnezeu, a venit pe pămînt pe un drum neobișnuit, precum spune: „Iată că Eu fac un lucru nou” (*Isaia 43, 19*), pentru ca să Se nască din Fecioară neprihănită și, precum a fost scris, pentru ca să fie crezut Dumnezeu cu noi. Dar de pe calea stricăciunii sînt duși să spună: A zămislit ca fecioară, dar n-a născut ca fecioară. A putut, așadar, Fecioara să zămislească, dar n-a putut Fecioara să nască, fiindcă întotdeauna este înainte zămisirea, iar nașterea urmează? 5. Dar dacă nu se crede în învățătura preoților să se creadă în prevestirile lui Hristos, să se creadă în cuvintele îngerilor care spun: „Că la Dumnezeu nimic nu este cu neputință” (*Luca 1, 37*). Să se creadă în simbolul apostolilor, pe care întotdeauna îl păzește și-l păstrează neatins Biserica romană, Maria a auzit glasul îngerului, și, după ce înainte zisese: „Cum va fi aceasta?” (*Luca 1, 34*), întrebînd, fiindcă nu credea că poate naște fără bărbat, a răspuns după aceea: „Iată, roaba Domnului. Fie mie după cuvîntul Tău” (*Luca 1, 38*). Aceasta este Fecioara care a zămislit în pîntece, Fecioara care a născut Fiu. A fost scris așa: „Iată, Fecioara va lua în pîntece și va naște fiu” (*Isaia 7, 14*). N-a zis numai că Fecioara va zămisli, dar și că Fecioara va naște. 6. Care este acea poartă a

templului, acea poartă care dă spre răsărit, dar care rămîne închisă: „Și nimeni, zice proorocul (*Iez. 44, 2*), nu va intra pe ea, decît numai Domnul Dumnezeu lui Israil”. Oare nu este Maria această poartă prin care a intrat în această lume Mîntuitorul? Aceasta este poarta dreptății, precum El Însuși a zis: „Lasă-ne să împlinim toată dreptatea” (*Matei 3, 15*). Această poartă este fericita Maria, despre care s-a scris că „Domnul va intra pe ea și va fi închisă” (*Iez. 44, 2*) după naștere; fiindcă Fecioară a zămislit și a născut. 7. Ce este de necrezut dacă, împotriva obiceiului obîrșiei firești, Maria a născut și a rămas fecioară, de vreme ce, tot împotriva obiceiului firesc „marea a văzut și a fugit, iar apele Iordanului s-au întors la izvorul lor?” (*Ps. 113, 3*). Așadar, de ce este de necrezut că Fecioara a născut, cînd citim că din piatră a ieșit apă (*Ieș. 17, 6*) și că valurile mării sau întărit în chip de zid (*Ieș. 14, 22*)? De ce este de necrezut că omul a ieșit din Fecioară, cînd piatra a dat apă din belșug (*Num. 20, 11*), fierul a plutit pe deasupra apelor (*IV Regi 6, 6*), omul a mers pe deasupra apelor (*Matei 14, 26*)? Așadar, dacă marea l-a purtat pe om pe suprafața ei, n-a putut Fecioara să nască om? Și ce Om? Cel despre Care citim: „Și le va trimite Domnul pe un Om care-i va mîntui și Domnul va fi cunoscut egiptenilor” (*Isaia 19, 20-21*). În Vechiul Testament o fecioară a evreilor a condus armata pe mare; în Noul Testament o Fecioară a fost aleasă pentru mîntuire în palatul Împăratului ceresc. 8. Dar ce? Să pomenim și de laudele din partea văduvei, pe cînd în Evanghelie, după preavestita naștere a Fecioarei este adusă văduva Ana „care trăise cu bărbatul ei șapte ani în feciorie, și aceasta era văduvă în vîrstă de optzeci și patru de ani și nu se depărta de templu, slujind noaptea și ziua în post și rugăciune” (*Luca 2, 36-37*). 9. Pe drept pentru ei poate să fie disprețuită văduvia, care obișnuiește să respecte posturile, de care se vaită aceștia că au fost într-un timp chinuiți, și-și răzbună propria injurie, dorind să alunge necazurile înfrîngerii prin ospete zilnice și prin desfrînare. Aceștia nu fac nimic bine, ci doar osîndesc cu gura lor. 10. Dar și se tem ca nu cumva, între acestea, să li se pună în socoteală acel post. Să aleagă ce vor. Dacă au postit cîndva, să se căiască de fapta lor bună. Iar dacă n-au postit niciodată, să-și mărturisească ei înșiși nestăpînirea și desfrînarea. De aceea ei zic că Pavel a fost învățător al desfrînării. Dar cine va fi învățător al înfrînării, dacă a fost al desfrîului acela care și-a chinuit trupul și l-a supus robiei (*I Cor. 9, 27*), amintind că, în multe sale posturi, s-a înfățișat ca slujitor al lui Hristos? (*II Cor, 6, 5*). Și aceasta, nu ca să se laude pe sine și ale sale, ci ca să ne învețe cum să-l urmăm și noi. Așadar, cum a învățat desfrînarea cel ce spune: „De ce, ca și cum ați fi viețuind în lume, răbdați porunci ca aceasta: nu lua, nu gusta, nu atinge, lucruri menite toate să piară?” (*Col. 2, 20-21*). Cel ce spune de asemenea că trebuie să trăim „nu în îngăduința trupului, nu în cinstire oarecare spre săturarea și îngrijirea cărnii, nu în dorințele greșelii, ci în Duh, prin Care ne-am înnoit?” (*Col. 2, 22-23*). 11. Dacă li se pare puțin ceea ce a grăit Aposto-

lul, să-l asculte pe profetul care zice: „Și mi-am învelit în post sufletul meu” (*Ps. 118, 12*). Așadar, cine nu postește este dezvelit și gol, putînd fi, oricînd, rănit. Adam, dacă s-ar fi acoperit cu postul, n-ar fi ajuns gol (*Fac. 3, 7*). Ninive a scăpat de moarte prin post (*Iona 3, 5*). Și Domnul Însuși spune: „Nu va fi alungat acest neam de demoni decît prin rugăciune și post” (*Matei 17, 20*). 12. Dar de ce ar fi nevoie de atîtea cuvinte pentru învățător și propovăduitor, de vreme ce au arătat că este vrednică răsplată pentru necredința lor dacă au ajuns pînă acolo încît să n-aibă nici o parte în care să nu fie osîndiți? Cu adevărat s-au dovedit manihei, arătîndu-și necredința că Iisus a venit din Fecioară. Întru cît se deosebește această nebulie de aceea a iudeilor? Dacă ei nu cred că a venit, nu cred nici că S-a întrupat. Deci, numai în închipuire a fost văzut, în închipuire a fost răstignit. Dar pentru noi în adevăr a fost răstignit, în adevăr este Mîntuitorul nostru. 13. Maniheu este cel care tăgăduiește adevărul, cel care tăgăduiește întruparea lui Hristos și de aceea ei nu vor dobîndi iertarea păcatelor. A maniheilor este necredința, pe care a blestemat-o și prea blîndul împărat și toți cei ce i-au văzut și au fugit de ei ca de o boală molipsitoare. Martori sînt frații și presbiterii noștri Crescens, Leopardus și Alexander, înflăcărați în Sfîntul Duh; aceștia după ce i-au osîndit cu blestemul tuturor, i-au respins din orașul Mediolanum, ca pe niște răufăcători. 14. Astfel, să știi că toți cei osîndiți de Sanctitatea Ta: Iovinian, Auxențiu, Germinator, Felix, Plotin, Genialis, Martian, Ianuarie și Ingeniosus, sînt osîndiți și de noi, după judecata ta. Dumnezeu nostru Cel Atotputernic să ne aibă în paza Lui, prea iubite stăpîn și frate. Semnez eu, Ambrozie, episcop de Mediolanum, Evențiu episcop, salut pe Sanctitatea Ta întru Domnul și semnez această scrisoare. Maximus, episcop. Felix, episcop. Bassian, episcop. Theodor, episcop. Constanțiu episcop. Din porunca stăpînului episcop Germinian fiindcă prezent sînt eu, presbiterul Aper, am semnat această scrisoare. Au semnat de asemenea Eustațiu, episcop, și toate treptele preoțești.

Scrisoarea a XLIII-a

AMBROZIE CĂTRE HORONTIANUS

1. Îmi dai să înțeleg că, după ce ai citit Hexaameronul pe care l-am scris, ai rămas nedumerit că și în Sfînta Scriptură și în lucrarea mea se vorbește atît de mult despre om și atît de puțin despre celelalte viețuitoare, chiar dacă toate cele ce trăiesc în aer, pe pămînt și în apă, sînt făcute mai înaintea omului, pentru care ele au fost înfăptuite, și îmi ceri despre aceasta o lămurire, pe care n-ai putut-o afla nici în cărțile lui Moise, nici în scrierea mea. 2. Poate că acest tîlmăcitor al prevestirilor dumnezeiești a tăcut în mod chibzuit ca să nu pară că este un încrezut și un judecător al hotărîrilor cerești. Căci una este a vorbi

despre cele înfăptuite de Duhul lui Dumnezeu și alta a-I tălmăci voința. Iar noi, nu ca niște tălmăcitori ai Lui Dumnezeu, ci ca niște culegători ai roadelor judecății potrivit folosinței omenești, socotim că din ceea ce a înfăptuit Domnul în celelalte lucruri pentru folosul omenesc putem bănuși de ce a trebuit ca omul să fie plăsmuit cel din urmă. 3. Și cel ce pregătește un ospăț, ca acel bogat din Evanghelie (*Luca 14, 16-25*), pentru că se cade a asemana pe cele omenești cu cele dumnezeiești, ca să le putem înțelege mai bine, – mai întâi pregătește toate cele de trebuință: taie juncanii, aduce toate ale ospățului și numai după aceea își cheamă prietenii la masă. Mai întâi deci sînt pregătite cele mai ușoare și mai la urmă se înfăptuiește ceea ce este mai de cinste. De aceea și Domnul, mai întâi, a pregătit omului mîncărurile preparate din celelalte viețuitoare și după aceea l-a chemat ca pe un prieten la masa Sa, ca pe un adevărat prieten, pârtaș la harul dumnezeiesc și la moștenirea slavei. El i-a zis: „Prietene, cum ai intrat aici la masă?” (*Matei 12, 12*). Deci se fac mai întâi celelalte pregătiri și în cele din urmă este chemat prietenul. 4. Iată acum altceva. Ce este lumea, dacă nu o arenă în care se dau tot felul de lupte și întreceri? De aceea și Domnul zice în Apocalipsă: „Voi da cununa vieții celui ce învinge” (*Apoc. 2, 10*) și Pavel: „Lupta cea bună m-am luptat” (*II Tim. 4, 7*) și în alt loc: „Iar cînd se luptă cineva la jocuri nu ia cununa dacă nu s-a luptat după legile jocului” (*II Tim. 2, 4*). Rînduitorul acestei întreceri este Atotputernicul Dumnezeu. Așadar, cel ce organizează o întrecere în această lume nu se pregătește oare mai întâi cu toate cele de trebuință întrecerii, iar pe luptători îi cheamă numai după ce a pregătit și cununile și panglicile de premii, pentru ca învingătorul să n-aibă zăbavă, ci să i se dea de îndată premiul? Premiile omului sînt deci frînturi ale pămîntului și lumini ale cerului: unele spre folosul vieții prezente, celelalte spre nădejdea vieții viitoare. 5. Omul este astfel cel din urmă atlet care intră în luptă. «Își ridică ochii către cer, vede că și făptura cerească a fost supusă deșertăciunii – nu de voia ei, ci din pricina aceluia care a spus-o – cu nădejde» (*Rom. 8, 20*). Vede că toată făptura suspină, așteptînd mîntuirea. Vede că asupra sa rămîne toată truda. Ridică ochii, vede cununile luminilor, privește chipul lunii și al stelelor: „Fiindcă cei drepti, care au învins, vor fi ca stelele pe cer” (*Daniil 12, 3*). El își strunește trupul, ca să nu i se împotrivescă în luptă: îl unge cu untdelemnul înțelepciunii, face exerciții zilnice pe arena virtuții, cum luptătorii dau cu praf pe piele și fac alergări pe stadion. Exercițiul loviturilor și al brațelor nu-l face în gol și în nesiguranță, ci străpunge pe potrivnic, pe care nu-l vede, fiindcă se gîndește numai la Acela în fața Căruia se dau la o parte chiar și cei ce nu se văd, în numele Căruia erau împrăștiate puterile văzduhului. El dă drumul loviturii, iar Hristos o conduce la izbîndă. Pavel deși nu-i vedea pe cei pe care-i lovea, totuși nu lovea în aer (*I Cor. 9, 26*), fiindcă, propovăduind învățătura Lui Hristos, rănea toate duhurile rele care i se împotriveau. Deci nu fără chibzuință omul căruia i se pregătea cununa a

intrat cel din urmă pe cîmpul de luptă, fiindcă înaintea sa avea ca premiu cerul. 6. Iar lupta noastră este nu numai împotriva duhurilor rele, care sînt în văzduh, ci chiar împotriva trupului și singelui nostru (*Efes. 6, 12*). Lupta împotriva îmbuibării, lupta cu înseși roadele pămîntului, lupta cu vinul, cu care s-a îmbătat chiar cel drept (*Fac. 9, 24*), prin care a fost învinsă toată armata iudeilor (*Ieș. 32, 6*); lupta cu fiarele sălbatice, lupta cu păsările cerului, cărora trupul însănătoșit nu le este dus în robie, lupta cu greutatea drumurilor, cu primejdiile apelor, precum spune Pavel (*II Cor. 11, 26*), lupta cu vergile copacilor, cu care erau bătuiți apostolii (*Fapte 16, 22*). Vezi cîte lupte. Pămîntul este locul de luptă, iar cerul este cununa. Așadar, au trebuit să fie pregătite mai întîi bucatele ca pentru prieten, sau premiile ca pentru atlet. 7. Acum caută să vezi și altceva. În toate lucrările, mai de seamă sînt începutul și sfîrșitul. Dacă te uiți la o casă, mai cu rost decît toate sînt temelia și acoperișul; iar la o țarină semănatul și secerișul, plantarea și culesul. Ce plăcută este sădirea pomilor, ce plăcute sînt roadele așteptării! Tot așa, la început a fost făcut cerul și la sfîrșit omul, ca o făptură cerească pe pămînt. Căci dacă după trup e la fel cu celelalte viețuitoare, după suflet totuși se numără între cele cerești. Precum purtăm chipul pămîntesc, așa-l purtăm și pe cel ceresc (*I Cor. 15, 49*). Cum să nu fie ceresc, dacă a fost făcut după chipul și asemănarea Lui Dumnezeu? (*Fac. 1, 27*). 8. Deci în alcătuirea lumii cerul este cel dintîi și cerul cel din urmă și ceea ce este dincolo de cer este Dumnezeu cerului. Mai ales despre El spune: „Cerul este scaunul Meu” (*Isaia 66, 7*). Dumnezeu nu șade deasupra unui lucru, ci în inima omului. De aceea zice Domnul: „Să venim și să poposim în El” (*Ioan 14, 23*). 9. Cerul face parte din lume, dar omul este deasupra lumii; Cel dintîi este parte a lumii, iar cel de-al doilea locuitor al cerului, stăpînire a lui Hristos. Cerul este socotit nestricăcios, dar trece; omul este socotit stricăcios, dar se îmbracă în nestricăciune. Chipul celui dintîi piere, al acestuia din urmă înviază ca un nemuritor. Dar pe amîndouă le-au făcut mîinile Domnului, după cum spune Scriptura. Despre cer citim: „Și cerurile sînt facerea mîinilor Tale” (*Ps. 101, 26*). La fel spune și omul: „Mîinile Tale m-au făcut și m-au zidit” (*Ps. 118, 73*). Și de asemenea: „Cerurile spun slava Lui Dumnezeu” (*Ps. 118, 1*). Și după cum cerul strălucește în splendoarea stelelor, la fel și oamenii strălucesc în luminile meritelor. Faptele lor lucesc în fața Tatălui lor, Care este în ceruri (*Matei 5, 16*). Tăria cerului este cea de sus, asemenea acestei țării despre care s-a spus: „Pe această piatră voi clădi Biserica Mea” (*Matei 16, 18*). Aceea este tăria stihilor, aceasta este a virtuților. Dar mai presus este aceea: „Cu untdelemn din stîncă vîrtoasă s-au hrănit” (*Deut. 32, 12*). Iar stîncă este trupul lui Hristos, Care a răscumpărat cerul și toată lumea (*I Cor. 10, 4*). 10. Ce să mai adaug și pe ce tărîm să te mai duc ca să-ți arăt că Dumnezeu a făcut pe om părtaş firii dumnezeiești, precum citim în epistola lui Petru? (*II Petru 1, 4*). Nu fără dreptate spune cineva: „Căci al Lui neam și sîntem” (*Fapte 17, 28*).

Ne-a dat din înrudirea Sa și firea judecății, ca să-L căutăm pe Cel dumnezeiesc, Care este aproape de fiecare dintre noi, în Care trăim, sîntem și ne mișcăm. 11. Astfel, i-a făcut omului cele mai mari daruri: i-a pus la îndemînă, ca ființei celei mai dragi și mai apropiate, toate cele ce sînt în această lume (*Fac. 1, 28*), ca să nu-i lipsească nimic din cele de trebuință pentru viață, și încă pentru o viață bună. Dintre acestea, unele stau în belșugul avuțiilor pămîntului, pentru îndeplinirea plăcerilor, iar altele în cunoașterea tainelor cerești, care înflăcărează mintea omului cu dragoste, și dorul învățăturilor, prin care să putem ajunge la acea înălțime a tainelor dumnezeiești. Așadar, ambele daruri sînt deopotrivă de strălucite, și, pentru ca să aibă toate bogățiile lumii supuse lui, toate zburătoarele, toate viețuitoarele pămîntului și ale apelor, folosința mării făcîndu-l ca pe un rege al stihilor, ca fără trudă, fără lipsă, să fie îmbelșugat cu toate, pentru asemănarea cu Făcătorul cel vrednic de cinstire, să-și ducă viața în cel mai mare prisos, să-și deschidă căile și să-și clădească trepte pe care să se urce pînă la palatul cel ceresc. 12. Vei găsi ușor pe acel bărbat călător pe acest drum greu, care să fie în așa chip format prin însușirile sufletului și prin voința sa, încît să-i fie cea mai mică prietenia cu trupul său, să nu intre în vreun cort al viciilor, să nu se lase mîngîiat de nici un cuvînt al lingușitorilor; iar dacă se găsește așezat în carul unor vremuri fericite, nici să-i disprețuiască pe cei umili, fugind de cei îndurerați și coborînd sau micșorînd laudele față de cei cuvioși, nici să ardă în flăcările dorinței de bani și de alte lucruri asemănătoare. Sufletul acestuia nu este copleșit de tristețe, nu-l înfrîng nedreptățile, nu-l chinuie bănuiala, nu-l îmboldesc poftele, nu-l asaltează patimile trupului, nu-l neliniștesc dorințele deșarte și chemările plăcerii. Iar dacă-i adaugi virtuțile, neprihana, cumpătarea, înfrînarea, poate să-și înfrîneze ușor atacurile fără măsură ale patimilor ușoare, să-și impună un hotar în desfrîu și dorințe, să deosebească dreptatea de nedreptate, să-și potolească îndoielile prin liniște sufletească și, împăcîndu-și toate neînțelegerile dintre trup și suflet, ca un bun judecător să păstreze neștirbită unirea dintre omul lăuntric și cel din afară, îmbunîndu-i în sine însuși, pentru ca, dacă este nevoie, nici un rău sfătuitor să nu-l întoarcă de la cununa pătimirii. Aceasta, fără îndoială, nu ca prieten, ci ca fiu va fi primit de tatăl, ca să dobîndească bogățiile slavei și ale moștenirii Lui. 13. Așadar, pe bună dreptate este făcut cel din urmă omul, ca sfîrșit al firii întru dreptate, ca împărțitor de dreptate fără părtinire între celelalte viețuitoare. Și dacă este nevoie iarăși de o pildă, precum Hristos este între oameni sfîrșitul legii spre dreptate pentru orice credincios (*Rom. 10, 4*), la fel noi sîntem ca niște dobitoace în contemplarea lui Hristos. Căci zice profetul: „Ca un dobitoc sînt socotit înaintea Ta” (*Ps. 72, 23*). Dar totuși, care este asemănarea, cînd El a mîntuit pe cei ce pier, iar noi îi jertfim, cînd El a chemat pe robi la libertate, iar noi aducem celor liberi robia? Dar cine este asemenea Lui Dumnezeu? (*Ps. 88, 9*). 14. A venit totuși cel din urmă dintre făpturi omul,

cu înfățișare plăcută, cu minte înaltă, ca să fie minune pentru toată făptura, în care mintea să-i fie nevăzută, spre asemănarea Lui Dumnezeu Cel veșnic, cerîndu-și ca un conducător înțietatea sufletului și a trupului. Celelalte viețuitoare, chiar cînd nu-l văd, se tem totuși de El, după cum și noi ne temem de Dumnezeu chiar dacă nu-L vedem. Să ne temem de El mai mult fiindcă nu-L vedem. 15. Îndrăznim să spunem, precum este scris (*Fac. 1, 26*), că sîntem făcuți după chipul și asemănarea Lui. Iar El se întemeiază pe plinătatea măreției Sale și vede totul: cerul, aerul, pămîntul, marea, îmbrățișînd toate și cuprinzîndu-Le pe fiecare, astfel încît nimic nu trece dincolo de El și nimic nu este care să nu stea în El. De El atîrnă totul și este plin de El, precum spune profetul: „Eu umplu cerul și pămîntul, zice Domnul” (*Ieremia 23, 24*). La fel gîndirea omului vede toate și nu este văzută. Avînd ființă care nu se vede nici pe sine, cuprinde în învățături, hotărîri și simțiri cele tainice, pătrunde în cele ascunse ale mării și în adăposturile împrăstiate pe tot pămîntul. Iscoditoare a întregii firi, după asemănarea cu Dumnezeu cel Preaînalt, **pe care-L imită și-L urmează**, al Căru chip în părțile mici se arată în fiecare, mintea omului ridicîndu-se în văzduh și trecînd mai presus de noi, prin rîvna cunoașterii și prin dorul de înțelepciune, se înalță în slăvi, pierdută de uimire în fața stelelor cerului. Privind de acolo de sus cele omenești de aici, se îndreaptă către steaua cea de seară și către cea de miază-noapte și către celelalte planete mișcătoare și nemișcate. Vede cît de fără piedici este acea rătăcire pe care fără greșeală se pare că o străbate și o biruie, pentru ca să le înfrunte pe toate, și se înalță cu și mai mare dorință către sînul Tatălui, în care este Fiul lui Dumnezeu, Cel Unul-Născut, Cel ce a mărturisit tainele lui Dumnezeu (*Ioan 1, 18*), pentru a le ridica după aceea față către față. Acum totuși pe cele pe care le socoate de cuviință le arată, și în chip tainic, din Duhul și din voința Sa, revarsă strălucirea luminii ca pe un șuvoi, pentru ca luminată mintea să spună: „Era în inima mea ceva, ca un fel de foc aprins, închis în oasele mele, și eu mă sileam să-l înfrînez și n-am putut” (*Ieremia 20, 9*). Și David zice: „De la fața Ta judecata mea să iasă” (*Ps. 16, 2*). 16. Așadar, cu această putere a minții, ca să mă întorc de unde am pornit, prin care supune cele din afară, omul vede cele despărțite și îndepărtate unele de altele, supune viețuitoarele mari cu puterile sale, le insuflă celorlalte atîta cinstire față de el, încît acestea i se supun pe întrecute, ca unui rege, ascultă de glasul lui și, cu toate că sînt fără judecată proprie, **cunosc judecata și-și însușesc acea învățătură pe care la naștere n-au avut-o**. Astfel, fiarele, văzînd blîndețea omului, se îmblînzesc și ele la porunca lui. Adesea, la chemarea vocii omenești ele își stăpînesc mușcăturile. Vedem cum din această pricină iepurii sînt prinși de ciîni, fără să fie măcar încolțiți. Chiar lei la porunca glasului omenesc lasă prada. Și leoparzii și urșii pot fi întăritați sau potoliți de glasul omenesc. Caii la pîntenul călăreților freamătă, își domolesc tăcuți mersul, adesea fără bici îi întrec pe cei biciuiți, fiindcă-i

iuțește puterea cuvîntului. 17. Iar despre daruri ce să spun? Își hrănește berbecul lîna ca să placă omului, și intră în rîu ca să-i mărească acesteia strălucirea. Oile își aleg pășuni mai bune ca prin sucul plăcut al ierbii să li se umple ugelele de lapte și rabdă durerile nașterilor ca să aducă darurile lor omului. Taurii suflă din greu toată ziua la plugul înfipt în brazdă. Cămilele, în afară de greutatea pe care le duc în spate, se lasă să fie tunse, ca berbecii, pentru ca felurile animale ca unui rege să-și aducă darul lor omului, să-i plătească birul anual. Calul, mîndru de un asemenea călăreț, înaintează falnic în pași mărunți și, îndoindu-și spatele la urcarea stăpînului, se supune voinței acestuia. Dar, ca să nu te mai miri că omul a fost făcut cel din urmă, să ne învețe tot calul că făptura lui nu e spre dispreț, ci spre cinstire. Îl poartă pe spate pe cel înfăptuit în urma lui și nu-l disprețuiește, ci se teme de el, și se trudește să-l ducă prin locurile cele mai diferite. Într-o clipă omul străbate ținuturi îndepărtate, biruie mari distanțe, fie la alergările cu un singur cal, fie că este conducătorul unui car de curse cu patru cai. 18. Și fiindcă am amintit de carul cu patru cai pentru alergări, trebuie să adaug aici și carul Sfințului Ilie, cu care acesta a fost purtat prin văzduh (*IV Regi 2, 11*). Iar pe elefanți, deasupra cărora omul, deși făcut cel din urmă, stă biruitor, tot el îi conduce. Pe corabie el șade înapoi, la pupă, dar este cîrmaciul întregii corăbii. De aceea cred că nu este fără rost să amintesc că, în Evanghelie, Domnul Iisus dormea la pupă și de acolo trezit a poruncit vîntului și a potolit furtuna pe mare (*Matei 8, 24-25*), arătînd că de aceea omul a venit cel din urmă, fiindcă a venit să cîrmuiască. De aceea zice Apostolul: „Făcutu-s-a omul cel dintîi, Adam, cu suflet viu; iar Adam Cel de pe urmă cu duh dătător de viață. Dar nu este întîi cel duhovnicesc, ci cel firesc, apoi cel duhovnicesc” (*I Cor. 15, 45-46*). Și a adăugat: „Mai întîi este omul din pămînt, pămîntesc, și apoi este omul din cer, ceresc” (*Rom. 8, 17*). 19. Așadar, pe bună dreptate este cel de pe urmă ca întruchipare a întregii lucrări, ca pricină a lumii, cel pentru care s-au făcut toate. Ca locuitor al tuturor stihilor, trăiește între fiare, înoată cu peștii, zboară mai sus decît păsările, vorbește cu îngerii, locuiește pămîntul, dar luptă pentru cer, brăzdează marea, stă în aer liber, muncitor al țarinei, străbătător în adîncuri, pescuitor în valuri, prinzător de păsări în văzduh, moștenitor în aer, și împreună-moștenitor cu Hristos (*Rom. 8, 17*). Acestea sînt cele după priceperea lui. 20. Ascultă acum și cele după ființa omului. Pe fundul mării a mers Moise (*Ieș. 14, 22*) și pe deasupra valurilor, apostolii (*Ioan 21, 8*). Avacum a zburat fără aripi, Ilie a învins pe pămînt și a triumfat în cer (*IV Regi 2, 11*). Sănătate, fiule și gîndește-te la noi, fiindcă și noi ne gîndim la tine.

Scrisoarea a XLIV-a

AMBROZIE CĂTRE HORONTIANUS

1. Ai înțeles în chip strălucit acea despărțire profetică, sau mai degrabă dumnezeiască, făcută de Moise. Într-adevăr, el n-a lăsat în scris gânduri ale sale, ci adevăruri care i-au fost insuflăte și descoperite, mai ales în cele arătate despre alcătuirea lumii. Prin această despărțire el a deosebit pe Lucrător de lucrarea Sa (*Fac. 1, 1 ș. u.*). Căci de vreme ce o parte este fără simțire, iar cealaltă este primitoare de simțire, cea fără simțire se potrivește Lui Dumnezeu ca Lucrător. Iar primitor de simțire, fără suflet, fără mișcare proprie, primind mișcarea și chipul de la Înfăptuitorul său, aceasta a socotit-o că este lumea. Iar dacă a făcut-o, nu era bine s-o lase fără cîrmuitoare apărută de tatăl ei. De aceea el scrie foarte limpede că Dumnezeu Cel nevăzut este conducătorul și protegitorul acestei lumi văzute. Așadar, ceea ce nu se poate vedea este veșnic, iar ceea ce se vede este vremelnic (*II Cor. 4, 18*). 2. El arată că lumea a fost făcută în șase zile, nu pentru că ar fi avut nevoie de timp ca s-o alcătuiască Dumnezeu, Căruia Îi este de ajuns o clipă pentru a face ce vrea, căci a zis și „s-a făcut” (*Ps. 148, 5*), ci pentru că tot ce se face își cere o rînduială a sa, iar rînduiala cere adesea timp și socoteală. A păstrat numărul și trupul zilelor mai ales fiindcă avea să ne dea o formă de lucru. Căci și noi avem nevoie de timp pentru ca să facem un lucru la vremea lui, și de aceea să nu ne grăbim în planurile noastre, și lucrările noastre să nu trecem cu vederile rînduiala. Cînd citim, precum arată Scriptura (*Ps. 103, 24*), că Dumnezeu, a făcut toate cu înțelepciune, plan, hotărîre și rînduială, este în duhul judecății să facă mai întîi cerul, care este cel mai frumos. Se cade ca spre El să ne ridicăm mai întîi ochii, către el să ne îndreptăm, pe El să-l socotim mai bună locuință decît oricare dintre cele pămîntești. 3. În șase zile a înfăptuit lumea, iar în a șaptea s-a odihnit după lucrările Sale (*Fac. 2, 2*). Este bun numărul șapte, pe care noi nu-l socotim după obiceiul pitagoreilor sau al altor filosofi, ci după forma și împărțirea harului duhovnicesc. Șapte sînt virtuțile principale ale Sfîntului Duh, pe care le-a cuprins cu mintea sa profetul Isaia (*Isaia 11, 2-3*). Acest număr șapte, ca și însăși Sfînta Treime, a Tatălui, a Fiului și a Sfîntului Duh, înfăptuitoare a numărului, este fără timp, fără rînd, fără supunere față de legea numărului. Astfel, cerul, pămîntul, mările, au fost făcute ca și soarele, luna și stelele, spre slava veșnicei Treimi. Băgăm de seamă că pe lîngă acel șir de șapte virtuți duhovnicești și pe lîngă cercul înfățișat cu puterea lucrării dumnezeiești, a fost înfăptuit un fel de grupare de șapte planete. Se spune că pîlcul acestora aleargă către acele stele socotite nemișcate, ἀπλανεῖς, cum le spun grecii. Și Ursa mare este numită în latinește Septentrio, pentru că este compusă din șapte stele, după a

căror lumină se spune că se conduc mai ales corăbierii pe mare, această constelație fiind ca o călăuză a lor. 4. Acest număr a venit din cer pe pământ. Căci, ca să trec peste harul înșeptit al capului nostru: doi ochi, două urechi, două nări și o gură, prin care căpătăm o frumusețe deosebită, cât de mare minune este faptul că multora li se formează nașterea legiuită în luna a șaptea și cel ce s-a născut la șapte luni are sortit și drumul vieții? Vedem însă că în luna a opta este oprită de legea firii nașterea; iar dacă din întâmplare trebuința a făcut totuși să se nască în luna a opta cineva, cum i s-a grăbit nașterea i se grăbește și primejdia morții. 5. Cel născut în luna a șaptea, chiar dacă s-a născut bine, se naște pentru muncă. Cel care însă are sortită taina renașterii lui prin botez în ziua a opta se consfințește prin har și este chemat la moștenirea împărăției cerești. Mare este harul numărului șapte în virtuțile Sfintului Duh, cu toate că de același har numărul șapte este rostit, iar opt este consfințit. În șapte este sunetul, în opt este roada. Și de aceea în ziua a opta pe cei pe care greșeala lor i-a făcut să fie izgoniți, harul dezlegat al Duhului îi redă raiului. 6. Vechiul Testament a cunoscut acest opt, căci zice Ecclesiastul: „Împarte o bucată în șapte și chiar în opt” (*Eccl. 11, 2*). Șapte al Vechiului Testament este opt în cel Nou, când Hristos a înviat, și ziua mântuirii celei noi a luminat totuși tuturor. Este ziua despre care spune profetul: „Aceasta este ziua pe care a făcut-o Domnul să ne bucurăm și să ne veselim întru dînsa” (*Ps. 117, 24*). În această zi pătrunde în cei păcătoși strălucirea și fulgerarea deplinei și desăvîrșitei tăieri împrejur. De aceea și Vechiul Testament a dat partea sa numărului opt la sărbătorirea tăierii împrejur. Dar acest număr încă stătea ascuns în umbră. A venit soarele dreptății (*Maleahi 4, 2*) și prin desăvîrșirea propriei pătimiri a răspîndit razele luminii sale. Pe acestea le-a revărsat tuturor și a arătat lumina vieții veșnice. 7. Aceste numere șapte și opt sînt cele cu care spune Osea că și-a cumpărat soția și a dobîndit plinătatea credinței. Zice Scriptura: „Și am plecat și am cumpărat-o pe preț de cincisprezece sicli de argint, un omer de orz, un letec de orz și un nevel de vin” (*Osea 3, 2*). Domnul îi poruncise mai înainte să-și ia o femeie desfrînată. Astfel este limpede că a luat-o cel ce a arătat și prețul cumpărării. Cincisprezece arginți sînt din adunarea numerelor șapte și opt. Profeția celor două Testamente, adică a credinței depline, primește pe bani desăvîrșirea, iar Biserica plinătatea credinței. În primul Testament a fost cîștigat poporul lui Israel, iar în al doilea neamurile de păgîni. Așadar, desfrînată se cumpără cu credință deplină, căutîndu-și pereche fie dintre neamuri, fie din poporul adulter al iudeilor, care-și părăsiseră pe Domnul lor, Făcător al credinței feciorelnice, răspîndind pe toată suprafața pămîntului așezările Sale. 8. A zis: „un omer și un letec de orz”. În omer este o măsură plină, iar în letec o jumătate de măsură. Plinătatea este în Evanghelie, iar jumătatea în lege, precum citim cînd spune Domnul: „N-am venit să stric legea, ci s-o împlinesc” (*Matei 5, 17*). Și în altă parte avem cuvintele Domnului, Care spune prin pro-

fetul Miheia: „Atunci va fi pace pe pământul lui Israel, când va veni asirianul în țara lui. Și s-au ridicat împotriva lui șapte păstori și opt mușcături de oameni” (*Mih. 5, 5*). Căci atunci va fi pace deplină pentru poporul eliberat de toate ispitele și deșertăciunile, când pacea și harul vor scoate din mâinile noastre deșertăciunea acestei lumi. Pacea este a Vechiului, harul al Noului Testament. 9. Cei șapte păstori sînt poruncile legii prin care turma, încă fără puterea de a judeca, a fost dusă și cîrmuită de toiagul lui Moise prin pustie (*Ieș. 4, 20*). Iar cele opt mușcături ale lumii sînt poruncile Evangheliei și cuvintele ieșite din gura Domnului: „Cu inima se crede spre dreptate, iar cu gura se mărturisește spre mîntuire” (*Rom. 10, 10*). Bune sînt mușcăturile prin care am gustat darurile vieții veșnice, mușcături care au sfișiat în trupul lui Hristos iertarea păcatelor. În Vechiul Testament este amară mușcătura morții și de aceea s-a zis: „Moartea fiind mai tare l-a sfișiat” (*Isaia 25, 8*). În Noul Testament este plăcută mușcătura vieții, care a înghițit moartea, și de aceea Apostolul zice: „Moartea a fost înghițită de biruință. Unde îți este, moarte, boldul tău? Unde îți este, moarte, biruința ta?” (*I Cor. 15, 54-55*). 10. Și, ca să ne folosim de mărturii, după ce Dumnezeu a făcut pe om, în a șaptea zi S-a odihnit după toate lucrările Sale (*Fac. 2, 2*). Dar fiindcă poporul iudeu prin nesupunere a disprețuit poruncile Dumnezeului său, zice Domnul: „Nu vor intra întru odihna Mea” (*Ps. 94, 12*). De aceea Dumnezeu a hotărît o altă zi, despre care zice: „Dacă veți auzi astăzi vocea Mea” (*Ps. 94, 8*). Scriptura cuprinde două zile generale: Ieri și azi, despre care zice: „Urmați credința în Iisus Hristos, El este Același ieri și azi și în veci” (*Evr. 13, 7-8*). În ziua de mai înainte este făgăduința, iar în cea următoare îndeplinirea. Dar fiindcă în ziua de ieri nici Moise, nici Iisus Navi n-au dus poporul la odihnă, în ziua de astăzi i-a hotărît odihna Hristos, Căruia Tatăl I-a zis: „Eu astăzi Te-am născut” (*Ps. 2, 7*). Prin învierea Sa, Iisus a pregătit poporului odihna. Iar odihna noastră este Domnul Iisus, Care spune: „Azi vei fi cu Mine în rai” (*Luca 23, 43*). Și odihna este în cer, nu pe pământ. 11. De ce este nevoie așadar să cercetez nașterea și pieirea semnelor la al căror răsărit țarinile nearate sînt spintecate de pluguri grele, iar la apusul lor se năruie holda bogată? O singură stea îmi este prea de ajuns pentru toate, steaua strălucitoare a dimineții (*Apoc. 22, 16*), la al cărei răsărit a fost semănată recolta nu de roade, ci de mucenici, când Rahila și-a plîns copiii săi (*Ieremia 31, 15*), pentru ca, spălați cu lacrimile ei, să-i jertfească pentru Hristos. Apusul acestei stele a înviat din morminte cele biruitoare, formate nu din surcele uscate, ci din morți înviați. 12. Este sărbătorită ziua a șaptea, pentru că viața oamenilor ajunge la bătrînețe prin șapte etape de vîrstă, precum a arătat în scrierile sale Hipocrate, cel mai mare dintre medici. Prima vîrstă este pruncia, a doua copilăria, a treia adolescența, a patra tinerețea, a cincea vîrsta bărbăției, a șasea maturitatea, a șaptea bătrînețea. Există deci: pruncul, copilul, adolescentul, tînărul, bărbatul, maturul, bătrînul. 13. Iar Solon împarte viața omenească pe

vîrste de cîte șapte ani. Prima este a prunciei, pînă la răsărirea dinților, cu care să poată mînca pînă cînd poate să vorbească. Copilăria merge pînă la anii pubertății, adolescența pînă la creșterea bărbii, tinerețea pînă la bărbăția deplină. A cincea vîrstă este cea de bărbat, potrivită pentru căsătorie, în toți cei șapte ani. Și a șasea treaptă de șapte ani este socotită tot pentru vîrsta bărbătească în care se formează înțelepciunea și se muncește cu sîrg. A șaptea și a opta etapă de cîte șapte ani aparțin maturității, vîrstei pe de-a-ntregul coaptă, care-l arată pe om înzestrat cu simțire puternică și cu limbă plăcută pentru convorbiri. În a noua grupă de șapte ani puterile încep să scadă oarecum, limba și înțelepciunea se înmoaie puțin. Iar în a zecea grupă de șapte ani se umple măsura la care poate ajunge omul, iar moartea în acest timp va bate la ușă socotindu-se în drepturile ei. 14. Așadar, Hipocrate și Solon cunosc fie șapte vîrste, fie etape de cîte șapte ani ale vîrstei. Ei pleacă de la numărul șapte. Dar a opta etapă de șapte ani aduce vîrsta una și deplină, în care creștem ca bărbați desăvîrșiți în cunoașterea lui Dumnezeu, în plinătatea credinței, în care se umple măsura vîrstei legitime (*Efes. 4, 13*). 15. Chiar și în organismele noastre se găsește harul numărului șapte. Căci se spune că avem șapte organe lăuntrice în noi: stomacul, inima, plămînul, splina, ficatul și cei doi rinichi. Și în afară avem șapte părți: capul, spatele, pîntecele, două mîini și două picioare. 16. Ele sînt înfățișătoare, dar supuse durerii. Cine se îndoieste că darul cel mai mare este al treptei a opta, care înnoiește tot omul, încît nu-l doare nimic? După ce a șaptea vîrstă a lumii este încheiată, urmează a opta, în care luminează harul, care-l face pe om să nu mai fie al acestei lumi, ci mai presus de lume; fiindcă nu trăim viața noastră, ci-l trăim pe Hristos: „Că mie a trăi este Hristos și a muri cîștig” (*Filip. 1, 21*). Astfel trăim nu în trup, ci în credința în Hristos (*Gal. 2, 20*). Apostolul zice: „De aici înțelegem că a fost închisă ziua lumii” (*Gal. 3, 23*). În ceasul al nouălea a venit Hristos (*I Ioan 2, 18*) și a murit pentru noi și toți am murit, ca să trăim lui Dumnezeu. Deci nu trăim noi, cei care eram, ci Hristos trăiește în noi (*II Cor. 5, 15*). 17. A trecut deci numărul șapte, a venit opt. A trecut ieri, a venit azi, acel azi care s-a făgăduit, de care am fost îndemnați să ascultăm și să urmăm glasul lui Dumnezeu. S-a dus așadar acea zi a Testamentului Vechi, a venit ziua cea nouă, în care s-a săvîrșit Testamentul cel Nou, despre care zice Apostolul: „Iată, vin zile, zice Domnul, cînd voi face cu casa lui Israel și cu casa lui Iuda testament nou, nu ca testamentul pe care L-am făcut cu părinții lor în ziua cînd L-am apucat de mînă să-i scot din pămîntul Egiptului” (*Evr. 8, 8-9*). Și de ce s-a schimbat Testamentul zice: „Căci ei n-au stăruit în Testamentul Meu, de aceea Eu i-am părăsit, – zice Domnul” (*Evr. 8, 9*). 18. S-au dus preoții legii, tribunalele legii: să ne apropiem de preotul cel nou, de tronul harului (*Evr. 4, 14*), de cercetătorul sufleteilor noastre, preot făcut nu după legea poruncii trupești, ci ales după puterea cea neobosită (*Evr. 7, 16*). Căci nu și-a însușit el de la sine cinstea, ci a fost ales

de Tatăl (*Evr. 5, 5*), precum Însuși Tatăl spune: „Tu ești preot în veci, după rînduiala lui Melchisedec” (*Ps. 109, 4*). Așadar, vedem ce a adus preotul cel nou. Alți preoți jertfeau pentru ei și pentru poporul lor. Acesta, fiindcă n-a avut păcat să Se jertfească pentru Sine, S-a jertfit pentru toată lumea și prin singele Său a intrat în Biserică. 19. Acesta este deci preotul cel nou și jertfa cea nouă nu din lege, ci peste lege, apărător al lumii, lumină a veacului, care zice: „Iată, vin!” (*Apoc. 22, 7*), și a venit. Să ne apropiem de El, de Cel pe Care nu-L vedem cu ochii, dar Îl simțim cu inima, a Căruia este în veci toată cinstea și slava. Sănătate, fiule, și gîndește-te la noi, fiindcă și noi ne gîndim la tine.

Scrisoarea a XLV-a

AMBROZIE CĂTRE SABIN

1. Ai citit Hexaameronul și ai socotit că trebuie să știi dacă eu am scris ceva despre rai, fiindcă, după cum spui, vrei să cunoști de aproape ce părere am eu despre el. Am scris de mult despre rai, cu toate că nu sînt încă preot bătrîn. 2. Află că părerile celor mai mulți despre el sînt felurite. Istoriograful Iosif (*Antic. 1, 22*) spune că raiul este un loc plin cu pomi și cu multe tufărișuri, ud at de un fluviu care se desparte în patru rîuri. Pentru că este format din adunarea apelor, pămîntul nu s-a uscat, dar nici n-a fost ud at de pîrîiașe. Astăzi însă îșnesc din el izvoare și se formează rîuri care, precum o mamă iubitoare își alăptează odraslele sale, hrănesc ceea ce crește acolo. 3. Alții spun altceva, dar toți așează în rai (*Fac. 2, 9*) pomul rădăcină a vieții și pomul științei care deosebește binele de rău și ceilalți pomi plini de vigoare, plini de viață, cu respirație și gîndire. Din acestea se înțelege că raiul nu poate părea pămîntesc, nu este în afara noastră, ci în noi, în ceva viu, care trăiește din puterile sufletului și din insuflarea Sfîntului Duh. 4. Solomon a spus limpede că raiul este în duh, în om. Și fiindcă în el înțelege fie tainele sufletului și ale cuvîntului, fie pe cele ale lui Hristos și ale Bisericii, de aceea vorbește de suflet de fecioară, sau de Biserică, pe care voia s-o înfățișeze lui Hristos fecioară neprihănită (*II Cor. 11, 2*): „Ești grădină încuiată, sora mea, mireasa mea, grădină încuiată și izvor pecetluit” (*Cînt. 4, 12*). 5. Cuvîntul rai, în grecește paradis, în latinește însemnează grădină. Astfel, despre Susanna se spune că era în grădină. Și despre Adam citim că era în grădină (*Fac. 2, 8*). De aceea să nu te miri că în unele scrieri raiul este numit paradis, în altele grădină. 6. Acolo este, deci, soția nepătată, unde este și fecioara. Chiar dacă fecioara își are semnul neprihănirii sale, totuși locul amîndurora este în rai, pentru ca, împotriva arșitei trupului și a căldurii cărnii, să se răcorească sub umbrarul virtuților. 7. Așadar, raiul este în centrul sufletului nostru, împădurit cu plantațiile celor mai multe și mai felurite păreri, între care crește în primul rînd pomul vieții. Dumnezeu, rădăcina evlaviei, este ființa vieții noastre, dacă ne încredințăm cu toată inima

Domnului și Dumnezeuului nostru. 8. Raiul este și răsadnița în care se cultivă știința binelui și a răului. Căci omul, singur între celelalte viețuitoare de pe pământ, are știința binelui și răului. Mai sînt acolo și alte felurite plante, ale căror roade sînt virtuțile. 9. Dar fiindcă îi este cunoscut lui Dumnezeu simțămîntul omului în stare să cunoască, prin care se apleacă mai mult spre viclenie decît spre culmea înțelepciunii (căci nu poate să stea ascuns felul lucrării Sale ca Judecător care a așezat în sufletele noastre hotare sigure), a voit să dea afară viclenia din rai, ca înfăptuitor cu grijă al mîntuirii noastre, și să aducă în loc osteneala vieții și învățătura evlaviei. De aceea a atras atenția omului că din toți pomii din rai poate să mănînce, dar din pomul științei binelui și răului nici măcar să nu guste (*Fac. 3, 2-3*). 10. Dar fiindcă toată făptura este supusă pătimirii, de aceea desfătarea, tîrîndu-se ca șarpele, s-a strecurat în simțămintele omenеști. Nu pe nedrept sîntul Moise a închipuit desfătarea sub înfățișarea unui șarpe. Căci întocmai ca șarpele este aplecată spre pîntec, neavînd picioare cu care să meargă, sau pe care să se înalțe, ci alunecînd cu cotituri prin tot corpul. Pămîntul îi este hrană, ca și șarpelui, fiindcă nu cunoaște hrana cea cerească. Se îndestulează din cele trupești, se schimbă după feluritele chipuri ale poftelor și se tîrăște prin unghere, cu înaintări întortocheate. Are otravă în dinți cu care își sfîșie măruntaiele orice desfrînat. Otrava plăcerilor îl ucide pe cel stricat, îl omoară pe cel risipitor. Pe cîți îi înjosește băutura, îi depravează chefurile, îi desfigurează îmbuibarea! 11. Acum înțeleg de ce Domnul Dumnezeu a dat viață omului suflîndu-i în față (*Fac. 2, 7*). Căci aici este toată simțirea, aici este sălașul și momeala desfătării: în ochi, în urechi, în nări și în gură, pentru ca El să facă astfel simțurile noastre mai puternice împotriva desfătării. Aceasta deci ca un șarpe ne însuflă viclenia. Dar nu desfătarea, ci truda și meditația îndelungată, împreună cu harul lui Dumnezeu, acestea ne dau înțelepciunea desăvîrșită. 12. Totuși, fiindcă moștenirea neamului omenesc a fost zădărnicită de înșelăciunile șarpelui, într-acolo să urmărim viclenia șarpelui, ca să nu ne aruncăm cu capul în primejdie, ci să ni-l păzim teafăr în fața lor. „Capul nostru este Hristos” (*I Cor. 11, 3*). Acesta să rămînă nevătămat, ca să nu ne poată face rău veninul șarpelui. Bună este înțelepciunea, ca și moștenirea (*Eccl. 7, 12*), ca și credința adîncă; fiindcă moștenirea este pentru cei ce cred în Dumnezeu. 13. Iar dacă acel om dintîi care, așezat în rai, vorbea cu Dumnezeu (*Fac. 2, 15*), a putut să cadă atît de ușor, plăsmuit din pămînt curat, cum și pămîntul fusese făcut de curînd prin Cuvîntul lui Dumnezeu, neîntinat încă de sîngele crimelor, nepătat de nelegiuiri și ticăloșie, neosîndit încă de trupul nostru cu blestemul moștenirii supuse altora, cu cît mai ușor după aceea calea alunecoasă spre păcat a adus mai mare prăpastie neamului omenesc de vreme ce de-a lungul generațiilor s-a făcut din ce în ce mai rea? 14. Piatra magnetului are atît de mare putere firească, încît atrage fierul la sine și-i impru-

mută însușirea ei, astfel încît, cînd, drept încercare, aduci la acea piatră mai multe inele de fier, vezi că pe toate le ține la fel. Iar dacă acelui inel, care s-a lipit de piatră, îi aduci un alt inel și-l așezi iar în șir lîngă celelalte, deși pătrunde în toate puterea firească din acea piatră, totuși pe primele le strînge într-o mai puternică legătură, iar pe cele din urmă într-una mai slabă. Cu atît mai mult felul și firea neamului omenesc a alunecat dintr-o stare mai curată într-alta mai rea, cînd s-a atins de un om de nimic! 15. Și dacă făptura se micșorează în partea ei fără greșală, cu atît mai mult puterea îi slăbește în suflătele și trupurile întinate de petele crimelor! De aceea, fiindcă răutatea creștuse, nevinovăția fusese înlăturată, nu era cine să facă binele, nu era pînă la unul (*Ps. 13, 1*). A venit Domnul să readucă și să sporească harul firii, pentru ca unde a prisosit păcatul, să prisosească harul. Este deci limpede că Cel ce l-a făcut pe om este Dumnezeu și că există un singur Dumnezeu, nu mai mulți. Unul este Cel ce a creat lumea, și este o singură lume, nu mai multe, cum zic filosofii. 16. Așadar, mai întîi a creat lumea și după aceea pe locuitorul lumii, căruia toată lumea să-i fie patrie. Căci dacă astăzi, oriunde s-ar duce cel înțelept pretutindeni este cetățean, pretutindeni își înțelege pe ale sale și nicăieri nu se socotește străin sau oaspete, cu atît mai mult acel om dintîi era locuitor al întregii lumi și, cum zic grecii, κοσμοπολίτης. Lucrare de curînd a lui Dumnezeu, tovarăș sîrguincios la vorbă, concetățean cu cei sfinți, cu aceleași virtuți, mai mare peste toate viețuitoarele de pe pămînt, din ape și din văzduh, socotea că toată lumea este în stăpînirea sa. Iar Domnul îl ocrotea ca pe o lucrare a Sa și, ca bun Părinte și Făcător, nu-l părăsea! Și, pe cel creat, într-atît l-a îngrijit, încît a ajuns să-l răscumpere pe cel renegat, să-l primească pe cel rătăcit, iar pe cel mort să-l învieze prin patimile Fiului Său Unul-Născut. Dumnezeu este deci Creatorul omului și, ca un bun lucrător, Își iubește lucrarea Sa. Bunul părinte nu-L părăsește pe cel pe care ca un bogat tată de familie L-a adus în averea moștenirii Sale. 17. Să ne ferim, așadar, ca nu cumva pe acest om, adică pe voîș, acea femeie, adică patima, să-l moleșască amăgindu-l și înșelîndu-l cu desfătarea simțurilor și robit să-l atragă la legile și hotărîrile sale. Să fugim de desfătare ca de șarpe; are multe meșteșuguri, mai ales în om. Celelalte viețuitoare sînt stăpînite de dorința de hrană; omului, cu cît îi aduc mai multe simțiri ochii sau urechile, cu atît îi sînt mai mari primejdiile. Sănătate și gîndește-te la noi, precum faci, căci și noi ne gîndim la tine.

Scrisoarea a XLVI-a

AMBROZIE CĂTRE SABIN

1. Cel pe care l-ai descris semănător de vorbe rele este un netrebnic, care și-a primit plata veninului său. I s-a răspuns în mod public și ceea ce a semănat în particular a secerat pe față. Eu îl socoteam înainte numai un mincinos și un

pizmaș. Dar cînd această știre a venit la urechile mele, îndată i-am răspuns că l-a otrăvit veninul lui Apollinarie, care nu poate să audă că Domnul nostru Iisus pentru noi a primit robia întrupării, deși Apostolul spune că El a luat chip de rob (*Filip. 2, 7*). Aceasta este tăria, aceasta este împrejmuirea credinței noastre. Cine o va dărîma se va dărîma pe sine, precum este scris: „Cel ce dărîmă un zid poate fi mușcat de șarpe” (*Eccl. 10, 8*). 2. Întîi l-am întrebat cu blîndețe: De ce faci treabă bună cu suflet rău? Eu socotesc că-mi face bine cineva dacă, după ce citește scrierile mele, îmi spune ce nedumeriri are. Mai întîi, fiindcă în cele pe care le știu pot să mă înșel. Multe trec pe la urechi, multe unora le sună altfel. Este bine, dacă se poate, să ne păzim de cele rele. Și apoi, nu trebuie să mă necăjesc dacă mulți pun felurite întrebări despre cuvintele evanghelice, apostolice și dumnezeiești, mai ales cînd găsesc în scrierile mele ceva despre care ei cred că este nevoie de discuție. Căci mulți sînt ca acesta, care de aceea a făcut înconjurul lumii, ca să găsească pe cine să critice, nu pe cine să socotească a-l lua model de imitat. 3. Așadar, ca să roadă ceva din scrierile mele, el și-a găsit o cale foarte largă, anume că acolo unde a zis Domnul Iisus: „Te slăvesc pe Tine, Tată, Doamne al cerului și pămîntului” (*Matei 11, 25*), eu am zis că s-a spus așa pentru ca noi să-L înțelegem ca Tată al Fiului și Domn al făpturii. De altfel în psalm Fiul a spus limpede că Domnul este Tatăl: „M-au văzut și au clătinat capetele lor. Ajută-Mă, Doamne Dumnezeul Meu” (*Ps. 108, 25-26*). Vorbind după chipul de rob, i-a zis Doamne, deși-L cunoștea ca Tată, deopotrivă cu Dumnezeu după chip, dar arătîndu-se rob după ființa trupului, căci robia este a trupului, iar domnia este a dumnezeirii. 4. Cu minunata ta înțelepciune îți dai seama că spusele din Evanghelie vorbesc despre timpul Evangheliei, cînd Domnul Iisus se găsea cu chip omenesc între oameni. Dar acum noi nu mai știm pe nimeni după trup (*II Cor. 5, 16*), chiar dacă a fost văzut și cunoscut Hristos astfel de cei vechi „Cele vechi au trecut și toate s-au făcut noi” (*II Cor. 5, 17*). Toate sînt din Dumnezeu, Care ne-a unit cu Sine prin Hristos. Morți eram și de aceea El unul S-a făcut rob pentru toți (*Filip. 2, 7*). Dar ce spun rob? S-a făcut păcat, ocară, blestem. Zice Apostolul: „S-a făcut pentru noi păcat” (*II Cor. 5, 2; Gal. 3, 13*) Domnul Iisus. A zis că va supune toate atunci cînd El Însuși se va supune. A zis și Petru: „În numele lui Iisus Nazarineanul, scoală-te și umblă” în Faptele Apostolilor (3, 6). A zis acolo că „a slăvit pe Fiul Său Iisus” (*Fapte 3, 13*) și nimeni nu face învinuiri nedrepte despre vremea de atunci. În Apocalipsă (5, 12), însă, este numit miel de către Ioan. Iar într-un psalm (21, 7) S-a numit „vierme, nu om”. S-a făcut de toate, ca să nimicească boldul morții noastre (*I Cor. 15, 55*), să ne scoată din robie, să sfărîme blestemele, păcatele, ocară. 5. Acestea și altele cu mult mai multe ai scris că au fost arătate de tine. Dar de vreme ce ele sînt în Sfînta Scriptură, cum va putea cineva să spună că nu sînt scrise cu evlavie cele

ce vor să aducă lui Hristos slavă, nu micșorare? Căci dacă despre darul Lui, adică despre mană, s-a spus că „nici celui ce adunase mult n-a prisosit, nici celui ce adunase puțin n-a lipsit” (*Ieș. 16, 18*), oare a putut El Însuși fie să se micșoreze, fie să sporească? Ce a micșorat în El faptul că luase asupra-Și robia noastră, slăbiciunile noastre? Era umilit, era în chip de rob, dar și în slava lui Dumnezeu Tatăl. Era vierme pe cruce, dar ierta păcatele chiar prigonitorilor Săi. Era ocară, dar și măreție a Domnului, precum este scris: „Și se va arăta slava Domnului și tot trupul va vedea închinarea către Domnul” (*Isaia 40, 5*). Ce a pierdut cel care n-are nimic mai puțin? N-avea frumusețe omenească obișnuită, dar avea plinătatea dumnezeirii. Era socotit slab, dar nu încetase să fie puterea lui Dumnezeu. Era văzut ca om, dar strălucea pe pământ în măreția dumnezeiască și în slava Tatălui. 6. De aceea bine s-a folosit Apostolul de repetarea aceluiași cuvânt, zicînd despre Domnul: „Care, în chipul lui Dumnezeu fiind, nu răpire a socotit a fi El întocmai cu Dumnezeu, ci S-a deșertat pe Sine, chip de rob luînd” (*Filip 2, 6-7*). Cum este în chipul Lui Dumnezeu, dacă nu în plinătatea dumnezeirii, în acea arătare a desăvîrșirii dumnezeiești? Așadar, deși era în plinătatea dumnezeirii, S-a golit de aceasta și a primit plinătatea firii și a desăvîrșirii omenești. După cum nu-I lipsea nimic ca Dumnezeu, la fel nu-I lipsea nimic ca om, pentru ca să fie desăvîrșit în ambele chipuri. De aceea și David zice: „Împodobit ești cu frumusețea mai mult decît fiii oamenilor” (*Ps. 44, 3*). 7. Apollinaristul este încercuit și n-are încotro să se învîrtească, este închis în propria-i plasă. Căci el însuși zisese: A primit chip de rob, n-a fost ales rob. Deci iarăși întreb: Ce este în chipul Lui Dumnezeu? Răspunde: În firea Lui Dumnezeu. Căci, zice Apostolul, există unii care din fire nu sînt dumnezei (*Gal. 4, 8*). Întreb: ce însemnează „chip de rob luînd” (*Filip 2, 7*). Fără îndoială, desăvîrșirea firii și a stării omenești, precum am zis, ca să fie în asemănarea oamenilor. A zis bine asemănarea oamenilor, nu a trupului, fiindcă este în același trup. Dar fiindcă singur era fără păcat, iar tot omul este în păcat, părea doar în chipul omului. De aceea și profetul zice: „Om este, și cine-L va cunoaște?” (*Ieremia 17, 9*). Om după trup, dar mai presus de om după lucrarea dumnezeiască. Părea om cînd se atîngea de cel leproș, dar mai presus de om Îl vindeca (*Matei 8, 3*). Și cînd îl plîngea pe Lazăr mort (*Ioan 11, 35*), plîngea ca un om; dar era mai presus de om cînd porunca mortului să iasă afară, deși-i erau picioarele legate (*Ioan 11, 44*). Om părea cînd atîrna pe cruce; dar mai presus de om cînd, deschizînd mormintele, învia pe cei morți (*Matei 27, 52*). 8. Să nu se încînte cu veninul lui Apollinarie, fiindcă citim: „Și la înfățișare S-a făcut ca om” (*Filip 2, 7*). Și n-a fost tăgăduit ca om Iisus circumcisul astfel, de vreme ce în alt loc însuși Pavel zice: „Unul este Mijlocitorul între Dumnezeu și oameni; omul Hristos Iisus” (*I Tim. 2, 5*). Acesta este înțelesul obișnuit și folosit în Scriptură, precum citim în Evanghelie: „Am văzut slava Lui, slava Fiului Unul-Născut din Tatăl” (*Ioan 1, 14*). Se

spune Unul-Născut și nu se tăgăduiește că este Fiul Unul-Născut al lui Dumnezeu. Astfel se spune despre El ca om și nu se tăgăduiește că a fost în El desăvîșirea omului. 9. Fiindcă era în chip de rob S-a umilit pînă la moarte, dar era totuși în slava lui Dumnezeu. Cu ce l-a fost, așadar, împotriva robia? Se citește că a fost făcut rob, făcut din Fecioară și întrupat. Căci toată făptura este roabă, cum spune profetul: „Fiindcă toate îți sînt slujitoare, Ție” (Ps. 118, 9). De aceea și Dumnezeu Tatăl zice: „L-am găsit pe David, robul Meu”, „și l-am uns cu untdelemn sfînt. El Îmi va spune: Tatăl meu ești Tu, Dumnezeul mîntuirii mele. Și Eu îl voi socoti prim-născut” (Ps. 87, 24-27). Și în alt loc: „Păzește sufletul meu, căci cuvios sînt” (Ps. 85, 2). Și mai jos, în același psalm: „Dă tăria Ta slugii Tale și mîntuiește pe fiul slujnicei Tale” (Ps. 85, 76). Am adunat cuvinte ale Tatălui și ale Fiului, ca să-i răspundă nu dovezi omenesti, ci rosturi dumnezeiești. 10. În alt loc zice: „În mîinile Tale Îmi dau duhul Meu” (Ps. 30, 6) și „Pus-ai în loc desfăcut picioarele Mele” (Ps. 30, 9) și „La toți vrăjmașii Mei M-am făcut de ocară” (Ps. 30, 12). Și în același psalm: „Arată fața Ta peste robul Tău” (Ps. 30, 17). Și prin Isaia vorbește același Fiu al lui Dumnezeu: „Domnul M-a chemat de la nașterea Mea, din pîntecele maicii Mele Mi-a spus pe nume. Făcut-a din gura Mea sabie ascuțită, ascunsu-M-a la umbra mîinii Sale. Făcut-a din Mine săgeată ascuțită și în tolba Sa de o parte M-a pus. Și Mi-a zis Mie: Tu ești sluga Mea, Israel” (Isaia 49, 3). Căci Fiul lui Dumnezeu se numește și Israel, ca în alt loc: „Iacob sluga Mea și Israel alesul Meu” (Isaia 44, 1). „Singur cu adevărat, nu numai că L-a văzut pe Dumnezeu Tatăl, dar L-a și vestit” (Ioan 1, 18). 11. Și urmează: „În Tine Eu Mă voi preaslăvi. Dar Eu Îmi spuneam: În deșert M-am trudit, în zadar și pentru nimic Mi-am prăpădit puterea Mea. Dar partea ce Mi se cuvine Mie este la Domnul și răsplata Mea la Dumnezeul Meu” (Isaia 49, 34). Și acum zice așa Domnul: „Care M-a zidit din pîntecele maicii Mele ca să strîng la un loc pe Iacob și pe Israel” (Isaia 49, 5). Cine a adunat poporul lui Dumnezeu, dacă nu Hristos? Cine S-a preaslăvit înaintea Domnului? Cine este puterea Lui Dumnezeu? Cel Căruia Tatăl i-a zis: „Mare lucru este să fii sluga Mea” (Isaia 49, 6). Și Căruia i-a zis: „Iată, Te-am pus în testamentul neamului Meu, în lumina popoarelor, ca să fii spre mîntuire pînă la marginile pămîntului” (Isaia 49, 5). Despre El a vorbit și prin gura lui Iezechiel, zicînd: „Voi pune peste ele un singur păstor, care le va paște; voi pune pe robul meu David, el le va paște și el va fi păstorul Meu. Iar Eu, Domnul, le voi fi Dumnezeu, iar robul Meu David va fi prinț între ei” (Iezechiel 34, 23-24). Dar regele David murise de mult și de aceea adevăratul David, cu adevărat umilit, cu adevărat blînd, cu adevărat avînd mîină puternică, Fiul lui Dumnezeu, cu acest nume este vestit. El este amintit și în cartea profetului Zaharia, cînd Dumnezeu Tatăl zice: „Iată Eu trimit pe servul Meu. Numele lui este Răsăritul” (Zah. 3, 8). Oare fiindcă avea veșminte murdare, de aceea Soarele dreptății n-avea strălucirea dumnezeirii Sale? 12. Dar de ce

să fie nevoie de prea multe cuvinte? Oare socotim că este mai neputincioasă robia decît păcatul, decît blestemul, decît ocară, decît slăbiciunile pe care Le-a luat pentru noi, ca să le îndepărteze de noi? Căci S-a făcut toate acestea, ca să le alunge pe toate. Dar acestea nu-L primesc, fiindcă este rob, blestem, păcat, ocară; fiindcă ele spun că El este Cuvîntul și trupul unei singure ființe și zic: Deci fiindcă ne-a răscumpărat, a fost numit rob și a trebuit să fie numit păcat. Dar nu bagă de seamă că aceasta este slava lui Hristos, că a primit robia în trupul Său ca să dăruiască tuturor libertatea și a purtat păcatele noastre ca să ridice păcatul lumii. 13. S-a făcut rob, păcat, blestem, ca tu să încetezi de a mai fi rob păcatului și ca să te scape de blestemul hotărîrii dumnezeiești. Așadar, El a luat asupra-Și blestemul tău: „Blestemat este tot cel spînzurat pe lume” (*Gal. 3, 13*). El a ajuns blestem pe cruce, pentru ca tu să fii binecuvîntat în împărăția lui Dumnezeu. El S-a înjosit, S-a disprețuit și de nimic S-a socotit. El zicea: „În deșert M-am ostenit” (*Isaia 49, 4*). Pentru El a meritat Pavel să spună: „Nu m-am ostenit în deșert” (*Filip 2, 16*), pentru ca să dăruiască slujitorilor Săi roada faptei bune și slava propovăduirii evanghelice, prin care toți să fie achitați de sarcina osteneții. 14. Acestea auzind, așadar, a fost lăsată la jumătatea zilelor sale prepelița, care a strigat să adune ceea ce n-a născut (*Ieremia 17, 11*) și a fost înăbușită de glasul Domnului Iisus, pînă la urmă cîstindu-se cu fuga. Sănătate și gîndește-te la noi, căci și noi ne gîndim la tine.

Scrisoarea a XLVII-a

AMBROZIE CĂTRE SABIN

1. Ți-am trimis o cărticică scrisă mai limpede și mai simplu decît scrisoarea pe care ți-am expediat-o de curînd, pentru ca s-o citești ușor și s-o înțelegi fără piedici. Cartea, care servește și de copie, a fost scrisă din trebuință, nu de simplă formă. Nu dictez totul, mai ales noaptea, cînd nu vreau să fiu împovărat și nesuferit altora. Iar cînd dictez, gîndurile năvălesc oarecum și curg neconținut. 2. Pentru mine însă a căruia grijă este să deosebesc pînă în vîrful unghiei vorbirea bătrînească de cea folosită în chip obișnuit și s-o fixez într-un mers încet, mi se pare mai ușor s-o redau scriind-o cu mîna mea, ca să nu par nici că spun prea multe, nici că ascund ceva, ca să nu mă rușinez cînd scrie altul, ci să știu numai eu, fără vreun martor, să cîntăresc nu numai cu urechile, dar și cu ochii, ceea ce scriu. Căci limba este mai repede decît mîna, precum spune și Scriptura: „Limba mea este trestie de scriitor, care scrie repede” (*Ps. 44, 2*). 3. Dar poate spui că acolo a fost vorba de repezeala celui ce scrie. Trebuie totuși reținut înțelesul că numai iuțeala celui care scrie repede poate să redea vorbele limbii profetice. Și Apostolul Pavel scria cu mîna sa, precum însuși spune: „V-am scris cu mîna mea” (*Gal. 6, 11*), dar el o făcea pentru cin-

stire, nu pentru vreo altă pricină. 4. Totuși, păstrîndu-ți părerea despre cărți, să folosim ca un fel de joc scrisorile, a căror întrebuintare este de așa fel, încît, departe găsindu-ne unul de altul ca loc, ele ne apropie ca simțămînt. În scrisori chipul celor de departe strălucește ca și cum ar fi de față și convorbirea în scris îi unește pe cei despărțiți; în ele ne amestecăm sufletul cu cel al prietenului și împreună gîndurile noastre cu ale lui. 5. Dacă în scrisori, precum mă îndemnîi încurajator, se simte ceva din vechile scripturi, nu numai că sufletele par a se uni prin împlinirea învățăturilor împărătești, dar scrisul ia și forma unei adevărate convorbiri, caracterul de sfadă, pe care-l capătă datorită schimbului de întrebări și răspunsuri, ducînd totuși la unitate și așezînd oarecum față în față pe prieteni, care se hărțuiesc și totodată se îmbrățișează prin astfel de lucrare. 6. Dar de ce să nu luăm exemple de la înaintașii noștri, care în scrisorile lor au turnat credința în mințile popoarelor? Ei au scris la popoare întregi și numeroase, arătînd că sînt cu ele, deși scriau de departe, precum spune Apostolul (*I Cor. 5, 3*) că era departe cu trupul dar de față cu duhul, nu numai cînd scria, dar și cînd judeca. De departe prin scrisoare osîndea și tot prin scrisoare achita. Căci scrisoarea lui Pavel îl aducea pe el însuși, și era forma lui de lucrare. 7. Scrisorile lui nu erau ca ale altora. „Scrisorile lui, zic aceștia, sînt cu greutate și pline de putere, dar înfățișarea trupului este slabă și cuvîntul lui este vrednic de disprețuit” (*II Cor. 10, 10*). Așa era felul Apostolului. Dar așa era scrisoarea lui, fiindcă așa-i era forma învățăturii, cum era ființa lucrării, fiindcă, spunea el, așa cum sîntem cu cuvîntul prin scrisori cînd nu sîntem de față, tot așa sîntem și cu fapta, cînd sîntem de față” (*II Cor. 10, 11*). În scrisori a arătat chipul prezenței sale, iar în lucrare roada și mărturia. Fii sănătos și gîndește-te la noi, ca de obicei, cum și noi ne gîndim la tine.

Scrisoarea a XLVIII-a

AMBROZIE CĂTRE SABIN

1. Mi-ai trimis înapoi cărțile pe care, după ce au fost supuse judecății tale, le voi socoti mai vrednice de a fi citite și de alții. De aceea ți-am trimis altele, nu încîntat de bunăvoința judecății, ci ademenit de adevărul făgăduit de tine și cerut de mine. Dacă este ceva rău în ele vreau ca mai degrabă să fie îndreptat de judecata ta, înainte de a le da drumul în public, de unde nu le mai pot chema înapoi, decît să fie laudat de tine ceea ce este criticat de alții. Te rog astfel să citești ca judecător cărțile pe care le ceri, fiindcă doresc ca nu numai să fie citite de tine cele pe care uneori le trimit în public, dar chiar să treacă prin ascuțișul judecății tale. Nu va fi această judecată ca o lungă așteptare pe bancă, precum s-a spus în vechime. Mai ales că ție îți este ușor să judeci despre scrierile mele. 2. Așadar, am socotit că trebuie să ajung aici datorită chemării tale.

Este bine să deosebești limpede și să cercetezi în adâncime ceea ce urmează să fie îndreptat, pentru ca să nu rămînă în socoteala ta ceea ce s-a putut strecura rău. Nu știi cum, pe lângă ceața neatenției, care uneori mă învăluie și pe mine, pe fiecare îl amăgește scrisul său și nu-i intră în urechi ce spun alții despre el. Precum pe părinți îi desfată copiii chiar urîți, la fel pe scriitor îl măgulesc srierile sale proaste. De aceea apar adesea cărți nereușite, se privește ca bun ceea ce este rău și se rostesc despre aceeași lucrare păreri care se bat cap în cap. Dar la toate cele ce urmează să fie supuse judecății publice nu trebuie să le cîntărim greutatea după judecata noastră, ci mai ales după părerea altora, nedînd atenție la ceea ce se spune cu rea voință. 3. Pleacă-ți, așadar, cu suflet binevoitor urechea și vezi ce se spune în chip viclean, scutură totul, curăță totul, pentru că părerile despre lucrările mele să nu fie lingușiri obișnuite, sau cuvinte de încurajare, ci ele să oglindească credința curată și simplitate în mărturisire. Pune la fiecare cuvînt semnul greutății sale, fără să te înșele cumpăna judecății, pentru ca vrăjmașul să nu cîntărească ceva nedrept în folosul său, ci să-i fie învinse cu ușurință dovezile potrivnice pe care le-a adunat. Este rea cartea care nu se poate apăra fără avocat. Cartea bună vorbește ea însăși, n-are nevoie de vreo călăuză. Iar aceasta a mea nu va pleca de la mine dacă nu va avea încuviințarea ta. Cînd vei spune că, după părerea ta, poate fi publicată, atunci i se va da drumul. 4. Totuși, fiindcă „Împărăția Lui Dumnezeu nu stă în cuvînt, ci în putere” (*I Cor. 4, 20*), dacă vreun cuvînt nu va suna bine, să întrebi puterea mărturisirii. Iar mărturisirea credinței este porunca pe care o avem dată de la mai marii noștri împotriva sabelienilor și a arienilor, aceea că noi cinstim pe Dumnezeu Tatăl, pe Fiul Său cel Unul-Născut și pe Sfîntul Duh, Treimea cea de o ființă, măreție și dumnezeire; aceea că noi ne botezăm în numele Tatălui, al Fiului și al Sfîntului Duh, precum este scris (*Matei 33, 19*), că Fiul, în veșnicie cu Tatăl, S-a întrupat și S-a născut din Duhul Sfînt și din Maria Fecioara, egal după dumnezeire cu Tatăl și în chipul lui Dumnezeu, adică în toată plinătatea dumnezeirii care locuiește în El trupește, precum a zis Apostolul (*Col. 2, 9*), Care înfățișîndu-Se ca om și chip de rob luînd, S-a smerit pe Sine pînă la moarte (*Filip. 2, 7-8*). 5. Aceasta este credința noastră și împotriva lui Fotinus; iar împotriva lui Apolinarie paza ne este îndreptățită; de aceea mărturisim că după cum în înfățișarea Lui Dumnezeu n-a lipsit nimic din ființa și plinătatea dumnezeiască, la fel în acea înfățișare de om nu l-a lipsit nimic, prin care să fie judecat neîmplinit ca om, Celui care de aceea a venit, ca pe tot omul să-l mîntuiască. Nici nu se cădea ca Acela care a împlinit în alții o lucrare desăvîrșită, să rabde ca aceasta să fie în sine nedesăvîrșită. Dacă l-a lipsit ceva, însemnează că și-a răscumpărat totul și dacă n-a răscumpărat totul S-a înșelat, fără îndoială, cînd a spus că de aceea a venit, pentru ca pe tot omul să-l mîntuiască. Dar fiindcă este fără putință ca Dumnezeu să mintă (*Evr. 6, 17*), El nu s-a înșelat. Deci, fiindcă a venit să răscumpere

și să mîntuiască totul, Și-a luat asupra-Și tot ce era legat de împlinirea ome-nească. 6. Aceasta este credința noastră, precum îți amintești. Dacă vorbele fac vreun rău, acest rău să nu-l facă credinței. Căci mintea limpede nu întu-necă înțelesul cuvîntului, ci-l apără de greșeală. 7. Acestea le-am început cu tine și le voi arăta în cărțile mele de scrisori, iar dacă socotești cu cale, o voi număra și pe aceasta între ele, pentru ca scrisorile mele să se recomande prin numele tău iar dragostea noastră, cu ajutorul Lui Dumnezeu, să sporească prin scrisorile tale către mine și prin ale mele către tine. Tu să le citești judecîndu-le și, dacă nu-ți va plăcea ceva, să-mi scrii; fiindcă dragostea adevărată se dove-dește prin adevărul spus limpede. Bătrînilor le este mai ușor să alcătuiască scrisori în graiul zilnic și familiar, și să adauge în ele, dacă a venit împrejura-rea, și cite ceva din Scripturile dumnezeiești. Sănătate, frate și gîndește-te la cel ce te iubește, căci eu tare mult mă gîndesc la tine.

Scrisoarea a XLIX-a

AMBROZIE CĂTRE SABIN

1. Fiindcă și ție ți-a plăcut folosința scrisorilor noastre, în care vorba între cei de departe este ca între cei de față, voi căuta să vorbesc cu tine mai des în scrierile mele și cînd sînt singur. Căci niciodată nu sînt mai puțin singur decît atunci cînd par a fi singur și niciodată mai puțin fără treabă decît cînd sînt fără treabă. În mod liber chem în gînd pe cine vreau și mi-i apropii pe cei la care țin mai mult, sau pe care-i socotesc mai la îndemînă. Nimeni nu se amestecă, nimeni nu se împotrivesc. Atunci sînt mai mult cu tine și-ți vorbesc din Scrip-turi, tăind vorba cînd este prea lungă. 2. Era singură Maria și totuși vorbea cu îngerul (*Luca 1, 28*). Era singură cînd a venit la ea Sfîntul Duh și a umbrît-o puterea Celui Preaînalt. Era singură și a săvîrșit mîntuirea lumii, a zămislit răs-cumpărarea tuturor. Era singur Petru și a cunoscut tainele neamurilor care trebuiau sfințite pe tot pămîntul (*Fapte 10, 10*). Era singur Adam (*Fac. 2, 7*) și n-a înșelat, fiindcă mintea lui era alături de Dumnezeu. Dar după ce i s-a adău-gat femeia n-a mai putut fi alături de poruncile cerești. De aceea el se ascun-dea cînd Dumnezeu Se preumbla prin rai. 3. Și acum Se preumblă prin rai (*Fac. 3, 8*), cînd eu citesc Sfintele Scripturi. Cartea facerii este raiul în care sînt stăpîne puterile patriarhilor. Deuteronomul este raiul în care răsar învățăturile legii. Evanghelia este raiul în care pomul vieții face roade și răspîndește, în toate popoarele, învățătura nădejzii veșnice. 4. Aud așadar: „Iubiți pe vrăjma-șii voștri” (*Matei 5, 44*). Aud: „Lasă toate ale tale și urmează-Mă” (*Matei 19, 21*). Aud: „Celui ce te lovește peste un obraz, întoarce-i și pe celălalt” (*Luca 6, 29*). Dar nu fac aceasta, ci dimpotrivă, nu iubesc pe cel ce mă iubește, nu las ceea ce am, vreau să mă răzbun pentru o injurie primită și să capăt înapoi

ceea ce mi s-a luat. Și cînd Scriptura zice și altceva, anume să dau mai mult decît mi s-a cerut sau mi s-a răpit, atunci văd că fac lucruri împotriva poruncilor Lui Dumnezeu. Deschizînd ochii conștiinței, Îl văd pe Dumnezeu preumblîndu-Se pe lîngă mine. Doresc să mă ascund, să mă acopăr, dar gol sînt pentru Dumnezeu, în fața Căruia toate sînt goale și neacoperite (*Evr. 4, 13*). Roșind, doresc să acopăr faptele mele rușinoase ca și cum mi-aș acoperi părțile trupului. Dar Dumnezeu vede totul. Umbrît de frunze, mi se pare că sînt adăpostit într-o vizuină, mă socotesc ascuns, fiindcă sînt acoperit cu trupul. Era de piele îmbrăcămîntea cu care Adam a fost alungat din rai (*Fac. 3, 23*), neferit de frig, neacoperit în fața rușinii, ci supus ocărilor și osîndei. 5. Cînd sîntem singuri, este limpede că atunci noi ne dăruim Lui Dumnezeu, atunci ne deschidem Lui mintea noastră, atunci scoatem veșmîntul înșelăciunii. Singur era Adam cînd a fost așezat în rai, singur era cînd a fost făcut după chipul Lui Dumnezeu, dar nu era singur cînd a fost izgonit din rai. Singur era Domnul Iisus cînd a răscumpărat lumea (*Ioan 16, 32*), dar nu sol, nici vestitor, ci Însuși Domnul singur a mîntuit poporul Său, deși nu este niciodată singur Cel în care Tatăl este întotdeauna. De aceea și noi să fim singuri, pentru ca Domnul să fie cu noi. Sănătate și gîndește-te la noi fiindcă și noi ne gîndim la tine.

Scrisoarea a L-a

AMBROZIE CĂTRE CHROMATIUS

1. Oare minte Dumnezeu cumva? Nu minte, fiindcă este peste putință ca Dumnezeu să mintă. Dar acest peste putință nu este cumva o slăbiciune? În nici un caz nu. Cum ar fi Atotputernic dacă n-ar putea face ceva? Dar ce-I este peste putință? Nu ceea ce este greu puterii, ci ceea ce este potrivnic făpturii Sale. Deci Îi este peste putință să mintă. Iar acest peste putință nu este slăbiciune, ci putere și măreție. Fiindcă adevărul nu primește minciuna și nici puterea Lui Dumnezeu nu îngăduie greșeala slăbiciunii. De aceea, „Dumnezeu să fie socotit adevărat, iar tot omul mincinos” (*Rom. 3, 4*). 2. Adevărul este întotdeauna același în sine, nu poate să se schimbe și să tăgăduiască. Ceea ce nu este adevărat este minciună. Iar minciuna nu este putere, ci slăbiciune. Adevărul nu se poate nici schimba, fiindcă alcătuirea lui nu primește slăbiciunea. Este peste putință deplinătății Sale să Se micșoreze sau să Se mărească. Slăbiciunea este aceea care se poate mări. De aici se înțelege că neputința este la Dumnezeu cea mai mare putere. Căci ce este mai puternic decît a nu cunoaște neputința? 3. Totuși, ceea ce este pentru oameni puternic pentru Dumnezeu este ceva slab și ceea ce este pentru oameni înțelepciune, pentru Dumnezeu este nebunie (*I Cor. 1, 25*). Dar una este crucea și alta dumnezeirea. Iar dacă slăbiciunea Lui este putere, cum poate fi puterea slabă? Să fie deci de la sine

înțeles pentru noi că Dumnezeu nu minte. 4. După legea lui Dumnezeu (*Deut. 18, 10*), în Israel nu era prezicător sau ghicitor. În acest chip deci Valaam spune că a fost oprit de prezicerea Lui Dumnezeu să meargă să blesteme pe poporul lui Israel. Pe drum l-a întâmpinat îngerul Domnului, stînd în calea asinei care-l ducea în spate (*Num. 22, 31*) și i-a spus să meargă și să arate ceea ce a auzit. Dacă nu este prezicător în Israel, de unde este pentru acesta prezicerea Lui Dumnezeu care i-a arătat viitorul? Dacă vorbea în el prezicerea Lui Dumnezeu de unde primise harul dumnezeiesc? 5. Să nu te miri că i s-a insuflat de către Dumnezeu prezicătorului ce să vorbească, de vreme ce citești în Evanghelie că și mai-marele sinagogii, unul din prigonitorii Lui Hristos a proorocit că un singur om trebuie să moară pentru popor (*Ioan 11, 50*). În aceasta nu este meritul prezicerii, ci mărturisirea adevărului, arătat chiar de potrivnici, pentru ca necredința lor să fie dată pe față de glasurile ghicitorilor lor. De aceea acel Avraam din Chaldeea a fost primit în credință, pentru ca să treacă sub tăcere superstiția chaldeenilor. Așadar, prezicerea nu este meritul celui ce o rostește, ci este harul Lui Dumnezeu, Care-i descoperă adevărul. 6. Dar ce ocară și-a atras Valaam (*Num. 22, 12*), decît aceea că una vorbea și alta pune la cale? Dumnezeu caută vas curat, nu pătat de zoaie și de murdărie. Valaam era ispitit, nu încercat; căci era plin de înșelăciune și viclenie. La început, cînd chibzuia dacă trebuie să mergă la acel popor al deșertăciunii și era oprit, s-a dezvinovățit. Dar după aceea, fiindu-i trimiși soli mai de vază, atras de făgăduieli mai mari și de daruri mai multe (*Num. 22, 19*), el, care trebuia să nu meargă mai departe, a socotit că iar trebuie să chibzuiască, de parcă Dumnezeu putea fi înduplecat prin bani sau altfel de daruri. 7. Răspunsul a fost ca pentru un lacom, nu ca pentru cel ce voia să știe adevărul. A mers mai departe, i-a ieșit înainte îngerul (*Num. 22, 24*). în strîmtoarea drumului, s-a arătat asinei, nu s-a arătat ghicitorului. Aceleia i s-a arătat, pe acesta l-a oprit. Totuși, pentru ca pînă la urmă să cunoască și acesta adevărul, i-a deschis ochii. El a văzut, dar cu toate acestea n-a crezut în prezicerea făcută limpede; și cel ce trebuia să-și creadă ochilor a răspuns cuvinte încurcate și fără înțeles limpede. 8. Atunci Domnul mîniat i-a zis prin înger: „Du-te, dar să grăiești ceea ce-ți voi spune Eu” (*Num. 22, 35*), adică nu ceea ce vrei, ci ceea ce ești silit să spui. Vei da cuvintelor Mele glas precum răsnetul unei unelte de cîntat. Eu sînt cel care vorbește, nu tu, care faci să răsune ceea ce auzi, dar nu ceea ce nu înțelegi. Nu vei avea nici un folos mergînd mai departe, fiindcă te vei întoarce fără să ți se plătească vreun ban, fără să ți se arate vreo mulțumire. Și pînă la urmă el a zis: „Cum să-l blestem pe cel ce nu-l blestemă Dumnezeu?” (*Num. 23, 8*), ca să arate că binecuvîntarea poporului evreu nu este în voia lui, ci în harul Lui Dumnezeu. 9. „De pe vîrfurile muntelui, a zis Valaam, mă uit la el” (*Num. 23, 9*). Fiindcă nu pot cuprinde cu ochii acest popor, care va locui singur, așezîndu-și hotarele nu prin stăpînirea locurilor, ci prin întemeierea

puterii, crescînd în vecii vecilor numai prin bunele sale obiceiuri. Ce-și va adăuga de la alte neamuri el, care depășește prin înălțimea dreptății sale tovărășia popoarelor vecine? Cine-i va opri așezarea neamului? Vedem trupurile acestor oameni răsărite și crescute din semințe omenești, dar sufletele lor au izbucnit din răsadnițe mari și minunate. 10. „Să moară sufletul Meu în sufletele lor” (*Num. 23, 10*), să moară această viață trupească, pentru ca sufletele celor drepti să capete harul acelei vieți veșnice. În aceasta se va descoperi atunci măreția legămîntului ceresc și a Sfîntului Botez, prin a căror lucrare oamenii sînt izbăviți de vechea osîndă și de lucrarea celor nedrepți, pentru ca prin viața cea nouă, ajungînd în tovărășia celor drepti, să se înalțe și la bunele obiceiuri ale acestora. Ce e de mirare pentru oameni dacă ei mor păcatului ca să trăiască Lui Dumnezeu? 11. Auzind acestea Balac, s-a mîniat zicînd: Te-am adus pentru blestem și tu binecuvintezi? A răspuns: Rabd defăimare pentru ceea ce nu știu. Căci nu spun nimic de la mine, ci, ca un chimval răsunător, rostesc cuvintele altuia. Dus în altă parte, ca să blesteme, el dimpotrivă binecuvînta zicînd: „Nu este în Iacob nici chin, nici durere” (*Num. 23, 21*). Domnul îl ocrotește. Și mai departe poruncește să se pregătească șapte jertfelnice cu animalele de jertfă. A trebuit să plece cu el în alt loc, fiindcă socotea că, prin slăbiciunea minții și prin schimbarea hotărîrii, va putea să-l îndepărteze de voința Lui Dumnezeu. Dar el însuși ieșindu-și din minte, una spunea și alta dorea. 12. „Cît de frumoase sînt sălașurile tale, Iacobe”, a zis Valaam, „și oastea evreilor!”. „Corturile tale se desfășoară ca niște văi cu umbră, ca niște grădini pe lîngă rîuri, ca niște cedri pe lîngă ape” (*Num. 24, 5*). Va ieși un om din Iacob și va stăpîni multe neamuri și domnia lui se va înalța și se va întinde pînă în Egipt. „Cei ce-l binecuvintează vor fi binecuvîntați, iar cei ce-l blestemă vor fi blestemați” (*Num. 24, 9*). Despre cine este vorba, așadar, dacă nu despre poporul Lui Hristos? Îl binecuvintează Dumnezeu pe Acela în ale cărui mădulare coboară Cuvîntul Lui Dumnezeu, pînă la despărțitura dintre suflet, încheieturi și măduvă (*Evr. 4, 12*). În aceasta ar fi avut Valaam harul Domnului dacă ar fi făcut aceasta din părerea și din hotărîrea simțămîntului său. Dar fiindcă mintea cea rea îi este supusă socotelilor sale și ascunzișurile sufletului îi sînt date pe față pînă la sfîrșit; de aceea sufletul i se deschide pentru vicleșugurile următoare. 13. Astfel că el își găsește și răsplata răutății sale. Văzînd că, ieșit din minte, nu putea să blesteme, l-a sfătuit pe rege zicînd: Acelea sînt prezicerile celor pe care le-a poruncit Dumnezeu; primește sfatul față cu prezicerile lui Dumnezeu. Poporul acesta este drept, are ocrotirea lui Dumnezeu, fiindcă nu s-a încrezut în ghicitori și vrăjitorie, ci numai în Dumnezeu Cel veșnic. De aceea este mai presus decît toate celelalte popoare prin credință. Uneori, totuși, și mințile credincioase alunecă în ademenirile trupului și în amăgirea frumuseții. Ai femei multe, cele mai multe foarte frumoase. Iar partea bărbătească de nimic nu este biruită mai mult decît de frumusețea femeiască; mai ales

ardoarea inimii se aprinde din convorbiri repetate și se mistuie ca o făclie. Iar dacă simte nădejdea biruinței cu greu își mai poate stăpîni dorința. Să facă, așadar, femeile tale undițe din glasurile lor și să nu fie greoaie la primele lor adunări, ci să se facă ușoare la vedere și plăcute la vorbe, să dea tîrcoale, să le înconjoare toată armata și să atragă cu iscusință pe acești bărbați, astfel încît să nu li se dăruiască dacă ei nu vor fi arătat în tovărășia sacrilegiului credința dragostei mutuale. Căci așa vor putea ieși de sub oblăduirea cerească, dacă ei înșiși prin sacrilegiu se vor îndepărta de Domnul Dumnezeu lor. 14. Așadar, nu este drept Valaam, ci sfătuitor întru desfrînare și nelegiuire, precum în chip limpede este scris în Apocalipsa evanghelistului Ioan, cînd Domnul Iisus zice către îngerul Bisericii din Pergam: „Ai acolo pe unii care țin în învățatura lui Valaam, cel care învăța pe Balac să pună piatră de poticneală înaintea fiilor lui Israel, ca să mănînce carne jertfită idolilor și să se dea desfrînării. Astfel ai și tu de cei care de asemenea țin în învățatura nicolaiților” (*Apoc. 2, 14*). De acolo se pare că a izvorît nelegiuirea maniheilor, care amestecă și împreună idolatria cu desfrînarea. 15. Așadar, nici Dumnezeu nu este nedrept, nici învățatura Lui schimbătoare, căci i-a descoperit gîndurile și ascunzișurile inimii și de aceea nu l-a încercat ca pe ceva dumnezeiesc, nici nu l-a ales ca profet. Și de aceea în măreția descoperirilor harul atîtor preziceri a trebuit să fie schimbat. Dar sufletul plin de viclenie a spus cuvinte, n-a arătat credință, dorind să schimbe prin chibzuire viitorul pe care-l vestise. Și fiindcă nu putea să înșele prevestirile, ticluia planuri înșelătoare, prin care poporul lesne încrezător al iudeilor a fost încercat, dar nu biruit. Căci prin dreptatea unui singur preot a fost dejucat tot planul nelegiuitului om (*Num. 25, 11*). Într-un chip cu mult mai minunat decît ar fi putut fi înșelată, armata părinților evrei s-a putut libera printr-un singur om. 16. Acest mic dar am trimis sfintei tale minți, fiindcă vrei să-ți scriu ceva din tălmăcirile vechilor scriitori. Eu însă mi-am propus să compun scrisori în rostire familiară, care să aibă oarecum mireasma datinii străbune. Și dacă-ți vor plăcea și la gust, nu mă voi sfii să-ți trimit și alte scrisori la fel. Căci mi se pare mai bine să mă recreez vorbind cu tine în grai bătrînesc despre cele cerești, ceea ce în grecește se spune ἀδολεσχεῖν. Ἐξήλθεν ἄρ Ἰσαὰκ εἰς τὸ πεδῖον ἀδολεσχεῖν, pe cînd Rebeca venea la el văzînd cu ochii sufletului tainele viitoare Biserici. Vreau, îți spun, ca mai de grabă să mă recreez vorbind cu tine în grai bătrînesc, dar așa încît să nu par a fi părăsit meșteșugul scrisului, decît să dau ațîțătorilor la rău ceva nepotrivit nici cu dorințele, nici cu puterile mele. Sănătate și gîndește-te la noi, căci și noi ne gîndim la tine.

Scrisoarea a LI-a

EPISCOPUL AMBROZIE CĂTRE
PREAUGUSTUL ÎMPĂRAT TEODOSIE

1. Îmi este plăcută amintirea vechii prietenii și nu uit harul binefacerilor pe care le-ai împărtășit cu cea mai mare dăruire altora prin desele mele mijlociri. Din aceasta se poate înțelege că nu din simțămînt dușmănos ne-am ferit de venirea ta, care era altădată atît de dorită de mine. Dar voi arăta pe scurt de ce am făcut aceasta. 2. Am văzut că numai mie mi-a fost răpit dreptul de a lua parte și de a vorbi în adunarea de la palat, fiindcă te-ai supărat că au ajuns pînă la mine unele știri în legătură cu cele hotărîte în consistoriul tău. Am fost lipsit de lucrări de obște, cu toate că Domnul Iisus zice: „Nu este nimic ascuns care să nu se dea pe față” (*Luca 8, 17*). Cu sfiala cu care am putut, m-am supus voinței imperiale și m-am îngrijit să n-ai vreo pricină de supărare prin faptul că aș afla eu ceva din hotărîrile imperiale. Cînd voi fi de față, sau nu voi asculta, de teama tuturor, și mă voi face că nu văd nimic, sau voi asculta, dar în așa fel încît urechile să-mi fie deschise, iar gura închisă, pentru ca să nu pot spune cele auzite, ca să nu-i aduc în și mai mare primejdie pe cei bănuîți de trădare. 3. Așadar, ce era să fac? Să nu aud? Dar nu-mi puteam astupa urechile cu ceară, ca-n poveștile vechi. Să trădez? Dar trebuia ca de ceea ce mă temeam la judecata ta să mă feresc în cuvintele mele, pentru ca să nu se săvîrșească vreo cruzime. Să tac? Dar, ceea ce este mai nevrednic decît orice, mi se lega conștiința, mi se răpea glasul. Și aceea unde? Dar dacă preotul nu va vorbi celui rătăcit, acesta va muri în greșala sa, iar preotul va fi vinovat că nu l-a ajutat pe cel rătăcit (*Iezechiel 3, 19*). 4. Ascultă, auguste împărate! N-aș putea spune că n-ai rîvna credinței. Cred că te temi de Dumnezeu. Dar ai o fire năvalnică pe care, dacă vrea cineva să ți-o potolească, repede o întorci spre milă, iar dacă ți-o ațîță, te întăriți și mai rău, încît greu te poți domoli. O, dacă nimeni nu te îmblînzește măcar să nu te aprindă nimeni! Eu te las așa cum ești: tu însuți îți poți înfrîna și învinge năvala firii prin rîvna evlaviei. 5. Am socotit că e mai bine să arăt pe ascuns cugetului tău această fire a ta, decît să ți-o ațîț cumva, în mod public, prin faptele mele. Am socotit că e mai bine să lipsească slujbei mele ceva, decît umilinței, ca să caute mai de grabă alții în mine autoritatea de preot, decît să dorești tu în mine cinstirea cu atîta dragoste, pentru ca, firea fiind înfrîntă, să rămînă întreagă putința de a alege planul cel mai bun. Am spus într-adevăr că sînt rău bolnav și că nu pot fi vindecat decît de oameni mai potoliți. Totuși, aș fi vrut ca mai degrabă să mor, decît să n-aștept două sau trei zile venirea ta. Dar n-aveam ce face. 6. S-a petrecut în orașul Tesalonic un fapt nemaipomenit, pentru care n-am putut mijloci să nu

se petreacă, dar am spus mai dinainte că va fi groaznic, și de atâtea ori ți-am atras luarea aminte să-l împiedici. Și acest fapt, pe care tu însuși l-ai socotit grav, dar asupra căruia ai revenit prea târziu, eu nu-l mai puteam arăta mai mic decât a fost. De îndată ce s-a auzit despre el, s-a adunat sinodul datorită sosirii episcopilor galli. Toți au suspinat, nimeni n-a primit știrea nepăsător; nu exista iertare a fapei tale în legătura cu Ambrosius și s-ar fi exagerat și mai mult vina ei împotriva mea, dacă n-ar fi spus nimeni că va fi nevoie de reunirea cu Dumnezeu nostru. 7. Oare-ți este rușine, împărate, să faci ceea ce a făcut regele profet David, întemeietorul familiei lui Hristos după trup? Lui i s-a spus că bogatul care avea cele mai multe turme a răpit și a ucis singura oaie a săracului la sosirea oaspetelui. Și aflând că este mustrat de fapta lui, a zis: „Am păcătuit înaintea Domnului” (*II Regi 12, 13*). Rabdă, așadar, împărate, dacă și ție ți se va spune: Tu însuși ai făcut ceea ce s-a spus regelui David de către profet. Căci dacă vei asculta aceasta cu grijă și vei spune: „Am păcătuit înaintea Domnului”, dacă vei spune aceste cuvinte regale și profetice: „Veniți să ne închinăm și să cădem înaintea Lui și să plîngem înaintea Domnului nostru care ne-a făcut” (*Ps. 94, 6*), ți se va spune: „Fiindcă te căiești, Domnul îți iartă păcatul tău și nu vei muri” (*II Regi 12, 13*). 8. De asemenea, când David a poruncit să fie numărat poporul, a zis către Domnul: „Greu am păcătuit eu, făcînd așa, și acum mă rog înaintea Ta, Doamne, iartă păcatul robului Tău, căci m-am purtat peste măsură de nebunește” (*II Regi 24, 10*). Și iarăși a fost trimis la el profetul Natan, care i-a arătat trei pedepse, din care să aleagă una, pe care o va vrea: sau foamete în țară timp de trei ani, sau fuga din fața dușmanilor timp de trei luni, sau moarte în țară timp de trei zile. Și a răspuns David: „Tare grele sînt aceste trei condiții; dar să cad mai bine în mîna Domnului, căci mila Lui este mare; numai în mîinile oamenilor să nu cad” (*II Regi 14, 24*). Vina era că a voit să știe numărul întregului popor care era cu el, știință care Îi era rezervată numai lui Dumnezeu. 9. Și cînd, spune Scriptura, a început moartea în popor și a văzut David că îngerul Domnului în prima zi pînă la ora prînzului a lovit atît popor, a zis David: „Eu am păcătuit, că m-am făcut păstor rău; dar această turmă ce a făcut? Să fie mîna Ta împotriva mea și împotriva casei tatălui meu” (*II Regi 24, 17*). Domnului i-a părut rău și a poruncit îngerului să cruțe poporul, iar David să ridice altar de jertfă. Atunci jertfele erau pentru nelegiuiri, dar acum ele sînt pentru pocăință. Prin acea umilință a regelui, Dumnezeu a devenit mai îngăduitor. Căci nu este de mirare că omul greșește; vinovat este că nu recunoaște că a greșit și nu se umilește în fața lui Dumnezeu. 10. Dreptul Iov, și el puternic în vremea sa, zice: „Păcatul meu nu l-am ascuns, ci l-am vestit în fața întregului popor” (*Iov 31, 33-34*). Chiar înfricoșătorului rege Saul i-a zis Ionatan, fiul său: „Nu păcătui împotriva servului tău David” (*I Regi 19, 4*) și: „De ce păcătuiești împotriva singelui nevinovat? De ce vrei să ucizi fără pricină pe David?” (*I Regi 19, 5*). Fiindcă regele păcătuia, dacă ucidea pe un nevi-

novat. Iar David, după ce a ajuns rege, cînd a auzit că Abner, fără să fie vinovat, a fost ucis de Ioab, comandantul miliției sale, a zis: „Nevinovat sînt eu și regatul meu în veac înaintea Domnului de sîngele lui Abner, fiul lui Mer” (*II Regi 3, 28*) și a postit de durere. 11. Am scris acestea nu ca să te supăr, ci ca să te înduplece pildele regilor să ridici acest păcat din împărăția ta. Și-l vei ridica umilindu-ți sufletul în fața lui Dumnezeu. Om ești și ți-a venit ispita; birui - o. Păcatul nu se șterge decît cu lacrimi și pocăință. Nu îngerul, și nici arhanghelul, ci Domnul Însuși este cel ce poate să spună: „Eu sînt cu voi” (*Matei 28, 20*). Dacă am păcătuit, nu ne iartă decît pocăindu-ne. 12. Te sfătuiesc, te îndemn, te rog să iei aminte, fiindcă este dureros pentru mine să constat că tu, care erai pildă de nemaivăzută evlavie, culme a blîndeții, și nu răbdai să fie în primejdie cei nevinovați, să nu-ți pese acum că au pierit ațiția nevinovați. Chiar dacă ai fost biruitor în lupte și vrednic de laudă față de alții, totuși, prețul cel mai mare al faptelor tale a fost întotdeauna evlavia. De aceasta te-a pizmuit diavolul, fiindcă erai foarte evlavios. Biruie-l, cît timp ai cu ce să-l poți birui. Nu adăuga la păcatul tău un alt păcat, nu săvîrși fapte pentru care alții au fost osîndiți cumplit că le-au săvîrșit. 13. Eu, desigur, sînt în toate celelalte dator evlaviei tale, față de care n-aș putea fi nerecunoscător, evlavie pe care o puneam mai presus de mulți împărați, o socoteam potrivită numai unuia singur, eu, zic, n-am împotriva ta nici o pricină de îndărătnicie, ci de teamă: nu îndrăznesc să fac dumnezeiasca slujbă dacă voiești să fii de față. Nu cumva ceea ce nu este îngăduit față de sîngele unui singur nevinovat este îngăduit față de sîngele multora? Nu sînt de părere. 14. Scriu cu mîna mea, pentru ca singur să citești. Domnul să mă izbăvească de toate necazurile, fiindcă nu de un om, și nici prin oameni, ci pe față am văzut că mi s-a interzis. Neliniștit fiind, chiar în noaptea în care mă pregăteam să plec, am visat că am venit la biserică; dar nu mi s-a îngăduit să fac slujba. Trec peste altele, m-am ferit cum am putut, dar, după părerea mea, am făcut-o cu dragoste față de tine. Să dea Domnul ca toate să treacă în liniște. În multe feluri ne vestește Dumnezeu; El vrea ca noi să înțelegem prin semne cerești, prin învățăturile profeților, prin vederea celor păcătoși. Să-L rugăm să alunge tulburările, să vă păzească pacea vouă celor ce porunciți, să păstreze credința și liniștea Bisericii, căruia îi este de folos să fie evlavioși creștinii și împărații. 15. Vrei să fii încercat Lui Dumnezeu. Vreme este pentru orice lucru (*Ecc. 3, 3*), precum este scris: „Este timpul să lucrezi, Doamne” (*Ps. 118, 126*) și „Către Tine, Doamne, la timp bineplăcut” (*Ps. 68, 14*). Atunci, cînd vei primi puterea de a aduce jertfă, atunci să fie primită lui Dumnezeu jertfa ta. Oare nu m-ar desfăta să am dragostea împăratului, să lucrez după voia ta, dacă pricina ar sta deschisă? Și simpla rugăciune este o jertfă. Aceasta aduce iertare, pe cînd cealaltă este ocară; pentru că aceasta aduce umilința, pe cînd cealaltă aduce dispreț. Glasul Domnului spune că este mai bine să I se îndeplinească poruncile, decît să I se aducă jertfă. Aceasta

strigă Dumnezeu, aceasta vestește Moise către popor și predică Pavel către popoare. Aceasta să faci și să înțelegi la vreme, să faci mai mult: „Milă voiesc, nu jertfă” (*Matei 9, 13*) – zice Domnul. De ce n-ar fi mai creștini cei care-și osîndesc păcatul, decît cei ce socotesc să se apere de el? Cel drept la începutul rugăciunii sale se osîndește (*Pilde 18, 17*). Cel ce se osîndește cînd a păcătuit este drept, nu cel ce se laudă. 16. O, de m-aș fi încrezut mai degrabă în mine, împărate, decît în obiceiul tău! Socotesc că repede ierți, repede revii, cum ai făcut adesea. Și tu te-ai întrecut și eu m-am ferit de ceea ce nu trebuia să mă păzesc. Dar să aducem mulțumiri Domnului, Care vrea să ierte pe robii Săi ca să nu-i piardă! Acest lucru mie îmi este obștesc cu profeții, iar ție îți va fi obștesc cu sfinții. 17. Oare să nu țin eu la tatăl lui Gratian mai mult decît la ochii mei? Sînt datoare să arate bunăvoință și celelalte odrasle sfinte ale tale. Numele drag mie l-am pus înaintea tuturor celor iubiți de mine cu aceiași dragoste. Iubesc, am grijă, urmez rugăciunilor. De crezi, urmează; de crezi, zic, iartă ceea ce-ți spun. De nu crezi, iartă că în ceea ce fac îl pun mai presus pe Dumnezeu. Preafericit și înfloritor, să te bucuri de veșnică tihnă, împărate auguste, cu sfintele tale odrasle.

Scrisoarea a LII-a

AMBROZIE CĂTRE TITIANUS

1. Ți-a venit victoria meritată, pe care ai dobîndit-o în chip sigur, fără amărăciunea rugăminților. Rufinus, din căpetenie a serviciilor palatului, a ajuns prefect la pretura consulatului, căpătînd astfel mare putere, fără să-ți mai aducă ție necazuri, fiindcă este prefect al altui serviciu. Mă bucur și pentru el, ca prieten, fiindcă mărindu-i-se cinstirea a scăpat de unele necazuri, dar și pentru tine, ca fiu sufletesc, fiindcă ai scăpat de cel pe care-l socoteai judecător prea aspru. Încît, dacă vei termina cu bătaia de cap legată de nepoata ta, va fi aceasta o urmare a evlaviei, nu a firii tale. 2. De aceea să fii mai repede hotărît în cele ale căror nădejdi și roade sînt mai mari. Nădejdi, fiindcă tatăl nepoatei tale, care punea mare preț pe hotărîrea aceluia, încă n-are ceea ce nădăjduiește de la cel care se îngrijește de altele, nu-i pasă de cele trecute, mai ales pentru că nu mai este în slujba pe care o avea atunci, iar acesta are în vedere meritul ocupației sale, nu hotărîrea apărătorului. Și este mai plăcută roadă să ți se atribuie harul hotărîrii ție, care ai fi putut să-l disprețuiești și nu l-ai disprețuit, așteptînd evlavia datorată, nu imboldul supărării. Sănătate și, ca fiu, iubește-ne, fiindcă și noi, ca părinți, te iubim.

Scrisoarea a LIII-a

AMBROZIE CĂTRE ÎMPĂRATUL THEODOSIE

1. Cuvîntul Clemenței Tale mi-a întrerupt tăcerea; căci în împrejurări atît de triste gîndeam că nimic n-am mai bun de făcut, decît, dacă se poate, să stau retras. Dar fiindcă, în surghiun chiar, nu puteam ieși din preoție, mă ascundeam în tăcere. 2. Simt o durere amară, îți mărturisesc, nu numai pentru că augustul Valentinian a decedat la o vîrstă pretimpurie, dar și pentru că, fiind crescut în credință și în grija ta, căpătase o atît de mare supunere față de Dumnezeu nostru și un astfel de simțămînt față de mine, încît, deși înainte mă prigonea, acum mă socotea ca pe un părinte. Spun acestea nu pentru că vreau să amintesc de vechea lui purtare, ci pentru ca să arăt cît se schimbase. Purtarea dinainte era străină de el, cea de acum era a lui, fiindcă a fost atît de mult înrîurit de tine încît a ieșit de sub învățăturile mamei sale. El voia să fie crescut mai degrabă de mine, el mă privea ca pe un tată grijuliu, el, cînd i s-a anunțat că vin eu, mă aștepta cu nerăbdare. Iar în acele zile de durere publică, deși avea în Gallia preoți precuvioși și de cel mai înalt rang, a găsit de cuviință să scrie totuși că vrea să primească de la mine Taina Botezului, dovedind astfel că mă prețuiește, dacă nu din judecată, în mod sigur din dragoste. 3. Așadar, pe acesta să nu-l simt eu în adîncul ființei mele, să nu-l îmbrățișez în tainele minții și în cutele cele mai adînci ale sufletului meu? Pe acesta să-l simt eu mort? Nu mort, ci răpit mie. Aduceam mulțumiri lui Dumnezeu că se apropiase atît de mult de mine, că se schimbase atît de mult încît parcă dobîndise purtarea unui bătrîn, mulțumiri și față de Clemența Ta, fiindcă l-ai dat numai domniei, ci, ceea ce este și mai mult, l-ai format în credința și învățăturile evlaviei tale. Să nu fiu îndurerat, așadar, că acesta a fost răpit de moartea năpraznică în floarea vîrstei înainte de a dobîndi harul tainelor pe care le-a dorit? Mi-ai răcorit sufletul că tu însuși ai binevoit să duci mărturia durerii mele. Pe tine, împărate, te iau judecător al simțămintelor mele, pe tine tălmaci al gîndurilor mele. 4. Dar va mai fi și altădată timp de plîns, acum trebuie să ne îngrijim de înmormîntarea lui, așa cum ai scris și Clemența Ta. Dacă a murit nebotezat, acum las la o parte ceea ce am știut. Este aici un cavou mare și foarte frumos, de marmoră porfirie și foarte potrivit pentru asemenea întrebuintare; căci și Maximian, tovarășul lui Dioclețian, a fost înhumat la fel. Sînt și bucăți de tablă tot de culoare porfirie, foarte prețioase din care să fie făcut capacul mormîntului în care urmează să fie închise rămășițele pămîntești ale împăratului. 5. Acesta a fost pregătît, dar se aștepta porunca scrisă a Clemenței Tale. Prin scrisoarea ta au fost întărite sufletește și fiicele tale cuvioase, surorile fiului tău Valentinian, care sînt atît de îndurerate și care erau și foarte neliniștite că de mult timp nu li se mai scrisese nimic. Dar cu toate că știrile de la Tine le-au fost spre mare mîngîiere, totuși pînă ce se va face înmormîntarea ele nu se cruță de

loc. Li se pare că înmormîntarea fratelui lor se săvîrșește zilnic. În plîns neîntrerupt și-n mare durere de cîte ori se duc acolo se întorc aproape leșinate. Să se ia, așadar, măsuri și pentru ca scumpele rămășițe să fie înmormîntate mai repede, ca să nu se descompună din cauza căldurii, fiindcă vara încă nu a trecut. 6. Porunca ta o păstrez și o încredințez Domnului. Domnul să te iubească, precum și tu iubești pe slujitorii Domnului!

Scrisoarea a LIV-a

AMBROZIE CĂTRE EUSEBIU

1. Slujbașul prefecturii, care a dat peste un necaz din pricina lucrărilor din portul Ostia, se găsește acum pe corabie în port. A venit la timp. Căci, de-ndată ce am primit scrisoarea ta, l-am văzut pe prefect, l-am rugat, l-a iertat și a poruncit să se retragă scrisoarea pe care o dictase pentru vînzarea la mezat a averii slujbașului. Dacă venea mai tîrziu nimeni nu-i dovedea mai bine că este fără rost acel plan de a reface portul decît acesta, care s-ar fi împotmolit acolo dacă nu te-ar fi avut pe tine cîrmaci, și altfel n-ar fi putut ieși de acolo decît gol. 2. Micul Faustinus e bolnav de tuse. A venit la cuvioasa soră pentru vindecare și a venit fără să fie chemat, deși se pricepe mai bine să se vindece de stomac. Mă socotește pe mine medic și așteaptă masa de prînz! Se îngrijește astfel de două ori pe zi și începe să se înzdrăvenească. Dar cită vreme din prea mare dragoste ei doresc să-l oprească de la mîncare, el tușește mai mult din pricina stomacului. Și se îmbolnăvește și mai tare dacă nu se întoarce la medicamentele sale. Sănătate și gîndește-te la noi, căci și noi ne gîndim la tine.

Scrisoarea a LV-a

AMBROZIE CĂTRE EUSEBIU

1. Ție ți-au fost redați cei doi Faustini, iar nouă ne-au rămas cei doi Ambrozii. Tu ai ceea ce este cel dintîi lucru la un tată și cel mai plăcut la un fiu mai mic. Fiindcă deții culmea virtuții și harul umilinței, iar noi ceea ce este la mijloc între tată și fiul mai tînăr. Cu tine este totalitatea întregii case și urmarea nesfîrșită a numelui moștenit; la noi este mijlocia simplă, care pornește de la cel mai de sus și se oprește la cel mai din urmă. Cu tine este, așadar, tihna fiecărui dintre noi, care, în vreme ce ni se revarsă pe rînd, înlătură orice grijă sufletească. Cu tine este cel ce prin viața și faptele lui și printr-un astfel de urmaș găsește har la Domnul nostru. Cu tine este cel ce în timpul potopului acestei lumi a hrănit porumbelul duhovnicesc ca să-i aducă roadele păcii și ramura de măsline a curăției (*Fac. 8, 11*). Cu tine este cel ce a ridicat lui Dumnezeu altar, cel care L-a binecuvîntat și pe el și pe fiii săi, Dumnezeu zicînd: „Creșteți și vă înmulțiți” (*Fac. 9, 9*), cel cu care a așezat legămîntul păcii Sale,

ca să fie lui și fiilor lui, din neam în neam, spre veșnică folosință (*Fac. 8, 9–16*). 2. Ai, așadar, moștenitor al binecuvîntării dumnezeiești, tovarăș al harului, părtaș al dreptății. Dar vezi, te rog, ca nu cumva acest Nou Noe al nostru, bun muncitor al pămîntului și săditor de vie cu rod îmbelșugat, cînd se va îmbăta de paharul dragostei și al harului, ca și cum ar fi amețit ca de vin, să se dedea unei odihne prea îndelungate și, dacă din împlinire va adormi, să-l trezească dorul de Sem al nostru. 3. Este și Iafet acolo, mai tînăr decît frații săi, care să-și înconjoare tatăl cu respectul și dragostea sa, pe care tatăl să-l vadă și în somn (*Fac. 9, 25*), și să nu-l scoată niciodată din inima sa, să-l aibă întotdeauna în privirea și dragostea sa, și trezindu-se să înțeleagă ce i-a făcut fiul său mai mic. Acest nume însemnează lățime, întindere, pentru că dragostea față de el s-a întins în vorbele și în faptele sale. Pentru aceea L-a binecuvîntat pe el Domnul, pentru că el însuși, întorcîndu-se la el în Bononia, l-a înfășurat pe tatăl său (*Fac. 9, 26*) în vâlul curat al dragostei și a dăruit evlaviei cinstea despre care vorbește și tatăl: „Să-l înmulțească Dumnezeu pe Iafet în casele lui Sem” (*Fac. 9, 27*). De aceea și în numărul urmașilor el este pus și așezat în binecuvîntare mai înaintea fratelui mai mare (*Fac. 10, 1*). Este pus mai presus în onoarea numelui, este așezat în dreptul de mai mare în vîrstă și în cinstire datorită nașterii. 4. Iar Sem însemnează nume. Și bine zice aici Ambrozie al nostru nume bun, în casele căruia să se înmulțească Iafet. Fiindcă „un nume bun este mai de preț decît bogăția” (*Pilde 22, 1*). Să fie, așadar, acesta binecuvîntat și cinstea lui mai prețioasă decît argintul și decît aurul, să fie în partea lui sămînța lui Avraam, să fie toată binecuvîntarea în urmașii și în toată familia bărbatului drept. Nimeni să nu fie blestemat, ci toți să fie binecuvîntați. Căci binecuvîntat este rodul Sarei. 5. Te salută cei doi Ambrozii, te salută preaiubitul Parthenius, te salută Valentinianus cel pregătit pentru umilință, ceea ce în ebraică se spune Chanaan, ca și rob al fratelui său, căruia i s-a supus și prin numele său. Și de aceea este ca și gigantul Nimrod cu nume dublu, vînător strălucit pe pămînt, despre care s-a spus: „Ca viteazul Nimrod, vînător în fața lui Dumnezeu” (*Fac. 10, 9*). Căci țaran înapoiat ca deșteptăciune, este cu puteri cu totul deosebite. Pe cei pe care nu-i poate ajunge prin deșteptăciune îi întrece prin puteri, încît pare că poartă cu sine stîncile comacine, iar ca înfățișare și chip seamănă cu un taur. Supărat dacă este socotit mai prejos decît acesta, lipsit de numele părintesc, bărbat din capitală, este supus unui bononian, fiindcă nu cunoaște mîngîierile copilăriei și a ieșit nevătămat de la sînul doicii. Sănătate și gîndește-te la noi, fiindcă și noi ne gîndim la tine.

Scrisoarea a LVI-a
AMBROSIE CĂTRE THEOPHIL

1. N-are de ce să se grăbească Evagrius, n-are de ce să se teamă Flavius că neînțelegerile durează. Să ne ierte frații, dar durerea noastră este îndreptățită. Fiindcă din pricina lor toată lumea este tulburată și lor totuși nu le pasă de durerea noastră. Ar trebui măcar să se gândească la aceia pe care-i văd că din pricina lor sînt de atîția ani puși pe drumuri. Între aceștia doi nu există nimic care să ducă la pacea lui Hristos; din cauza lor se menține dezbinarea pretutindeni. 2. Acestei împotriviri a bunei înțelegeri Sfîntul Sinod de la Capua îi adușese un liman de liniște, pentru că tuturor celor ce mărturisesc dreapta credință în tot Răsăritul să li se readucă unitatea de mai înainte, iar acestor doi să li se dea dreptatea hotărîită de Sfîntia Ta; căci frații și tovarășii noștri de preoție egipteni vor fi de aceeași părere cu tine. Am socotit astfel că adevărată judecată va fi aceea care nu atîrnă în favoarea unei părți, ci va fi dată de hotărîrea obștească. 3. Dar deși nădăjduiam că, printr-o hotărîre a Sinodului s-a găsit un leac și că s-a ajuns la sfîrșitul neînțelegerilor, Sanctitatea Ta scrie că fratele nostru Flavianus iarăși s-a întors la ajutoarele rugăminților și la sprijinul rescriptelor imperiale. Așadar, zadarnic s-a irosit truda atîtor preoți, că trebuie să ne gîndim iarăși la judecata acestui veac, iarăși la rescripte, iarăși vor fi puși pe drumuri preoți bătrîni, care vor trece peste mări, iarăși își vor schimba patria oameni cu trupul istovit, iarăși își vor părăsi altarele, ca să plece în ținuturi îndepărtate, iarăși cete de episcopi săraci, cărora înainte sărăcia nu le era o povară. Aceștia, avînd nevoie de ajutorul altora, vor fi siliți să se plîngă de lipsuri sau să ceară hrana de drum de la cei mai săraci decît ei. 4. Deocamdată numai Flavian este în afara legii, numai el a găsit de cuviință să nu vină, cu toate că toți ceilalți am venit. Cămătar și datornic se pot întîlni unul cu altul, aceștia însă nu se pot întîlni între ei. Numai Flavian se socotește în drept să nu ia parte la îndatoririle preoțești, și nu-și face prezența nici la hotărîrile imperiale, nici la adunările preoților. 5. Și totuși, fără să fim îndurerați de aceasta, îi dăm fratelui Evagrius impresia că are dreptate, fiindcă i se pare că este mai apărat prin aceea că fuge de la Flavian, sau că se socotește egal cu celălalt, fiecare din ei avînd în vedere mai mult greșelile altuia decît pe ale sale. Noi să-i chemăm totuși pe o cale mai bună, socotind că e mai bine să se apere fiecare prin nevinovăția sa decît prin vinovăția altuia. 6. De aceea, fiindcă tu însuți mi-ai scris că se poate găsi vreo formă prin care să se pună capăt vrajbei dintre frați, de vreme ce sfîntul Sinod ți-a încredințat ție și celorlalți preoți ai noștri din Egipt dreptul de a-l judeca, este bine să-l chemi din nou pe fratele nostru Flavian, pentru ca, dacă va stărui în hotărîrea de a nu veni, pe temeiul hotărîrilor Sinodului de la Niceea și ale Sinodului de la Capua, păstrîndu-se neștirbită pacea tuturor, să-l sfătuești în așa fel încît să nu dăm impresia că dări-

măm ceea ce s-a clădit: „Căci dacă dărîm ceea ce am zidit, și zidesc iarăși ceea ce am dărîmat, mă adevăresc pe mine însumi călcător de porunci” (*Gal. 2, 12*). Să se păstreze, așadar, harul păcii la fel între toți, pentru ca nu cumva împărțindu-se să fie vreo parte înșelată. 7. Fără îndoială, socotim că trebuie arătat acest caz sfinției sale frate al nostru și preot al Bisericii din Roma, presupunînd că judecata ta nu poate să nu-i placă și lui. Căci așa va fi folositoare hotărîrea dată, așa vor fi în siguranță pacea și liniștea, dacă se va hotărî prin chibzuința ta ceea ce nu aduce neînțelegere în comunitatea noastră. Iar noi, aflînd hotărîrile voastre, cînd vom ști că s-a făcut ceea ce fără vreo împotrivire a aprobat și Biserica din Roma, vom primi cu bucurie roada acestui fel de judecată.

SCRISOARE DESPRE PROCESUL LUI BONOSUS,
CARE TREBUIE JUDECAT POTRIVIT HOTĂRÎRII
DATE DE SINODUL DE LA CAPUA

1. Mi-ați adresat despre episcopul Bonosus întrebări prin care ați voit să aflați părerea mea în legătură fie cu adevărul, fie cu măsura lucrurilor. Dar fiindcă în Sinodul de la Capua s-a hotărît să se dea lui Bonosus și acuzatorilor lui judecători din apropiere, mai ales macedonieni, care împreună cu episcopul din Tesalonic au cunoștință de faptele și scrierile lui, bag de seamă că nu poate fi de competența mea forma de judecată. Căci dacă Sinodul ar avea loc astăzi, aș ști mai bine ce să spun despre cele pe care le cuprinde scrisul vostru. Datoria voastră pe care ați primit-o să judecați acest proces este, așadar, să vă dați părerea despre toate și să nu lăsați fie acuzatorilor, fie acuzatului, puțința de amînare sau de scăpare de sub judecată. Căci ați primit rolul Sinodului, care v-a ales pentru cercetare. 2. Fiindcă episcopul Bonosus după judecata voastră a trimis la fratele nostru Ambrozie pe cineva care să-i ceară părerea asupra faptului că i s-a interzis să mai intre în biserică, i-am răspuns că, să nu încerce nimic nechibzuit, ci să suporte totul cu măsură și răbdare, fără să întreprindă ceva împotriva părerii voastre, care veți hotărî ceea ce vi se pare drept, întrucît Sinodul v-a dat această autoritate. De aceea mai întii să judece aceia cărora le-a fost dată sarcina de a judeca. Voi, așa cum v-am scris, judecați în locul întregului Sinod; noi nu se cade să judecăm oarecum din afara Sinodului. 3. De bună seamă, nu pot spune că n-a fost pe drept învinuit în legătură cu fiii Mariei și că nu fără pricină a fost supărarea sfinților voastre, cum că din același pîntece de Fecioară din care S-a întrupat Hristos s-ar mai fi născut și alți copii. Căci Domnul Iisus n-ar fi ales să Se nască din Fecioară dacă ar fi judecat-o atît de nestăpînită, încît acel sălaș de naștere trupească a Domnului, acel palat al împărăției veșnice să-l murdărească primind sămînță omească. Cine afirmă aceasta nu afirmă altceva decît necredința iudeilor, care

spun că Iisus nu S-a putut naște dintr-o fecioară. Iar dacă se răspîndește această învățătură de la preoți, că Maria a născut mai mulți copii, se atacă și mai puternic adevărul credinței. 4. Într-adevăr, așa cum este scris, zice Domnul către Mama Sa despre Ioan evanghelistul: „Femeie, iată fiul tău” (*Ioan 19, 26*) și de asemenea către Ioan despre Maria: „Iată mama ta” (*Ioan 19, 27*). Dar ce vrea să însemneze altceva decît că a vorbit și despre nevinovăția mamei Sale, atunci cînd Domnul, răstignit pe cruce, ridică păcatul lumii. Sau ce altceva se spune decît ca necredința să-și închidă gura și să amuțească, să nu îndrăznească să aducă maicii Domnului vreo ocară? Așadar, martor este același judecător fără părtinire, același doveditor al cinstei feciorelnice, că ea a fost logodită numai cu Iosif și că totuși nici cu acesta n-a fost împreună prin dreptul de căsătorie (*Matei 1, 18*). Căci nici n-ar fi voit s-o despartă de tovarășia cu Iosif, dacă ar fi urmat să aibă fii cu el. 5. Dar dacă este puțin acest lucru, evanghelistul adaugă o altă mărturie cînd zice: „Ucenicul a luat-o la sine” (*Ioan 19, 27*). Dar de ce a făcut această despărțire? De ce a luat-o și a despărțit-o de bărbat? Cine citește această Evanghelie de ce se clatină, de ce-și pierde cumpătul ca un împotmolit? 6. Așadar, fiindcă există această mărturie a Fiului despre desăvîrșirea Mamei, aceasta este o vrednică moștenire a cinstei întregi a Mariei, acesta este țelul oricărei desăvîrșiri. Aceasta a zis El și „Și-a dat duhul” (*Ioan 19, 30*), închizînd toată taina în hotarul adevăratei evlavii. 7. Acestea am avut de răspuns despre cele scrise de voi de la care am aflat și despre faptul că Senecio a fost dat fratelui și episcopului nostru Bassus, pentru ca împreună cu acesta să conducă Biserica, precum și despre celelalte asupra cărora așteptăm măsura părerii voastre.

Scrisoarea a LVII-a

EPISCOPUL AMBROZIE CĂTRE PEAÎNTELEPTUL ÎMPĂRAT EUGENIU

1. Pricina retragerii mele a fost teama de Dumnezeu, către Care m-am deprins să-mi îndrept, pe cît am putut, toate faptele mele, să nu-mi abat nicio-dată cugetul de la El și să nu pun pe vreun om mai presus de dragostea față de Hristos. Nu fac nedreptate nimănui, dacă îmi este mai de preț Dumnezeu decît oricine. Avînd încredere în El, nu mă tem să vă spun vouă, împăraților, ceea ce simt după felul meu de a fi. Astfel, dacă n-am tăcut față de alți împărați, nu voi tăcea nici față de tine, preamărite împărate. 2. Bărbatul de mare vază Symmachus, pe cînd era prefect al Romei, a înaintat un raport către tînărul împărat Valentinian, cinstită fie-i amintirea, cerînd să li se redea templelor drepturile care le fuseseră ridicate. A cerut aceasta pentru oamenii săi, pentru cultul și credința lor. Și eu, ca episcop, a trebuit să mă gîndesc la oame-

nii mei. Am trimis împăraților două scrisori, prin care arătăm că un creștin nu poate să contribuie la cheltuielile pentru jertfe. N-am fost eu acela care le-a desființat; dar voi face ca ele să nu apară din nou, fiindcă aş părea că înființez, nu reînființez cultul idolilor. Cine n-a ridicat dreptul templelor n-avea ce da înapoi, ci după propria sa socotință contribuie la cheltuielile superstiției. Dacă ar fi făcut aceasta ori n-ar veni la biserică, ori, dacă ar veni, fie că n-ar găsi pe preot, fie că l-ar găsi împotrivindu-i-se în biserică. N-ar putea să motiveze că este catehumen. Căci nici catehumenilor nu le este îngăduit să contribuie la cheltuieli pentru idoli. 3. Au fost citite scrisorile mele în consistoriu. Erau de față comitele Bauto, ministrul armatei, și Rumoridus, cu același grad slujind, și aceasta din primii ani ai copilăriei religiei păgâne. Atunci Valentinian a dat ascultare întîmpinării mele și n-a făcut decît ceea ce cerea învățătura credinței noastre. Au fost și ceilalți de aceeași părere. 4. După aceea m-am prezentat și în fața preamăritului împărat Theodosie și nu m-am sfiit să-i vorbesc în față. I s-a adresat și o delegație a senatului și chiar dacă nu tot senatul a luat parte, s-a adoptat pînă la urmă părerea mea. Apoi cîteva zile nu m-am dus la împărat, dar el nu s-a supărat. Fiindcă n-o făceam pentru interesele mele nu mă rușinam să vorbesc în fața împăratului despre ceea ce era de folos și lui și sufletului meu (*Ps. 118, 46*). 5. Apoi a fost trimisă lui Valentinian, cinstită fie-i amintirea, o solie de la senat în Gallia, dar n-a putut dobîndi nimic. Eu eram departe și nu i-am putut scrie. 6. Iar cînd Măria Ta a luat frînele guvernului, s-a aflat că după aceea ai dat frînele pe mîna unor bărbați de vază din imperiu, dar de neam păgîn. Se poate spune, Mărite Împărate, că n-ai reînființat tu drepturile pentru templu, ci că le-ai dăruit, fiindcă au binemeritat față de tine. Tu știi că, din teamă față de Dumnezeu, trebuie făcut întotdeauna ceea ce se face mereu pentru libertate nu numai de către preoți, dar chiar de cei ce luptă pentru voi, sau sînt socotiți în numărul provincialilor. În timpul domniei tale au cerut solii să deschizi templele, dar n-ai făcut-o. Au cerut iarăși alții, dar ai refuzat. După aceea, însă, ai socotit că trebuie să le dai chiar celor ce le-au cerut. 7. Oricît de mare este puterea împărătească, gîndește-te, totuși, împărate, cît de mare este Dumnezeu. El vede inimile oamenilor, întreabă în adîncul conștiinței, știe tot ceea ce se petrece, îți cunoaște cele lăuntrice ale cugetului tău (*Fapte 1, 24; Daniil 13, 42*). Nu îngăduiți să fiți înșelați și voiți să ascundeți ceva de Dumnezeu? Acest lucru nu ți-a zguduit sufletul? Chiar dacă ei au fost atît de stăruitori în cererile lor, oare n-a fost de datoria ta, împărate, din respect față de Dumnezeu Cel preaințelept, adevărat și viu, să te împotrivești cu și mai mare stăruință și să refuzi ceea ce era o injurie față de legea cea sfîntă? 8. Cine te pizmuiește că ai dat altora ceea ce ai voit? Nu sîntem cercetătorii dărnicii voastre și nici pizmași pe darurile făcute altora, dar sîntem slujitori ai credinței. Cum înfățișezi darurile tale lui Hristos? Puțini vor avea în vedere ceea ce ai făcut, dar toți ceea ce ai voit. Ceea ce au făcut ei va fi al tău, ceea ce

n-au făcut, al lor. Ești împărat, dar mai întâi ești dator să fii supus lui Dumnezeu. Cum vor împărți preoții lui Hristos darurile tale? 9. O pricină de acest fel a fost și în timpurile de mai înainte și totuși prigoana însăși a dat înapoi în fața credinței celor bătrâni, iar păgînii au înțeles aceasta. Căci (*II Mac. 4, 18-20*) pe cînd se țineau niște jocuri din cinci în cinci ani în cetatea Tir și venise să le privească și regele Antiohiei, nelegiuitul Iason din Ierusalim a trimis ca soli pe niște antiohieni să aducă trei sute de drahme pentru jertfa lui Hercule. Dar bătrînii n-au dat banii păgînilor, fiindcă bărbații credincioși care fuseseră trimiși au spus să nu se dea banii pentru jertfa zeilor, căci nu se cade acest lucru, ci să fie folosiți pentru alte cheltuieli. S-a amintit că banii au fost trimiși pentru jertfa lui Hercule și s-a cerut ca solia să îndeplinească sarcina pentru care fusese trimisă. Dar fiindcă aceia care aduseseră argintul se împotriveau în numele credinței și al evlaviei lor, cerînd ca banii să nu fie folosiți pentru jertfe, ci pentru alte trebuințe, cele trei sute de drahme s-au dat pentru construcția de corăbii. Astfel că deși li se poruncise altfel, ei au trimis suma nu pentru jertfă, ci pentru alte cheltuieli ale statului. 10. Solii ar fi putut să tacă; dar înșelau buna credință, fiindcă știau ce sarcină primiseră. Și de aceea au trimis bărbați temători de Dumnezeu, care să arate că suma încredințată lor fusese dată nu pentru templu, ci pentru corăbii. S-a cercetat cum au fost folosiți banii, s-a avut în vedere legea sfîntă și judecătorul numit pentru această pricină a respectat cugetul soliei credincioase. Dacă fiind sub putere străină și tot sau purtat astfel, nu poate fi nici o îndoială, o, împărate, că și tu trebuie să faci la fel. Și tu, pe care nimeni nu te silea, nimeni nu te avea sub puterea lui, ar fi trebuit să ascuți de preot. 11. Atunci cînd m-am împotrivit, deși am făcut-o singur, totuși nu singur am voit-o, nu singur am cerut aceasta. Fiindcă, așadar, sînt dus de glasul meu și în fața Lui Dumnezeu și către toți oamenii, am înțeles că nu-mi este îngăduit, că nu pot face altceva decît să ascult de mine însumi, fiindcă în tine n-am putut avea măcar puțină încredere. Desigur, multă vreme mi-am înăbușit durerea, mult timp m-a stăpînit, socotind că nu trebuia să-i spun nimănui nimic. Dar cum nu mă mai pot preface, n-am dreptul să tac. De aceea la începutul domniei tale n-am răspuns scrisorii, fiindcă prevedeam că se vor întîmpla acestea. Dar pentru că mi-ai scris din nou, deși eu nu-ți răspunsesem, am zis: Aceasta este pricina pentru care socot că trebuie să lupt. 12. Totuși, cînd datoria mea de preot mi-a cerut-o, am scris și m-am rugat pentru aceștia care se nelinișteau de starea lor, pentru ca să arăt că în pricini pentru mine dreaptă este frica de Dumnezeu, și că lingușirea nu mă face mai de preț decît sufletul meu; iar în acestea în care trebuie să fiți rugat, eu trebuie să arăt respectul datorat puterii, precum este scris: „Celui cu cinstea, cinste, celui cu dajdia, dajdie” (*Rom. 13, 7*). Cînd în adîncul inimii îl respect și pe un particular, cum să nu-l respect pe împărat? Dar voi, care voiți să fiți respectați, îngăduiți-ne ca noi să-L respectăm pe Cel pe Care voiți să-L arătați ca dătător al puterii voastre.

Scrisoarea a LVIII-a

AMBROZIE, CĂTRE EPISCOPUL SABIN

1. Am auzit că Paulin, fruntaș prin strălucirea neamului în părțile Aquitaniei, și-a vîndut averea, atît pe a lui cît și pe a soției, și pentru credință și-a schimbat astfel viața încît grija pe care altădată o avea pentru bani, acum o are pentru săraci. El însuși, devenit sărac din bogat, ca și cum ar fi aruncat o povară grea, își ia bun rămas de la casă, de la patrie și de la rude, pentru ca să slujească lui Dumnezeu. Se spune că și-a ales ca loc de retragere orașul Nola, în care să-și ducă viața departe de orice zbucium. 2. Soția se ține alături de el prin rîvna și dorul de virtute, fără nici o deosebire de năzuințele soțului. Tre-cîndu-și și ea avutul în stăpînirea altora, își urmează bărbatul și, mulțumită acolo într-o colibă împreună cu el, va avea ca mîngîiere bogățiile religiei și ale milei creștine. N-au nici un copil și de aceea și-ar fi dorit meritul de a lăsa urmași. 3. Lumea de sus, cînd a auzit ce se vorbește despre ei – că, adică un bărbat dintr-o astfel de familie, dintr-un neam atît de ales și de respectat, înzestrat cu un deosebit dar al vorbirii, a trecut din senat în obștea și în felul nostru de viață –, nu și-a crezut urechilor. Și cum cei ce trec la cultul zeiței Isis își rad capul și sprîncenele, în chip asemănător dacă un creștin, în semn de mai mare atenție pentru credința sa religioasă își schimbă îmbrăcămintea, i se socotește acest lucru ca o faptă nevrednică. 4. Mă doare că există atîta grijă pentru minciună și atîta nepăsare pentru adevăr, încît multora le este rușine să pară a fi dăruiți religiei sfinte, neținînd seamă de glasul Celui ce zice: „Căci de cel care se va rușina de Mine în fața oamenilor, și Eu Mă voi rușina de el în fața Tatălui Meu, Care este în ceruri” (*Marcu 8, 38*). Dar nu s-a rușinat Moise, care, primit în casa regelui, a socotit mai de preț ocară pentru Hristos decît comorile Egiptului. Nu s-a rușinat David care, înaintea chivotului mărturie, a jucat în fața întregului popor (*II Regi 6*). Nu s-a rușinat Isaia care, dezbrăcat și descălțat, mergea printre popoare prevestind voile cerești (*Isaia 22, 10*). 5. Ce priveliște este mai urîță, decît aceea de a folosi gesturi de istrioni și de a mișca mădulele în chip femeiesc? Jocul cu legănări domoale este tovarăș al trîndă-viei și unealtă a desfrînării. De ce însuși David a cîntat zicînd: „Toate popoarele bateți din palme” (*Ps. 46, 1*). Desigur, dacă avem în vedere cele trupești, socotim baterea din palme asemenea dănuirilor femeiești însoțite de sunet moleșitor. Căci și despre Iezechiel s-a zis: „Lovește palmă de palmă, bate cu piciorul” (*Iezechiel 6, 11*). 6. Dar acestea, care prin înfățișarea lor trupească par rușinoase, dacă sînt în rînduiala credinței religioase trebuiesc respectate. Cei care le bîrfesc își vîră ei înșiși sufletele în lanțul bîrfelii. Michol, judecînd rău jocul lui David, i-a zis acestuia: „Cîtă cinste și-a făcut azi regele lui Israel descoperindu-se înaintea roabelor sale?” (*II Regi 6, 20*). Și David i-a răspuns: „Binecuvîntat este Domnul, Cel ce m-a ales pe mine în

locul tatălui tău și al casei lui întregi, întărindu-mă cîrmuitor al poporului Domnului, Israel. Cînta-voi și voi juca înaintea Domnului. Și încă și mai mult mă voi înjosi și voi fi și mai mic în ochii tăi, iar înaintea slujnicilor, de care grăiești tu, voi fi în cinste” (*II Regi 21, 22*). 7. Nu s-a rușinat, așadar, David de niște păreri femeiești și din respect pentru religie nu s-a sfiit să primească dojană de la niște femei. Căci juca pentru Domnul, ca un rob al Său. De aceea i-a plăcut și mai mult și așa s-a umilit pentru Dumnezeu încît socotea mai prejos decît aceasta înălțimea regală și dăruia Lui Dumnezeu cea din urmă slujbă ca un rob de rînd. Iar aceea care a judecat rău o dănuire de acest fel, osîndită să rămînă stearpă, n-a lăsat odrasle regești, ca să nu le facă trufașe. Și, ceea ce este adevărat, n-a dobîndit nici un urmaș care să-i ducă neamul mai departe. 8. Iar dacă încă se îndoiește cineva, să primească mărturia Evangheliei. Căci a zis Fiul lui Dumnezeu: „V-am cîntat și n-ați jucat” (*Matei 11, 17*). Au fost părăsiți astfel iudeii care n-au jucat, care n-au știut să bată din palme, au fost primite neamurile străine, care au adus lui Dumnezeu batere duhovnicească din palme. «Nebunul stă cu mîinile în sîn și-și mănîncă singur măruntaiele» (*Eccl. 4, 5*), adică s-a încurcat în treburile trupesti și și-a pierdut timpul grăbindu-și moartea, de aceea nu va avea viața cea veșnică. Iar înțeleptul înălțîndu-și lucrul său ca să strălucească în fața Tatălui, Care este în ceruri (*Matei 5, 16*), nu și-a irosit, ci și-a ridicat timpul vieții pînă la harul mîntuirii. Aceasta este jucarea slăvită a înțeleptului, pe care a jucat-o David. Și de aceea, prin măreția dănuirii duhovnicești s-a ridicat pînă la sălașul Lui Hristos, pentru ca să-L vadă și să-L audă pe Domnul zicînd Domnului Său: „Șezi de-a dreapta Mea” (*Ps. 109, 1*). 9. De aceea să nu judeci că ne-a căzut fără rost această tălmăcire despre joc și să nu șovăi în truda citirii, să judeci cu mine despre Isaia ceea ce-ți este bine cunoscut și ție, că el nu în bătaie de joc, ci în chip preaslăvit, s-a dezbrăcat în fața mulțimilor care treceau, ca unul care cu gura sa vestea voia Domnului (*Isaia 20, 2*). 10. Poate să spună cineva: Dar nu era rușinos faptul că un bărbat mergea gol printre rîndurile mulțimii, că întîlnea bărbați și femei? Oare înfățișarea lui nu era supărătoare pentru ochii tuturor, mai ales pentru ochii femeilor? Oare nu ne este și nouă adesea neplăcut lucru să vedem pe cineva gol? Doar pentru aceea își acoperă anumite părți ale trupului, ca să nu izbească ochii oamenilor ca o priveliște urîță. 11. Sînt și eu de aceeași părere; dar gîndește-te ce închipuiește acest fapt, sau ce vrea să arate o astfel de înfățișare. Copiii și fetele iudeilor luați în robie umblau goi. „Precum a umblat robul Meu Isaia gol și desculț” (*Isaia 20, 3*), a zis Domnul. A putut spune aceasta și prin cuvinte, dar a voit ca mai degrabă s-o întărească printr-un exemplu, pentru ca înfățișarea însăși să insufle mai multă groază și să se teamă pentru ei de ceea ce nu le plăcea să vadă la profet. Ce pricinuieste o rușine mai grozavă: trupul profetului, sau păcatul celor necredincioși, care-și aduc nenorocirile robiei prin înseși faptele lor? 12. Dar dacă trupul unui profet n-are

nimic de ocară? La el nu cele trupești aveau însemnătate, ci cele duhovnicești. Căci, în arătarea gândului său, nu zice: „Auzi-voi ce voi grăi”, ci: „Auzi-voi ce va grăi întru mine Dumnezeu” (*Ps. 134, 9*). Nu se gîndește dacă este gol sau îmbrăcat. Adam, înainte de păcat era gol (*Fac. 2, 25*), dar nu se știa gol, fiindcă era îmbrăcat în virtuți. Numai după ce a săvîrșit păcatul a văzut că este gol și s-a acoperit. Noe rămăsese gol (*Fac. 9, 21*), dar nu se rușina, fiindcă era plin de voie bună și de bucurie duhovnicească. Dar cel ce a rîs de el cînd l-a văzut gol a rămas el însuși sub ocara înjosirii veșnice. Iar Iosif, ca să nu se dezbrace în chip rușinos, a lăsat el îmbrăcămintea de care fusese apucat și a fugit gol (*Fac. 39, 12*). Cine, așadar, s-a făcut de rîs: aceea care i-a smuls haina, sau el, care s-a lipsit de haină și a fugit? 13. Dar, ca să fie și mai limpede, profeții nu se vād pe ei și pe cele ce sînt la picioarele lor, ci pe cele cerești. Ștefan, pe cînd primea lovituri mortale cu pietre, vedea cerurile deschise și pe Iisus stînd de-a dreapta Lui Dumnezeu (*Fapte 4, 55*). De aceea nu simțea loviturile pietrelor, nu se gîndea la rănile trupului, ci era cu ochii ațintiți către Hristos, de El se simțea ocrotit. Așadar, nici Isaia nu se vedea gol, ci se înfățișa ca instrument al glasului dumnezeiesc (*Isaia 20, 2*), ca să arate ceea ce vorbea prin el Dumnezeu. 14. Dar ce, dacă se vedea oare nu putea face ceea ce i se poruncea? Putea fi socotit rușinos ceea ce poruncea Dumnezeu? Sara, fiindcă a rîs, a fost certată pentru necredința ei (*Fac. 18, 11*). Avraam a fost lăudat, fiindcă n-a șovăit la auzul cuvintelor lui Dumnezeu, și a fost răsplătit cu un foarte mare dar, socotind că din porunca lui Dumnezeu chiar și uciderea copilului este o faptă evlavioasă (*Fac. 22, 20-18*). 15. De ce, așadar, i-ar fi fost rușine profetului dacă una se făcea și alta se închipuia? Iudeii, înstrăinați de Domnul Dumnezeu din pricina ticăloșiilor, au început să fie învinși de către dușmanii lor. Voiau să treacă la egipteni, ca să le fie aceștia de ajutor împotriva asirienilor, cu toate că mai degrabă erau datori să se întoarcă la credință, dacă ar fi chibzuit mai bine. Domnul le-a arătat cu minie că deșartă este nădejdea celor ce socot că se poate spăla ocara adusă Domnului printr-un păcat și mai mare. Fiindcă aveau să fie învinși înșiși aceia în ale căror ajutoare își puseseră nădejdea poporul iudeilor; așa spune istoria. 16. Iar prin închipuirea aceea, că s-a încrezut în egipteni, cine s-a dat desfrînării s-a robit trîndăviei. Și nimeni nu se încredințează depravării, decît dacă s-a abătut de la poruncile lui Dumnezeu Cel adevărat. Dar cînd cineva a început să se desfrîneze, a început totodată să se abată de la credința cea adevărată. Astfel a săvîrșit două mari blestemății: ocara trupului și nelegiuirea minții. Așadar, cel ce nu-L urmează pe Domnul Dumnezeu **său** se înecă în poftă și în desfrînare, patimi nimicitoare ale trupului. Iar cine **s-a** înecat și s-a scufundat în vîrtejuri de acest fel a intrat în capcana necredinței. Șade poporul iudeu să mănînce și să bea (*Ies. 32, 6*) și cere să i se dea zei. De aici Domnul ne învață că acela care și-a dat sufletul său acestor feluri de nele-

giuri se dezbracă nu de hainele de lână, ci rămîne gol, adică fără virtute, care nu este îmbrăcăminte vremelnică, ci veșnică. Sănătate și gîndește-te la noi, fiindcă și noi ne gîndim la tine.

Scrisoarea a LIX-a

AMBROZIE CĂTRE EPISCOPUL SEVER

1. Fratele și tovarășul nostru de duhovnicie Iacob plecat din cel mai îndepărtat colț al Persiei, și-a ales pentru odihnă țărmurile Campaniei și încîntătoarele voastre locuri. Bagi de seamă în ce ținuturi a socotit el că poate să-și găsească liniștea, departe de furtunile lumii, unde după îndelungatele osteneli să-și ducă restul vieții. 2. Țărmul vostru nu numai că este departe de primejdii, dar aduce simțirii liniște deplină, fără vreun zgomot, întorcînd sufletul de la groaznicele și sălbaticile vifornițe ale grijilor către odihna cea bine meritată, încît, pentru voi toți și pentru fiecare în parte, se pare că sînt potrivite și binevenite cuvintele pe care le spune David despre Biserică: „El Însuși pe mări a întemeiat țara lor și pe rîuri a așezat-o” (*Ps. 23, 2*). Sufletul, fără grijă de năvălirile barbarilor și de vitregia atacurilor, este liber pentru rugăciuni, slujește lui Dumnezeu, se îngrijește de cele ce sînt ale Lui Dumnezeu, se hrănește cu cele ce sînt ale păcii și liniștii. 3. Noi însă, în fața munților dușmănoși și biciuiți de furtunile războaielor, plutim pe marea tuturor primejdiilor și pentru aceste necazuri și suferințe culegem în suflete durerea grea a nenorocirilor ce vor mai veni. De aceea parcă pentru noi s-a auzit acea cîntare profetică: „Față cu necazurile noastre am văzut corturile etiopienilor” (*Avac. 3, 7*). 4. Căci în întunericul acestei lumi, în care este pus sub obroc adevărul desăvîrșirii viitoare, după ce am trăit găsindu-mă în acest trup cincizeci și trei de ani, în care am îndurat suferințe atît de grele, cum să nu mă gîndesc la corturile etiopienilor, cum să nu mi se pară că locuiesc cu locuitorii din Madian? (*Ps. 119, 5*). Cei ce-și cunosc lucrarea lor în slujba întunericului se tem chiar de judecata omului muritor. „Dar omul duhovnicesc toate le judecă; pe el însă nu-l judecă nimeni” (*I Cor. 2, 15*). Sănătate, frate și gîndește-te la noi, cum faci, căci și noi ne gîndim la tine.

Scrisoarea a LX-a

AMBROZIE CĂTRE PATERNUS

1. Am citit cuvintele prin care-mi dai binețe, iubite prieten Paternus, dar fapta pe care o pui la cale și pentru care-mi ceri părerea nu e paternă. Vrei să-ți căsătorești fiul cu o nepoată de fiică, lucru nevrednic de tine nici ca bunic, nici ca tată. Gîndește-te ce sfat îmi ceri. Căci în tot ce facem trebuie mai întîi să

ne întrebăm de numele faptei și atunci vom socoti dacă e vrednică de laudă sau de dojană. De pildă, pentru unii este o plăcere să se unească cu o femeie. Pentru trup sînt socotiți folositori chiar slujitorii medicilor. Dar trebuie avut în vedere dacă e soție sau străină și apoi dacă e măritată sau nemăritată. Dacă ia cineva pe una făgăduită sau încredințată lui se numește acest fapt căsătorie, iar dacă se duce cu alta săvîrșește un adulter, care capătă acest nume adesea, chiar cînd e vorba numai de îndrăzneala unei încercări. Uciderea unui dușman este o victorie, a unui vinovat dreptate, iar a unui nevinovat omucidere, fapt de la care, dacă-l privești cu sufletul, cineva își retrage mîna. Deci și tu, asupra a ceea ce-mi ceri sfat, te rog să te răzgîndești. 2. Vrei să faci o căsătorie între fiii voștri. Te întreb, sînt ei potriviți pentru aceasta sau nu? Dacă nu mă înșel, se obișnuiește să fie numiți pereche, adică la fel. Cine unește boii la plug, caii la căruță, îi alege ca să fie la fel și ca vîrstă și ca înfățișare, să nu fie deosebiți ca fire, iar dacă au unele deosebiri, acestea să nu fie prea mari. Tu te pregătești să însoțești pe fiul tău cu o nepoată de fiică, adică el să ia pe fiica surorii sale, chiar dacă este soră numai după mamă. Întreabă care este numele legăturii dintre ei. De bună seamă se numește unchiul ei iar ea, nepoata lui. Oare nu te împiedică sunetul acestor nume? El este pentru ea unchi după tată, iar tu, tatăl lui, ești bunicul ei. Și apoi cît de mare va fi încurcătura cu celelalte nume? Tu te vei numi totodată bunic și socru iar nepoata, căreia îi ești bunic, o vei numi și noră. Și frații se vor numi deosebit, sora devenind soacra fratelui, iar fratele ei ginerele surorii. Se va căsători astfel nepoata cu unchiul său și se va schimba dragostea pentru odrasle nevinovate în ceva necurat. 3. Zici că asupra acestei chestiuni este așteptată părerea mea de către preasfinția sa episcopul vostru. Eu nu cred acest lucru. Căci dacă ar fi așa, ar fi socotit că trebuie să-mi scrie el însuși. Dar nescriind, arată că n-are nici o îndoială în această privință. De altfel, de ce s-ar putea îndoi de vreme ce legea sfîntă oprește căsătoria chiar între verii primari, care sînt de al IV-lea grad unul față de altul? Aici însă este vorba de gradul al III-lea, unde chiar legea civilă interzice dreptul de căsătorie. 4. Dar să întrebăm mai întîi ce spune legea sfîntă. Pretinzi în scrisoarea ta că se îngăduie dreptul la căsătorie între astfel de rude prin aceea că nu este specificată interzicerea acestui drept. Eu însă spun că el este chiar interzis. De vreme ce sînt interzise alte lucruri mai puțin grave între verii primari, cu atît mai mult sînt de părere că sînt interzise acestea între cei ce au o mai strînsă legătură de rudenie. Cine interzice pe cele mai ușoare nu le îngăduie pe cele mai grave, ci le leagă unele de altele. 5. Dar dacă de aceea socotește că este îngăduită o astfel de căsătorie, fiindcă nu este oprită în chip special, nu vei găsi că este oprit în chip special nici ca tatăl să se căsătorească cu propria sa fiică. Oare dacă nu este oprit ceva înseamnă că este îngăduit? Nicidecum. Este oprit de dreptul firesc, este oprit de legea care există în inimile tuturor, este oprit de porunca respectului de necălcăt, fiindcă așa tre-

buie. Cîte vei găsi că nu sînt interzise prin legea dată de Moise și totuși sînt interzise de vocea naturii! 6. Sînt multe îngăduite, dar nu sînt de folos. Căci „toate îmi sînt îngăduite, dar nu toate îmi sînt de folos”. Toate sînt îngăduite, dar nu și constructive. Dacă deci chiar Apostolul ne îndepărtează de la cele ce sînt îngăduite iar nu și constructive, cum să socotim că trebuie făcut ceea ce nici nu este îngăduit de prezicerea legii, și nici nu zidește, fiindcă i se împotrivește rînduiala dragostei nevinovate? Chiar cele vechi, care fuseseră mai aspre, au devenit mai ușoare prin Evanghelia Domnului Iisus: „Cele vechi au trecut, iată toate s-au făcut noi” (*II Cor. 5, 17*). 7. Ce este mai curat decît sărutarea între unchi și nepoată, cînd aceasta trebuie să fie pentru el ca și o fiică, iar el pentru ea ca și un părinte? Gîndind, așadar, la o astfel de căsătorie vei face îndoielnică sărutarea dragostei nevinovate și vei răpi copiilor legămîntul sfînt. 8. Dar dacă treci peste cele sfînte, ar trebui ca măcar să nu treci peste poruncile împăraților, de la care ai primit cea mai înaltă cinstire. Împăratul Theodosie a interzis chiar și căsătoria între verii primari și veri de-al doilea și a hotărît pedeapsă foarte aspră celui care va îndrăzni să pîngărească sfintele legături dintre frați. Ei sînt egali unul față de celălalt. Sînt legați prin datoriile de rudenie și de frăție și trebuie să respecte aceste legături. 9. Dar spui că uneori legea este înțeleasă larg. Acest fapt însă nu o slăbește. Căci se hotărăște în comun și ceea ce este de folos numai aceluia pentru care ea pare îngăduitoare. Cu totul deosebit este răul în capul vostru. Chiar dacă, precum citim în Vechiul Testament, este îngăduit cuiva să-i zică soției sale soră, este totuși nemaiauzit ca să ia cineva în căsătorie pe o nepoată și să-i spună soție. 10. Este foarte frumos ceea ce ai spus, că de fapt nu s-ar cădea nepoatei tale să se căsătorească cu unchiul său și fiul tău, fiind rude apropiate după tată. Ca și cum și frați uterini, adică născuți din alt tată, dar din aceeași mamă, ar putea să se cosătorească, provenind din tată deosebit; fiindcă nu pot avea dreptul rudeniei după tată, ci sînt legați numai prin rudenia după mamă. 11. De aceea trebuie să părăsești gîndul la acel fapt care, chiar dacă ar fi îngăduit, nu ți-ar prelungi familia. Căci fiul nostru îți datorează nepoți, și chiar preaiubita nepoată îți datorează strănepoți. Fii sănătos, cu toți ai tăi.

Scrisoarea a LXI-a

AMBROZIE CĂTRE ÎMPĂRATUL THEODOSIE

1. Ai socotit, preafericite împărate, pe cît am înțeles din augusta ta scrisoare, că eu mă găsesc departe de orașul Mediolanum, fiindcă aș crede că faptele tale se despart de îndatoririle față de Dumnezeu. Dar nu sînt eu atît de nebăgător de seamă, sau uitător al virtuții și meritelor tale încît să nu presupun că ajutorul ceresc va fi alături de pietatea ta, pentru ca să răzbuni Imperiul

roman de cruzimea tâlharului barbar și de înscăunarea uzurpatorului nevrednic. 2. M-am grăbit, așadar, m-am întors acolo, după ce am aflat că de acum este departe cel pe care-l socoteam că pe drept trebuie să se plece. Căci eu nu părăsesc Biserica milaneză, încredințată mie prin judecata Domnului; dar mă fereșe de prezența aceluia care s-a pătat de nelegiuire. Așadar, m-am întors cam pe la începutul lui august și de atunci mă găsesc aici. Aici, Auguste, m-a găsit măritul răvaș al Clementei Tale. 3. Slavă Domnului Dumnezeuului nostru, Care a răspuns credinței și evlaviei tale și Ți-a dat o dovadă de prețuire pentru vechea ta evlavie, ca să vedem în vremea aceasta a noastră, ceea ce ne uimește din citirea Scripturilor, că prezența ajutorului dumnezeiesc în războaie a fost atât de mare încât nici un vîrf al munților n-ar fi întârziat graba sosirii tale pentru a împiedica înaintarea armatelor dușmane. 4. Pentru acestea ești de părere că se cade ca eu să aduc mulțumiri Domnului Dumnezeuului nostru! O voi face-o cu plăcere, fiind convins de meritele tale! Fără îndoială că este plăcută Lui Dumnezeu jertfa care se aduce în numele tău, fiindcă ea dovedește supunere și credință. Alți împărați poruncesc să se pregătească de la început arcuri de triumf pentru victorie, sau alte semne triumfale; Clementa Ta pregătește jertfa lui Dumnezeu, dorește să se aducă Domului, prin preoți, mulțumiri și semne de supunere. 5. Deși eu sînt nevrednic și nepotrivit pentru o sarcină atât de mare și pentru înălțarea acestor rugăciuni, totuși îți scriu ce am făcut. Am adus cu mine în altar scrisoarea Pietății Tale, am așezat-o pe altar și am ținut-o sub ochii mei în timpul săvîrșirii slujbei, pentru ca să vorbească prin glasul meu credința ta și pentru ca scrisoarea augustă să se bucure de cinstirea preoțească. 6. Cu adevărat pavază este Domnul pentru Imperiul roman. Fiindcă a ales un astfel de împărat și tată de împărați, a cărui virtute și putere, așezată pe o culme atât de înaltă de triumf al imperiului, să fie sprijinită de umilință, pentru ca împărații să învingă prin putere, iar preoții prin umilință. Ce să-ți doresc? Sau ce să-ți urez? Ai de toate. Din ale tale voi înainta Domnului toate rugăciunile tale. Ești evlavios, împărate, și bunătatea ta este fără margini. 7. Totuși, îți doresc, și iarăși îți doresc, sporire a evlaviei, decît care nimic n-a dat Domnul ceva mai deosebit pentru ca prin Clementa Ta Biserica Domnului nu numai să se bucure de pacea și liniștea celor nevinoși, dar să se și veselească de iertarea celor vinovați. Iartă-i cu mărinimie pe cei ce înainte ne-au greșit. Domnul să aibă în pază bunătatea ta. Amin.

Scrisoarea a LXII-a

AMBROZIE CĂTRE ÎMPĂRATUL THEODOSIE

1. Cu toate că am scris și a doua oară augustei tale clemente, nu este totuși pentru mine destul că am îndeplinit în măsura cuvenită datoria de a răspunde scrisorii tale. Sînt încărcat cu atât de multe binefaceri ale Clementei Tale, încît

nu pot prin nici un serviciu să mă achit de ele așa cum doresc, preafericite și preaauguste împărate! 2. Astfel, fiindcă nu trebuie să pierd prima ocazie de a aduce mulțumiri Clemenței Tale prin cameristul tău, mă adresez acum ție, ca să nu se creadă că mai degrabă din trîndăvie decît din trebuință nu ți-am scris mai înainte. De aceea, a trebuit să găsesc prilejul de a-ți arăta supunerea datorată salutîndu-te. 3. Dar, pentru aducerea scrisorii mele mai repede, am trimis pe fiul meu sufletesc, diaconul Felix, și din datoria de a-ți răspunde neîntîrziat, dar și pentru a-ți aduce aminte de acești nenorociți care s-au refugiat cerînd milă la mama Clemenței Tale, Biserica. N-am putut rezista la lacrimile lor și iată că înaintez Clemenței Tale rugămințile mele pentru ei. 4. Este lucru mare ceea ce cer, dar cer de la cel căruia Dumnezeu i-a dăruit lucruri minunate și nemaiauzite, de la cel a cărui bunătate o cunoaștem și a cărui evlavie o socotim temei de încredere. Ne așteptăm la și mai mult, fiindcă, după cum te-ai învins prin virtute, la fel trebuie să te învingi și prin evlavia ta. Victoria ta vrednică de străvechile datini și minuni, și cînd spun aceasta mă gîndesc la Profetul Moise, la Isus Navi, la Samuel și David, se măsoară nu prin prețuirea omenească, ci prin revărsarea harului ceresc care ți-a fost dat. Aici îți cerem o pietate la fel cu aceea prin care ai dobîndit atîtea victorii.

Scrisoarea a LXIII-a

EPISCOPUL AMBROZIE, SLUJITOR AL LUI HRISTOS,
CĂTRE BISERICA DIN VERCELLAE
ȘI CĂTRE CEI CE SE ROAGĂ DOMNULUI NOSTRU IISUS HRISTOS,
HARUL LUI DUMNEZEU TATĂL ȘI AL FIULUI SĂU UNUL-NĂSCUT
SĂ SE ÎMPLINEASCĂ VOUĂ ÎNTRU DUHUL SFÎNT

1. Mă copleșește durerea că Biserica Domnului Care este în voi n-are încă preot nici acum, singură din toate părțile Liguriei, ale Aemiliei, ale Veneției și ale celorlalte împrejurimi ale Italiei, este lipsită de o astfel de slujbă, pe care obișnuiau să i-o ceară alte Biserici. Ceea ce este mai rușinos mi se scrie despre dezbinarea voastră care vă aduce neplăceri. Căci dacă sînt între voi neînțelegeri, cum am putea noi să hotărîm ceva, sau voi să alegeți, sau cineva să fie de aceeași părere de vreme ce vă găsește certați o sarcină care se susține greu chiar între cei uniți? 2. Aceasta este acea așezare duhovnicească, acea citorie a Sfinților Părinți care deîndată ce l-au văzut și aprobat pe Sfîntul Eusebiu, pe care nu-l cunoscuseră niciodată mai înainte, ceilalți cetățeni fiind socotiți mai prejos de el? A trebuit doar să fie văzut ca să fie aprobat. Pe bună dreptate a ieșit un bărbat atît de mare pe care toată Biserica l-a ales. Pe bună dreptate s-a crezut că a fost ales prin judecată dumnezeiască acela pe care toți îl ceruseră. Se cuvine, așadar, să urmăm exemplul părinților, mai ales cînd se

cade să fie așezați de către duhovnic, părinți cu atât mai buni, cu cât pe voi v-a învățat și v-a îndrumat un învățător mai bun. Este de trebuință, pentru modestia și unirea voastră, să vă înțelegeți când cereți preoți. 3. Și dacă, potrivit învățaturii Domnului, când doi se adună pe pământ dobîndesc tot ceea ce au cerut de la Tatăl Care le este în ceruri, căci zice Domnul: „Unde sînt doi sau trei adunați în numele Meu, acolo sînt și Eu în mijlocul lor” (*Matei 18, 20*), cu atât mai mult, unde o adunare este pe deplin unită în numele Domnului, unde se potrivește cererea tuturor, nu trebuie să ne îndoim că acolo va fi și Domnul Iisus cumpănitor al cererii, împlinitor al voinței, chezaș al rînduiei și împărțitor al harului dumnezeiesc. 4. Faceți, așadar, să păreți vrednici de a fi Hristos în mijlocul vostru. Unde este pace, acolo este Hristos, fiindcă Hristos este pace (*Efes. 2, 14*). Unde este dreptate, acolo este Hristos, fiindcă Hristos este dreptate (*I Cor. 1, 30*). Să fie în mijlocul vostru, ca să-L vedeți și să nu se zică despre voi: „Se află în mijlocul vostru Acela pe Care voi nu-L vedeți” (*Ioan 1, 26*). Nu L-au văzut iudeii, fiindcă n-au crezut în El. Noi Îl vedem prin supunere, Îl cunoaștem prin credință. 5. Să stea, așadar, în mijlocul vostru, ca să vi se deschidă cerurile care vestesc slava lui Dumnezeu (*Ps. 18, 2*), ca să faceți voia Lui, să îndepliniți faptele Lui. Cine Îl vede pe Iisus cerurile i se deschid, precum i s-au deschis lui Ștefan care zicea: „Iată, văd cerurile deschise și pe Iisus stînd de-a dreapta lui Dumnezeu” (*Fapte 7, 55*). Sta Iisus ca apărător al nostru, sta ca și cum era chemat să ajute în lupta lui pe atletul Său Ștefan. Sta pregătit să-L încununeze pe mucenicul Său. 6. Să stea pentru voi și să nu vă temeți de El că șade. Căci șade pentru a judeca, precum spune Daniel: „Scaunele au fost așezate, cărțile s-au deschis și S-a așezat Cel vechi de zile” (*Daniel 7, 9*). Iar în psalmul optzeci și unu este scris: „Dumnezeu a fost în dumnezeiască adunare și în mijlocul dumnezeilor va judeca” (*Ps. 81, 1*). Așadar, șezînd judecă și stînd în picioare cercetează. Judecă despre cei nedesăvîrșiți, dar cercetează între dumnezei. Să vă stea ca apărător, ca bun păstor, să nu vă încolțească lupii cei răi. 7. De multe piedici se lovește învățătura voastră. Căci aud că au venit la voi Sarmatio și Barbatian, oameni cu vorbă deșartă, care vă spun că nu are nici un merit stăpînirea de sine, nici un har cumpătarea și fecioria, că toate prețuiesc la fel, că sînt niște nebuni cei ce-și chinuie trupul prin posturi ca să-l facă supus minții. Dar Apostolul Pavel, dacă ar fi socotit că postul este o rătăcire, niciodată nu l-ar fi respectat el însuși, niciodată nu i-ar fi învățat și pe alții să-l respecte. El se mîndrește spunînd: „Ci îmi chinui trupul meu și-l supun robiei, ca nu cumva, altora propovăduind, eu însumi să mă fac netrebnic” (*I Cor. 9, 27*). Așadar, cine nu-și chinuiește trupul său și vrea să propovăduiască altora este el însuși vrednic de dojană. 8. Oare ce este mai netrebnic decît ceea ce cheamă la risipă, la trîndăvie, la desfrînare, decît ațîțările poftelor, momeala plăcerii, furia nestăpînirii, focul lăcomiei? Ce nouă școală i-a trimis pe acești epicurei? Nu sînt dintre filosofi, cum zic ei, ci dintre nepricepuți cei

ce predică voluptatea, îndeamnă la plăcere, socotesc că nu e de nici un folos neprihana. Ei au fost cu noi, dar n-au fost dintre noi (*I Ioan 2, 17*), căci nu-mi este rușine să spun ceea ce zice evanghelistul Ioan. Dar cei ce posteau la început se găseau în minăstiri, unde nu era loc pentru desfrinare, unde erau interzise chiar și convorbirile ușurate. 9. Cei ușuratici n-au putut suferi acest fel de viață. Au plecat, dar când au voit să se întoarcă n-au mai fost primiți. Auzisem despre multe de care trebuia să mă feresc. Dădeam sfaturi, dar la nimic nu foloseau. Cei fără astîmpăr au început să împrăștie asemenea vorbe deșarte, prin care însă erau nemernici răspînditori ai tuturor viciilor. Au pierdut ceea ce au păstrat un timp. Iar acum cu o rîvnă diabolică pizmuiesc faptele bune ale altora, de a căror roadă s-au lipsit ei înșiși. 10. Ce fecioară, auzind că nu există nici o răsplată a nevinovăției, n-ar plînge? Chiar dacă n-ar crede ușor și nu și-ar părăsi drumul virtuții, și-ar zdruncina oarecum cumpătul. Care văduvă, când ar ști că nu există nici o roadă a văduviei, ar mai păstra cinstire soțului, s-ar mai lăsa stăpînită de simțăminte de tristețe și nu s-ar deda altora mai vesele? Ce femeie, strînsă în lanțul căsătoriei, dacă ar auzi că nu există nici un merit pentru credința datorată bărbatului nu s-ar lăsa ispitită de ușurătatea minții și a trupului. De aceea Biserica zilnic, în cititul cărților sfinte, în predicile preoților, aduce laude pudicității, glorifică cinstea desăvîrșită. 11. Zadarnic zice, așadar, Apostolul: „V-am scris în epistolă să nu vă amestecați cu desfrînații” (*I Cor. 5, 9*). Să nu spună ei cumva: Noi nu vorbim de toți desfrînații lumii, ci spunem că acela care a fost botezat în Hristos nu numai că nu trebuie să fie desfrînat, dar trebuie să se poarte astfel ca toată viața lui să fie primită de Dumnezeu. De aceea a adăugat Apostolul: „N-am spus, desigur, despre desfrînații acestei lumi” (*I Cor. 5, 10*). Și mai jos: „Dacă vreunul numindu-se frate va fi desfrînat, sau lacom, sau închinător la idoli, sau ocărîtor, sau bețiv, sau răpitor, cu unul ca acesta nici să nu ședeți la masă, căci ce am eu ca să judec și pe cei din afară?” (*I Cor. 11, 12*). Și către efeseni Apostolul spune: „Iar desfrîu și orice necurăție și poftă de avere nici să nu se pomenească între voi, cum se cuvine sfinților” (*Efes. 5, 3*). Și spune îndată mai jos: „Căci aceasta s-o știți bine, că nici desfrînat, sau necurat sau lacom, care este un închinător la idoli, nu are moștenire în împărăția Lui Hristos și a Lui Dumnezeu” (*Efes. 5, 5*). Iar despre cei botezați este destul de limpede ceea ce a spus. Căci primesc moștenirea cei ce se botează în moartea Lui Hristos, cei ce se îngroapă cu El, pentru ca să învieze împreună cu El (*Rom. 6, 3*). De aceea moștenitorii Lui Dumnezeu sînt tovarăși de moștenire cu Hristos: moștenitori ai Lui Dumnezeu, fiindcă le este lăsat scris harul Lui Dumnezeu și tovarăși de moștenire cu Hristos, fiindcă se înnoiesc în viața Lui, devenind și moștenitori ai Lui Hristos, fiindcă le e dată moștenirea prin moartea Lui, a Celui Ce-i lasă moștenitori. 12. Trebuie, așadar, să aștepte moștenirea mai degrabă cei ce au ce să poată pierde, decît cei ce n-au nimic de pierdut. Aceștia trebuie să se păzească mai

mult de moartea viciilor, de ațîțările rătăcirilor, care se nasc în cea mai mare parte din mîncare și băutură. Citim că a șezut poporul de a mîncat și a băut și pe urmă s-a sculat și a jucat (*Ieș. 32, 6*). 13. Însuși Epicur, pe care aceștia socotesc că trebuie să-l urmeze mai degrabă pe el decît pe Apostoli, susținător al plăcerii, deși spune că plăcerea nu este aducătoare a răului, nu tăgăduiește, totuși, că din ea se nasc unele rele. Nu pare, zice el, vrednică de dojană viața celor desfrînați prin faptul că este plină de plăceri, dacă nu este zguduită de teama de durere și de moarte. Dar cît de departe de adevăr este el, se vede din afirmațiile lui că plăcerea a fost sădită în om de Dumnezeu. Așa susține Filomarus, discipolul lui, în lucrările sale scurte, afirmînd că stoicii sînt autorii acestei idei. 14. Dar acest lucru îl combate dumnezeiasca Scriptură, care ne învață că plăcerea a fost insuflată lui Adam și Evei prin cursele și ispita șarpelui (*Fac. 3, 1-4*). Însuși șarpele este plăcerea și de aceea patimile, felurite și alunecoase, infectate de veninul corupției, sînt fiice ale plăcerii. Este sigur, așadar, că pofta plăcerii, amăgindu-l pe Adam, l-a făcut să calce porunca Lui Dumnezeu și roada harului. Dar cum poate să ne aducă iarăși în rai plăcerea, dacă ea singură ne-a scos din rai? 15. De aceea Domnul Iisus, voind să ne facă mai puternici împotriva ispitelor diavolului, în lupta cu acesta, mai întîi a postit (*Matei 4, 2*), ca să știm că altfel nu putem învinge chemările răului. Însuși diavolul mai întîi a întors sabia ispitelor sale de la plăcere zicînd: „De ești Tu Fiul Lui Dumnezeu, zi ca pietrele acestea să se facă pîini” (*Matei 4, 3*). La acestea Domnul a răspuns: „Nu numai cu pîine trăiește omul, ci cu tot Cuvîntul lui Dumnezeu” (*Matei 4, 4*). Și deși putea, n-a vrut să facă acest lucru, ca să ne învețe, printr-un sfat mîntuitor, să tindem mai degrabă către rîvna cititului, decît către plăcere. Aceștia resping postul, dar Hristos a postit pentru ca să fie pentru noi pildă. În cele ce urmează despre post El ne-a învățat că răul nu poate fi învins ușor decît prin post, zicînd: „Acest neam de demoni nu poate fi scos decît prin rugăciuni și post” (*Matei 17, 20*). 16. Ce vrea să spună Scriptura, care ne învață că Petru a postit, că, postind el și rugîndu-se, i s-a descoperit taina botezării neamurilor? (*Fapte 10, 10-16*). De ce altceva spune ea acestea, dacă nu ca să arate că și sfinții cînd postesc se fac mai vrednici de încredere? Moise a primit legea pe cînd postea (*Deut. 9, 9*). Petru pe cînd postea a aflat harul Noului Testament. David cu ajutorul postului a închis gura leilor, a văzut lucrarea timpurilor viitoare (*Deut. 14, 30-32, 20-27*). Care poate să ne fie mîntuirea, dacă nu spălăm prin post păcatele noastre, așa cum spune Scriptura: „Postul și milostenia liberează de păcat” (*Tobit 12, 9*). 17. Cine sînt, așadar, acești învățători noi care tăgăduiesc binefacerile postului? Oare nu este glasul acesta al păgînilor care spune: „Să mîncăm și să bem?” (*Isaia 22, 13*). Pe drept rîde Apostolul de ei zicînd: „Dacă m-am luptat, ca om, cu fiarele în Efes, care-mi este folosul? Dacă morții nu înviază, să bem și să mîncăm, căci mîine vom muri” (*I Cor. 15, 32*), adică: La ce mi-a folosit lupta pînă la moarte, dacă nu să răscumpăr omul din

mine? Zadarnic se face răscumpărarea, dacă nu există nici o nădejde a învierii. Așa că, pierzînd orice nădejde a învierii, să mîncăm și să bem, să nu pierdem roada celor prezente, cîtă vreme n-o avem pe a celor viitoare. Aceia, așadar, se dedau mîncării și băuturii, care nu nădăjduiesc nimic după moartea lor. 17. Epicureii zic: Sîntem propovăduitorii plăcerii, fiindcă moartea nu ne privește; ceea ce se descompune este fără simțire și ceea ce este fără simțire nu ne atinge. Prin aceasta arată că ei trăiesc numai cu trupul, nu și cu sufletul, că nu se folosesc de darurile sufletului, ci doar de ale cărnii. Ei socotesc că prin despărțirea sufletului de trup încetează orice funcție a vieții, că pier meritele virtuților și toată vigoarea sufletului, că toate se duc odată cu simțirea trupului, că nu mai rămîne nimic din suflet, chiar dacă trupul nu se descompune pe dată. Așadar, zic ei, sufletul se descompune înaintea trupului, cu toate că după părerea lor ar trebui să aibă în vedere și carnea și oasele, care rămîn după moarte. Dar respectînd adevărul ei n-ar trebui să tăgăduiască harul învierii. 18. Pe bună dreptate Apostolul combătîndu-i ne sfătuiește să nu alunecăm în astfel de păreri, zicînd: „Nu vă lăsați înșelați: Tovărășiile rele strică obiceiurile bune. Fiți cumpătați cum se cuvine și nu păcătuiți. Căci unii nu au cunoștință de Dumnezeu” (*I Cor. 15, 33-34*). Așadar cumpătarea este bună, fiindcă beția este un păcat. 19. Ce să mai vorbim că însuși Epicur, pe care l-am menționat de mai multe ori, ca să dovedim fie că acești învățăcei ai neamurilor urmează secta epicureilor, fie să învățăm că el însuși, pe care filosofii îl înlătură din tovarășia lor ca pe un ocrotitor al desfrînării, este mai de îngăduit decît aceștia? Căci el, precum ne încredințează Demarchus, spune că nu băutura și mîncarea, nu mulțimea copiilor și legăturile cu femei, nu belșugul de pește și de alte lucruri de acest fel, care se întrebuințează pentru pregătirea unui ospaț ales, nu acestea toate fac viața plăcută, ci socoteala chibzuită. El mai spune că aceia se folosesc cu măsură de bunătățile ospațului, care nu le caută fără măsură. Cine se folosește cu plăcere de o ciorbă cu pîine și apă n-are nevoie de bucate alese, fiindcă multe din acestea cad greu la stomac. Și-n altă parte zice: Nu mesele nemăsurate, nu băuturile plăcerii aduc mulțumirea, ci viața înfrînată. 20. Așadar, dacă pe epicurei îi respinge filosofia, pe aceștia să nu-i îndepărteze Biserica? Desigur au și ei multe pricini să se lupte adesea în ideile lor. Căci deși cea dintîi învățătură a lor este că singura plăcere de seamă este cea care este dată și adusă de mîncare și de băutură, totuși, înțelegînd că nu pot rămîne fără cea mai mare înjosire printr-o astfel de învățătură atît de îngustă și de vrednică de a fi respinsă, că de aceea sînt părăsiți de toți, au voit s-o sulemenească cu boiul discuțiilor. Astfel că unul dintre ei zicea: Cît timp căutăm desfătarea prin ospete și cîntece, o pierdem pe cea pe care ne-o dă cuvîntul, singurul prin care putem fi mulțumiți. 21. Oare nu ni se par ei fără noimă, fără culoare proprie, împotrivindu-se unii altora în această neorînduită discuție? Pe aceștia într-atît îi osîndește Scriptura, încît nu i-a trecut cu vederea

pe cei pe care îi mustra Apostolul Luca în Faptele Apostolilor, carte pe care el a scris-o în stil istoric. El spune: „Iar unii dintre filosofii epicurei și stoici discutau cu el și unii ziceau: Ce voiește oare să ne spună acest semănător de cuvinte? Iar alții ziceau: Se pare că este vestitor de dumnezei străini” (*Fapte 17, 18*). 22. Totuși, din acest număr așa de mare, Apostolul n-a plecat neîntărit de har. Căci și Dionisie Areopagitul, cu Damaris și cu mulți alții, au crezut. Astfel, acele cete de învățați și oratori, prin simplă discuție, s-au declarat convinși de exemplul celor credincioși. Dar ce vor aceștia, care încearcă să-i întoarcă la învățătura lor pe cei pe care Apostolul i-a cîștigat la învățătura sa, iar Hristos i-a mîntuit cu sîngele Său? Ei spun că cei botezați nu trebuie să se ostenească cu învățăturile virtuților, că nu le fac rău mesele bogate și plăcerile, că sînt niște proști cei ce se lipsesc de ele, că e bine ca fecioarele să se căsătorească, să aibă copii, că și văduvele să se recăsătorească, mai ales dacă au trăit rău cu primul bărbat, că greșesc cele care nu se recăsătoresc, chiar dacă pot să se înfrîneze. 23. Ce însemnează aceasta? Să ne dezbrăcăm de omul din noi, să trăim din nou ca animalele celorlalte; părăsindu-l pe Hristos să ne îmbrăcăm și să ne supraîmbrăcăm cu haina diavolului. Dar cînd înșiși învățații păgînilor au socotit că nu trebuie împerecheată cinstea cu plăcerea, deși par a amesteca pe om cu animalele, de ce noi să primim în inima noastră omenească deprinderi de sălbăticiuni și să vîrîm în mintea care judecă obiceiurile fără judecată ale fiarelor? 24., 25. Există multe feluri de viețuitoare care, pierzîndu-și perechea, nu mai știu ce e împerecherea și trăiesc toată viața în singurătate; cele mai multe se hrănesc numai cu iarbă și nu-și astîmpără setea decît din izvorul de apă limpede. Chiar și pe ciini îi vezi adesea obișnuiți să rabde de foame, dacă le poruncește trebuința. Acest lucru nu-l pot face oamenii, care știu că nici ființele necuvîntătoare nu se abat de la ceea ce au învățat de la om? 26. Ce este mai frumos decît înfrînarea, care face ca și anii tinereții să pară de bătrîn prin purtare? După cum mîncarea preamultă și băutura întărită vîrsta mai devreme decît trebuie, tot așa prin cumpătarea la masă se domolesc pornirile năvalnice ale tinereții. Focul din afară se stinge cu apă de rîu și din fîntîni. Nu este de mirare dacă și arșița lăuntrică a trupului se răcorește cu apă rece de izvor; căci flacăra focului prin hrană crește sau descrește. Finul, paiea, lemnul, uleiul și altele de acest fel sînt hrană a focului: dacă i le răpești, sau nu i le dai, se stinge. La fel și flacăra trupului: cu mîncare se mărește sau se micșorează, cu mîncare se ațîță, cu mîncare se potolește. Desfrînarea, așadar, este mama poftelor. 27. Ce să spunem că înfrînarea nu este împotriva firii și nici a acelei legi dumnezeiești, care la însăși nașterea tuturor lucrurilor a dat izvoarele pentru băutură și roadele pomilor pentru mîncare? După potop, omul cel drept a descoperit vinul spre ispita sa (*Fac. 9, 20*). O, de am putea să ne folosim de mîncare după trebuințele firii! Dar fiindcă nu toți stau bine cu sănătatea, de aceea Apostolul zice: „Folosește puțin vin pentru desele tale slăbi-

ciuni" (*I Tim. 5, 23*). Deci trebuie băut nu pentru plăcere, ci pentru slăbiciune: puțin, de leac, nu preamult, de plăcere. 28. Ilie, pe care Dumnezeu îl desăvârșea în virtute, a găsit la capul său o turtă coaptă și un ulcior cu apă și, cu astfel de hrană întărindu-se, a postit patruzeci de zile (*III Regi 19, 6-8*). Părinții noștri, pe când treceau marea cu picioarele, beau apă, nu vin (*Ieș. 17, 6*). Daniel și copiii evrei, cu mîncarea folosită de ei și cu apă de băut, au potolit, el furia leilor, iar ei au văzut că focul nu-i arde, deși flăcările îi cuprinseseră (*Daniel 2, 3, 9; 14, 30-31*). 29. Dar de ce să vorbesc numai despre bărbați? Iudita, fără să se lase ispitită de ospățul luxos al lui Olofern, numai prin înfrînare, cu brațe bărbătești, a adus patriei o victorie nesperată, scoțînd-o de sub împresurare, căci a ucis cu mîinile sale pe comandantul oștilor dușmane (*Iudit 12, 19*). Se vede din exemplul dat că pe acel bărbat războinic, groază a popoarelor, l-a moleșit desfrînarea, iar pe această femeie înfrînarea de la mîncare a făcut-o mai tare peste bărbați. Aici n-a fost învinsă natura în sexul său, ci ea a învins prin mîncarea sa. Estera a învins pe acel rege trufaș, prin posturile ei (*Estera 4, 16*). Ana, în vîrstă de 84 de ani, slujind în văduvia sa în templu, zi și noapte în post și rugăciuni a cunoscut pe Hristos, pe Care L-a vestit Ioan învățătorul înfrînării și nou inger al pămîntului (*Matei 3, 4-11*). 30. Oriprostul care n-a înțeles pe Elisei, care hrănea pe profeți cu buruieni amare de pădure! (*IV Regi 4, 39*). O, Ezdra care, uitînd Scripturile, a citit din amintire Scriptura! (*II Ezdra 8, 2*). O, ce fără minte este Pavel, care se mîndrește cu posturile (*II Cor. 11, 27*), dacă nu folosesc la nimic posturile! 31. Dar cum nu folosesc posturile, dacă prin ele sînt spălate viciile? Dacă postești cu umilință și dacă faci milostenie, cum a vorbit Isaia insuflat de Duhul Sfînt „oasele tale se vor întări și vei fi ca o grădină bine udată” (*Isaia 58, 11*). Așadar, se va întări inima ta și se vor îngrășa virtuțile ei de grăsimea postului duhovnicesc și se vor înmulți roadele tale de prisosul minții tale, ca să fie în tine beția înfrînării cum este acel pahar despre care proorocul spune: „Paharul tău adăpîndu-mă cît de strălucit este” (*Ps. 22, 6*)! 32. Dar este vrednică de laudă nu numai înfrînarea și cumpătarea în mîncare, dar și înfrînarea poftelor. Scris este: „După poftele tale nu merge și de la poftele tale te întoarce. De vei da sufletului tău plăcerea poftelor, te va face pe tine bucuria vrăjmașilor tăi” (*Eccl. 18, 30-31*). Și mai jos: „Vinul și femeile îi înșală pe cei înțelepți” (*Eccl. 19, 2*). De aceea și Pavel îndeamnă la înfrînarea chiar între cei căsătoriți (*I Cor. 7, 5*). Căci este ca un adulter cel nestăpînit în căsătorie, fiindcă încalcă legea apostolică. 33. Dar ce să mai vorbesc despre harul fecioriei, cît este el de mare, dacă a binemeritat să fie ales de Hristos ca templu trupesc al lui Dumnezeu în care, precum citim (*Col. 21, 9*), a locuit trupește plinătatea dumnezeiască? O Fecioară a născut pe Mîntuitorul lumii, o Fecioară a dat viață tuturor. Așadar, nu trebuie să spunem că singură fecioria prin Hristos a fost tuturor de folos? Fecioara a purtat în pîntece pe Cel pe Care lumea toată nu-L poate cuprinde și susține. Chiar dacă

Acesta S-a născut din pîntecele Mariei, a păstrat totuși în naștere hotarele pudoarei și semnele neatinse ale fecioriei. Astfel, în fecioară Hristos a găsit ceea ce voia să fie al Său, ceea ce avea să-Și ia asupra-Și Domnul tuturor. Dacă prin bărbat și femeie carnea a fost aruncată din rai, prin Fecioară a fost unită cu Dumnezeu. 34. Ce să mai vorbesc despre cealaltă Marie, sora lui Moise, care în fruntea cetei de femei a trecut cu picioarele marea? (*Ieș. 15, 20*). Prin ce, dar, a fost Tecla venerată chiar de lei, fiare care așternîndu-se la picioarele prăzii lor au ținut post sfînt, fără s-o mănînce? Nu s-au uitat cu ochi lacomi la fecioară și nici n-au zgîriat-o cu unghiile lor mari, fiindcă sfințenia fecioriei este pîngărită și numai cu privirea. 35. Cu cîtă cinstire a fecioriei a vorbit sfîntul Apostol: „Cît despre fecioare, n-am poruncă de la Domnul. Vă dau însă sfatul meu, ca unul care am fost miluit de Domnul” (*I Cor. 7, 25*). N-are poruncă, are sfat. Căci nu i se poruncește ceea ce este mai presus de lege, ci mai degrabă îndeamnă, dînd sfat. Nu este presupusă autoritatea, ci este arătat harul. Și nu este arătat de oricine, ci de cel care a meritat mila Lui Dumnezeu. Există, așadar, sfaturi mai bune decît cele ale acestor apostoli. Apostolul zice: „Vă dau sfatul”. Aceștia socotesc că nu trebuie descurajată rîvna pentru fecorie. 36. Este bine să cunoaștem cîtă laudă îi aduce fecioriei profetul într-un scurt verset, sau mai degrabă Hristos prin profet: „Ești grădină încuiată sora mea, – zice profetul – , mireasa mea, fîntînă acoperită și izvor pecetluit” (*Cînt. 4, 12*). Hristos spune aceste cuvinte către Biserică, pe care o vrea fără pată, fără vreo urîțenie, grădină frumoasă a fecioriei, care face foarte multe roade cu miros plăcut. „Grădină încuiată”, fiindcă din toate părțile este înconjurată de zidul neprihanei. „Izvor pecetluit”, pentru că fecioria este izvorul și obîrșia rușinii, care păzește neatinse pecețile integrității. În acest izvor strălucește chipul Lui Dumnezeu, fiindcă neprihana trupului se potrivește cu curăția simplității. 37. Nu poate spune cineva că Biserica nu este fecioară, pe care Apostolul Pavel a făgăduit-o către corinteni că o va da neprihănită Lui Hristos (*II Cor. 11, 2*). Iar în Epistola I către Corinteni, dă sfat și socotește că un frumos dar al fecioriei este să nu se lase tulburată de nici o trebuință a acestei lumi, să nu se păteze de nici o murdărie, să nu fie zguduită de nici o furtună (*I Cor. 7, 26*). Este chezaș pentru Hristos în viitor, fiindcă poate să semneze de fecioria Bisericii în întregul aceluiași popor. 38. Răspunde-mi acum, Pavele, de ce dai sfat pentru trebuința ceasului de față? Fiindcă „Cel necăsătorit, zice Pavel, se îngrijește de ale Domnului, cum să placă Domnului” (*I Cor. 7, 32*). Și adaugă: „Și femeia măritată și fecioara cugetă la cele ce sînt ale Domnului cu trupul și cu duhul” (*I Cor. 7, 34*). Fecioara are zidul său împotriva vîrtejurilor acestei lumi și de aceea, întărită cu zaplazul ocrotirii dumnezeiești, nu este tulburată de nici o suflare de viață a veacului. Este bun, așadar, sfatul, fiindcă în sfat este folosul, iar în poruncă lațul. Sfatul înseamnă de bună voie, iar porunca silește. Dacă deci a urmat sfatul și nu s-a căit, a dobîndit folosință; iar

dacă s-a căit, n-are de ce să-l învinuiască pe Apostol. Căci ea însăși trebuie să judece despre slăbiciunea sa. Și de aceea este vinovată cu propria sa voință, în al cărei laț și nod s-a legat mai tare decît poate răbda. 39. Așadar, ca un medic bun, care dorește să le păstreze celor sănătoși sănătatea, iar pe cei slabi să-i întărească, zice: „Cine este slab să mănînce legume (*Rom. 14, 2*), să se căsătorească; dar cine este puternic să dorească hrana întăritoare a virtuții”. Și pe bună dreptate, adaugă: „Dar cel care stă neclintit în inima sa și nu este silit, ci are stăpînire peste voința sa și a hotărît aceasta în inima sa, ca să-și țină fecioria, bine va face. Așa că cel care-și mărită fecioara bine face, dar cel care n-o mărită și mai bine face. Femeia este legată de lege, atîta vreme cît trăiește bărbatul ei. Iar dacă bărbatul ei va muri, este liberă să se mărite cu cine vrea, numai întru Domnul. Dar mai fericită este dacă rămîne așa după părerea mea. Și socot că și eu am Duhul lui Dumnezeu (*I Cor. 7, 37-40*). Aceasta înseamnă a avea o părere, a cerceta cu grijă totul; a îndemna la cele bune, a arăta pe cele fără primejdie. 40. Conducătorul prevăzător arată multe căi, pentru ca fiecare să meargă pe cea care i se pare mai potrivită, numai să poată ajunge în tabăra alor săi. Calea fecioriei este bună, dar este grea și cu urcuș înalt, cerînd puteri mari pentru a merge pe ea. Este bună și văduvia și nu este atît de grea ca cea de mai înainte, dar cere și ea atenție la cotituri și coaste. Bună este și calea căsătoriei, mai întinsă, dar mai ocolită, pe care merg cei mai mulți pînă ce ajung în tabăra sfinților. Există, așadar, premii pentru feciorie, există răsplată pentru văduvie, este loc chiar și pentru meritele căsătoriei. Treptele lor sînt și creșteri ale virtuților. 41. Stați, așadar, în inimile voastre, să nu vă poată cineva răsturna. Ne-a învățat Apostolul ce înseamnă a sta, cuvînt pe care l-a folosit și Moise: „Locul pe care stai este pămînt sfînt” (*Ieș. 3, 5*). Nimeni nu stă, decît dacă stă în credință, decît dacă stă neclintit în cugetul inimii sale. Citim și în alt loc: „Iar tu stai aici cu mine” (*Deut. 5, 31*). Dacă s-a zis de Domnul către Moise: „Unde stai este pămînt sfînt” și „Stai cu mine”, aceasta vrea să spună: stai cu mine, dacă stai în biserică. Căci locul însuși este sfînt, pămîntul însuși este rodnic în sfințenie și plin de mulțimea virtuților. 42. Stai, așadar, în biserică, stai unde M-am arătat ție, căci acolo Eu sînt cu tine. Unde este biserica, acolo este cea mai sigură casă a cugetului tău. Acolo este temelia sufletului tău, unde Ți-am apărut ție din rug. Tu ești rugul, Eu sînt focul. Focul este în rug, era în carne. De aceea sînt focul, ca să-ți aduc lumină, ca să-ți ard spinii păcatelor și să-ți arăt dragostea Mea. 43. Stînd astfel în cugetul vostru, alungați din Biserică lupii care caută să răpească prada. Să nu fie între voi neînțelegeri, să nu vă fie gura spurcată și limba otrăvită, căci scris este: „N-am șezut în adunarea deșertăciunilor” (*Ps. 25, 4*). Nu ascultați pe cei ce clevesc împotriva aproapelui, ca nu cumva ascultîndu-i să fiți împinși să-i vorbiți de rău și voi pe cei apropiați ai voștri și să se zică despre fiecare dintre voi: „Șezînd împotriva fratelui tău cleveai” (*Ps. 49, 20*). 44. Cei ce șed clevesc, dar cei ce stau

binecuvintează pe Domnul lor și li se spune: „Iată acum binecuvîntați pe Domnul toate slugile Domnului, care stați în casa Domnului” (*Ps. 133, 1*). Cine șade, ca să vorbesc în felul cum folosim trupul, este așezat ca și cum corpul i-ar fi trîndav, încordarea minții slăbindu-i-se. Dar cel care stă este ca un supraveghetor atent, ca un harnic cercetător, ca o strajă neadormită, în serviciul de pază al taberei. Și luptătorul priceput, care vrea s-o ia înaintea planului dușmanului, stă în rînd așteptînd ordinul de atac. 45. Cel care stă „să ia seama să nu cadă” (*I Cor. 10, 12*). Cine stă nu știe să clevească. În convorbirile celor fără ocupație își găsește loc clevetirea, iese la iveală răutatea. De aceea zice proorocul: „Urît-am adunarea celor ce viclenesc și cu cei necredincioși nu voi șede” (*Ps. 25, 5*). Și în psalmul 36, pe care l-a presărat cu învățături morale, de la început a spus: „Nu rîvni la cei ce viclenesc, nici nu urma pe cei ce fac fărădelegea” (*Ps. 36, 1*). Viclenia este mai vătămătoare decît răutatea; fiindcă viclenia nu este răutate pură și simplă, ci reavoință ascunsă. Și este mai grea paza de lucruri ascunse, decît de cele cunoscute. De aceea și Mîntuitorul nostru ne sfătuiește să ne ferim de cei vicleni, care ne amăgesc cu plăceri blînde la chip și cu alte lucruri fătarnice dar deșertăciuni, care ne atrag către ambiții, onoruri, lăcomie, bogăție, către trufia puterii. 46. Astfel, ca în orice lucrare, mai ales în sarcina de episcop, trebuie să lipsească răutatea, care trebuie alungată din viața tuturor, pentru ca prin arătări plăcute și pașnice să fie pus mai presus de toți bărbatul care merită să fie ales dintre toți și care să fie leac tuturor „Căci omul blînd este medicul sufletului” (*Pilde 14, 30*). Că este astfel de medic s-a arătat și Domnul în Evanghelie, zicînd: „Nu cei sănătoși au nevoie de doctor, ci cei bolnavi” (*Matei 9, 12*). 47. Doctor bun, a luat asupra-Și slăbiciunile noastre, ne-a făcut sănătoși și totuși, precum este scris, nu s-a ridicat la cîntea de mare preot. Tatăl, Care l-a vorbit, a zis: „Fiul Meu ești Tu, Eu astăzi Te-am născut” (*Evr. 5, 5*). În alt loc spune: „Tu ești preot în veac, după rînduiala lui Melchisedec” (*Evr. 5, 6*). Fiindcă avea să fie model al tuturor preoților, a luat trup omenesc: „În zilele trupului Său, El a adus, cu strigăt tare și cu lacrimi, cereri și rugăciuni către Dumnezeu Tatăl. Din cele ce a pățit, deși era Fiul Lui Dumnezeu, a învățat supunerea, ca să ne învețe și pe noi și să ne fie veșnic Mîntuitor” (*Evr. 7, 8*). Biruindu-Și patimile ca și cum S-ar fi biruit pe Sine, a dat sănătate tuturor, a ridicat păcatul tuturor. 48. De aceea l-a ales și pe Aaron preot (*Num. 17, 8*), pentru ca în alegerea de preot să nu precumpănească lăcomia omenească, ci harul Lui Dumnezeu, nu dăruirea de bună voie, și nici propria alegere, ci chemarea cerească. Acela să ofere daruri pentru păcate, care poate să sufere pentru cei păcătoși, pentru că și el, precum a spus, poartă slăbiciunea. Nu trebuie să-și ia cineva cînstire pentru sine, ci să fie chemat de Dumnezeu, ca și Aaron. De aceea Hristos n-a cerut preoția, ci a primit-o (*Evr. 5, 4-5*). 49. Preoția lui Aaron, fiind preluată de urmașii lui, se păstra mai mult pe temeiul moștenirii decît pe meritul dreptății. De aceea,

după acel Melchisedec, despre care citim în Vechiul Testament, a venit adevăratul Melchisedec, adevăratul rege al păcii, adevăratul rege al dreptății. Căci aceasta este tălmăcirea numelui „fără tată, fără mamă, fără spiță de neam, neavînd nici început al zilelor, nici sfîrșit al vieții” (*Evr. 7, 3*), acesta fiind Fiul Lui Dumnezeu, Care nu și-a cunoscut mama prin nașterea Sa dumnezeiască, și nu și-a cunoscut nici Tatăl, născîndu-Se din Fecioara Maria. Din Tatăl S-a născut înainte de toți vecii și din Fecioară S-a născut în această lume, neputînd avea un început al zilelor, fiindcă El era începutul. Dar cum putea să aibă un sfîrșit al vieții Cel ce era dătătorul vieții tuturor? El este „începutul și sfîrșitul” (*Apoc. 1, 8*). El este și o pildă, care arată că preotul trebuie să fie socotit fără mamă și fără tată, ales fiind nu după meritul neamului, ci după al purtării personale, după înțietatea virtuților. 50. Să fie deplin și în credință și în bună purtare. Nu una fără alta, ci și una și alta să se întregească în viața și în faptele sale. De aceea și Apostolul Pavel vrea ca noi să fim următorii acelor care prin credință, cum spune El (*Evr. 11, 9*), și prin răbdare își însușesc făgăduielile lui Avraam. Acesta prin răbdare a meritat să primească și să aibă harul binecuvîntării făgăduite. Proorocul David ne îndeamnă să-l luăm ca pildă pe sfîntul Aaron, despre care a spus că trebuie să fie imitat de noi între sfinții Domnului, zicînd: „Moise și Aaron între profeții Lui și Samuel între cei ce cheamă numele Lui” (*Ps. 98, 6*). 51. Cu adevărat vrednic este bărbatul propus să fie urmat de toți. Căci pe cînd nemiloasa moarte, ca un șarpe tîrîndu-se în popor, nimicea vieți omenești din pricina celor răi, Aaron s-a aruncat la mijloc între cei vii și cei ce mureau ca să oprească moartea și să nu piară mai mulți (*Num. 61, 48*). Cu minte și suflet de preot este cel Care, pentru turma Domnului, ca un păstor bun, S-a întruchipat cu simțămînt evlavios. Astfel a frînt săgeata morții, a oprit năvala, a interzis nimicirea. Evlavia a ajutat meritul, fiindcă S-a întruchipat pentru cei ce se împotriveau. 52. Să învețe, așadar, cei răzvrătiți, să se teamă de mînia Lui Dumnezeu, să nu-L mînie preoții pe Dumnezeu. Ce? Pe Dan, Abiron și Core oare nu i-a înghițit pămîntul din pricina răzvrătirii lor? (*Num. 32, 33*). Căci după ce Core, Dan și Abiron ațîțaseră patru sute cincizeci de bărbați împotriva lui Moise și a lui Aaron pentru ca să se despartă de aceștia, s-au răscolit zicînd: „Destul să vă fie toată sinagoga și toți sfinții și între ei Domnul” (*Num. 32, 3*). 53. De aceea Domnul, mîniat, a vorbit către toată sinagoga. A cercetat și a cunoscut Domnul care sînt ai Lui (*II Tim. 2, 19*) și a adus pe cei sfinți la El. Iar pe cei pe care nu i-a ales, nu i-a adus la El. Și-a poruncit Domnul să-și aleagă ei mici altare și să pună pe ele foc de jertfă. Core și toți cei ce erau cu el se ridicaseră împreună cu el împotriva lui Moise și Aaron, preoți ai Domnului. Ca unul care fusese ales de Domnul, el însuși era întărit ca sfînt între leviții Domnului. 54. Și a zis Moise către Core: „Ascultați, fii ai lui Levi: Oare e puțin lucru pentru voi că Dumnezeul lui Israel v-a oșebit de obștea lui Israel și v-a apropiat la Sine ca să faceți slujbă la

cortul Domnului?” (*Num. 16, 8-9*). Și mai jos: „Alergați acum după preoție? Așadar, tu și cu toată obștea ta v-ați adunat împotriva Domnului. Ce este Aaron de cîrțiți împotriva Lui?”. 55. Să ne gîndim, așadar, ce pricini de supărare au existat că voiau să îndeplinească preoția nevrednici și de aceea se răzvrăteau, că murmurau neaprobînd judecata lui Dumnezeu în alegerea preotului lor. De aceea tot poporul a fost cuprins de mare teamă și groază. Totuși, pentru că se rugau să nu piară toți din pricina trufiei cîtorva, sînt arătați cei vinovați de nelegiuire și din trupul întregului popor sînt despărțiți cei 250 de bărbați cu părinții lor. Pămîntul mugind se despică în mijlocul mulțimii, se deschide o prăpastie în adînc, cei vinovați sînt înghițiți și astfel sînt dezlegați de toate stihiiile acestei lumi, pentru ca să nu se atingă nici de aer prin respirație, nici de cer prin văz, nici de mare prin pipăit, nici de pămînt prin mormînt. 56. A încetat pedeapsa, dar n-a încetat răutatea. De aceea s-a iscat murmurul poporului, fiindcă pierise poporul din pricina preoților. Și supărat Domnul i-ar fi pierdut pe toți, dacă n-ar fi fost înduplecat mai întîi de rugăciunile lui Moise și apoi de intervenția preotului său Aaron. De aceea a socotit că este mai bine să-i ierte pentru rușinea și căința lor pe cei cărora le refuza harul. 57. Însăși proorocița Maria, care cu frații săi a trecut cu picioarele pe deasupra valurilor mării, fiindcă, necunoscînd încă taina etiopiencei, murmurase împotriva fratelui său Moise, s-a umplut de bube de lepră, și n-ar fi putut să scape de asemenea molimă dacă nu s-ar fi rugat pentru ea Moise (*Num. 12, 10-15*). Sinagoga închipuie acel murmur, care necunoscînd legămîntul acestei etiopience, adică al Bisericii dintre neamuri, freamătă prin muștrări zilnice și urăște pe acea plebe prin a cărei credință este scăpată ea însăși de lepra necredinței sale, după cum citim că „împietrirea s-a făcut din Israel în parte, pînă ce va intra tot numărul păgînilor și astfel întregul Israel se va mîntui” (*Rom. 11, 25-26*). 58. Și ca să vedem că în preoți lucrează mai mult harul dumnezeiesc decît cel omenesc, un singur toiag a înflorit, cel a lui Aaron, din multele pe care Moise le primise pe triburi și le sădise. Astfel și poporul a văzut că într-un preot trebuie avut în vedere darul lui dumnezeiesc și a încetat de a cere har după judecata omenescă, deși înainte socotea că merită prin sine însuși acest drept. Iar acea ramură ce altceva a arătat, decît că niciodată harul preoțesc nu slăbește și că în cea mai mare umilință are în darul său floarea puterii încredințate lui, fiindcă și aceasta este o taină? Nu credeam că această faptă a preotului Aaron a fost săvîrșită fără rost aproape de sfîrșitul vieții lui. Se pare că este arătat poporul mai bătrîn, măcinat de vechimea îndelungatei necredințe preoțești, care în timpurile din urmă, refăcut prin imitarea Bisericii în rîvna credinței și a supunerii, aduce prin harul renăscut floarea moartă de atîtea veacuri. 59. Dar ce însemnează faptul că, după moartea lui Aaron, nu întregului popor, ci doar lui Moise, care era între preoții Domnului, i-a poruncit Dumnezeu să-l îmbrace cu hainele rămase de la preotul Aaron pe Eleazar, fiul acestuia? (*Num. 20, 26*).

Oare acest fapt nu înseamnă că noi sîntem datori să cunoaștem că un preot trebuie să sfințească pe un preot și să-l îmbrace în veșminte, adică în virtuțile preoțești, și atunci, dacă va vedea că nu-i lipsește nimic din veșmintele preoțești și că este întru totul corespunzător, numai atunci să-l aducă la sfîntul altar? Căci, avînd a se ruga pentru popor, el trebuie să fie ales de Domnul și probat de preoți, ca să n-aibă în el însuși ceva prin care să supere, datorită lui fiind aceea de a interveni pentru a curma supărarea altora. Nu este neînsemnată virtutea preoțească, datorare să se păzească nu numai de greșeli mari, dar și de cele mici, să fie gata la milostenie, să-și țină făgăduința, să se ferească de orice alunecare, să ia parte la durerile altora. Preotul să fie îngăduitor și credincios, să-și alunge sau să-și nimicească mînia, să fie un fel de trîmbiță a poporului, pe care să-l îndemne la supunere față de Dumnezeu, minunat mijloc de dobîndire a liniștii sufletești. 60. Există o veche zicală: Obişnuiește-te să fii același, ca viața ta să arate ca un fel de pictură, avînd întotdeauna același chip pe care l-a primit de la început. Dar cum să poată fi același cel care acum se umflă de mînie, acum fierbe de supărare, acum se roșește la față, acum se îngălbenește, schimbîndu-și în fiecare moment firea și culoarea? Dar haide, poate să fie supărarea o pricină a firii sau a altei împrejurări; totuși, omul este dator să-și stăpînească mînia, nu să se lase cuprins de furie asemenea unui leu, neștiind să-și îmblînzească strigătele. Să nu semene certuri, nici să le întărite și mai tare, căci scris este: „Omul mînios ațîță cearta” (*Pilde 15, 18*). Nu este același cel cu inima în două locuri, nu este același cel ce nu știe să-și stăpînească supărarea. Despre un astfel de om bine zicea David: „Mîniați-vă, dar nu greșiți” (*Ps. 4, 5*). Nu poruncește să ne mîniem, ci este îngăduitor cu firea, pe care omul n-o poate întîmpina, dar poate s-o domolească. Deci chiar dacă ne supărăm, simțămîntul nostru să-și aibă mișcarea potrivit firii, să nu păcătuiască împotriva firii. Ce face cel ce a primit pe alții să-i conducă, dacă el nu se poate conduce pe sine însuși? 61. Și de aceea Apostolul a spus că episcopul trebuie să fie fără pată (*I Tim. 3, 2*). Iar în alt loc zice: „Se cuvine episcopului să fie fără prihană, ca un iconom al Lui Dumnezeu, neîngîmfat, nu grabnic la mînie, nu dedat la băutură, pașnic, nepoftitor de cîștig urît” (*Tit. 1, 7*). Căci cum se împacă milostenia cu lăcomia? 62. Am arătat aici pe cele despre care știm că trebuie să ne păzim. Dar Apostolul este dascălul virtuților. El este cel care ne învață să spunem cu răbdare că n-au dreptate cei ce ne contrazic, care spune că bărbatul să fie „al unei singure soții” (*Tit. 1, 6*), nu ca să oprească pe cel ce vrea să fie necăsătorit (fiindcă aceasta este mai presus de legea poruncii), ci pentru ca prin viață curată între soți să păstreze harul botezului său, nici ca să fie poftit prin apostolică autoritate să creeze din nou fii în preoție, căci a zis cel ce are, nu cel ce face fii, să nu repete căsătoria. 63. N-am trecut cu vederea faptul că mulți argumentează că se numește bărbat al unei singure soții socotite după botez, prin aceea că prin botez este spălat viciul

prin care era împiedecată o căsătorie. Dar și în viață se spală toate păcatele, încît, dacă cineva și-a pătat trupul cu mai multe, fără să fi fost căsătorit cu ele, i se iartă lui toate. Dar nu se desfac căsătoriile, dacă cineva vrea să se căsătorească din nou. Căci prin botez se desface nu legea ci greșeala. În căsătorie nu greșeala vorbește, ci legea. Așadar, nu se iartă ceea ce este al legii, ca și o greșeală, ci se păstrează, ca și legea. De aceea Apostolul a pus lege zicînd: „Dacă este cineva fără prihană, bărbat al unei singure soții”. Deci cine este fără prihană, bărbat al unei singure soții, este ținut la legea de a primii preoția. Dar cel care a repetat căsătoria n-are greșeala prihănirii, ci este scos din dreptul de preot. 64. Am spus ce este al legii; acum să spunem și ce este al rațiunii. Dar mai întîi să știm că acest lucru nu numai Apostolul l-a hotărît despre episcop și despre duhovnic, ci și părinții în Sinodul de la Niceea au prevăzut că nu trebuie să fie cleric cel care s-a căsătorit pentru a doua oară. Căci cum ar putea să spună cuvinte de mîngîiere și de cinstire unei văduve, s-o îndemne să-și țină văduvia, să păstreze soțului credința pe care el însuși n-a păstrat-o primei sale soții? Sau ce deosebire este între popor și preot, dacă ei sînt supuși acelorași legi? Trebuie să-i fie preotului mai presus viața, după cum îi este mai presus harul. Cel ce legiuiește pe alții în învățăturile sale, trebuie să păzească el însuși în sine învățăturile legiuite. 65. Cît m-am împotrivit să nu fiu numit în slujbă! Iar dacă am fost silit, cel puțin să fiu amînat! Dar voința poporului a fost mai puternică decît cea bisericească. Totuși numirea mea a fost aprobată de episcopii apuseni potrivit judecății, iar de cei răsăriteni potrivit exemplului. Un nou în credință este oprit a fi numit, ca să nu se înalțe în trufie. Dacă a lipsit amînarea numirii, a fost în schimb mare puterea constrîngerii. Dacă nu lipsește umilînța cerută preoției, unde nu este pricină nu este socotită greșeală. 66. Iar dacă în alte biserici se cere atîta băgare de seamă în numirea unui preot, de cîtă grijă este nevoie în Biserica din Vercellae, unde se pare că se cer două lucruri de la episcop: înfrînarea mînăstirească și învățătura bisericească? Iar acestea, deosebite între ele, le-a unit cel dintîi în părțile apusului Eusebiu, cinstită să-i fie amintirea, pentru ca, în oraș fiindu-i locuința, să trăiască după regulile monahilor și să conducă Biserica după înfrînarea postului. Mult ajutor se adaugă la harul preotului, dacă unul tînăr îi impune rîvna înfrînării și regulile neprihanei, iar pe cei ce trăiesc în oraș îi oprește de la viața și obiceiurile orașului. 67. Așa au pornit bărbați ca Ilie, Elisei, Ioan fiul Elisabetei, care îmbrăcați în piei și în veșminte de păr de capră, săraci și lipsiți, loviți de necazuri și dureri, rătăceau prin locuri singuratice între culmile și văile munților pe rîpe neumblate, în adîncul peșterilor, în fundul gropilor, unde viața era aproape cu neputință pentru om. La fel, Daniel, Anania, Azarie, Misael, care, deși trăind în palatul regal, se hrăneau ca în pustiu, mîncînd de post și bînd numai apă. Pe bună dreptate, servi regești fiind, au fost mai presus de domnie, au disprețuit robia scuturîndu-i jugul, au supus puterile lumii, au

biruit stihile, au nimicit însușirile focului, au îmblânzit flăcările, au tocit ascuțișul săbiilor, au încleștat gurile leilor. Și unde se socotea că sînt slabi, acolo erau mai puternici. Nu se sfiau să-și bată joc de cele omenești, fiindcă nădăjduiau premii cerești. Nu se speriau de întunecimea închisorilor, fiindcă le strălucea în inimă harul luminii celei veșnice. 68. Pe aceștia urmîndu-i, cuviosul Eusebiu a plecat de pe pămîntul său, din familia sa și a pus pelerinajul mai presus de liniștea pe care o dă casa proprie. Pentru credință a dorit și a ales asprimile pribegiei, la fel cu Dionysius, sfîntă să-i fie amintirea, care a pus pribegia de bună voie mai presus de prietenia împăratului. Bărbați de neuitat, impresurați de armate, înconjurați de oșteni, erau luați din biserică, dar înfruntau stăpînirea. Disprețuind cele pămîntești, dobîndeau tăria minții, înfruntau puterea domniei, care cu forța militară și zăngănitul armelor n-a putut înfrînge credința. Ei au supus sălbăticia sufletului de fiară, care n-a putut să facă rău sfinților. Căci mînia regelui este mînia leului, cum se spune în *Pilde* (19, 12). 69. Cel ce le cerea să-și schimbe hotărîrea a mărturisit că a fost învins. Iar ei socoteau că e mai puternic condeiul lor decît săbiile de fier. În cele din urmă a fost rănită de moarte necredința, dar n-a fost rănită credința sfinților. Ei n-au dorit mormînt strămoșesc, fiindcă le era rezervată locuința cea cerească. Au rătăcit prin tot orașul „ca unii care n-au nimic, dar toate le stăpînesc” (*II Cor. 6, 10*). Oriunde erau trimiși, socoteau locul plăcut, fiindcă nu le lipsea nimic celor ce le prisosea credința. Săraci, dar bogați în har, îi îmbogățeau și pe alții. Se osteneau, dar nu-și ucideau trupul în posturi, în munci, în străji de zi și de noapte. Au ieșit puternici din slăbiciune (*Evr. 11, 34*). Nu așteptau momelile plăcerilor cei pe care-i îngrășa foamea. Nu-i ardea fierbințeala verii, fiindcă-i răcorea nădejdea harului celui veșnic. Nu-i doboră frigul și gerul pe cei ce iernau încălziți duhovnicește de credința lor. Nu se temeau de cătușele oamenilor, fiindcă-i descătușa Iisus. Nu doreau să fie răscumpărați de la moarte, fiindcă știau că vor fi înviați de Hristos. 70. Pînă la urmă sfîntul Dionysius a cerut prin făgăduință să-și ducă viața în pribegie și să nu se mai întoarcă, pentru ca nu cumva să găsească gîndurile poporului sau ale clerului amestecate cu învățăturile și obiceiurile celor necredincioși. Și a binemeritat acest har de a da slavă Domnului în liniște sufletească. Astfel, pe cît cuviosul Eusebiu a ridicat primul steagul mărturisirii, pe atît fericitul Dionysius în locurile de pribegie și-a sfîrșit viața cel dintîi cu titlul de martir. 71. Această răbdare, rămasă ca pildă de la sfîntul Eusebiu, a crescut în viața de mînăstire și a căpătat rezistența la munci prin deprinderea de a se supune regulilor aspre ale înfrînării. Cine ar pune la îndoială faptul că acestea două cîntăresc cel mai mult în atenția creștinilor: îndatoririle preoțești și așezămintele călugărești? Unele au în vedere viața morală și rînduită, celelalte deprind cu răbdarea și înfrînarea, unele sînt ca un fel de priveliște, altele sînt ascunse; unele sînt văzute, altele nu. De aceea bunul atlet al Lui Hristos spune: „Ne-am făcut pri-

velişte acestei lumi şi îngerilor” (*I Cor. 4, 9*). Era vrednic să fie privit de îngeri pe cînd se lupta, ca să ajungă la biruinţa Lui Hristos, fiindcă se ostenea să aducă pe pămînt viaţa îngerilor, să dea pe faţă răutatea îngerilor răi în cer, căci lupta cu duhurile rele. Pe bună dreptate îl privea lumea, ca lumea să-l imite. 72. Viaţa preoţească este în arena de luptă, cea călugărească în peşteră: una împotriva neorînduiei acestei lumi, cealaltă împotriva poftelor cărnii, una subjugînd plăcerile trupului, cealaltă fugind de ele, una mai plăcută, cealaltă mai sigură, una conducîndu-se pe sine însăşi, cealaltă constringîndu-se pe sine însăşi. Totuşi, şi una şi cealaltă renunţînd la ale sale ca să-l urmeze pe Hristos, fiindcă se spune celor desăvîrşiţi: „Dacă vrea cineva să vină după Mine, să se lepede de sine, să-şi ia crucea şi să-Mi urmeze Mie” (*Matei 16, 24*). Aşadar, poate să-L urmeze pe Hristos cel ce poate să spună: „Nu eu mai trăiesc, ci Hristos trăieşte în mine” (*Gal. 2, 20*). 73. Pavel se tăgăduia pe sine şi, ştiind că-l aşteptau lanţurile şi chinurile la Ierusalim, se ducea totuşi să se dăruiască de bună voie primejdiilor. „Nu pun nici un preţ pe viaţa mea, zicea el, numai să împlinesc calea mea şi slujba mea pe care am luat-o de la Domnul Iisus” (*Fapte 20, 24*). Mulţi îi stăteau în jur plîngînd şi rugîndu-se, dar el a rămas neclintit sufleteşte: atît de puternic şi de aspru cenzor îi era credinţa! 74. Aşadar, preotul luptă, monahul stă deoparte; cel dintîi învinge momelile, cel de-al doilea fuge de ele; pentru unul lumea este un triumf, pentru celălalt pribegie, pentru unul lumea este răstignită, sau el se răstigneşte pentru lume (*Gal. 6, 14*), pentru celălalt este necunoscută; unul este supus multor ispite şi de aceea victoria lui este mai mare, pentru celălalt alunecarea este mai rară, fiindcă şi paza este mai uşoară. 75. Însuşi Ilie, ca să se adeverească vorbele ieşite din gura lui, a fost trimis de Domnul să se ascundă la pîriul Chorath (*III Regi 17, 3*). Îl ameninţa Ahab, îl ameninţa Izabela, s-a temut Ilie şi s-a ridicat şi iarăşi a umblat patruzeci de zile şi patruzeci de nopţi, înţelegînd din puterea cui se hrănea, pînă la muntele Horeb al lui Dumnezeu. Şi a intrat într-o peşteră şi acolo s-a odihnit. Şi după aceea a fost trimis să ungă pe regi (*III Regi 19, 8-16*). S-a întărit, aşadar, în răbdare prin locuirea în singurătăţi şi, ca şi cum ar fi fost alimentat cu grăsimile virtuţii, din hrana de pe cîmp a ieşit şi mai puternic. 76. Şi Ioan a crescut în pustiu şi a botezat pe Domnul (*Luca 3, 2, 21*) şi şi-a exercitat mai întîi acolo statornicia, pentru ca după aceea să-l mustre pe rege. 77. Dar pentru că despre locuinţa sfîntului Ilie în deşert fără să vreau am trecut cu vederea numele locurilor, deşi acestea nu sînt fără însemnătate, mi se pare că este bine să vedem ce însemnează ele. Ilie a fost trimis la pîriul Chorath. Acolo îl hrăneau corbii, dimineaţa îi aduceau pîine, iar seara carne. Nu fără rost i se aducea pîine dimineaţa, fiindcă ea întăreşte inima omului (*Ps. 103, 15*). Dar oare această hrană a proorocului nu are un înţeles tainic? Seara i se aducea carne. Înţeleg că numele de Chorath însemnează lege. Horeb însemnează inimă sau ceva asemenea inimii. Iar fîntina Beer-Şeba însemnează al

șaptelea, sau jurământ. 78. Mai întâi Ilie a sălășluit în Beer-Șeba pentru tainele legii sfinte și pentru legămintele dreptului dumnezeiesc. După aceea a fost trimis lângă pîrîu, lângă acel șuvoi de apă repede, care veselește inima omului (Ps. 45, 5). Și într-un caz și-n altul, vezi un singur Testament: Scriptura cea veche, care este ca un puț adînc și întunecos, de unde scoți apă cu osteneală. Nu este plin, fiindcă nu venise încă Acela Care să-L umple. Căci zice: „N-am venit să stric legea, ci s-o împlinesc” (Matei 5, 17). De aceea sfîntului i se poruncește de Dumnezeu să vină la pîrîu (III Regi 17, 3). Fiindcă acela care a băut din Noul Testament nu este numai rîu, ci din inima lui vor curge rîuri de apă vie: rîuri ale înțelegerii, rîuri ale cugetării, rîuri duhovnicești, care totuși au secat cu timpul din pricina necredinței, ca să nu bea nelegiuirii, să nu se adape necredincioșii. 79. Acolo corbii îl cunoșteau pe proorocul Domnului, dar iudeii nu-l cunoșteau. Îl hrăneau corbii (III Regi 17, 3), dar acel neam regesc și nobil îl prigonea. Cine este Izabela, care îl prigonea, dacă nu sinagoga, care zadarnic curge, zadarnic se revarsă de învățături din Scriptură pe care nu le înțelege și nu le păzește? Ce corbi îl hrăneau, dacă nu cei ai căror pui îl cheamă „care dă animalelor hrana lor”, precum citim „și puilor care Îl cheamă pe El” (Ps. 146, 9). Acei corbi știau pe cine hrănesc; ei erau aproape de înțeles și aduceau hrană la acel pîrîu al cunoașterii dumnezeiești. 80. Îl hrănește pe prooroc, care înțelege, care păzește cele ce sînt scrise! Îi dă băutură credința noastră, îi dă mîncare viața noastră. Iar el hrănește mințile și simțirile noastre, cuvîntul lui este hrană pentru înțelegerea minții noastre. Îi dăm dimineața pîine cei care sîntem așezați în lumina Evangheliei, îl servim cu tăria inimii noastre. Cu acestea se hrănește, cu acestea capătă putere, cu acestea umple gura celor ce postesc, căroră necredința iudeilor nu le aducea nici o hrană a credinței. Postul este acolo orice cuvînt profetic, a cărei grăsimie lăuntrică nu e văzută de ei, mistuită și împuținată, care nu poate să îngrășe gîtlejurile lor. 81. Poate de aceea aduceau carne seara, ca pe o hrană mai bună, pe care corintenii, slabi la minte, n-o puteau lua, și de aceea erau hrăniți cu lapte apostolic (I Cor. 3, 2). Așadar, hrana mai tare era adusă către seara acestei lumi, iar dimineața pîine. Și pentru că Dumnezeu a cerut să se dea această hrană, se potrivește bine să spunem în acest loc acele cuvinte profetice: „Ieșirile dimineții și ale serii le vei veseli” (Ps. 64, 8). Și mai jos: „Gătît-ai hrana lor, că așa este pregătirea ta” (Ps. 64, 10). 82. Dar socotesc că despre învățător am vorbit destul; acum să urmărim viața învățăceilor, care s-au îmbrăcat în acea laudă, care zi și noapte cîntă imnuri. Fără îndoială, această oaste a îngerilor întotdeauna laudă pe Domnul și în dese adunări se roagă Domnului. Citesc, își ocupă timpul și mintea cu lucru neîntrerupt, departe de întîmpinarea femeilor, își asigură unii altora o pază temeinică. Ce fel de viață este aceasta în care n-ai de ce te teme și-ți este aproape cel pe care să-l urmezi? Osteneala postului aduce în schimb liniștea minții. Deprinderea îl ușurează, repaosul îl

susține, iar prin muncă este uitat. Nu este încărcat de grijile lumii, nu este stăpînit de necazuri străine, nu este întețit de drumuri în oraș. 83. Învățînd și slujind acestei sarcini, vedeți în ce fel trebuie să fie învățătorul pe care putem să-l găsim, dacă sînteți toți uniți în cugete, dacă iertați unul altuia (*Efes. 4, 32*), atunci cînd unul se socotește jignit de altul. Căci nu este aceasta singura formă de dreptate să nu-l jigniți pe cel ce nu te-a jignit, ci și să-i ierți celui ce te-a jignit. Sîntem adesea jigniți de furtul altuia, de înșelăciunea aproapelui. Oare socotim că aceasta înseamnă virtute, să răzbunăm înșelăciunea prin înșelăciune, la fraudă să răspundem cu fraude? Căci dacă dreptatea este o virtute, trebuie să fie lipsită de crimă și să nu combată necinstea prin necinste. Cum poate fi pentru tine virtute ceea ce pedepsești la altul? Necinstea nu poate fi folosită nici ca răzbunare față de necinstea altuia. Nu interesează cui faci rău, dacă e drept sau nedrept, fiindcă nu se cade să faci rău. Este indiferent în ce chip ești viclean, dacă din dorința de a te răzbuna, sau de a face rău. Și într-un caz și-n celălalt răutatea tot fără iertare rămîne. Căci nu este nici o deosebire între cel rău și cel nedrept. De aceea ți s-a spus: „Nu rîvni la cei ce viclenesc, nici nu urma pe cei ce fac fărădelegea” (*Ps. 36, 1*). Și ceva mai sus: „Urît-am adunarea celor ce viclenesc și cu cei necredincioși nu voi ședea” (*Ps. 25, 5*). Sfatul este dat tuturor, fără excepție: Oricare ar fi pricina, viclenia n-are nici o îndreptățire. 84. Dar ce altă formă este mai bună decît cea a dreptății dumnezeiești? Iată ce zice Fiul Lui Dumnezeu: „Iubiți pe vrăjmașii voștri” (*Matei 5, 44*). Și iarăși zice: „Rugați-vă pentru cei ce vă prigonesc și vă defăimează”. Pînă într-atît îi oprește pe cei desăvîrșiți de la răzbunare, încît le poruncește să iubească pe cei ce le fac rău. Și fiindcă în Scriptura veche a zis: „A mea este răzbunarea și răsplătirea” (*Deut. 32, 35*), în Evanghelie se spune să ne rugăm pentru cei ce ne-au făcut rău, ca să nu se răzbune împotriva lor Cel ce le-a făgăduit răzbunarea. El vrea să ierte cu voia ta pe cel căruia i se potrivește făgăduința. Și dacă te gîndești la răzbunare, îți dai seama că cel nedrept este pedepsit mai mult după părerile lui, decît după asprimea judecății. 85. Dar fiindcă nimeni nu poate fi fără potrivnic, să facem în așa fel încît să n-avem împotriviri din pricina greșelilor noastre. Nimeni nu este mai rău pedepsit de judecata altuia decît neînțeleptul de a sa, fiindcă el însuși își este înfăptuitor al răului. De aceea să ne ferim de lucrurile grele și pline de încurcături, care nu ne aduc roade, ci pagubă. Trebuie să ne purtăm astfel încît să nu ne pară rău de faptele sau de hotărîrile noastre. Cel înțelept are grijă să nu se rușineze de multe ori de sine și mai ales să n-ajungă să se rușineze în fața Lui Dumnezeu de gîndurile și faptele sale. Care este roada dreptății, dacă nu liniștea sufletească? Sau ce însemnează a trăi drept, dacă nu a trăi liniștit? Cum a fost purtarea stăpînului, așa este și starea întregii case. Și dacă acestea se cer acasă, cu atît mai mult este nevoie de ele în Biserică, „unde și bogat și sărac, și rob și liber, și grec și scit, și cu rang și fără rang, toți sîntem una în Hristos”? 86.

Nimeni să nu creadă că dacă e bogat trebuie să fie mai mult respectat. În Biserică este bogat numai cel bogat în credință, căci toată lumea bogățiilor aparține celui credincios (*Pilde 20, 6*). Ce este de mirare dacă cel credincios stăpânește lumea, de vreme ce stăpânește moștenirea Lui Hristos, care este mai de preț decât lumea? „Cu sînge scump ați fost răscumparați” (*I Petru 1, 19*), vi s-au spus aceste cuvinte tuturor, nu numai celor cu bani. Iar dacă vreți să fiți bogați, urmați pe cel ce spune: „Fiți sfinți în toată petrecerea vieții” (*I Petru 1, 15*). Nu le spune numai celor bogați, ci tuturor. Fiindcă judecă fără deosebire de persoane, după cum spune Apostolul, bun martor al Lui. Și de aceea nu în delăsare, nu în silă, nu în înălțarea inimii, ci în „frică, zice Apostolul, petreceți zilele vremelnice voastre” (*I Petru 1, 17*). Sînteți vremelnici și nu veșnici pe acest pămînt; folosiți timpul știind că veți pleca în altă parte. 87. Nu vă încredeți în bogății, fiindcă toate rămîn aici; numai credința vă va însoți. Vă va însoți și dreptatea, dacă înaintea ei va fi credința. Ce vă aduc bogățiile? „Nu cu aur sau argint”, nu cu proprietăți, nu cu haine de mătase „ați fost răscumparați în viața voastră deșartă, ci cu scumpul sînge al lui Iisus Hristos” (*I Petru 18, 19*). Așadar, acela este bogat care a fost moștenitorul Lui Dumnezeu, tovarăș de moștenire cu Hristos. Nu disprețui pe cel sărac, căci el te-a făcut bogat. Nu-l nesocoti pe cel lipsit. „Acest sărac a strigat și Domnul L-a auzit” (*Ps. 23, 7*). Nu-l respinge pe cel neavut. Și Hristos a devenit sărac, cu toate că era bogat. Dar pentru tine S-a făcut sărac, ca neaverea Lui să te îmbogățească pe tine. Nu te semeți că ești bogat: fără bani i-a trimis pe Apostolii Săi. 88. Cel dintîi dintre ei a zis: „Argint și aur nu am” (*Fapte 3, 6*). Se laudă cu sărăcia, ca și cum averea ar fi ceva necurat. „Argint și aur, spune Apostolul, nu am”. N-a zis: aur și argint, neștiindu-le prețul, fiindcă nu le cunoaște întrebuințarea. „Argint și aur nu am” dar am credință. Sînt destul de bogat în numele lui Iisus, Care este mai presus de orice nume” (*Filip 2, 9*). Argint nu am și nici nu caut. Aur n-am și nici nu doresc. Dar am ceea ce voi bogății nu aveți, am ceea ce și voi socotiți că e mai de preț, și dau săracilor, ca în numele lui Iisus să zic: „Întăriți-vă voi, mîini slabe și genunchi slăbănogi” (*Isaia 35, 3*). 89. Așadar, dacă vreți să fiți bogați, căutați să fiți săraci. Atunci veți fi bogați în toate, cînd veți fi săraci cu duhul (*Matei 5, 3*). Fiindcă nu averea, ci sufletul face bogăția. 90. Unii în bogății multe se umilesc și cu dreptate, dar și cu înțelepciune. Legea firii este destul de bogată pentru toți, fiindcă vei găsi ușor ce are de prisos. Dar pentru lăcomie orice prisos de bogăție este sărăcie. Nimeni nu se naște, ci devine sărac. Sărăcia nu e realitate, ci părere. De aceea îl vei găsi ușor pe cel bogat după fire, dar greu după dorință. Căci cu cît cineva a agonisit mai mult, cu atît rîvnește mai mult și se simte încins de arșița dorințelor sale. 91. De ce umblați după bogății, ca și cum ar fi trebuincioase? Nimic nu este mai trebuincios decât cunoașterea a ceea ce nu e trebuincios. De ce dați vina pe trup? Nu grija trupului îl face pe cineva nesătul, ci lăcomia gîndurilor. Oare trupul răpește nădej-

dea în viitor? Oare trupul nimicește frumusețea harului duhovnicesc? Oare trupul împiedică credința? Oare trupul judecă ceva cu păreri deșarte, ca un stăpîn nesocotit? Trupului îi place mai mult simplitatea hranei, care nu încarcă stomacul, care menține sănătatea, fiindcă alungă grija și asigură liniștea. 92. Dar bogăția nu este întotdeauna vrednică de dispreț. „Bogăția cuiva slujește la răscumpărarea lui” (*Pilde 13, 9*), fiindcă cel ce dă săracului își răscumpără sufletul. Este, așadar, și în aceste bogății materiale loc pentru virtute. Fiți ca niște cîrmaci în largul mării. Cel ce-și cîrmuie bine corabia trece repede peste valuri, ca să ajungă în port. Iar cel ce nu știe să-și conducă averea se scufundă sub greutatea ei. De aceea scris este: „Avuția este pentru cel bogat o cetate întărită” (*Pilde 10, 15*). 93. Ce este această avere dacă nu Ierusalimul cel ceresc în care este împărăția lui Dumnezeu? Bună este averea care face roade veșnice. Bună este averea care n-are nimic aici, fiindcă toată proprietatea este acolo. Cine a fost în această avere zice: „Partea mea este Domnul” (*Ps. 118, 57*). Nu zice: Partea mea este întinsă de la hotarele acelea și pînă la acelea. Nu zice: Partea mea este între acei vecini, căci este între apostoli, între prooroci, între sfinții Domnului; și aceasta este partea cea dreaptă. Nu zice: partea mea este în livezi, în păduri, în cîmpii, căci este în cîmpiile pădurii în care se găsește Biserica, despre care este scris: „Am găsit-o în cîmpiile pădurii” (*Ps. 32, 17*). Nu zice: Partea mea este herghelia de cai. „Mincinos este calul spre scăpare” (*Ps. 32, 17*). Nu zice: Partea mea constă în cirezile de vite, de asini și de oi, dacă nu cumva acestea se numără între cirezile care-și cunosc stăpînul. Și în el vrea să-și aibă tovarăș asina care n-a fugit de ieslea lui Hristos (*Isaia 1, 3*). Partea îi este și Acel miel care a fost dus la junghiere, și Acea oaie „fără glas înaintea celor ce o tund, care n-a deschis gura Sa” (*Isaia 50, 7*), în umiliția Căreia a fost înălțată judecata. Bine zice: Înaintea celor ce o tund, fiindcă aceea n-a fost crucea Sa: Cel ce Și-a lăsat trupul n-a pierdut dumnezeirea. 94. Nu oricine zice, așadar, „Partea mea este Domnul”. Nu zice așa avarul, fiindcă vine avariția și-i zice: Partea mea ești, eu te-am avut supus, mie mi-ai slujit, mie mi te-ai vîndut în acel aur, mie mi te-ai socotit în stăpînire. Desfrînatul nu zice: Partea mea e Hristos, fiindcă vine desfrînarea și-i zice: Partea mea ești, eu te-am eliberat pentru mine la acel ospăț și te-am prins în acele mreje, eu te stăpînesc cu zapis, după cuvintele gurii tale. Oare uiți că a fost mai scump prețul mesei decît al vieții tale? Te birui după propria ta judecată. Tăgăduiește, dacă poți, dar nu poți tăgădui. Nimic nu ți-ai lăsat pentru viață, totul l-ai cheltuit pentru masă. Adulterul nu poate zice: Partea mea este Domnul, fiindcă vine pofta și-i zice: Eu sînt partea ta, mie mi te-ai dăruit în dragostea cu acea Biserică, în legile și în drepturile mele ai petrecut acea noapte cu femeii de vînzare. Trădătorul nu zice: Partea mea e Hristos, fiindcă îndată năvălește împotriva lui ticăloșia răului și-i zice: Te înșală, Doamne Iisuse, ăsta este al meu. 95. Avem ca exemplu pe Iuda: cînd acesta a cerut pîinea de la Hristos, a intrat în

inima lui diavolul (Ioan 13, 2), cerîndu-și stăpînirea sa, păstrîndu-și dreptul asupra părții sale și zicînd: Țsta nu e al Țău, ci al meu, al meu este slujitorul, al Țău trădătorul; sigur ăsta este al meu. Stă la masă cu Tine, dar îmi slujește mie, mîncă cu Tine, dar se hrănește cu mine, a primit pîine de la Tine și bani de la mine. Bea cu Tine și mie mi-a vîndut sîngele Țău. Cît de adevărat vorbește, a dovedit. Hristos S-a îndepărtat de el, Iuda însuși L-a părăsit pe Iisus și l-a urmat pe diavol. 96. Cît de mulți stăpîni are cel ce a fugit de unul singur! Dar noi să nu fugim. Cine să fugă de Cel pe Care-L urmează cei legați în lanțuri, dar în lanțuri de bunăvoie, care dezleagă, nu leagă, în care lanțuri cei legați se preamăresc zicînd: „Pavel, întemnițatul Lui Iisus Hristos și Timotei” (*Filimon 1*). Mai mare slavă este să fim întemnițați Acestuia, decît să fim liberi pentru alții. Cine să fugă, așadar, de pace? Cine să fugă de mîntuire? Cine să fugă de milostivire? Cine să fugă de răscumpărare? 97. Vedeți, fiilor, cum au scăpat cei ce au urmat acestea, cum lucrează cei morți? Ne minunăm de lauda acelor virtuți a căror putere vrem s-o dobîndim. Și pe cele pe care le predicăm altora trebuie să le recunoaștem la noi în tăcere. Nimic nu dobîndește laudă ușor și fără osteneală: „Împărăția cerurilor se ia prin stăruință și cei care se silesc pun mîna pe ea” (*Matei 11, 12*). Părinții care se grăbeau mîncău mielul. Credința e grăbită, supunerea este iute, nădejdea este fără zăbavă. Acestora nu le plac nehotărîrile sufletești, ci trecerea de la nelucrarea fără roadă la roada ostenelilor. De ce amii pentru ziua de mîine? Poți să lucrezi și azi: Fiindcă s-ar putea s-o pierzi pe cea de azi și pe cea de mîine să n-o mai apuci. Nici pierderea unei singure ore nu însemnează o pagubă mică; și o singură oră este o parte din viață. 98. Sînt tineri care vor să ajungă repede la bătrînețe, ca să nu se supună prea mult timp voinței bătrînilor. Sînt și bătrîni care ar vrea, dacă ar putea, să se întoarcă la tinerețe. Nu-i aprob nici pe unii, nici pe ceilalți. Fiindcă tinerii, nemulțumiți și dezgustați de prezent, caută să-și schimbe viața, iar bătrînii să și-o prelungească; tineretul poate îmbătrîni prin obiceiuri, iar bătrînețea poate trăi prin lucrări. Nimic n-aduce mai mult îndreptarea obiceiurilor decît disciplina. Cu cît mai mult, așadar, se cade ca noi să ne ridicăm nădejdea spre împărăția Lui Dumnezeu, unde va fi schimbarea harului, nu a vîrstei? 99. Nu cu șederea, nu cu somnul se cîștigă ceva. Dormind nu facem nimic, șezînd nu dobîndim nimic, ba dimpotrivă pierdem. Trîndăvind Esau și-a pierdut înțietatea binecuvîntării (*Fac. 27, 35*), fiindcă i-a fost mai plăcut să primească mîncarea decît s-o caute. Iacov muncind a găsit har la amîndoi părinții. 100. Dar Iacob, deși era mai presus de fratele său în virtute și har, și-a atras minia acestuia, care era supărat că fratele său mai tînăr a fost pus mai presus de el. De aceea este scris: „Lăsați loc miniei” (*Rom. 12, 19*), ca nu cumva minia fratelui să te atragă și pe tine în păcat cînd vrei să te împotrivești sau te răzbuni. Poți îndepărta greșeala și de la el și de la tine dacă socoți că trebuie să te lași tu mai mic. Să imiți pe patriarhul care s-a dus departe, ascultînd de sfatul mamei sale

(*Fac. 27, 43*). Care mamă? Rebeca, de bună seamă, adică răbdarea. Căci al cui putea fi acest sfat dacă nu al răbdării? Mama își iubea fiul și de aceea a socotit că e mai bine să-l îndepărteze de ea decât de Dumnezeu. Buna mamă ținea la amîndoi, dar totuși i-a dat celui mai mare binecuvîntarea pe care putea s-o păstreze. Căci nu a pus pe un fiu înaintea celui alt fiu, ci pe cel harnic înaintea celui leneș, pe cel credincios înaintea celui necredincios. Dar iubindu-l pe fiul cel mai mic nu l-a disprețuit pe cel mare, ca să nu săvîrșească o nelegiuire. 101. Astfel, fiindcă din pricina credinței, nu a necredinței, era trimis departe de părinți, vorbea cu Dumnezeu, sporea în avere, copii, har. Și nu s-a semețit cu acestea, deși fratele îl dușmănea, ci cu smerenie l-a iubit pe cel pe care-l știa frate, cu toată mînia, nebunia și furia lui. Și de aceea l-a iubit de șapte ori, după numărul iertărilor, fiindcă nu iubea pe un om, ci pe cel pe care-L prevedea în duh că ar veni cu trup omenesc să ridice păcatele lumii (*Ioan 1, 29*). Din răspunsul lui Petru și se dezvăluie această taină prin cuvintele: „Dacă va greși fratele meu împotriva mea de cîte ori să-i iert? Oare pînă de șapte ori?” (*Matei 18, 21*). Vezi că iertarea păcatelor este chipul acelei mari simbetе, al celui har de liniște veșnică; și de aceea se iartă prin contemplație. 102. Dar ce vrea să spună faptul că și-a rînduit și soțiile și fiii și pe toți ai săi și i-a învățat ca și ei să se închine pînă la pămînt? (*Fac. 33, 5-6*). De bună seamă nu că pămîntul este o stihie care adesea se umple de sînge, care este un atelier de crime, sau care de multe ori îngrozește prin ținuturile sale stîlcoase, sau prin munți prăpăstioși, sau prin cîmpii pustii și sterpe, ci ca un trup care ne va fi spre pază. Și poate aceasta este taina pe care și-a arătat-o Domnul zicînd: „Nu de șapte ori, ci de șapte ori cîte șapte” (*Matei 18, 22*). 103. De aceea iertați-vă și voi răutățile, ca să fiți fiii lui Iacob. Nu vă pierdeți nădejdea ca Esau. Imitați pe sfîntul David care, ca un bun învățător, ne-a lăsat ce să imităm, zicînd: „În loc să mă iubească, mă cleveteau, iar eu mă rugam” (*Ps. 108, 4*). Chiar cînd era vorbit de rău, el se ruga. Rugăciunea este o bună pavăză, care înlătură ocara, alungă cuvintele rele și adesea se întoarce chiar împotriva celor ce au vorbit rău, pentru ca ei să fie răniți cu propriile lor arme. „Ei vor blestema, zice el, și Tu vei binecuvînta” (*Ps. 108, 27*). Trebuie dorit blestemul care dobîndește binecuvîntarea Domnului. 104. Rămîne, preaiubiților, să vă gîndiți că Iisus a pătimit (*Evr. 13, 12*) dincolo de poarta cetății și că veți ieși din această cetate pămîntească, fiindcă al vostru este Ierusalimul cel de sus. Acolo să vă fie gîndul vieții, ca să spuneți: „Iar cetățenia noastră este în ceruri” (*Filip. 3, 20*). De aceea Iisus a ieșit din cetate, pentru ca voi, care ieșiți din această lume, să fiți deasupra lumii. Singur Moise, care vedea pe Dumnezeu, își avea cortul în afara taberei cînd vorbea cu Dumnezeu (*Ieș. 33, 7*). Sîngele jertfelor care se făceau pentru iertarea păcatelor era adus pe altar, iar carnea se ardea în afara taberei (*Ieș. 29, 12, 13*). Căci nimeni așezat fiind înăuntru viciilor acestei lumi, nu scapă de păcat și sîngele jertfei nu este bine primit lui Dumnezeu dacă nu iese

din tina trupului său. 105. Primiți cu plăcere să fiți gazde. Prin găzduire sfântul Avraam a aflat har. Găzduind pe Domnul Sara a meritat să aibă un fiu, deși la o înaintată bătrînețe (*Fac. 18, 3*), iar Lot a scăpat de focul prin care a pierit Sodoma. Și tu poți primi pe îngeri, dacă le dăruiești găzduire cînd vin. Ce să spun de Rahab, care prin acest dar și-a aflat mîntuirea (*Isaia 2, 1 s.u.*). 106. Să vă pară rău de cei ce sînt ținuți în lanțuri, ca și cum ați fi și voi legați cu ei. Mîngîiați-i pe cei năpăstuiți. „Căci mai bine e să mergi în casa plînsului, decît în casa veseliei” (*Ecc. 7, 3*). În prima ai prilejul să faci un bine, în cea de-a doua îți găsești alunecarea în viciu. De acolo nădăjduiești răsplata, dincoace ai primit-o. Simțiți-vă în fața celor ce suferă ca și cum voi înșivă ați suferi. 107. Femeia să fie tovarășă, nu roabă a bărbatului; să fie condusă, nu constrînsă. Este nevrednică de căsătorie cea vrednică de sfadă. Iar bărbatul să-și conducă soția ca un cîrmaci, s-o cinstească fiindu-i ea tovarășă de viață, să fie amîndoi părtași la moștenirea harului. 108. Mamelor, alăptați-vă copiii, iubiți-i. Rugați-vă pentru ei să fie ani mulți pe pămînt, nu în pămînt, ci pe pămînt cu toate că nimic n-are viață lungă pe acest pămînt. Chiar ceea ce este îndelungat este de fapt scurt și repede trecător. Îndemnați-i să ia mai de grabă crucea Domnului decît să iubescă această viață. 109. Maria, Maica Domnului, stătea în fața crucii Fiului Său. M-a învățat aceasta nu altcineva decît Ioan evanghelistul (*Ioan 19, 25*). Alții au scris că pămîntul s-a cutremurat în timpul patimilor Domnului, că cerul a fost acoperit de întuneric (*Matei. 27, 45-51*), că soarele s-a ascuns și că tîlharul, după ce s-a mărturisit cu evlavie, a fost primit în rai (*Luca 23, 42-45*). Ioan a arătat ceea ce alții n-au arătat, cum Iisus așezat pe cruce și-a strigat mama socotind de mai mare preț că, biruitor al chinurilor, arată mamei îndatoririle evlaviei, decît că dăruia împărăția cerească. Căci dacă este religios faptul că dă iertare tîlharului, cu mult mai plin de evlavie este faptul că mama este cinstită cu atîta dragoste de către Fiul său. „Iată, zice El, fiul Tău... Iată mama Ta” (*Ioan 19, 27*). Pe cruce Hristos făcea testament și împărțea datoriile evlaviei între mama Sa și ucenicul Său. Lăsa Domnul nu un testament public, ci chiar particular, și acest testament al Său era semnat de Ioan, martor vrednic de un atît de mare ajutor al testamentului, prin care nu erau lăsați bani, ci viața veșnică, iscălit nu cu cerneală, ci cu Duhul Dumnezeuului Celui Viu, Care zice: „Limba Mea este trestie de scriitor ce scrie iscusit” (*Ps. 44, 2*). 110. Dar nici Maria nu era mai mică decît i se cădea, ca mamă a lui Hristos. Pe cînd Apostolii fugeau, ea stătea în fața crucii lui Hristos și privea cu ochi pioși rănila Fiului său, fiindcă nu privea moartea unui Fiu, ci mîntuirea lumii. Sau poate fiindcă prin moartea Fiului său știa că va fi mîntuirea lumii și credea că și prin moartea ei se va adăuga ceva darului public. Dar Iisus n-avea nevoie de ajutor pentru mîntuirea tuturor, fiindcă i-a salvat pe toți fără ajutor. De aceea și zice: „Ajuns-am ca un om neajutorat, între cei morți slobod” (*Ps. 87, 4*). A primit dragostea mamei, dar n-a căutat ajutorul altuia. 111. Imitați-o, sfinte mame, pe

cea care a dat un atît de mare exemplu de virtute prin singurul și preaiubitul ei Fiu. Nici voi n-aveți copii mai dragi, nici Fecioara nu căuta acea mîngîiere de a putea să nască alt fiu. 112. Porunciți servilor Domnului nu ca unora care au condiția de supuși, ci astfel încît să vă amintiți că sînt după fire cu aceeași soartă ca și voi (*II Petru 1, 4*). Iar voi, servi, slujiți stăpînilor voștri cu bună-voință (*I Petru 2, 18*). Fiecare trebuie să primească cu răbdare ceea ce i s-a dat la naștere; supuneți-vă nu numai stăpînilor buni, ci și celor răi. Care este harul servirii voastre dacă serviți cu hărnicie numai celor buni? Să binemeritați chiar și din partea celor răi. Căci și cei liberi, dacă sînt pedepsiți de judecători pentru greșeli, n-au nici o răsplată. Răsplata este a celor ce nu greșesc. Așadar, și voi, privind către Iisus, dacă slujiți cu răbdare chiar unor stăpîni răi, veți avea răsplată. Și Domnul, Care era drept, a suferit din partea celor nedrepti și, cu minunată răbdare, S-a răstignit pe cruce pentru păcatele noastre, pentru ca acela care-L imită să-și spele cu sîngele Lui păcatele. 113. În încheiere, întoarceți-vă toți la Domnul Iisus. Desfătarea acestei vieți să vă fie în pacea sufletească, răbdarea morții să se însoțească în cugetul vostru cu nădejdea nemuririi, ideea învierii cu harul lui Hristos, adevărul cu simplitatea, credința cu încrederea, înfrînarea cu sfințenia, hărnicia cu cumpătarea, felul de trai cu viața măsurată, învățătura fără înfumurare, temeinicia în știință, credința fără ameteala ereziei. Harul Domnului Iisus Hristos să fie cu voi cu toți. Amin.

A DOUA CLASĂ

Scrisoarea a LXIV-a

AMBROZIE CĂTRE IRENAEUS, SĂNĂTATE!

1. Mă întrebi de ce Domnul Dumnezeu a plouat cu mană poporului Său altă dată și acum nu mai plouă. Dacă-ți dai seama bine, plouă și zilnic a plouat din cer mană pentru cei ce-L servesc pe El. Și aceea mană trupească se găsește azi în mai multe locuri, dar lucrul acesta nu este atât de minunat; fiindcă a venit ceea ce este desăvârșit. Iar desăvârșită este pîinea din cer, întruparea din Fecioară, despre care te învață îndeajuns Evanghelia. Asemenea mană este cu mult mai presus decît cea dinainte. Cei ce au mîncat acea mană, adică acea pîine, au murit; iar cine o va mîncă pe aceasta va trăi veșnic (*Ioan 6, 52*). 2. Dar există și o mană duhovnicească, adică ploaia duhovnicească a înțelepciunii, care se varsă din cer pentru cei iscoditori și care o cer; aceasta umezește mințile celor evlavioși și le îndulcește gîturile. Așadar, cel ce a înțeles revărsarea înțelepciunii dumnezeiești se desfătează și nici nu caută altă hrană, nici nu trăiește numai cu pîine, ci cu tot cuvîntul lui Dumnezeu (*Matei 4, 4*). Cine este mai dornic să știe întreabă ce este mai dulce decît mierea. Lui îi răspunde slujitorul Lui Dumnezeu. „Este pîinea pe care ți-a dat-o Dumnezeu s-o mănînci” (*Ieș. 16, 15*). Și ce este această pîine, ascultă: „Este cuvîntul pe care ți l-a rînduit Dumnezeu” (*Ieș. 16, 16*). Așadar, această rînduială a lui Dumnezeu, această hrană întărește sufletul înțeleptului, îl luminează și-l îndulcește, împodobindu-l cu strălucirea adevărului și îmbiindu-l, ca și cu un fagure de miere, cu gustul plăcut al felurilor virtuți și cu cuvîntul înțelepciunii. „Cuvintele frumoase sînt un fagure de miere”, așa este scris în *Pilde* (*Pilde 16, 24*). 3. Dar de ce este mărunță, ascultă pricina: fiindcă este mic și grăuntele de muștar, cu care se aseamănă împărăția cerurilor (*Luca 12, 19*). Și o credință, dacă este cît un grăunte de muștar, poate să ridice munții și să-i arunce în mare (*Luca 17, 6*). Împărăția Lui Dumnezeu „este asemenea aluatului pe care luîndu-l femeia l-a ascuns în trei măsuri de făină, pînă ce s-a dospit toată” (*Luca 13, 21*). Și Moise a luat capul vițelului de aur, l-a sfărîmat pînă l-a făcut praf și, presărîndu-l în apă, l-a dat poporului să-l bea (*Ieș. 32, 20*). Căci se îngroșase inima lor de răutatea necredinței, se moleșise și pierduse subțimea credinței. Acea femeie care va măcina bine se va lua, iar cea care va măcina rău se va lăsa (*Matei 24, 41*). 4. Macină, așadar, și tu credința ta, ca să fii ca acel suflet care stîrnește în sine dragostea lui Hristos și pe care-l admiră în urcarea lui puterile cerești. Să se urce fără pagubă, să se înalțe din această lume cu bucurie și veselie ca ara-

cul viței de vie și ca fumul să se ridice în sus, aprinzînd miresmele învierii și ale credinței, precum găsești scris: „Cine este aceea care se ridică din pustiu ca un stîlp de fum, parcă ar arde smirnă și tămîie, parcă ar arde pulbere de miresme iscusit gătite?” (*Cînt. 3, 6*). 5. Frumos i-a exprimat finețea comparînd-o cu pulberea și amintind de miresme. Fiindcă și în cartea Ieșirii citim lucruri cu gust exprimate (*Ieș. 30, 23*), precum se spune despre acea tămîie profetică, amestec din mai multe miresme, rugăciune a sfinților care se îndreaptă spre fața lui Dumnezeu, precum zice și David: „Să se îndrepteze rugăciunea mea ca tămîia înaintea Ta” (*Ps. 140, 2*). Și grecul a zis: „Să se înalțe rugăciunea mea ca tămîia înaintea Ta”. Și în Apocalipsa lui Ioan citim că: „A stat îngerul înaintea altarului, avînd cădelniță de aur și i s-a dat lui tămîie multă, ca s-o aducă împreună cu rugăciunile tuturor sfinților. Și fumul tămîiei s-a suit din mîna îngerului înaintea Lui Dumnezeu împreună cu rugăciunile sfinților” (*Apoc. 8, 3-4*). 6. Este frumos spus și despre sînul și despre pîntecele acelui suflet care se înalță la Hristos. Și de aceea este lăudat prin cuvintele logodnicului care zice: „Sînul tău e cupă rotunjită, pururea de vin tămîios plină; pîntecele tău este snop de grîu, încins frumos cu crini” (*Cînt. 7, 3*). Căci este în toată învățătura o exprimare rotunjită și o băutură duhovnicească nu lipsită de plinătate și de cunoașterea tainelor cerești. Și pîntecele sufletului este ceva tainic, ca și sînul, pîntece în care primește hrană nu numai rodnică, prin care se întăresc inimile, ci și plăcută și înmiresmată, care desfătează. Poate că asta ne-a învățat și Moise, că prin multe și pioase rugăciuni să ispășim acea nelegiuire. 7. Și în cartea Regilor, pe cînd Domnul se arăta sfîntului Ilie, s-a auzit întîi un glas, ca o adiere ușoară, și îndată i s-a arătat Domnul (*III Regi 19, 12*), ca să cunoaștem că cele trupești sînt tari și îngroșate, iar cele duhovnicești sînt moi și subțiri, încît nu pot fi văzute cu ochii. Și de duhul înțelepciunii, care este subțire și mișcător, citim în cartea Înțelepciunii (*Înt. 7, 22*), că este în aceasta duhul înțelegerii, sfînt, unic, multiplu, subtil și mobil, care mai întîi își macină cuvintele ca să nu supere cu ceva fie prin înțeles, fie prin formă. Acelui Babilon, cînd va fi dărîmat, i se va spune: „Și huruit de mori nu se va mai auzi în tine niciodată” (*Apoc. 18, 22*). 8. Aceasta este mana cea fină, care se culegea zilnic, dar care nu se putea păstra de pe o zi pe alta. Pentru că descoperirile înțelepciunii sînt plăcute vremelnice și nu sînt atît de uimitoare cele ce se găsesc în timp, ca acelea care se revarsă din vioiciunea minții prezente, sau fiindcă dezvăluie taina viitoare, de vreme ce mana păstrată pînă la răsăritul soarelui nu mai putea să fie bună de mîncat, adică să aibă har pînă la venirea Lui Hristos. Răsărind Soarele dreptății și strălucind legămintele luminoase ale trupului și sîngelui lui Hristos, încetează cele fără de nici un preț, urmînd a fi luate de popor cele desăvîrșite. Sănătate și gîndește-te la noi, că și noi ne gîndim la tine.

Scrisoarea a LXV-a

AMBROZIE CĂTRE SIMPLICIANUS, SĂNĂTATE!

7. Mi-ai scris că, pe cînd citeai, te-ai întrebat cu mirare ce vrea să spună faptul că Moise, cînd a adus jertfa de izbăvire Domnului, jumătate din sîngele vițelilor de jertfă l-a turnat într-un vas, iar jumătate l-a împrăștiat pe jertfelnic (*Ieș. 24, 6*). Dar nu înțeleg de ce ai îndoieli și mă întrebi pe mine, de vreme ce ai cutreierat tot pămîntul pentru credință și pentru dobîndirea cunoașterii. Ai dat tot timpul acestei vieți citirii de zi și de noapte, cuprinzînd cu ageră minte cele ce se pot înțelege, ca unul care obișnuiești să arăți cît de departe sînt de adevăr cărțile de filosofie, că multe sînt atît de deșarte, încît opera scriitorilor a murit înaintea lor. 2. Totuși, fiindcă folosul cuvintelor, ca și al banilor, este mare și prin el se aduce cel mai mare cîștig în agoniseala de obște a învățaturii, nu pot să nu spun cît de minunată este această împărțire a sîngelui. Pe cît se pare, o parte arată învățătura morală a înțelepciunii, iar o parte pe cea mistică. Partea turnată în vas este morală, iar cea vărsată pe altar este mistică, prin aceea că este vărsată în mințile omenesci prin oarecare insuflare și prin dar dumnezeiesc, pentru ca ele să simtă cele de cuviință și să se umple de credință în Dumnezeu. 3. Cei ce au vorbit despre măreția Lui și despre cele cerești, fie Apostolii, fie Sfinții Prooroci, n-au îndrăznit să vorbească decît despre cele arătate lor prin descoperire. De aceea Pavel a dat mărturie într-o scrisoare a sa că a fost răpit în rai și că a auzit cuvintele pe care nu-i este îngăduit omului să le spună (*II Cor. 12, 4*). Și Ștefan a văzut cerurile deschise și pe Iisus stînd de-a dreapta lui Dumnezeu (*Fapte 7, 55*). Și proorocul David l-a văzut șezînd (*Ps. 109, 1*). Ce să spun despre Moise, despre care Scriptura zice că nu s-a mai ridicat în Israel profet precum Moise, care l-a cunoscut pe Dumnezeu față către față, în toate semnele și minunile pe care le-a făcut în țara Egiptului (*Deut. 34, 10-11*). 4. Așadar, partea mistică este jertfă lui Dumnezeu, Care prin strălucirea înțelepciunii dumnezeiești, ca Tată și Ziditor, înflăcărează puterea sufletului și luminează mintea. Iar înțelepciunea lui Dumnezeu este Iisus, la pieptul Căruia cădea Ioan (*Ioan 13, 25*), ca să se arate că din acea taină de temelie a sorbit minunile dumnezeiești ale înțelepciunii. El însuși a scris ceea ce a știut despre aceasta, fiindcă se temea să pretindă și să arate că aparține minții sale darul pe care-l primea. Dar și Domnul Însuși spunea Apostolilor deschizîndu-și gura: „Luați Duh Sfînt” (*Ioan 20, 22*). Prin aceasta a declarat că El este Cel despre Care zisese Moise: „Eu voi deschide gura ta și te voi învăța ce să grăiești” (*Ieș. 4, 12*). Așadar, această înțelepciune dumnezeiască de nespus în cuvinte, neamestecată și nestricată își varsă harul său în sufletele sfinților și le descoperă cunoașterea, ca să privească slava Lui Dumnezeu. 5. Iar învățătura înțelepciunii morale este aceea care se toarnă în vase și din ele se primește și se bea. Dar vasele sînt simțurile noastre. Ele sînt cei doi ochi, urechile, nările, gura și celelalte părți potrivit sarcinilor.

Ochii sînt pentru vîz, urechile pentru auz, nările pentru miros, gura pentru gust și așa mai departe. În aceste vase Acel Cuvînt, în Care este începutul preoției și al proorociei, toarnă părți ale singelui Său, ca să însuflească părțile necugetătoare și să le facă cugetătoare. 6. Apoi, cînd a dat poruncile legii și le-a vestit poporului, Moise mai întîi a înfățișat înțelesul chivotului, al candelabrului și al tămîiei, și după aceea a înjunghiat victimele de jertfă, o parte din sînge vîrsîndu-l pe sfîntul jertfelnic, iar cealaltă strîngînd-o în vase (*Ieș. 25, 31 ș.u.*). 7. Aceasta este împărțirea înțelepciunii în mistică, adică dumnezeiască și morală. Logosul este împărțitorul sufletelor și al virtuților (*Evr. 4, 12*). Dar Logosul este și cuvîntul, puternic și ascuțit, al lui Dumnezeu. El pătrunde și trece pînă la despărțirea sufletului, deosebește și desparte virtuțile. Moise, slujitorul Lui a deosebit felurile virtuților prin despărțirea singelui. 8. Mai presus de celelalte n-a fost vestit nimic în lege, în afară de venirea Lui Hristos și de patimile Lui. Ai grijă să fie mîntuitoare această jertfă pe Care Dumnezeu Cuvîntul a înfățișat-o prin Sine Însuși și prin trupul Său. Mai întîi în Evanghelie, dar și în lege, a propovăduit învățătura morală, arătînd-o în răbdarea și în faptele Sale ca în niște vase. Astfel, turnînd în obiceiurile și simțirile noastre o substanță nouă, ca un fel de viață a înțelepciunii, prin care a întărit mințile oamenilor, le-a făcut răsadnițe ale virtuților și sălașe ale evlaviei, iar apoi, venind la jertfelnic, a vîrsat sîngele jertfei Sale. 9. Pînă la urmă, fie că primești aceste cuvinte ale mele, fie că vrei să-l urmezi pe Solomon, simțămîntul este la fel de evlavios. De aceea proorocul Moise a turnat sînge în vase, ca să știi că sîngele este înțelepciunea, despre care s-a scris că a amestecat în vas vinul său, spunînd celor neînțelepți să părăsească neînțelepciunea și să caute înțelepciunea (*Pilde 9, 2*). Așadar, din vas se bea înțelepciunea, se bea învățătura, se bea înțelegerea, se bea îndreptarea, se bea îndrumarea vieții, se bea înfrînarea obiceiurilor și a gîndurilor, harul evlaviei, creșterea virtuții, izvorul belșugului. 10. Faptul că a vîrsat sînge pe altar trebuie să-l înțelegi ca o spălare a lumii, ca iertare a tuturor păcatelor. Căci a vîrsat acel sînge pe altar ca o jertfă pentru ispășirea păcatelor celor mulți. Mielul este jertfă, dar el nu aparține firii oarbe, ci puterii dumnezeiești și despre el s-a zis: „Iată mielul Lui Dumnezeu Care ridică păcatele lumii” (*Ioan 1, 29*). Căci cu sîngele Său nu numai că i-a curățit pe toți de greșeli, dar le-a dăruit din puterea cea dumnezeiască. Sau ție nu ți se pare că Și-a vîrsat Sîngele Său Cel din a Cărui coastă a curs pe altarul pătimirii sînge și apă (*Ioan 19, 34*). Sănătate și gîndește-te la noi cu dragoste de părinte, așa cum faci.

Scrisoarea a LXVI-a

AMBROZIE CĂTRE ROMULUS

1. Fără îndoială că de aceea s-au născocit scrisorile, pentru ca să putem vorbi cu cei care sînt departe de noi. Dar folosirea lor este cu mult mai frumoasă și mai pilduitoare dacă astfel de convorbiri, dese și plăcute, au loc între

părinți și copii. Pe această cale chipul celor despărțiți trupește parcă este de față. Prin scrisori dragostea între cei ce-și scriu crește și sporește, cum este cazul cu scrisorile dintre noi. Cu mult mai mult mi-am dat seama de dragostea ta din scrisoarea din urmă, în care ai socotit că trebuie să mă întrebi ce vrea să spună faptul că Aaron a luat aurul poporului care cerea să i se facă zei și că din acel aur a făcut un cap de vițel, sau că Moise atît de tare s-a miniat, încît a poruncit ca fiecare să ia sabia și să ucidă pe cel din apropierea sa (*Ieș. 32, 2-4*). 27. Căci mare lucru este a nu îngădui să aibă cei ce sînt departe nici o pagubă nu numai a dragostei, dar nici măcar a științei și a vorbei libere. Așadar, la întrebarea pe care mi-ai pus-o îți voi răspunde ceea ce cred eu, mai degrabă din dorința de vorbă, decît de a spune ceva sigur. 2. Pe cînd Moise a primit legea pe muntele Sinai, poporul se găsea cu preotul Aaron. Și cu toate că adesea poporul cădea în vină, totuși, cît timp s-a dat legea, n-a ieșit la iveală vreo alunecare nelegiuită. Dar cînd a tăcut cuvîntul dumnezeiesc al legii, păcatul a năvălit în mulțime, care a început să ceară să i se facă zei. Dacă a văzut așa Aaron a cerut inelele de aur ale bărbaților, ca și cerceii femeilor, le-a topit pe toate în foc și a făcut din ele un cap de vițel. 3. Nu putem să-l iertăm pe preot, dar nici nu îndrăznim să-l osîndim. Totuși, n-a fost neînțelept că le-a luat iudeilor inelele și cerceii. Căci cei ce unelteau nelegiuirea nu puteau să aibă nici semn de credință, nici podoabe de aur. Și patriarhul Iacov a ascuns cerceii cu idolii păgînești cînd i-a îngropat în Sihem (*Fac. 35, 4*), ca să n-asculte nimeni de superstițiile străine. Bine a zis: „Scoate-ți inelele și cerceii de aur care sînt în urechile femeilor voastre” (*Ieș. 32, 2*), nu ca să lase cerceii bărbaților, fiindcă se știe că bărbații n-au. Cu rost s-au luat femeilor cerceii de aur, pentru ca Eva să n-audă iarăși vocea șarpelui. 4. Și pentru că ei ascultasera de nelegiuiri, le-a topit în foc și cerceii și chipul nelegiurii, căci cel ce ascultă rău, de obicei își topește nelegiuirea. Dar de unde pînă unde a ieșit capul de vițel, ne învață cele ce au urmat. Anume se prevestea ceea ce a făcut Ieroboam, care mai tîrziu a introdus acest fel de nelegiuire, ca poporul evreilor să se închine la viței de aur. (*III Regi 12, 30*); fiindcă toată necredința este asemenea înapoierii și neînțelepciunii vitelor. 5. Izbit de jосnicia acestui lucru, Moise a rupt tablele, a sfărîmat capul vițelului de aur și l-a făcut pulbere, ca să nimicească orice urmă a rătăcirii. Au fost rupte primele table, ca să apară în locul lor cele de-al doilea, care au șters rătăcirea prin predica Evangheliei. Așa a risipit Moise acea trufie egipteană și prin autoritatea legii veșnice s-a plecat creștinul celor semeți. De aceea și zice David: „Și va sfărîma Domnul cedrii Libanului și-i va micșora ca pe un vițel din Liban (*Ps. 28, 5-6*). 6. Astfel a înghițit poporul toată necredința și trufia, ca să nu-l înghită neevlavia și cutezanța. Căci este mai bine ca fiecare să-și biruie trupul și viciile, ca să nu se zică despre el că l-a luat moartea cea biruitoare (*Isaia 25, 8*), ci mai degrabă să se zică: „Moartea a fost înghițită de biruință. Unde îți este, moarte, boldul tău?”

(*I Cor. 15, 54-55*). Și despre Domnul s-a zis: „Din pîrîu pe cale va bea” (*Ps. 109, 7*), fiindcă a băut oțet, ca să înghită ispitele tuturor. 7. Iar că a poruncit să se ucidă între ei cei apropiați, părinți și copii, frați și frați, acesta este un învățămînt limpede că trebuie pusă religia mai presus de trebuință, credința mai presus de rudenie. Adevărata credință este aceea care pune cele dumnezeiești mai presus de cele omenești, cele veșnice mai presus de cele vremelnice. De aceea însuși Moise a zis către fiii lui Levi: „Cine este pregătit pentru Domnul să vină la mine. Și le-a zis: Încingeți-vă fiecare din voi sabia la șold și străpungeți tot ce întîlniți” (*Ieș. 32, 27*), pentru ca din respectul și din dragostea față de Dumnezeu să piară tot simțămîntul trebuinței. Se scrie că au fost uciși trei mii de oameni și nu ne speriem de număr, deoarece este mai bine să scape cei mulți prin pieirea unui mic număr, decît să fie uciși toți din răzbunare. Căci nimic nu pare aspru pentru răzbunarea injuriei cerești. 8. Pentru această sarcină sînt alese sfintele servicii ale leviților, a căror parte este Dumnezeu. Nu știu să cruțe pe ai lor cei ce nu cunosc nimic al lor, fiindcă pentru cei sfinți Dumnezeu este toate. Este adevărat răzbunător și pedepsitor și acel levit care-și nimicește trupul ca să salveze duhul, cum era acela care zice: „Îmi chinuiesc trupul și-l supun robiei” (*I Cor. 9, 27*). Dar ce este mai apropiat sufletului decît trupul? Ce este mai apropiat trupului decît patimile? Pe acestea levitul cel bun le ucide cu sabia duhovnicescă, adică cu cuvîntul lui Dumnezeu, Care este de două ori mai ascuțit și mai puternic (*Evr. 4, 12*). 9. Există și sabia Duhului, care pătrunde prin suflet, precum s-a zis către Moise: „Și prin însuși sufletul tău va trece sabie” (*Luca 2, 35*), ca să se descopere gîndurile din multe inimi. Oare nu este unit trupul cu sufletul printr-o tovarășie oarecum frățească? Oare nu este și graiul rudă și apropiat minții noastre? Așadar, cînd ne înfrîmăm graiul ca să nu cădem în păcatul flecăreliei, rupem dreptul de naștere și dezlegăm lanțul rudeniei frățești. Și sufletul își desface partea sa necugetătoare, ca și înrudită cu puterea cugetătoare. 10. Așa deci a învățat Moise poporul să se ridice împotriva celor apropiați, prin care să fie rechemată credința și să fie reținută virtutea, ca să se despartă de noi tot ceea ce nu este virtute, tot ceea ce este amestecat cu greșeala și înlănțuit de vicii. Prin această îndrumare a poporului Moise a reușit nu numai să potolească mînia dumnezeiească și să îndepărteze ocară, dar și să aducă harul. 11. La cererea ta am arătat ceea ce gîndesc după puterea mea de înțelegere. Dacă ai ceva mai bun de spus, împărtășește-mi și mie, pentru ca de la tine și de la mine să spunem ce trebuie mai degrabă ales și urmat. Sănătate și iubește-ne ca un fiu, fiindcă și noi te iubim.

Scrisoarea a LXVII-a

AMBROZIE CĂTRE SIMPLICIANUS, SĂNĂTATE!

1. Cît este de însemnat fiecare prin darul său trebuie să ne fie pildă textul a cărui citire pe drept te-a mișcat și care spune că Moise L-a văzut pe Dumnezeu fiind mai aproape de El ca nimeni altul (*Num. 12, 8*) și că nu s-a mai ridicat în Israel un prooroc, care să vadă pe Dumnezeu față către față, ca Moise (*Deut. 34, 10*), care neîntrerupt, patruzeci de zile și patruzeci de nopți, a fost cu Domnul cînd a primit legea pe munte (*Deut. 34, 28*). Îți spun că el, căruia Dumnezeu îi dădea cuvintele pe care să le grăiască (*Ieș. 4, 12*), a aprobat mai degrabă chibzuința fratelui său Aaron, decît pe a sa. Ne întrebăm: a fost cineva dintre oameni mai înțelept și mai învățat decît Moise? Iar pe de altă parte, precum citim, însuși Aaron împreună cu Mariam după aceea a greșit cu privire la persoana etiopiencei (*Num. 12, 1*). 2. Dar ascultă cu atenție unde era mai presus Moise prin știință, iar Aaron prin chibzuință. Moise este marele prooroc, care a zis despre Hristos: „Pe Acela să-L ascultați ca și pe mine” (*Deut. 18, 15*). Și despre el, Domnul spunea: „Dacă nu ascultă de Moise și de prooroci, nu vor crede nici dacă ar învia cineva din morți” (*Luca 16, 21*). În lucrarea proorociei Moise este pus mai presus ca prooroc; iar unde este lucrarea, sarcina și slujba preoției, este pus mai presus, ca preot, Aaron. Să ne ocupăm însă de textul însuși, unde se spun acestea. 3. Era jertfit un țap pentru păcat și adus ca ardere de tot. L-a căutat după aceea Moise și fusese ars. „Și s-a supărat Moise pe Eleazar și pe Itamar, fiii lui Aaron, care mai rămăseseră, zicînd: De ce n-ați mîncat jertfa pentru păcat în locul cel sfînt? Că aceasta este sfîntenia mare și vă e dată vouă ca să ridicați păcatele obștii și voi trebuie s-o mîncăți în locul cel sfînt, cum vi s-a poruncit (*Lev. 10, 18*). Dar cînd l-a văzut Aaron supărat, i-a răspuns liniștit: Iată, astăzi și-au adus ei jertfa lor pentru păcat și arderea lor de tot înaintea Domnului, și după cele ce mi s-au întîmplat, de aș fi mîncat astăzi jertfa pentru păcat, oare ar fi fost aceasta plăcut Domnului? Și a auzit Moise și le-a socotit răspunsul îndreptățit (*Lev. 19, 20*). Să vedem ce înseamnă aceasta. 4. Numai Dumnezeu nu greșește în nici un chip. Înțeleptul își îndreaptă greșeala și se căiește pentru păcatele sale, ceea ce este totuși greu în această viață omenască. Ce este mai rar decît să găsești un bărbat care să se dojenească pe sine însuși și să-și osîndească faptele sale? Rară este recunoașterea păcatului, rară pocăința, rară chiar folosirea acestui cuvînt la oameni. Căci se împotrivește firea, se împotrivește rușinea. Firea, fiindcă toți sînt sub păcat și cine poartă un trup este supus greșelii. Nevinovăției și neprihanei i se împotrivesc firea trupului și momelile veacului. Se împotrivește și rușinea, fiindcă oricine se rușinează să-și mărturisească vinovăția, cît timp cugetă mai mult la cele prezente, decît la cele viitoare. 5. Se ostenea Moise să găsească un suflet fără păcat,

suflet care să-și dezbrace rămășițele rătăcirii și, gol, să plece fără să-i fie rușine de sine. Dar n-a găsit, fiindcă repede i-a luat-o înainte pornirea cea necugetătoare. O oarecare flacără a pornirilor foarte repezi încălzește sufletul și-i arde nevinovăția. Atîrnă mai greu cele prezente față de cele viitoare, cele nestăpînite față de cele cu măsură, cele multe față de cele bune, cele plăcute față de cele serioase. Atîrnă mai greu trîndăvia față de bărbăție, veselie față de tristețe, momeala față de împotrivire, graba față de cumpănire. Se mișcă repede nedreptatea care dă prilejuri de a face rău. Fiindcă „repezi sînt picioarele ei să verse sînge” (*Ps. 13, 3*). Virtutea este în schimb cu totul domoală și zăbovitoare, mai dinainte judecă și privește ce trebuie să se întîmple. Ea este mintea cea bună, care-și cercetează planurile și mai întîi vede ce este frumos și cinstit, pe cînd nedreptatea pune fapta înaintea cugetării. Iar căința este leneșă și rușinoasă, apăsată, ținută în loc de rușinea celor prezente. Luînd aminte numai la cele viitoare, a căror nădejde, ca și roada, este tîrzie, lucrarea ei e fără grabă. 6. Între aceste hotare ale nădejzii și virtuții aleargă repede nerușinarea, iar căința în fața celor prezente dispare. Simțămîntul ei se duce și gîndul la ea se risipește. O caută lumina și n-o găsește. Se mistuie în flacără și în fumul nedreptății și este pusă în mișcare puterea legii. Moise spune că jertfa pentru păcat ar fi trebuit să fie mîncată de preoți în locul cel mai sfînt și-i muștră ca pe niște nepăsători. Aaron i-a răspuns că judecata preotească trebuie să fie prevăzătoare și această sarcină să nu se săvîrșească ușor, cu vreun gînd rău, pentru ca să nu se facă o greșală mai mare decît cea dintîi. Căci fie untdelemnul, fie vinul se strică și se degradează ușor într-un vas murdar. 7. Dar cum putea să fie ars păcatul unde focul era străin și aceasta sub privirea lui Dumnezeu, Căruia și cele ascunse Îi sînt cunoscute? Oare poate să-I placă Lui Dumnezeu cineva care, pînă aici trăind în nedreptăți și ținînd răutatea închisă în inimă, spune că el face pocăință? Acesta este asemenea unui bolnav care se prefacă că e sănătos, dar care de fapt și mai tare se îmbolnăvește. Fiindcă nu-i folosește la nimic prefăcătorie sănătății, de vreme ce vorbirea stinsă și puterile slăbite îl dau de gol. 8. Foc străin este pofta, foc străin este orice aprindere a dorinței nedrepte, foc străin este orice arșiță a lăcomiei. Nimeni nu e numai murdărit, ci și ars de acest foc. Căci dacă aduce cineva foc străin în fața lui Dumnezeu, îl înghite focul cel ceresc, cum s-a întîmplat cu Abiud și Nadad, pe care i-a mistuit focul ceresc deopotrivă cu cele ce fuseseră aduse la sfîntul jertfelnic pentru păcat. Așadar cine vrea să se curățe de păcatul său să se îndepărteze de focul cel străin. Să se încredințeze numai acelui foc care arde greșeala, nu omul. 9. Ce este acest foc, ascultă-l pe cel ce spune că „Iisus botează cu Duhul Sfînt și cu foc” (*Matei 3, 11*). Acesta este focul care a vindecat pe femeia cu scurgere de sînge de doisprezece ani (*Matei 9, 20*). Acesta este cel ce a ridicat păcatul lui Zaheu, care zicea că jumătate din avutul său îl dă săracilor și că, dacă a răpit cuiva ceva, va întoarce împătrit (*Luca 19, 8*). Acesta este focul care

a șters vina tilharului, căci foc mistuitor este Cel ce i-a zis: „Astăzi vei fi cu mine în rai” (*Luca 23, 43*). Pe aceia i-a însănătoșit, la care a aflat mărturisire simplă și curată, fără răutate și fără viclenie. 10. Iuda n-a putut ajunge la izbăvire de vreme ce zicea: „Am greșit vînzînd sînge nevinovat” (*Matei 27, 4*), fiindcă avea aprins în sufletul său foc străin, ale cărui flăcări l-au dus la spînzurătoare. A fost nevrednic de izbăvire, fiindcă nu s-a întors cu plîns înăuntrul minții lui și nu s-a pocăit cu inimă curată. Și Domnul Iisus este atît de milos încît i-ar fi dăruit iertarea, dacă ar fi cerut mila lui Hristos. 11. Preoții nu ridică o asemenea greșeală și nici păcatul celui ce se pocăiește cu vicleșug, păstrînd în taină dorința de a greși. Ei nu pot sta la masă cu cel ce pe dinăuntru este plin de șiretenie și de urme ale mușcăturilor de șarpe. Hrana preotului stă în iertarea păcatelor. De aceea zice Hristos, Cel dintîi dintre preoți: „Mîncarea Mea este să fac voia Tatălui Meu Care este în ceruri” (*Ioan 4, 34*). Care este voia lui Dumnezeu, deci nu cea din cuvintele: „Dacă te vei întoarce și vei plînge, atunci te vei mîntui” (*Isaia 30, 15*)? În vicleșug deci nu este nici o hrană. Căci nu simte plăcerea mîncării cel în care nu există o conștiință curată și cinstită. Amărăciunea vicleniei răpește plăcerea ospățului, conștiința răului neîngăduind căinței să întărească sufletul și să-l facă ascultător. 12. De aceea un astfel de simțămînt, o astfel de cerere, o astfel de pocăință nu le este preoților nici spre folosință, nici spre plăcere. Pe bună dreptate acel țap adus ca ardere de tot (*Lev. 16, 27*) pentru păcat, nefiind animal curat a fost ars, fiindcă la jertfa lui a fost descoperit foc străin. Nu este plăcută lui Dumnezeu și primită jertfa, nu este plăcută decît dacă a fost dovedită încercată în bogățiile cinstei și ale adevărului. 13. De aceea și în alt loc vei citi despre doi țapi (*Lev. 16, 7*): unul sortit Domnului și celălalt pentru ispășire. Acela asupra căruia a căzut sorțul Domnului a fost luat și adus jertfă pentru păcat (*Lev. 16, 9*), iar cel cu sorțul ispășirii a fost lăsat în pustie, ca să ia cu sine nedreptățile poporului sau ale vreunui păcătos (*Lev. 16, 10*). Precum deci în cîmp vor fi doi și dintre ei unul se va lua, iar celălalt se va lăsa (*Matei 24, 40*), tot așa sînt doi țapi, unul care se folosește pentru jertfă, iar celălalt, care este lăsat în pustie. Acesta nu este de nici un folos pentru fiii preoților, nici pentru mîncare acasă, nici pentru servit la ospăț. Căci după cum dintre cele de hrană, ceea ce este bun se mănîncă, iar ceea ce e nefolositor sau rău se aruncă, la fel zicem că sînt bune lucrările de ospăț, fiindcă sînt pentru mîncare. 14. Nu-i va plăcea, așadar, Domnului dacă va mînca un preot jertfa în care există înșelăciunea tîrguielii și nu cinstea mărturisirii adevărate. De aceea trebuie lăsat acest țap în pustie, unde au rătăcit părinții noștri. Au rătăcit și n-au putut ajunge în țara învierii, pierind de pe pămînt amintirea lor. În sfîrșit, ascultă care sînt lucrurile de mîncare: „Zilele de odihnă a pămîntului vor fi pentru voi hrana” (*Lev. 25, 6*). Ospăț întăritor este liniștea întru Domnul, care aduce pacea sufletului. De aceea și noi să ne găsim liniștea în Cuvînt. Sănătate și gîndește-te la noi, căci și noi ne gîndim la tine.

Scrisoarea a LXVIII-a

AMBROZIE CĂTRE ROMULUS

1. De vreme ce ești la țară, mă mir cum socotești că trebuie să mă întreb de ce a zis Dumnezeu: „Îți voi pune deasupra cer de aramă și dedesubt pământ de fier” (*Deut. 28, 23*). Căci însăși înfățișarea pământului și rodnicia lui de acum poate să ne învețe cât de mare este îndurarea văzduhului și bunătatea cerului, când Dumnezeu binevoiește să dea belșug. Dar când este secetă toate sînt zăvorîte, văzduhul este îngroșat, încît se socotește că s-a întărit cum este arama. Găsim și în alt loc scris că în zilele lui Ilie a fost închis cerul, încît n-a plouat trei ani și șase luni (*III Regi 17, 1*). 2. Însemnează, așadar, că de aramă este cerul închis, care nu dă pământului nici un strop de ploaie. Și de fier este pământul cînd nu îngăduie nici o creștere, cînd sămînța aruncată în el nu încolțește în brazda încremenită, deși aceasta de obicei este ca sînul mamei pentru semănături. S-a mai văzut ca fierul să rodească? S-a mai văzut ca arama să dea ploaie? 3. Așadar, sînt amenințați de foamea nemiloasă cei necredincioși, care nu știu să arate supunere de fii față de Tatăl și Stăpînul comun al tuturor. Lipsiți de hrana bunătății părintești, sînt amenințați să le fie cerul de aramă, cu văzduhul întărit și îngroșat ca metalul, iar țarina de fier, nerodind nimic, pentru ca lipsa de hrană să semene între ei vrajbă. Căci foamea împinge la furt, ajungînd să se potolească pe socoteala altuia. 4. Iar dacă răutatea locuitorilor este de așa fel, încît minia dumnezeiască le aduce războaie, cu adevărat de fier este pământul, avînd pe el semănate săgeți în loc de semințe, fiind fără roade, plin de nelegiuiri și lipsit de hrană. Dar unde este belșugul? „Iată, Eu vă voi ploua pîine din cer” zice Domnul (*Ieș. 16, 4*), Sănătate și iubește-ne cum te iubim și noi.

Scrisoarea a LXIX-a

AMBROZIE CĂTRE IRENAEUS, SĂNĂTATE!

1. Ca și un fiu, mi-ai scris că te-au întrebât unii ce vrea să spună faptul că legea îi numește urîciune pe cei ce se îmbracă în veșmintele celuilalt sex, fie bărbați, fie femei, căci scris este: „Femeia să nu poarte veșminte bărbătești, nici bărbatul să nu îmbrace haine femeiești, că tot cel ce face aceasta, urîciune este înaintea Domnului” (*Deut. 22, 5*). 2. La drept vorbind, ceea ce este nepotrivit vine împotriva firii însăși. De ce vrei, omule, să nu pari ceea ce te-ai născut? De ce-ți iei o înfățișare străină? De ce minți că ești femeie, iar tu, femeie, că ești bărbat? Firea îl îmbracă pe fiecare cu veșmintele potrivite lui. Deosebite sînt obiceiurile, deosebite sînt mișcările, chipul, mersul, puterile, deosebit este și

glasul femeii de al bărbatului. 3. Dar și la celelalte neamuri de viețuitoare alta este înfățișarea leului, alta a leoaicii, alta este puterea, altul răgetul. Altfel sînt taurii și altfel vițeeii. La cerbi deosebirea de înfățișare între sexe este atît de mare încît de departe poți să spui care este cerb și care este cerboaică. La păsări, însă, deosebirea se face mai mult după îmbrăcăminte, ca și la oameni. Căci la ele veșmîntul firesc le arată de ce sex sînt. Păunii sînt chipeși, păunițele nu, înfățișați în chip desebit după culoarea și frumusețea penelor. Și fazanii se deosebesc ca sex tot după culoarea penelor. Ce să zicem despre găini? Cît de răsunător este glasul cocoșului, un adevărat dar de noapte, pentru trezirea de care avem nevoie. Își schimbă acestea toate înfățișarea? De ce dorim noi să ne-o schimbăm? 4. A pătruns obiceiul grecesc ca femeile să poarte tunici scurte, asemenea bărbaților. Să zicem că ele, imitînd bărbați, vor să pară mai voinice, dar bărbații de ce să se înfățișeze cu chip mincinos? Minciuna și în cuvînt este josnică, cu atît mai mult în îmbrăcăminte. În temple, unde minte credința, minte și firea. Acolo se socotește lucru sfînt ca bărbații să împrumute îmbrăcăminte și gesturi femeiești. De aceea legea zice că pentru Domnul urîciunea este orice bărbat care îmbracă veșmînt femeiesc. 5. Dar, eu cred că legea n-a vorbit atît despre haine cît despre obiceiuri, despre deprinderile și faptele noastre, prin care într-un fel se cade să fie femeia, și în alt fel bărbatul. De aceea Apostolul, ca tîlmăcitor al legii, spune: „Femeile voastre să tacă în biserică, căci lor nu le este îngăduit să vorbească, ci să se supună, precum zice și legea: Iar dacă voiesc să învețe ceva, să întrebe acasă pe bărbații lor (*I Cor. 14, 34–35*). Iar către Timotei: „Femeia să se învețe în liniște, cu toată ascultarea. Nu îngăduiesc femeii nici să învețe pe altul, nici să stăpînească pe bărbat” (*I Tim. 2, 11–12*). 6. Cît este de urît ca un bărbat să facă treburi femeiești! N-au decît să se opintească și să nască, dacă poartă plete ca femeile. Și totuși ele poartă vâl pe cap, iar ei merg la război. Pot avea pricină de iertare cei care urmează obiceiurile lor patriotice, dar să-i urmeze pe barbari, cum sînt perșii, goții, armenii, fiindcă firea este mai mare decît patria. 7. Ce să zicem despre alții, care fac acest lucru din desfrînare, luîndu-și în serviciu din cei cu părul încrețit și cu brățări, fiind unii cu barbă mare și ceilalți cu părul lung? Cu adevărat nu este păzită cinstea acolo unde nu se ține deosebire între sexe, deși firea ne învață să păstrăm aceste deosebiri, iar Apostolul zice: „Este, oare, cuviincios ca o femeie să se roage Lui Dumnezeu cu capul descoperit? Nu vă învață, oare, însăși firea că pentru bărbat, dacă își lasă părul lung, este ocară? Iar pentru femeie, dacă-și lasă părul lung, este cinste? Căci părul i-a fost dat ca acoperămînt (*I Cor. 11, 13–15*). Acestea să le spui la întrebările ce ți s-au pus. Sănătate și iubește-ne ca un fiu, căci și noi ca niște părinți te iubim.

Scrisoarea a LXX-a

AMBROZIE CĂTRE HORONTIANUS

1. Profeții au vestit adunarea neamurilor și viitoarea întemeiere a Bisericii. Totuși, fiindcă în Biserică există nu numai înălțări ale sufletelor tari, dar și alunecări ale celor slabe și iarăși întoarceri, de aceea putem strânge dovezi din cărțile profetice ca să arătăm cum sufletul sau se ține puternic și cu strălucire, fără nici o ocară, sau slăbind alunecă, sau după alunecare se ridică să-și îndrepte din nou mersul înainte. 2. Astfel, după cum citim în Cântarea Cântărilor despre neîntrerupta înaintare a sufletului fericit, tot așa în Miheia, din profeția căruia am scos câteva vorbe, putem să vedem întoarcerea celui căzut. Nu fără rost te-au mirat aceste cuvinte ale profetului: „Și tu, Betleem, casă Efrata” (*Miheia 5, 2*). Cum poate fi casă a nebuniei acolo unde S-a născut Hristos? Căci aceasta spune numele locului, dar îl luminează tainele faptei. 3. Dar mai întâi să vedem ce înțeles are cuvântul în Miheia. Însemnează „cel de la Dumnezeu”, sau, cum găsim în altă parte: „Fiul acela, adică moștenitorul Moreșetului” (*Miheia 1, 1*). Cine este moștenitorul, dacă nu Fiul Lui Dumnezeu, Care zice: „Toate Mi-au fost date de către Tatăl Meu” (*Matei 11, 27*). Dar fiindcă era moștenitor, n-a voit, oare, să fie și tovarăș de moștenire? Pe drept cuvânt Acela nu este cineva din popor, ci e ales de harul Lui Dumnezeu. În El vorbește Duhul Sfânt și începe să proorocească: „În vremea domniei lui Ioatam, Ahaz și Ezechia, regi ai lui Iuda” (*Miheia 1, 1*). În această rînduială este arătat mersul proorociei: ajungînd de la regi răi la timpurile regilor buni. 4. Și fiindcă sufletul suferea înainte, chinuit sub regii răi, să vedem care este mersul îndreptării sale. Era abătut și slăbit, toată cetatea lui ajunsese drum de trecere pentru patimi; slăbit de desfrînare și plăceri, era terfelit și aruncat de la fața Domnului: „Era jalnic turnul lui”, ridicat, precum citim în cântecul lui Isaia (*5, 2*), în mijlocul unei vii mănoase. Într-adevăr, turnul arată jalnic cînd vița începe să se usuce și oaia se rătăcește, dar cînd vița începe din nou să fie verde, sau oaia să se întoarcă, turnul strălucește. Căci nimic nu este mai urît decît nedreptatea, nimic mai strălucitor decît dreptatea. 5. La acest turn este chemată înapoi oaia, cînd este chemat sufletul de la alunecare, și în acea oaie se întoarce împărăția lui Hristos, care este începutul, fiindcă El Însuși este începutul și sfîrșitul (*Apoc. 1, 8*), sau începutul mîntuirii. Totuși, sufletul mai întâi se strică, prin aceea că a greșit rău, și i se zice: „Ce rele ai cunoscut? Oare n-ai avut rege?” (*Miheia 4, 9*). Așa este. Aveai rege, care te conducea și te ocrotea, de aceea n-ar fi trebuit să te abați de la drumul dreptății, să părăsești căile Domnului, Care ți-a dat putința cugetării. Unde erau gîndurile tale, unde-ți era chibzuința, prin care ai fi putut să prevezi nedreptatea, să alungi răutatea prin puterea sădită în tine? De ce te-au cuprins durerile, ca pe o femeie

care naște (*Miheia 4, 9*), ca să dai naștere la răutăți și să te supui nedreptăților? Nici o durere nu este mai mare decât aceea care, prin sabia și cruzimile păcatului, este o sarcină mai grea decât povara păcatului și decât puterea nelegiuirilor. Acestea apasă sufletul, îl înconvoaie pînă la pămînt, ca să nu se mai poată ridica. Grele, fiule, prea grele sînt poverile greșelilor. Acea femeie care, precum se spune în Evanghelie, era gîrbovă și nu-și putea ridica privirea în sus, a putut fi vindecată numai de Hristos (*Luca 13, 11*). 6. Așadar, acestui suflet i se zice: „Poartă-te bărbătește și apropie-te, fiică a Sionului, ca să naști” (*Miheia 4, 10*). Durerile de naștere aduc suferința. „Suferința aduce răbdare, răbdarea încercarea, încercarea nădejde, iar rușinea nu ne rușinează în fața veșniciei” (*Rom. 5, 3-5*). Totodată se scoate și se îndepărtează tot ce este potrivnic bunelor obiceiuri, pentru ca nu cumva semințele rămase să încolțească și să răsară din nou mlădițele răului. 7. Nu fără rost îi sînt date coarne și unghii, ca să treiere toți snopii de pe arie, ca vițelul Libanului (*Miheia 4, 13*). Căci dacă nu sînt zdrobiți snopii și vîturate paie, nu pot apărea și nu se pot despărți roadele. Sufletul, așadar, să zădărnicească înaintarea patimilor și să le strivească, pentru ca să poată arăta roadele sale chiar în holde. Cît de mari sînt împotrivirile care împiedică răsadul cel bun! Aceste piedici să fie scoase din rădăcină, ca să nu ucidă mlădițele aducătoare de roade ale sufletului. 8. Sfătuitorul prevăzător al sufletului ia măsuri să-l închidă în plăcerile sale, să-l mărginească în dorințele sale, ca să nu se desfăteze în ele. Folositoare sînt îndreptările părintelui care nu cruță varga, ca să facă sufletul fiului său supus învățăturilor mîntuitoare (*Pilde 13, 24*). Precum citim, varga cercetează. „Cerceta-voi cu varga fărădelegile lor” (*Ps. 88, 33*). Cine lovește cu varga sufletul israelit, prin îndreptarea Domnului, îl învață deprinderile răbdării. Nimeni nu trebuie să-și piardă nădejdea dacă este atras de o parte și muștruluit. Căci „cel care iubește pe fiul său îl bate” (*Is. Sir. 30, 1*). Nimeni să nu fie fără încredere în acest leac. 9. Iată, unde era casa priveriște a răutății, acolo este casa pîinii. Unde era cruzime, este pietate, unde erau pedepsiți cei nevinovați, acolo este izbăvirea tuturor, precum este scris: „Și tu, Betleem, casă Efrata, nu ești cel mai mic între stăpînitorii lui Iuda, căci din tine va ieși stăpînitor peste Israel” (*Miheia 5, 2*). Betleem este casa pîinii, Efrata casa celui ce vede nebunie. Acesta este înțelesul celor două nume. În Betleem Maria L-a născut pe Hristos (*Luca 2, 6*). Dar Betleem și Efrata sînt același lucru. Astfel că Hristos s-a născut în casa nebuleniei, care nu mai este casă a nebuleniei, ci casa pîinii, fiindcă primește acea pîine care coboară din cer (*Ioan 6, 50*). Dar Efrata este și casa nebuleniei, fiindcă acolo Irod, căutîndu-l pe Hristos, a dat ordin să fie uciși pruncii. De aceea „Glas în Rama s-a auzit, Rahila plîngîndu-și fiii” (*Matei 2, 18*). 10. Dar nimeni să nu se teamă, fiindcă acea liniște, pe care o căuta David, a fost găsită în Efrata, în locurile cu pădure (*Ps. 81, 6*). Atunci pădurea era adunarea neamurilor. Dar după ce a crezut în Hristos, a devenit roditoare, fiindcă a primit

roada pîntecului binecuvîntat (*Luca 1, 42*). Rahila a murit în durerile facerii (*Fac. 35, 19*), iar logodnica acelui bătrîn vedea furia lui Irod care n-a cruțat nici pe cei mai mici de vîrstă. În Efrata a născut pe Veniamin, mai înainte ca înfățișare, mai în urmă ca minune, adică pe Pavel, care înainte de a se naște nu i-a pricinuit dureri nici mamei pe ai cărei fii îi prigonea. A murit și a fost înmormîntată acolo, pentru ca și noi, morți și înmormîntați împreună cu Hristos, să înviem în Biserică. În altă tălmăcire, Efrata însemnează fie însămîntată, fie plină de roade. 11. Totuși, aci, adică în cartea proorocului, găsim „între cele puține” (*Miheia 5, 2*), iar în Matei: „Și Tu, Betleeme, casă a lui Iuda, nu ești între cele mai puține” (*Matei 2, 6*). Aici este casă Iuda, aci este casă Efrata, cu nume deosebite, dar cu același înțeles. Căci Iudeea înăuntru a văzut nebunia, iar în afară a suferit-o. Este între cele mai puține, fiindcă puțini sînt cei care intră în casa pîinii pe calea cea îngustă. Și nu este între cele mai puține, adică cele de folos, dacă n-a cunoscut pe Hristos. Nu este nici cea mai mică aceea care este casa binecuvîntării și locul de primire a harului dumnezeiesc. Dar este cea mai mică pentru cel căruia i se pare că acela care dă ceva lui Hristos vinde. Cine dorește Biserica, pe Hristos îl dorește. În fiecare dintre cei mai mici Hristos este sau hulit, sau cinstit, după ceea ce spune El Însuși „Întrucît ați făcut unuia din aceștia mai mici, Mie Mi-ați făcut” (*Matei 25, 40*). 12. Că Betleem este Efrata ne învață cartea Facerii, unde se spune: „Iar dacă a murit, Rahila a fost îngropată lîngă calea ce duce la Efrata, adică la Betleem” (*Fac. 35, 19*). Lîngă cale este mormîntul sfintei Rahila, care a fost preînchipuirea Bisericii, pentru ca trecătorii să spună: „Binecuvîntarea Domnului peste voi” (*Ps. 178, 8*) și „Venind vor veni cu bucurie” (*Ps. 125, 6*). 13. Astfel orice suflet, care primește acea pîine coborîtă din cer, este casa pîinii, adică pîinea Lui Hristos, suflet care se hrănește în tăria pîinii cerești locuitoare în sine și care se întărește în inimă. De aceea Pavel zice: „Căci toți o singură pîine sîntem” (*I Cor. 10, 17*). Orice suflet credincios este Betleem, precum se zice Ierusalim, care are pacea și liniștea Ierusalimului de sus, din cer. Este adevărata pîine, care, frîntă și făcută bucăți, satură pe toți. 14. Într-un text Betleem este arătat cu înțelesul de „casa pîinii”. Căci „Bet” însemnează casă și „leem” pîine. În alte texte acest înțeles, din pricina necredinței iudaice, socotim că fie s-a trecut cu vederea de către unii, ca să nu greșească, fie s-a înlăturat de către alții. 15. Iar că Betleem este din tribul Iuda ne învață cartea Judecătorilor, care arată că acel levit și-a luat concubina din Betleemul lui Iuda, care concubină s-a supărat pe el și s-a întors în casa tatălui și în Betleemul lui Iuda (*Jud. 19*). 16. Astfel, Hristos a ieșit din zilele veacului. Căci pentru noi atunci începe veacul, cînd este ziua mîntuirii și cînd Israel a ieșit (*Ps. 18, 6*), alergînd pe cale „pînă la marginile pămîntului” (*Miheia 5, 3*). Pentru acesta a venit Hristos, a venit rodnicia, a venit nașterea, precum a venit pentru Biserică, iar aceasta a născut mai mulți fii decît cei pe care-i avea. Și a născut pe cei șapte, adică pe cei legiuîți,

liniștiți, pașnici. Așadar, sufletul a început să zămislească și să se formeze în el Hristos, fiindcă a primit venirea Lui și se hrănește din bogățiile Lui, pentru ca nimic să nu-i lipsească, pentru ca și alte suflete văzîndu-l să se întoarcă pe calea mîntuirii. 17. „Și va fi Lui pace” (*Miheia 5, 5*), care nu se poate dovedi decît prin încercări. Căci atunci se va socoti că are pacea și liniștea, cînd va înlătura sau va nimici gîndurile deșarte, cînd va supune toate pornirile patimilor răzvrătite, cînd vor crește necazurile, prigoana, foamea, primejdia, sabia. Atunci „va fi pace”, fiindcă în toate acestea învingem prin Acela Care ne-a iubit, și ne încredem în El, fiindcă nici moartea, nici puterea ispitelor nu ne desparte de dragostea Lui (*Rom. 8, 38-39*). Atunci va trimite ispite ca să se dovedească cei dreپți. Și Domnul trimite ispite cu dorința ca nimeni să nu primească a fi amăgit. Dar între cei mai mulți, care sînt slabi și învinși de ispite, se dovedesc cei care sînt tari. 18. Atunci pentru ei „va fi roua de la Domnul” (*Miheia 5, 7*), atunci va fi pace, atunci va fi sufletul celui drept „ca un pui de leu în turma de oi” (*Miheia 5, 8*). Nu mă îndoiesc că în acest exemplu evanghelic este vorba de Hristos. Fiindcă El Însuși a zis: „Atunci cei dreپți vor străluci ca soarele în împărăția Tatălui lor” (*Matei 13, 13*). Căci vor fi nimicite carele lui cele fără judecată, adică pornirile și atacurile acestui trup (*Miheia 5, 10*). Se va liniști acel „afară lupte, înăuntru temeri” (*II Cor. 7, 5*). Pretutindeni, adică și înăuntru și afară, va fi liniște. Și nu va fi nimeni care să răspundă și să se împotrivească bunăvoinței, fiindcă prin supunerea trupului, cînd vor fi amîndouă una prin surparea peretelui despărțitor, se vor înlătura toate dezbinările (*Efes. 2, 14*). 19. Iar dacă vreun suflet slab va fi șovăit, ca acel Israel după trup, și tulburat de prigoane se va fi depărtat cîtuși de puțin de acea dragoste a lui Hristos, el va fi muștruluit și certat ca necredincios, ca nerecunoscător și neîncrezător, care liberat de deșertăciunile veacului, privind înapoi a căzut din nou în ele, cu toate că nu i s-au cerut daruri, sau jertfe de tauri, ci numai să cunoască binele, să facă dreptate. „Ți s-a arătat, omule, zice proorocul, ceea ce este bun și ceea ce Dumnezeu cere de la tine: dreptate, iubire și milostivire și să fii pregătित să mergi cu Domnul tău” (*Miheia 6, 8*). Dar fiindcă acel suflet slab nu le-a păzit pe acestea, zice Domnul: „Vai mie! Căci am ajuns ca după culesul fructelor de vară, ca după culesul viilor” (*Miheia 9, 1*). Auzind acestea proorocul, prin care vorbea Dumnezeu, zice către acel suflet: „Vai mie, suflete, că om cucernic nu mai este în țară” (*Miheia 9, 2*), cuvinte pe care le spune și Domnul tînguindu-se de pedepsele viitoare din pricina păcatelor și jelindu-se pentru greșelile noastre. 20. Auzind sufletul că nu va culege roada semănăturilor sale, că pierzînd recolta nu va găsi nici un sprijin, el va stoarce măslinile, dar nu va avea untdelemnul veseliei și nici nu va bea vinul cel dătător de voie bună. Cunoscînd din lucrările trupului că toate acestea sînt pătate de sînge, pline de violenție și de înșelăciune, de evlavie prefăcută și de toți dușmanii care sînt în casa lui, și că de aceea trebuie să se ferească de pornirile trupului, care sînt pri-

mejdioși dușmani ai sufletului nostru, se întoarce și începe să nădăjduiască în Dumnezeu. Înțelegînd că adevăratul dușman al său este carnea trupului, zice către acesta: „Nu te bucura de mine, vrăjmașa mea, căci dacă eu cad, mă scol, iar cînd stau în întuneric, Domnul este lumina mea” (*Miheia 9, 8*). 21. Văzînd că se ridică împotriva lui vreo putere care îl împiedică să urmeze o cale mai bună, și că se ține de ceea ce i-a fost dat spre pierirea trupului (*I Cor. 5, 5*), bîntuit de felurite rele care îi sînt judecate fie de Domnul pentru iertarea păcatelor, fie de cel nedrept și pizmaș pentru întoarcere, se îndreaptă către sine și pocăit își zice: „Îndura-voi mînia Domnului”, Care îl dojenește că a alunecat, și-i dă puterea de a se pocăi: „fiindcă am păcătuit”, voi rezista totuși „pînă cînd El va judeca pricina mea” (*Miheia 7, 9*). Căci, zice sufletul, dacă nu mă voi mărturisi și nu voi achita prețul nedreptăților mele, nu voi putea fi iertat. Iar cînd voi fi iertat, ispășind păcatele îndoite, „El îmi va face dreptate” (*Miheia 7, 9*), fără apărare, fiindcă hotărîrea a fost dată în chip mulțumitor: „El mă va scoate la lumină și voi primi dreptatea Lui” (*Miheia 7, 9*) și voi privi desfătarea Lui. Va vedea această lumină a îndreptării mele „dușmanca mea”, adică răutatea diavolului „și se va ascunde de rușine ea, care-mi spunea: Unde este Domnul Dumnezeuul tău?” (*Miheia 7, 10*). Va vedea în mine milostivirea Lui, va vedea dragostea Lui. 22. Și de aceea să nu-l ascultăm pe cel rău, cînd sîntem în unele potrivnicii ale veacului. Cînd avem vreo durere a trupului, cînd pierdem un copil, sau cînd avem alte necazuri, să nu-l ascultăm pe cel ce zice: „Unde este Dumnezeuul tău?”. Atunci trebuie să ne ferim de ispitele lui, cînd avem vreo grea durere, fiindcă atunci Domnul ne îndepărtează durerile sufletului. 23. Așadar, sufletul care nu-l va asculta pe cel ce-i întinde curse, văzînd după aceea minunatele lucruri ale Lui Dumnezeu, văzîndu-se în cer, iar pe diavol tîrîndu-se pe pămînt ca șarpele, va mulțumi Lui Dumnezeu zicînd: „Cine este Dumnezeu ca Tine, Care ridici fărădelegea și treci cu vederea păcatele?” (*Miheia 7, 18*). N-ai ținut minte mînia Ta. Dar ai înecat în mare toate răutățile noastre, ca pe plumbul egiptean, și de bună voie Te-ai întors la milostivire, pe care ai arătat-o printr-un dar îndoit: iertînd păcatele și făcîndu-le uitare, precum este scris: „Fericii cărora s-au iertat fărădelegile și cărora s-au acoperit păcatele” (*Ps. 31, 1*). Cu sîngele Fiului Tău ne speli păcatele și ne ierți, pentru ca prin fapte bune și prin spovedanie să ne ispășim greșelile. Cuvintele „care ridici fărădelegile” însemnează iertare. Fiindcă le ridică în așa fel încît să nu-și mai aducă aminte de ele. Iar cuvintele „Și treci cu vederea păcatele” însemnează că, mărturisindu-ne alunecările și alungîndu-le prin roada jertfelor și faptelor bune, păcatele noastre trec în sarcina celui ce ne împinge în greșeală și ne înfierbîntă spre păcat. Căci ce altceva face cel ce-și mărturisește vina decît să arate că a scăpat de înșelăciunea și răutatea duhului vrăjmaș? 24. De aceea sufletul aduce mulțumiri, fiindcă Dumnezeu îi ridică păcatele, îi trece cu vederea nedreptățile și le scufundă în adîncul mării.

Aceasta poate însemna și botezul, prin care egipteanul este scufundat, iar evreul se ridică. În acest adînc al înțelepciunii și în prisosul faptelor bune să fie acoperite păcatele acolo sus, prin belșugul de milostivire a Dumnezeuului nostru, Care aducîndu-Și aminte de făgăduința Sa față de Avraam, n-a îngăduit ca sufletul, ca moștenitor al Său, să piară. 25. Numai așa se întoarce sufletul. Iar tu, fiule, care din primele zile ale copilăriei ești moștenitor al Bisericii, care te-a primit și te păzește, să stăruiești în ceea ce ți-ai propus, amintindu-ți de harul lui Dumnezeu, pe care l-ai primit prin punerea mîinilor mele, pentru ca și pe această treaptă, ca și în sfînta slujbă, să-ți arăți credința și destoinicia ta și să aștepți răsplata Domnului Iisus. Sănătate și iubește-ne ca un fiu, fiindcă și noi te iubim.

Scrisoarea a LXXI-a

AMBROZIE CĂTRE HORONTIANUS

1. În scrisoarea de mai înainte am vorbit despre acel suflet care are unele cotituri și abateri din drumul său, ca vechiul Israel care după trup a mers șovăind, cu toate că și el va fi izbăvit prin harul Domnului nostru Iisus Hristos, „cînd va intra tot numărul păgînilor” (*Rom. 11, 25*) și se va forma din nou prin întoarcerea din rătăcire. În această scrisoare va fi vorba despre suflet ca fiu al Bisericii, și vom vedea cum Domnul Iisus l-a luat asupra-Și și l-a format în Evanghelia Sa. 2. L-a luat mai întîi asupra-Și fiindcă se găsea în neorînduială, ca să-l păzească; alungat din rai (*Fac. 3, 23*), cum putea trăi sufletul fiecărui om altfel decît în neorînduială? L-a dus, așadar, în Betleem (*Matei 2, 1*). Însemnează înaintare a sufletului faptul că s-a urcat în casa pîinii, ca să nu cunoască nerodnicia și foamea de credință. Vorbesc despre felul și rînduiala sufletelor noastre, în care trăim și ne mișcăm, nu despre un anumit suflet, căci nu socotesc că trebuie discutat despre însușirea și înfățișarea unora, ci, așa cum am spus, despre felul sufletelor. 3. Purtînd grija și conducerea sufletului nostru, Hristos s-a dus în Egipt (*Matei 2, 14*), apoi s-a întors în Iudeea. A fost în pustiu (*Matei 4, 1*), a fost în Capernaum, a fost lingă hotarele Zabulonului, în ținuturile mării, a trecut prin țarini, a fost în Betfaghe, a fost în Efrem, în Betania; apoi a trecut în grădina în care S-a dat să fie prins, a pătimit pe Golgota. 4. Toate acestea sînt drumuri ale sufletului nostru care, călit prin ele, a aflat harul Sfintei Învățăturii. Căci după ce prin Adam și Eva omul, alungat din grădina raiului, a fost surghiunit ca într-o întăritură, a început să cutreiere încoace și încolo, purtîndu-și pașii rătăcitori fără vreo întoarcere. Dar, cînd a venit plinierea vremii, S-a micșorat pe Sine Domnul Iisus, ca să-Și ia asupra-Și pe cel surghiunit și să-l modeleze pentru harul cel de la început. Astfel, găsindu-l pe drumul întortochiat al rătăcirii, l-a chemat din nou în rai, precum aflăm din citirea Evangheliei. 5. Ca să-l învețe cu postul, l-a dus mai întîi în țarini și în pustie,

apoi în Capernaum, cu locuința la țară, nu în oraș, iar apoi lângă hotarele Zabulonului, în jurul unor șuvoaie de noapte, adică al proorocirilor cu înțeles ascuns, ca să învețe cum să ajungă pînă la hotarele neamurilor, să se adune toți și să nu se teamă de valurile și de furtunile acestei vieți. Fiindcă Hristos are corăbii la Tars (*III Regi 10, 22*), ale minții desigur, care să cutreiere marea și să ducă materialele evlaviei pentru clădirea templului. În astfel de corăbii călătorește Hristos și, ca un bun cîrmaci, cînd marea este liniștită, El se odihnește la pupa corăbiei, dar cînd este înfuriată potolește vînturile, ca să aducă liniște alor Săi (*Matei 8, 26*). Trecînd și la neamuri, le liberează sufletul, care era ținut în cătușele legii, ca să nu treacă la tovărășia națiilor păgîne. 6. A venit în Betania (*Ioan 16, 17 ș.u.*), la locul supunerii, acolo a murit și a înviat, fiindcă atunci cînd trupul s-a supus sufletului, starea omenească nu zace ca moartă în mormîntul ei, ci înviază prin harul Lui Hristos și acolo învață să se dăruiască pămîntului pentru numele Lui Hristos. Din locul supunerii, precum ne învață Ioan (*Ioan 16, 54*), se duce în Efrem, adică la locul roadelor celor bune, iar de aici se întoarce în Betania (*Ioan 13*), adică la supunere. Odată ce a gustat roada ascultării evlavioase, nicidecum nu refuză s-o păzească și să se încerce mai des în ea. 7. După încercările de aici vine la Ierusalim, cu vrednicia de a fi în templul lui Dumnezeu, ca să fie sălaș în care să locuiască Hristos. Apoi, șezînd pe mînzul asinei, Domnul Iisus este primit cu mulțumire și bucurie de cei tineri (*Ioan 16, 14-18*). 8. Domnul propovăduiește cuvintele vieții veșnice în grădina în care S-a lăsat să fie prins, precum scrie Ioan evanghelistul (*18, 1-8*), aceasta însemnînd că este prins sufletul nostru, sau mai degrabă starea omenească, dezlegîndu-i-se lanțurile greșelii acolo de unde fusese alungată prin Adam, fiind apoi întoarsă prin Hristos. De aceea și acelui țîlhar care s-a mărturisit îi spune: „Amin, amin îți spun ție, că astăzi vei fi cu Mine în rai” (*Luca 23, 43*). Țîlharul zisese: „Pomeneste-mă, Doamne, cînd vei veni în împărăția Ta”. Hristos n-a răspuns despre împărăție, ci cu alt înțeles: „Astăzi vei fi cu Mine în rai” (*Ioan 23, 42*), adică mai întîi trebuie recăpătat ceea ce s-a pierdut, apoi trebuie dat ceea ce trebuie adăugat, pentru ca prin rai să se ajungă la împărăție, iar nu prin împărăție în rai. 9. Se păstrează pentru ucenici ceea ce urmează să se dea pentru osteneli și de aceea a făgăduit locuința în rai, amînînd împărăția. Astfel, cel ce chiar sub loviturile morții se întorce și-L mărturisește pe Domnul Iisus, trebuie să merite locuința raiului. Într-adevăr, cu mult înainte s-a ostenit și a luptat pentru Hristos, a cîștigat sufletele popoarelor, s-a dăruit pentru Hristos, ca să aibă drept plată pregătită împărăția lui Dumnezeu și să se bucure că i-a fost dată. De aceea îi spune lui Petru: „Îți voi da cheile împărăției cerurilor” (*Matei 16, 19*). Cel întors de la țîlhărie dobîndește liniștea, căci, încercat prin apostolat, a primit puterea. 10. Acesta este sufletul evanghelic, acesta este cel al neamurilor, acesta este fiul Bisericii, cu mult mai bun pornit din mers decît

din Iudeea, ridicându-se prin credință și prin fapte bune la Domnul Iisus și la cele înalte, așa cum și le-a luat asupra-Și Hristos pe Golgota. Acolo este mormîntul lui Adam, pentru ca pe cel mort să-l învie pe crucea Sa. Unde, așadar, este în Adam moartea tuturor, acolo este în Hristos învierea tuturor. Sănătate fiule, și iubește-ne, fiindcă și noi te iubim.

Scrisoarea a LXXII-a

AMBROZIE CĂTRE CONSTANTIU

1. Mulți își pun întrebarea, nu fără însemnătate, din ce pricină tăierea împrejur era poruncită ca folositoare de către autoritatea Vechiului Testament și respinsă ca nefolositoare de către învățătura Noului Testament (*Fapte 15, 10*), mai ales că a primit legămîntul tăierii împrejur cel dintîi Avraam (*Fac. 17, 10*), care a văzut ziua Domnului Iisus și s-a bucurat (*Ioan 8, 56*). Dar este limpede că au fost cuprinse în legea dumnezeiască nu cele trupești, ci cele duhovnicești, și de aceea în jertfirea mielului el a văzut de fapt pătimirea trupeză a Domnului. 2. Ce vom zice că a urmat părintele Avraam, cînd cel dintîi a introdus un obicei pe care nu-l urmează moștenirea lui? Sînt tăiați împrejur copiii, fiind expuși primejdiei de la naștere, pentru că așa este poruncit prin legămînt, pentru ca așteptarea mîntuirii să se facă în taina religiei. Ce însemnează aceasta? Pricina adevărată este ascunsă și ar fi trebuit ca taina ei ori să fie dezvăluită prin ceva văzut, ori să fie arătată printr-un semn fără primejdie. 3. Dar de ce semnul legămîntului dumnezeiesc este dat în acea parte a trupului care este socotită rușinoasă să se vadă? Datorită cărui har Însuși Ziditorul trupului nostru a voit ca încă de la începutul vieții noastre să fie tăiată împrejur zidirea Sa, să fie rănită, însîngerată și tăiată o parte pe care a socotit-o trebuincioasă cînd a hotărît s-o rînduiască împreună cu celelalte mădule? Sau este de prisos această parte a trupului nostru și n-ar trebui s-o aibă oamenii, fiindcă este în afara firii, sau este înăuntrul firii și n-ar trebui să fie tăiată, fiindcă a fost făcută pentru a se împlini firea. Oricum, străinii rîd de acest obicei pornit chiar de la Domnul Dumnezeu nostru. De aici, fiindcă s-a cerut acest lucru și lui Dumnezeu, cum adesea a arătat El însuși, și fiindcă mulți îndeamnă la respectul religiei sfinte, cu atît mai mult s-ar simți unii chemați de acest îndemn, dacă nu i-ar vedea pe unii dînd înapoi din pricina primejdiei și a disprețului la care-i expune tăierea împrejur. 4. Așadar, ca să ne întoarcem la întrebarea de la început și să urmărim cu rînduială ceea ce ne-am propus, se pare că trebuie să vorbim mai întîi despre însăși calitatea tăierii împrejur. Apărarea ei trebuie să fie dublă, fiindcă dublă îi este și acuzarea: una din partea păgînilor și alta din partea celor ce se socotesc din poporul lui Dumnezeu. Mai puternică este acuzația păgînilor, care socotesc că bărbații însemnați cu tăierea împrejur

merită să fie disprețuiți și luați în deridere. Dar cei mai înțelepți dintre aceștia aprobă tăierea împrejur, socotind că trebuie tăiați împrejur cei aleși ai lor, pentru cunoașterea și săvârșirea tainelor religioase. 5. Egiptenii, care-și dau osteneala în domeniul geometriei și în urmărirea mersului stelelor, îl socotesc nelegiuit pe preotul care n-are el însuși semnul tăierii împrejur. Ei spun că nici înțelepciunea cântecelor magice, nici geometria, nici astronomia n-au putere fără semnul tăierii împrejur. De aceea, ca să dea lucrului lor putere de izbândă, ei sînt de părere că săvârșirea tăierii împrejur trebuie sărbătorită de preoți cu jocuri și lupte. 6. Găsim în istoria celor vechi că nu numai egiptenii, ci și unii dintre arabi, etiopieni și fenicieni, au folosit tăierea împrejur față de ai lor. Ei socotesc că au motiv de a păstra ritualul, fiindcă, spun ei, pornind de la începuturile trupului și singelui, prin jertfirea unei părți neînsemnate a trupului, trebuiesc distruse cursele pe care demonii le întind împotriva neamului omenesc. Duhurile rele se împotrivesc mîntuirii oricărui om și socotesc că osteneala lor este împiedicată de legea sau de sfințenia tăierii împrejur. În trecut însuși mai marele demonilor a fost de părere să pună capăt uneltirilor lui, cînd a observat că nu poate face rău Celui Care a fost inițiat în cele religioase prin semnul sfintei tăieri împrejur, sau care părea că măcar în această sarcină Se supune legii dumnezeiești. 7. Cel ce cîntărește cu atenție slujba fiecărui mădular își va putea da seama că nu este fără rost această pîrticică de mădular și va înțelege nu numai de ce este tăiat împrejur pruncul, dar și de ce se săvârșește această lucrare în ziua a opta (*Fac. 17, 12*), cînd începe mama lui să fie cu sînge curat, pînă în ziua a opta socotindu-se cu sînge necurat. Acestea sînt spuse față de cei ce nu sînt întovărășiți cu noi prin credință și de aceea discuția cu ei este tot atît de grea ca și cu ai noștri care se împotrivesc. 8. Cei ce cred în Domnul Iisus pot să-și aibă un astfel de răspuns, pe care n-au voit să li-l dăm, de vreme ce discutăm despre părerile păgînilor. Căci dacă am fost răscumparați nu cu aur și argint, care sînt stricăcioase, ci cu scumpul sînge al Domnului nostru Iisus Hristos (*I Petru 1, 18-19*), cine făcea vînzare dacă nu acela care avea robia noastră cumpărată cu banii păcatului? Fără îndoială, cerea preț ca să scape de robie pe cei care-i ținea sub stăpînire. Iar prețul liberării noastre era sîngele Domnului Iisus, fiindcă neapărat trebuia achitat celui căruia eram vînduți prin păcatele noastre. 9. Așadar, pînă să fie achitat acest preț prin sîngele Domnului pentru liberarea tuturor, a fost nevoie de sîngele fiecăruia din cei ce prin lege și prin obicei ritual urmau învățăturile religiei sfinte. Dar fiindcă prețul pentru toți a fost achitat, după ce a pătimit Iisus Hristos nu mai este nevoie să se verse sînge prin tăierea împrejur a fiecăruia. Prin sîngele lui Hristos a fost împlinită tăierea împrejur a tuturor, iar pe crucea Lui am primit și am fost răstigniți toți împreună cu El, înmormîntați în mormînt cu El, sădiți în asemănarea morții Lui, încît să nu mai robim păcatului: „Cel ce a murit este liberat de păcat” (*Rom. 6, 7*). 10. Iar dacă cineva, ca Marcion și

Maniheu, socotește că trebuie criticată judecata lui Dumnezeu, care a dat și legământul pentru împlinirea tăierii împrejur, și legea prin care este cerută vărsarea sîngelui, atunci trebuie ca el să-L socotească vrednic de critică și pe Domnul Iisus, Care a vărsat nu puțin, ci mult sînge pentru răscumpărarea acestei lumi și Care ne poruncește ca și azi să vărsăm sîngele nostru pentru o atît de mare luptă a credinței, zicînd: „Cine vrea să Mă urmeze, să-și ia crucea și să vină după Mine” (*Matei 16, 24*). Dacă însă nu este dreaptă acuzația, întrucît cineva se dăruie în întregime pentru evlavie și se curăță prin vărsare de mult sînge, cum putem să criticăm legea care cere o picătură de sînge, de vreme ce predicăm pe Domnul Iisus, Care poruncește vărsare de mult sînge și moartea întregului trup? 11. Atunci era sărbătorit semnul și faptul tăierii împrejur ca o pecete a trupului prin care poporul lui Dumnezeu era deosebit de celelalte neamuri. Acum, însă, cel dăruit cu numele lui Hristos nu mai caută semnul trupului, fiindcă a meritat cinstea făgăduinței dumnezeiești. Dar ce este fără noimă, dacă în numele evlaviei părea că se pricinuieste oarecare durere sau suferință, prin care să se vadă mai mult supușenia prin aceste osteneți. E bine că de la începutul vieții este dat semnul religiei, fiindcă îi este rușine fiecăruia să se pună la o vîrstă mai înaintată osteneții sau durerii pe care la o vîrstă tînără ar fi învins-o. 12. Dar n-are nevoie nici de durere ușoară poporul creștin care, îmbrățișînd moartea Domnului, în fiecare clipă își înscrie pe frunte disprețul morții, ca unul care știe că nu poate avea fără cruce mîntuirea Domnului. Cine folosește acul în luptă, după ce a fost deprins cu arme mai puternice? 13. Cum bagă de seamă ușor fiecare, nu este serios lucru ce se spune, anume că mulți ar fi putut să fie împinși la supunerea față de ritualul sfînt, dacă n-ar fi fost împiedicați de teama de durere și de priveliștea faptului. A putut speria pe unul în vîrstă ceea ce răbdau atîția prunci fără primejdie? Să presupunem, totuși, că unii copii ai iudeilor au murit, fiindcă n-au putut, atunci cînd au fost tăiați împrejur, să rabde durerea trupului și rana pricinuită. Dar aceasta nu înspăimînta pe ceilalți care, fiind mai trecuți ca vîrstă, răbdau cu bărbăție ritualul; iar pe de altă parte îl făceau mai vrednic de laudă pe cel ce se supunea poruncilor cerești. 14. Cei ce socotesc că o durere neînsemnată este piedică pentru îmbrățișarea religiei, ce zic ei despre mucenicie? Dacă resping durerea tăierii împrejur, să respingă și moartea mucenicilor, prin care religia este înălțată, nu coborîtă. Este slab motivul că durerea tăierii împrejur a adus vătămare credinței, fiindcă durerea face credința mai puternică. Este mai mare harul credinței dacă disprețuiește cineva durerea pentru credință. Și aceasta are mai mare răsplată decît cel care de aceea a voit să rabde durerea tăierii împrejur, ca să se trufească îndeplinind legea și ca să caute laudă mai degrabă de la oameni decît de la Dumnezeu. 15. A fost, așadar, pe de o parte, nevoie de tăiere împrejur înainte de sosirea Celui ce tăia împrejur pe orice om, iar pe de altă parte, a trebuit să se deprindă starea omenească cum să se încreadă în ceea ce s-a desăvîrșit. Dar

dacă a fost nevoie de tăiere împrejur, în ce parte a trupului s-a convenit să se facă tăierea împrejur mai degrabă decît în aceea care pare unora rușinoasă? „Pe cele care mi se par că sînt mai de necinste, pe acelea cu mai multă cinste le îmbrăcăm; și cele mai necuviincioase ale noastre au mai multă cuviință” (*I Cor. 12, 23*). De altfel, unde a trebuit mai mult să-și amintească omul de singele său, decît în partea care slujește greșelii? **16.** Acum este timpul să răspundem celor ce spun că, dacă acea parte a trupului nostru este după fire, nu trebuie să fie tăiată, iar dacă nu este după fire nu trebuie să existe. Aceștia, fiindcă sînt atît de pricepuți, să-mi răspundă și mie dacă înlănțuirea ome-nească pe generații este după fire, sau împotriva firii. Căci dacă este după fire nu trebuie să se întrerupă niciodată; și atunci cum să se mai predice înfrînarea bărbaților, fecioria fetelor, renunțarea văduvelor, cinstea soțiilor? Nu trebuia, așadar, să fie încurajată rîvna de a avea urmași. Dar nici Creatorul firii n-a încurajat nașterea, fiindcă de la Sine, deși era venit în trup, a dat învățătură și a îndemnat pe ucenici la neprihană, zicînd: „Sînt fameni care s-au făcut fameni ei înșiși, pentru împărăția cerurilor. Cine poate înțelege să înțeleagă” (*Matei 19, 13*). **17.** Dar dacă omul este alcătuit din trup și suflet (este deocamdată destul să spun atît, să nu vorbesc despre duh), nu la fiecare este făcut totul după fire, ci ceea ce este după firea trupului este împotriva firii sufletului și, de asemenea, ceea ce este după firea sufletului este împotriva firii trupului. Încît, dacă spun că este după fire ceea ce se poate vedea, înseamnă că este împotriva firii ceea ce nu se vede și, de asemenea, dacă este după fire ceea ce nu se vede, este împotriva firii ceea ce se poate vedea. Așadar, nimic nu este nepotrivit lui Dumnezeu în oameni, dacă se fac împotriva firii trupului unele care sînt după firea sufletului. **18.** Iar cei ce spun că ar fi crezut mai mulți dacă n-ar fi fost tăierea împrejur, să-și răspundă ei singuri că mai mulți ar crede, dacă n-ar fi fost muceniciile; dar mai de vază este vitejia puținora decît lașitatea celor mai mulți. Și precum au fost trimise dinainte mai multe feluri de botez, fiindcă avea să urmeze acel legămînt al botezului, unul singur adevărat în duh și în apă, prin care se răscumpără orice om, la fel a trebuit să fie trimisă mai înainte tăierea împrejur a multora, fiindcă avea să urmeze tăierea împrejur a pătimirii Domnului, pe care Iisus a îndurat-o, ca mielul lui Dumnezeu, ca să ridice păcatele lumii (*Ioan 1, 29*). **19.** Am scris acestea ca să arătăm că a trebuit să fie trimisă întîi tăierea împrejur, care este în afară, ca să poată și ea părea înlăturată pe drept după venirea Domnului. Acum însă este de trebuință tăierea împrejur care este în ascuns, în duh, nu în litera legii. Într-un om sînt doi oameni, despre care este scris: „Dacă omul nostru din afară se trece după dorințele greșelii, cel dinăuntru însă se înnoiește din zi în zi” (*II Cor. 4, 16*). Și în alt loc: „După omul cel lăuntric mă bucur de legea lui Dumnezeu” (*Rom. 7, 22*). Cel lăuntric este omul nostru, făcut după chipul și asemănarea Lui Dumnezeu, (*Fac. 1, 2*), iar cel din afară este cel făcut din țărînă (*Fac. 2, 7*). Astfel și

în Facere ți-a arătat două fapte ale omului, însemnându-le după omul cel creat. 20. Așadar, precum sînt doi oameni, la fel și viața este dublă: una a omului lăuntric și alta a celui din afară. Cele mai multe fapte ale omului lăuntric ajung la omul din afară, așa cum neprihana omului lăuntric trece și la neprihana trupească. Cel ce nu cunoaște adulterul sufletului nu-l cunoaște nici pe cel al trupului. Dar nu urmează că acela care n-a păcătuit cu trupul n-a păcătuit și cu sufletul, precum se spune: „Oricine se uită la o femeie poftind-o, a și săvîrșit adulter cu ea în inima lui” (*Matei 5, 28*). Căci chiar dacă nu este adulter al trupului, este totuși unul al simțirii. Așadar, există o tăiere împrejur a omului lăuntric; cine se taie împrejur înlătură momelile întregului trup, ca pe prepuț, ca să fie în duh, nu în trup, și să omoare în duh faptele trupului său. 21. Și aceasta este tăierea împrejur, după cum Avraam înainte era netăiat împrejur, dar după aceea a fost tăiat împrejur (*Rom. 4, 11*). Astfel, omul nostru lăuntric cînd este în trup parcă este netăiat împrejur, iar cînd nu este în trup, ci în duh, începe să fie în tăiere împrejur, nu în netăiere împrejur. Dar după cum cel ce se taie împrejur nu îndepărtează toată carnea, ci numai prepuțul, unde stricăciunea este mai adeseori, la fel cel care se taie împrejur lăuntric, îndepărtează acea carne despre care s-a scris: „Tot trupul este ca iarba și toată mărirea lui ca floarea cîmpului. Se usucă iarba, floarea se veștejește, dar cuvîntul Domnului rămîne în veac” (*Isaia 40, 6-7*). Și rămîne trupul, care va vedea mîntuirea lui Dumnezeu, precum este scris: „Și toată făptura va vedea mîntuirea lui Dumnezeu” (*Luca 3, 6*). Care este această făptură, destupă-ți urechile ca să înțelegi. 22. Așadar, astfel trebuie să fie tăierea împrejur lăuntrică, încît să n-aibă nici o asemănare cu tăierea împrejur din afară. De aceea iudeul care este lăuntric stă el însuși mai presus de ceilalți. El este de la Iuda, a cărui mînă s-a ridicat asupra grumazului dușmanilor săi, care culcîndu-se s-a odihnit ca un leu, și ca puiul de leu, pe care-l laudă frații lui (*Fac. 49, 8-9*). Acestui Iuda nu-i va lipsi sceptrul, fiindcă vorba lui face principii ai lui, care să nu se supună ispitelor veacului, să nu fie robiți de plăcerile acestei lumi. Și fiindcă însuși Iuda a venit în acest neam, de aceea cei mai mulți care s-au născut sînt puși mai presus de alții, ca să se bucure de înțîietatea virtuților. Să avem, așadar, tăierea împrejur cea lăuntrică și lăuntric pe iudeul care este duhovnicesc; dar duhovnicesc ca un principe, să judece toate, iar El să nu fie judecat de nimeni (*I Cor. 2, 15*). 23. A trebuit, așadar, ca tăierea împrejur, poruncită de lege numai dintr-o parte, să înceteze după ce a venit Cel trimis să facă tăierea împrejur a oricărui om și să îplinească tăierea împrejur a legii. Cine este Acesta, dacă nu Cel Ce a zis: „N-am venit să stric legea, ci s-o împlinesc” (*Matei 5, 19*). 24. Dacă privești lucrurile mai de aproape, îți dai seama de ce a trebuit să înceteze tăierea împrejur din afară: fiindcă a venit marea mulțime a neamurilor. Căci tăierea împrejur n-a fost poruncită neamurilor, ci seminției lui Avraam, precum găsești în primul legămînt: „Și a zis Dumnezeu lui Avraam: Iar tu și urmașii tăi

de după tine din neam în neam să păziți legământul Meu. Iar legământul dintre Mine și tine și urmașii tăi de după tine din neam în neam, pe care trebuie să-l păziți, este acesta: toți cei de parte bărbătească ai voștri să se taie împrejur. Să vă tăiați împrejur și acesta va fi semnul legământului dintre Mine și voi. În neamul vostru tot pruncul de parte bărbătească, născut la voi în casă, sau cumpărat cu bani de la alt neam, care nu-i din seminția voastră, să se taie împrejur. Și legământul Meu va fi însemnat pe trupul vostru ca legământ veșnic. Iar cel de parte bărbătească netăiat împrejur, care nu se va tăia împrejur în ziua a opta, sufletul acela se va stărpi din neamul acela, căci a călcat legământul Meu” (*Fac. 17, 9-14*). Precum arată Aquila, nu se recunoaște că evreul are tăierea împrejur din ziua a opta. Dar nu stă toată autoritatea în Aquila, care, ca iudeu, a trecut peste litera legământului și n-a arătat ziua a opta. 25. Deocamdată ai auzit și de ziua a opta și de tăierea împrejur dată ca semn. Iar semnul este arătarea unui lucru mai mare, arătarea adevărului care va veni, și legământul dat lui Avraam și seminției sale, căreia i s-a zis: „În Isaac va fi seminția ta” (*Fac. 21, 12*). Așadar, s-a poruncit să se taie împrejur iudeul, fie născut în casă, fie cumpărat cu bani de la alt neam. Nu putem lărgi această poruncă pentru cel de alt neam, sau străin, dacă nu s-a născut în casa lui Avraam, sau cumpărat cu bani, sau din seminția acestuia. Despre străini n-a spus nimic, fiindcă atunci când a voit să spună ceva despre ei i-a numit, precum găsești scris: „Grăit-a Domnul cu Moise și a zis: Vorbește lui Aaron, fiilor și la toată adunarea fiilor lui Israel și le zi: Dacă cineva din fiii lui Israel și din străinii care s-au așezat la voi și au adus jertfa arderii de tot” (*Lev. 22, 18*). Așadar, unde-i cuprinde, acolo-i ține legea. Unde nu sînt arătați prin legământ, cum pot fi cuprinși? Căci așa găsești scris: „Vorbește fiilor lui Aaron” (*Lev. 17, 2*), cînd vorbești despre preoți. Găsești scris și cînd vorbește despre leviți. 26. În orice caz, este limpede și după litera legii, cu toate că legea este duhovnicească, și după cele scrise despre tăierea împrejur, că popoarele păgîne n-au putut fi obligate la aceasta, dar că însăși tăierea împrejur a fost ca un semn, pînă să se facă marea mulțime a neamurilor și astfel tot Israelul să fie mîntuit, tăiat împrejur în inimă, nu într-o mică parte a unui mădular. Așadar, am și apărât, dar am și respins tăierea împrejur, care totuși la iudei există și azi. 27. Cît despre ceea ce spun ei, că tăierea împrejur a fost spre muștrare, sau că este pentru neamuri, mai întîi n-au să respingă ei, sau să ia în deridere ceea ce fac alți tovarăși de ai lor. Dar fie, să zicem că au avut de ce rîde; de ce să ne tulbure aceasta, cînd însăși crucea Domnului este pentru iudei sminteală, pentru greci prostie, iar pentru noi înțelepciune și virtute a lui Dumnezeu (*I Cor. 1, 23, 24*). Domnul însuși a zis: „Dacă se va rușina cineva de Mine în fața oamenilor, Mă voi rușina și Eu de el în fața Tatălui Meu Care este în ceruri” (*Luca 9, 26*), învățîndu-ne că nu trebuie să ne tulbure cele de care rîd oamenii, dacă sînt aduse din supunere față de lege.

Scrisoarea a LXXIII-a
AMBROZIE CĂTRE IRINEU

1. În citirea Apostolului de azi nu te-ai mirat fără pricină cînd ai auzit citindu-se „Legea lucrează minie, iar unde nu este lege, nu este nici călcarea ei” (*Rom. 4, 5*). De aici ai socotit că trebuie să te lămurești de ce a fost dată legea, dacă nu folosea la nimic, ba încă era dăunătoare, de vreme ce stîrnea minia și făcea cunoscută știrea călcării ei. 2. După întrebarea ta este sigur că n-a fost trebuincioasă legea dată de Moise. Căci dacă oamenii ar fi putut să păzească legea firii, pe care a sădit-o Dumnezeu în inima fiecăruia, n-ar fi fost nevoie de acea lege care, scrisă pe table de piatră, mai mult a învăluit și a înnotat slăbiciunea neamului omenesc decît a deznodat-o și a înlăturat-o. Că există din fire legea în inimile noastre ne învață și Apostolul, care a scris că adesea „și păgînii din fire fac cele ce sînt ale legii; fiindcă, deși n-au citit legea, au totuși în inimile lor scrisă nevoia de lege” (*Rom. 2, 14*). 3. Așadar, legea nu se scrie, ci este înăscută și nu se însușește din citit, fiindcă este întipărită în fiecare ca un izvor firesc, din care se adapă cugetele oamenilor. A trebuit să păzim această lege de teama judecării viitoare și însăși conștiința noastră se arată martoră în fața Lui Dumnezeu prin gânduri neexprimate, prin care totuși se denunță necinstea, se apără nevinovăția. Această lege, pe cît lucrează în fața lui Dumnezeu, pe atît se va arăta mai ales în ziua Judecării, cînd vor veni la cercetare cele ascunse ale inimii, care se socotea că stau tănuite. Arătarea lor, a celor ascunse desigur, n-ar vătăma cu nimic dacă legea firii ar lucra în inimile oamenilor, căci este sfîntă fără șiretlic, fără înșelăciune, tovarășă a dreptății, dușmană a nedreptății. 4. Să întrebăm copilăria, să vedem dacă se găsește în ea nelegiuire, lăcomie, ambiție, vicleșug, sălbăcie, semeție. Nu cunoaște nimic al său, nu pretinde pentru sine nici o mărire, nu știe dacă este mai presus de altcineva, nu înșală, nu vrea și nici nu poate să se răzbune. Cu suflet curat și simplu nu poate să înțeleagă ce este semeția. 5. Această lege a stricat-o Adam, care a voit să ia ceea ce nu primise, ca să fie ca un făcător și întemeietor al său, pretinzîndu-și astfel mărirea dumnezeiască. Prin nesupunere a căzut în ocară și din semeție a ajuns la nelegiuire. Dacă n-ar fi călcat porunca și s-ar fi plecat încredințării cerești, prin moștenire și-ar fi asigurat darul firii și al nevinovăției înăscute. Dar fiindcă prin neascultare și-a stricat și și-a șters singur dreptul legii din fire, de aceea s-a socotit trebuincios scrisul legii, ca să aibă măcar o parte cel ce pierduse totul, cel căruia îi pierise ceea ce primise din naștere, cel puțin să cunoască legea și s-o păzească prin învățatură. În același timp, fiindcă i-a fost pricină a căderii trufia, care s-a născut din meritul nevinovăției, a trebuit să se dea acea lege ca să-l facă umilit și plecat lui Dumnezeu. Căci fără lege nu se știa păcatul (*Rom. 7, 7*) și vina era mai mică unde nu exista cunoașterea legii. De aceea și Domnul zice: „De n-Aș fi

venit și nu le-Aș fi spus, păcat n-ar avea; dar acum n-au cuvînt de dezvinovățire pentru păcatul lor” (*Ioan 15, 22*). 6. S-a dat, așadar, legea, întâi ca să nu mai fie loc pentru dezvinovățire, să nu zică cineva: n-am știut că păcătuiesc, fiindcă nu era scris de ce să mă feresc, și al doilea să-i facă pe toți supuși lui Dumnezeu prin cunoașterea păcatului. Dar i-a făcut pe toți supuși (*Rom. 3, 19*), fiindcă a fost dată nu numai iudeilor, ci și străinilor, adăugîndu-se dintre străini cei trecuți la iudaism. Nu poate părea scos din socoteală cel ce a fost chemat și a lipsit, căci pe cei care i-a chemat legea i-a și legat. Astfel vina tuturor a adus supunere, și supunerea a adus umilința, iar umilința ascultarea. Fiindcă trufia atrăsese vina, dimpotrivă vina a adus ascultarea. De aceea legea scrisă, care părea de prisos, s-a făcut trebuincioasă, ca să achite păcatul prin păcat. 7. Dar ca să nu rămînă nedumerit cineva, să spună că păcatul a crescut prin lege și să creadă că legea nu numai că n-a fost de folos, dar chiar a adus pagubă, iată că are cu ce să-și poată îndepărta nedumerirea, fiindcă „Legea a intrat și ea ca să se înmulțească greșeala; iar unde s-a înmulțit păcatul, a prisosit harul” (*Rom. 5, 20*). Să vedem ce însemnează aceasta. 8. S-a înmulțit păcatul prin lege, fiindcă prin lege a venit cunoașterea păcatului (*Rom. 7, 7*) și a început să-mi facă rău faptul de a ști ceea ce nu pot evita din pricina slăbiciunii mele. Este de folos să știu mai înainte, pentru a mă păzi; dar dacă nu mă pot păzi, știința că fac rău mă nemulțumește. Așadar, deși legea mi s-a întors împotriva, totuși, prin însăși creșterea păcatului mi-a devenit folositoare, fiindcă m-am umilit. De aceea a zis și David: „Bine este mie că m-am umilit” (*Ps. 118, 71*). Iar umilindu-mă am dezlegat lanțul greșelii de mai înainte, prin care Adam și Eva înnodaseră tot șirul celor următoare. De aceea și Domnul a venit ca un supus, pentru ca să dezlege lațul nesupunerii și al înșelăciunii ome-nești. Astfel, după cum prin nesupunere a pătruns păcatul, tot așa prin supunere păcatul a fost dezlegat. De aceea zice și Apostolul: „Căci precum prin neascultarea unui om s-au făcut păcătoși cei mulți, tot așa prin ascultarea Unuia se vor face drepti cei mulți” (*Rom. 5, 19*). 9. Ai, așadar, un prim răspuns că legea a fost și de prisos, dar a devenit și cu rost. De prisos prin aceea că n-ar fi fost necesară, dacă noi am fi putut să păstrăm acea lege a firii. Dar fiindcă n-am păstrat-o, a devenit trebuincioasă această lege venită prin Moise, ca să mă învețe ascultarea și să dezlege lațul neascultării lui Adam, în care laț au intrat toți urmașii. Prin lege a crescut vina, dar trufia, aducătoare a vinei, a fost dezlegată și aceasta mi-a fost de folos. Cu trufia a venit vina, dar vina a adus harul. 10. Primește acum și un alt răspuns: N-a fost de trebuință legea lui Moise. Ea a venit (*Rom. 5, 20*), fapt ce pare, oricum, nu o intrare rînduită, ci furișă, pentru că a intrat în locul legii firești. Dacă cea firească și-ar fi păstrat locul, cea scrisă n-ar fi pătruns în nici un chip. Dar deși acea lege după fire înlăturase înșelăciunea și aproape că o scosese din inimile oamenilor, domnea totuși trufia și se răspîndise neascultarea. De aceea a venit aceasta, ca să ne

învinuie în scris și să ne închidă gura, ca să facă toată lumea supusă lui Dumnezeu (*Rom. 3, 19*). Dar lumea a devenit supusă prin lege, fiindcă prin prescripția legii toți sînt învinuiți și prin lucrările legii nimeni nu este iertat, adică prin lege păcatul este cunoscut, dar vina nu este slăbită; de aceea se părea că a adus vătămare legea care-i făcu-se pe toți păcătoși. 11. Venind, însă, Domnul Iisus a iertat păcatul tuturor, de care nimeni nu poate să scape, și a șters cu singele Său zapisul nostru (*Col. 2, 14*). De aceea spune: Prin lege a prisosit păcatul, dar prin Iisus a prisosit și harul (*Rom. 5, 20*). Fiindcă după ce toată lumea a devenit supusă, a înlăturat păcatul întregii lumi, precum a dat mărturie Ioan, zicînd: „Iată Mielul lui Dumnezeu, Care ridică păcatul lumii” (*Ioan 1, 29*). De aceea nimeni să nu se fălească cu faptele sale, fiindcă nimeni nu este iertat prin faptele sale; dimpotrivă, cel care este drept are iertare, fiindcă a fost iertat prin botez. Credința este, așadar, cea care liberează prin singele lui Hristos, fiindcă este fericit cel căruia i se iartă păcatul și i se acoperă fărădelegea (*Rom. 4, 7*). Sănătate, fiule, și iubește-ne, fiindcă și noi te iubim.

Scrisoarea a LXXIV

AMBROZIE CĂTRE IRINEU

1. Ai auzit, fiule, cum s-a citit astăzi în Apostol că: „Legea ne-a fost pedagog spre Hristos, pentru ca să ne îndreptăm din credință” (*Gal. 3, 24*). În aceste cuvinte este, după părerea mea, răspunsul la întrebările care de obicei i-au frământat pe cei mai mulți. Sînt unii care spun: De vreme ce Dumnezeu a dat lui Moise legea, din ce pricină sînt în lege multe prevederi care prin Evanghelie sînt înlăturate? Cum se face că, același dătător al celor două legăminte, prin Evanghelie a început să nu îngăduie ceea ce îngăduia prin lege? Așa este, de pildă, tăierea împrejur trupească: dată atunci ca semn să se păstreze adevărul tăierii împrejur duhovnicești, de ce a fost păstrată în semnul însuși? De ce această mare deosebire, ca tăierea împrejur să se creadă atunci evlavie, iar acum neevlavie? Ziua sîmbetei, de asemenea, trebuie să fie ținută ca zi de odihnă după lege, astfel încît dacă ar fi adus cineva o spinare de lemne în aceea zi să se socotească vinovat de moarte (*Num. 15, 35*), pe cînd acum noi socotim aceeași zi îngăduită și pentru cărat cu spinarea și pentru alte lucrări. Sînt și alte porunci ale legii care astăzi nu mai au putere. 2. Să vedem, așadar, care e pricina; căci nu fără rost a zis Apostolul că: „Legea ne-a fost pedagog spre Hristos” (*Gal. 3, 24*). Pedagog al cui? Al celui în vîrstă, sau al tînărului? Al tînărului, sau al copilului, în orice caz al vîrstei slabe. Pedagog, după înțelesul său, este îndrumător al copiilor. Acestora, la vîrsta nedesăvîrșită, nu li se pot da învățăminte desăvîrșite, fiindcă nu le pot înțelege. Dumnezeuul legii spune prin profet: „Vă voi da legi care nu sînt bune” (*Iez. 20, 25*), adică nu sînt desăvîr-

șite; căci ceea ce este bun este desăvârșit. Dar tot Dumnezeu le-a păstrat pe cele mai bune pentru Evanghelie, dacă zice: „N-am venit să stric legea, ci s-o împlinesc” (*Matei 5, 7*). 3. Dar care este pricina acestei deosebiri, dacă nu schimbarea omenească? Știa că poporul iudeilor este cu cerbice tare, ușor la cădere, mișel, gata să nu creadă că are urechi de auzit și n-aude, ochi de văzut și nu vede, nestatornic ca un copil, și fără să ia în seamă învățăturile. De aceea a dat minții slabe și cugetului schimbător al mulțimii legea, și, având cîrmă învățătura legii, una a voit să se citească și alta să se înțeleagă, pentru ca neînțeleptul măcar să păzească ceea ce citea și să nu dea înapoi de la litera celor scrise; înțeleptul să înțeleagă gîndul minții dumnezeiești, care nu se vedea în cele scrise, cel nesocotit să păzească porunca legii, iar cel socotit taina acesteia. De aceea legea are asprimea sabiei, ca pedagogul bățul, pentru ca să îndepărteze de amenințarea pedepsei slăbiciunea mulțimii nedesăvârșite. Dar Evanghelia are îngăduința cu care se iartă păcatele. 4. Așadar, pe drept zice Pavel că „litera ucide, iar duhul face viu” (*II Cor. 3, 6*). Litera taie împrejur o părticică din trup; duhul este cuprinzător și păzește tăierea împrejur în întregime, și a trupului și a sufletului, pentru ca, fiind tăiate și aruncate cele de prisos (căci ce este mai de prisos decît viciile lăcomiei, păcatele poftelor, pe care nu le-a avut firea, dar și le-a însușit vina), să se păstreze neprihana, să se deprindă cumpătarea. Așadar, tăierea împrejur este un semn trupesc, dar adevărata tăiere împrejur este duhovnicească; cea dintîi taie un mădular, cea de-a doua păcatul. Nimic n-a făcut firea nedesăvârșită în om și porunca nu era să se înlăture ceea ce era de prisos, ci să-și dea seama cei ce-și tăiau o parte din trupul lor că trebuie cu atît mai mult tăiate păcatele, înlăturate cele ce îndeamnă la abateri, chiar dacă se știrbește oarecum unitatea trupului, precum găsești scris: „Dacă mîna ta cea dreaptă te smintește, taie-o și o aruncă de la tine; căci mai de folos îți este să piară unul din mădulele tale decît tot trupul tău să fie aruncat în gheenă” (*Matei 5, 30*). Precum copiilor, tot așa și iudeilor le sînt date porunci nu depline, ci în părți, poruncindu-li-se să păstreze o singură parte curată a mădulelor cei care puteau să păstreze curat tot trupul lor. 5. Li s-a poruncit să țină o zi pe săptămînă sărbătoarea sabbatului (*Ieș. 31, 5*), ca să nu îndeplinească nici o sarcină cei ce ar fi fost bine să rămînă liberați de lucrările lumești, fiindcă n-ar duce cu sine în acea sîmbătă a veacurilor viitoare nici o povară a grelelor fărădelegi. Dar fiindcă Dumnezeu știa că poporul este nestatornic, a prescris pentru cei slabi o parte prin păzirea unei singure zi, iar celor tari le-a rezervat plinătatea: sinagoga păzește o zi, Biserica păzește nemurirea. Așadar, în lege este o parte, în Evanghelie, desăvîrșirea. 6. Poporul iudeilor este oprit să aducă lemne (*Num. 15, 31-36*), adică materiale care pot fi mistuite de foc. Stă la umbră cel ce fuge de soare. Soarele dreptății nerăbdînd ca ție să-ți fie spre pagubă umbra, aducînd asupra ta lumina deschisă a harului Său, zice: „Du-te și vezi, de-acum să nu mai păcătuiești” (*Ioan 8, 11*). Aducătorul aceluia soare veșnic spune: „Iar de zidește

cineva pe această temelie: aur, argint, pietre scumpe, lemne, fin, trestie, lucrul fiecăruia se va face cunoscut. Îl va vădi ziua Domnului, pentru că în foc se va descoperi ce fel este lucrul fiecăruia” (*I Cor. 3, 12-13*). Și de aceea noi zidim deasupra lui Hristos (căci Hristos este temelia noastră) ceea ce nu se arde, ci se îmbunătățește. Prin foc se îmbunătățește aurul, se îmbunătățește argintul. 7. Ai auzit de aur și argint, socoți că sînt metale bune și dorești să le aduni; dar îți bați joc de muncă. Aurul și argintul au greutate, dar n-au roadă. Este greutate pentru cine-l agonisește și cheltuială pentru cine-l moștenește. Aurul este ars în foc ca lemnul: dar nu se păstrează veșnic. Argintul va fi în ziua aceea pagubă a vieții tale, nu-ți va aduce cîștig. Se cere de la tine alt aur, alt argint, adică simțămîntul cel bun, cuvîntul cel mai bun, despre care spune Dumnezeu că dă vase de aur și de argint (*Pilde 27, 21*). Acestea sînt darurile lui Dumnezeu: „Cuvintele Domnului, cuvinte curate, argint cercetat în foc, despărțit de pămînt, curățat de șapte ori” (*Ps. 11, 7*). Harul înțelesului tău cere limpezimea vorbei curate, strălucirea credinței, nu sunetul argintului. Unul piere, celălalt rămîne. Unul are plată și merge cu noi; celălalt e cu pagubă, fiindcă rămîne aici. 8. Dacă vreunul dintre cei bogați socotește că argintul adunat și ascuns îl poate ajuta în viață, duce o povară deșartă, pe care o nimicește focul judecății. Lăsați aici, voi cei bogați, lemnele voastre, pentru ca sarcina voastră să nu crească pentru focul viitor. Dacă o vei cheltui, sarcina se va micșora; iar ce va rămîne nu va fi sarcină. Nu ascunde, zgîrcitule, ca să nu fii creștin numai după nume, iar după faptă iudeu, cînd vei vedea că grămezile tale îți vor fi spre osîndă. Căci ți s-a spus nu cu înțeles acoperit, ci limpede ca lumina soarelui: „Dacă lucrul cuiva va rămîne, va lua plată, iar dacă se arde, va suferi pagubă” (*I Cor. 3, 14*). 9. Și de aceea, învățat în lege, întărit și desăvîrșit în Evanghelie, primește credința ambelor Testamente: „Fericit cel ce seamănă deasupra țării, unde calcă boul și asinul” (*Isaia 32, 20*), precum s-a citit azi, adică e fericit cel ce seamănă deasupra popoarelor, care urmează învățătura ambelor Testamente. Boul este acel lucrător al legii care poartă jugul și despre care legea zice: „Nu vei lega gura boului care treieră” (*Deut. 25, 4*), care are coarnele Scripturilor dumnezeiești. Iar prin mînzul asinei Domnul prefigurează în Evanghelie poporul păgîn (*Luca 19, 33*). 10. Ar trebui să înțelegem că bogatul este cuvîntul Lui Dumnezeu, că boul are coarnele pline de groază, că taurul are sălbăticie, asinul blîndețe, că arată pe cele prezente, fiindcă fericit este cel ce ține cu sine și blîndețea și asprimea, ca într-un fel să se păstreze învățătura, iar în celălalt să nu se nimicească nevinovăția. Căci, adesea, prea mare asprime aduce groază și împinge la minciună. Dumnezeu a voit ca mai degrabă să fie iubit decît temut. Stăpînul cere dragoste, sluga teamă. Frica nu poate fi în om veșnică; fiindcă scris este, precum s-a citit azi: „Iată, în teama voastră se vor teme chiar aceia de care vă temeți”. Sănătate, fiule, și iubește-ne că și noi te iubim.

Scrisoarea a LXXV-a

AMBROZIE CĂTRE CLEMENTIANUS

1. Deși știu că nimic nu este mai greu decît a vorbi despre cele citite din apostoli, că de aceea însuși Origen este cu mult mai mic în Noul, decît în Vechiul Testament, totuși, fiindcă în scrisoarea dinaintea acestuia și s-a părut că am explicat în chip mulțumitor de ce legii i se spune pedagog, în cele de azi mă voi strădui să descopăr însăși noima discuției apostolice. 2. În cele citite mai înainte se spune că nimeni nu capătă dreptul în fața lui Dumnezeu din faptele legii, ci din credință. „Căci toți cîți sînt din faptele legii sub blestem sînt... Hristos, (însă), ne-a răscumpărat din blestemul legii, făcîndu-Se pentru noi blestem” (*Gal. 3, 10-13*). Așadar, moștenirea ne-a fost dată nu din lege, ci din făgăduință. „Făgăduințele au fost rostite lui Avraam și urmașului său... Care este Hristos” (*Gal. 3, 16*). Legea este astfel „așezată pentru călcările de lege, pînă cînd era să vină Urmașul, Căruia I s-a dat făgăduința” (*Gal. 3, 19*). Și de aceea „au fost toate închise sub păcat, pentru ca făgăduința să se dea din credință în Iisus Hristos celor care cred... Iar dacă a venit credința, nu mai sîntem sub lege” (*Gal. 3, 22-25*), adică sub pedagog, fiindcă sîntem fiii lui Dumnezeu și toți sîntem în Hristos Iisus. Iar dacă sîntem toți în Hristos Iisus, înseamnă că sîntem urmașii lui Avraam, după făgăduință moștenitori. Aceasta este încheierea învățăturii apostolice. 3. Dar vine iudeul, care ar putea să zică: Și eu sînt moștenitor, fiindcă sînt sub lege. Legea se numește Vechiul Testament și, unde există testament, acolo este vorba de moștenire. De fapt, cu toate că Apostolul însuși a spus către evrei (*Evr. 9, 16-17*) că testamentul n-are nici o putere cît timp trăiește cel ce l-a făcut, că ajunge temeinic după moartea acestuia, totuși, în Ieremia a vorbit Domnul zicînd: „Făcutu-s-a pentru Mine moștenirea ca un leu” (*Ier. 12, 8*), n-a voit să-i refuze pe evrei ca moștenitori. Dar sînt moștenitori și fără moștenire și cu moștenire, fiindcă tot moștenitori se numesc cei înscriși în testament, dar fără moștenire cît timp trăiește cel ce a făcut testamentul. 4. Sînt moștenitori și copiii, care nu se deosebesc cu nimic de un rob, fiindcă sînt sub epitropi și îngrijitori (*Gal. 4, 1-2*). Tot așa și noi, zice Apostolul, cînd eram copii eram robiți sub stihiiile acestei lumi. Iar cînd a sosit plinirea vremii și a venit Hristos (*Gal. 4, 1-2*), noi nu mai sîntem robi, ci liberi, de credem în Hristos. Așadar le-a dat înfățișarea moștenirii, dar le-a refuzat moștenirea. Au numele de moștenitori, dar folosul nu-l au, fiindcă întocmai ca moștenitorii, copiii n-au autoritatea, ci numele de moștenitori. Copiii nu au dreptul de a porunci și de a folosi moștenirea, fiindcă așteaptă să împlinească vîrsta, ca să se libereze de tutori. 5. La fel cu copiii sînt și iudeii sub autoritatea pedagogului. Legea este pedagogul care duce pe copil la învățător și învățătorul nostru este Hristos: „Nici învățători și domni să nu vă numiți, fiindcă Domnul și Învățătorul vostru este unul: Hristos” (*Matei 23, 10*). Peda-

gogul este temut, Învățătorul arată calea mîntuirii. Teama duce la libertate, libertatea la credință, credința la dragoste; dragostea aduce înfierea, înfierea moștenire. Unde este credință, acolo este libertate. Robul este sub teamă, cel liber este din credință. Unul este sub litera legii, celălalt sub har, acela în robie, acesta în duh. Iar „unde este Duhul Domnului, acolo este libertatea” (*II Cor. 3, 17*). Așadar, unde este credința, acolo este libertatea; unde e libertatea, acolo este harul; unde este harul, acolo este moștenirea. Iudeul, însă, fiind în literă, nu în duh, este în robie; fiindcă n-are credință, n-are libertatea duhului. Iar unde nu e nici o libertate, nu e nici un har; unde nu e nici har, nu e nici o înfiere; unde nu e nici o înfiere, nu e nici o moștenire. 6. Ca și cum i-ar fi închis tablele legii, vede moștenirea, dar n-o are. Cum poate zice „Tatăl nostru” (*Matei 6, 9*) cine tăgăduiește pe adevăratul Fiul al lui Dumnezeu, prin care capătă înfierea? Cum pretinde testamentul cel ce tăgăduiește moartea Celui Ce a făcut testamentul? Cum vrea libertatea cel ce tăgăduiește singele cu care a fost răscumpărat? Aici este prețul libertății noastre, precum zice Petru: „Cu sînge scump am fost răscumpărați” (*I Petru 1, 19*), cu singele nu al mielului, ci al Aceluia Care, prin iertare și umilință, a venit ca un miel și a liberat toată lumea prin jertfa trupului Său, precum El Însuși spune: „Ca un miel spre junghiere am fost dus” (*Isaia 53, 7*). De aceea și Ioan zice: „Iată Mielul lui Dumnezeu, iată pe Cel Care ridică păcatul lumii” (*Ioan 1, 29*). 7. Așadar, iudeul, moștenitor în literă, nu în duh, este ca un copil sub epitropi și îngrijitori (*Gal. 4, 2*). În schimb creștinul, care a cunoscut plinirea vremii cînd a venit Hristos născut din femeie și sub lege pentru ca să-i răscumpere pe toți care erau sub lege, creștinul zic, prin unitatea credinței și cunoașterea Fiului lui Dumnezeu, se ridică la starea bărbatului desăvîrșit, la măsura vîrstei deplinătății lui Hristos (*Efes. 4, 13*). Sănătate, fiule, și iubește-ne, că și noi te iubim.

Scrisoarea a LXXVI-a

AMBROZIE CĂTRE IRINEU, SĂNĂTATE!

1. Mi-ai cerut să-ți deslușesc care este înțelesul de căpetenie al Epistolei către Efeseni. Acest înțeles pare întunecat dacă nu-i cauți în chip deosebit părțile prin care Apostolul a socotit că trebuie să ne sfătuiască să nu ne pierdem nădejdea în împărăția lui Dumnezeu (*Efes. 1, 4 ș.u.*). 2. Mai întîi Apostolul a spus că, între lucrurile bune, cele mai mari sînt îndemnul la virtute, nădejdea în răsplata dumnezeiască și în moștenirea făgăduințelor cerești care ni s-au împărtășit prin pătimirea și învierea lui Hristos. 3. Apoi a arătat că prin Hristos ni s-a dat nu numai dreptul întoarcerii în rai, dar și cinstea împărăției cerești, prin împărtășirea cu trupul lui Hristos. De aceea să nu te îndoiești de putința ridicării la cer, dacă știi că tovărășia cu trupul lui Hristos te face partaș împărăției

cerești. Prin sîngele Lui s-a făcut împăcarea tuturor celor de pe pămînt sau din cer (Hristos de aceea a venit, ca să le împlinească pe toate) prin apostolii, proorocii și preoții Săi, prin adunarea și întărirea tuturor neamurilor. Țelul nădejzii noastre este dragostea Lui, ca să sporim în toate prin El, fiindcă El este Capul tuturor, la El ne înălțăm toți după măsura ostanelilor noastre în clădirea dragostei într-un singur trup (*Efes. 4, 15 ș.u.*). 4. Așadar, să nu ne pierdem nădejdea, fiindcă El este Capul și noi sîntem părțile trupului, mai ales că de la început sîntem adoptați ca fii ai lui Dumnezeu prin Iisus Hristos. Această adopțiune de la început ne-a arătat-o El repetînd ceea ce a prevestit, că: „Va lăsa omul pe tatăl său și pe mama sa și se va alipi soției sale și vor fi amîndoi un singur trup” (*Fac. 2, 28; Efes. 5, 3*), aceasta însemnînd legămîntul dintre Hristos și Biserică. Dacă unirea dintre Adam și Eva este legămîntul cel mare dintre Hristos și Biserică, este sigur că precum Eva a fost os din oasele bărbatului ei și carne din carnea lui, tot așa și noi sîntem mădulare ale trupului lui Hristos, os din oasele Lui și carne din carnea Lui. 5. Nici o epistolă apostolică n-a răsunit atît de puternic de binecuvîntarea lui Dumnezeu către mulțime cît aceasta în care a arătat că sîntem nu numai binecuvîntați de Dumnezeu (*Efes. 1*), dar binecuvîntați și cu toată binecuvîntarea duhovnicească, mărturie bogată a harului dumnezeiesc în cer, înfiți de la început și îmbogățiți cu harul Fiului lui Dumnezeu, daruri din belșug pentru a cunoaște taina voinței veșnice. Pe lîngă aceasta, epistola arată că, atunci cînd va veni plinirea vremii și toate vor fi împăcate în Hristos și cele de pe pămînt și cele din cer, noi sîntem hărăziți de la început să se împlinească în noi și cele ce sînt ale legii și cele ce sînt ale harului; fiindcă se pare că sîntem aleși la aceasta după lege din vîrsta tinereții, a vieții nepătate, cînd n-avem nimic din felul schimbător al copiilor și din slăbiciunea bătrînului, după ce am învățat că lupta trebuie s-o ducem cu puteri mereu proaspete nu numai împotriva cărnii și a singelui, ci și împotriva întregii oști a duhurilor rele răspîndite în văzduhuri (*Efes. 6, 12*). 6. Astfel, după cum lor le-a fost sortit să stăpînească pămînturi luate de la dușmani, la fel nouă ne-au căzut sorții să fim în stăpînirea lui Dumnezeu, care este mai mare și peste rărunchii noștri (*Ps. 138, 13*), aceștia fiind răsadnița înfrînării și a neprihanei. Vrei să cunoști acești sorți? Adu-ți aminte de cei ce au căzut asupra lui Matia să fie socotit împreună cu cei doisprezece Apostoli (*Fapte 1, 26*). Dar și profetul David zice: „Dacă veți dormi în mijlocul sorților voștri” (*Ps. 67, 14*) prin aceea că cel ce este la mijloc între sorțul Vechiului și al Noului Testament, culcat între amîndouă, este primit în odihna împărăției cerești. Acest sort al moștenirii pămîntești îl cereau și fetele lui Salfaad și cererea lor a fost aprobată de judecata dumnezeiască (*Num. 27, 1-5*). Dar ele cereau în umbră: Căci Salfa înseamnă umbră. Cereau, așadar, în umbra cuvîntului, cereau ceea ce nu era descoperit. Pentru fetele lui Salfaad cererea moștenirii pămîntești era în umbra cuvîntului; dar pentru noi este în strălucirea Evangheliei și în descoperirea harului. 7. Să fim astfel noi

stăpînirea lui Dumnezeu, iar El să ne fie partea în care se găsesc bogățiile slavei și ale moștenirii Lui. Cine este bogat, dacă nu Dumnezeu, Care a înfăptuit toate? (*Efes. 2, 4*). Dar cu mult mai bogată este milostivirea Lui, fiindcă pe toți i-a răscumpărat, iar pe noi, după făptura trupului fii ai mîniei și supuși izbucnirilor, ca înfăptuitor al firii, ne-a schimbat să fim ai păcii și ai dragostei. Cine poate schimba firea, dacă nu Cel Care a înfăptuit firea? A înviat pe cei morți și, întărindu-i în Hristos, i-a făcut să șadă la cele cerești împreună cu Însuși Domnul Iisus (*Efes. 5, 6*). 8. Nu prin faptul că fiecare om ar fi meritat dreptul de a șede în acel sălaș al lui Dumnezeu, sălaș despre care Tatăl a spus singurului Său Fiu: „Șezi de-a dreapta Mea” (*Ps. 109, 1*), ci fiindcă are părăsie cu trupul lui Hristos, prin tovărășia aceleiași firi, a fost cinstit trupul întregului neam omenesc. Căci precum El a primit trup ca noi (*Luca 2, 51*) și, prin unitatea cărnii și supunerea trupului, S-a supus pînă la moarte (*Filip. 2, 8*), tot așa și noi ne-am așezat în cele cerești (*Efes. 2, 6*). Deci nu am șezut singuri, ci împreună cu Hristos, care singur șade de-a dreapta lui Dumnezeu, ca Fiu al omului, precum Însuși a zis: „De acum veți vedea pe Fiul Omului șezînd de-a dreapta Lui Dumnezeu” (*Matei 26, 64*). Prin aceea a prisosit harul și bunătatea Lui asupra noastră în Hristos Iisus, pentru ca pe cei morți prin faptele lor, dar răscumpărați prin credință, mîntuiți prin har, să-i răsplătească cu darul libertății atît de mari, prin care firea însăși, ca și cum ar fi înviat și ea, a simțit harul de făptură nouă, pentru ca, înfăptuiți în Hristos, să săvîrșim fapte bune noi, cei care înainte am decăzut în viciul moștenirii vinovate. 9. Și de aceea, după ce au fost înlăturate dușmăniile care erau mai înainte în trup, s-a făcut în cer pacea întregii lumi (*Efes. 2, 14*), ca să fie oamenii pe pămînt ca îngerii, ca să fie neamurile una cu israeliții, ca să fie și omul cel vechi și cel nou într-un singur om, ca să se adune între ei, surpîndu-se peretele din mijloc, care-i despărțea. Căci după firea acestui trup ațîțase mîinii, dezbinări și neînțelegeri, iar legea ne legase în lanțuri de osîndă, Iisus Hristos, prin patimile Sale, a înăbușit nesăbuița și neînfrînarea, a înlăturat legea poruncilor și hotărîrilor scrise, arătînd că nu după literă trebuiesc tălmăcite învățăturile legii duhovnicești. Desființînd odihna lenevitoare a simbetei și tăierea împrejur netrebuincioasă, a deschis tuturor calea către Tatăl într-un singur duh. Dar cum poate fi dezbinare unde există o singură chemare, un singur trup și un singur duh? 10. Ce altceva a înfăptuit Domnul Iisus coborîndu-Se printre oameni decît să ne aducă din robie la libertate și să facă acea robie roabă Șeși (*Efes. 4, 8*), legată în lanțurile propriei sale necredințe, pusă în cătușele înțelepciunii, în care se încătușează de bună voie toți cei buni, precum este scris: „Cel care S-a coborît, Acela este Care S-a suit mai presus de toate, ca pe toate să le umple” (*Efes. 4, 10*) și noi toți să primim din plinătatea Lui (*Ioan 1, 16*). 11. De aceea mai întîi a așezat în Biserică pe cei plini de Duhul Sfînt ca să fie unii apostoli, alții binevestitori, unii evangheliști, iar alții păstori și învățători, pentru ca prin îndem-

nurile lor să înainteze cei ce cred și să crească lucrarea slujbei în credință (*Efes. 4, 11-12*). Este fiecare clădit pe temelia virtuților în măsura vârstei celei dinăuntru, măsură desăvârșită a vieții nepătate (*Efes. 4, 13*), adică a bărbatului desăvârșit, care primind din plinătatea lui Hristos a primit plinătatea harului. 12. Dar cine este bărbat desăvârșit, dacă nu acela care, liberat de simplitatea și închipuirile copilăriei, de nesiguranța și alunecările fragedei vârste, de căldura fără măsură a vârstei coapte, a ajuns la tăria bărbatului desăvârșit și la formarea deplină a purtării omului întreg. Un astfel de om nu este abătut ușor de vorbele stricătoare care, prinzându-l în vârtejul învățaturii lipsite de cugetare, îl aruncă în stîncile rătăcirii și-l fac să ceară leacuri împotriva neînțelepciunii, ci dimpotrivă, urmează calea adevărului nu numai în vorbele, dar și în faptele sale, și capătă în sine zidirea harului, pentru ca să ajungă la unitatea credinței și a cunoașterii. El este mădular al trupului, care are cap pe Hristos, Capul tuturor, din care este tot trupul celor credincioși și înțelepți prin armonia cugetătoare a Cuvîntului. Această armonie a cuvîntului strîns, legat și întărit în toate încheieturile alcătuirii sale, păstrînd măsura fiecărei părți, face ca trupul să crească în harul și în zidirea sa (*Ef. 4, 16*), astfel încît să se ridice un singur templu lui Dumnezeu în toți și o singură locuință cerească în duh a tuturor. 13. Socotesc că așa trebuie înțeleasă legătura credinței și a duhului nu numai în oameni sfinți, ci în toți cei ce cred, legătură a tuturor virtuților și puterilor cugetătoare, pentru ca, printr-o oarecare armonie a virtuților și slujirii preoțești, din toate duhurile firii cugetătoare să se alipească un singur trup de capul său, care este Hristos, în așa chip fiind îmbinată în încheieturi toată zidirea, încît nici măcar prin pipăit să nu se simtă vreo crăpătură în legătura dintre fiecare. Căci aceasta este ceea ce grecii numeau cercetarea materialelor de construcție după măsura lucrării, ceea ce nu va fi greu unui arhitect atît de mare să apropie de sine pe fiecare după măsura convenită a meritelor și a credinței proprii, fiindcă clădirea harului înlătură și dărîmă ocară. Nu trebuie, așadar, să existe nici o îndoială că tovărășia puterilor cerești va lua parte la clădirea acestui templu. Este nepotrivit să se înțeleagă că în așa chip se înalță clădirea evlaviei omenești în templul lui Dumnezeu, încît să se facă în noi locuința lui Dumnezeu în duh, dar să nu fie în puterile cerești. 14. Datorită acestui fapt, ca să înainteze mai repede o astfel de construcție în noi, Apostolul ne îndeamnă să deschidem ochii inimii, să ne ridicăm la cele înalte, să urmărim neîncetat cunoașterea lui Dumnezeu, să cercetăm adevărul, să avem în inimă poruncile lui Dumnezeu, să lăsăm la o parte dorințele greșelilor, ascunzișurile rușinii, să ne reînnoim în harul legămintelor, să stăpînim mînia, să alungăm supărarea înainte de răsăritul soarelui, să nu ocupe vrăjmașul inima noastră pentru a întrona în ea acel duh care a pătruns în inima lui Iuda (*Ioan 13, 2*) și i-a sfărîmat porțile sufletului, făcîndu-l să nu poată opri pe tîlhar, să-l îndepărteze pe cel mincinos, să se ridice dintre cei morți, să-și impună înfrîngerea. Soția tre-

buie să fie supusă bărbatului, precum lui Hristos Biserica, iar bărbatul să-și dea sufletul pentru soția sa, precum Hristos S-a dat pe Sine pentru Biserică (*Efes. 5, 25*). Întocmai ca un bun luptător, să ia armele lui Dumnezeu și să le țină întinse fără întrerupere nu numai împotriva cărnii și a singelui, dar și împotriva duhurilor răutății (*Efes. 6, 12*), ca să nu poată fi despărțit de ai săi și rob de străini. Pe acestea le-am strâns și le-am cuprins pe scurt, precum am putut. Sănătate, fiule, și iubește-ne, că și noi te iubim.

Scrisoarea a LXXVII-a

AMBROZIE CĂTRE HORONTIANUS

1. Ai socotit că nu este pierdere de vreme să cercetăm care este moștenirea celor dumnezeiești și de ce sînt socotite atît de prețioase, încît mulți își dau viața pentru ele. Dacă ai în vedere faptul că și în viața omenească harul moștenirii de avere face ca fiii să-și respecte mai mult îndatoririle, să acorde părinților mai multă cinste, pentru ca nu cumva lipsa de dragoste față de părinți să ducă la dezmoștenire, sau la părăsirea copilului lipsit de respect, să nu te mai miri, în nici un chip, de ce este atît de mare dorința față de moștenirea dumnezeiască. 2. Moștenirea este propusă tuturor creștinilor. Iată ce zice Isaia: „Moștenirea este a celor ce cred în Dumnezeu” (*Isaia 54, 17*) și este nădăjduită din făgăduință, nu din lege. Aceasta este arătată după pilda Vechiului Testament, cînd Sara zice: „Izgonește pe roaba aceasta și pe fiul ei, căci fiul roabei acesteia nu va fi moștenitor cu fiul meu Isaac” (*Fac. 21, 10*). Fiul Sarei era Isaac, iar fiul roabei era Ismael. Acestea sînt mai dinaintea legii, deci făgăduința este mai veche decît legea. Noi sîntem după Isaac, fii ai făgăduinței, iar iudeii sînt după trup, fii ai roabei (*Gal. 4, 28*). Mama noastră era liberă, fiindcă nu născuse, iar după aceea s-a bucurat de făgăduință și a dat naștere Fiului. Mama lor este Agar, care a născut în robie (*Gal. 4, 24*). Liber este cel căruia i se făgăduiește harul, iar rob cel căruia i se impune jugul legii. Nouă ni s-a făcut făgăduința înainte de a li se da lor legea. Și, după fire, este mai veche libertatea decît robia. Căci libertatea este din făgăduință, iar legea din robie. Dar chiar dacă făgăduința însăși este înaintea legii, precum am zis, iar libertatea este din făgăduință și harul în libertate, totuși harul este după lege și el este mai mare decît libertatea. 3. Așadar, nu există robie? Dar de ce este scris: „Lăudați, slugi, pe Domnul”? (*Ps. 134, 1*). De ce însuși Apostolul spune: „Ci ca slugile lui Hristos, făcînd din suflet, în bunăvoință, voia lui Dumnezeu”? (*Efes. 6, 6*). Într-adevăr, există și slujire de bună voie, liberă, despre care Apostolul zice: „Cel chemat liber este rob al lui Hristos” (*I Cor. 7, 22*). Aceasta este robia din suflet, nu din trebuință. Noi sîntem robi ai Creatorului nostru, dar avem libertatea pe care am primit-o prin harul lui Hristos, fiind născuți din făgăduință, după credință. De aceea, asemenea celor născuți din libertate, să aducem jertfă libertății,

făcîndu-ne semnul în frunte, cum se cuvine celor liberi. Să nu ne coborîm, ci să ne înălțăm, însemnați fiind în duh, nu în trup. Acestora pe drept li se spune: „Stați și nu vă prindeți iarăși în jugul robiei” (*Gal. 5, 1*). N-a zis: nu robiți, ci: nu vă prindeți în jugul robiei; căci mai greu este jugul robiei decît robia. 4. Isaac, binecuvîntînd pe Esau, fiul său mai mare, zice: „Iată, locuința ta va fi un pămînt mănos și cerul îți va trimite roua sa; cu sabia ta vei trăi și vei fi supus fratelui tău” (*Fac. 37, 39-40*). Cum se potrivește aceasta, ca să robească, după ce a sfărîmat jugul robiei de pe grumazul lui? Dar trebuie să înțelegem că există robie și robie. Care este deosebirea între ele ne-o arată Biblia. Isaac este bun și pentru el și pentru noi, care ne naștem după el în libertate. Iar tatăl este bun pentru amîndoi fiii. Fiindcă îi iubea pe amîndoi, a arătat față de unul dragoste, iar față de celălalt binecuvîntarea. Celui mai în vîrstă îi spusese să-i aducă mîncarea și să primească binecuvîntarea. Dar cît timp acesta a zăbovit, căutînd vînat pe cîmp și în pădure, fratele cel tînăr i-a adus din turma de oi cele de trebuință pentru mîncare. 5. Hristos este hrana cea bună a tuturor. Hrană bună este credința, hrană plăcută este milostivirea, hrană de voie bună este harul. Cu această hrană se ospătează poporul Sfintei Biserici. Hrana cea bună este duhul lui Dumnezeu, hrana cea bună este iertarea păcatelor. Iar acea hrană tare este asprimea legii și frica de pedeapsă. Hrană țărănească este mai degrabă observarea literei decît harul bunăvoinței. Acel popor este sub blestem, noi sîntem sub binecuvîntare. Mîncare repede este credința: „Cuvîntul este aproape, în gura ta și în inima ta” (*Deut. 30, 14*). Mîncarea tîrzie este cea a legii. Cît timp a așteptat legea, poporul a căzut în rătăcire (*Ieș. 32, 1-6*). 6. Tatăl a dat, așadar, binecuvîntarea fiului harnic și credincios. Dar fiindcă era un tată bun, a păstrat binecuvîntarea pentru fiul cel mai mare, făcîndu-l slugă fratelui său nu pentru că voia să ajungă rob cineva din familie, ci fiindcă acela care nu poate să se conducă și să se administreze trebuie să slujească și să fie supus celui mai înțelept, să fie condus de sfatul altuia, ca să nu se prăbușească din pricina prostiei și a nesăbuiinței lui proprii. Așadar, cu binecuvîntare se dă o robie care se socotește între cele bune, belșugul adus de pămîntul mănos și de roua căzută din înaltul cerului. Dar fiindcă zisese: „Cu sabia ta vei trăi” (*Fac. 27, 40*), ca să nu-i aducă vătămare trufia pentru vitejie și putere, a adăugat: „Vei sluji fratelui tău” (*Fac. 27, 40*), ca să dobîndești roadele bogate ale cărnii și roua harului dumnezeiesc și să-L urmezi pe Cel ce conduce cu cîrma Sa. 7. Dar aceasta va fi atunci cînd vei arunca jugul de pe grumazul tău, ca să ai răsplata slujirii de bună voie, nu să suferi ocară trebuinței. Fără cinste este slujirea de nevoie, dar cu cinste cea din evlavie. De aceea zice Apostolul: „Căci dacă fac aceasta de bună voie, am plată; dar dacă o fac fără voie, am numai o sarcină încredințată” (*I Cor. 9, 17*). Este mai mare deci plata pentru slujirea de bună voie, decît cea pentru o sarcină la care trebuie să te supui. Noi să nu stăm sub jugul robiei, ci să robim în dragoste duhovnicească, fiindcă zice

Apostolul: „Slujiți unul altuia prin iubire” (*Gal. 5, 13*). Teama de lege este dragostea față de Evanghelie. S-a spus: „Teama de Dumnezeu este începutul înțelepciunii” (*Is. Sir. 1, 16*) și „Împlinirea legii este dragostea” (*Rom. 13, 10*). Totuși legea însăși zice: „Orice altă poruncă ar mai fi, se cuprinde în aceste cuvinte: Să iubești pe aproapele tău” (*Rom. 13, 9*). 8. Aceasta am voit să spun: că robia este din lege, iar libertatea este după lege, că dragostea înseamnă libertate, iar teama robie. Există și dragoste de lege și robie a dragostei; dar legea este prevestire a dragostei și dragostea Evangheliei este martora credincioasă a slujirii evlavioase. 9. Nu este de prisos legea care conduce pe cei slabi ca un pedagog pe copii (*Gal. 3, 24*). Vorbesc, bineînțeles, despre slăbiciunea obiceiurilor, nu a trupurilor. Sînt copii aceia care nu cunosc cuvintele lui Dumnezeu, care nu-I îndeplinesc poruncile. Căci dacă la vîrsta bătrîneții viața este nepătată (*Înț. Sol. 4, 9*), vîrsta tineretii nu este tot așa. Și legea a fost pedagogul, călauza, pînă să vină credința. „Asemenea celor slabi, eram păziți de lege, fiind închiși pentru credința care avea să se descopere” (*Gal. 3, 23*). Mai departe citim: „Iar după ce a venit credința”; nu zice: a venit Evanghelia, ci: a venit credința, căci singura credință este în Evanghelie. Dreptatea lui Dumnezeu se descoperă prin aceea că este din credință spre credință (*Rom. 1, 17*), adică la credința legii se adaugă plinătatea credinței. Pe bună dreptate, așadar, acesteia i se zice singura credință, fiindcă fără aceasta nu există acea credință care prin aceasta se întărește. Cînd a venit această credință i s-a adăugat plinătatea, a venit cu ea adopțiunea ca fii, a încetat slăbiciunea, s-a dus copilăria, ne ridicăm ca bărbați desăvîrșiți, îmbrăcați în Hristos. Cum poate să fie slab și mititel cel în care este Hristos, puterea lui Dumnezeu? Așadar, am venit la desăvîrșire, am primit poruncile desăvîrșirii. 10. Ai auzit că s-a citit azi: „Eu nu pot să fac de la Mine nimic; precum aud, judec” (*Ioan 5, 30*). Ai auzit ce s-a citit: Eu nu vă învinuiesc, nu vă judec. Eu nu vă acuz: „Vă învinuiește Moise, în care nădăjduiți” (*Ioan 5, 45*). Ai auzit că s-a citit: „Dacă mărturisesc Eu pentru Mine Însumi, mărturia Mea nu este adevărată” (*Ioan 5, 31*). Am învățat ce fel de judecător, ce fel de martor trebuie să fii. Nu este slab Cel Ce zice: „Eu nu pot să fac de la Mine nimic”, ci e slab cel ce înțelege astfel. Într-adevăr, Fiul nu face nimic fără Tatăl, fiindcă lucrarea Lor este comună, puterea Le este unită. Dar în acest loc vorbește asemenea unui judecător, ca să știm că, judecînd pe oameni, nu trebuie să ne facem despre ei o părere după voința și puterea noastră, ci după dreptate și omenie. 11. Închipuie-ți pe un împricinat învinuit și dovedit de crimă, nu aducînd temeieri de apărare, ci așternîndu-se la picioarele judecătorului și rugîndu-l. Judecătorul îi va răspunde: Nu pot să fac de la mine nimic. La judecată dreaptă, nu puterea are cuvîntul. Nu te judec eu, faptele tale te judecă; ele te acuză, ele te condamnă. Te judecă legile pe care ca judecător nu le schimb, ci le păzesc. N-aduc nimic de la mine; dimpotrivă, judecata pleacă de la tine și ajunge tot la tine. Judec după ceea ce aud, nu după

ceea ce voiesc. De aceea este adevărată judecata mea, fiindcă nu mă supun voinței, ci dreptății. 12. Să vedem, însă, care este religia judecății. Domnul și Judecătorul a toate în cer și pe pământ zice: „Eu nu pot să fac de la Mine nimic; precum aud, judec” (*Ioan 5, 30*). Iar omul zice Domnului său: „Nu știi că putere am să Te eliberez și putere am să Te răstignesc?” (*Ioan 19, 10*). De ce Domnul nu poate? „Dar judecata Mea, zice El, este dreaptă, pentru că nu caut voia Mea, ci voia Celui ce M-a trimis” (*Ioan 5, 30*), adică: Nu voia omului pe care-l vedeți, nu bunul plac al omului, pe care voi îl judecați numai ca om, nu voința trupului, fiindcă duhul este osîrduitor, iar trupul neputincios (*Matei 26, 41*); ci voința dumnezeiască, dătătoare a legii și stăpînă a judecății. De asemenea, este și martor adevărat, fiindcă aduce mărturie nu pentru Sine, ci pentru altul, precum este scris: „Să te laude aproapele tău și nu gura ta” (*Pilde 27, 2*). 13. Bine se zice despre iudei în chip mistic: Nu vă judec Eu, adică: Eu, răscumpărarea tuturor, Eu, iertarea păcatelor, nu vă judec, fiindcă nu M-ați primit. Nu judec Eu, Care de bunăvoie sînt îngăduitor. Nu judec Eu, Care răscumpăr cu sîngele Meu pe cei păcătoși. Nu judec Eu, Care șterg nedreptățile și nu-Mi mai aduc aminte de ele (*Isaia 43, 25*). Nu judec Eu, Care doresc viața, nu moartea păcătosului (*Iez. 18, 23*). Nu judec Eu, Care nu osîndesc, ci-i iert pe cei ce mărturisesc (*Isaia 43, 25*). Moise vă judecă și vă osîndește el, în care ați nădăjduit. El vă acuză, fiindcă n-are puterea de a judeca, fiindcă pe aceasta o are Creatorul său. Vă acuză, așadar, acela în care ați nădăjduit; Acesta, în Care n-ați voit să nădăjduiți, aduce achitarea. 14. Mare este neînțelepciunea iudeilor! Pe merit sînt acuzați de nelegiuirile lor; fiindcă și-au ales acuzator, iar pe Judecătorul cel bun L-au refuzat. De aceea le lipsește achitarea, dar pedeapsa nu le lipsește. 15. Pe drept, așadar, fiule, ai început de la Moise și ai fost întărit de Evanghelie, de la credință spre credință, precum este scris: „Iar dreptul din credință va fi viu” (*Rom. 1, 17*). Sănătate și gîndește-te la noi, fiindcă și noi ne gîndim la tine.

Scrisoarea a LXXVIII-a

AMBROZIE CĂTRE HORONTIANUS

1. „Și a crezut Avraam pe Domnul și i s-a socotit aceasta ca dreptate”. Ceea ce se socotește ca dreptate este din necredință spre credință. În chip sigur, din credință vom fi judecați, nu din faptele legii. Avraam a avut doi fii, pe Isaac și pe Iacob, unul de la o roabă, iar celălalt de la o femeie liberă (*Gal. 4, 22*). Și răspunsul a fost să alunge roaba și fiul roabei, căci nu va fi moștenitor fiul roabei. De aceea noi nu sîntem fiii roabei, ci ai celei libere, în a cărei libertate ne-a liberat Hristos. Și se înțelege că fiii lui Avraam sînt mai de grabă din credință, căci fiii din credință sînt mai presus de cei din naștere. Legea este călăuză (*Gal. 3, 24*), credința este liberă. Să îndepărtăm deci lucrările robiei,

să păstrăm harul libertății. Să părăsim umbra, să urmărim soarele, să părăsim riturile iudaice. 2. Tăierea împrejur a unui singur mădular nu folosește la nimic. Apostolul zice: „Iată, eu, Pavel, vă spun vouă: Că de vă veți tăia împrejur, Hristos nu vă va folosi la nimic” (*Gal. 5, 2*). Nu fiindcă n-ar putea, ci fiindcă îi judecă nevrednici de binefacerile Sale pe cei care părăsesc căile Lui. 3. Mai înainte Sefora a tăiat ea însăși împrejur pe fiul său și a alungat primejdia care amenința (*Ieș. 4, 25*). Dar atunci a fost de folos Hristos, chiar dacă nu adusesese încă desăvârșirea. Pe când poporul de credincioși era ca un copil mic, a venit nu mic, ci desăvârșit în toate Domnul Iisus. Mai întâi a fost tăiat împrejur, ca să nu strice legea; iar după aceea a fost pe cruce, ca să împlinească legea. A încetat, așadar, ceea ce este în parte, fiindcă a venit ceea ce este deplin (*I Cor. 13, 10*). Nu crucea în Hristos a tăiat împrejur un mădular, ci plăcerile de prisos ale trupului întreg. 4. Poate se pune încă întrebarea de ce a voit să fie tăiat împrejur în parte, dacă venise să arate tăierea împrejur cea deplină. Nu cred că răspunsul la această întrebare cere mult timp de gândire. Căci S-a făcut păcat (*II Cor. 5, 21*) ca să spele păcatele noastre, S-a făcut blestem pentru noi, ca să nimicească blestemele legii (*Gal. 3, 13*) și tot la fel S-a tăiat împrejur pentru noi, ca să înlăture tăierea împrejur a legii, pentru a aduce mîntuirea prin cruce. 5. Apostolul spune (*Gal. 5, 5*) că trebuie să așteptăm nădejdea îndreptării din credință și, chemați la libertate, să nu dăm libertatea noastră pentru foloasele trupului. Căci „Nici tăierea împrejur nu poate ceva, nici netăierea împrejur, ci credința, care este lucrătoare prin iubire” (*Gal. 5, 6*). De aceea este scris: „Să iubești pe Domnul Dumnezeuul tău” (*Deut. 6, 4*). Cine-L iubește crede și crezînd fiecare începe să iubească. Avraam a crezut și așa a început să iubească. Și a crezut nu în parte, ci în toate. Altfel nu putea avea libertate deplină; căci scris este: „Dragostea toate le crede” (*I Cor. 13, 7*). Dacă nu crede toate, dragostea nu este desăvârșită. Așadar, dragostea desăvârșită are toată încrederea. 6. Totuși, mi-ar fi greu să spun că orice încredere are mereu dragoste desăvârșită; fiindcă Apostolul a zis: „De aș avea atîta credință, încît să mut și munții, iar dragoste nu am, nimic nu-mi folosește” (*I Cor. 13, 2*). Cele mai înalte virtuți la un creștin sînt trei: nădejdea, credința și dragostea, între ele mai mare fiind dragostea (*I Cor. 13, 13*). 7. Dar cred că Apostolul a spus așa pentru a întări cele spuse mai înainte; căci nu sînt de părere că acela care are atîta credință încît să mute munții nu are dragoste. De asemenea, dacă are cineva știința tuturor tainelor, cum nu are dragoste? Într-un loc Ioan zice: „Oricine crede că Iisus este Hristos, este născut din Dumnezeu” (*I Ioan 5, 1*). Iar mai sus tot el zisese: „Cine este născut din Dumnezeu nu săvîrșește păcat” (*I Ioan 3, 9*). De aici se înțelege că acela care crede că Iisus este Hristos, este născut din Dumnezeu și cel ce este născut din Dumnezeu nu păcătuiește. De asemenea, cel ce crede că Iisus este Hristos nu păcătuiește. Dacă, însă, cineva păcătuiește, nu crede, iar cel ce nu crede nu iubește și cine nu iubește este

supus păcatului. Deci nu iubește cine păcătuiește, căci dragostea acoperă mulțimea păcatelor (*I Petru 4, 8*). Iar dacă înlătură simțămîntul păcatului, fiindcă dă afară teama, dragostea este plină de credința desăvîrșită. 8. Apostolii, care aveau să fie prieteni, au zis: „Adaugă-ne credința” (*Luca 17, 5*), cerînd bunului medic să-l întărească în credință pe cel slab. Slăbea credința în el, cînd și Petru a auzit spunîndu-i-se: „Puțin credinciosule, de ce te-ai îndoit?” (*Matei 14, 31*). Așadar, credința, venind înaintea dragostei, ocupă sufletul și pregătește calea dragostei. Există toată credința acolo unde este desăvîrșirea dragostei. 9. De aceea se zice, cred eu, că dragostea pe toate le crede (*I Cor. 13, 7*) și că un astfel de suflet are toată credința. Unde este dragoste desăvîrșită, acolo este toată credința și toată nădejdea. După cum crede toate, așa nădăjduiește toate, scrie Apostolul (*I Cor. 13, 7*). De aceea dragostea este mai mare, fiindcă cuprinde în sine nădejdea și credința. 10. Cel ce are această dragoste de nimic nu se teme, fiindcă dragostea dă afară teama. Scoțînd și alungînd teama, toate le rabdă, toate le suferă. Așadar, cel ce prin dragoste îndură toate nu poate să se teamă de mucenicie. Și de aceea, ca un biruator, în altă parte zice în sfîrșit: „Lumea este răstignită pentru Mine și Eu pentru lume” (*Gal. 6, 14*). Sănătate, fiule, și iubește-ne, că și noi te iubim.

Scrisoarea a LXXIX-a

AMBROZIE CĂTRE BELLICIUS, SĂNĂTATE!

1. Mi-ai scris că ai fost chinuit de o boală grea, că ai trecut la credință în Domnul Iisus și că ai început să te faci sănătos. Așadar, slăbiciunea ți-a fost spre mîntuire, aducîndu-ți mai mult necaz decît primejdie; fiindcă tot amînai ceea ce făgăduiseși. De aceea este scris: „Eu rănesc și tămăduiesc” (*Deut. 32, 39*). A rănit boala, a tămăduit credința. A văzut că simțămîntul tău lăuntric nu este lipsit de dorințe evlavioase, dar este bîntuit de amînări, și de aceea a socotit că e mai bine să te dojenească, să nu-ți vatăme mîntuirea, ci să-ți grăbească supunerea față de Dumnezeu. 2. Cum ar vătăma mîntuirea Cel ce spune, cum citim în Evanghelie, „Voi veni și-L voi vindeca” (*Matei 8, 7*). Deci și cînd era invitat de ai tăi să-ți viziteze casa, a zis, fără îndoială: „Voi veni și-L voi vindeca”. Chiar dacă nu L-ai auzit, El, ca Dumnezeu, a vorbit fără să-L auzi. Și chiar dacă nu L-ai văzut, nu poate exista îndoială că El te-a văzut totuși netrupește. 3. Dar L-ai văzut, fiindcă ai crezut în El; L-ai văzut, fiindcă L-ai primit în casa de oaspeți a inimii tale; L-ai văzut în duh, L-ai văzut cu ochii lăuntrici. Păstrează-ți, așadar, pe noul oaspete, de mult așteptat, dar tîrziu primit, pe Cel în Care „trăim, sîntem și ne mișcăm” (*Fapte 17, 28*). Ai gustat primele începuturi ale credinței, să nu se facă ascuns Cuvîntul în inima ta. Acesta este tot harul, aceasta este toată dăruirea. Nimeni nu socotește de la intrare încăperile casei, dacă toată roada este înăuntru, nu este faptă de înțelept să privească în

casă de la fereastră, și este nesocotință ascultarea la ușă. 4. Altele sînt minunile legămîntelor sfinte, fiindcă: „Cele ce ochiul n-a văzut și urechea n-a auzit, pe acestea le-a pregătit Dumnezeu pentru cei ce cred în El”, precum spune Scriptura (*I Cor. 2, 9*). Altele sînt cele ce au vestit proorocii despre slava viitoare, care s-a descoperit și despre care au binevestit cei sfinți. „Întru duhul lui Dumnezeu trimis din cer, spre care și îngerii doresc să privească”, precum zice Apostolul Petru (*I Petru 1, 12*). Altele sînt cele în care este răscumpărarea lumii, iertarea păcatelor, împărțirea harului, primirea legămîntului. Atunci cînd le vei primi pe acestea, te vei minuna că s-a dat omului atît de mult, încît îți vei da seama că acea mană, de care ne mirăm că a căzut din cer iudeilor (*Ieș. 16, 15*), n-a fost nici de atîta har, nici de atîta lucrare spre mîntuire. În afară de Iosua Navi și de Caleb (*Num. 32, 12*) cei ce au primit-o în pustiu au murit. Oricine va gusta acest legămînt sfînt nu va muri în veci. Domnul Iisus să te ție sănătos. Cu bine.

Scrisoarea a LXXX-a

AMBROZIE CĂTRE BELLICIUS

1. Ai auzit, frate, cuvintele Evangheliei în care se spune că mergînd Domnul Iisus a văzut pe un orb din naștere (*Ioan 9, 1*). Văzîndu-l, Domnul n-a trecut mai departe fără să-L bage în seamă. De aceea și noi sîntem datori să nu trecem fără băgare de seamă pe lângă cel pe care Domnul n-a socotit că trebuie să nu-L bage în seamă. Mai ales că a fost un orb din naștere, fapt nu fără însemnătate. 2. Orbirea este adesea slăbire a vederii ochilor din pricina bolii și se poate vindeca. Orbirea se produce din cauza unor rupturi de vase și, dacă este îngrijită de medici cu pricepere, poate dispărea. Am spus acestea pentru ca să-ți amintești că însănătoșirea acestui orb din naștere nu înseamnă pricepere, ci putere minunată. Căci Domnul i-a dat sănătate fără să folosească vreun leac medical; Domnul Iisus i-a însănătoșit pe cei pe care nimeni nu i-ar fi putut vindeca. 3. Dar cît de nesocotiți sînt iudeii, care întrebă: „A greșit acesta, sau părinții lui?” (*Ioan 9, 2*), punînd în legătură slăbiciunile trupești cu puterea viciilor. De aceea Domnul a zis: „N-a greșit nici acesta, nici părinții lui, ci ca să se arate în el lucrarea lui Dumnezeu” (*Ioan 9, 3*). Ceea ce a lipsit firii se cuvine să îndrepte Creatorul, Care este Făcătorul lumii. De aceea a adăugat: „Cît sînt în această lume, sînt Lumina aceste lumi” (*Ioan 9, 5*), adică toți cei ce sînt orbi pot să vadă dacă-și caută în Mine lumina. Apropiati-vă și voi și primiți lumina (*Ps. 33, 6*), ca să puteți vedea. 4. Ce vrea să spună faptul că Acela Care dădea viață cu porunca Lui, tot cu porunca aducea și mîntuirea? Zicînd celui mort: „Ieși afară” (*Ioan 11, 43*), a ieșit Lazăr din mormînt (*Ioan 11, 44*); zicînd paralticului: „Ridică-te, ia-ți patul tău” (*Marcu 2, 11*), s-a ridicat paralticul și a început să-și ducă singur patul în care era purtat (*Marcu 2 12*),

după ce tot trupul îi fusese paralizat. Ce vrea să spună faptul că scuipînd a făcut tină și ungînd ochii orbului a zis: „Mergi de te spală în scaldătoarea Siloamului (care se tilcuiește: trimis). Deci s-a dus și s-a spălat și a venit văzînd” (*Ioan 9, 7*). Care este înțelesul? Mare, dacă nu mă înșel. Căci vede mai mult cel de care se atinge Iisus. 5. Priviți în același timp dumnezeirea și sfințirea Lui. Ca o lumină atinge și pătrunde. Ca un preot în chipul botezului împlinește tainele harului duhovnicesc. A scuipat, ca să înțelegi că partea lăuntrică a lui Hristos este lumină. Și într-adevăr, vede cel pe care-l curăță cele lăuntrice ale lui Hristos. Spală saliva Lui, spală cuvîntul Lui, precum este scris: „Acum voi sînteți curați, pentru cuvîntul pe care vi l-am spus” (*Ioan 15, 3*). 6. Iar că a făcut tină și că a uns ochii celui orb (*Ioan 9, 6*), aceasta n-are alt rost decît să înțelegi că El Însuși, frămîntînd lut a dat omului sănătatea, după ce l-a făcut pe om din lut (*Fac. 2, 7*) și că această carne a lutului nostru primește lumina vieții veșnice prin legămintele botezului. Treci și tu alături de Siloam, adică de acela care a fost trimis de Tatăl, precum este scris: „Învățătura Mea nu este a Mea, ci a Celui Care M-a trimis” (*Ioan 7, 16*). Să te spele Hristos, ca să vezi. Vino la botez, este vremea. Vino în grabă, ca să spui: „Du-te, spală-te și începi să vezi” (*Ioan 9, 11*) și să zici, de asemenea: „Orb eram și am început să văd” (*Ioan 9, 25*), să zici cum a spus acesta cînd a primit lumina: „Noaptea este pe sfîrșite, s-a apropiat ziua” (*Rom. 13, 12*). 7. Noaptea era nevederea. Noaptea era cînd Iuda a primit mica îmbucătură de la Iisus și a intrat în el satana. Noaptea era pentru Iuda, fiindcă diavolul era în el. Zi era pentru Ioan, cînd a pus capul pe pieptul lui Hristos (*Ioan 13, 25*). Zi era și pentru Petru, cînd vedea pe munte lumina lui Hristos (*Matei 17, 2*). Noapte era pentru alții, dar pentru Petru era zi. Dar și pentru Petru era noapte, cînd îl tăgăduia pe Hristos. Iar cocoșul a cîntat și Petru a început să plîngă (*Matei 27, 74-75*), pentru ca să-și îndrepte greșeala, fiindcă se apropia ziua. 8. Iudeii îl întrebau pe acel orb: „Cum de ai văzut?” (*Ioan 9, 10*). Mare nebunie! Întrebau de ceea ce vedeau. Întrebau de cauză, deși vedeau înfăptuirea. 9. „Și l-au blestemat ei zicînd: n-ai decît să fii ucenic al Lui” (*Ioan 9, 28*). Blestemul lor este binecuvîntare, fiindcă binecuvîntarea lor este blestem. „N-ai decît să fii ucenicul Lui” au zis ei. Atunci sînt de folos, cînd cred că fac rău. Sănătate, fiule, și iubește-ne, cum o și faci, fiindcă noi te iubim.

Scrisoarea a LXXXI-a

CĂTRE CLERICI

1. Se strecoară adesea în mințile omenești astfel de gînduri, încît cineva, lovit de o nedreptate ușoară, dacă nu-i ies toate după voie, își părăsește slujba.

Lucrul acesta poate fi îngăduit pentru alte feluri de oameni, dar pentru cei ce se străduiesc în cele dumnezeiești este plin de durere. 2. Sînt unii dintre clerici în care vrăjmașul rîvnește să se furișeze și să le vîre în cuget astfel de gînduri, dacă nu-l pot robi altfel. Ce-mi folosește să rămîn în cler, zic ei, să-mi aud cuvinte urite, să îndur necazuri, ca și cum ogorul meu nu mă poate hrăni, sau, dacă n-am ogor, ca și cum nu mi-aș putea cîștiga existența altfel. Cu astfel de gînduri chiar și cei cu purtări bune se retrag din slujbă, de parcă numai aceasta ar fi îndatorirea clericului, să-și facă viața mai ușoară, nu să-și asigure mai de grabă ajutorul dumnezeiesc după moarte. Pentru că acela are cele bune după moarte, care aici a putut să lupte cu bărbăție împotriva tuturor curselor vrăjmașului. 3. De aceea Ecclesiastul zice: „Mai fericiți sînt doi laolaltă decît unul, fiindcă au răsplată bună pentru munca lor. Căci dacă unul cade, îl scoală tovarășul lui” (4, 9-10). Unde sînt „fericiți doi laolaltă”, dacă nu unde este Hristos și cel pe care-l ocrotește Hristos? Dacă a căzut cel care este cu Domnul Iisus, îl ridică Iisus. 4. Dar de ce a zis: „Pentru munca lor?” Oare și Hristos muncește? Fără îndoială că muncește Cel Care spune: „Ostenit-am strigînd” (Ps. 68, 4). Muncește, dar în noi. De aceea ostenit S-a așezat lîngă fîntînă (Ioan 4, 6). Dar cum muncește, ne-a învățat printr-un mic exemplu Apostolul, zicînd: „Cine este slab și eu să nu fiu slab” (II Cor. 11, 29). Ne-a învățat Iisus Domnul, cu glasul Său: „Bolnav am fost și nu M-ați cercetat, gol am fost și nu M-ați îmbrăcat” (Matei 25, 43). Muncește ca să mă ridice pe mine cel căzut. 5. De aceea este prefigurat Domnul și în chipul lui Elisei care s-a culcat lîngă un mort ca să-l învieze (IV Regi 4, 34). În aceasta este un simbol care ne arată că Hristos a murit pentru noi, ca Să învieze pentru noi. S-a coborît pînă la șubrezenia noastră, ca să ne ridice. S-a coborît, dar n-a căzut, ci a ridicat un tovarăș. El ne-a făcut părtași ai Săi, precum este scris, că „a fost uns cu untdelemnul dreptății mai mult decît părtașii Săi” (Ps. 44, 9). 6. De aceea bine spune Ecclesiastul (4, 10): „Căci dacă unul cade, îl scoală tovarășii lui”, nu se scoală el singur. Dar Hristos nu S-a ridicat cu ajutorul și puterea altuia, ci S-a ridicat El singur. „Dărimați, a zis El, templul acesta și în trei zile îl voi ridica... Iar El vorbea despre templul trupului Său” (Ioan 2, 19-21). De aceea n-a fost ridicat de altul, fiindcă n-a căzut. Căci și cel ce este ridicat de un al doilea a căzut. Iar cel ce a căzut are nevoie de ajutor ca să se ridice. Ne învață aceasta și cuvintele următoare din Scriptură: „Vai de cel singur, care cade și nu este cel de-al doilea ca să-l ridice! Asemenea, cînd doi se culcă, se încălzesc” (Eccl. 4, 10-11). Am murit împreună cu Hristos și de aceea trăim împreună cu El (Rom. 6, 8). Hristos a murit împreună cu noi ca să ne încălzească, precum zice: „Foc am venit să arunc pe pămînt” (Luca 12, 49). 7. Mort eram, dar fiindcă Hristos a murit cu mine prin botez de la Hristos am primit lumina vieții. Și cel ce moare în Hristos, încălzit prin Hristos, primește suflarea vieții și a învierii. Copilul era rece și Elisei l-a încălzit cu duhul său, dîndu-i căldura vieții (IV Regi 4, 34). A dor-

mit lângă el, ca să-l trezească din moarte căldura celui ce în chip simbolic se înmormîntase cu el. Rece este, aşadar, cine nu moare în Hristos. Nu poate încălzi pe altul cine nu are cu sine pe Hristos. 8. Şi, ca să cunoşti că s-a spus o taină, nu un simplu număr, că „sînt mai fericiţi doi decît unul” (*Eccl. 4, 9*), a adăugat şi un număr cu adevărat tainic: „Căci sfoara pusă în trei nu se rupe degrabă” (*Eccl. 4, 12*). Dar este ceva care nepus în trei nu se rupe: Sfînta Treime nepusă în trei prin firea ei, nu se poate rupe. Fiindcă Dumnezeu este ceva unit, simplu şi necompus, dar există, rămîne mereu şi nu se strică. 9., 10. Bine este a te ţine de altul, a fi cu gîtul în jugul lui, a te rezema de umărul lui, a-l purta cu tine şi a nu-ţi fi silă de lanţurile lui. Fiindcă a ieşit din casa celor legaţi Cel ce domneşte, Acel copil Care este mai presus de un rege bătrîn şi nebun. De aceea cei ce-L urmează sînt legaţi în lanţuri. Pavel este întemniţatul lui Iisus Hristos (*Efes. 3, 1*). De aceea şi Iisus Însuşi a robit robia. Nu i s-a părut de ajuns lui Pavel că Hristos a stricat robia pe care o impusese diavolului, ca să nu intre în ea iarăşi cei liberi, ci a socotit dezrobire desăvîrşită a trăi sub robia Lui Hristos, a pune picioarele în cătuşele înţelepciunii, a fi robul ei, pentru a fi liber faţă de cel vrăjmaş. 11. Cu adevărat prunc a fost Iisus, fiindcă „Prunc S-a născut nouă” (*Isaia 9, 6*), cu adevărat Cel mai bun Prunc, Căruia I S-a spus de către Dumnezeu Tatăl: „Mare lucru este să fii sluga Mea” (*Isaia 49, 6*). Este înţelept, precum ne învaţă Evanghelia, fiindcă „înainta în vîrstă şi în înţelepciune” (*Luca 2, 52*). Se cuvine să I se spună şi sărac, fiindcă „El, bogat fiind, pentru noi a sărăcit, ca să ne îmbogăţească din sărăcia Lui” (*II Cor. 8, 9*). Şi de aceea în împărăţia Lui nu-I e silă de cel sărac ci-l ascultă şi-l izbăveşte de toate necazurile şi greutăţile. 12. Aşadar, sub El să trăim, pentru ca acel rege bătrîn şi nebun să nu aibă nici o putere asupra noastră. Cel ce voieşte să cîrmuiască după voia sa, ca un stăpîn, şi să nu fie sub conducerea Domnului Iisus, acela, învechit în păcate, cade în urîciunea nebuliei. Căci ce este mai nebunesc decît, părăsind cele cereşti, să te grăbeşti spre cele pămînteşti şi, dispreţuind cele veşnice, să alegi cele trecătoare şi stricăcioase? 13. Aşadar, nimeni să nu zică: Nu este partea noastră în Iacob şi nici moştenirea în Israel (*III Regi 12, 16*). Nimeni să nu zică: Daţi lui Levi preoţii lui (*Deut. 33, 8*). Pentru că iarăşi zice David: Cel ce se odihneşte la mijloc între doi preoţi, el însuşi zboară cu aripi duhovniceşti către cele cereşti (*Ps. 66, 14*). Să nu spui Dumnezeului tău: „Greu este mie” (*Înt. 2, 12*) şi nici despre locul tău: „Nefolositor este mie”, fiindcă scris este: „Locul tău nu-l părăsi” (*Eccl. 10, 4*). Vrea să te ridice cel vrăjmaş şi să te ducă cu el, fiindcă pizmaş este pentru nădejdea ta, pizmaş pentru darul tău. 14. Dar tu, oricine eşti cel ce te găseşti în rîndul preoţilor Domnului, parte şi stăpînire a Lui, nu pleca de sub stăpînirea Domnului, ca să poţi zice Domnului: „Tu ai zidit rărunchii mei, Doamne, Tu m-ai alcătuit în pîntecul mamei mele” (*Ps. 138, 13*). Iar El să-ţi spună, ca unei slugi credincioase: „Vino îndată de şezi la masă” (*Luca 17, 7*). Sănătate, copii, şi slujiţi Domnului că bun este.

Scrisoarea a LXXXII-a
AMBROZIE CĂTRE MARCELLUS

1. A ajuns la mine textul procesului tău, pe care nu l-ai pricinuit, dar l-ai primit, fiindcă era și o trebuință a dragostei și voința de a arăta dărnicie față de săraci. Am luat cunoștință de el, avînd mereu în minte cuprinsul sfintei învățături, în care m-a îmbrăcat și autoritatea prea fericitului Apostol, ca și viața și învățătura sa. Eu însumi vă osîndeam că de atîta timp lucrează vrajba între voi, și părțile în conflict m-au silit să iau parte la judecată. 2. Mărturisesc că mi-a fost rușine să refuz, mai ales fiindcă magistrații ambelor părți se hărțuiau unii pe alții, ajungînd să creadă că numai sub cercetarea mea se va vedea limpede în care parte va atîrna mai mult greutatea dreptului și a dreptății. Ce să mai vorbesc? Fiindcă zilele trecuseră și mai rămăseseră doar cîteva ore, în care totuși prefectul audia alte procese, avocații au cerut să se dea un răgaz de cîteva zile, pentru ca eu să termin cercetarea. Era atît de mare dorința creștinilor de a nu judeca prefectul procesul unui episcop! Aduceau în discuție pe lîngă acestea și nu știu ce fapte nepotrivite și, fiecare după părerea sa, argumenta că este de trebuință să se facă cercetarea mai degrabă de către un episcop, decît de către prefect. 3. Mă simt încurcat de acestea și totodată îndemnat de învățătura Apostolului, care dojenește zicînd: „Oare pe cei dinăuntru nu-i judecați voi?” (*I Cor. 5, 12*). Și de asemenea: „Dacă aveți judecăți lumești, puneți pe cei nebăgați în seamă din Biserică să vă judece. O spun spre rușinea voastră. Nu este, oare, între voi nici un om înțelept care să poată judeca între frate și frate? Ci frate cu frate se judecă și aceasta în fața necredincioșilor?” (*I Cor. 6, 4-6*). Am primit cercetarea, dar în așa fel încît eu să conduc judecata. Vedeam bine că dacă judec în favoarea ta, el nu putea să fie de acord; iar dacă se dă hotărîrea în favoarea lui, apărarea ta și a respectatei tale surori trebuie să se supună hotărîrii. Judecata se desfășura astfel în condiții grele. Putea să se pună la îndoială nepărtinirea datorită legăturii noastre preoțești. Cînd socotește cel învins că altul a avut mai multă dreptate decît el? Și, ceea ce este adevărat, erau cheltuieli prea mari și dintr-o parte și din alta față de vechimea procesului, dacă acesta se sfîrșea fie fără roadă, fie fără mîngîierea dărnicii. 4. Așadar, fiindcă vedeam că rezultatul judecății este îndoielnic, că dreptul este răstălmăcit, și că sînt multe stăruințe și dintr-o parte și din cealaltă, cu intervenții pline de ură, cu tot felul de împotriviri, îmi dădeam seama că situația e grea și că el, dacă ar fi învins, s-ar fi bucurat și de rod dublu și de despăgubire pentru cheltuielile de judecată, iar tu, față cu profesiunea ta, nu se cuvine nici să ceri cheltuieli de judecată, nici ca posesor să faci ceva cu roadele pe care le-ai primit. De aceea am socotit că e mai bine să se stingă procesul prin împăcare, decît să se adîncească și mai mult vrajba. Neînțelegerile puteau ațîța altele și, ceea ce este cel mai rău, chiar dacă procesul era închis, aveau să rămînă,

totuși, nemulțumiri, care sînt păgubitoare pentru bunele obiceiuri dintre oameni. 5. Hărțuit între aceste valuri, fiindcă în proces erau trei nume de aceeași greutate: un preot, o femeie văduvă și un prieten, am socotit să fac în așa fel încît să nu fie nici un învins, ci toți să învingă. Și hotărîrea nu m-a înșelat: ați învins toți pentru frăție, ați învins pentru cerințele firii, ați învins pentru Scriptura care zice: „Pentru ce nu suferiți mai bine strîmbătatea? Pentru ce nu răbdați mai bine paguba?” (*I Cor. 6, 7*). 6. Socotești că ai fost împovărat de cheltuielile procesului, de daune bănești. Totuși, pentru preoți sînt mai bune daunele decît cîștigurile acestui veac. Căci „mai fericit este a da, decît a lua” (*Fapte 20, 35*). Dar poate vei zice: Nu eram dator să sufăr o înșelăciune, nu sînt dator să îndur strîmbătatea, să rabd dauna. Dar ce? Ai fi vrut s-o impui? Chiar dacă tu n-ai impus-o, el ar spune că a suferit-o. Vezi ce zice Apostolul: „De ce nu răbdați mai degrabă înșelăciunea?” Încît, pare mai aproape de săvîrșirea înșelăciunii cine nu rabdă. Căci trebuie să îndure cine e mai viteaz. 7. Dar de ce vorbesc cu tine așa ca și cum ar fi pricina mea și nu a ta? Tu ai făcut propunerea, ca și cum ai fi fost judecător al procesului, ca sora pînă în ziua morții să stăpînească o parte din avere, iar după moartea ei să cedeze fratelui Bisericii toată posesiunea. În felul acesta nu venea cineva în numele tău sau al Bisericii, ci-și păstra avutul pentru sine, dacă socotea că așa e mai bine, fără să cheltuiască ceva pentru Biserică. Pe cînd eu susțineam aceasta și insuflam în sufletul tău un atît de mare har al dărniceii, fratele tău a răspuns că e de acord cu oferta, dar se temea că-și slăbește dreptul de proprietate. Cum ar putea o femeie, mai ales văduvă, să-și conducă averea cu toate dările? Ce-i va folosi să i se cedeze dreptul de proprietate, dacă va vedea că sînt mai mari pagubele de suportat din nelucrarea pămîntului? 8. Lucrul acesta îi mișca pe magistrații ambelor părți. Astfel, cu consimțămîntul tacit al tuturor, s-a hotărît ca Laetus să primească pămîntul, dar o anumită cantitate de cereale, vin, ulei, s-o plătească surorii anual. Așadar, respectatei tale surori i s-a luat nu dreptul, ci grija; nu roada, ci munca, nu venitul, ci zarul nesiguranței, cum se zice în popor. Chiar dacă timpul, cu vînturi aspre, va fi potrivit agriculturii, surorii tale îi va rămîne totuși cîștigul. Dacă semănăturile se vor usca din pricina secei, țarina nu-i va aduce surorii tale un venit mai mic. Laetus va semna de îndeplinirea acestor obligații. Dacă vremea va fi neprielnică, sau dacă se vor face rechiziționări neprevăzute, sora ta nu va avea nevoie de ajutorul tău și pagubele vor fi ale lui Laetus. În schimb, Laetus se va mîngîia cu proprietatea averii. 9. Ați învins, așadar, toți: Laetus, fiindcă a dobîndit dreptul asupra pămîntului pe care-l stăpînea, sora, fiindcă va avea anual de primit roade fără proces, fără vrajbă. Dar nimeni n-a învins mai deplin și mai strălucit decît tine, care, în timp ce vrei să-ți întărești dărnicia față de soră, ai arătat față de amîndoi acea tovarășie a legăturii frățești. Căci și fratelui i-ai lăsat proprietatea și surorii uzufructul, iar Bisericii nu i s-a luat nimic, fiindcă a cîștigat în dragoste;

iar dragostea nu este pentru Hristos pagubă, ci câștig, dragostea este roada Duhului Sfânt (*Gal. 5, 22*). Deci procesul a decurs în chip apostolic. Înainte ne durea faptul că ai proces. Vrajba ți-a fost de folos ca să îmbraci haina vieții și învățaturii apostolice. Aceea nu se potrivea cu preoția, acest aranjament este impus de normele apostolice. 10. Să nu te temi că Biserica o să fie lipsită de dărnicia ta. Are și roadele tale, și încă îmbelșugate, are darurile vieții tale, are roada învățaturii tale, are rodnicia pe care tu i-ai asigurat-o prin înfăptuirile tale. Bogată în aceste daruri, nu caută cele vremelnice, fiindcă posedă cele veșnice. I-ai adăugat nu numai roadele apostolice, ci și pe cele evanghelice. Domnul a zis: „Faceți-vă prieteni din bogăția nedreaptă” (*Luca 16, 9*). Ți-ai făcut și tu prieteni și, ceea ce este mai minunat, din niște răzvrățiți. Ai făcut ca frații să se întoarcă la dreptul de frăție, i-ai făcut să fie siguri de această dragoste, de acest har, să fie primiți în corturile cerești. 11. Așadar, cu ajutorul lui Hristos și cu doi preoți judecători; cu tine, care ai dat mai întâi cuprinsul și cu mine care am pronunțat sentința, pacea încheiată nu va șchiopăta, fiindcă s-au adunat atâtea voturi ale credinței, încât necredința n-ar putea scăpa de pedeapsă. 12. Laetus va ara pentru soră, căreia înainte îi pizmuia muncile cu străinii. Laetus va strânge recolta pentru soră, căreia nu-i putea răbda înainte donațiile față de străini. Va îndrepta roadele către hambarele sorei și va face aceasta bucuros, fiindcă proprietatea va fi de acum pe numele lui. 13. Iar tu, format în învățătura Apostolului, cu profetică autoritate vei zice către Domnul: „Tu ai zidit rărunchii mei” (*Ps. 88, 13*). Această avere îi șade mai bine lui Hristos: să stăpânească virtuțile preotului Său, să primească roadele stăpînirii și ale cumpătării și, ceea ce este și mai mult, ale dragostei și ale liniștii. Sănătate și gîndește-te la noi, fiindcă și noi ne gîndim la tine.

Scrisoarea a LXXXIII-a

AMBROZIE CĂTRE SISINNIUS

1. Faptul că, la rugămintea mea, ți-ai iertat fiul pentru că s-a căsătorit fără să-ți ceară învoirea, îl pun mai mult pe seama evlaviei decît a prieteniei noastre. Dar este de mai mare preț că a avut cuvînt dragostea ta, decît intervenția mea. Desigur, preotul atunci izbutește să facă mai mult, cînd este mai puternică virtutea, căci intervenția preotului este învățătura dragostei. A izbutit, așadar, firea, a avut izbîndă fiul cu atît mai deplin, fiindcă de obicei izbînda unei cereri este vremelnică, dar deprinderea virtuții este îndelungată și înduplecarea sufletelor este veșnică. 2. Ai făcut bine că te-ai arătat ca adevărat tată, mai ales că supărarea ți-a fost îndreptățită. Este mai bine să se recunoască vina, pentru ca să fie mai mult lăudată îngăduința părintească. Dar a fost și o ocară față de tine ca părinte, fiindcă ar fi trebuit să alegi, după judecata ta, pe cea care ți-a devenit fiică și căreia i-ai devenit tată. Dacă avem copii fie prin

naștere, fie prin alegere, la naștere vorbește întâmplarea, iar la alegere judecata. Și avem mai multă răspundere în adopțiunea decît în nașterea fiilor. Căci dacă fiii din naștere nu sînt buni, este vina firii, dar dacă sînt răi cei prin adopțiune, aceasta se socotește o greșeală a noastră. Ai avut, așadar, de ce să te superi pe fiu, dar ai avut și ce să-i ierți că și-a ales singur soția. Ai dobîndit o fiică fără primejdia alegerii. Dacă a luat o soție bună, ți-a cîștigat dragostea, iar dacă a greșit, să facă în viitor lucruri mai bune, să le respingă pe cele rele. 3. Printr-o chibzuință mai matură este dată o fată fiului de către părinte. Dar printr-o mai mare cheazășie de supunere este dusă de fiu la tată și intră în casa socrului dacă este aleasă de bărbat. Fiindcă și fiul se teme că judecata sa nu place părintelui și nora că nu place socrilor serviciul ei de gospodină. Alegerea părintelui înlătură teama fiului, ca și umilința norei. Fiul nu va avea ce spune împotriva soției, fiindcă nu e vina lui, dacă s-a petrecut ceva rău, cum se mai întâmplă, ci mai mult se va strădui să se poată dovedi și la unul și la altul ceea ce este al său și în judecata lui față de soție și în supunerea ei față de el. 4. Ai făcut, așadar, ceea ce fac bunii părinți: ai fost rugat și ai iertat repede. Înainte de a te ruga nu era de iertat, ci de arătat fapta. Iar a amîna prea mult timp iertarea era și pentru tine neplăcut și pentru el nefolositor. Inima de părinte nu poate îndura mult necazul. 5., 6. Cerîndu-i de către oracolul lui Dumnezeu cea mai înaltă dovadă de supunere, Avraam era gata să-și jertfească fiul ca ardere de tot. Ca și cum n-ar fi fost părinte, pregătea cuțitul ca să nu întîrzie prea mult jertfa. Totuși, cînd i s-a poruncit să-și ierte fiul, a lăsat cu plăcere cuțitul. Iar cel ce, mînat de credință, se grăbea să-și jertfească singurul său fiu, cu o dragoste și mai mare a primit să jertfească în locul copilului o oaie (*Fac. 22, 2 ș.u.*). 7. Și Iosif (*Fac. 44, 15 ș.u.*), ca să-și ocrotească fratele cel mic, se prefăcea că este supărat pe frații săi, folosind astfel înșelăciunea. Dar, cu toată supărarea, cînd Iuda, unul dintre frați, s-a așternut la picioarele lui, iar ceilalți plingeau, învins de simțămintele frățești și împărtășindu-le, n-a mai putut să păstreze multă vreme asprimea prefăcută. Îndepărtînd pe ceilalți martori, a dezvăluit fraților că sînt din același tată și că el este Iosif, cel vîndut de ei. I-a asigurat că nu va ține seama de răutatea lor, că-i iartă pentru vitregia cu care s-au purtat vînzîndu-l și că în loc să-i judece el le va mărturisi fapte mai mari, pentru că așa a voit Dumnezeu să se petreacă lucrurile: ca el să treacă în Egipt ca să-și hrănească neamul din roadele unui neam străin, și ca în timp de secetă să fie de ajutor hrănindu-și tatăl și fiii. 8. Ce să spun despre proorocul David, care pe un fiu rău, pătat de sîngele fratelui său, la rugămintea unei femei, înmuindu-i-se cugetul, l-a primit în casă? (*II Regi 14, 12*). 9. Însuși acel tată din Evanghelie, pe fiul mai mic, care-și cheltuisese toată averea primită de la tată-său trăind în desfrîu, cînd acesta totuși s-a întors, înduplecat de umilința cuvintelor lui, fiindcă mărturisea că a greșit în fața tatălui său, l-a întîmpinat cu dragoste, căzînd asupra grumazului lui, și a poruncit să i se dea cea mai bună

haină, inel și încălțăminte. Astfel, cinstindu-l cu sărutarea părintească, făcându-i daruri, l-a primit la un minunat ospăț (*Luca 15, 12-24*). 10. Ai dovedit că urmezi pilda acestora prin dragostea de tată, prin care ne apropiem foarte mult de Dumnezeu. Și de aceea, fără întârziere, am îndemnat-o pe fiica noastră să-și ia asupra-și osteneala drumului chiar pe timp de iarnă. Căci avea să-și petreacă iarna mai plăcut nu într-o casă de oaspeți, ci în dragostea părintească, de vreme ce supărării i-a luat locul dragostea. Fiindcă, pentru a te asemăna pe deplin cu cei sfinți, i-ai învinuit pe cei ce, prin minciuni ticluite, au socotit că trebuie să-ți ațîțe sufletul împotriva copiilor. Sănătate și gîndește-te la noi, fiindcă și noi ne gîndim la tine.

Scrisoarea a LXXXIV-a

AMBROZIE CĂTRE CYNEGIUS

1. Ai arătat o sfială vrednică de cea mai mare prețuire cerîndu-mi sfatul în legătură cu un fapt pe care nu-l aprobi, dar ca părinte, ca să nu dăunezi ceva acestei datorii, mă întrebi pe mine ce părere am despre el, fiind sigur că nu poți avea alt răspuns decît cel cuvenit legăturilor sfinte. 2. Eu mi-am luat asupra mea sarcina ta și am redat-o, după părerea mea, pe nepoată bunicului. Nu știu de loc pe ce temei dorea el să-i fie aceasta noră, să devină din bunic socru. De mai multe nu este nevoie, ca să nu ajungem iarăși la lucruri de care ne este sfială să vorbim. Sănătate, fiule, și iubește-ne, că și noi te iubim.

Scrisoarea a LXXXV-a

AMBROZIE CĂTRE SYRICIUS

1. Sînt bucuros cînd primesc scrisorile tale. Dar cînd îi folosești pe unii în slujba noastră, cum faci cu fratele și tovarășul de preoție Syrus, pe care l-ai trimis cu scrisoarea ta, bucuria mea este îndoită. O de-ar fi această roadă mai îndelungată! Căci îndată ce a venit, a socotit că trebuie să plece repede înapoi. Ceea ce a micșorat foarte mult plăcerea mea s-a adăugat în schimb mult la dorința sa. 2. Eu îi iubesc pe acei presbiteri sau diaconi care, cînd au plecat undeva, nu rabdă să lipsească prea mult de la slujba lor. Zice proorocul: Nu m-am ostenit urmînd după tine” (*Ieremia 17, 16*). Dar cine poate să se ostenească? „Pe toți cei osteniți și împovărați Eu vă voi odihni” (*Matei 11, 28*). Să urmăm, așadar, fără încetare întotdeauna pe Iisus. Dacă-L vom urma întotdeauna niciodată nu vom slăbi, fiindcă El dă puteri celor ce-L urmează. Cu cît vei fi mai aproape de virtute, cu atît vei fi mai puternic. 3. Adesea, cînd Îl urmăm, ni se spune de către potrivnici: „Unde este cuvîntul Domnului? Să vină!” (*Ieremia 18, 15*). Dar noi să nu ne descurajăm urmîndu-L, să nu ne împiedicăm de întrebări viclene. Aceasta i se spunea proorocului, cînd era

întemnițat într-o celulă umedă (*Ieremia 37, 14-15*): „Unde este cuvîntul Domnului? Să vină!” Dar el cu atît mai mult L-a urmat și de aceea a ajuns la biruință, de aceea a primit cununa; fiindcă n-a ostenit cel ce-L urma pe Hristos. „Nu este osteneală în Iacob și nu se vede durere în Israel (*Num. 23, 21*). Sănătate și iubește-ne fiindcă și noi iubim pe părintele nostru, care ne iubește.

Scrisoarea a LXXXVI-a

AMBROZIE CĂTRE SYRICIUS

1. I-ai dat lui Priscus, prieten și de o vîrstă cu mine, cînd a venit, o scrisoare pentru mine. Și eu, cînd s-a întors, i-am dat-o pe cea pe care ți-o datoram față cu slujba și dragostea mea pentru tine. Așadar, el ne-a răsplătit pe fiecare dintre noi prin serviciul lui, fiindcă mie mi-a dat scrisoarea ta și ție ți-a dat-o pe a mea. De aceea prețul serviciului său trebuie să dobîndească un spor de dragoste. Sănătate și iubește-ne, frate, că și noi te iubim.

Scrisoarea a LXXXVII-a

AMBROZIE CĂTRE EPISCOPII SEGATIUS
ȘI DELPHINUS

1. Fiul nostru Polybius, la întoarcerea din părțile africane, în care a îndeplinit cu strălucire funcția de proconsul, s-a oprit cîteva zile la noi, fapt ce a adus inimii mele cea mai mare mulțumire. 2. La plecare mi-a cerut să vă scriu la fiecare cîte o scrisoare. I-am făgăduit. Am dictat o scrisoare și am trimis-o pe numele amîndurora. A mai cerut una. I-am spus că am dat scrisoare pentru amîndoi, potrivit obiceiului și felului meu de a scrie, pentru că mintea voastră cuvioasă va fi desfătată nu de numărul scrisorilor, ci de unirea numelor voastre. Nu se poate răbda să se despartă numele celor pe care-i unește același simțămînt. De aceea am scris în felul meu, folosindu-mă mai mult de drumul scurt al dragostei. 3. Ce mai vorbă? A cerut alta, i-am dat-o la fel, pentru ca nici rugămîntea să nu i-o refuz, dar nici obiceiul să nu mi-l schimb. Astfel el are ce să dea fiecăruia, fiindcă de aceea cere, pentru ca nu cumva, la întoarcere, unuia să aibă ce-i da, iar celuilalt nu. Și eu vă voi mărturisi aceeași dragoste fără primejdia de a părtini pe vreunul, mai ales fiindcă există și la Apostoli această formă de scrisori către mai mulți deodată, ca de pildă Pavel către galateni. Dar și doi pot scrie la unul singur, precum este scris: „Pavel, întemnițatul lui Iisus Hristos și fratele Timotei, către Filimon (*Filim. 1*). Vă spun sănătate, iubiți-ne și rugați-vă pentru noi, fiindcă și eu vă iubesc.

Scrisoarea a LXXXVIII-a

AMBROZIE CĂTRE ATTICUS

7. Ai dat o scrisoare pentru mine prietenului Priscus. Priscus mi-a adus-o și prin Priscus ți-am răspuns. Tu iubește-l pe Priscus ca de obicei și chiar mai mult decât de obicei. Îți spun aceasta, fiindcă eu însumi îl prețuiesc foarte mult pe prietenul Priscus. Dragostea mea pentru el este veche. Ea a început din copilărie și a crescut o dată cu noi. Dar l-am revăzut după trecere de multă vreme, încât mi-a devenit vechi nu numai după nume, dar și datorită acestui interval de timp atât de mare. Sănătate și iubește-i pe cei ce te iubesc.

Scrisoarea a LXXXIX-a

AMBROZIE CĂTRE ALYPIUS

7. Fostul consul Antiochus mi-a adus scrisoarea Excelenței Tale și ți-am răspuns la ea îndată. Am trimis scrisoarea prin oamenii mei și, dacă nu mă înșel, răspunsul meu este, ca întindere, de două ori mai mare. Dar fiindcă, după părerea mea, darurile prieteniei nu trebuiesc măsurate, ci înmulțite, a trebuit ca la întoarcerea, lui chiar, mișcat de numele atât de mare al celui ce-mi scrisese, să trimit răspunsul meu, eu achitându-mă astfel de datoria față de fiecare dintre voi, iar el față de tine, fiindcă trebuia să dea mai departe ceea ce primise. Sănătate și nu uita pe cei ce nu te uită.

Scrisoarea a XC-a

AMBROZIE CĂTRE ANTONIU

7. Niciodată n-ai tăcut față de mine și nu mă voi plînge, chiar dacă ai tăcea, fiindcă știu că nu lipsesc din inima ta. Știu că pentru tine atîrnă greu ceea ce este mai de preț și că poți refuza ceea ce la alții este foarte obișnuit, schimbul de scrisori, nu atât din dragoste, cît din trebuință. 2. Eu însă te simt întotdeauna în sufletul meu și niciodată nu socotesc că sîntem departe unul de altul, niciodată nu mi se pare că ne lipsesc scrisorile, fie ale mele către tine, fie ale tale către mine. Vorbesc cu tine zilnic și spre tine îmi îndrept ochii, gîndurile și toate preocupările mele. 3. Schimbul de scrisori între noi este pentru mine o desfătare, căci în ele îmi exprim mai liber ceea ce m-aș fi sfiț să-ți spun față către față. De aceea îți cer să nu te grăbești cu mulțumirile. Căci este cea mai mare plată a serviciului meu față de tine, dacă știu că niciodată n-am lipsit de la îndatoririle pe care le am față de tine. Sănătate și gîndește-te la noi, căci și noi ne gîndim la tine.

Scrisoarea a XCI-a

AMBROZIE CĂTRE FRATELE CANDIDIANUS

7. Există lumină foarte puternică în cuvintele tale, dar pentru mine strălucește mai mult cea din simțămintele exprimate în ele. În scrisori mă înmărmurește fulgerul minții tale, prea iubite și fericite frate! Domnul să te binecuvinteze și să-ți dea harul Său. Recunosc în scrisorile pe care mi le-ai trimis mai mult dorințele decât meritele mele. Căci ce merite ale mele pot fi pe măsura cuvintelor tale? Iubește-ne frate, căci și noi te iubim.

NOTE

Scrisoarea I

Prima clasă a scrisorilor Sf. Ambrozie, cele cărora li s-a putut stabili cu aproximație anul scrierii, cuprinde 63 de scrisori. Dintre acestea, cea dintâi, din anul 379, este precedată, precum se vede, de o rugămintă a împăratului Grațian care-l roagă pe Ambrozie să-l ajute cu îndrumări și scrieri pentru a-și însuși în mod temeinic învățăturile cele adevărate ale credinței creștine. Grațian a urmat (375–383) tatălui său Valentinian I la conducerea Imperiului roman și a murit răpus în rebeliunea generalului Maximus, care a ocupat o parte a Imperiului roman de apus (Britannia, Gallia și Hispania), pînă ce a fost și el suprimat de Teodosie, împărat al părții de răsărit a Imperiului.

7. Cele două cărți sînt cele despre care s-a vorbit mai sus.

Scrisoarea a II-a

Este scrisă tot în anul 379 către Constantius, episcop de curînd ales în Arausica și cuprinde povește și îndemnuri în legătură cu sarcinile unui bun episcop. Îi recomandă să se ocupe și de Biserica din Forum Corneli (azi probabil localitatea Imola din nordul Italiei) pînă ce va fi numit și acolo un episcop, și, de asemenea, să se ferească de rătăcirile arianismului, pe care-l aduceau, între alții, illyrienii refugiați în Italia sub presiunea năvălirilor barbare după moartea împăratului Valens, care îmbrățișase și el arianismul.

27. Cînd scria Ambrozie această scrisoare se apropiau zilele păsimesilor. În multe din scrieri marele păstor din Mediolanum făcea catehizarea credincioșilor săi.

A se vedea „De mysteriis”, „Hexameron III, I, II” și altele.

Scrisoarea a III-a

Ca și cea următoare, scrisoarea aceasta este scrisă în anul 380 către Felix, episcop de Como, trecut în rîndul sfinților de către Biserica apuseană și sărbătorit în fiecare an la 14 iulie. Îi mulțumește lui Felix pentru trufe trimise și-i spune că acestea nu-l scutesc de datoria de a-l vizita.

Scrisoarea a IV-a

Ambrozie îl roagă pe Felix să fie prezent la sfințirea bisericii zidită de Bassianus în Lauda (Lodi). Îl felicită pentru succesele pastorale și numește ziua sfințirii lui Felix ca episcop zi de naștere a acestuia. Bassianus, episcop de Lauda, a participat activ la Sinodul din Aquileia, ținut în 381 pentru judecarea episcopilor cu vederi ariene. Palladius și Secundianus, și este trecut în rîndul sfinților. (Vezi după scrisoarea a VIII-a actele Sinodului din Aquileia). Pentru unități de măsură și monede menționate în Sfînta Scriptură, vezi tabelele de la sfîrșitul Sfîntei Scripturi.

Scrisoarea a V-a

Este scrisă în 380, ca și cea următoare, către Syagrius, episcop al Veronei, în legătură cu procesul intentat fecioarei Indicia care, deși candidată la haina monahală, a fost pe nedrept acu-

zată de imoralitate. Este criticat Syagrius pentru procedeele folosite în judecata Indicieii care, nemulțumită de judecata lui Syagrius, s-a adresat lui Ambrozie să i se facă dreptate. Acesta, pe baza mărturiilor în favoarea Indicieii și a lipsei de temei a mărturiilor depuse împotriva-i de Leontius și Renatus, a scos din culpă pe Indicia și a cerut excomunicarea acestora, ca și a cumnătului ei Maximus care, fără să se prezinte ca reclamant, a dat totuși cu ușurință crezare birfelilor puse în circulație pe seama Indicieii. Zenon fusese, pe cât se pare, episcop de Verona înaintea lui Syagrius.

Scrisoarea a VI-a

Ca urmare a scrisorii anterioare, Ambrozie îi reproșează lui Syagrius nechibzuința de care a dat dovadă în judecarea Indicieii (Syagrius propusese ca aceasta să fie supusă unui control medical, fapt cu totul nedemn și înjositor pentru o călugăriță, cu atât mai mult cu cât actele medicale nu merită întotdeauna încredere). O coloratură deosebită capătă scrisoarea prin povestirea despre moartea tragică a soției unui levit, caz citat de Ambrozie pentru a se vedea de câtă cinste se bucura neprihana la vechii evrei.

Scrisoarea a VII-a

Ca și cea următoare, a fost scrisă în 381 către Iustus care era, pe cât se crede, episcop de Lugdunum (Lyon), ca răspuns la cererea acestuia de a i se explica unele pasaje din Sf. Scriptură, al căror înțeles nu i se părea destul de clar.

Se știe că în scrierile sale exegetice Sf. Ambrozie a căutat mai ales sensul moral și metaforic, așa cum l-a preluat de la Origen și de la Părinții capadocieni. Așa că nu-i de mirare că citind pasajele biblice de la Ieșire 30, 12–15 respectiv Luca 15, 8–9, el tălmăcește „siclul” și „drahma” în sens ceresc, duhovnicesc. De aceea Sf. Ambrozie avea dreptate să spună (la începutul Scrisorii VIII) că dacă creștinii nu fac artă, în schimb ei au har.

Scrisoarea a VIII-a

Răspunzînd de asemenea lui Iustus, care îi ceruse părerea asupra unor afirmații răspîndite că scrierilor religioase le lipsește arta, Ambrozie arată că scriitorii creștini cunosc și aplică în scrisul lor regulile artei literare. (Iustus s-a retras în pustiurile Egiptului, sfîrșindu-și acolo viața în post și rugăciune). Termenii grecești din această scrisoare sînt împrumutați din opera lui Filon Iudeul și adaptați gîndirii creștine.

Actele Sinodului din Aquileia

Aquileia, localitate în nord-estul Italiei, aproape de Marea Adriatică, cunoscută printre altele prin cele două sinoade ținute aici: primul în 381, din inițiativa Sfîntului Ambrozie și al doilea în 556. În primul au fost judecați Palladius și Secundianus, episcopi unul în Dacia Ripensis, iar celălalt în Moesia, susținători ai ideilor lui Arie. Actele Sinodului din Aquileia sînt un fel de proces verbal conținînd luările de cuvînt și dezbaterile care au avut loc împotriva acestor doi episcopi, socotiți eretici și condamnați cu demiterea din scaunul episcopal.

5. Ambrozie, președinte al lucrărilor, se adresează aici lui Palladius.

44. Arianismul fusese condamnat în Sinodul ținut la Niceea în 325.

49. Fotinus din Syrmium (mort în 376) și partizanii săi au fost anatematizați în sinodul de la Syrmium din 351 și condamnați pentru că susțineau ideile lui Arie.

69. Și preotul Sabellius (sec. III), împreună cu susținătorii săi, avea idei asemănătoare celor ariene, neadmițînd Sfînta Treime. Sabellienii au fost condamnați ca eretici în Sinodul al II-lea, ecumenic din Constantinopol (381). Vezi și notele la scrisoarea a XLVIII-a.

Pentru amănunte a se vedea studiul prof. I. Rămureanu: Creștinismul în provinciile romane dunărene... în „Studii Teologice” 1964 nr. 7-8.

Scrisoarea a IX-a

Ca și următoarele trei, este scrisă în 381, în legătură cu Sinodul de la Aquileia. Ambrozie mulțumește episcopilor din provinciile Viennensis și Narbonensis (sudul Franței de azi) pentru participarea lor prin Constantiu, episcop de Arausica, și Proculus, episcop de Marsilia, la dezbaterea sinodului ținut împotriva ereziilor lui Arie.

Scrisoarea a X-a

În 381, Grațian și fratele său Valentinian al II-lea conduceau partea de apus a Imperiului roman, iar Teodosie pe cea din răsărit. În numele Sinodului din Aquileia, Ambrozie le mulțumește pentru atitudinea lor binevoitoare față de acest sinod și-i roagă să aprobe demiterea episcopilor Palladius și Secundianus, precum și a presbiterului Attalus și a preotului Valens, susținători și aceștia ai arianismului, cel din urmă fiind acuzat și de lipsă de patriotizm.

Scrisoarea a XI-a

Cu mulțumiri către cei trei împărați pentru aprobarea hotărârilor luate în Sinodul din Aquileia, aceștia sînt rugați să ia măsuri și împotriva lui Ursinus, despre ale cărui ambiții și rivalități cu Damasus, celălalt pretendent de atunci al episcopatului Romei, scrie și Ammianus Marcellinus (27. 3, 12; 9, 9). Pînă la urmă Ursinus a trebuit să părăsească Roma.

Scrisoarea a XII-a

Lucius, prigonitor al monahilor și monahiilor din Alexandria, a ocupat prin crimă conducerea bisericii alexandrine după moartea lui Athanasie; iar Demophilus, episcop al Beroei din Thracia, a ajuns episcop al arienilor din Constantinopol. Sinodul din Aquileia mulțumește din nou împăraților pentru ajutoarele date spre unitatea deplină a bisericilor și cere să se aprobe un sinod la Alexandria precum și o mai strînsă legătură între bisericile din Apus și cele din Răsărit. Demofil a fost ridicat de împăratul arian Valens pe scaunul arhiepiscopal din Constantinopol (a. 370), dar împăratul Teodosie l-a depus în a. 380. Păcat că Sf. Vasile cel Mare murise în 379, așa că sinodul propus de Sf. Ambrozie la Alexandria pe care îl tot ceruse Sf. Vasile nu s-a mai putut ține.

Scrisoarea a XIII-a

Ca și cea următoare este adresată în 382 împăratului Teodosie. Împăratul este rugat să dea îndrumări scrise episcopilor pentru păstrarea rînduielilor și a bunei înțelegeri, plecîndu-se de la faptul că, dacă murea un episcop, locul rămas vacant se ocupa fără respectul normelor de drept, ceea ce aducea nemulțumiri și tulburări chiar în rîndul celor păstoriți. Așa s-a întîmplat în Antiohia unde, după moartea lui Meletie, n-a fost ales Paulin, ci un altul (Flavian) și în Constantinopol, unde a fost ales episcop Nectarie și nu Maximus (Maxim Cinicul), care, după părerea de atunci a lui Ambrozie, avea mai multe merite, deși mai tîrziu Maximus a fost depus din treapta arhieriei, fiind nevoit să se refugieze în chip rușinos la Constantinopol. Ambrozie credea că, pentru o mai deplină unitate a bisericilor, este bine ca la alegerea episcopilor din Răsărit să fie invitați a lua parte și episcopi din Apus.

Despre discuțiile privitoare la alegerea unui nou episcop în cazul în care mai era în viață încă vreun candidat local (aluzie la cazul Antiohiei și al Constantinopolului) a se vedea cele spuse în Manualul de Istorie bisericească universală vol. I ed. III, pag. 334-338.

Scrisoarea a XIV-a

Ambrozie și ceilalți episcopi din Italia, după ce aduc mulțumiri lui Teodosie pentru contribuția sa la întărirea unității dintre bisericile răsăritene și cele apusene, îl roagă să hotărască măsuri pentru ca toate neînțelegerile sau ereziile ce apar în Biserică, printre care de curând și rătăcirile lui Apollinaire (care recunoștea numai firea dumnezeiască a lui Hristos și nu și pe cea omenească) să fie judecate pentru întreaga Biserică de sinodul ecumenic, aceste măsuri fiind necesare și cerute în multe părți ale Imperiului (Apollinarismul a fost condamnat în al II-lea sinod ecumenic și în alte sinoade).

Scrisoarea a XV-a

Răspuns la propunerea episcopului din Macedonia și a preoților din Tesalonic de a fi numit Anysius episcop în locul rămas vacant prin moartea lui Aholius, scrisoarea se constituie într-un cald și avântat necrolog, în care este deplinsă plecarea la cele veșnice în anul 383 a bărbatului cu atâtea merite pentru Biserică și patrie. Este lăudat Aholius, între altele, și pentru că a avut grijă să aleagă și să pregătească pentru succesiune pe Anysius, căruia Ambrozie îi adresează scrisoarea următoare. Se știe că potrivit unei mentalități a epocii, împăratul Teodosie deși originar dintr-o familie creștină, totuși a primit botezul numai în 28 februarie 380 și cel care l-a botezat a fost tocmai episcopul Tesalonicului Aholius, despre care scrie în stil atât de panegiric. Să nu uităm că prin politica sa înțeleaptă, Teodosie a știut atrage pe goți să se înroleze sub drapelele noului împărat roman. A se vedea N. Bănescu: Chipuri din istoria Bizanțului, București 1971 p. 20 ș. u.

Scrisoarea a XVI-a

Din nou sint lăudate însușirile cu totul deosebite pe care le-a avut Aholius ca episcop al Macedoniei și se fac urări lui Anysius să meargă pe urmele predecesorului său. Scrisoarea este tot din 383 și Anysius a fost episcop al Tesalonicului în 384. Anysius este numit aici frate în înțelesul apostolic al dragostei creștine.

Scrisoarea a XVII-a

Scrisă în 384, este o plîngere adresată împăratului Valentinian al II-lea, (succesorul fratelui său Gratian), pe care-l roagă să nu dea curs cererii senatorului păgîn Symmah de a se reintroduce în sala senatului statuia zeiței Victoria, înlăturată din ordinul împăratului Constanțiu în 357, și de a se reda păgînilor unele drepturi anulate prin legile anterioare. Era de altfel anacronic să se mai mențină cultul păgîn la mijlocul sec. IV în senat, să fie aduse jertfe pe altarul Victoriei, și să mai capete împărații numele de Pontifex Maximus (acest titlu a fost refuzat în 375 de către Gratianus), după ce creștinismul a obținut supremația asupra păgînismului. (În 394 senatul a abolit definitiv păgînismul și a ordonat închiderea templelor păgîne).

4. Împăratul Iulian Apostatul, căutînd să repună păgînismul în vechile drepturi, a reintrodus în senat statuia zeiței Victoria, dar Gratian a scos-o din nou.

6. Valentinian al II-lea, deși avea numai 12 sau 13 ani în 383, cînd a fost asasinat Gratian, totuși, sub influența mamei sale Justina și a lui Ambrozie, n-a aprobat cererile păgînilor înaintate prin Symmah.

14. Valentinian al II-lea era simplu catehumen și n-avea dreptul să aducă ofranda ca un credincios, dar, ca împărat, semna actele pentru fondurile alocate bisericilor.

17. Gratian și Valentinian al II-lea au fost fii împăratului Valentinian I care a domnit în apus între anii 364 și 375.

Raportul lui Symmah

Senator și prefect al Romei, Symmah a înaintat un raport împăraților Teodosie, Arcadie, și Valentinian al II-lea, deși de fapt trebuia înaintat numai lui Valentinian, fiindcă acesta rămăsese în 384 împărat de Apus după moartea lui Gratian. În raport Symmah, precum s-a văzut și din scrisoarea anterioară, cerea restabilirea drepturilor pierdute de păgîni.

Scrisoarea a XVIII-a

Ca și precedenta, este scrisă în 384 și adresată lui Valentinian al II-lea, pentru a-l convinge să nu aprobe cererile păgînilor formulate prin raportul lui Symmah. Amîndouă scrisorile, citite în consistoriul lui Valentinian, de față fiind șefii cavaleriei romane Bauto și Rumoride, acesta din urmă păgîn, sînt excelente pledoarii pentru apărarea Bisericii creștine împotriva lui Symmah și a păgînismului.

4. Hannibal putea să cucerească Roma în 216 î.e.n. după ce bătuse cumplit pe romani la Cannae în sudul Italiei. – Gallii senoni pătrunseseră în Roma și ajunseseră pînă la colina Capitolului în 387 î.e.n. Camillus, după ce cucerise cetatea etruscă Veii (395), a alungat pe galli și a fost numit al doilea întemeietor al Romei. – Attilius Regulus, căzut prizonier în primul război cu cartaginezii, a fost trimis de aceștia la Roma pentru un schimb de prizonieri, dar el, după ce a sfătuit pe romani să nu facă acest schimb căci nu este în interesul romanilor, s-a întors la Cartagina, preferînd să moară prizonier decît să obțină libertatea trădîndu-și patria. – Scipio Africanul a învins pe Hannibal în lupta de la Zama (202 î.e.n.). – Din iunie 68, pînă în decembrie 69, după moartea lui Nero s-au succedat patru împărați pe scaunul Romei: Galba, ucis după 6 luni, Otto după 95 de zile, Vitelius după 8 zile și Vespasian, care a domnit 10 ani (69–79 e.n.). – Helvius Pertinax a fost împărat două luni și 25 de zile, iar Didius Albinus două luni și cinci zile. Împăratul Valerian a căzut prizonier la perși (în anul 260), iar fiul său Gallienus și-a pierdut (în 268) tronul din cauza vieții sale desfrînate, Roma intrînd după aceea sub stăpînirea celor treizeci de tirani.

13. Senatorii municipali (curialii), aveau și privilegii, dar și datoria de a strînge impozitele pe care, dacă nu le puteau încasa în întregime, le completau din propria avere. De aceea sarcina de curial era în sec. IV o adevărată corvoadă. – Chaonia, regiune în Epir, în care se găsea orașul Dodona; în apropiere era o pădure de stejari închinată lui Jupiter.

30. Alma, rîu lîngă Roma, pe malul căruia romanii aduceau jertfe după ritualul preoților frigieni.

34. Se referă la Gratian, care cu toată evlavlia lui creștină, a fost ucis de Maximus.

35. Pompei, învins în lupta de la Farsalus (48 î.e.n.) a fugit să-și găsească salvarea în Egipt, dar a fost ucis de un scapet egiptean pe cînd se cobora din corabie pe țărmul african. – Canopus, localitate lîngă gurile Nilului.

36. Cyrus a pierit într-o expediție contra sciților în 529 î.e.n. Ucis din ordinul reginei acestora Thamiris, capul i-a fost cufundat într-un burduf plin cu sînge.

37. Generalul cartaginez Hamilcar Barca a fost tatăl lui Hannibal.

38. În expediția împotriva perșilor, dintr-o nechibzuință care i-a fost fatală, Iulian a dat ordin să fie arse toate corăbiile cu care trecuseră Eufratul, pentru a sili pe soldați să nu se gîndească la retragere.

39. Este vorba, bineînțeles, despre Iulian, care a căutat să restaureze păgînismul, și despre Valentinian I, care nu s-a amestecat în controverse religioase și n-a persecutat pe păgîni.

Scrisoarea a XIX-a

Scrisă în 385, conține sfaturi pastorale către Vigiliu, care fusese numit de curînd episcop de Trident (în nordul Italiei). Pentru a întări îndemnul de a nu se căsători creștinii cu fete de alt neam sau de altă credință, Ambrozie dă ca exemplu pe biblicul Samson care, pînă la urmă, și-a găsit moartea datorită unei femei, cu toată puterea lui fabuloasă. De altfel în 388 împăratul Teodosie a și interzis printr-o lege căsătoriile între creștini și evrei.

2. Tigrul și Eufratul se varsă în Golful Persic care se socotea pe atunci ca făcînd parte din Marea Roșie.

22. Agon, în grecește luptă.

Scrisoarea a XX-a

Ambrozie povestește sorei sale Marcellina necazurile pe care le-a avut în legătură cu ordinul împăratului, respectiv al împărătesei mame Iustina, ca două biserici din Mediolanum, cea numită Portiana (sau Porcia) și cea nouă, să fie luate de la creștini și date arienilor, împărăteasa însăși împărțind credința ariană. Scrisoarea este scrisă în 385.

4. Duminica Floriilor, este vorba de părțile simbolului credinței formulate pînă la acea dată.

6. Săptămîna Patimilor; În februarie 385 Valentinian dăduse o lege ca în această săptămîină cei închiși să fie scoși din fiare sau, după caz chiar eliberați.

9. Goții ajunseseră în vremea aceea pînă în apusul Europei.

19. Tînărul împărat Valentinian, influențat de mama sa, inclina să dea dreptate arienilor, dar, văzînd că poporul este alături de Ambrozie, nu le-a aprobat acestora cererile.

28. Calligonus, care-l amenințase cu moartea pe Ambrozie, a fost el însuși ucis. După cît aflăm și în alte scrieri ale sale („Despre Ilie cap. 10, „De eccles. offic.” cap. 27 dar mai ales din „De mysteriis” cap. 2), Sf. Ambrozie se afla înconjurat de credincioși, dar și de „catehumeni (cei chemați)” care așteptau să fie primiți solemn în Biserică. Cînd i-a sosit „ordinul” să predea biserica Porcia, aceasta „fremăta de gemetele poporului”. Curajul și diplomația ierarhului i-au ajutat să domine situația în chip impresionant.

Scrisoarea a XXI-a

La 23 ianuarie 386, la stăruința ereticului arian Auxențiu și a împărătesei Iustina, împăratul a dat o lege care autoriza adunările ariene, prevăzîndu-se pedepse pentru cei ce le-ar tulbura. Fiindcă Auxențiu voia să-l înlăture pe Ambrozie din scaunul de episcop și să-i ia locul, tribunul Dalmatius a fost trimis la Ambrozie pentru a-l înștiința să se prezinte la consiliul imperial cu sprijinitori din partea drept-credincioșilor, ca și Auxențiu cu sprijinitorii săi, cu prevederea că, dacă nu se va prezenta scaunul episcopal al Mediolanului i se va lua și va fi încredințat lui Auxențiu. Ambrozie, de teamă că acesta, neavînd prea mulți sprijinitori (fiindcă arieni erau puțini), va aduce în sprijinul său evrei și păgîni, nu s-a prezentat la consistoriu, ci a scris împăratului Valentinian această scrisoare.

5. Valentinian era doar catehumen, nu primise confirmarea botezului.

7. Mai întîi avocat în Mediolanum, Ambrozie a fost numit guvernator al provinciei Aemilia, din care făcea parte și Mediolanum. În 374 a fost ales episcop în locul arianului Auxențiu, cu asentimentul împăratului Valentinian I, căruia îi convenea ca un guvernator al său să primească preoția și să fie ales episcop.

14. Sinodul de la Arimini a luat unele hotărîri în favoarea arienilor. Ambrozie îl socotește pe Teodosie ca un părinte în purtarea sa față de Valentinian al II-lea. Vezi și nota 17 la scrisoarea LI.

Ca să-l cîștige mai ușor pe tînărul împărat Valentinian II Sf. Ambrozie i-a adus aminte că însuși tatăl său (Valentinian I, care a domnit între anii 364–375) a stabilit că „preoții trebuie să fie judecați de preoți” (Sozomen, Ist. bis. VI, 7).

De aceea Sf. Ambrozie declară și în legătură cu pretențiile episcopului Auxențiu „împăraților le arăt respect, nu supunere”... „Împăratul e în Biserică, nu deasupra ei”.

Cuvîntarea împotriva lui Auxențiu despre predarea bisericilor

După scrisoarea trimisă lui Valentinian, temîndu-se de urmări neplăcute, Ambrozie a rămas cîteva zile și nopți în biserică, înconjurat de popor, care-l păzea să nu fie ridicat și izgonit din Roma. În această situație, el a ținut credincioșilor mai multe cuvîntări, între care și cea de față. (Pe atunci multe biserici erau asemănătoare minăstirilor din vremea noastră, avînd adică și alte

clădiri proprii în jur, astfel că s-au putut asigura pentru oarecare vreme cele trebuitoare credincioșilor rămași alături de Ambrozio în biserică).

13. Scriptura nu menționează episodul în care Petru, după victoria împotriva lui Simon Magul, ieșind din Roma, l-a întâlnit pe Iisus, Care l-a întrebat: „Unde Te duci, Doamne?”, i-ar fi răspuns: „Mă duc la Roma să Mă răstignesc a doua oară”. Acest episod apare la unii scriitori de mai târziu, între care și Ambrozio.

22. Auxențiu originar din Sciția, se numea la început Mercurin, dar și-a schimbat numele în Auxențiu (cum se numise episcopul arian dinaintea lui), pentru a fi mai pe placul credincioșilor fostului episcop.

Scrisoarea a XXII-a

Când Ambrozio a voit să sfințească biserica zidită de el (numită azi biserica Sf. Ambrozio), credincioșii i-au cerut să facă această sfințire cu aceeași solemnitate cu care fusese sfințită cea din Roma, numită a Sfinților Apostoli. El le-a răspuns că le va îndeplini dorința dacă va găsi rămășițele pămîntești ale martirilor Protasie și Ghervasie la biserica Sf. Felix și Nabor, cunoscută azi cu numele de biserica Sf. Francisc, așa cum i se făcuse în vis această prevestire. Deshumarea osemintelor lui Protasie și Ghervasie a avut loc la 17 iunie 386 și scrisoarea a fost trimisă la puține zile după aceea.

2. Biserica Fausta se numește azi biserica Sfinților Vitalie și Agricola.

10. Ambrozio socotește minunile ce se făceau din atingerea moaștelor Sf. Protasie și Ghervasie un mare ajutor, pentru Biserică în vremea cînd împărăteasa Iustina îl sprijinea pe Auxențiu și pe arienii, care nu credeau în aceste minuni.

Se cunoaște și corespondența dintre Sf. Ambrozio și Sf. Vasile cel Mare în legătură cu moartea în exil a episcopului milanez Dionisie, despre care s-a mai pomenit în mai multe epistole ale Sf. Ambrozio. (A se vedea textul epistolei nr. 197 a Sf. Vasile, în P.S.B. 12, 396–398).

Scrisoarea a XXIII-a

A fost scrisă în 386, după Sf. Paști, către episcopul din Aemilia, care-l întrebase despre data Paștilor din anul următor. Sprijinindu-se pe diferite calcule, el le răspunde că în anul 387 Paștile nu vor fi sărbătorite la 18 aprilie, ci în duminica următoare, adică la 25 aprilie, căci în duminica anterioară ar coincide cu Paștile evreilor.

1. Este vorba de Sinodul din 325, în care s-au luat hotărîri și cu privire la sărbătorirea Paștilor. Dar unele lucruri au rămas neexplicate, creînd confuzii, și de aceea a fost necesară explicația dată de Ambrozio. În grecește enneadeca = 19.

9. Luna celor noi (în Biblie numită Aviv) = a noilor recolte, fiindcă în Egipt grînele se secerau primăvara.

11. Maniheii, partizani ai lui Manes (numit și Maniheu) (215–276), care socotea, (ca și la perși, Zoroastru) că la temelia creației stau două principii: binele și răul, Dumnezeu și diavolul. De aci și astăzi i se zice maniheistă oricărei doctrine dualiste. Maniheii credeau că trupul este operă a diavolului, negau întruparea Domnului, posteau duminica, erau împotriva căsătoriei.

14. Dioclețian a început domnia în 284; deci în 373 Paștile au fost sărbătorite la 31 martie, ca să nu coincidă cu Paștile evreilor, fiindcă a 14-a zi a lunii evreiești era 24 martie (a noua zi înainte de calendele lui aprilie). Se știe că la romani se arătau anii cu numele consulilor, sau se numărau după anii de domnie a împăraților; învățatul călugăr scit Dionisie Exiguul (470–530) a fost cel dintîi care a propus ca număratoarea anilor să se facă ținîndu-se seamă de anul nașterii lui Hristos: a Chr. și p. Chr. (ante Christum natum = înainte de nașterea lui Hristos și post Christum natum = după nașterea lui Hristos). Vezi Preot prof dr. I. Coman: Scriitori creștini din epoca străromană, Edit. Inst. Biblic, București, 1979, 376 pag.

Se știe, de asemenea, că la romani zilele lunii se numărau în legătură cu cele trei date lunare: calende (ziua I a fiecărei luni), none (a șaptea zi a lunilor martie, mai, iulie, și octombrie, și a cincea în celelalte) și ide (care era la 15 în lunile martie, mai, iulie și octombrie, și la 13 în celelalte luni). Astfel, calendele lui aprilie = 1 aprilie; ziua a douăsprezecea înainte de calendele lui aprilie = 21 martie; ziua a 11-a înainte de calendele lui mai = 21 aprilie; ajunul calenderelor lui aprilie = 31 martie etc. etc.

14. Al 93-lea an de la începutul domniei lui Dioclețian = 377.

Phamenoth și Pharmut, nume de luni la egipteni.

17. A 11-a zi înainte de calendele lui mai, după număratoarea veche. ar trebui să fie 21 și nu 31 aprilie, cum arată Ambrozie. Însemnează că, pe vremea lui, dacă nu este o greșeală de tipar, calculul nu se mai potrivea cu cel vechi.

27. Al 77-lea an de la începutul domniei lui Dioclețian = 361.

Scrisoarea a XXIV-a

După suprimarea lui Gratian (383), cu toate că tânărul Valentinian II era sub influența credințelor ariene ale mamei sale Iustina, Ambrozie l-a susținut cu devotament, mergând în Gallia și obținând de la uzurpatorul Maximus făgăduința de a nu trece Alpii. Scrisoarea este trimisă însă după a doua solie, în care Ambrozie n-a mai avut succes ca în prima, fiindcă Maximus l-a primit așa cum se arată în această scrisoare: trimis de Iustina să obțină osemintele lui Gratian, pentru a fi înmormintate în Italia, Maximus l-a primit pe Ambrozie cu aroganță, i-a făcut reproșuri și n-a dat curs cererii care i se adresase. Mai mult, Maximus a trecut cu armata în Italia și s-a îndreptat spre Mediolanum (Milano de azi) împotriva lui Valentinian, care însă fugise cu mama sa în Răsărit la împăratul Teodosie. Omul care acoperea războiul „sub vâlul păcii” până la urmă a fost învins de armata lui Teodosie și ucis în Aquileia la 28 iulie 388.

6. Moguntiacum, azi orașul Mainz din Germania Occidentală. Comitele Bauto, german de neam, era șeful cavaleriei lui Valentinian; vezi și scrisoarea a XVIII-a.

7. Valentia Gallica, azi orașul Valence în Franța.

8. Alanii și hunii, năvălind din Răsărit, ajunseră în centrul Europei. Alamanii sau alemanii, triburi germanice stabilite pe valea Rinului; iutungii, populație tot germanică, s-au unit cu alamanii și au pătruns de multe ori pe teritoriul roman.

11. Cabillonum, azi Chelons-sur-Saône în Franța.

Scrisoarea a XXV-a

Scrisorile a XXV-a și a XXVI-a constituie răspunsul lui Ambrozie către cei care-l întrebau dacă un judecător creștin are sau nu dreptul de a condamna la moarte. Judecătorii creștini au acest drept, răspunde Ambrozie, dar să nu-l folosească niciodată. În scrisori sînt arătate temeiurile pe care se sprijină opinia lui Ambrozie.

Scrisoarea a XXVI-a

În majoritatea textelor tipărite, ambele scrisori (XXV și XXVI) sînt adresate către aceeași persoană: Studius. Dar nu și în manuscrise, în care cea de a doua este adresată lui Irenaeus, deși tratează amîndouă aceeași problemă și una este urmarea celeilalte. Probabil că este vorba de aceeași persoană, care se numea Studius Irenaeus. Amîndouă scrisorile sînt scrise în anul 386.

Scrisoarea a XXVII-a

Scrisorile XXVII-XXXIII, toate din 387, sînt adresate lui Irenaeus, personaj necunoscut, probabil altul decît Studius Irenaeus. Se poate deduce că acest Irenaeus a fost preot din faptul că, în scrisorile adresate lui, Ambrozie dă sfaturi preoților, care sînt datori să fie pildă de sfințe-

nie și de devotament creștin. În prima scrisoare (a XXVII-a), punctul de plecare îl constituie nedumerirea corespondentului asupra afirmației biblice potrivit căreia jertfele iudaice sînt „uriciune în fața egiptenilor”. Răspunsul lui Ambrozie este că această afirmație, ca și multe altele din Biblie, are înțeles figurat, ea însemnînd că nu pot sta la un loc înțelepciunea și nebunia, virtutea și viciul. Toată scrisoarea are un bogat conținut etic.

17. Și la sfîrșitul acestei scrisori, ca și în multe altele, Ambrozie, potrivit limbajului pastoral creștin, îi numește fii sau frați pe cei cărora li se adresează, numindu-se de asemenea pe sine frate, tată sau părinte față de ei. Este știut că vestitul arhiepiscop al Milanului n-a avut nici un fiu și nici o fiică, dar a avut o soră, pe Marcellina, cum o dovedesc scrisorile adresate ei și tratatul *Despre Fecioare*, precum și un frate, despre a cărui moarte a scris două cărți.

Scrisoarea a XXVIII-a

Pentru Ambrozie era o certitudine opinia răspîdită în vremea lui că Pitagora era de obîrșie iudaică și că din cărțile sfînte iudaice și-a scos cele mai multe din maximele sale morale. Pornind de la o astfel de maximă, socotită pitagoreică, Ambrozie face o strălucită pledoarie în favoarea demnității sacerdotale, preotul trebuind a nu merge pe calea celor mulți, a fi pildă de urmat prin virtuți și viață fără de prihană.

Scrisoarea a XXIX-a

Plecînd de la un verset din Isaia, citat la începutul scrisorii, și aducînd în sprijin și alte citate pe care le interpretează alegoric, Ambrozie ajunge la concluzia că în Hristos este binele suprem după care aspirăm cu toții. Cine vrea să-l atingă trebuie să-L urmeze pe Hristos, și să-L urmeze învățătura și pilda vieții. Sfaturile morale abundă și în această scrisoare.

Scrisoarea a XXX-a

Și aici Ambrozie își dezvoltă ideile pornind tot de la citate, de astădată din proorocul Agheu, cărora, bineînțeles, le adaugă și alte referințe biblice, pentru a îndemna la simplitate și gînduri curate împotriva bogăției și a desfrînării, la înțelepciune și viață demnă împotriva nedreptății și a dușmăniilor de tot felul.

Scrisoarea a XXXI-a

Răspunsul la întrebarea dacă există în fața lui Dumnezeu deosebire între cei ce de timpuriu s-au apropiat de El și cei ce au devenit credincioși mai tîrziu, Ambrozie îl găsește, de asemenea, în Biblie, folosind citate pe care le tălmăcește alegoric.

Scrisoarea a XXXII-a

Prin potîrnichea despre care vorbește Ieremia trebuie înțeles diavolul, care atrage pe oameni, deși nu i-a făcut el. Iisus a venit să scoată din robia diavolului pe cei înșelați de glasul acestuia.

3. Potîrniche în latinește perdix, cuvînt pe care Ambrozie îl socotește derivat al verbului pierde (a pierde), este de fapt împrumutat din grecește, alături de cuvîntul latinesc coturnix, de unde în românește potîrniche.

Scrisoarea a XXXIII-a

Interpretînd, ca de obicei, alegoric pasajul din Scriptură despre un bărbat care avea două femei: una rece și severă, iar alta caldă și binevoitoare, Ambrozie spune că prin acestea trebuie să înțelegem cele două însușiri contradictorii ale sufletului omenesc: una, care ne înalță în împărăția virtuților, iar cealaltă, care ne coboară în noroiul viciilor.

Scrisoarea a XXXIV-a

În scrisorile, XXXIV, XXXV și XXXVI, scrise în jurul anului 387, Ambrozie răspunde lui Horontianus, preot în Mediolanum, la unele întrebări privitoare la unele pasaje din Scriptură, care i se păreau cu înțeles mai ascuns. O problemă grea de rezolvat i se părea lui Horontianus aceea despre natura sufletului. Socotind greșite, neîntemeiate sau necuprinzătoare ideile filosofilor greci despre suflet, Ambrozie sprijinindu-se în primul rând pe cele spuse în Ezdra, cartea a IV-a, afirmă că sufletul este de natură spirituală. Raporturile dintre suflet și corp, funcțiile fiecăruia, rostul sufletului în viața trecătoare sau veșnică a omului, toate acestea sînt înfățișate și ilustrate de Ambrozie prin numeroase citate biblice, scoase mai ales din Sf. Ap. Pavel.

1. Entelehie, cuvînt grecesc, care înseamnă energie activă, folosit de Aristotel pentru definirea sufletului. Ferindu-se de a-l socoti o substanță materială, acest gînditor îl considera o funcție, o putere activă care pune în mișcare trupul.

Cartea a IV-a a lui Ezdra a fost mult apreciată de Părinții Bisericii începînd de la Clement al Alexandriei pînă la Sf. Ioan Gură de Aur. Începînd de pe la 1800 ea n-a mai figurat în colecția cărților biblice, fiind socotită azi ca apocrifă. Sfîntul Ambrozie o folosește din plin în scrierea sa intitulată „De bono mortis” (Textul ei a fost tradus și publicat în volumul 53 al colecției noastre).

Scrisoarea a XXXV-a

Este adincit înțelesul celor spuse de Sf. Ap. Pavel că „toată făptura suspină”, chiar dacă nu toată făptura este supusă stricăciunii. Suspînă și ființele superioare, arată Sf. Ap. Pavel, în aspirația lor către desăvîrșire, ca mădulare ale Lui Hristos. Orice suflet suspînă după desăvîrșire în nădejdea mîntuirii și a adopțiunii cerești.

În felul cum tratează problema desăvîrșirii creștine Sf. Ambrozie ne amintește de cugetarea lui Origen („De principiis”) și a Sf. Grigorie de Nyssa („de mortuis”).

Scrisoarea a XXXVI-a

Întrebat de Horontianus cine este duhul „care se roagă pentru noi cu suspine de negrăit” Ambrozie răspunde că acesta este Duhul Sfînt, Duhul lui Hristos, Care-i învață pe ucenicii Săi cum să se roage. Pentru noi se roagă Duhul Sfînt, pentru noi a pătimit și Și-a vărsat singele Hristos.

Scrisoarea a XXXVII-a

Ideile filosofice despre înțelepciune, mai ales maxima că înțeleptul este cu adevărat liber și bogat, Ambrozie le sprijină pe citate și exemple din Vechiul Testament, spunînd că stoicii greci și-au extras ideile lor din cărțile sfinte. Se găsesc în istoria poporului evreu atîția înțelepți, începînd cu Noe, Iacov, Iov și alții. Este liber cel stăpîn pe sine, cel ce nu e rob patimilor, chiar dacă este rob ca stare materială și socială. Au fost liberi martiri ca: Tecla, Agnes, Pelagia, Laurentius și alții. Înțeleptul este bogat, chiar fără avuții materiale, fiindcă se mulțumește cu puțin, nu simte nevoia bogăției. Simplician, căruia Ambrozie îi adresează această scrisoare, ca și pe cea următoare, în jurul anului 387, era, pe cît se vede, un om umblat și foarte instruit și Ambrozie are pentru el sentimente de afecțiune deosebită.

17. În tîrgul de sclavi, cînd venea rîndul unui sclav să fie vîndut, cumpărătorul care-l găsea pe plac ridica un deget în sus și sclavul trecea în rîndul celor cumpărați de acesta.

Scrisoarea a XXXVIII-a

În scrisoarea precedentă, pentru a demonstra că numai înțeleptul este liber, Ambrozie pornește de la o epistolă a Sf. Ap. Pavel. În aceasta, pentru a demonstra că numai înțeleptul este bogat, punctul de plecare îl constituie o scrisoare a Sf. Ap. Petru. Faptele bune, virtuțile sînt adevărata bogăție a omului, care prin acestea este înțelept.

Scrisoarea a XXXIX-a

Copleșit de durere de a-i fi murit sora, Faustianus s-a retras în munte, ca o sălbăticiune. Ambrozie îi cere să se întoarcă în lume, să se ocupe de nepoții rămași orfani, cărora să le fie ca și un părinte. Cu trupul sîntem supuși pieirii, căci toate cele materiale pier în lumea asta, dar cu sufletul sîntem nemuritori. Gîndul nemuririi și nu al morții trebuie să ne stăpînească. Scrisoarea este scrisă la începutul anului 388.

Scrisoarea a XL-a

Ambrozie își arată nemulțumirea în legătură cu măsura luată de Teodosie de a obliga pe episcopul din Callicum (localitate răsăriteană cu o puternică fortificație militară) să reclădească o sinagogă incendiată de creștini. Împăratul luase această măsură pentru menținerea ordinii publice, dar Ambrozie spune că iudeii nu merită acest act reparatoriu. Ei l-au răstignit pe Iisus, ei au ars atîtea biserici creștine și n-au fost obligați să le refacă. Scrisoarea este scrisă la sfîrșitul anului 388.

10. Cimbrii, popor germanic, au năvălit în Gallia și, pătrunzînd în Italia, au fost învinși de Marius la Vercellae (102 î.e.n.).

15. Ascalon, localitate în Palestina: Berytus, Beirut de azi.

16. Valentinienii, eretici ai lui Valentin (sec. II), care susțineau că între Dumnezeu și creația sa există o ființă intermediară pe care el o numea eon. În sec. IV valentinienii ajunseseră să creadă că există 30 de asemenea eoni.

23. Siscia, localitate în Panonia de nord, reședință episcopală, Petavio (Patavio), azi Ptuj pe râul Drava în Slovenia.

Scrisoarea a XLI-a

Scrisă în 388, este urmarea celor arătate în scrisoarea precedentă cu privire la incendierea unei sinagogi și a unei clădiri a valentinienilor. Precum povestește surorii sale, Ambrozie i-a trimis o scrisoare împăratului Teodosie și, cînd acesta a venit la biserică, arhiepiscopul a ținut o cuvîntare plină de înțelepciune, care l-a determinat pe împărat să renunțe la măsurile luate împotriva episcopului din Callicum și împotriva creștinilor vinovați.

**Scrisoarea papei Syriciu
către Biserica din Mediolanum**

În scrisoarea sa, papa Syriciu comunică (la sfîrșitul anului 389) măsurile luate împotriva lui Iovinian și a susținătorilor acestuia, care atacau monahismul și credința în concepția imaculată a Fecioarei Maria.

Scrisoarea a XLII-a

Ambrozie a ținut un sinod cu episcopii dependenți de arhiepiscopia Mediolanului și, în numele participanților, a trimis papei această scrisoare, prin care-l laudă pentru hotărîrile luate împotriva ereziei iovinianiste. Scrisoarea este scrisă la sfîrșitul anului 389.

14. Între ereticii condamnați de papa Syriciu, numele Prontinus din scrisoarea acestuia se găsește la Ambrozie cu numele de Plotinus.

Scrisoarea a XLIII-a

Scrisoarea aceasta și cea următoare, adresate lui Horontianus în 389, au teme înrudite. La întrebarea lui Horontianus (care fusese sfințit diacon și apoi preot în Mediolanum de către Ambrozie) de ce omul, superior tuturor viețuitoarelor, a fost făcut în urma acestora, arhiepiscopul folosește diferite exemple și comparații pentru a dovedi că omul este desăvârșirea lucrării dumnezeiești, că Dumnezeu și-a început creația Sa cu cerul și a terminat-o cu omul, făcut pentru cer. Lucrarea lui Ambrozie intitulată Hexaameronul (gr. = Despre cele șase zile) este un comentariu la cartea Facerii.

Deși „Hexaameronul” Sfântului Ambrozie reproduce pasaje întregi din lucrarea cu același titlu a Sfântului Vasile cel Mare, totuși sintezele și stilul avântat al episcopului din Milan s-au imprimat adânc în conștiința popoarelor din vestul Europei într-o vreme când acestea se converteau într-o lume a ordinei și a culturii creștine.

Scrisoarea a XLIV-a

Tratează tot despre facerea lumii, lucrare pe care Dumnezeu a săvârșit-o în șase zile nu pentru că ar fi avut nevoie de acest timp, ci pentru a fi oamenilor pildă de rânduială în lucrările lor. Aproape toată scrisoarea se ocupă de sensul diferitelor cifre în legătură cu viața omului.

3. ἀπρανής = nemișcat, fix.

12. Hipocrate, vestit medic grec din antichitate (sec. V î.e.n.).

13. Solon, poet, filosof și legislator atenian din sec. VI î.e.n.

Scrisoarea a XLV-a

Scrisorile XLV–XLIX sînt adresate lui Sabinus, episcop de Placentia, participant la Sinodul de la Aquileia din 381. Sînt scrise în 389–390 și conțin interpretări alegorice asupra unor pasaje și noțiuni scripturistice. În scrisoarea a XLV-a Ambrozie arată ce este raiul, pe care-l explică printr-un mare număr de comparații, și ce înțelesuri tainice cuprinde.

2. Istoriograful Iosif, este vorba de Iosif Flavius (37–100) scriitor și istoric iudeu; a scris în limba greacă Istoria războiului iudeilor.

16. κοσμοπολίτης gr. = cosmopolit, cetățean al lumii.

17. νοῦς gr. = minte, rațiune, cuvînt căruia Ambrozie îi dă un înțeles deosebit, socotind rațiunea frîu al patimilor.

Scrisoarea a XLVI-a

Este îndreptată împotriva apollinariștilor, despre care vezi notele la scris. a XIV-a.

Scrisoarea a XLVII-a

Este interesantă prin mărturisirile lui Ambrozie despre felul în care-și redacta lucrările.

Scrisoarea a XLVIII-a

Se vede în această scrisoare încrederea lui Ambrozie în observațiile lui Sabinus asupra lucrărilor prin care sînt combătute diferitele erezii mai ales cele privitoare la Sf. Treime.

4. Sabellieni, partizani ai preotului Sabellius, care, începînd de prin 257, susține că Dumnezeu este o singură persoană, dar cu trei nume diferite.

5. Fotinus, diacon în Ancyra și apoi episcop în Sirmium, susținea că Logosul (Cuvîntul) nu

e o persoană, ci o putere divină manifestată în Iisus, Care a fost om, adoptat de Dumnezeu ca fiu pentru virtuțile Lui. Apollinarie din Laodiceea, dimpotrivă, îl nega pe Hristos ca om, recunoscându-L numai ca Dumnezeu. Despre arieni, ca și despre fotinieni și sabellieni, vezi actele Sinodului de la Aquileia.

Scrisoarea a XLIX-a

După ce vorbește din nou despre valoarea scrisorilor ca mijloc de comunicare, Ambrozie ilustrează prin exemple foloasele singurătății, care ne dă puțința să fim mai ușor în directă legătură cu Dumnezeu.

Scrisoarea a L-a

În această scrisoare (în care Ambrozie vorbește ca un bătrîn, deși avea numai 50 de ani), adresată către anul 390 episcopului Chromatius din Aquileia, se explică profetia lui Valaam, despre care vorbește cap. 22 din Numeri.

14. Nicolaiți, următori ai lui Valaam, care au învățat pe fiii lui Israel să mănînce carne jertfită idolilor și să desfrîneze. Maniheii, vezi scrisoarea a XXIII-a, nota 11.

16. ἀδολεσχῆσαι = a se plimba, a se recrea; Ἐξῆλθεν ἄρ' Ἰσαὰκ εἰς τὸ πεδῖον ἀδολεσχῆσαι = a ieși Isaac la cîmp să se plimbe.

Scrisoarea a LI-a

În anul 390, cu prilejul unei întreceri sportive în orașul Tesalonic, s-a produs o tulburare în cursul căreia au fost uciși soldați romani. Împăratul Teodosie a dat ordin ca participanții la tulburare să fie pedepsiți și în același stadion au fost uciși, fără alegere, 7.000 de persoane: bătrîni și tineri, femei și bărbați. Ambrozie l-a învinuit pe Teodosie de acest măcel groaznic și, cînd împăratul a venit la Mediolanum, luni de zile n-a fost lăsat să intre în biserică fără penitență îndelungată. Pentru a-l determina la această penitență, Ambrozie i-a amintit cazul lui David și al altora, din care se înțelege că Dumnezeu nu iartă păcatele celor ce nu se pocăiesc.

17. Teodosie este numit aci, în chip figurat, tată al lui Grațian. Vezi și scrisorile XVII, 12 și XXI, 14, în care-l numește părinte al lui Valentinian al II-lea, scrisoarea a XXIV-a, în care Maximus se plînge că Valentinian n-a venit la el ca un fiu la tatăl lui, și mai ales scrisoarea a LIII-a, în care Valentinian este numit fiu, iar surorile lui fiice ale lui Teodosie. Asemenea exemple arată că Ambrozie nu numai în raporturile sale de preot, dar și vorbind despre alte persoane întrebuința cuvintele fiu și tată atît în înțeles propriu, cit și în înțeles figurat după caz, pentru a arăta că legăturile de dragoste între unele persoane sînt asemenea celor între părinți și copii.

Scrisoarea a LII-a

În această scrisoare, Ambrozie îl felicită pe Titian că nu mai are pricină de teamă în procesul cu o nepoată și-l sfătuiește să arate bunăvoință pentru ca procesul să se termine cu bine. Întrucît Rufin a fost prefect în 392, se înțelege că scrisoarea a fost trimisă în acel an.

Scrisoarea a LIII-a

La 15 mai 392, în vîrstă numai de 20 de ani, împăratul Valentinian al II-lea a murit în condiții suspecte, pricinuindu-i moartea generalul Arbogas, care-i rîvnea domnia și care și-a însușit-o, punînd însă de formă ca împărat pe retorul Eugeniu (un secretar al lui Valentinian), în umbra căruia a domnit, pînă ce amîndoi au fost suprimați de Teodosie. Sub influența mamei sale, care

era ariană, Valentinian al II-lea s-a arătat de multe ori dușmănos față de Ambrozie, dar după moartea Iustinei înțelegerea între cei doi a fost deplină. În această scrisoare, Ambrozie deplînge moartea lui Valentinian, care n-a apucat să fie botezat, și-i spune lui Teodosie că este pregătit pentru îngroparea lui Valentinian un mormînt de marmoră porfirie la fel cu al lui Maximian, tovarăș de domnie al lui Dioclețian.

4. Vezi nota 17 la scrisoarea a LI-a.

Să nu uităm: însuși împăratul Constantin cel Mare a primit botezul abia în ultimul an: 337. Teodosie cel Mare s-a botezat în 380. Fiul său Valentinian II n-a mai ajuns să se boteze deși mărturisise adeseori că dorea să primească botezul. Devenise un obicei în sec. IV să se amîne primirea acestei taine spre sfîrșitul vieții. Sf. Grigorie de Nyssa a scris un tratat „Contra celor care amîna botezul” ilustrînd urmările rele ale acestei amînări prin moartea unui tînăr nebotezat.

Scrisoarea a LIV-a

Ambrozie îi scrie în 392 prietenului său Eusebiu din Bolonia că a intervenit printr-un cunoscut și l-a scăpat de un necaz care-l păștea, apoi îi comunică știri despre Faustinus, nepot al lui Eusebiu, venit la Mediolanum la o soră pentru a-și căuta sănătatea.

Scrisoarea a LV-a

În această scrisoare, tot din 392, urmare a celei precedente, Ambrozie îi scrie lui Eusebiu că au plecat la Bolonia cei doi Faustini: tatăl și fiul, adică fiul și nepotul lui Eusebiu și au rămas doi Ambrozii: Ambrozia, sora lui Faustinus cel mic, și Ambrozie, fratele ei, nepoți ai lui Eusebiu. Asemănînd pe cei doi Faustinus cu familia lui Noe, îi trimite lui Eusebiu salutări de la cei doi Ambrozii rămași la Mediolanum, precum și de la prietenii Partenie și Valentinian, cel pregătit pentru umilință creștină.

5. Stîncile comacine, înălțimi ale munților Alpi.

Scrisoarea a LVI-a

Adresată în 392 episcopului Teofil din Alexandria, este în legătură cu conflictul dintre preoții Evagrie și Flavian pentru scaunul episcopal din Antiohia. Ambrozie îi socotește vinovați pe amîndoi pentru felul în care duc lupta unul împotriva celuilalt, cearta lor obligînd pe ațiția episcopi să vină din ținuturi îndepărtate pentru a-i judeca în sinod pe cei doi rivali. Îl sfătuiește pe Teofil să comunice papei la Roma hotărîrea care se va lua cu privire la neînțelegerea dintre Evagrie și Flavian.

Schisma din Antiohia dura de peste 30 de ani. După moartea împăratului arian Valens 378 și după Sinodul II ecumenic (381) trebuia stinsă acea dezbinare. Dar erau doi pretendenți: Flavian care era urmaș al lui Meletie (381–404) și Evagrie, succesor al lui Paulin (388–392). Sf. Ambrozie e de părere că ambii pretendenți „trebuie să aibă răbdare”. În anul 392 Evagrie moare, dar nici de astă dată schisma nu s-a stins total. Interesantă e ambiția și gelozia lui Teofil al Alexandriei, care a uneltit ca un „papă” al Orientului să rezolve el această grea problemă pentru care, se vede, că voia să asocieze și pe episcopii apuseni nu numai pe cei egipteni.

Scrisoarea a LVII-a

Față de Eugeniu, care a condus Imperiul roman timp de doi ani după moartea lui Valentinian al II-lea (392–394), Ambrozie a avut o atitudine foarte rezervată, dacă nu chiar ostilă, mai ales pentru că, precum se vede din această scrisoare, Eugeniu, deși creștin, pentru a obține sprijinul păgînilor, le-a redat acestora drepturile pe care sub împărații anteriori le pierduseră. Ambro-

zie a refuzat orice legătură cu el, n-a voit să-l vadă și s-a retras în Bolonia când acesta a venit la reședința din Mediolanum. Autenticitatea scrisorii (scrisă la începutul anului 392, sau la începutul lui 393), a fost pusă la îndoială, autorul ei fiind socotit mai degrabă papa Syriciu, între scrisorile căruia a fost trecută în noua colecție a scrisorilor papale.

Scrisoarea a LVIII-a

Paulin din Aquitania (Hispania) renunțând la purpura senatorială, la demnitatea de consul și la alte onoruri lumești, și-a vândut averea și, împreună cu soția sa Therasia, s-a strămutat la sud de Roma, pentru a trăi acolo în simplitate și cucernicie. Ambrozie, îl laudă pentru noul fel de viață și pentru îmbrăcămintea cea nouă, comparându-le curajul cu faptele vrednice de amintire din Vechiul Testament. Scrisoarea, adresată lui Sabin, episcop de Placentia (vezi și scrisorile XLV-XLIX) este scrisă probabil în anul 393.

2. Nola, oraș în sudul Italiei.
3. Isis, zeitate egipteană.
5. Istrioni, actori de teatru și balet.

Scrisoarea a LIX-a

Este scrisă în jurul anului 393 către Sever, episcop al Neapolului, cinstit ca sfânt la 30 aprilie în fiecare an. Retragera presbiterului Iacob de la Golful Persic pe țărmurile Campaniei constituie pentru Ambrozie un alt prilej de a lauda binefacerile păcii și ale vieții liniștite, în contrast cu grijile și tulburările de la Mediolanum amenințat de noi năvăliri barbare.

Scrisoarea a LX-a

La întrebarea lui Paternus – un demnitar roman, pe cât se pare –, dacă-și poate căsători fiul după o nepoată de fiică, Ambrozie răspunde că o asemenea căsătorie nu este îngăduită nici după legile nescrise, nici după cele scrise, vechi sau noi. Nu poate, în chip legiuit, să se căsătorească un tânăr cu fiica surorii sale, chiar dacă nu sînt frați după ambii părinți. – Scrisoarea este scrisă probabil în 393.

1. Se vede jocul de cuvinte Paternus – paternă.
2. și 11. Ambrozie vorbește ca un părinte mai ales despre tineri; vezi nota 17 de la scrisoarea a LI-a.

Scrisoarea a LXI-a

Este scrisă în 394, după ce „uzurpatorul nevrednic” Eugeniu și „barbarul țîlhar” Arbogaste au fost suprimați (după ce adică primul a fost ucis, iar cel de-al doilea s-a sinucis), Împăratul Theodosie este felicitat, pentru că a pedepsit precum se cuvenea pe cei ce ocupaseră prin violență domnia Imperiului de Apus.

Scrisoarea a LXII-a

Este scrisă spre sfîrșitul anului 394 și trimisă împăratului Theodosie, prin diaconul Felix (devenit mai târziu, pe cât se pare, episcop de Bolonia), cu rugămintea să se poarte blînd cu cei ce de nevoie au colaborat cu Eugeniu și cu Arbogaste în timpul domniei acestora, dar nu i-au susținut, ci s-au refugiat în biserică, în timpul luptei pentru menținerea domniei. A treia scrisoare în legătură cu acest subiect s-a pierdut.

Scrisoarea a LXIII-a

Este scrisă în 396 către Biserică și către credincioșii din Vercellae, care erau în neînțelegere și dezbinare. Prin moartea lui Limenius, urmaș al lui Eusebiu care murise în 371, localitatea rămăsese fără preot și-i revenea lui Ambrozie datoria de a se îngriji de conducerea Bisericii de acolo pînă la numirea unui nou episcop. Deplîngînd faptul că între credincioși interveniseră certuri și tulburări, că mulți se dedau la acte care încălcau regulile de conduită creștină, Ambrozie alcătuiește un adevărat tratat de morală, pe care-l ilustrează, pentru diferite virtuți, cu exemple din Sfînta Scriptură, sau din istoria Bisericii creștine. El laudă unirea care exista pe timpul episcopului Eusebiu și-i critică pe cei care, precum Sarmatio și Barbatian, foști călugări, fugiți din mînăstire, disprețuiau înfrînarea și fecioria de bună voie, comportîndu-se în viața lor mai rău decît învățăceii lui Epicur. Ambrozie dă sfaturi nu numai credincioșilor de rînd, ci și conducătorilor Bisericii, mai ales că în Vercellae au existat exemple de buni creștini, cum au fost, pînă la moartea lor, episcopul Eusebiu și cuviosul Dionisie.

41 și următ., se subliniază deosebirea între a sta (în picioare) și a șede (pe scaun sau pe altceva).

Scrisoarea a LXIV-a

Cu aceasta începe a doua clasă de scrisori, cărora nu li se cunoaște anul cînd au fost trimise. Primele 9 cuprind exegeze asupra unor pasaje din Vechiul Testament. Scrisoarea a LXIV-a este răspunsul la întrebarea lui Irineu de ce acum nu mai cade mană din cer, cum căzuse altădată pentru evrei în pustie. Ambrozie arată că mana n-are un singur înțeles, ci mai multe. Ea nu trebuie socotită numai hrană a trupului, ci și a sufletului. Mana este astăzi trupul Domnului în cuminecătură, este hrana înțelepciunii și a virtuților. Despre Irineu vezi scrisoarea a XXVII-a.

5. Citatul este în grecește, fără să fie numit autorul.

Scrisoarea a LXV-a

Simplicianus, om cu adîncă pregătire filosofică și teologică, prieten bun cu Ambrozie, îi cere totuși acestuia să-i explice de ce Moise, cînd a adus jertfă de izbăvire, jumătate din sîngele vițelilor l-a turnat într-un vas, iar jumătatea cealaltă a vărsat-o pe altar. Ambrozie răspunde că sîngele turnat în vas are un înțeles moral, iar cel vărsat pe altar are înțeles mistic. Jertfa lui Moise prefigurează venirea lui Hristos, Care S-a jertfit pentru mîntuirea noastră.

Scrisoarea a LXVI-a

Lui Romulus, diacon sau preot de țară, care-l roagă să-i explice două episoade din Ieșire (cel în care Aaron a făcut un cap de vițel din aurul luat de la mulțimea dată luxului și cel în care Moise a înșinat a poruncit ca fiecare să ia sabia și să ucidă pe cei din jur), Ambrozie îi răspunde, ca de obicei în asemenea cazuri, că înțelesul acelor episoade trebuie interpretat alegoric și moral. Cerceii și inelele topite închipuie nelegiuirile și ispitele diavolului, împotriva cărora oamenii trebuie să lupte, iar folosirea sabiei împotriva aproapelui ne învață să punem pe Dumnezeu și religia mai presus de tot ce ne este apropiat.

Scrisoarea a LXVII-a

Fiecare înseamnă ceva prin slujba pe care o îndeplinește. Fiecare poate greși, dar numai înțelptul își îndreaptă greșeala și se pocăiește. Pocăința nu admite nici un fel de vicleșug și trebuie făcută cu inimă curată. Acest înțeles trebuie dat jertfei despre care se vorbește în Levitic (16, 7 și 16, 27). Este plăcută lui Dumnezeu jertfa făcută fără tirguială și prefăcătorie, cu mărturisirea sinceră a păcatelor.

Scrisoarea a LXVIII-a

Înțelesul cuvîntului din Deuteronom (28, 23): „Îți voi pune deasupra cer de aramă și dedesubt pămînt de fier”.

Scrisoarea a LXIX-a

Porunca din Deuteronom, care cere să nu se îmbrace femeile în veșminte bărbățești și nici bărbații în haine femeiești, Ambrozie o îndreaptă împotriva tuturor gesturilor și obiceiurilor nepotrivite pentru un sex sau pentru celălalt.

Scrisoarea a LXX-a

Dovezi și referiri biblice despre statornicia sau nestatornicia sufletului, despre înălțarea și coborîrea lui, despre diferite păcate și despre îndreptarea omului prin spovedanie, pocăinață și fapte bune. Îndemnuri către Horontianus de a stăruî pe calea cea bună.

Scrisoarea a LXXI-a

Urmare a scrisorii precedente, în aceasta sufletul este arătat ca fiu al Bisericii și format în învățătura Evangheliei.

Scrisoarea a LXXII-a

De ce la evrei a fost nevoie de tăierea împrejur și de ce creștinii nu mai aveau nevoie de această operație; diferite păreri despre tăierea împrejur și despre înțelesurile care i se atribuie.

10. Maniheii combăteau circumciziunea, pe cînd ebioniții și symmachienii o recomandau și creștinilor. Ebioniții erau creștini iudaizanți. Symmach de fel din Samaria (sec. II sau III), chiar a trecut de la creștinism la iudaism și a compus în grecește o nouă versiune a Bibliei.

Scrisoarea a LXXIII-a

Scrisorile LXXIII–LXXVII, își propun să explice unele pasaje din epistolele Sf. Ap. Pavel. În acestea se arată sensul și scopul legilor date de Moise. Legea scrisă n-ar fi fost necesară dacă ar fi fost respectată legea nescrisă, care se găsește în inimile noastre și care se recunoaște foarte bine la copii. Dar cum legea naturală a fost călcată, s-a dat legea scrisă pentru recunoașterea greșelilor și pentru iertarea lor prin Hristos.

Scrisoarea a LXXIV-a

Urmare la scrisoarea anterioară, Ambrozie explică pe larg înțelesul cuvintelor Apostolului, care spune că legea ne-a fost dată ca o călăuză spre Hristos. Multe porunci din legea veche au fost înlăturate de poruncile Evangheliei, ca fiind socotite de prisos, legea cea nouă fiind împlinirea celei vechi.

Scrisoarea a LXXV-a

Deși adresată lui Clementianus, scrisoarea aceasta este o urmare a celor anterioare și în unele manuscrise este adresată tot lui Irineu. După ce a arătat legea ca o călăuză către Hristos, Ambrozie explică afirmația Apostolului că nimeni nu capătă dreptul în fața lui Hristos din faptele legii, ci din credință. Mai departe, plecînd de la ideea că testamentul implică moștenire, arată că adevărata moștenire, aceea a împărăției cerurilor, o dă Noul Testament.

Scrisoarea a LXXVI-a

La cererea lui Irineu, sînt lămurite unele înțelesuri mai adînci din epistola către efeseni, în care Apostolul ne sfătuiește să nu ne pierdem nădejdea în împărăția lui Dumnezeu.

Scrisoarea a LXXVII-a

Moștenirea împărăției cerești și făgăduința acesteia, robia și libertatea, blestemul și binecuvîntarea, slujirea de nevoie și cea din evlavie, toate aceste noțiuni de bază Ambrozie caută să le adîncească în cugetul lui Horontianus.

Scrisoarea a LXXVIII-a

Atributele legii și ale dreptății. Hristos s-a supus legii pentru a ne mîntui prin puterea crucii. Virtutile creștine înlocuiesc puterea legii vechi și între ele cea mai mare este dragostea. (Se pare că Horontianus era evreu de neam și că se creștinase de tînăr).

Scrisoarea a LXXIX-a

Bellicius, care era bolnav, a trecut la credința creștină și s-a făcut sănătos. Ambrozie îl felicită și-l întărește în învățătura Evangheliei.

Scrisoarea a LXXX-a

Adresată de asemenea lui Bellicius, îi atrage acestuia atenția că apa botezului îl vindecase precum pe orbul din naștere apa Siloamului. Se arată de asemenea, puterea și înțelesul minunii lui Iisus, Care a vindecat pe un orb din naștere, sensul alegoric al vederii și nevederii, al întunericului și luminii în învățătura lui Hristos.

Scrisoarea a LXXXI-a

Cuvinte de mîngiere către cei care, căzuți în deznădejde sub povara grea a preoției, se gîndesc să dezbrace haina sacerdoțiului, și îndemnuri să rabde totul, fiindcă Dumnezeu va da fiecărui după meritele sale. Gîndul de a părăsi preoția vine de la diavolul.

Scrisoarea a LXXXII-a

Pus să judece un proces de proprietate între trei frați, Ambrozie a reușit să dea o hotărîre mulțumitoare pentru fiecare din ei și astfel să aducă pacea și dragostea în sufletele celor ce de multă vreme se găseau în dezbinare și vrajbă.

Scrisoarea a LXXXIII-a

Ambrozie îl felicită pe Sisinnius că și-a iertat fiul pentru faptul de a se fi căsătorit fără învoirea lui. Exemple biblice de iertare și dragoste a părinților față de fiii lor.

Scrisoarea a LXXXIV-a

Scrisoarea aceasta, ca și cele următoare pînă la sfîrșit, nu se remarcă prin ceva deosebit. Pe cît se înțelege, situația lui Cynegius era asemănătoare cu cea a lui Paternus din Scris. a LX-a.

Scrisoarea a LXXXV-a

Să-L urmăm fără încetare pe Hristos, să fim puternici, este învățătura de bază care se desprinde din această scrisoare a lui Ambrozie către papa Syricius.

Scrisoarea a LXXXVI-a

Ambrozie, numindu-l pe papa Syricius frate, își exprimă mulțumirea pentru serviciul lui Priscus.

Scrisoarea a LXXXVII-a

Sentimente de prietenie și dragoste în egală măsură față de Segatius și Delphinus din părțile africane.

Scrisoarea a LXXXVIII-a

Priscus e pentru Ambrozie vechi nu numai prin nume (priscus în lat. înseamnă vechi), ci și prin prietenia de o viață întreagă dintre ei.

Scrisoarea a LXXXIX-a

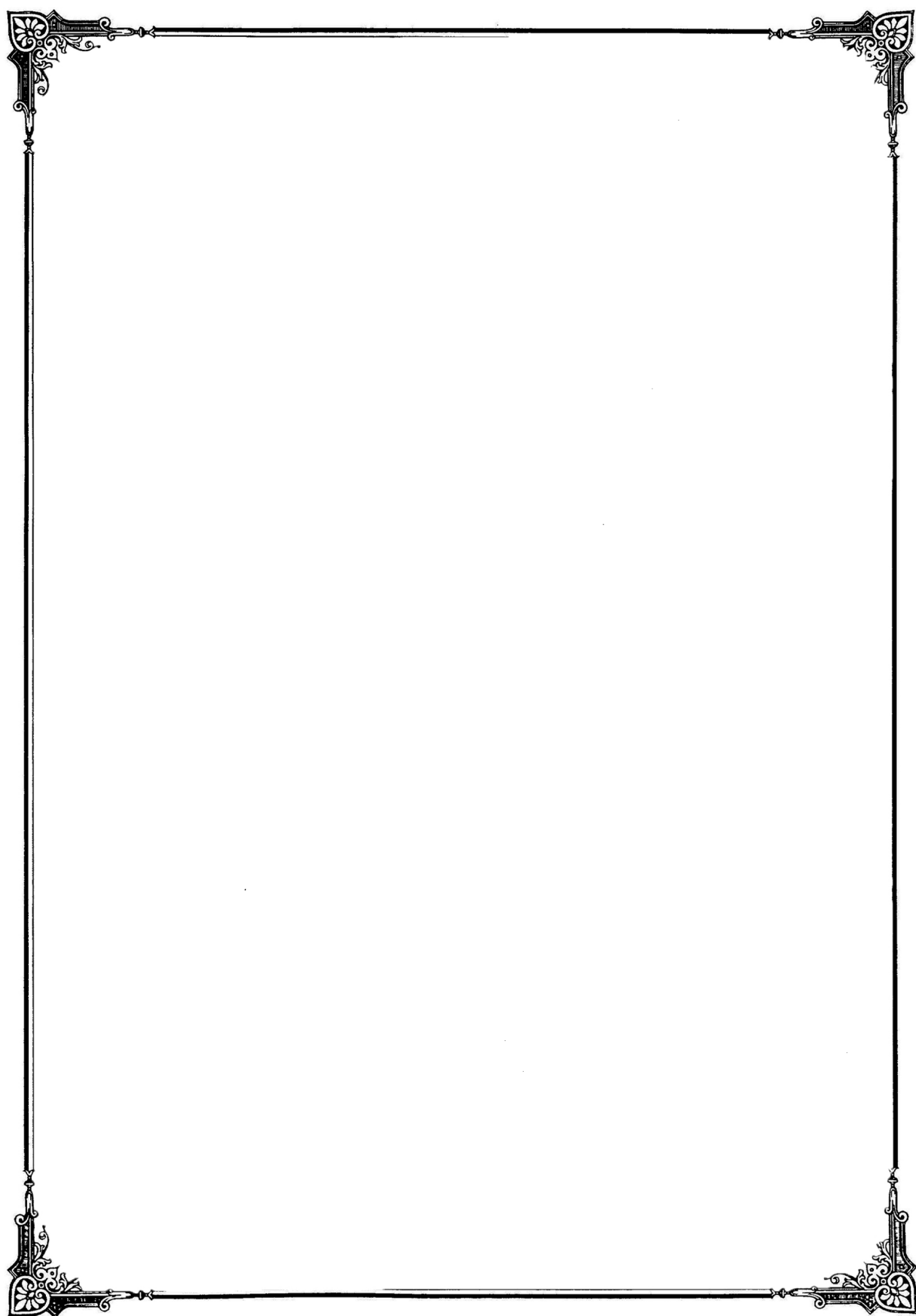
Cuvinte amabile de răspuns la scrisoarea primită de la Alypius, un demnitar de seamă, pe cât se pare.

Scrisoarea a XC-a

Ca și scrisorile anterioare, schimb de cuvinte amabile între cei doi corespondenți.

Scrisoarea a XCI-a

Laudă pe Candidianus pentru gândurile și sentimentele pe care i le împărtășește.

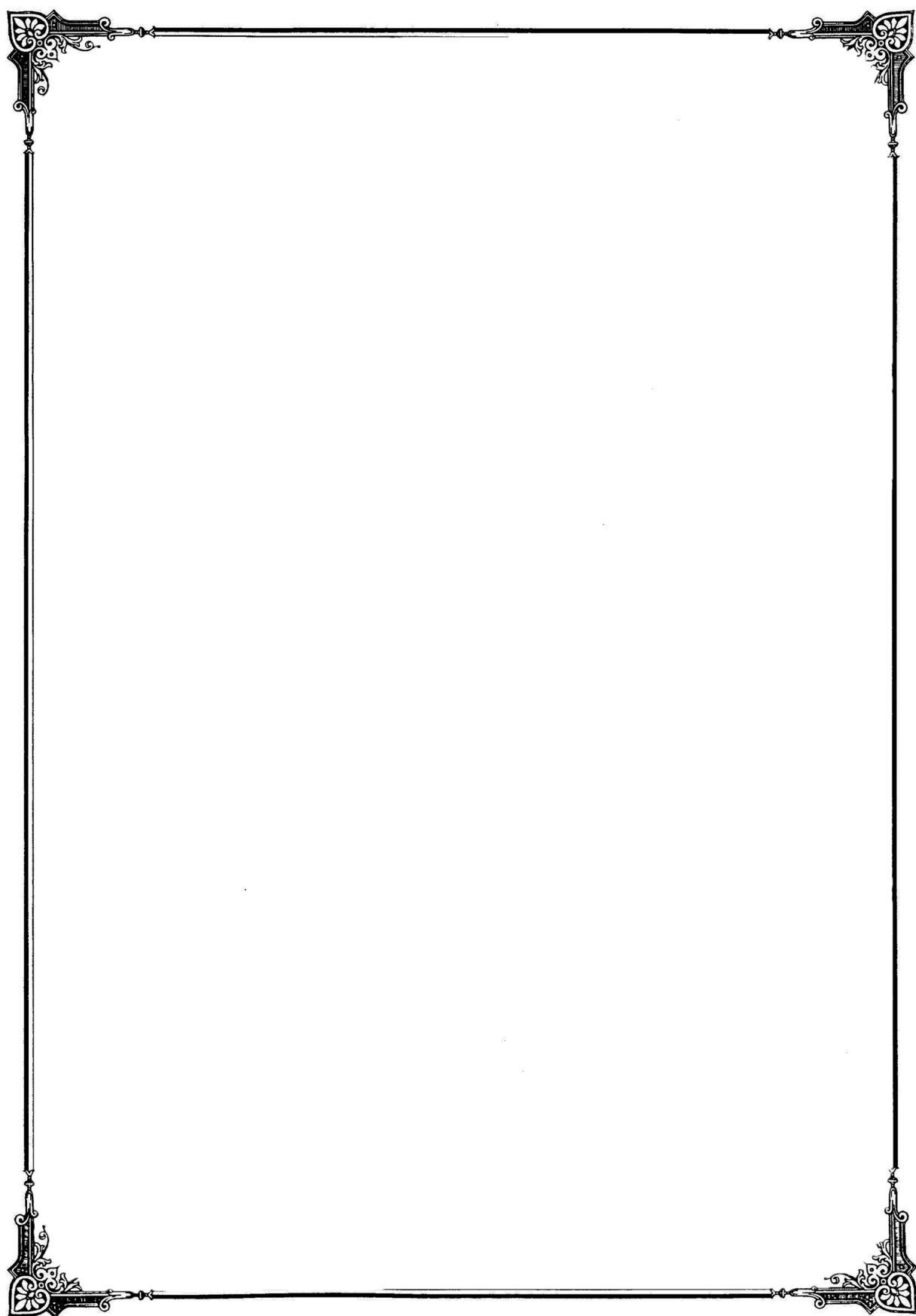
IMNURILE

Sfântului Ambrozie
episcop al Milanului

Prezentare și traducere din limba latină de Dan
Negrescu

Traducerea imnurilor s-a făcut după *Patrologiae cursus
completus, Patrologiae Latinae tomus XVI, Accurante J.P. Migne,*
♦ Parisiis, Apud Garnier Fratres, Editores et J.P. Migne succe-
sores, 1880, col. 1473–1476.

Traducerea imnurilor atribuite Sfântului Ambrozie al
Milanului a fost făcută după *Patrologiae cursus completus, Series
Latina, Accurante J.P. Migne, Patrologiae Latinae, Tomus
XVII, Parisiis, 1879, col. 1209–1260.*

INTRODUCERE

Dincolo de (încă) nerezolvata problemă a paternității multora din cele 94 de imnuri socotite ambroziene,¹ rămîne impresionantă pentru oricare suflet sensibil, dorința de lumină, pace și mîntuire exprimată de Sfîntul din Mediolanum, impresionantă această dorință, prin încrederea purtătorului ei într-o posibilă înseninare a unui veac urgisit de hoardele barbarilor care, în necredința lor, sfarîmau și ultimele coloane clasice ale templelor păgîne, dînd lovitura de ultima oră panteonului greco-latin, dar fără a crușa nici noile lăcașuri ale Dumnezeuului unic și mîntuitor prin Fiul. Se îmbină în această speranță, încrederea în bunătatea nemăsurată a Mîntuitorului ce nu-și părăsește turma, cu conștiința cărturarului hrănit și la școala unor scriitori vechi din a căror înțelepciune va fi fost deprins el cîte ceva despre mersul înainte al vremurilor și destinul popoarelor. (Pentru toate cele arătate pînă aici a se vedea imnurile LXXXI și LXXXII din cele „atribuite” și intitulate ambele În vreme de război).

Putem presupune deci, fără a greși profund, că scopul unora dintre imnuri nu era numai instruirea și delectarea², ci și mîngîierea sufletească a mulțimii credincioșilor în vremuri de restriște.

Fără a insista aici asupra problemei paternității imnurilor³ (depășită de frumusețea lor), vom menționa totuși faptul că în urma tălmăcirii celor 94 de imnuri și a unui amănunțit studiu lingvistic și lexical în cadrul acestuia⁴ reținem ca absolut autentice cele 12 imnuri editate în tomul XVI al Patrologiei Latine a lui J.P. Migne⁵. Opinii similare pot fi întîlnite și la alți cercetători ai liricii ambroziene, aducîndu-se motivații pertinente, diferite de cele lingvistice⁶.

În privința celorlalte 82 imne editate cu precauție de J.P. Migne în tom diferit⁷, acestea sînt calificate de editor ca Hymni tributi adică imnuri atribuite Sfîntului Ambrozio al Milanului. Că imnurile nu sînt absolut autentice este evident și o dovedește în primul rînd existența a numeroase poezii în două variante⁸. Nu înseamnă însă că aceste imnuri nu ar fi ambroziene. Considerăm că imnurile în număr de 82 au fost ambroziene „în forma mentis”, dar în forma avută astăzi sînt rodul însemnărilor unor discipoli, în maniera în care vor proceda învățăceii Fericitului Augustin cu o mulțime din predicile ilustrului lor învățător.

Reținerea scrisă a imnurilor ambroziene putea fi făcută în numeroase împrejurări și de persoanele cele mai diferite, avînd în vedere marea lor popularitate; tocmai pentru dimensiunile atinse de popularitatea imnurilor ambroziene reținem observația după care „Ambrozio... ajunge la o popularitate atît de mare încît toate melodiile epocii sale erau numite „cîntări ambroziene”, fantezia poporului acordîndu-i compunerea aproape a tuturor acestor cînturi și socotindu-l totodată inventatorul muzicii bisericești cît și întemeietorul școlilor de cîntăreți, creatorul modurilor etc.”⁹. Mai mult chiar, un

alt cercetător al liricii ambroziene considera pe bună dreptate că „ne dă de gîndit... succesul lui Ambrozio” și că „influența sa ca scriitor de imnuri a fost așa de puternică încît ea a putut supraviețui”¹⁰.

Mirarea este îndreptățită dacă ne gîndim la faptul că în ciuda generozității convingerilor poporului, istoria a dovedit că Sfîntul Ambrozio al Milanului nu este un novator în materie de poezie, avîndu-l ca antecesor pe eruditul în versuri Ilarie al Pictaviei. Dar tocmai renunțarea la o erudiție inaccesibilă mulțimii credincioșilor și căutarea seninătății în suflet și a clarității în cuvinte a făcut ca Ambrozio să fie totuși socotit „Părintele compoziției latine de imnuri și, indirect, al muzicii și al cîntecului popular al Bisericii”¹¹.

Dincolo de problema întîietății Sfîntului Ambrozio în poezia imnurilor, rămîne imensa influență a versurilor sale.

În ciuda diversității remarcabile a celor 94 de imnuri, acestea pot fi grupate în funcție de obiectivul urmărit cu precădere de poet. În cele ce urmează vom folosi nume-rotarea imnurilor așa cum apare în prezentul volum. Un număr apreciabil de imnuri¹² sînt închinare unor ore ale zilei sau nopții, ore care în conștiința creștinilor de atunci¹³ trezeau aducerea aminte de unele întîmplări fundamentale pentru credința în învățătura Mîntuitorului. Orei a treia în care, după tradiția evanghelică, Hristos a fost înălțat pe cruce, îi sînt închinare imnul III (din cele strict autentice) precum și XV, XX, XXI, XLVI etc. din cele atribuite.

Ora a șasea precum și a noua sînt cîntate în numeroase din imnurile atribuite: XVI, XVII, XXII, XXIII, XLVII și altele. Numeroase sînt și imnurile închinare Nașterii Domnului, Înălțării Sale. Credem că marea popularitate a imnurilor și a autorului lor nu a fost doar aceea a unui iscusit versificator ci în primul rînd aceea a unui păstor sîrguincios. Cum bine s-a remarcat Sfîntul Ambrozio al Milanului nu și-a pierdut niciodată simțul practic¹⁴; aceasta însemnînd că nu și-a uitat nici un moment misiunea arhipăstorească; indiferent cărei ore, cărui eveniment sau cărei Persoane a Sfîntei Treimi îi este închinat imnul, Sfîntul Ambrozio nu omite să ceară pentru păstoriții săi pace, liniște sufletească, mîntuire deplină de toate relele veacului. Oricît de sublim sau poate cu cît mai sublim, cu atît mai imediată apare finalitatea imnului ambrozian.

Cîntul imnic trebuie să-l ajute pe creștin în toate momentele existenței sale; iată de ce trebuie scrise imnuri „de dimineață”, „cître seară”, „cître vremea nopții”; strădania pentru mîntuire nu cunoaște tihnă astfel încît la orice oră a zilei sau a nopții se cade ca imnuri „de slavă” să-i fie înălțate Tatălui, Fiului, așijderi Sfîntului Duh (LII, XLVIII, LIII, XLII, XXXIX, etc.). Spirit de o seninătate și luminozitate rar întîlnite, Sfîntul Ambrozio al Milanului închină numeroase imnuri Paștilor, și aceasta tot spre binele turmei sale, considerînd că acesta este momentul optim pentru ca Dumnezeu prin marea-i bunătate să le aducă trudițiilor oameni, iertarea păcatelor din veac, mult așteptată dar nu și meritată în aceeași măsură. Din adîncile rugi (căci imnurile sale sînt în egală măsură rugi) ale Sfîntului Ambrozio al Milanului se desprinde o infinită bunătate și dragoste de oameni; păstoriții săi, dar și ceilalți oameni merită, în ciuda

deselor căderi în păcat, îngăduința Tatălui și bunătatea Mântuitorului, căci ei rămân creația Sa; și apoi Fiul însuși nu a considerat nedemn (se arată într-un imn) să Se înveșmînteze în vremelnicul trup al omului ca în ceva biruitor și veșnic. Care a fost răsunetul bunătății dar și a tenacității lui Ambrozie întru păstrarea credinței arzătoare o dovedește imnul închinat nașterii Sfîntului milanez (LXVIII), de data aceasta, în mod cert neambrozian; și totuși închinarea adusă lui Ambrozie este în spiritul imnurilor sale.

O altă categorie distinctă o formează imnurile (LXIX-LXXV) închinete unor mucenici sau sfinți care prin pătimirile lor au întărit credința și care la rîndul lor pot șterge cîte ceva din păcatele omenirii. Ca orice împărțire și aceasta propusă este relativă în măsura în care pot fi întîlnite și imnuri oarecum izolate; în această categorie se înscrie imnul VI, (din cele strict autentice) („Pe munte chema-voi pe Dumnezeu”) adevărată perlă poetică a mărturisirii ambroziene. Lectura unor asemenea imnuri risipește mirarea celui ce se întreabă cum a fost posibilă răspîndirea atît de mare a stihurilor Sfîntului din Milano; de fapt interesul pentru frumusețea liricii ambroziene a fost constant de-a lungul vremurilor; dincolo de faptul că o serie din imnuri fac parte din Breviarul latin¹⁵, se cere menționată strădania lui Racine în a traduce unele imnuri ambroziene¹⁶.

De fapt întreaga strădanie de stihuitor a Sfîntului Ambrozie al Milanului a fost una deplin conștientă ca și convingerea nesmintită a cuvîntului scris¹⁷; cum altfel am putea explica acele versuri pe care numai un stihuitor deplin luminat asupra propriului har, le putea scrie:

În a luminii cetățuie
Să-nscrie aste stihuri
Și în a vieții carte puie,
A noastre mîntuite duhuri.
Slavă Ție, Doamne.

TRIMITERI

1. Altminteri, socotim că o viitoare rezolvare a paternității imnurilor nu ar mai schimba aproape nimic deoarece nici frumusețea lor nu ar avea de suferit și nici întipărirea acestei frumuseți în conștiința creștină nu ar mai putea fi clintită. Căutarea, desigur, poate continua mai degrabă în latura ei arheologică.

2. Din chiar mărturia Sfîntului Ambrozie făcută în *Sermo contra Auxentium de basilicis tradentis*³⁴, (Migne, P.L., XVI, 1017) reiese clar: prelucrarea principiului clasic „movere et docere” de la Horatius, unul din poeții vechi, drag lui.

3. Părerile cercetătorilor diferă în privința autenticității imnurilor; unii consideră absolut autentice patru imnuri care încep cu versurile: aeternae rerum conditor, Deus creator omnium, Iam surgit hora tertia, Intende quis regis Israel; aceasta pornind de la observația lui Beda Venerabilul din *De arte metrica*²¹, (Migne, P.L., XC, 172 D). Alți cercetători consideră ca autentice opt imnuri sau patrusprezece. Îi menționăm pe:

Luigi Biraghi, *Imni sincerei e carmi di Sant Ambrogio*, Milano, 1862.

G.M. Dreves, *Aurelius Ambrosius der Vater des Kirchengesanges. Eine hymnologische Studie*. Freiburg im Breisgau, 1893.

A. S. Walpole. *Notes in the text of the Hymns of Sf. Ambrose*, în „Journ. of. teol. Studies”, 1908, p. 428-436.

4. Nu fac obiectul acestei prezentări, concluziile analizei lexicale; menționăm doar că analiza recurenței unor cuvinte sau sintagme lexico-fonetice atestă unitatea celor 12 imnuri din tomul XVI al P.L. ed. Migne.

5. Col. 1473-1476. Trimiterea completă în foaia de titlu.

6. Conform Mitropolit Nicolae Corneanu, *Studii patristice. Aspecte din vechea literatură creștină*, Timișoara, 1984, p. 198-199.

7. A se vedea trimiterea exactă în foaia de titlu.

8. Nu ne putem pronunța exact în legătură cu criteriul folosit de editor în ordonarea variantelor, cu atât mai mult cu cât ca arhitectură a textului foarte adesea cel care poartă mențiunea *Alia lectio eiusdem hymni* (altă lectură a aceluiași imn) ne apare mai consolidat decât cel purtând titlul. Pe de altă parte la nivelul conținutului este evident că varianta *Alia lectio* nu are complexitatea gândului dus până la capăt.

9. Aspectul este prezentat mai larg în lucrarea lui George Onciul, din care am citat, *Istoria muzicii*, vol. I, București, 1929, p. 53.

10. G. M. Dreves, *Aurelius Ambrosius der Vater des Kirchengesanges. Eine hymnologische Studie*. Freiburg im Breisgau, 1893, p. I.

11. G. M. Dreves, art. *Hymns*, în „Encyclopaedia of Religion and Ethics” edited by James Hastings, vol. VII, New York, 1955, p. 16, col. I.

12. Nu ne referim aici separat la variante deoarece foarte adesea diferențele sînt minime de la cîteva versuri la unul sau cîteva cuvinte.

13. Orele trebuie înțelese după procedeul roman de împărțire a zilei și a nopții.

14. Mitropolit Nicolae Corneanu, *op. cit.*, p. 197.

15. Ch. - Willi, *Le bréviaire expliqué*, 2-é ed. t. II, Paris, P. Téquin, 1922. Este vorba de imnurile care slăvesc lucrarea Tatălui Ceresc în zilele Facerii (XXX-XXXV din cele „atribuite”)

16. Lăsînd la o parte calitatea discutabilă a traducerilor dramaturgului francez, merită să subliniem totuși că în mod cert atitudinea îngăduitoare a acestuia față de personajele sale, tridite sufletește cel-mai adesea, este un reflex al bunătății și îngăduinței față de semenii, manifestate de Sfîntul din Milan în imnurile sale.

17. În privința versificației ambroziene (vezi Mitropolit Nicolae Corneanu, *art. cit.*, p. 206-208) dorim să subliniem doar faptul că dacă ritmul versului trădează cultura clasică a autorului, rima - inexistentă la poezii pămîni - nu este întotdeauna premeditată în imnuri ci dimpotrivă adesea întîmplătoare, rezultată din existența unui număr fix de desinențe verbale și nominale în limba latină și prin urmare din inevitabila lor repetabilitate. Adoptarea rimei în traducere s-a făcut deci în primul rînd pentru satisfacerea sensibilității cititorului modern, fără a face, desigur, concesii nepermise față de textul latin.

IMNUL I

(De lucruri pururea Izvoditor)

De lucruri pururea Izvoditor,
Tu dai zilei și nopții calea
Și veacurilor veacuri dai
Și-nlături veșnic supărarea.

Acum al zilei mare crainic sună,
Al nopții-adînci mereu neadormit,
Lumină-i drumeților ce noaptea s-adună,
Acela ce noaptea de noapte-a-ngrădit.

Iar Lucifer acum, de-acesta deșteptat
Din întuneric bolta-ncet o scoate;
Și-ntreaga ceată a celor în păcat,
La glas, din calea răului s-abate.

Prin el corăbierul strînge noi puteri,
Cu-ncetul se-mblînzesc talazurile mării;
Pentru al Maicii Biserici prin cînt de dureri
Și-a ispășit acum păcatul lepădării.

Cu sîrguință așadar să ne trezim,
Pe cei ce zac cocoșul îi deșteaptă;
Celor ce dorm încă, să le zvonim,
Iar pe cei leneși cocoșu-i cheamă-n faptă.

La cîntul crestatului speranța se-ntoarce,
Se-ntinde în bolnavi nădejdea puterii,
Și-n cei păcătoși credința se-ntoarce
Tăișul tîlharului se-ascunde vederii.

Privește-i Doamne-acum pe cei căzuți,
Pălesc acum greșelile de ne privești,
Și ne-ndreaptă pe noi, cei văzuți;
Și ce păcat prin plîns ne izbăvești.

Lumină, Tu, străfulgeră-ne simțurile
Și risipește-i minții noastre visurile,
Ca să răsunе către Tine glasurile;
Și Ție Doamne, să-ți trimitem rugile.

IMNUL II

(Tu, Doamne, ce toate le-ai făcut)

Tu, Doamne, ce toate le-ai făcut
Și-naltelor țării ești călăuză,
Ți-i ziua-nveșmîntată în lumină,
Precum e noaptea-n somn tăcut.

A trudei contenire să lecuiască trupul,
Ca după alinare, la muncă să pornească;
Odihna ușureze în liniște și gîndul,
Durerile cernite de chin le mîntuiască.

Prinos de mulțumire ziua-încununează,
Cu rugă întâmpinată-i și noaptea ce se pune,
Ajută vinovații cu bunătatea-Ți trează,
Cîntînd, un imn să-Ți înălțăm peste genune,

Al inimii străfund îl umple glasul,
Ce neștirbit îl faci Tu să răsună;
Spre Tine ducă-și fără șovăire pasul,
Iubirea fără pată și chibzuirea-n bine.

Cînd noaptea zăvorăște, neagră raclă,
Deplina zi, în miezu-i neprielnic,
Cu-întuneciuni credința nu se-mpacă,
Ea schimbă în lucire trimisul vremelnice.

Să nu-i îngădui gîndului să doarmă,
Iar somnul-din greșeală să-l cunoască;
Slăbindu-ți a credinței păzitoare armă
A visului închipuire să nu te rînduiască.

Cînd lepădat e simțul ce înșeală
Sufletu-n adîncu-i Te visează,
Iar teama pe cel ce-i cu sfială,
Nu-l țină treaz cînd tilharul veghează.

Evlavie către Hristos și Tatăl din vechime,
Și către Duhul Sfînt al Tatălui asemeni
Ce este-n toate tare și Unu în Treime;
Oblăduiește-i cu milă pe-ncrezătorii oameni.

IMNUL III

(Ora a treia acum răsare)

Ora a treia acum răsare,
Acum Hristos e înălțat pe cruce,
Mintea nu cugete vreo încălcare
Cînd fiecare rugarea-și duce.

Acela poartă acum neprihănire
Ce-n inima-i Îl duce pe Hristos;
Demn se-arată de-a Duhului primire
Cel ce prin juruințe-aduce un prinos.

În ora aceasta s-a sfîrșit
Nelegiuirea cruntă de odinioară,
Prin ea a morții stăpînire a pierit,
Păcatul veacului în hăuri se coboară.

Ferice vremi de-atunci au început
Prin al Mîntuitorului adînc har,
Bisericile-n lume le-a umplut
Credința cu-adevăru-i, deplin dar.

Din creștetul înalt al slavei
Îi spuse astfel Maicii Sale:
Iată-ți mamă, Fiul ce avea-vei;
Apostole privește-ți mama-n sfînta cale.

Ca sfînta zămislire să nu vătame-n față
Sfiala Mamei ce-a rămas fecioară,
Despre adîncă taină acum ne-nvață
Al nunții vâl ce peste ea coboară.

Mîntuitorul ne-a dat nouă credința
Și prin minuni cerești ne-a învățat;
Nelegiuita turmă însă nu și-a dat silința,
Dar mîntuit e-acel ce-n crez s-a arătat.

Noi credem cu toții că Domnul S-a născut,
Și credem zămislirea-I din Sfînta Fecioară;
Cel ce alături Tatălui în jilț a șezut,
A lumii păcate le-a ridicat întîia oară.

IMNUL IV

(Vino, izbăvitor de neamuri)

Vino, izbăvitor de neamuri,
Să își arate și Fecioara rodul,
Se vor mira unii în veacuri;
Așa se naște oare Domnul?

Dintr-o adîncă și tainică suflare,
Nu din sămîntă bărbătească,
Al Domnului Cuvînt a prins întrupare
Și-al pîntecelui rod să înflorească.

Crește al Fecioarei pîntec binecuvîntat,
Păstrează însă al neprihănirii zăvor mereu,
Stindardele virtuții-n scînteii s-au arătat,
În templu-și face loc, încet, Dumnezeu.

Purcezi din regescul templu-al sfielii,
Din încăperea neprihănitei nunți,
Precum Uriașul din gemănarea plămădelii,
Tu calea-ți străbați și ne-o anunți.

De lângă Tatăl ai venit,
Și te-ai întors la El apoi,
Chiar pînă-n Iad te-ai ostenit,
Dar, tot la jilțu-i venit-ai înapoi.

Deși în toate ca Tatăl, Te-ai încins
În trup ca în cel veșnic neînvins;
Și ai răbdat chiar să-i dai volnicie
Prin a trupului nostru neajunsă tărie.

Strălucitoare lumină dă sălașul Tău,
Și noaptea lumină nouă răspîndește,
Lumină ce n-o schimbă-al beznei hău,
Și ce de credință nesecată strălucește.

IMNUL V

(Preaînaltule ce veșnic dai lumină)

Preaînaltule ce veșnic dai lumină,
Și făurești rotundul aștrilor de-argint,
Prin Fiul-celor ce ruși înalță-n datină,
Lumina, pacea și viața arate-se venind.

În ziua care și acum e-a treia,
În curgerea Iordanului Tu ai sfințit
Cu apa-ntoarsă către aceia
Ce tainicul botez prin Fiul au primit.

Rodul Fecioarei tot Tu l-ai vestit,
Cu steaua trecînd argintie pe boltă
Și-n ziua aceea pe Magi i-ai poftit
În sfîntul sălaș cu lumina cea multă.

A vinului mireasmă-mbătătoare
În pîntecoasele ulcele de apa-ai răspîndit-o;
Ce însuși nu turnase-n ulcele-ncăpătoare,
Băut-a slujitorul pînă ziu-a istovit-o.

Și cum vedeau cu toții că rîurile de-ape
Încep a ameți de-a vinului culoare,
Stăpînă-i peste aceștia mai marea mirare,
Cînd vechi rosturi vin să se-adape,
În noi folosințe după schimbare.

În vreme ce frîngeai cele cinci pîini
Și le dădeai întinselor mîini,
În gura-nfometaților – cinci mii –
Hrana creștea spre-ndestularea lumii.

Și pîinea cum o răsfrîngeai, creștea,
Văzînd făptuirea cu toți se minunau
De veșnic curgătoare drumurile-acestea
Ce din vecia adîncă izvoarele le au.

Plină-i de rod răsfrîngerea pîinii
Ce vine din mîinile ce-o răspîdesc;
Acea nefrîntă doar n-ajunge mîinii –
Bucățile însă-n bărbați se-mplinesc.

IMNUL VI

(Pe munte chema-voi pe Dumnezeu)

Pe munte chema-voi pe Dumnezeu,
Pe Același chema-L-voi în sufletul meu,
Ca vocea-mi să nu-i cînte singură mereu.
Simțirea n-aibă în alt loc cărări,
Nehotărită-nu rătăcească-n chemări
Și nici nu pășească-n deșarte-ntîmplări.

IMNUL VII

(Tu, strălucire-a slavei Tatălui)

Tu, strălucire-a slavei Tatălui,
Ce răspîndești lumina din lumină
Și luminînd chiar începutului
Faci ziua noii străluciri să vină.

Adevăratul soare-acum pătrunde
Și scînteie de veșnică lucire;
A Sfîntului Duh raze strălucinde
Să ne cuprindă în simțire.

Tatălui să-I-nălțăm juruințe,
Tatălui stăpîn al puternicului har,
Tatălui deplin al marii biruințe
Ca răul păcat să-l depărteze iar.

Spre fapte vrednice să ne îndrume,
Să taie din toate colții răutății;
Har celui care bine poartă-n lume,
Și grijă deie tuturor în grelele căderi a vieții.

Gîndirea s-o îndrume și s-o stăpînească,
Să fie credincioasă la trup neprihănit,
Credința să-nfierbînte, să nu se toropească,
Să nu afle vreodată de simbur otrăvit.

Mîntuitorul ne fie nouă hrană,
Credința să ne fie licoare-mbătătoare;
Cu toți în veselie să bem astă mană,
A Duhului beție de veghe dătătoare.

Și ziua asta veselă acum să treacă;
Ca revărsatul zorilor să ne fie sfiala,
Credința, ca amiaza, lumină să facă,
Și minții la apus să nu-i ajungă fala.

Se-nalță cărările noastre,
Și-n toate s-arată Duh Sfînt,
Și Fiul s-arată în Tatăl,
Și Tatăl întreg în Cuvînt.

IMNUL VIII

(Ale Mîntuitorului veșnice daruri)

Ale Mîntuitorului veșnice daruri
Cu gînd senin să le cîntăm;
Și-a mucenicilor verzi lauri
În sfînte laude să-i înălțăm.

Așijderi pe-ai Bisericii întîistătători,
Pe vrednicii oșteni ai curții cerești,
Pe-ai luptei slăviți conducători
Și-adevăratele luciri lumești.

A veacului groază acum-e-nvinsă
Și-a trupului cazne-s departe,
Prin sfîntu-I sfîrșit moartea e prinsă;
De viață ferice cu toți aibă parte.

În foc chiar sînt dați mucenicii
Și-a fiarelor dinți îi căznesc,
Cuprinsă-i acum de mînia fricii
Gheroasa mîn-a gîdelui trupesc.

Deși măruntaie atîrnă din trup
Și singele sfînt răspîndesc,
Cu toții rămîn, neclintirea n-o rup
Și harul vieții de veci dovedesc.

Vremelnicul stăpîn va-ngenunchea
În fața vieții închinat-a sfinților
Și-a lui Hristos, ce-a împlinit iubirea
Neînfrîngînd speranța rugăminților.

În ele se bucură nemăsurat
A Tatălui slavă ca și Duhul,
Și-a Fiului vrere s-a arătat
Și mari bucurii umplu cerul.

Izbăvitorule, să ne privești
Ca-mpreunînd cei Trei ce vin
Pe robii tăi să îi unești
În veacul vecilor. Amin.

IMNUL IX

(Cu mădularele de somn întremate)

Cu mădularele de somn întremate
Lăsăm de-acum disprețuit culcuș,
Și-ți cerem Tată în stihuri cîntate
Ne fii Tu de față-n al zilei urcuș.

Pe Tine limba te slăvește-n cîntare,
A minții flacăra te-mprejmuiește,
Tu Sfinte, faptelor ce-s încă-n zare
Le fii zămislitorul ce-acum mijește.

Întunecimile să facă loc luminii,
Iar noaptea, astrului de zi, al împlinirii;
Astfel păcatul născut în taina lunii
Să-nceapă a păli prin darul strălucirii.

Adînc doritori rugi să-nălțăm
Și tot ce-i smintit ne fie luat,
Să n-atingă buza cînd te cîntăm
Și astfel în veci vei fi lăudat.

Preasfinte, în frunte mereu să ne stai!
Tu Tatălui Îi ești singur asemeni
Și-n veci de veci calea s-o dai,
Cu pavăza Duhului Sfînt printre oameni.

IMNUL X

(Tu, ce ești zi și lucirea lucirii)

Tu, ce ești zi și lucirea lucirii,
Părtaș în lumina Tatălui firii,
Veghează-ne celor ce-n cînt ne rugăm,
Ajută-ne noaptea să o destrămăm.

Să duci departe-nfricoșarea gîndurilor,
Să pui pe fugă mulțimea demonilor,
Alungă somnoroasa trîndăveală,
Nu-i copleșească pe cei în toropeală.

Astfel, Hristoase, nouă tuturor,
Celor ce credem, fi-ne binevoitor,
Iar ce în psalmi acum cîntăm
Ne fie dar cînd Te chemăm.

IMNUL XI

(O, sfîntă Treime strălucită)

O, Sfîntă Treime strălucită
Și împlinire-n fruntea tuturor,
Cînd soarele-i pe calea tihnită,
Să dai Tu lumină inimilor.

Pe Tine Te cîntăm cu laude-în zori,
Așijderi acum încet pe-nserate,
Slava noastră de rugători
Te laude în veacurile toate.

IMNUL XII

(Să fie deschisă poarta lui Hristos)

Să fie deschisă poarta lui Hristos,
Cu harul plin să fie-nsemnată,
Și El să treacă. – Rege glorios;
Veșnic deschis-așteptînd fără pată.

Lumina cerească, de-un fel ales,
Pătruns-a-n cămara Fecioarei,
Soț, mîntuitor, întemeind în crez
Al mării Biserici, al izbăvitoarei.

A mamei bucurie și-a ei neprihănire,
Speranța fără margini a credincioșilor,
Au mîntuit deodată și reaua făptuire
Sleind de-întuneric pocalul morților.

IMNURI ATRIBUITE SFÎNTULUI AMBROZIE

I

IMN DESPRE NAȘTEREA DOMNULUI

Pe-ntîistătătorul Hristos să-L cîntăm,
Pe născutul Fecioarei Maria,
Din locu-n care soarele-l întîmpinăm
Și pînă unde-și află el vecia.

Voi, neamuri, toate să vă bucurați,
În Iudeea, Grecia, la Roma și-n Egipt,
Căci printr-un rege sînteți acum frați,
În Tracia și Persia și-a sciților țară.

Pe-al vostru întîistătător să-L slăviți
Cu toți veseli și plini de viață,
De-acum nici unii ai morții nu fiți,
Nici pierduți, nici fără povață.

Să fie deschisă poarta lui Hristos,
Cu harul plin să fie-nsemnată,
Și El să treacă – Rege glorios;
Veșnic – deschis-așteptînd fără pată.

Lumina cerească de-un fel ales
Pătruns-a-n cămara Sfintei Fecioare,
Soț, mîntuitor, întemeind un crez
Al mării Biserici izbăvitoare.

A mamei bucurie și-a ei neprihănire,
Speranța fără margini a credincioșilor,
Au mîntuit deodată și reaua făptuire
Sleind de întunerice pocalul morților.

S-a-mplinit lumea cu har
Cînd stîncă venit-a din munte,
Stîncă vestită din vremuri ca dar
De vechii prooroci dinainte.

Cel ce trup din cuvînt a venit
Prin cele ce-un înger vestise,
Din Sfînta Fecioară S-a zămislit,
Din feciorelnice zăvoare închise.

Cerurile au dat rouă
Norii departe s-au împrăștiat,
Domnul ni-se-arată nouă;
Pămîntul a cuprins, mîntuire a dat.

Ce minunată-i astă zămislire,
Pe urmașul Iisus lumii Îl arată;
Fecioara, săvîrșind sfînta-ndatorire
Rămase cum fusese de fire dată.

Întregul suflet fie-n bucurii,
Căci a venit acum Izbăvitorul,
Acel ce-i Domn lumii și firii,
Iar pentru izbăviți e Ziditorul.

În binecuvîntatu-ți pîntece, Fecioară,
Găsit-a sfînt lăcaș ascuns
Făuritorul ce-n făptuirea-I coboară,
Dar nimeni cu totul nu L-a pătruns.

Pe Cel născut din veac Dumnezeu,
Tatăl hrănit-L-a-n naștere,
Cu starea celei Fecioare mereu
Și care așijderi I-a dat putere.

Nelegiuirile El toate le-a înlăturat
Și tuturor le-a ~~dat~~ daruri sfînte,
Mărimea strălucirii lumii i-a dat,
Iar paguba, răul, acum sînt pierite.

II

IMN CĂTRE ORA A ȘASEA

Ora a șasea a zilei s-arată,
Soarele pătrunde pe calea-i dată,
Spre-a mîntui ore de trei ori două
Și-a zăvorî calea nopții cu rouă.

Acum laolaltă slujind așadar,
Rostu-l mîntuim cu cîntece-n har,
Cu psalmii lui David ruga cinstim,
De-a proorocului tăcere să-ne-amintim.

Ziua s-o chemăm de șapte ori
Laolaltă, cu psalmii cîntați în zori,
Îndatoririle veseli să le mîntuim,
Domnului slavă în cînt să-I dăruim.

Iertare primesc și cei în păcat,
Prin harul Domnului mult lăudat,
Nelegiuirea moarte le va fi departe
Celor ce El credință le-mparte.

Dar veșnic să ne-amintim,
Noi, care-n rugă Domnului slujim,
Că sfîntu-apostol Pavel a grăit
Cum trebui-va Domnul slujit.

Recunoștința-ntreagă a cîștigat
Cel care vocea astfel și-a-nălțat:
Cu gîndul chema-voi pe Domnul
Așîderi în suflet simțindu-L.

Cîntarea către Domnul nu, fie-nsingurată,
Simțirea nu se piardă pe cale-ntunecată,
Să nu plutească fără voie pe valul întîmplării
Și nici să nu cadă în deșertăciunea tulburării.

Chemarea celor ce Domnului cîntă,
Către El numai atunci se-avîntă
Dac-același lucru-l poartă neprihănită minte
Pe care-a cîntecului sunet îl poartă înainte.

III

IMN SPRE A CERE SENINUL

Ziua-i ascunsă fără soarele alungat
De norii grei ce bolta au întunecat;
Parte avem de nopți lungi fără stele
Și fără lună, încît ne par ca văduvele.

În aer scînteiază îngrozitor strălucitorul foc,
Iar lumea se cutremură cu polu-i zguduit din loc;
Și crede, ascultînd la poarta cerului cum tună,
Că rupte-s lanțurile, că nu va mai fi lună.

Din ploi apele mării cresc fără măsură
Și cu hotare mișcătoare talazurile cură;
Prin mijloc de pămînturi apa trece-n valuri,
Corabia pierdută își taie brazda-n larguri!

Corăbierul caută zadarnic porturile sale
Și țărături cunoscute și loc ce nu stă-n cale:
Pierdut corăbierul e oaspe printre vrejuri,
Peste-necate roade corabia-și face drumuri.

Muncile cîmpeanului în plîns acum rămas-au,
Roadele tristei trude, ca frînta corabie, stau;
Se văd plutind pe ape roade, seminte, averi;
Își mută sălașul vite, acoperișuri, brazde și poveri.

Privești cum sînt purtate a casei înalte turnuri,
Cum turnuri se așează în strămutate locuri,
Cum peștii înoată printre păsări speriate,
Cum zbenguie tot ei pe-acoperiș în sate.

Copacul smuls din rădăcini e văduvit de cuiburi,
Iar gîngașele păsărele pierdute-s în talazuri tulburi.
De grijă nu știi cui să-i porți întîi acum;
Mamei sau puilor ce-s apăsați de-al apei drum.

Mulțimea bărbaților privește prin deschizături,
Cu feciorelnică sfială privind ea vede valuri;
Mulțimea rugătoare-și deplînge crunta foame,
Corăbierul poartă viața pe-a valurilor coame.

Celor prin moartea-Ți răscumpărați, le iartă Iisuse;
Chiar dacă vîrsta dintii cruntul puhoi îl aduse
Ca-n apă să neprihănească a pămîntului nelegiuire,
Totuși prin al tău sînge ajuns-a el la mîntuire.

Iată acum trimisul porumbel vestitor,
Purtînd în cioc un ram răsplătitor;
Al păcii măslin în zboru-i vesel duce,
Vestind pămînturile dezlegate de puhoi prin cruce.

Veșnic zămislitor, slavă Ție,
Și-ntrupatului Hristos, în vecie.

IV

IMN SPRE A CERE PLOAIE

A țarinei brazde-s aspre de-atîta colb purtat,
Arșița la țară și frumusețea și mărirea le-a luat;
Căci nu e în putere nici haru-ales al florilor
Ogoru-i uscat, pălește, se cascade rana pămînturilor.

Neștiutor de rouă, pămîntul aspru a-nsetat;
Fîntîna nu cunoaște apa, iar rîurile au secat.
Țărîna nu cunoaște iarba, nici plug nu simte-n ea,
Și-n mare deschidere, rupturile-i arată rușinea.

Ziua-n soare se-nfierbîntă, pier și păsările,
Verdele-acoperămînt dezvelește ramurile.
Și pe drumu-ntins drumețul pulberea nisipului
Scuturînd-o, își arată truda chipului.

Fiarele gonesc în vînt căutînd suflarea,
Iar bărbații așisderea își caută scăparea.
Chipul și-l ascund de vînt chiar și zburătoarele,
În zadar și-nșeală setea-dogorește soarele.

Și-alungă copiii și ciuta cea blîndă,
Sleită-i de sete și pare murindă,
Mîhnită își lasă puii ce-o iubesc,
Căci iarba cerută-n zadar o doresc.

Și puii venit-au să caute iar apă –
Trecuta limpezyme a fîntîinii nu-i adapă;
Se-ntorc să-și vadă umbra-n pustia locului
Dar, vai: își beau cu toții izvorul plînsului.

Din staul pleacă vita-n deșartă căutare
În pîrjolitele pășuni caută rod și alinare,
Pămîntul gol îl răscoleșete cu truda-i necuvîntătoare
Așijderi semenilor, înșelată spre iarbă, lunecîndă moare.

La sat poporul caută rădăcină crudă
Prin dumbrăvi, încovoiat de-amara trudă,
Cu coajă de copac foamea-și obișnuiește,
Dar uscăciunea apasă puterea ce trudește.

Păcatul nostru-i vinovat, el foamea o aduse,
Dar fi-ne Tu mîngîietor prin darul Tău, Iisuse;
Prin haru-Ți mare să ștergi adîncul păcat,
Să rupi lanțul chinului nostru binemeritat.

Deschide cerurile ca brazda ușurată să se-nmoaie,
Ci liniște încrezătoare te rugăm: adu rodnică ploaie;
Dacă-n nelegiuite veacuri data-i ploi,
Trimite-le și-acum -ne mîntuie pe noi.

Să-ți fie pururi gloria, veșnice 'zămislitor
Ce cu Hristos întrupatul ești întîistătător,
Așijderi ești cu Duhul Sfînt într-una
Și-n veacul vecilor puterea-ți ține mîna.

V

IMN PENTRU ÎMPLINIREA SUFLETULUI

Hristoase, care ești și zi și strălucire
Să dai în vileag a nopții-ntunecimi,
Adu-ne lumina cea fără de pieire,
De-a ei fericire să glăsuim din inimi.

Sfinte Doamne Te rugăm,
În astă noapte apără-ne,
Liniștea noastră s-o păstrăm,
Și noapte liniștită dă-ne.

Să nu se năpustească somnul greu,
Să nu ne vatăme nici un dușman,
Nici somnului robit trupul mereu,
Să nu ne-arate Ție-făpturi în van.

Ochii trudiți să afle visul,
Sufletul veșnic la Tine vegheze,
Dreapta-Ți să apere pe credinciosul
Cel iubitor, în nopțile treze.

Apărător al nostru ne privește,
Pe-nșelători să îi împiedici,
Pe credincioși condu-i regește;
Prin sîngele-Ți i-ai făcut veșnici.

Aminte să-ți aduci Doamne de noi
În trupu-acesta al nostru greu,
Tu Doamne-apărător al duhului vioi
Ne fii pârtaș acum, mereu.

VI

IMN CĂTRE DIMINEAȚĂ

Dumnezeu al bunătății preamărite,
Însuflețitor al lumii făurite,
Ești unul singur prin putere,
Și întreit celor ce au vedere.

Cu bunătate-ascultă cîntecele strînse
Și-alungă durerile noastre plînse,
Ca toți apoi cu inimile neîntinate
De bine-adînc să tresăltăm, Preaînălțate.

Ficatul bolnav și mădularele
În flacăra focului arde-le.
Să le încingi apoi cu veșnicia,
Alungă huzurul și nimicnicia.

A nopții ore cu toții să trecem,
Darul țărîmului sfînt să-l aducem,
Prin cînt cu el să ne îmbogățim
Peste măsură cu toții, să-l răspîndim.

Altă lectură a aceluiași imn

Părinte al bunătății preamărite,
Cîrmuitor al lumii făurite,
Ești Dumnezeu dintr-o plămadă,
Și întreit celor ce pot să vadă.

Cu bunătate-ascultă cîntecele strînse
Și-alungă durerile noastre plînse,
Ca toți apoi cu inimile neîntinate
De Tine-adînc să tresăltăm, Preaînălțate.

Bolnavul ficat și mădularele
În flăcări potrivite arde-le,
Ca astfel încinse să tresară,
S-alunge huzurul din trup în afară.

Întinde-le dreapta celor în trezire,
Ca mintea să-nalțe fără șovăire,
Înflăcărată s-aducă mulțumiri
Și-n a Domnului laudă împliniri.

VII

IMN DE DIMINEAȚĂ

Tu ce ești Unul și Sfântă Treime,
Ce cu putere cîrmești larga lume,
Ascultă cîntul laudelor sfinte,
Ce la trezire-l nălțăm din minte.

Adesea-n nopți, din așternut ne ridicăm,
Și-n vremea dintre zile cu toții ne rugăm
Spre a-ți cere cu adîncă stăruință,
A rănilor vindecare la cei în suferință.

Dacă-n noapte un demon înșelător,
Ne-aruncă-n genunea greșelilor,
Pe-acela Cerescule să-l risipești,
Cu tăria slavei să ne mîntuiești.

Să nu dăm vederii trup prihănit
Și-n noi să nu zacă duh toropit,
Nici fărădelegea să nu-ne-mprejmuiască,
Și-n noi înflăcărarea să nu se potolească.

Pentru aceasta ne rugăm Mîntuitorule,
Ne umple cu lumina ta zilele,
Desăvîrșite în goană să le trecem,
Cu ea și tihnă deplină s-avem.

ALTĂ LECTURĂ A ACELUIAȘI IMN

Tu ce ești Unul și Sfântă Treime,
Ce cu putere cîrmești larga lume,
Ascultă cîntul laudelor sfinte,
Ce la trezire-l nălțăm din minte.

Adesea-n nopți, din așternut ne ridicăm,
Și-n vremea dintre zile cu toții ne rugăm,
Spre a-ți cere cu adîncă stăruință
A rănilor vindecare la cei în suferință.

Dacă-n noapte un demon înșelător
Ne-aruncă-n genunea greșelilor,
Pe-acela Cerescule să-l risipești,
Cu Tăria slavei să ne mîntuiești.

Să nu dăm vederii trup prihănit
Și-n noi să nu zacă duh toropit,
Nici fărădelegea să nu ne-mprejmuiască,
Și-n noi înflăcărarea să nu se potolească.

Pentru aceasta ne rugăm Mîntuitorule:
Ne umple cu lumina Ta zilele,
Desăvîrșite, în goană să le trecem
Cu ea și tihnă deplină să avem.

Lucifer să străfulgere acum răsăritul,
El soarelui merge-nainte vestindu-l,
A nopților întunecimi se prăbușesc
A sfintei străluciri lumini, ziua vestesc.

În frunte să ne stai preaiubitor Tată ceresc.

VIII

IMN DE DIMINEAȚĂ

Tu zidișor al strălucirii veșnice,
Tu însuși zi și-ntreagă strălucire,
Tu noaptea n-o cunoști din fire
Căci ești a strălucirii zămislire.

Acum palida noapte dă-naș
Căci ziua apropiată se arată,
Strălucitorul Lucifer cu a sa spată
Tăiat-a calea cu stele preșărată.

Acum ne ridicăm din așternut,
Cu toții să cîntăm a tale haruri,
Învinși sînt ai oarbeii nopți fauri,
Soarele ne-arată iar a zilei daruri.

Acum cu toții sfinte te rugăm,
Nu ne cuprindă trîndăvirea,
A noastră minte să-și țină trezirea,
Vicleanul veacului în ea nu-și afle ispășirea.

Mînia să nu ne tragă-n certuri
Nici gura pîntece nu-l îndemne,
Nici foametea n-aducă negre-nsemne,
Și nu cuprindă lenea trupurile demne.

Ziua de azi Hristoase, s-o străbatem
Deplin treziți cu teafără minte,
Cu duhul plin de credința fierbinte,
Și trup neîntinat să ducem nainte.

IX

IMN CĂTRE ORA A ȘASEA

Cu-ncetul se mîntuie ora a șasea
Din drumul celor de două ori trei,
Din loc de-mpărțire ziua privea
Înapoi la tărîm unde noapte-i.

Veniți slujitori ce vă rugați,
Al Domnului nume preafericit
Cu mintea și vocea să-L înălțați,
În slavă și-n cînt preamărit.

Aceasta-i ora de odinioară
În care vrerea celor muritori
Făcut-a ca moartea să-L doară
Pe-al veacurilor Sfînt între judecători.

Cînd soarele pe neașteptate îngrozit
De-a marelui omor nimicnicie,
Morții i-a dat loc în veacul prihănit
Și-a alungat nelegiuirea zi către vecie.

Dar tot la ora aceea Avraam
Plin de credință cunoscut,
De taine știutor în al său neam,
Trei văzuse, dar Unul a crezut.

Aceasta-i ora potrivită pentru rugi,
Ce ne-a lăsat-o chiar Mîntuitorul,
Cu-ndemn spre credincioasele lui slugi,
Să-nalțe-n cînt pe Ziditorul.

Aceasta-i ora bună-n care
Primește harul, spus noroadelor,
Chiar și-ndîrjitul ce la harță sare,
Dușman fiind credinței dar și roadelor.

Pe noi ce fricii îi sîntem supuși
Să ne-ntărești prin dreapta-ți iubire,
Să-nfruntăm a loviturilor cenuși
Ce dușmanu-aduce-n cruda-i prăznuire.

Pe Tatăl unic să-L rugăm,
Pe Dumnezeu și Fiul Rege,
Sfîntului Duh să-I înălțăm
Și Domnului ce în Treime-i lege,

Ca să-i vegheze-n rugăciune
Pe cei mîntuiți odinioară
Prin pătimirea-I în înțelepciune,
Răscumpărați de-a sa comoară.

X

IMN CĂTRE ORA A NOUA

De trei ori ora a treia s-a înălțat,
Hristos obișnuiește-acum să vină,
Cu-al viei rod bogat e-ncărcat;
Și slujitorilor le împrumută taină.

Se cade pregătiți să așteptăm
Ca darul Domnului să nu se treacă
Și-al viței lăstar îndată să-l plantăm
Ca-n inima-I rădăcina să aibă teacă;

Ora aceasta care-a strălucit,
Lumea a scos din neagră-ntunecime
Și-ai crucii nori a risipit
Lumină răspîndind în întregime.

Iisus recheamă din morminte
Trupurile celor morți odinioară,
Și poruncește să pășească înainte
Cu sufletul întors și-n veci nu moară.

Ne-a răspîndit flacăra-n sînge
Și trupul vremelnic l-a redat,
Ne-a dat slava celui ce-nvinge
Și celor vii în trup s-a arătat.

Noile veacuri să fie-ncredințate
Cu legi de moarte mînuite,
Și să-și urmeze calea, învățate
Și cu răsplata vieții fericite.

Să-i spunem deci noi, cei apropiați
Un cînt de laude lui Dumnezeu,
Chiar și tîlharul cînd cîntați,
Credinței supus, mîntuit e de greu.

Prin posturi cu har împlinite
Să-ngrijim răsplata viitoare,
Încît fiecare-n zile-obișnuite
Să nu știe de foame chinuitoare.

XI

IMN CĂTRE NOAPTE

Dumnezeule, legiutor ce-ai dat
A zilei și a nopții despărțire
Ca trupurilor grele ce-au lucrat
Somnul s-aducă primenire,

Pe Tine Te rugăm ca-n noaptea grea,
Cînd somnul adînc gîndire-apasă
Cînd tot ce-i trudit arată sleirea,
Să lumineze credința în casă.

Dușmanu-nșelător să nu îndemne
La josnice-ngrijiri și rele bucurii,
Făcînd în ale nopții taine semne
Ce trupu-l duc în mrejele nestăpînirii.

Simțirea fricii-n noi nu crească
Și groaza-n noi nu se strecoare,
Vedenia înșelătoare să nu stăpînească
Prin visuri mintea cea rătăcitoare.

Ci chiar cînd somnul greu
Neștiutor de griji a-nvins,
Să-ți fie simțul treaz mereu,
Nu-ți fie haru-n vise prins.

XII

IMN PENTRU TIMPUL NOPTII

E vremea miezului de noapte,
Ne-ndeamnă vocea proorocului
Să-i spunem Domnului laude-n șoapte,
Și pururea Tatălui și Fiului.

Așijderi și Duhului Sfînt,
Căci Treimea-n tot desăvîrșită
Trebuie-nălțată-n cînt;
Căci dintr-una-i plămădită.

Vremea aceasta-i de îngrozire,
Cînd ingerul distrugător venit-a,
În tot Egiptul a adus pieire,
Și pruncii spre moarte gonit-a.

Dar ora aceasta-i și a mîntuirii,
Căci tot atunci un înger
Nu-ndrăznise fapta pedepsirii
În semnul singelui, cu fulger;

Egiptul deplîns cu totul
A pruncilor morți nemiloase;
Israel se bucura cu sufletul,
Căci singele mielului îl apărare.

Noi sîntem Israel adevăratul,
În Tine Doamne sîntem fericiți,
Dușmanu-i alungat ca și păcatul,
Prin sfîntul sînge sîntem mîntuiți.

De bună seamă-i acel ceas
În care glasul vestitor
Spune-al Logodnicului pas,
Lumii cerești stăpînitor.

Atunci cînd e a Lui venire,
În cale vin sfinite fecioare,
Tresaltă-n marea fericire
Purtînd făclii de sărbătoare.

Cele ce-n urmă rămîn nebune
Sînt cele ce au făclii fără foc,
Zadarnic poarta o fac să răsune,
Intrarea-n tărîmul de sus stă pe loc.

Dar noi să veghem în trezire,
Purtîndu-ne gîndul strălucitor
Încît la a lui Iisus venire
Cu toți să fim demni de Ziditor.

Tot în miez de noapte au așteptat
Și Pavel și Sila înlănțuiți,
Și cum pe Hristos l-au lăudat,
În închisoare au fost mîntuiți.

Lumea aceasta e adîncă închisoare;
Hristoase Doamne noi Te lăudăm,
Ne mîntuie de-a lanțului grea strînsoare,
Pe noi ce credința-n Tine cîntăm,

De Tine fă-ne demni, Tu Rege sfînt,
La fel de slava stăpînirii viitoare
Și-n strădanie spre veșnic legămînt,
Să te cîntăm cu laude nemuritoare.

XIII

IMN DE DIMINEAȚĂ

Făuritor al văzduhului strălucitor,
Tu însuși ai dat sigur pas
Și lunii albe și nopților
Și soarelui cu zilele ce-au rămas.

Întunecata noapte-i risipită,
Renaște a luminii strălucire,
Puterea minții acum odihnită,
Se-nalță-n dulce făptuire.

Ne-ndeamnă ziua revenită
Să-ți înălțăm laude Ție,
A boltei față strălucită
Ne-nseninează duhul, vie.

Tot ce-i primejdie să-nlăturăm,
Să piară josniciile duhului,
Viața cu rele să n-o întinăm,
Limba nu-i fie soț păcatului.

În timpul cît soarele ziua străbate,
Să fie fierbinte credința, cetate,
Speranța ne ducă spre cele așteptate,
Ne prindă de El adîncă bunătate.

XIV

IMN DE LAUDĂ

Adevăratul tată al familiei
Ne-ndeamnă psalmi să-nălțăm,
După ce cu sfințenie Treimii
Laude-n zori cu toți îi cîntăm.

Să fim cu toții pregătiți mereu,
Lucrarea Ziditorului să nu ne ocolească,
Cu toți să ne rugăm lui Dumnezeu,
Învățătura Apostolului să ne slujească.

Pe Domnul să-L cîntăm cu mintea,
Dar și cu Duhul să-L cîntăm pe El,
Ca nu cumva uitînd aceea cinstea,
S-acopere-amorțitul duh fără de țel.

În astă zi de șapte ori
Laude Domnului să-I înălțăm,
Sfinției Sale chiar din zori
Slava cerută să I-o dăm.

XVI

IMN CĂTRE ORA A TREIA

Păstrînd așijderi rînduiala,
Să ne rugăm cu duh pios,
Să căutăm slava, regală,
A Celui întreit și glorios.

Cu toți să-I fim sălaș
Duhului sfînt acelui
Ce pe apostol l-a făcut părtaș
Odinioară împărtășindu-I felu-I.

Pe cei ce-n astă rînduială cresc,
I-a-mpodobit cu întreaga strălucire
Stăpînitorul ziditor ceresc,
Și cu răsplată vieții-n nemurire.

XVI

IMN CĂTRE ORA A ȘASEA

Domnului să-I spunem laude
Cu duhul iar înflăcărat,
În ora aceasta El ne-aude,
E ora-ndemnului către rugat.

În ora aceasta iară-i dat
La credincioși al mîntuirii har
Prin duhul mielului atunci curmat,
Și prin neprihănit-al crucii dar.

La atît de marea-I strălucire
Părea și-amiaza-ntunecată,
Asupra-ne să ne luăm și-n fire
Harul ce-atîta măreție arată.

XVII

IMN CĂTRE ORA A NOUA

Sorocul cînd e al orelor
De trei ori cîte trei desăvîrșite,
Să zicem iar cîntecul laudei
Și psalmi sfinției întreite.

Taina preasfîntă a Domnului
Să o păstrăm în sufletul nentinat,
Așijderi rînduiala-nvățătorului,
Ce-n semnul mîntuirii ni S-a arătat;

Din suflet iarăși psalmi să-nălțăm,
Și-aceleora ce firavele flori îndreaptă,
Apostolilor să ne-alăturăm;
Ei în virtutea lui Hristos și-au treaptă.

XVIII
IMN CĂTRE HRISTOS

Hristoase, Doamne, al cerului rege,
Al lumii Preaînalt Mîntuitor,
Ne-ai mîntuit de-a morții fărădelege
Prin semnul crucii răsplătitor.

Nălțînd rugă, Ție îți cerem,
Păstrează-ne mereu a Ta răsplată,
Pe care neamurile toate-o vrem,
Ne-o dă prin legea-n lume așteptată.

Tu înălțat din sfîntă gură,
Cuvînt al Tatălui ceresc;
Din Tată nu ești doar frîntură
Ci Dumnezeu și Fiu firesc;

Tu Plămădire toată,
Al lumii Domn Ți-e numele,
A Tatălui viață, socoată
Desăvîrșită-i prin Tine, Fiule.

La Tine vin toți îngerii cîntînd
Cereasca slavă să-Ți aducă;
Arhanghelii în coruri lăudînd
Cu voci sfînte dumnezeirea o ridică;

Mulțimea celor mari, pe Tine,
Ei douăzecișipatru numărînd,
Pocale avînd cu mirodenii pline,
Trece în rugă, slavă-Ți purtînd.

Și heruvimi și serafini doar Ție,
Și tronurile cu puterea luminării,
Îți bat din cele șase aripi, în tărie;
Răsună toți de chemarea legării.

Sfînte, sfînte, sfînte,
Dumnezeule, Doamne, Savaot,
În cer, pe pămînt, în minte,
Pline-s de slava Ta, toate-n tot,

Osana, David, Fiule,
De Tatăl ești binecuvîntat,
Pe Tine Te-au trimis cerurile
Și-n numele Tatălui ești dat.

Tu mielul neîntinat,
Jertfă le ești muritorilor,
Cu al Tău sînge ai spălat
Veșmîntul alb-al sfînților.

Pe Tine Te urmează mulțimea fericîților,
Pe Tine, ce ești slavei întîistător,
La Tine-i sălaşul ceresc al mucenicilor,
Însemnatele-n palme și de coroană purtător

Pe Tine Doamne Te rugăm,
Ne du pe toți în rîndul lor,
În stih ales Te lăudăm,
Ne-ascultă dorul gurilor.

XIX
DESPRE DESCOPERIREA PREASFÎNȚILOR MUCENICI
GERVASIUS ȘI PROTASIUȘ

Îți cînt noi mulțumiri Iisuse,
C-am dat prin Tine de răsplată;
Căci am aflat din vremi apuse
Pe mucenici cu fapta preacurată.

Pioasele jertfe erau ascunse,
Dar sfîntul izvor nu s-ascundea;
Sîngele sfînt ce Tatăl Îl plînsa,
Să zacă în umbră nu se cădea.

Harul din cer adînc fulgerînd,
A dat la iveală mădulare sfințite;
Cu mucenicii nu vom fi-n rînd,
Dar să-i aflăm din locuri tănuite.

Spune-ne Doamne glasul să-l aflăm,
Al celor din locul zămislirii credinței,
De sfînta făptuire a mucenicilor să dăm.
Și ea să-i fie-ntremare silinței.

Severus se numea bărbatul
Ce viața obștii o slujea cu minte,
Dar orb era căci ochii n-aveau datul;
S-a dovedit răsplata morții sfinte:

Cînd a atins veșmîntul mucenicului,
S-au șters din fața-i norii-ntunecimii,
I-a fulgerat în ochi lumina Veșnicului,
Și-a alungat orbirea din calea mulțimii.

Mulțimea din lanțuri mîntuită
Și slobozită din suflarea diavolească,
Ce-n orașe era răspîdită,
Acasă-i cu har să se neprihănească.

Trecutele veacuri să le cinstim,
Așijderi veșmintele lor sfîșiate,
Trupurile-ntregi să le privim,
Cele prin atingere-ntremate.

Glorie, Doamne și Fiului așijderi.

IMN PENTRU ORA A TREIA DIN VREMEA PAȘTILOR

Aceasta-i ziua dreaptă a lui Dumnezeu
Sfințită prin lumina-I prea senină,
Fărădelegi, ticăloșii și tot ce-i greu
S-au șters prin sînge curs fără de vină.

Celor pierduți le-a împărțit credința,
Iar celor orbi le-a luminat privirea,
Iertînd tîlharului ce-și arată căința,
I-a mîntuit fără de teamă rătăcirea.

Cine-a schimbat crucea-n răsplată,
Prin credință pe El L-a dobîndit,
Cu pas drept înainte fără pată,
De Dumnezeu ajunge să fie stăpînit.

Și îngerii-și încremenesc lucrarea
Cînd văd pedeapsa grea a trupului,
Dar cine de la El vrea binecuvîntarea,
Primește viața-n veci a fericitului.

Plină de tain-adîncă e minunea
Ce spală-n toată lumea molima,
Cu trupu-I curățînd din trupuri urîciunea
Și-nlăturînd din toți păcatul, patima.

Ce-i mai măreț ca mîntuirea?
Păcatul greu să ceară har,
Teama s-o mîntuie iubirea,
Moartea să dea viață-n dar.

A morții cange să se rupă;
În noduri strînse fie legată,
Viața să bea a morții cupă,
Căci viața-n toți va fi iar dată.

Vor fi toți morții iarăși vii,
Chiar dacă moartea atinge mereu;
Moartea murit-a-n a omului fii,
Prin însuși lovitul ei greu.

XXI

IMN CĂTRE ORA A TREIA

Duhule Sfint acum să ne silești,
Tu ce ești Tot cu Fiul Tatălui
Să fim prea demni de ce-s cerești,
Cu Tine în străfundul sufletului.

Gura, mintea, simțirea și vigoarea,
Mărturisirea s-o strige în tărie,
Bunătatea s-o cuprindă-nflăcărarea,
Celor apropiați dorința fie-le vie.

Condu-ne prea bunele Părinte,
Asemeni Tatălui cu strălucire,
Cu apărătorul Duh în minte
Acum și vremuri înainte!

XXII

IMN CĂTRE ORA A ȘASEA

Adevărate Dumnezeu, puternic conducător,
Ce-aduci liniște-n destinul lucrurilor,
Dimineța cu străluciri împodobești
Și amiaza cu flăcări cerești.

A neînțelegerilor flăcări să le stingi,
Arșița-n depărtări s-o-nvingi,
S-aduci a trupurilor sănătate,
Și pace-n sufletele-adevărate.

Ne fii alături prea bun Tată.

ALTĂ LECTURĂ A ACELUIAȘI IMN

Adevărat Dumnezeu, puternic conducător,
Ce-aduci liniște-n destinul lucrurilor;
Dimineța cu strălucire-o luminezi
Iar amiaza cu flăcări limpezi.

A ne-nțelegerilor flăcări să le stingi,
Arșița-n depărtări s-o-nvingi,
S-aduci a trupurilor sănătate
Și pace-n sufletele-adevărate.

Condu-ne prea bun Tată...

XXIII

IMN CĂTRE ORA A NOUA

Tu Doamne ții vigoarea-n lucruri,
Netulburarea-i veșnică în Tine,
Tu hotărăști mereu în bine,
Lungimea zilei care vine.

Dă-ne apoi și limpezimea serii,
Și viața-n ea nicicînd nu piară,
Peste răsplata morții sfinte-n seară
Să vină slava nemuririi iară.

Alături să ne stai prea bunele Tată.

ALTĂ LECTURĂ A ACELUIAȘI IMN

Tu Doamne ții vigoarea-n lucruri,
Netulburarea-i veșnică în Tine,
Tu hotărăști mereu în bine,
Lungimea zilei care vine.

Dă-ne apoi și luminarea serii,
Prin ea viața nicicînd nu piară,
Peste răsplata morții sfinte-n seară
Să vină slava nemuririi iară.

Alături să ne stai mereu bunele Tată.

XXIV

IMN PENTRU DESĂVÎRȘIRE

Pe Tine Doamne, a toate Ziditor,
La-ntunecarea zilei Te rugăm
Ne fii și-acuma îngăduitor,
Și călăuză-ntru păzire să Te-aflăm.

Alungă-n depărtare visele deșarte
Și ale nopții goale plâsmuiri;
Al nostru dușman apasă-l departe
Ca noi s-avem parte de neprihăniri.

Să ne fii martor atotputernic Tată.

ALTĂ LECTURĂ A ACELUIAȘI IMN

Pe Tine Doamne, a toate Ziditor,
La-ntunecarea zilei Te rugăm
Ne fii și-acuma îngăduitor,
Și călăuză și paznic să Te-aflăm.

Alungă-n depărtare visele deșarte
Și ale nopții goale plâsmuiri;
Al nostru dușman apasă-l departe
Ca noi s-avem parte de neprihăniri.

Să ne fii martor, atotputernic Tată.

XXV

IMN CĂTRE DIMINEAȚĂ

Prea bunele a toate Ziditor,
Tu călăuză, privește-ne pe noi,
Din prea adîncul somn vătămător
Trezește-ne la viață înapoi.

Pe Tine Te rugăm Hristoase Sfînt,
Fărădelegile acum ne iartă,
Ne străduim spre mărturisitor cuvînt,
A nopții poticneli n-aducă altă soartă.

Și mințile și brațul ridicăm,
Precum proorocul înainte-a arătat,
Și tot ce Ție trebuie să-Ți dăm
Pavel Apostolul cu fapta a luminat;

Ne fii alături prea bunule Tată...

Răul purtat, acum Tu îl vezi,
Și ce-i ascuns în noi dezvăluim,
Plinsele noastre rugi să ni le crezi,
Să-nlături răul, să nu păcătuim.

ALTĂ LECTURĂ A ACELUIAȘI IMN

Prea bunule a toate Ziditor,
Tu călăuză, privește-ne pe noi,
Din prea adîncul somn vătămător
Trezește-ne la viață înapoi.

Pe tine Te rugăm Hristoase Sfînt,
Fărădelegile acum ne iartă,
Ne străduim spre mărturisitor cuvînt,
A nopții poticneli n-aducă altă soartă.

Și mințile și brațul ridicăm,
Precum proorocul înainte-a arătat,
Și tot ce Ție trebuie să-Ți dăm,
Pavel Apostolul cu fapta a luminat.

Tu răul făptuit îl vezi,
Al nostru ascunziș dezvăluim,
Plînsetele noastre rugi le crezi
Și faci ca noi să nu păcătuim.

XXVI

IMN CĂTRE DIMINEAȚĂ

Întunecata noapte-a-nvăluit
Culoarea lucrurilor pămîntești,
Noi te rugăm, Tu ce-ai venit
Judecător de suflete lumești,

Păcatul nostru-nlătură-l,
Și limpezește mintea întinată;
Mîntuitorul har Tu dă-l,
Fărădelegea fie împiedicată.

Chiar mintea necurată încremenește
Cînd greu păcat colții și-arată!
Chiar să-l alunge ea se străduiește,
Ca mîntuire-acum să-i fie dată.

Alungă Tu acum întunecimea;
Și-n adîncime du-o, scufundată,
Găsească-și fiecare prospețimea
Că luminată lumea i s-arată.

XXVII

IMN DE LAUDĂ

Veșnică slavă în naltul cerurilor,
A muritorilor speranță fericită,
Rod unic din Tatăl rodurilor
Și din Fecioara binevestită.

Celor ce se-nalță întinde-le dreapta,
Și mintea limpede să se înalțe,
Și-n lauda lui Dumnezeu să fie treapta
Ca să răscumpere doritele recunoștințe.

Născutul Lucifer să fulgere acum,
S-anunțe a luminii răspîndire,
Și bezna nopților piară din drum
Iar sfînta lumină dea strălucire.

În simțirea noastră să rămînă,
S-alunge pe vecie noaptea veacului
Și cînd sfîrșită-i ziua stăpînă,
Neprihănire să-i dea duhului.

Credința acum stăruitor chemată,
În genunea simțirii să prindă rădăcină,
Iar bunătatea cu speranța, împreună
Să se arate mare în bucurie fără vină.
Glorie părintelui Dumnezeu.

ALTĂ LECTURĂ A ACELUIAȘI IMN

Veșnică slavă în înaltul cerurilor,
A muritorilor speranță fericită,
Rod unic din Tatăl rodirilor,
Și din Fecioara binevestită.

Născutul Lucifer să fulgere,
Și soarelui să-i fie vestitor,
A nopții vedenii să fie-n cădere,
Lumina sfântă fie călăuzitor.

Celor ce se înalță întinde-le dreapta,
Și mintea limpede să se înalțe,
Și-n lauda lui Dumnezeu fie treapta,
Ca să răscumpere doritele recunoștințe.

În simțirea noastră să rămînă,
S-alunge pe vecie noaptea veacului
Și cînd se va-nplini vremea stăpînă,
Neprihănire să-i dea duhului.

Și bucuria și speranța reunite,
Să prindă-n suflet rădăcini,
Cu-atît mai tainic adîncite
Cu cît e bunătatea fără pricini.

XXVIII

IMN DE LAUDĂ

Pe boltă se-ntinde acum Aurora,
Încet pe pămînturi lunecă ziua,
Săgeata luminii ne-arată ora,
Primejdioasele locuri lucesc ca neaua.

Acum a nopții goală plăsmuire moare,
Se năruie a gîndului învinuire,
Groaza păcatului ce cu a nopții boare
Venit-a pe furiș-ajunge la pieire.

Privind în sus noi așteptăm,
Un mîine, poate ultim,
În strălucirea-i să ne deșteptăm,
Răsune cîntecul ce-l știm.

ALTĂ LECTURĂ A ACELUIAȘI IMN

Pe boltă se-întinde acum Aurora,
Încet pe pămînturi lunecă ziua,
Săgeata luminii ne-arată ora;
Primejdioasele locuri lucesc ca neaua.

A nopții goală plăsmuire moare,
Învinuirea minții e departe,
Groaza păcatului fuge de soare
Și-n negru adînc își află parte.

Fie ca ziua de mâine, cerută
În timpu-i să sune de cîntec
Și toată-n lumină fie ținută.
Slavă Tatălui Dumnezeu.

XXIX

IMN CĂTRE ÎNTÎIA ORĂ

Cînd steaua luminii s-a născut,
Lui Dumnezeu să-i cerem rugători
Ca-n tot ce ziua fi-va făcut
Să ne ferească de vătămători.

Să ne-nfrîneze limba potolind,
Să nu răsune gîlceava-ngrozitoare,
Să ne ascundă chipul îngrijind
Să nu vrea deșertăciunea viitoare.

A inimii coarde neprihănite fie,
Departe să fie acum sminteala,
Trufia trupului să nu mai vie,
Măsura-n toate să-i dea fala.

Astfel cînd ziua se va depărta
Și noaptea se va arăta din nou,
Noi nevoindu-ne o vom cînta,
Și slava-i ca un lung ecou.

Glorie Tatălui Dumnezeu.

XXX

IMN DESPRE LUCRAREA ZILEI DINTÎI

Prea bunule făuritor al strălucirii,
Ce dai și strălucirea zilelor
Și lumea ai menit-o nașterii
De la-nceputul strălucirilor.

Tu care seara legi de dimineață,
Și ne arăți ziua cum s-o chemăm,
Întunecatul haos treacă cu-a lui ceață,
Ascultă-ne, cu lacrimi te rugăm.

Nu cumva, prin fărădelegea vieții
Să fie mintea văduvită de răsplată,
Să nu cugete veșnicia, pradă tristeții
Și în păcat să fie împăcată.

Ea să colinde înaltul cerurilor,
Și-a vieții răsplată să căutăm,
Să ne ferim de răul vătămărilor
Și ce-i necurat să-nlăturăm.

Ne fii de față prea bunule Părinte.

ALTĂ LECTURĂ A ACELUIAȘI IMN

Prea bunule făuritor al strălucirii,
Ce dai și strălucirea zilelor,
Și lumea ai menit-o nașterii
De la-nceputul strălucirilor,

Tu care seara legi de dimineață,
Și ne arăți ziua cum s-o chemăm,
Întunecatul haos treacă cu-a lui ceață,
Ascultă-ne, cu lacrimi te rugăm,

Ca mintea să nu fie de rău îngreunată
Și astfel să fie de răsplată văduvită,
Și de păcate s-ajungă a fi legată,
În timp ce cugetă nimicuri, istovită;

Să bată la ușile cerești,
Să-și ia a vieții răsplată,
Să ne ferim de relele lumești,
Neprihănirea fie-ne dată.

XXXI

IMN DESPRE LUCRAREA ZILEI A DOUA

Tu întemeietor măreț al cerului,
Tu care-ai dat hotar în toate,
Și, ca să nu se-mbine-n plinătate,
Ai despărțit bolta de apele curate.

Celor cerești le-ai dat loc veșnic,
Așijderi pământului și rîurilor,
Ca unda să stîmpere tăria flăcărilor,
Pământul nu-l prindă sleirea risipirilor.

Prea sfinte acum să răspîndești
Al darului har veșnic,
Să nu renască iar vremelnice
Păcatul vechi, rău sfetnic.

Credința să aducă strălucirea,
Să poarte-acum lumini strălucitoare,
Și să doboare cele-nșelătoare,
Să n-o stingă truda plăsmuitoare.

ALTĂ LECTURĂ A ACELUIAȘI IMN

Tu întemeietor măreț al cerului,
Tu care-ai dat hotar în toate,
Și ca să nu se-mbine-n plinătate
Ai despărțit bolta de ape curate,

Celor cerești le-ai dat loc veșnic,
Așijderi pământului și rîurilor,
Ca unda să stîmpere tăria flăcărilor,
Pământul nu-l cuprindă sleirea risipirilor.

Prea sfinte acum să răspîndești
Al harului dar veșnic,
Să nu renască iar vremelnice
Păcatul vechi, rău sfetnic.

Credința să sporească strălucirea
Să poarte-acum lumini strălucitoare
Și să doboare cele-nșelătoare
Să n-o stingă truda plăsmuitoare.

XXXII

IMN DESPRE LUCRAREA ZILEI A TREIA

Nemărginit ziditor al pământului,
Care-ai dat la iveală lumea
Din blînda unduire a nesfîrșitului,
Și-ai dat țărînei nemișcarea.

Ca puternica sămîntă să se-ntindă,
Cu flăcări arămii s-o-mpodobești,
Rodnicia în fruct să prindă
Și scumpă hrană să ne dăruiești.

Rănilor minții chinuite,
Cu harul înverzirii dă-le alinare,
Ca după plîns să fie limpezite
Și reaua pornire s-o doboare.

Poruncii Tale mintea-i fie supusă,
De rele nu cuteze-a se apropia,
Spre împlinirea-n bine fie dusă,
Peste a morții făptuire ea va scînteia.

Ne fii de față prea sfinte Tată.

ALTĂ LECTURĂ A ACELUIAȘI IMN

Tu hrănitor ce-ai dat a lumii temelie,
Și-ai despărțit pământul
De-nvăluita apelor tărie
Dînd gliei așezămîntul;

Ca puternica sămîntă să se-ntindă,
Cu flăcări arămii s-o-mpodobești,
Rodnicia în fruct să prindă,
Și scumpă hrană să ne dăruiești.

Rănilor minții chinuite,
Cu harul înverzirii dă-le alinare,
Ca după plîns să fie limpezite
Și reaua pornire s-o doboare.

Poruncii Tale mintea fie supusă,
De rele, nu cuteze-a se apropia,
Spre împlinirea-n bine fie dusă,
Peste a morții făptuire ce va scînteia.

Ne fii de față, prea sfinte Tată.

XXXIII

IMN DESPRE LUCRAREA ZILEI A PATRA

Prea sfinte Dumnezeu al cerului,
Ce bolta-n mijlocu-i strălucitor
O-mpodobești cu focul curatului
Sporind-o cu darul luminilor.

Tu într-a patra zi ai hotărît
Înflăcărata roat-a soarelui,
Și-ai îngrijit al lunii izvorît
Și rătăcirea stelelor cerului.

Și nopților și strălucirii
Le-ai dat însemnul cunoscut,
Tu dai sorocul despărțirii
Și-n toate lumile un început.

A oamenilor inimi luminează-le,
Și șterge josniciile minților,
Păcatelor stavilă așează-le,
Zvirle povara făr-delegilor.

Prea sfinte Dumnezeu al boltei,
Ce-mpodobești cu foc strălucitor
Ținuturile-nalte cu scînteii
Sporind darul împodobitor,

Tu-n ziua a patra slobozit-ai
Al soarelui înflăcărat rotund,
Și de-a Lunii cale grij-ai
Și de al stelelor în ceru-afund,

Și nopților și strălucirii
Să dai însemnul cunoscut,
Să dai sorocul despărțirii
Și-n toate lumile un început.

Alungă noaptea inimilor,
Lanțul păcatului să-l mîntuiești,
Să ștergi nimicnicia minților,
Povara relelor s-o veștejești.

XXXIV

IMN DESPRE LUCRAREA ZILEI A CINCEA

Tu Dumnezeu al mării puteri,
Tu din viltoarea-i răspîndit
Zburătoare cu care cer-acoperi,
Și neamul din ape-ai rînduit.

Scufundătoarele le-ai pus în ape,
Și zburătoarele le-ai dat spre cer,
Făcut-ai ca neamul nou să scape
În locuri menite de Tine, Sfînt Meșter.

Fii generos cu ai Tăi slujitori,
Căci unda singelui i-a curățit,
Căderii în rău nu-i fie-aflători,
Căci rușinea morții i-a părăsit.

Păcatul pe nimeni de-acum să n-apeșe,
Nimeni prin vorbă deșartă nu crească,
Slobode mințile fie alese,
În veci nici una nu se prăbușească.

ALTĂ LECTURĂ A ACELUIAȘI IMN

Tu Dumnezeu al mării puteri,
Din cei născuți în rodnică apă,
Pe unii și-acum cu ea îi acoperi,
Iar alții ușori spre ceruri scapă.

Scufundătoarele le-ai pus în ape,
Și zburătoarele le-ai dat spre cer,
Făcut-ai ca neamul nou să scape
În locuri menite de Tine, Sfint Meșter.

Fii generos cu-ai Tăi slujitori,
Căci unda singelui i-a curățit,
Căderii în rău nu-i fie-aflători,
Rușinea morții i-a părăsit.

Păcatul pe nimeni acum să n-apeșe,
Nimeni prin vorbă deșartă nu crească,
Slobode mințile fie alese,
Nici una în veci nu se prăbușească.

XXXV

IMN DESPRE LUCRAREA ZILEI A ȘASEA

Tu Doamne, Care omul l-ai făcut
Și toate singur rînduiești,
Pămîntului să nască poruncești
Al fiarelor neam de temut.

Prin vorba Ta poruncitoare
Ai dat trup lucrurilor,
Le-ai dat la fel viețuitoarelor
Ca omului să-i fie ascultătoare.

Alungă de la slujitorii Tăi
Tot ce-ar putea s-arate
Pornire josnică sau răutate
Sau făptuire-n a căderii văi.

Dă-ne răsplata fericirii,
Dă-ne a harurilor întărire,
Alung-a neînțelegerii înlănțuire,
Adu-ne pacea liniștirii.

ALTĂ LECTURĂ A ACELUIAȘI IMN

Tu Doamne, Care omul l-ai făcut
Și toate singur rînduiești,
Pămîntului să nască-i poruncești
Al fiarelor neam de temut.

Prin vorba Ta poruncitoare
Tu le-ai făcut supuse slujitorilor
De-a lungul vremilor, schimbărilor,
Și lucrul și ființa necuvîntătoare.

Alungă răul ce ne stăpînește
Și-aduce pofta nenfrînată,
Alungă fapta rea cînd se arată
Sau cînd spre beznă ne gonește.

Dă-ne răsplata fericirii,
Dă-ne a harurilor întărire,
Alung-a neînțelegerii înlănțuire,
Adu-ne pacea liniștirii.

XXXVI

IMN DESPRE ÎNĂLȚAREA DOMNULUI

A strălucit ziua sfințită,
Prin ruga tuturor dorită,
Hristos, speranța lumii, Dumnezeu,
S-a înălțat lăsînd pămîntul greu.

După ce Domnul S-a-nălțat,
Vechiul sălaș și L-a aflat,
Cînd S-a întors Fiul în ceruri
S-au bucurat a lor tărîmuri,

După ce-a-nvins Mîntuitorul,
Și-n luptă El a fost Izbăvitorul,
Se-arată-n chipul Tatălui
Slava măreață-a trupului.

S-a ridicat în-naltul norilor,
Le-a dat speranță credincioșilor,
Le-a arătat și raiul zăvorît
Din care primul om a coborît.

Tu nouă ne ești bucurie mare,
Tu zămislire a sfîntei Fecioare,
După batjocură, biciuiri și cruce,
Harul la jîlțul ceresc Te aduce.

Să-i mulțumim noi așadar,
Celui ce-a mîntuit prin har,
Căci a dus trup pămîntesc
Spre-al cerului tărîm regesc.

Ne fie bucuria nesfîrșită,
Căci fața Lui neprihănită,
Celor din ceruri li s-a arătat,
Dar și nouă raza-I ne-a dat.

Acum prin faptele cu trebuință
Să Îl privim pe El cu străduință,
Și să trăim viață curată,
Iar scara cerului ne fie dată.

Slavă Ție Doamne-n toate cele,
Tu ce-Ți porți pasul peste stele,
Cu Tatăl și Sfîntul Duh lin
În veacul vecilor. Amin.

XXXVII

IMN DESPRE ÎNĂLȚAREA DOMNULUI

Iisuse ești a noastră mîntuire,
Dorință și așijderi iubire,
Dumnezeu făuritor a toate,
Și Om ce vremurilor dă dreptate.

Te-a învins îngăduința
Și-al nostru rău Ți-e suferința,
Înduri prea crudă moarte
Și-a noastr-o dai de-o parte.

Trecut-ai prin a iadului zăvoare,
Le-ai dat și robilor-nălțare,
Prin slavă ales învingător,
Șezi lingă Tatăl ziditor,

Dar Te silește bunătatea
Să-nvingi în lume răutatea.
Iertîndu-ne, părtaș la cînt
Arată-Ți chipul în cuvînt.

Să fii a noastră bucurie,
Slavă în Tine ne fie,
Tu să ne fii răsplată,
În veacurile ce s-arată.

ALTĂ LECTURĂ A ACELUIAȘI IMN

Al mîntuirii omenеști semănător,
Iisuse, plăcere a sufletelor,
Tu, ziditor de lume mîntuită
Și-a iubitorilor lucire implinită,

Ai fost învins de-ngăduință,
Și-al nostru rău Ți-e suferință,
Tu moarte primești nevinovat,
Iar noi scăpăm de-al ei păcat.

Și haosul și iadul Tu le-ai sfărîmat,
Ale învinșilor lanțuri le-ai înlăturat,
Prin slavă ales învingător,
Șezi lingă Tatăl ziditor.

Dar te silește bunătatea
Să-nvingi în lume răutatea,
Al Tău chip să-l îmbogățești,
Cu fericirea luminii cerești.

Călăuză ne fii și cărare spre stele,
Fii răscruce în inimile grele,
Fii bucurie a lacrimilor,
Și dulce răsplată a vieților.

XXXVIII

IMN DESPRE ZIUA RUSALIILOR

Hristos S-a înălțat la stele,
S-a-ntors de unde a venit,
A Ziditorului răsplata L-a primit,
A celui ce-I cu Sfîntul Duh unit.

Se-apropie ziua măreață,
Cea tainică de șapte ori,
În care ai Săi slujitori
Serbează-ai fericirii zori

Atunci în ora a treia,
Cînd lumea deodată a răsunat,
Apostolilor vestea li s-a dat,
Că Dumnezeu acum S-a arătat.

De la a Tatălui lumină așadar,
Sosește flacăra ce-mpodobește,
Și sufletele credincioase-mplinește,
Cu-a lui Hristos cuvînt, cerește.

Trupul întreg se bucură,
La a Sfîntului Duh aflare,
Răsună vocile-n chemare,
Sălașurile-s în mișcare;

În toate neamurile cunoscute,
La greci, latini și la barbari,
Răsună glasurile tari,
Slăvind minunile mari.

Atunci Iudeea neîncrezătoare,
Cu duh nebun și fioros,
Și ocărește și împrășcă-n jos
Beția băuturii, peste fii lui Hristos.

Dar Petru iese în întîmpinare,
Și-atunci cu semne și strădanie,
Le-arată că prin rea mărturie,
S-au depărtat de-a adevărului tărie.

Acum Hristoase, prin Tine,
Sfîntul Duh S-a pogorît,
Chipul lumii nou a izvorît
Iar vechiul păcat e zăvorît.

ALTĂ LECTURĂ A ACELUIAȘI IMN

Hristos S-a înălțat la stele,
S-a-ntors de unde a venit,
A Ziditorului răsplată L-a primit,
A Celui ce-I cu Sfîntul Duh unit.

Se-apropia ziua măreață,
Cea tainică de șapte ori,
În care-ai Săi slujitori
Serbează-ai fericirii zori.

Atunci în ora a treia,
Cînd lumea deodat-a răsunat,
Apostolilor vestea li s-a dat,
Că Dumnezeu acum S-a arătat.

De la a Tatălui lumină aşadar,
Soseşte flacăra ce-mpodobeşte,
Şi sufletele credincioase le-mplineşte,
Cu-a lui Hristos cuvînt, cereşte.

Trupul întreg se bucură,
La a Sfîntului Duh aflare,
Răsună vocile-n chemare,
Sălaşurile-s în mişcare;

În toate neamurile cunoscute,
La greci, latini şi la barbari,
Răsună glasurile tari,
Ducînd celor miraţi veşti mari.

Atunci Iudeea neîncrezătoare,
Cu duh nebun şi fioros,
De vin, beată privind jos,
Îi ocărăşte pe credincioşii lui Hristos.

Dar Petru iese în întîmpinare,
Şi îi învătă prin strădanie,
Că prin perfida mărturie,
S-au depărtat de-a adevărului tărie.

XXXIX

IMN DE DIMINEAŢĂ

Dumnezeule, a cerului lumină,
Tu eşti semănătorul strălucirii,
De al Tău braţ bolta s-anină,
Cu dreapta-ţi-o-ntinzi deasupra firii;

Acum Aurora acoperă stelele,
Vîrtejul se ridică purpuriu,
Pămîntu-l botează suflările,
Umezite de roua cerului viu.

Luceafărul dimineţii-n al său car,
Trimite chemare spre roţile înflăcărare
Ale celui ce urcă pe cer cu har,
Fără a cunoaşte clipe-ntîrziate.

Acum a nopţii umbre cobor,
Din ceruri bezna-ncet se risipeşte,
Iar chipul lui Hristos Luminător,
Ziua-amorţită o trezeşte.

Tu eşti prea sfînta zi a zilelor,
Eşti chiar lumina strălucit-a lumii,
Unul atotputernic al puterilor,
Aşijderi puternic în unul Treimii.

Mîntuitorule, acum noi te rugăm,
Cu toţii îţi ingenunchem,
Pe Tine, cu Duhul Sfînt, Te cîntăm,
Cu toate glasurile, Te vrem.

Tată, Tu cerurile le cuprinzi,
Al Tău nume Îl cîntăm,
Dă-le-mpărăţia Ta celor flămînzi,
Şi voia Ta să o aflăm.

Şi voia Ta cea mare,
E dată s-o-împlinim,
Cu Duhul veşnic credincioşi,
Cu trup neprihănit să fim.

Pîinea noastră cea de toate zilele,
Dă-ne-o spre a ne-ndestula,
Dă-ne nouă toate darurile,
Cum dăm şi noi spre-a Te afla.

Nu ne lăsa-în ispită,
Pe noi cei cu suflet curat,
În noi rugătorii, fie pierită,
Trup mîntuit fie-ne dat.

XL

IMN DE DIMINEAȚĂ

În timpul nopții, laude Domnului,
De la cei ce-n glas se-nalță,
Iar Domnului Mîntuitorului,
Slava Treimii și-a noastră speranță.

În corul sfinților cîntăm,
Și capetele le-smerim,
Păcatele să le-alungăm
Din noi ce Duhul îl dărim.

Să judece Domnul păcatul,
Să-nvingem răul prin bine,
Prin rodul silinței, Chematul
Ne-aducă răsplata cu Sine.

Pe Tatăl și Hristos să Îi rugăm,
Pe Sfîntul Duh al Tatălui,
Deplină biruință să cîntăm,
Să-i fim învingători dușmanului.

XLI

IMN DE DIMINEAȚĂ

Cînd strălucirea zilei se arată,
Cu primele cuvinte în trezire,
Slăvirea Domnului fie cîntată,
Să ne-ocroteasc-a lui Hristos mărire.

Spre folosința tuturor făcut-a Ziditorul.
Să fie noaptea și ziua văzute,
Și lege veșnică a dat Făuritorul,
Ca una de alta să fie vrute.

Tu strălucire adevărat-a credincioșilor,
Pe care vechea lege nu-l împiedică,
Și nu urmezi prin naștere întunecimilor
Ci strălucești prin luminare veșnică,

Hristoase, fără preget Te rugăm,
Ajută, supușilor Tăi, slujitori
Ca nedreptatea ăstui veac să o călcăm,
Să nu-i cuprindă și pe iubitori.

Să nu gîndim cum nu se cade,
Pe nimeni pizmă să n-avem,
În noi lovirea nu dea roade,
Răul cu bine să-l învingem.

În inimile noastre să nu-și afle loc,
Mînia, viclenia și-ngîmfarea,
Să nu ne ardă al zgîrceniei foc,
Ce-i rădăcina relelor, întunecarea.

Vinul gîndirea să n-o stăpînească,
Veșnica beție nu ne arunce-n hău,
Ci cu măsurată simțire luminească,
Să bem cu toții pocalul Tău.

Bunătatea fără ascunzișuri,
A păcii înțelegere să o păstreze,
Dar și neprihănirea fără ocolișuri,
Prin credința din sufletele treze.

Foamea ce rău ne sfătuiește,
S-adăugăm pămînturi noi-nu fie,
Iar cînd bogatul cu tot ne copleșește,
Doar psalmul sfînt, mîngîietor ne vie.

Tu Tată, nenăscut, să ne fii martor,
Ca astă zi să o purtăm în cînt,
Plăcuți preabunului Mîntuitor,
În suflet plin de Duhul Sfînt.

XLII

IMN DE DIMINEAȚĂ

Tu Dumnezeu al veșnicei lumini, Și strălucire ce nu-ncapi în cuvinte, Viitor Judecător al vechii vini, Ce vezi orice-ascunziș în minte,	Hotarnicul lumii Tu ești, Pe tronul-al șaptelea Tu șezi, Judecător din înălțimi cerești, Venit-ai ca să pătimești, să vezi.
Tu ții în stăpânire cerul, Și ești cu totul în Cuvânt, În toate stăpânești prin Fiul, Izvor ești pentru Duhul Sfânt.	Tu Savaot, atotputernic, Tu-n osanale să rămii, A Ta e lauda în veacul veșnic, Tu ești reînvierea cea dintâi.
Nume-ntreit, ții înălțimea, Puternic, unul ești în toate, Iar prin al Crucii semn, Treimea, Conducător razei nemăsurate.	Tu ești întăritor credinței, Și îi privești pe cei sărmani, Al tău e tronul-ngăduinței, A Ta cinstirea peste ani.

Stăpînului veșnic Hristos,
Duhului Sfânt și Tatălui,
Să-i dăm al vieților prinos,
Acum și-n veacul veacului.

XLIII

IMN DE DIMINEAȚĂ

După ce-a nopții beznă a fugit, Se-nalță strălucirea purpurie, Noi laude s-aducem celui Nesfârșit, Ce stă-naintea veacurilor din vecie.	Și orice rău să-l alungăm, Să-I cerem bunăstare, Virtutea veșnic o chemăm, Celor ce cred, le fie apărare,
--	--

Și toți cu rosturile într-un glas,
Cu sufletele închinat Lui,
În orice vreme am fi rămas,
S-aducem laude Cuvîntului.

XLIV

IMN CĂTRE PRIMA ORĂ

Hristoase, al cerurilor ziditor,
Dumnezeule atotstăpînitor,
Pe noi în liniștire ne privește,
A noastră rugă către Tine crește.

La ora-ntîia rugi cîntăm,
Și laude lui Dumnezeu-nălțăm.
Noi noaptea oarb-am biruit-o,
Și slava Regelui Iisus am dobîndit-o.

Slavă Tatălui Dumnezeu,
Și Fiului Său mereu,
Cu Duhul Sfînt așijderea,
Acum și pururea.

Ție, Tată, veșnica slăvire,
Și singur născutului mărire,
Cu Duhul Sfînt senin,
Acum și-n veacul vecilor. Amin.

XLV

IMN CĂTRE ORA A TREIA

Ora a treia acum se-arată,
Iar noi nerăbdători să ne grăbim,
Cu psalmi îndatorirea să-mplînim,
Domnului lauda-îi fie dată.

Aceasta-i ora a treia-n care,
Hristos a fost pe cruce înălțat,
Astfel voința Tatălui s-a arătat,
Păcatul pierе în strînsoare.

La sfîntu-I sălaș s-a înălțat,
Și șade-n dreapta Tatălui,
Tronurile aduc laudă Domnului,
De care răii atunci s-au lepădat.

Pe Dumnezeu Hristos noi Îl cinstim,
Și-L credem că-I judecătorul,
Cu Care-au zugrăvit prorocii viitorul,
Pe Care-apostolii-L urmau sublim;

În ora a treia a-nălțării,
Prea sfîntul Tatăl al familiei,
I-a dus pe toți la poarta viei,
Pe cei ce-au crezut întrupării.

Hristoase, chiar în a Ta vie,
Ce o privim ca pe răsplată,
Urmăm lucrarea tainic arătată,
Spre dobîndirea binelui prin profeție.

Iată ora a treia s-a pornit,
În care Duhul Sfînt
Pocalu-l umple cu Cuvînt,
Pe-apostoli îndemnîndu-i la sorbit;

Simțirile noastre Doamne să stropești,
Cu laude să Te cîntăm, în cor,
Hristoase-al tuturor Mîntuitor,
Al nostru cor să îl sfințești.

XLVI

IMN CĂTRE ORA A TREIA,
DESPRE PĂTIMIREA DOMNULUI

Prin credința veșnică în Dumnezeu,
Slavă Mîntuitorului să-I cîntăm,
Cu harul bunătății să ne arătăm,
Prin speranța ce-i în noi mereu.

El înălțat în ora sfîntă,
În marea jertfă pătimind,
Și-ofranda Crucii răspîndind,
A readus oaia pierdută.

Supuși, acum să ne rugăm,
Eliberați prin Sfînta-Ți Mîntuire,
Cei mîntuiți în veac aibă ivire,
Acei ce fapta-Ți o urmăm.

Ție Treime, slavă-ntr-una,
Ție ce ești dumnezeire,
Înainte de-a Lui venire,
Naintea veacului și-ntotdeauna.

XLVII

IMN CĂTRE ORA A ȘASEA

Ora a șasea a zilei, Duce a vremii cale, Ne-ndeamnă cu-ale sale, Să îi cîntăm Treimei.	În tainic chip la oră însorită, Pe patriarhi i-a ospetit, Pe Cel în trup ei L-au vestit, Prin a Treimii putere sfințită.
Rugîndu-se, Petru-ngenuncheat Privește viitorul credinței, Se pregătește și Domnul biruinței, S-aducă sămînța-n noi la semănat.	Desăvîrșire-a socotelii cerești, Tu Te-ai desăvîrșit prin Tine, Ești slava puterii în bine, Și-n toate veacurile stăpînești.

XLVIII

IMN PENTRU MASA PRÎNZULUI

La amiază rugă să-nălțăm, Ca pe Hristos să-L implorăm, Să-ngăduie din trupu-I sfînt, Să ne hrănim cu legămînt.	Slăvit să fie El în toate, De neamurile binecuvîntate, El Însuși Domnul cerurilor, Ce stă-n tăria veacurilor!
Să ne dea nouă ajutor, Prin minunatul înger păzitor, Ce veșnic să ne însoțească, În a veacului viață lumească.	

XLIX

IMN LA O NOUĂ ÎNFRUPTARE

După ce iarăși ne-am hrănit,
Și prînzul-am dus la bun sfîrșit,
Ție preasfînt Izbăvitor,
Ți-aducem laude în cor.

În fața noastră repede venind,
Și-a hranei greutate potolind,
Spre rugăciune să ne pregătești,
A spovedaniei încredere să dăruiești.

Și pentru tot ce glăsuim,
Și-n sfînte laude slăvim,
Coroana nouă să ne-o dai,
Și slava Domnului, din rai.

L

IMN CĂTRE ORA A NOUA

Al soarelui arc pe cer,
Pe treapta a nouă s-a-nălțat,
Ore de trei ori trei s-au arătat,
Din drumul marelui talger.

La vremea ast-a Pătimirii,
Adus-a Ziditorul împlinirea,
Căci a trimis în vie strălucirea,
La slujitorii prăznuirii.

La ora asta, Petru, tainic,
A mîntuit a lanțului strînsoare,
Și-acum gîndește minunea-n soare,
Din rău nu mai aflăm nimic.

În imnuri slavă fie cîntată,
Cu glas, cu minți neprihănite,
Lui prin Care toate-s făurite,
Din veac trecut, prin lege lăsată.

LI

IMN CĂTRE ORA A NOUA

De trei ori trei e-al orelor număr,
Ce-apasă al sfintei credințe umăr
În numele mării Treimi Sfinte,
Să cerem răsplata iertării-n cuvinte.

Chiar spovedania gurii de tîlhar,
Cere Domnului Hristos har;
Lauda noastră prin silință,
Se roagă pentru-ngăduință.

Moartea trece acum peste Cruce,
Lumina apoi strălucirea aduce;
Piere groaza fărădelegilor,
Lucește iar neprihănirea minților.

Ție Treime a cerurilor,
Fie-Ți gloria veacurilor,
Ești una cu Dumnezeuirea,
Naintea veacurilor, pururea.

LII

IMN CĂTRE ÎNSERARE

Tu Doamne, ce ziua-i zămislit-o,
Și cu lumină albă ai împodobit-o,
Cînd ziua povîrnită dă în mîntuire,
Cu glas înalt cîntăm a ta slăvire.

Acum cînd vine calmă înserarea,
Și soarele-și urmează-n jos cărarea,
Iar lumea se ferește de umbre în zadar,
Văzînd cu întristare al zilei hotar,

Acum înalte Doamne Te rugăm,
Noi slujitorii ce slavă-Ți cîntăm,
Trudiți de munca zilei împlinite,
Noaptea ne-mbrățișeze cu brațe liniștite.

Ca nu cumva din minți întunecate,
Deșertăciunea veacului să se arate,
Ci-n harul Tău acoperiți cu slavă,
Lumina rodnică în noi n-aibă zăbavă.

LIII

IMN DESPRE VENIREA DOMNULUI

Hrănitorule, ziditor al stelelor,
Al credincioșilor veșnic strălucitor,
Ascultă rugile supușilor,
Hristoase, mîntuitor al tuturor.

Tu care prin adîncă suferință,
Al morții veac l-ai dărimat,
Și vinovaților le-ai dat căință,
Lumea din boală ai salvat.

În timp ce venea înserarea,
Precum un mire la nuntit,
Lăsînd dulce strînsoarea
Mamei Fecioare, ai ieșit.

Cînd astă putere s-arată,
Cu toții-ngenunchează,
Cerești și pămîntene, iată,
Mărturisesc supunerea trează.

Soarele apus mai lucește,
Și luna-și arată darul,
Și-n astre lucirea crește;
Păstrează însă toate hotarul.

Preasfinte Doamne Te rugăm,
Viitor judecător al veacului,
Păzește-ne în veac ca să nu dăm
De-ntunecata lance a dușmanului.

Laudă, slavă, onoare-n veci Lui.

ALTĂ LECTURĂ A ACELUIAȘI IMN

Hrănitorule, ziditor al stelelor,
Al credincioșilor veșnic strălucitor,
Primește darul supușilor,
Hristoase, mîntuitor al tuturor.

Tu ești al lumii-nbolnăvite leac,
Împins de-ndemnul iubirii,
Ca nu cumva să moară omenirea-n veac
Prin fapta răului și a pieririi.

Tu care ai fost răstignit,
Ai dus al lumii rău pe cruce,
Neprihănită jertfă, ai ieșit
Din sfînta odaie-a Fecioarei, ce luce;

Cînd astă putere s-arată
Și numele-n ceruri răsună,
Cerești, pămînteni, deodată,
Cu tremur credința-și adună.

Judecător mărit, noi Te rugăm,
Tu, ce-n ziua din urmă Te arăți,
Ne fă cu arma harului să ne-apărăm,
Să nu ne închinăm, ca-n alte dăți,

Virtute, laudă și glorie Îți înălțăm.

LIV

IMN DESPRE VENIREA DOMNULUI

Iată răsună vocea limpede,
Dărimă toate-ntunecimile,
Departe-s alungate visele,
Din slavă strălucit Hristos ne vede.

Gîndirea amorțită se trezește,
Din rana-ntunecată se arată
O nouă stea străfulgerată,
Și-a răului cădere ne vestește.

A fost trimis Mielul preasfînt,
Să ușureze a noastră suferință,
Cu lacrimi pentru-ngăduință,
Să înălțăm cu toți cuvînt.

A doua oară cînd a fulgerat,
De groază lumea s-a cuprîns,
Dar vinovații în cădere nu i-a-mpins,
Ci ocrotirea-i El ne-a arătat.

ALTĂ LECTURĂ A ACELUIAȘI IMN

Glasul limpede-nvinovățește,
Răsună de el întunecimile,
Iar visele departe le gonește,
Iisus luminează-nălțimile.

Mintea lîncedă e în trezire,
Făr-a mai zace la pămînt,
O nouă stea e-n strălucire,
Răul se-ascunde de Cuvînt.

A fost trimis Mielul preasfînt,
Să ne dea nouă luminare,
Cu toți prin lacrimi și cuvînt,
Să-I cerem rugători iertare.

A doua oară cînd a fulgerat,
De groază lumea s-a cuprîns,
Și ocrotirea-I El ne-a arătat,
Iar vinovații la cădere nu i-a-mpins.

Onoare, laudă și glorie ne-a dat.

LV

IMN DESPRE VENIREA DOMNULUI

Tu ești Cuvînt de noi întîmpinat,
Odinioară de la Tatăl ai plecat,
Tu Cel născut lumii îi vii,
În mersul povîrnit al vremii,

Al nostru suflet să îl luminezi,
Cu-a Ta iubire să-l înflăcărezi,
Încît după ce crainicul îl cheamă,
Rușinea ascundă-se cu teamă.

Cînd Tu, judecător, vei fi de față,
Să dai în fapte duhului poșată,
Celor căzuți schimbarea le vei da,
Iar celor buni prea dreaptă stăpînire-a Ta.

De-acum să nu cădem la rele,
Fărădelegea nu-și arate ghiarele,
În veșnică neprihănire, să ne fericim,
Și celor fericiți părtași în veci le fim.

ALTĂ LECTURĂ A ACELUIAȘI IMN

Cuvînt de noi întîmpinat,
Din sînul Tatălui Tu ai plecat,
Tu Cel născut lumii îi vii,
În mersul povîrnit al vremii.

Al nostru suflet să îl luminezi,
Cu-a Ta iubire să-l înflăcărezi,
În inimă să n-aibă îndoiala loc,
Ci să se umple cu cerescul foc.

Încît cînd judecata de apoi
Va osîndi răul din noi,
Iar glasul Lui prietenesc,
Îi va chema pe buni în loc ceresc,

Să nu ne-ntunece al flăcărilor fum,
Și nici să nu ne-ntoarcă-n drum,
Ci-mpărtășiți din chipul Domnului,
Parte s-avem de bucuriile cerului.

LVI

IMN DESPRE NAȘTEREA DOMNULUI

Hristoase, Mîntuitor al neamurilor,
Tu singur ești Tată din Tată,
Singur născut înaintea-nceputurilor,
Prin naștere ce-n vorbe nu-i dată.

A Tatălui strălucitoare luminare,
Speranță veșnică a tuturor,
Îndreaptă-n lume veșnica rugare,
Ce-a răspîndit-o duhul credincioșilor.

Să-ți amintești aducător al mîntuirii,
Că a trupului nostru măsură,
Slujitu-Ți-a-n ziua venirii,
Cînd magii al Fecioarei rod văzură.

Ziua de azi așa ne dovedește,
În lungul drum al anului,
Că ai venit Mîntuitor, lumește,
Singur de la sălașul Tatălui.

Pe El-cerul, pămîntul, marea
Cele ce-n ele sînt Îl proslăvesc,
Pe El Îl laudă cîntarea,
Pe-al venirii Tale făuritor ceresc.

Noi înșine, am fost mîntuiți,
Prin sîngele Tău sfînt,
De ziua Ta, noi fericiți,
Imn nou-nălțăm cîntînd.

ALTĂ LECTURĂ A ACELUIAȘI IMN

Mîntuitor al tuturor, Iisus,
Supremul Tată, Te-a înălțat,
Naintea zămislirii slăvii de sus,
Slava Lui, ce Ție Ți-a dat.

A Tatălui strălucitoare luminare,
Speranță veșnică a tuturor,
Îndreaptă-n lume veșnica rugare,
Ce-a răspîndit-o duhul credincioșilor.

De-al nostru trup adu-ți aminte,
Ai înălțat a lui măsură,
Cînd Te-a trimis al Tău Părinte,
Din pîntec fără-ncepătură.

Ziua de azi așa ne dovedește,
În lungul drum al anului,
Că ai venit Mîntuitor lumește,
Singur de la sălașul Tatălui.

Pe El, pământul, astrele și marea,
 Și toate ce-s sub cer îl proslăvesc,
 Pe El ce ne-a adus salvarea,
 În cântec nou Îl regălesc.

Iar noi, cu toții mîntuiți,
 De valul sîngelui cel sfînt,
 Prin os Ți-aducem fericiți,
 În ziua Ta, Tu sfînt Cuvînt.

Iisuse, a Ta să fie slava mereu,
 Tu cel din Fecioară, și-al lui Dumnezeu.

LVII

DESPRE NAȘTEREA DOMNULUI

Mare e taina Bisericii,
 Imn îl înălțăm lui Hristos,
 Lui, dărimătorul fricii,
 Cuvînt al Tatălui în Fiu, glorios.

Tu singură dintre femei,
 Aleas-ai fost în timp,
 Și Domnului I-ai fost temei,
 Să-L porți în sfînt răstimp.

Proorocii vremurilor de-altă dată,
 Prezis-au sfînta Lui venire,
 Și că Fecioara binecuvîntată,
 Îi va fi mamă Celui din vestire.

Prea mare-i astă tăinuire,
 Ce-a fost Mariei dată spre păstrare,
 Ca Dumnezeu ce e-n întreaga fire,
 Din pîntecu-i s-aibă născare.

Plină ești de-adîncul har,
 Și slăvită-n veșnicie,
 Căci din tine-a ieșit – dar –
 Hristos ce-i lumii tărie.

Păstorii care-au auzit,
 Domnului slavă I-au cîntat;
 Spre Betleem cu toții s-au grăbit,
 La Domnul, ce prin naștere S-a arătat.

Iar magii de la Răsărit,
 Purtînd a neamurilor chipuri,
 Dup-arătarea stelei ce-a lucit,
 Au adus primii daruri.

Noroadelor, voi toate,
 Pe Maica Domnului să o rugăm,
 Pacea și iertarea, așteptate.
 Să ni le dea ca să ne bucurăm.

Slavă Tu, Doamne-n vecie,
 Ție, născut din Sfînta feciorie.

LVIII

IMN PENTRU POSTUL PAȘTILOR

De trei ori cite patru ore
 Trag ziua către seară,
 Și veștejesc a soarelui hore,
 Căci noaptea se-arată iară.

Noi așadar la semnul Domnului,
 Să ne-apărăm a pieptului închizătoare,
 Ca nu cumva-ncălzitul unduit al șarpelui,
 Să-ncerce a pragului zăvoare.

Și-apoi cu armele neprihănirii,
Avînd părtaşă limpezimea gîndului,
Mintea ce-i păzitoare împlinirii,
Să-nvingă strădania dușmanului.

Să nu sleiască trupurile
Îndestularea cu mîncare,
Ca nu cumva somnul și visurile,
S-aducă sufletului întinare.

LIX

DESPRE PĂTIMIREA DOMNULUI

Un imn să-i spunem Domnului,
Și laude lui Dumnezeu cîntate,
Căci El prin jertfa sîngelui,
Răscumpărat-a vechile păcate.

În ziua ce-alunecă-n seară,
Cînd morții e dat Hristos,
Cu toții la cină sînt iară,
Cu ei și-un necredincios.

Iisus viitoru-l vestește,
Fiilor cu care cina:
Unul din voi greșește,
Și-acela Mă va trăda.

Cel mai rău neguțătorul Iuda
L-arată pe Domnul cu-o sărutare,
Iar El, Mielul ce-așteptă osînda,
Sărutu-l primește fără mirare.

Pentru cîțiva arginți,
Hristos iudeilor e dat,
Curat învățător de sfinți,
Pe care Iuda L-a trădat.

Pilat romanul spune:
Eu vină nu-l găsesc;
Spălîndu-și mîinile cu repejune,
Îl dă iudeilor ce-L însoțesc.

Iudeii înșelați, necredincioși,
Vor ca tîlharul să trăiască,
Iar pe Iisus-de sînge setoși -
Acum să-L răstignească.

Atunci Baraba, ce moarte-a făcut,
Și-i vinovat de faptă dovedită,
E iertat, iar viața în ținut,
Prin care morții-nvie, e oprită.

Slavă Ție Doamne pururea,
Slavă Celui născut fără chin,
Și Sfîntului Duh aşijderea,
În veacul vecilor. Amin!

LX

IMN DE PAȘTI

Strălucește aurora vie,
Cerul de laude răsună,
Lumea tresaltă-n bucurie,
Iadul geme și tună;

Atunci cînd mărețul Rege,
Frîgînd a morții puteri,
Iadu-l calcă cu noua-i lege,
Și-i mîntuie pe cei mizeri.

Acela Care-nchis de stîncă,
Păzit era de un ostaș,
Se-nalță din bezna adîncă,
Biruator, vieții chezaș.

Dup-ale iadului cărări
Și gemetele pătimirii,
Înalță îngerul cîntări,
Căci strălucește Domnul învierii.

Apostolii erau în întristare,
De crunta moarte-a Domnului,
La care slujitorii-n împilare,
Sortitu-L-au cu necredința duhului.

„Să mergeți cît de curînd,
În Galilea pe El să-L vedeți”,
Le-a spus cu glasul blînd,
Femeilor îngerul cu poveți.

În timp ce repede se străduiesc,
Să dea apostolilor bucuria,
Știind că toți în El trăiesc,
Țin toate urma lui Mesia.

Învățăceii aflînd acestea,
În Galileea merg în grabă,
Ca fața Lui ce-a zis-o vesteă,
S-o vadă într-a sa podoabă.

Și-apostolii cînd Îl privesc
Și-L văd în trup știut,
A lumii raze strălucesc,
De bucuria Paștilor ce-au început.

Și rănila ce se arată
Din trupul Lui strălucitor,
Mărturisesc că vesteă dată,
Că a-nviat Domnul Izbăvitor.

Tu rege, Hristoase preabunule,
A noastre inimi să le ai,
Și pentru laude Tu, veșnicule,
În orice vreme putere să ne dai.

ALTĂ LECTURĂ A ACELUIAȘI IMN

Aurora cerul îl roșește,
Lauda-n aer vestește,
Că lumea-n biruință se bucură,
Iar iadu-ngrozit se cutremură.

Puternicul rege al sortii
Ieșit din iadul morții,
Spre-al vieții luceafăr duce,
Mulțimea celor doisprezece.

Mormîntul său păzit mereu,
E însemnat cu-al pietrei greu;
Dar El se-nalță-nvingător
Și-nmormîntează moartea din viitor.

Destul s-a dat durerilor,
Destul înmormîntării, lacrimilor,
Al morții sfidător a înviat,
Iar îngerul în scăpărare a strigat.

De cruda moarte-a lui Hristos,
Apostolii-ntristați priveau în jos,
Căci cruntă moarte Lui i-au hărăzit,
Cei ce relei credințe i-au slujit.

Îngerul adevărului venise,
Cu glas femeilor prezise:
Hristos cu chipu-i fericirea va aduce,
Mulțimii credincioșilor ce-o conduce.

La-ngrijorații apostoli mergînd,
Spre a vesti, iuțeață pasului dînd,
În drum veșmintele-au aflat,
Ce de pe trupu-I necredincioși-au lepădat

Apostolii s-au adunat
Acolo unde vesteă i-a chemat,
Și-mpărtășiți întru Hristos,
Se fericesc cu fructu-i luminos.

A Paștilor preasfântă bucurie,
Și soarele-o vestește acum cu dărnicie,
Cînd pe Hristos apostolii-L privesc,
Și raze noi le strălucesc.

În trupul Lui rănilor
Lucesc precum stelele;
Pe toți îi cuprinde mirarea,
Și martori vestesc minunarea.

Iisuse, Rege prea-ngăduitor;
Inimilor noastre să le fii păstrător,
Ca recunoscători să-Ți dăm ce-s cuvenite,
Iar Tu să ne renaști cu viețile-noite.

LXI

IMN PENTRU DIMINEAȚA PAȘTILOR

O, Doamne, Rege veșnic,
Tu creator al lucrurilor
Ce-ai fost naintea veacurilor,
Cu Tatăl Fiului cel volnic.

Tu la al lumii început
Pe-Adam l-ai plămădit,
Dup-al Tău chip desăvîrșit,
Și i-ai dat duh neabătut.

Dar diavolul l-a înșelat,
Acel ce-i neprieten omului
De-a cărui măsur-a trupului,
Tu însuși Te-ai simțit apropiat.

Dar însuși l-ai răscumpărat,
Pe cel ce Tu l-ai plăsmuit,
Și-alături Domnului, neclintit
Prin viețuirea-n trup l-ai așezat.

De-acesta din Fecioară plămădit,
Întregul suflet s-a cutremurat,
Iar noi cu mintea-n credință am aflat,
C-am înviat și noi prin cel Neprihănit.

Ne-ai dat îngăduința
Prin Sfîntul Botez,
Celor înlănțuiți, fără crez,
Și-ai înlăturat neștiința.

Tu socotit-ai drept să porți,
Trudnica cruce pentru noi,
Sîngele să-l dai gîdelui lacom,
Ca nouă să ne dai noi sorți.

Cînd vălul templului s-a despicat,
Atunci pe mulți din adormire,
Tu i-ai trezit ca din orbire;
Întreg pămîntul s-a cutremurat.

A vechiului dușman puteri
Pe-a morții cruce le-ai zdrobit,
Și semnul ei în frunte-a izvodit,
Stîndardul Tău să-nlătore orice temeri,

Tu demn ai chibzuit ca răutatea,
Din noi să fie-ndepărtată,
Ca nu cumva spre noi scăpată,
Vreunui mîntuit să-i ia seninătatea,

În iad ai coborît,
Și celor datornici morții
Le-ai dat răsplata vieții;
Astfel însuși ai hotărît.

În timpul nopții te rugăm,
Doamne nouă ne iartă,
Celor credincioși Te-arată,
Asta în imn noi îți cîntăm.

Tu martorul ești și judecător
Pe care nimeni nu-l înșeală,
Veșmîntul ce cunoașterii îi e urzeală,
Tu-l știi, măreț Mîntuitor.

Tu singur ești cercetător,
Al sufletelor suferinde,
Și rănilor ascunse-n minte
Ești medicul îngrijitor.

Însuși la ceas hotărît,
Vei da al veacului sfârșit;
Celor cu duh neprihănit,
Darul din cer coborît.

Pe Tine Te rugăm prin Cuvînt,
De-a noastre răni să te îngrijești
Tu care Fiul Tatălui ești,
Veșnic cu Duhul Sfînt.

ALTĂ LECTURĂ A ACELUIAȘI IMN

Tu Doamne, Rege veșnic,
Făuritor al lucrurilor,
Ce-ai fost naintea veacurilor,
Egal Tatălui, volnic.

La nașterea lumii ai făurit
Distinsul chip al lui Adam
Și țărnei duhul i-a dat hram,
Căci astfel Tu ai stabilit.

Cînd răutatea și înșelăciunea
Au rușinat ce-i omenesc,
Tu, marele meșteșugar ceresc
Ai refăcut trupul asemenea.

Tu, ce din Fecioară ești născut,
Acum din mormînt Tu crești,
Tu nouă tuturor ne poruncești
Să înviem sub al Tău scut.

Veșnic păstor ce turma-Ți speli
Cu a botezului apă sfințită,
Asta-i a minții lucire dorită,
Pier a fărădelegilor mînjeli.

Pe cruce ești mîntuitor,
Tu cele cuvenite-ai arătat,
Și preț al mîntuiri-ai dat
Îmbelșugatu-Ți sînge tămăduitor.

LXII

IMN DE PAȘTI

La masa mielului noi, veghetori,
În alb veșmîntați, strălucitori,
După ce Marea Roșie lăsăm,
Mîntuitorului Hristos să Îi cîntăm,

Din trupul Său neprihănit,
Pe-altarul crucii pîrjolit,
Din sîngele-I trandafiriu gustînd,
În Dumnezeu noi vom trăi curînd.

În seara Paștilor ne-om apăra,
De răul înger cînd ne va striga,
Căci smulși sîntem din rea robie,
Din a lui Faraon împărăție,

Paștile nostru e-acum Hristos,
Mielul jertfit pentru cei de jos,
Azima curăției în duh ni s-a dat
Prin sfînta-I iubire ce s-a arătat.

O, demnă jertfă cu adevărat,
Prin care iadul e îngenunchiat;
Mîntuită-i pe veci mulțimea robită,
În dar viața veșnică-i de ea primită.

Cînd din mormînt Hristos S-a înălțat,
Neagra genune în uitare a lăsat,
Și-n lanț pe tiranul a împins,
Și raiu-n fața noastră l-a ntins.

În a Paștilor măreață bucurie,
Tu făuritor a toate din tărie,
Poporul Tău să-l aperi veșnic,
De-al morții înger potrivnic.

ALTĂ LECTURĂ A ACELUIAȘI IMN

La regescu-ospaț al Mielului,
Înveșmîntați în albul veghetorului,
După ce Marea Roșie lăsăm,
Mîntuitorului Hristos să Îi cîntăm.

Dumnezeiasca bunătate-a Lui,
Ne dă chiar jertfa sîngelui,
Ca preot, iubirea Lui jertfește,
Trupul hrănitor ce mîntuiește.

Distrugătorul înger se-ngrozește,
Cînd sîngele împrăștiat rodește,
Și fuge-n marea cea adîncă,
Dușmanii-n valuri se aruncă.

Paștile nostru e acum Hristos,
Așijderi jertfă pentru cei de jos,
Și-n mințile curate ce ne-a dat,
Azima curăției ni s-a arătat.

O, jertfă adevărată a cerului,
Ce ai călcat puterile iadului,
A morții lanțuri le-ai sfărmat,
Și-a vieții răsplat-ai arătat.

Biruator, după ce iadul l-a supus,
Hristos ne tilcuiește semnele-I, de sus;
Pe regele-nvins al genunilor,
Din cer îl veghează regele luminilor.

Iisuse, în-mîinți să ne fii bucurie,
Și renăscuți să ne-aperi pe vecie,
De spaima morții dup-o viață
Cu răutăți, fără dulceață.

LXIII

DESPRE SFÎNTUL ȘTEFAN

Lui Ștefan, primul mucenic,
Să-i înălțăm cîntec veșnic,
Un cîntec plăcut cîntăreților,
Ce bogăție fie credincioșilor.

El primul prin sîngele său hrănitor,
Următ-a calea dată de Mîntuitor,
Din dragoste El tuturor le-a dat,
Deschisa cale-a mîntuirii de păcat,

Pe El în slava Domnului, l-au dovedit,
Apostolii, ce adevărul l-au grăit,
Al morții stîndard El l-a răpit,
Spre a urma, ce El a mîntuit.

O, slavă pe față arătată,
O, biruință nouă dată,
Prin ea s-a făcut Ștefan demn,
Să poarte-al Domnului însemn.

Cu ochii ridicați El l-a văzut,
Pe Tatăl cu Fiul, și a crezut,
Pe-Acela-n cer L-a arătat,
Pe care-L pierduseră, cei cu păcat.

Se-nfurie iudeii cu toții mai tare,
Și-n miini iau pietre-ucigătoare,
Și-n grabă merg să-l dea jos,
Pe cînstitul soldat al lui Iisus Hristos.

Dar el duhu-și încredințează,
Lui Hristos care-l veghează,
Și astă rugă o îndreaptă,
Pentru a dușmanilor faptă:

Doamne, făuritor al tuturor,
Alungă răul orbilor,
Cu ruga-mi Tu iartă,
Căderea lor deșartă.

Prin Fiu, Tu Tată, fii martor,
Așijderi prin Sfîntul Duh hrănitor,
Cu aceștia Tu singur Dumnezeu,
Cu nume-ntreit, în veacuri mereu.

ALTĂ LECTURĂ A ACELUIAȘI IMN

Cu laude fie cîntată,
Coroana ce numele-o arată,
Coroana lui Ștefan împodobită,
Cu slava lui Hristos dăruită.

Lui Ștefan, primul mucenic,
Să-nălțăm cîntec veșnic,
Un cîntec plăcut cîntăreților,
Ce bogăție să fie credincioșilor.

El primul prin sîngele său hrănitor,
Următ-a slava dată de Mîntuitor,
Prin lupta morții tuturor le-a dat,
Deschisa cale-a mîntuirii de păcat.

El prin puterile chemării,
A dat ca hrană calea împăcării,
Iudeea însă în orbire-mpinsă,
A lepădat senina cale-ntinsă.

Perfida mulțime l-a copleșit,
Pe mucenicul ce bine-a dovedit,
Și prihănitele mîini se-ntind,
Și-n sînge păcatu-și destind.

Dar el duhu-și încredințează,
Lui Hristos care-l veghează,
Și astă rugă o-ndreaptă,
Pentru a dușmanilor faptă.

Doamne, făuritor al tuturor,
Alungă răul orbilor,
Cu ruga-mi Tu iartă,
Căderea lor deșartă.

Prin Fiu, Tu Tată fii martor,
Așijderi, prin Sfîntul Duh hrănitor,
Cu aceștia Tu singur Dumnezeu,
Cu nume-ntreit, în veacuri mereu.

LXIV

DESPRE SFÎNTUL IOAN APOSTOLUL

Ales prin dragostea-i pentru Mîntuitor,
Și Fiu al tunetului cutremurător,
Ioan prin sfîntă vorbă a dezvăluit,
Tainele Domnului celui preamărit.

După ce-n larguri pești prindea,
De-a Tatălui cărunță vîrstă îngrijea,
Dar s-a oprit în credință deodată,
Cînd înnotă în larg de mare tulburată.

Plasa-n adîncuri cînd s-a unduit,
Cuvîntul sfînt al Domnului l-a pescuit,
Și plasa ce-n unde a stat,
Viața tuturor a-nălțat.

Peștele este credința supusă,
Ce-n largul lumii e dusă,
Din pieptul lui strălucind,
Cu Sfîntul Duh plutind.

„La început era Cuvîntul,
Și cuvîntul era la Dumnezeu,
Și Dumnezeu era Cuvîntul,
Acesta era întru început la Dumnezeu,

Toate prin El s-au făcut”,
Însuși răsună de-acel început,
Și-ncoronat de Duhul Sfînt,
Se-ncoronează cu scrisu-i Cuvînt.

În multe-mpreună au pățimit,
Dar sîngele vina a neprihănit,
Stă-n față mucenicul prin moarte,
Pe mulți i-a făcut mucenie să poarte.

Se zice totuși c-ar fi fost învins,
În timp ce se-ncingea ulei-u-aprins;
Dar El a șters a lumii pulbere, Mîntuitor,
Și celor ce-l cercară le-a fost biruitor.

În veci slavă Ție, măreț Ziditor.

LXV

DESPRE SFÎNTA AGNETA

E ziua fecioarei Agnetă,
Sfînta-i zi de prăznuit,
Cînd duhu-i în cer l-a sădit,
Prin sîngele-i sfînt răspîndit.

Cădea-na poi și tînărul și bătrînul;
Neîmplinită încă în căsătorie,
Deplin-a fost ea în mucenicie.
Și-n nevoînța-i cu statornicie.

Părinții spăimîntați, cu teamă,
Zăvorul sfîniciunii-au întărit,
A pazei praguri îns-a mîntuit,
Credința-n neștiința de iubit.

Cine să socotească, oare,
Că veselă, ea mire, are,
Că prin al sîngelui dar,
Ea poartă noi comori cu har.

Pe-altarele puterii negrăite,
S-aducă jertfe e silită,
Ea, fecioara Lui neprihănită,
Nu-și ia faclă pîngărită.

Ăst foc stinge credința,
Și flacăra-i răpește lucirea,
Aici v-aruncați pornirea,
Cu sîngele-mi să sting sclipirea.

I-a-ntăritat pe toți, lovită,
Căci s-a strîns, toată sub veșmînt,
Și și-a păstrat al curăției legămînt,
Ca nimeni să nu vadă trupu-i sfînt.

Și-n moarte sfîniciunea ei trăia;
Mîna pe chipu-i era apărare,
Îngenuncheată fiind pentru rugare,
Cădea într-o sfioasă lunecare.

LXVI

DESPRE SFÎNTA AGATA

Pe Agata fecioară sfîntă,
Ziua de astăzi o cîntă;
Serbăm a tiranului frîngere,
Și-a muceniei cu har încingere.

Tiranul Quintianus, în Sicilia consular,
Auzind de Agata, și de al ei har,
Cuprins a fost de la-nceput,
De o invidie de ne-ncăput.

Invidioasa-i minte e izbită,
De josnicia din păcat pornită,
Iar pe fecioară închinată lui Hristos,
Vrea cu sălbatica-i gură s-o dea jos.

Pe dată vin însă sărmanii,
Care ar vrea s-arate anii,
În care ea copilă-n nevoînță,
Primit-a sfînta-necredință.

Dar el poruncă dă ca mucenica,
Să fie osîndită, pentru nimica,
Și astfel îi vorbește, pizmăreț,
Încît să-i plece capul ei semeț.

Dar fiindcă-n nebunie nu reușește,
Sînul fecioarei greu îl căznește,
Și-o pune pe cioburi ascuțite,
Ce-n foc au fost înfierbințite.

Dar la trupul ei trudit,
Apostolul îndată a venit;
Cu vorba rănile-i le oblojește,
Ce nebunia aceluia le pricinuieste.

Apoi la mormîntu-i înălțător,
Venind un tînăr strălucitor,
Vestește sfînțenia duhului ei,
Așijderi mîntuirea patriei.

LXVII

IMN PENTRU POSTUL PAȘTILOR

După-a-nvățăturii tainică datină,
Pe calea dăruită cu lumină,
De patru ori zece zile încheiate,
Să slujim ăst post cu suflete curate.

Legea și proorocii vremii trecute,
Ne-au îndrumat; Hristos cele făcute,
Le-a sfințit, El rege tuturor,
Și-al timpurilor ziditor.

Să folosim mai rar, în aste vremuri,
Cuvinte, băuturi, mîncăruri,
Somn și petreceri, și în retragere,
Să stăm în veghere.

Să ocolim dar relele vătămătoare,
Căci ele năruie gîndirile rătăcitoare;
Să nu-i dăm loc tiranului,
Ce poartă menirea dușmanului.

Să glăsuim cu capul în jos,
Singuri să chemăm pe Hristos,
Să implorăm în fața judecării,
Să ne-nfrînăm mînia răzbunării.

Prin răul nostru ce-l dăm,
Îngăduința-ți Doamne-o supărăm,
De sus dă-ne iertarea binevoitor,
Și răspîndește-ne-o, Tu veșnic Ziditor,

Adu-Ți aminte că sîntem ai Tăi,
Dă-ne-ngăduință și de-om fi răi,
A numelui Tău cinste Te rugăm,
N-o da la străini să n-o mai aflăm.

Ne ușurează răul ce-l purtăm,
Sporește binele cînd ne rugăm,
Prin bine Doamne, de acum,
Să-Ți fim pe plac, pe dreptul drum.

ALTĂ LECTURĂ A ACELUIAȘI IMN

După-a-nvățăturii tainică datină,
Pe calea dăruită cu lumină,
De patru ori cîte zece zile încheiate,
Să slujim ăst post cu suflete curate.

Legea și proorocii-n vremi trecute,
Ne-au îndrumat; Hristos-cele făcute,
Le-a sfințit, El rege tuturor,
Și-al timpurilor ziditor.

Să folosim mai rar, în aste vremuri,
Cuvinte, băuturi, mîncăruri,
Somn și petreceri, și în retragere,
Să stăm în veghere.

Să ocolim dar relele vătămătoare,
Căci ele năruie gîndurile rătăcitoare;
Să nu-i dăm loc tiranului,
Ce poartă menirea dușmanului.

Să glăsuim cu cap plecat
Chiar cînd pe El l-am strigat,
Să implorăm în fața judecării,
Să ne-nfrînăm mînia răzbunării.

Prin răul nostru ce-l dăm,
Îngăduința-ți Doamne-o supărăm,
De sus dă-ne iertarea binevoitor,
Și răspîndește-ne-o, Tu veșnic Ziditor,

Adu-Ți aminte că sîntem ai Tăi,
Dă-ne-ngăduință și de-om fi răi,
A numelui Tău cinste, Te rugăm,
N-o da la străini să n-o mai aflăm.

Ne ușurează răul ce-l purtăm,
Sporește binele cînd ne rugăm,
Prin bine Doamne, de acum,
Să-Ți fim pe plac, pe dreptul drum.

Fericită Treime, ne fii martor,
Tu ce ești singur Ziditor,
Ca rodnic să fie al postului dar,
Pe care Tu, Doamne, ni-l dai prin har.

LXVIII

LA NAȘTEREA SFÎNTULUI AMBROZIE

Cu toți în cor să cîntăm,
Minunea lăudată s-arătăm,
Ce Bisericii i-a fost hărăzită,
În a veacului cale prihănită.

Pe Ambrozie, preotul Mare
Ce-are dumnezeiască chemare,
Cel care-atunci s-a arătat,
Cînd Diavolul-sfînt templu-a rușinat,

Hristos, sfîntă-ntrupare din Cuvînt,
Pe cei răscumparați prin sînge sfînt,
Nevrînd nici o clipă să-i părăsească,
Trimis-a p-acel bărbat, de Arie să-i mîntuiască,

Purtînd a veacului sfînte odoare,
Primit-a a Raiului sfînt luminare,
Iar dreptul sabiei sîngeroase,
Făcut-a loc Evangheliei miloase.

Prin taina necunoscută,
Doar de Prea-Naltul știută,
Prin botez curat,
Episcop a fost înălțat,

Intrat-a în sfînta biserică,
Să liniștească mulțimea potrivnică,
Iar potolitele chipuri ale tuturor,
Pe Ambrozie-l cheamă episcop în cor.

Atunci rea credința lui Arie,
Pierit-a din Lăcaș pe vecie,
Și turmele toate au răsunit,
Și-a lui Hristos răsplăți s-au arătat.

Lumina prăbușește-ntunericul,
Se-ascunde-nfricoșat ereticul,
Iată preacredinciosul e de față,
Și curăță mintea cu a lui povață.

Virtutea îi e lui Ambrozie dată,
Prin Sfîntul Botez ce de sus s-arată,
Căci el de-ndată ce-a renăscut,
S-alunge demonii a început.

Biserica, el în slăvi a-nălțat.
Și-n frunte el neobosit i-a stat,
S-a străduit să fie mărturisitor,
Iar arienilor nu le-a fost iertător.

LXIX

LA NAȘTEREA SFÎNTULUI GRIGORE MUCENICUL

E bucurie să-ți reamintești,
A mucenicilor sfinți făptuiri,
Și slava Domnului să o cinstești,
În ale lor laude și pătimiri.

Grigore, al lui Hristos ostaș,
În Capadocia-i născut,
Deșertăciunile lumești a-nfrînt,
Și bunuri cerești a obținut.

Și banii ce-i avea,
Săracilor i-a dăruit,
Și-astfel prin cinstea sa
Credința-n Domnul s-a-mplinit.

Dar la poruncile conducătorului,
Ca să se roage stîncilor,
El, credincios Mîntuitorului,
Le-a prăvălit în negrul genunilor.

Cuprins de-adîncă furie tiranul,
I-a hotărît pedepsele sfințitului,
Cazna-nchisorii și biciul,
Drugi și flacăra focului.

Dar el, nu se-nspăimîntă,
Și în Domnul întărit,
El mai mult se-avîntă,
Iar sfîntul fruct la toți e dăruit.

Pe Alexandra, regina,
A chemat-o să-l vadă,
Chemînd coroane Lui, lumina,
Lăsat-a tezaure să cadă.

Ani douăzeci și unu au învins,
Pe conducătorul lumesc, pătat,
După ce sabia capu-a desprins,
Sfîntul la cele cerești s-a mutat.

LXX

DESPRE SFÎNTUL IOAN BOTEZĂTORUL

Plămadă credincioasă a hrănitorului prooroc,
Mai vestit ca părintele și Tatăl la un loc,
Te-a-nchis pîntecul mamei neștiutoare,
Încît doar nașterea-ți fu vestitoare!

Cînd în sălașul ascuns te purta,
În încăperea ce rod neștiut căpăta,
Acolo-n ascunderea tainică,
Unde sfiala făcutu-s-a rodnică,

Glasul trimis de sus a trezit,
Bucuria proorocului ce fi-va zămislit;
Adesea prin zălog mamele profețesc,
Dar despre numele fiului, mut vorbesc;

Acestea să le scriem spre-a spori
Al nostru cînt și glasul spre a-l nemuri,
Desfacă-se al gurii lanț și să se-adune
Literale în cuvinte ce profetul spune.

Căci glasul Cuvîntului e glasul-nțelepției,
Mai mare ca la îngeri, la slujitorii proorociei,
El sufletele credincioșilor le-a pregătit,
Și a dreptății dreaptă cale-a dăruit.

Tu semenul l-ai salvat, nu prin bogăție,
Și nici silit prin moarte să lase pustie
Calea adevărului; dar i-ai spus: E neîngăduit,
Că pe a fratelui soție la tine-ai primit.

Atunci mînia-neonorată și doliul sălbatic,
Ce-au fost al dansului rău platnic,
Bucatele și nerușinea fetei îmbătate,
Stropitu-le-au cu sîngele vorbeii nevinovate.

Vitregul Tată dă aste daruri,
Nebun precum venin ar da-n pocaluri,
Cînd spune nu, doar ură e în toate,
Și dragostea lor crește-n răutate.

Slava Treimii fie mărită,
Puterea-nțelepciunii fie slăvită,
A Domnului putere și mărire,
În veci fie păstrate-n neclintire.

LXXI

DESPRE SFINȚII APOSTOLI PETRU ȘI PAVEL

A sfinților Apostoli pătimire,
I-a dat zilei în veac sfințire,
A lui Petru sfință biruință-a arătat,
Așijderi pe Pavel în strălucire-ncoronat.

Pe cei doi bărbați i-a unit,
Sîngele morții ce i-a răpit,
Credința-n Hristos i-a-ncoronat,
Pe cei ce-al lui glas au urmat.

Apostolul Petru e primul în vîrstă,
Și Pavel în har alături îi stă,
Și el chezaș alegerii, întru silință,
Așijderi i-a fost lui Petru-ntru credință.

Cu semnul crucii pe Domnul cinstind,
Urcă Simon încet șovăind,
Dar fără uita vreodată,
Prorocirea ce-a fost dată.

Zice-se că bătrînul încins,
A morții greutate a-nvins,
Plecat-a de Altu-nălțat,
Unde voința-i nu s-a arătat.

Creștetul mărturisirii a-nălțat
Roma, cînd el s-a arătat,
Și-al său sfînt sînge-a răspîndit
Proorocul, el cel mult vestit.

Pe-a orașului întindere mare,
Se văd mulțimi în fremătare;
Pe întreite căi sărbătoresc,
Al mucenicilor drum ceresc.

Slavă Ție, ce-n lume Te-ai arătat,
Și poporul spre cer l-ai purtat,
Tu cap al neamurilor ești,
Și sălaș al pildelor cerești.

LXXII

DESPRE SFÎNTUL SIXT

Credința neînvinsă-a sfînit,
Al marii lupte laur glorios,
Din cer măsura le e dată,
Celor ce luptă chiar pentru Hristos.

Astfel Sixt, atlet neîntrecut,
Urmînd a lui Petru mucenie,
A-mpodobit Biserica-n trecut,
Cu a mărturisirii neprihănire.

Născut în Atena și vestit,
Prin știința-i în fața filosofilor,
Învățătorul apostolic,
Schimbat-a arta artelor;

Dar călăul tiranic,
Ca leul în turbare fremătînd,
Doi mucenici făcut-a
Pe Aldon și Senes omorînd.

Slavă Ție Doamne nefăcut,
Și-așijderi Fiului născut.

La Sixtus grăbind apoi,
L-amenință cu lanțuri, închisoare,
Dar gîndu-i ascuns e
Cu sabia-i să îl omoare.

Dar chiar atunci piosul gînditor,
L-a cîștigat pe Laurențiu cel puternic,
Și-a-mbogățit sfînta Biserică
Cu un levit ce-a fost statornic.

Curajul luptei lui
Ne dea asemănarea,
Pătîmirea sabiei și-a focului,
Adusu-i-au încoronarea.

Deci purtători de imn lui Dumnezeu,
Să ne legăm în sfînte însoțiri,
Și cu ajutorul lor mereu
Să fie șterse vechi nelegiuiri.

LXXIII

DESPRE SFÎNTUL LAURENȚIU

Pe Laurențiu arhidiaconul,
Cel aproape egal apostolilor,
Sfînțitu-l-a credința,
Cu coroana mucenicilor.

Urmîndu-l pe Sixt mucenicul,
Cuvintele lui le-a primit;
Îți vei urma învățătorul,
Și-n trei zile fie-vei mîntuit.

Lipsit de a pedepsei teamă,
Al singelui viitor moștenitor,
Pe-acela îl privea cum cheamă,
Fiindu-și sieși mîntuitor.

În Laurențiu s-a înălțat
Mucenicia sfîntei biruințe,
Și-aceluia el i-a urmat,
Cu glasul sfîntei străduințe.

După trei zile a venit poruncă,
Să-i numere pe credincioși;
El liniștit și fără-mpotrivire,
Adăugat-a istețime celor pioși.

Frumoasă vedere a dat:
A strîns mulțimi din sărăcie,
Și-a spus în timp ce-i arăta;
Aceștia-s a bisericilor bogăție.

Cei veșnic săraci, cu-adevărat,
Sînt bogăția desăvîrșitoare;
În timp ce zgîrcitul mereu îndurerat,
E chinuit de flacăra răzbunătoare.

Truditul gîde aleargă
Și-n propriile-i flăcări piere;
Urmați-mă cheamă sfințitul,
Și trupu-mi mîncăți la-nviere.

Slavă Ție, Doamne.

LXXIV

DESPRE SFÎNTUL ARHANGHEL MIHAIL

Noi rugători îți cerem,
Arhanghel al tainelor cerești,
Pe noi ce-n lume trecem,
De sus în liniște să ne privești.

Cu îngerii cei sfinți,
Cu-apostolii și dreptii,
Tu luminează-n suferinți,
Al nostru loc și drumul vieții.

Tu Domnului cu-ncredere să dai,
Necontenite rugi ce-nalță
Toți precurații pentru noi,
Și-nvățătorii cu povață.

Dușmanul crud să fie izgonit,
Și bogățiile păcii vină,
Din sufletele ce-au trudit,
Credința șteargă orice vină.

Spre tronul biruinței crească
A noastre glasuri împlinite,
Și-a noastre minți să strălucească,
De cel ce-a tronului luminează o trimite.

Aici virtutea Lui rămînă,
Aici să ardă sfînta-I bunătate,
Aici pe credincioși îi mînă
Spre-a mîntuirii plinătate.

Să piară toate rătăcirile,
Iar simțurile ce-au păcătuit,
Primească-și iară drumurile,
Spre-al păcii noastre loc rîvnit.

În a luminii cetățuie,
Să-nscrie aste stihuri,
Și în a vieții carte puie
A noastre mîntuite duhuri.

Slavă Ție, Doamne.

LXXV

ÎN ZIUA NAȘTERII SFÎNTULUI EPISCOP MARTIN

Prin arme-i războinic vestit
Martin și prin ce-a făptuit;
Să-i înălțăm dar imnuri cuvenite,
Pentru a lui minuni săvîrșite.

Doar cînd era vreme de viscol,
Cu mantia-și acoperea el trupul gol,
Asemeni lui Hristos și-a dat veșmîntul,
Spre a fi săracilor acoperămîntul.

Prin sfînt meșteșug învățat,
Pe trei morți i-a nălțat,
Pe trudiți din febră i-a scăpat,
Și pe un altul de la spînzurat.

Prin glăsuirea mlădiată,
Tîlharu-ngropat se arată,
Așijderi, vîsla, obosită, pusă,
Nu cade, ci e dusă.

Cînd, a pătruns tot ce-i lumesc,
Gonit-a flăcările ce rănesc,
Adus-a ploaia cu răcoare,
Și stins a fost pîrjolul mare.

Fetei cu trup nemișcat,
Mișcarea mădularelor i-a dat,
Și-a-alungat boala nemișcării
Prin sfînta putere-a licorii.

Bărbatului lepros i-a dat împăcare,
Alungînd rănile-i respingătoare,
Boala aceluia, prin botez,
A spălat-o, dîndu-i lui crez.

Acestea-n lume după ce-a făcut,
Și-a Lui minuni cu toți le-au cunoscut,
S-a înălțat în-nalt văzduh,
Și stăpînește peste noi cu Sfîntul Duh.

Slavă Ție, Doamne.

LXXVI

DESPRE SFÎNȚIREA BISERICII

Reînnoirea altarului,
În sfînt lăcaș al Domnului,
Ne-ndeamnă să-nălțăm mereu,
În lung de an cinstiri lui Dumnezeu.

Altaru-n ziua asta îl sfînțim,
Și Domnului îl hărăzim,
Spre slava Lui să-l avem,
Și toți spre el să-ngenunchem.

Pe Domnul să-L rugăm,
Pe El ce-I nevăzut să-L implorăm,
În ăst loc El voiască,
Mereu, pe noi să ne sfîntească.

Prinoase îi aducem Domnului,
Și tuturor sfînților Lui,
Și tuturor moaștelor sfînte
Ce-mpodobit-au lăcașul dinainte.

Cel care aici a venit
Să iasă veșnic sfînțit,
Domnului să-i mărturisească,
Și-astfel să se neprihănească.

În pragul Sfintei sărbători,
Altarului să-i fim închinători,
Spre judecare noi să-i stăm,
Cu mințile-nchinete s-așteptăm.

Sfîntească Domnul pe părtaș
Ce intră-n acest sfînt lăcaș,
În care noi sărbătorim,
Și sfînt prinos îi oferim.

Acum prea iubiți frați,
Domnului laudă-I înălțați.
Iar Fiului Său, Hristos,
Și Duhului Sfînt – prinos.

LXXVII

DESPRE SFÎNȚIREA BISERICII

Hristoase, hrănitor stăpîn al tuturor,
Născut din glăsuirea veșnicului Tată,
La rugămințile și imnul credincioșilor
Bunătatea-ți fie dată,

Privește Doamne, cum spre slava ta curată
Mulțimea-n curtea Ta răsună rugătoare
Și-n fiecare an, în ziua ce Ți-e dată
Cinstește a Ta sărbătoare.

E cunoscut lăcașul ce Ție Ți-e dat,
Și-n care poporul înalță trup sfințit,
Și-n care sfântul pocal l-a deșertat,
Ce-avea-n el singe fericit.

Aici sfințitele licori vechiul păcat îl ușurează,
Pe cele ce-s vătămătoare le dau jos,
Spre a se naște în vremea ce urmează,
Cinstitorii lui Hristos.

Aici bolnavii află sănătate și obosiții ușurare,
Lumină află orbii, greșelile ne sînt iertate,
Și-ntreaga teamă și adîncă-ndurerare,
Ne sînt îndepărtate.

Aici pier și-ale demonilor sălbătice răpiri,
Răzbunătorul monstru înspăimîntat se-ndepărtează
Și trupurile chinuite le lasă bunei mîntuiri,
Și-și duce a lui groază.

A veșnicului rege la curte, locul acesta e numit;
Îi zic unii-a cerului albă poartă văzută,
Ce pe toți sfinții primitu-i-a-n sfîrșit,
În patria cerută.

Furtuna pe care nimeni nu o potolește,
Rătăcitorul vînt și norii pot pătrunde-n ea,
Dar iadul negru-ngrozitor nu o lovește
Cu vedenia lui rea.

Noi an de an îți cerem Doamne, așadar,
Cu chip senin pe credincioșii Tăi condu-i,
Pe cei ce-n iubire cinstesc ca pe-un dar,
Bucuriile lăcașului.

A vieții greutăți nu ne arunce-n chinuire,
Să fie zile vesele și noaptea poarte liniștirile,
Nici unul din noi în a lumii pieire
Nu-i simtă flăcărilor.

În astă zi în care Tu privești
Altarul Ție închinat, dă-ne veșnicie
Și bucurie, și în folosință să-l sfințești,
Pe vecie.

Să-l cînte slava pe-atotputernicul Părinte,
Pe cel cu Duhul Sfînt născut tuturor,
În sfîntul imn ce-l purtăm înainte,
În veacul vecilor.

LXXVIII

DESPRE FĂPTUIREA UNUI MUCENIC

Dumnezeule, coroană esti și soartă,
Ostașii Tăi răsplata-Ți o poartă.
Prin laude cîntate mucenicilor,
Mîntuiește-ne de răul fărădelegilor.

Un mărturisor a glăsuț
Ce-n adîncurile inimii a simțit,
Și în a singelui său răspîndire
El a găsit a lui Hristos mîntuire.

El, părăsind în lume bucuriile,
Ascunsele vătămării și mîngîierile,
Lăsînd astfel cele lumești,
S-a înălțat în lumi cerești.

A îndurat înlănțuirile tiranului,
Vergile și strînsoarea lanțului,
Cu glas senin el a mărturisit,
Că toate Domnul le-a desăvîrșit.

Pedepsele cu bărbăție le-a purtat,
Spre-ajutorarea altuia a alergat,
Veșnice daruri a primit
Și singele și-a răspîndit.

Aceasta-i cauza furiei
Ce-a dat pe mucenic pieirîi;
Porunca-fost să fie strivit,
Cel pe care cerul l-a privit.

Preasfinte noi cu toții te rugăm
Ajută-ne să ne-nălțăm,
Prin străduința mucenicului,
Împrăștie întunecimea răului.

S-avem parte de răsplată,
Moștenirea fie dată,
S-avem lumina bucuriilor
În încăperea cerurilor.

ALTĂ LECTURĂ A ACELUIAȘI IMN

Dumnezeule, coroană ești și soartă,
Ostașii Tăi răsplata Ta o poartă,
Prin laude cîntate mucenicilor
Mîntuiește-ne de răul fărădelegilor.

Unul a părăsit lumea bucuriilor
Și blînde pajiști ale-nșelăciunilor,
Stropite cu fiere și rele lumești
Și-ajuns-a la cele cerești.

Pedepsele cu bărbăție le-a purtat,
Spre ajutorarea altuia a alergat,
Veșnice daruri a primit
Și singele și-a răspîndit.

Preasfinte, cu toții Te rugăm,
Prin fapta mucenicului să alungăm,
Tot răul de la slujitori;
Laudă și slavă de la trudituri.

LXXIX

IMN DESPRE MĂRTURISITORI

Hristoase, coroană a măririi,
Tu ești adevărul trăirii,
Slujitorului ce Ți-e în plată
Răsplata veșnică-i e dată.

Prin al Tău acoperământ
Dă-le celor cu legământ
Iertarea tuturor fărădelegilor;
Și rupe nodul lanțurilor.

În a anului drumețire,
Ziua să aibă veșnic strălucire,
Lumina-n care sfântul a zburat
Cînd duhu-i din trup s-a nălțat.

Deșarta bucurie pe pămînt a lăsat,
Așijderi rușinea ce lumea a-ntinat,
Și toate cele ce-n rău sînt lumești;
Și-acum le are pe cele cerești.

Pe Tine, Hristoase preabun conducător,
Rugîndu-te a-nvins cel mărturisitor,
Călcatu-și-a dușmanul în picioare,
A lui făptuire și-a lui îngîmfare.

Prin credință și prin făptuire
Și prin adîncă mărturisire,
Și dîndu-și trupul prin postiri
Ajuns-a la cereștile-ospețiri.

În luptă mult a ajutat
Mărturisirea cînd și-a dat,
Așijderi mucenicului lovit
Ce pe tăiș singele-a răspîndit.

Prea bunule, de-aceea Te rugăm
Și glasurile noastre înălțăm,
Ca prin al aceuia dar,
Să ne dai al Tău har.

ALTĂ LECTURĂ A ACELUIAȘI IMN

Hristoase, coroan-a măririi,
Tu ești adevărul trăirii,
Slujitorului ce Ți-e în plată
Răsplata veșnică-i e dată.

Dă-i celui rugător
Iertarea fărădelegilor,
Și nodul lanțului
Să-l rupi în zorii veacului.

În a anului drumețire,
Ziua să aibă strălucire,
Ca sfântul desăvîrșit
Să fie-n ceruri primit.

Deșartă bucurie pe pămînt a lăsat,
Așijderi rușinea ce lumea-ntinat,
Și toate cele ce-n rău sînt lumești,
Și-acum le are pe cele cerești.

Pe Tine Hristoase, preabun conducător
Mărturisindu-te acela, încrezător,
Călcăt-a al demonilor meșteșug,
Și-al singerosului frînt vicleșug,

Prin credință și prin făptuire
Și prin adîncă mărturisire,
Și dîndu-și trupul prin postiri,
Ajuns-a la cereștile ospețiri.

Preabunule, de-aceea Te rugăm
Ne fă păcatul să-l îndepărtăm,
Și prin al aceuia dar,
Să ne dai al Tău har.

LXXX

DESPRE FECIOARE

Iisuse, coroană fecioarelor ești hărăzit,
 Tu, de acea mamă zămislit,
 Ce, fecioară, a născut cu sfiiciune,
 Cu-ngăduință primește astă rugăciune.

Tu printre crini pășești ocrotitor
 Veghind dansul fecioarelor,
 Împodobit în slavă, Tu logodnic
 Logodnicelor Tale le ești platnic.

Oriunde mergi, fecioarele
 Te-urmează cu laudele;
 Pe Tine în imnuri Te cîntă,
 Toate înalță laudă sfîntă.

Pe Tine Te rugăm, cu dărnicie
 Fă ca mintea să nu știe,
 De rănilile adînci ce-s date,
 De-nșelăciunile-n suflet purtate.

ALTĂ LECTURĂ A ACELUIAȘI IMN

Iisuse, coroană fecioarelor ești hărăzit,
 Tu, de acea mamă zămislit,
 Ce, fecioară, a născut cu sfiiciune:
 Primește cu bunăvoință astă rugăciune.

Tu printre crini pășești ocrotitor,
 Veghind dansul fecioarelor,
 Împodobit în slavă, tu logodnic
 Logodnicelor Tale le ești platnic.

Oriunde, fecioarele
 Te-urmează cu laudele,
 Pe Tine în imnuri Te cîntă,
 Toate înalță laudă sfîntă.

Pe Tine Te rugăm, cu dărnicie
 Fă ca mintea să nu știe,
 De rănilile adînci ce-s date,
 De-nșelăciunile-n suflet purtate.

LXXXI

ÎN VREME DE RĂZBOI

Barbaru-ngrozitor și sîngeros războaiele sădește,
 Iar furia fremătîndă veșnic lupte-ngrămădește,
 În strigăt de luptă cu proaspete crime pătează
 Pîn-ce gîfind de rele, mulțumirea-și înfățișează.

Poporul se-ngrozește de războaiele-nfierbîntate
 Cu-a lor nemărginite rele și gloate nenumărate,
 Ce cu săgeți necruțătoare aduc rana tulburării
 Și printre pașnicele brazde și-n largul mării.

Dar iată chiar cohorta ce pe Hristos cinstește,
 Către crunții dușmani spatele își dezvelește
 Și tremurînd fără de vlagă printre lovituri
 Își poartă rușinată groaza prin genuni și-adîncituri.

Nepedepsitul neam sălbatic pe unii îi lovește,
 Și sfișind cu cruzime, pe alții îi ciuntește;
 Ici-colo zac în părăsire trupurile sfinților
 În întinate bălți, neînveșmîntate, pradă corbilor.

Și-n sfintele lăcașuri ce Domnului sînt date,
Și în altarele ce Ziditorului sînt închinare,
Trufașul tilhar pătrunde doar spre a fura,
Și cu neagra-i biruință toate a le-nsemna.

Orașele le arde barbarul foc pîrjolitor,
Așijderi casele sărmane și tot ce-i hrănitor,
Prădalnicul îi duce-n lațuri pe bătrîni și tineri,
Pe văduvele întristate și pe copile-așijderi.

Prin fierul căzut fecioara-i sfințită;
Își plînge fecioara căderea-i, mîhnită;
Își plînge fecioara pierduta-i sfială
Și-ar vrea în uitare să afle sfîrșeală.

Dar Doamne, păcatele noastre sînt mari,
Măsura și-o au în răul cel mare, dar tari
Fă-ne Doamne să ducem ce-i greu,
Pe-ai Tăi slușitori cu binețe privește-i mereu.

Chipu-i pătruns de plîns nemăsurat,
La ceruri ajungă glasul ce-a strigat,
Dar după merite lui Moise-Iisus vestitor
Prin nume așternutu-i-a țările-amalecișilor.

Iisuse, născut al Domnului atotputernic,
Virtute-adevărată și mîntuire în chip trudnic,
Tu pace și sigură liniște, Tu-ntreg împodobitor,
Să fii Tu însuși pentru-ai Tăi-apărătorul fiilor.

Prin moartea-Ți iartă-i pe răscumpărați,
Dușmanii fugari fie-mprăstiați,
Și teama alungînd, stăpîn al sufletelor fii,
Trimite-ne răsplata veșnică a păcii vii.

Slăvire veșnică și laudă Tatălui.
Veșnică cinstire asemeni Fiului,
Cu Duhul Sfînt în biruința slăvilor,
Cum fost-a veșnic și în veacul vecilor.

LXXXII

ÎN VREME DE RĂZBOI

Privește-acum Hristoase popoarele-ntristate
Cerîndu-Ți Ție pacea, cu sufletele sfișiate,
Ascultă gemetele și cîntul de înmormîntare
Și celor năpăstuiți, de sus trimite-le ajutorare.

A noastră brazdă e amenințată
De fremătînda furie-nvecinată,
Cu murmur barbar și cruntă mîină
Lovește ca lupul mieii din stîină.

Măritore, oricum ne-om apăra,
Trimite-ne ceva din mila Ta,
Ne vină al Tău ajutor ceresc,
Să mîntuiască răul omenesc.

Odinioară, Avraam ce veacul a întemeiat,
Spre tronul Tău cinci regi a înălțat;
Desigur, pe părintele cu mulți copii,
Nu l-au învins dușmanii-ntunecimii.

Pe apele-ntăritei mări, Moise încrezătorul,
După pustia înfruntată, și-a dus întreg poporul,
Și-apoi talazul iarăși a mișcat,
Ducînd dușmanul pe veci înmormîntat.

Dintre amaleciți trei sute de bărbați,
A dat poruncă Ghedeon să fie adunați;
Neamul ce de fier era apăsător,
Cu bogăția-ncrederii l-a liberat.

Dar Preaputernice, toate astea revărsate,
Numai de mîinile-Ți pot fi aflate,
Căci Tu ești mîntuirea, slavă-i în Tine,
Căci răul ce-l ucizi se-ntoarce-n bine.

Chiar slava Ta, mărit Mîntuitor
Nu ne-aducă dispreț, nouă umililor,
Ci-ngăduință celor cu inima-ntristată
Și de mulțimea relelor adînc împovărată.

De moarte apără-i pe mîntuiți,
Pe cei ce pace vor, înțelepțiți,
Împrăștie lăncile și frînge săgețile,
Și războinicilor înfrînge-le scuturile.

Acum amarul geamăt cată cerul,
Acum și lacrima străbate norul,
Acum, mărit Mîntuitor, trudită-ne căință
Îți cere pace și multă-ngăduință.

INDICE REAL ȘI ONOMASTIC*

A

Aaron, IV, 4, 5; XLI, 2, 3, 24; LXIII, 48, 49, 50, 56, 58, 59; LXVI, 1, 2; LXVII, 1, 2, 3, 6; LXXII, 25
 Abel, XXXII, 5; XXXV, 9
 Abeșalon, XXX, 2
 Abigea, XXX, 5, 6, 10
 Abiron, XXXII, 3; LXIII, 29
 Abiud, LXVII, 8
 Abner, LI, 10
 Abundantius A.C.A.
 Ahab, XXXVIII, 8; LXIII, 75
 Aheia, XIV, 6; XV, 12; XVI, 2
 Ahaz, LXX, 3
 Achina, XXX, 5, 8
 Aholius, XV, 6, 7, 10; XVI, 1, 5
 afri, XVIII, 30; A.C.A.
 Africa, XIV, 3; africani, XIII, 6; LXXXVIII, 24
 Africanus, XVIII, 7
 Agar, LXVII, 2
 Agheu, XXX, 7, 8
 Agnes, XXXVII, 37
 Agon, XIX, 22
 alani, XXIV, 8
 Alemanian, XXIV, 8
 Alexandria, XII, 4, 5, 6; XXIII, 1, 8, 14; XL, 15
 Alexandru, S.P.S., 7; XLII, 13
 Almachius, A.C.A. 76
 Alypius, LXXXIX
 Amantius, A.C.A.
 Ambrozie passim.
 Ammianu, XV
 amorhei, XL, 20; XLI, 24
 Amos, XXIX, 9
 Anatolie, XV
 Anania, VII, 17; LXIII, 67
 Anemius, A.C.A. 75
 Anna, XLII, 8; LXIII, 29
 Antiohia, XII, 4; XIII, 2; LVII, 9

antiohieni, XL, 32; LVII, 9
 Antoniu, XC
 Anysius, XV, 9; XVI
 Apeme, XXXVII, 12
 Apenini, XXXIX, 3
 Aper, XLII, 14
 Apocalipsa, XLIII, 4; XLVI, 4; L, 14
 Apollinarie, XIV, 4; XLVI, 8; XLVIII, 5
 apollinariști, XLVI, 7
 Aquila, LXII, 24
 Aquileia A.C.A.; IX; XI; XII; XLI; 1
 Aquitania, LVIII, 1
 arabi, LXXII, 6
 Arausia, A.C.A., 76
 Arcadie, R.S. 1
 Arimini, XXI, 14, 15; C.A. 25
 Arie, A.C.A.; X, 3 sg, XII; 1, 3; XIII, 3; XIV, 3
 Armenia, XIX, 2; armeni, LXIX, 6
 Artemius, A.C.A.
 Ascalon, XIX, 17; XL, 15
 asirian, XLIV, 8
 Așer, XLI, 20
 Athanasie, XIII, 4; XIV, 7
 Atticus, LXXXVIII
 Attilius, XVIII, 7
 Auxențiu, XXI, 1, 13; 16; C.A. 15, 17, 22, 23, 28, 37; S.P.S. 6; XLII, 14
 Avacum, XLIII, 20
 Avraam, I, 3; XXVII, 1; XXXIII, 6; XXXV, 10; L, 5; LVIII, 14; LXIII, 50, LXXII, 1, 2, 21, 24, 25; LXXV, 2; LXXXVIII, 1, 5; LXXXIII, 6
 avramiți, II, 19; XIX, 20; XXXVII, 37
 Azaria, VII, 17; LXIII, 67

B

Babilon, LXIV, 7
 Balac, XLI, 24
 Bassian A.C.A., XLII
 Bassus D.P.B.

* Cifrele romane indică numărul scrisorii, iar cele arabe paragrafele.

A.C.A. – Actele consiliului din Aquileia (După scrisoarea a VIII-a)

R.S. – Raportul lui Symmachus (După scrisoarea a XVII-a)

C.A. – Contra lui Auxentius (După scrisoarea a XXI-a)

S.P.S. – Scrisoarea papei Syricius (După scrisoarea a XLI-a)

D.P.B. – Despre procesul lui Bonosus (După scrisoarea a LVI-a)

Batuel, XIX, 2
 Bauto, XXIV, 4, 6, 7, 8; LVII, 3
 Belfegor, XIX, 7
 Belial, C.A. 17
 Bellicius, LXXIX; LXXX
 Berseba, LXIII, 77, 78
 Betania, LXXI, 3, 6
 Betfage, LXXI, 3
 Betleem, VI, 2; LXX, 2, 9, 12, 13, 15;
 LXXI, 12
 Bononia, A.C.A.; XXXIX, 3
 Bonosus, D.P.B.
 Botryon, XLI, 24
 Brixilla, XXXIX, 3
 Brixium, A.C.A.

C

Cabillonum, XXIV, 11
 Caelestis, XVIII, 30
 Caesar, VII, 16, 17, 21; XX, 19; C.A. 30 ,
 31
 Cain, II, 10; XXXII, 3
 Calanus, XXXVII, 34
 Caleb, LXXIX, 4
 Calligonus, XX, 28
 Camillus, XVIII, 7
 Campania, LIX, 1
 Cannan, LV, 5
 cannaneeni, XIX, 2; XL, 20
 Candidatus, XC, 1
 Capernaum, LXXI, 3, 5
 Capitoliu, R.S.; XVIII, 4, 5, 7
 Capua, LVI, 26; D.P.B.
 Cartagina, XVIII, 30; cartaginezi, XVIII, 6,
 37
 cărturari și farisei, XXVI, 11
 Cassianus, A.C.A.
 Castulus, XX, 5
 catolici, XII, 1, 6
 caldei, XXXV, 16
 Cham, XXXVII, 6
 Chaonia, XVIII, 17
 Chorat, LXIII, 75, 77
 Choreb, LXIII, 75, 77
 Chromatius A.C.A.; L
 Cîntarea Cîntărilor, XXX, 16; XXXI, 6;
 XLI, 18; LXX, 2
 Clementian, LXXV
 clericilor, LXXI
 Clarius, XV
 Cneius Pompeius, XVIII, 35
 Comacine, LV, 5
 Como, IV, 7
 Constantin, XXI, 15
 Constantinopol, XIII, 4, 5, 7; XVI, 6
 Constanțiu II; A.C.A.; LXXII

Constantiu, R.S., 7; XVIII, 32; XXI, 15
 Core, XXXII, 3; LXVII, 52
 Corint, XXIX, 24; corinteni, II, 6; LXIII,
 37, 81
 Corneliu, II, 27
 cosmopolit, XLV, 16
 Crescens, S.P.B., 7
 Cynegius, LXXXIV
 Cyrus, XVIII, 36

D

Dacia Ripensis, XI, 1
 Dalila, XIX, 26, 27
 Dalmatia, XXI, 1
 Damasc, XL, 15
 Damasus, XVII, 10
 Dan, XIX, 11
 Daniil, V, 19; LXIII, 16, 28, 67
 Darius, XXXVII, 12
 Dathan, XXXII, 3; LXIII, 52
 1. David II, 24; XVI, 3; XX, 21; XXXIII,
 6, 22; XXVII, 1; XXIX, 5, 7; XXX, 5;
 XXXII, 5; XXXVII, 5, 26; XXXVIII,
 10; XL, 22; XLI, 25; L, 6, 9, 11; LI, 7,
 8, 9, 10; LVIII, 4, 6, 8; LXII, 4; LXIII,
 50, 60, 103; LXV, 3; LXXVI, 6;
 LXXX, 3; LXXXI, 13
 2. David, LXIII, 68, 70
 Demarh, LXIII, 19
 Demofil, XII, 1; XII, 3
 Dertonum, A.C.A.
 Deuteronom, A.C.A.; XXXIII, 1; XLIX, 3
 Diocletian, XXIII, 14
 Diogene, A.C.A.
 Dionysie, C.A., 18
 Dionysie Areopagita, LXIII, 22
 Dodona, R.S., 15
 Dominus ep. A.C.A.
 Domnul, Dumnezeu, passim.

E

Ecclesiastul, LXXXI, 6
 Efes, LXIII, 17; efeseni, LXIII, 11;
 LXXXVI, 1
 Efraim, VI, 2, 6; XXX, 14; XL, 14
 Efrata, LXX, 2, 9, 10, 11, 12
 Egipt, II, 19; VI, 18; VIII, 8; XXIII, 14,
 15, 20, 21; XXVII, 1; XXVIII, 8; XXX,
 11; XXXIII, 4; XL, 20; XLI, 24; XLIV,
 17; L, 12; LVI, 6; LVIII, 4; LXV, 3;
 LXXI, 3; LXXXII, 5
 egipteni, V, 10; XXIII, 4, 8, 15, 20;
 XXVII, 2, 3; XXXVII, 11; XLII, 7;
 LVI, 2; LVIII, 15, 16; LXVI, 5; LXX,
 23, 24; LXXII, 6

Eleazar, LXVII, 2
 Elisa, XV, 5
 Elisabeta, V, 13; LXIII, 67
 Elisei, XV, 6, 7, 8; C.A., 11; XXII, 21;
 XXX, 2; LXIII, 30, 67; LXXXI, 5, 7
 Emilia, XXIII; LXIII, 1
 Emona, A.C.A.
 Enoh, XXXVIII, 7
 Eon, XL, 16
 Epicur, LXIII, 13, 19; epicurei, LXIII, 6,
 17
 Epir, XVI, 2
 Esau, XXXVII, 9; LXIII, 99; LXXVII, 4
 Ezdra, LXIII, 30
 Estera, LXIII, 29
 Etiopia, XXXVIII, 16; etiopianca, LIII, 5,
 6; LXVII, 1; etiopieni, LIX, 3, 4;
 LXXII, 6
 Euheria, A.C.A.
 Euftrat, XIX, 2; XXVII, 15
 Eugeniu, LVII
 Eusebiu, A.C.A.; XV; LIV; LV; LXIII, 66,
 68, 70, 71
 Eustatiu, A.C.A., XLII, 14
 Eustorgius, C.A., 18
 Eutropiu, XV
 Eva, XX, 17; XXXII, 3; LXIII, 14; LXVI,
 3; LXXI, 4; LXXIII, 8; LXXVI, 4
 Evagrius, A.C.A., LVI, 1, 5
 Eventus, XLII, 14
 evrei, II, 20; V, 10; VII, 1, 14; XIX, 7, 9,
 10, 25; XXXI, 7; XXXIII, 4; LXVI, 4;
 L, 8, 12; LXIII, 28; LXX, 4; LXXII,
 24; LXXV, 3
 Exsuperantius, A.C.A.
 Ezechia, XXVI, 10; LXX, 3

F

Facerea, VI, 18; VIII, 11; XXXIII, 6;
 LXX, 12
 Faptele Apostolilor, LXIII, 21
 Famenot și Farmut, XXIII, 14, 15, 17
 Faraon, VI, 18; VIII, 8; XXII, 22; XXVIII,
 8; XXXII, 3; XL, 20
 Faustin, XXXIX; LIV, 2
 Felicius, III
 Felix, IV; A.C.A.; XXII, 2 S.P.S., 6; LXII,
 3; XLII, 14
 fenicieni, LXXII, 6
 Filaster, A.C.A.
 Filimon, LXXXVII, 6
 Filip, XV
 Filomarus, LXIII, 13
 Flavian, LVI, 1, 3, 4, 5
 Fotin, LXVIII, 5; fotinieni, X, 12
 franci, XL, 23

frigieni, XVIII, 30

G

Gaba VI, 5; gabaoniți, VI, 6, 7, 10, 11
 Galaad, VI, 15
 galateni, XXXIX, 7; LXXXVII, 3
 galli, A.C.A.; XVIII, 21; XXIV, 7; LI, 6
 Gallia, XIV, 3; XXIV, 1, 7, 8; LIII, 2;
 LVII, 5; gallican, XII, 6; XXIV, 2
 Gavriil, V, 16
 Gaza, XIX, 25; XL, 15
 Geminianus, LII, 14
 Genialis, S.P.S., 6; XLII, 14
 Genua, A.C.A.
 geraseni, C.A., 20
 Germinator, S.P.S., 6, XLII, 14
 Gervasie, XXII, 7
 Ghedeon, X; XL, 26
 gimnosofiști, XXXVII, 37
 Golgota, LXXI, 3, 10
 Gomora, VII, 7
 goți, XV, 5; XX, 9, 12, 20; C.A. 2; LXIX, 6
 Gratianopolis, A.C.A.
 Gratian, L, 1, 17
 grec, XVIII, 18; XXI, 14; LXIII, 85
 Grigorie, XIII, 4

H

Hai, XL, 24
 Hamilcar, XVIII, 37
 Hannibal, R.S., 9; XVIII, 4, 6, 7
 Hebron, XIX, 25
 Heliodor, A.C.A.
 Hercule, LVII, 9
 heruvim, IV, 4
 Hexaameronul, XLIII, 1; XLV, 1
 Hippocrate, XLIV, 12, 14
 Holofern, LXIII, 29
 Horontianus, XXXIV; XXXV; XXXVI;
 XLIII; XLIV; LXX; LXXI; LXXVII;
 LXXXVIII
 Hristos, passim.
 huni, XXIV, 8
 Hyginus, XXIV, 12

I

Iabis, VI, 15
 1. Iacov, XVI, 3; XVII, 4, 11, 17; XXII, 5;
 XLVI, 10, 11; L, 11, 12; LXIII, 99,
 100, 103; LXVI, 3; LXXXI, 13;
 LXXXV, 3
 2. Iacov, LIX, 1
 Iadertia, A.C.A.
 Iafet, LV, 3, 4
 1. Ianuarius, A.C.A.; 2. Ianuarius, XLII, 14

Iason, LVII, 9
 iebusei, VI, 5
 Ieremia, XXIII, 6; LXXV, 3
 Ieșirea, XXVIII, 1
 Iezechiel, XLVI, 11; LVIII, 5
 Iesus *passim*.
 Isus Navi, XXVIII, 1; XXXII, 5; XXXVII, 33; XLIV, 10; LXII, 4; LXXIV, 4
 Ilie, XV, 8; XVI, 2; XXIV, 6; XXXVIII, 7; XLIII, 20; LXIII, 28, 67, 75, 77, 78; LXIV, 7
 Illyricum, A.C.A.; illyrieni, II, 28
 Indicia, V, 18, 24
 Ingeniosus, S.P.S., 6; XLII, 14
 inzi, XXXVII, 37
 1. Ioan, XX, 18; XXXV, 10; LXIII, 29, 67, 76
 2. Ioan, II, 2; XXII, 5; XXIII, 2, XLI, 21; XLVI, 4; D.P.B.; LXIII, 109; LXV, 4; LXXI, 6; LXXIII, 11; LXXVIII, 7; LXXX, 7
 Iona, XX, 25
 Ionatan, LI, 10; LXX, 3
 Iordan, XLII, 7
 1. Iosif, II, 19; XXXIII, 6; XXXVII, 9, 10; LVIII, 12; LXXXIII, 7
 2. Iosif, V, 13; XXXV, 10; D.P.B., 13
 3. Iosif, XLV, 2
 Iov, XX, 14, 15; XXXVII, 27, 28; LI, 10
 Iovinian, S.P.S., 6, XLII, 14
 Iovin, A.C.A.
 Irenaeus, XXVI; XXVII; XXVIII; XXIX; XXX; XXXI; XXXII; XXXIII; LXIV; LXIX
 Irod, C.A., 12; LXX, 10
 Irodiada, XX, 18
 Isaac, VIII, 2, 11; XXXIII, 7, 8; LXXVII, 2
 Isaia, XXIX, 6; XLVI, 10; LVIII, 4, 11; LXIII, 31; LXXVII, 2
 Israel, VI, 10, 15; VII, 3, 21; XV, 4; XXX, 5, 7; XXXIII, 4; XLII, 6; XLIV, 7, 8, 17; XLVI, 10, 11; XLVII, 1; L, 4; LXIII, 25; LXXXI, 13; LXXXV, 3
 israeliți, VI, 8, 17; XXX, 5
 Italia, XIV; XVI, 2; XXVI, 6
 Itama, LXVII, 3
 Iuda, VI, 2, 6; XIX, 19; XXXVII, 33; XL, 14; XLI, 16; XLIV, 17; LXIII, 95; LXXII, 22, 25; LXXIII, 3, 11, 13, 15; LXXX, 8; LXXXIII, 7
 Iuda Iscariotul, XXXVI, 14; LXXX, 7
 iudei, aproape în toate scrisorile
 Iudit, LXIII, 29
 Iulianus Valens, XVII, 4; XVIII, 38
 Iustus, A.C.A., VII; VIII
 iutungi, XXIV, 8

Izabela, V, 19; XX, 18; XXX, 10; XLIII, 75, 79
 Înțelepciunea lui Solomon, LXIV, 7

J

Judecătorii, XXVII, 15
 Jupiter, XXXVII, 28

L

Laban, VIII, 11; XXVII, 4, 10
 Laetus, LXXXII, 8, 9, 12
 Laudens, A.C.A.
 Laurențiu, XXXVII, 37
 Lazăr, XLVI, 7; LXXX, 4
 Lea, V, 20
 Leonțiu, S.P.S., 7; XLII, 13
 Leopardus S.P.S. 7; XLII, 13
 Levi, XV, 11; XXXIII, 4; LXIII, 54; LXVI, 7; LXXXI, 13
 levit, VI, 3, 6, 9, 10; XXXIII, 5; LXIII, 53; LXX, 15; LXXII, 25
 Lia, XXVII, 4, 7; XXXIII, 4
 Liban, LXVI, 5; LXX, 7
 Liguria, XVIII, 21; LXIII, 1
 Limenius, A.C.A.
 Luca, XXVI, 4; LXIII, 21
 Lucius, XII, 1; Lugdunum, A.C.A.

M

Macabei, XXXVII, 37
 macedoneni, XV, 12; D.P.B., 1
 Macedonia, XV, 6, 7
 Macedoniu, A.C.A.; XV
 Madian, XIX, 7; LIX, 4
 manihei, XXVII, 1; XLII, 12, 13; LXI, 1, 2; LXXII, 10
 Marcellina, XLI
 Marcellus, A.C.A.; LXXXII
 Marcion, LXXII, 10
 Marcus, X, 10
 Marea Roșie, XIX, 2
 Maria, V, 13, 16; XLI, 18; XLII, 6; XLVIII, 4; XLIX, 2; LXVI, 9; D.P.B., 3, 6; LVII, 1; LXIII, 33, 34, 49, 109, 110; LXX, 9
 Mariam, XLI, 24; LXIII, 56
 Martian, S.P.B., 6; XLII, 14
 Massephat, VI, 10
 Massilia, A.C.A.
 Matei, LVII, 11
 Matias, LXXVI, 6
 Maximian, LIII, 4
 1. Maximus, A.C.A.; XIII, 3, 4, 5
 2. Maximus, XXIV, 1; XL, 23
 3. Maximus, V, 4, 16, 17, 18, 19, 24

Mediolanum, II, 8; A.C.A.; X, 10, XI, 3;
XXII, 7; XXIV, 7; XLII, 13; LXI, 1, 2;
LXXX, 8; LXXXIII, 7
Melechisedec, XLIV, 18; LXIV, 47, 49
Meletie, XIII, 2
Mercurinus, C.A., 22
Mesopotamia, XIX, 2; XXVII, 15
Miheia, XLIV, 8; LXX, 3
Michol, LVIII, 6
Misael, VII, 17
Mithra, XVIII, 30
Moesia, XII, 3
Moise aproape în toate scrisorile
Mutina, XXXIX, 3
Myrocle, C.A., 18

N

Nabucodonosor, XL, 20
Nabal, XXXI, 7
Nabor, XXII, 10
Nabot, C.A., 17; XXXVIII, 8
Nadab, LXVII, 8
Narbo, IX
Natan, XL, 22; XLI, 25; LI, 8
Natanail, XXXV, 10
nazareu, XIX, 10, 29; XLI, 13
Nazarineanul, XLVI, 4
Nectarie, XIII, 3, 5
Neftali, XXXVIII, 10
Nembrot, LV, 5
Niceia, A.C.A.; X, 3; XXI, 14; XXIII, 1;
LVI, 6; LXIII, 64
Nicențiu, V, 8
nicolaiți, L, 14
Nil, XVIII, 19
Ninive, XLII, 11
Noe, XXXVII, 6; LV, 2
Nola, LVIII, 1
Numeri, XXXIII, 4
Numeriu, XV
Numidius, A.C.A.

O

Octodorum, A.C.A.
Oseia, XXVI, 8; XLIV, 7

P

palestinieni, XIX, 9, 13, 19, 20, 25, 26,
29, 31
Palladius, A.C.P.; IX, 2; X, 2
Pannonia, XVIII, 21
Partenie, LV, 5
Paschasius, XI, 5
Patavio (Petavio, Petovio), X, 10; XL, 23
Paternus, LX

Paulin, XII, 4; XIII, 2; LVIII, 1
Paulus, XIV, 6
Pavel, II, 2, 6; VI, 6; XXII, 5; XXIX, 6;
XXXIII, 5; XXXV, 14; XXXVI, 3, 6;
XXXVII, 1, 23, 40; XL, 3; XLII, 10;
XLIII, 5, 6; XLVI, 13; XLVII, 3, 5;
LXIII, 30, 32, 37, 38, 50, 73, 96; LXV,
3; LXX, 10, 13; LXXIV, 4; LXXVII, 2;
LXXXI, 9; LXXXVII, 3
Pelagia, XXXVII, 37, 38
Pergam, L, 14
Persia, LIX, 1; persi, XVIII, 30, 36
1. Petru, II, 2; VII, 12, 13, 17; C.A. 12,
13; XXIII, 2; XXVI, 10; XXIX, 6, 11;
XXX, 2; XXXVIII, 1, 2, 10; XLIX, 2;
LXIII, 16; LXXI, 9; LXXV, 6;
LXXVIII, 8; LXXIX, 4; LXXX, 7
2. Petru, XIII, 3, 4
Phineas, XIX, 7
pitagoreic, XXVIII, 1; XLIV, 3
Placentia, A.C.A., XXIX, 3
Plotin, XLII, 14
Polybiu, LXXXVII, 1
Portiana, XX, 1
Priscus, LXXXVI, 1; LXXXVIII, 1
Proculus IX, 1
Prontinus, S.P.S., 6
Protasie, XXII, 7

R

Rahila, V, 10; XXVII, 4, 7; XLIV, 11;
LXX, 10, 12
Rahab, LXIII, 15; Rama, VI, 5
Rebeca, L, 16
Regi, XXXI, 5; XL, 7
Rhegium, XXXIX, 3
Rhetia, XVIII, 21; XXIV, 8
Renatus, V, 19, 20, 24
Roma, V, 21; XIII, 5; XVII, 5; XVIII, 1,
3, 4, 30, 31; XL, 13
Romulus, LXVI; LXVIII
Rufin, LII, 1
Rumoridus, LVII, 3

S

Sabei, XXVIII, 3; sabeianim, XLVII, 4
Sabinianus, A.C.A.
Sabin, A.C.A.; XLII; XLV; XLVI; XLVII;
XLVIII; XLIX; LVIII
Salfa, LXXXVII, 6
Samlaria, XV, 6
Samson, XIX, 8, 14, 15, 18, 22, 25, 27, 31
Samuel, XLI, 25
Sara, XXXIII, 3; LV, 4; LVIII, 14; LXIII,
105; LXXXVII, 2
Saul, II, 5; LI, 10

saxoni, XL, 23
 scit, LXIII, 85
 Scythia, C.A., 22
 Secundianus, A.C.A.; IX, 2, X, 2
 Sefora, LXXVIII, 3
 Sem, LV, 2
 Senecio, D.P.B., 7
 Senoni, XVIII, 4, 5
 1. Severus, XV; LIX
 2. Severus, XXII, 17
 Sichem, XXVII, 16; LXVI, 3
 Sicilia, XL, 23
 Silo, VI, 11
 Siloam, LXXX, 4, 6
 Simeon, XXXV, 10
 Simon, C.A., 13; XL, 23; XLI, 12
 Simplicianus, XXXVII; XXXVIII; LXV;
 LXVII
 Sinai, LXVI, 2
 Sion, XXXIII, 4; LXX, 6
 Siria, C.A., 11; sirian, XV, 5, 6, 7
 Sirmium, A.C.A.
 Siscia, A.C.A.; XL, 23
 Sisinnius, LXXXIII
 Sodoma, LXIII, 105
 Sofocle, XXXVII, 28
 Solomon, II, 7; XV, 10; XXVI, 4; XXXII,
 1; LX, 4; LXV, 9
 Solon, XLIV, 13, 14
 stoici, LXIII, 13
 Studius, XXIV, 1
 Sulamita, XXX, 15
 Susanna, V, 3; XLV, 5
 Syagrius, V; VI; A.C.A.
 Sylvan, VIII, 8
 Symmah, XVIII, 1; LVII, 2
 Syriciu, S.P.S.; XLII; LXXXV

Ş

Ştefan, LVIII, 13; LXIII, 5

T

Tamara, V, 10
 Tarpeia, XVIII, 7
 Tars, XVI, 6; LXXI, 5
 Tecla, XXXVII, 37; LXIII, 34
 Theodor, A.C.A.; XLII, 14
 1. Theodosiu, XV

2. Theodosie, X; XI; XII; XIV; XVII, 12;
 R.S.1; XXIV, 11; XL; LI; LIII; LVII, 4;
 LX, 8; LXI; LXII

Teofil, LVI

tesaloniceni, XV; LI, 6; D.P.B. 1

Thamnata, XIX, 13, 18

Theodule, V, 20

Themani, XXVIII, 3

Ticinum, A.C.A.

Tigru, XIX, 2; XXVII, 15

Timasius, XLI, 27

1. Timotei, VIII, 8; LXIII, 96; LXIX, 5;
 LXXXVII, 3

2. Timotei, XIII, 4; XV

Titianus, LII

Tobias, XIX, 5

transrenane, XXIV, 8

Treviri, XXIV, 2

Trident, A.C.A.

Tyr, LVII, 9

U

Ursinus, XI

V

Valaam, L, 4, 5, 6, 12, 14

Valens, XI, 3

Valentinian, X; XI; XII; XVII; R.S.1;
 XVIII; XX, 23, 28; XXI; XXIV; LIII,
 2, 5; LV, 5; LVII, 2, 3, 5

valentinieni, XL, 16, 26; XLI, 1

Valerian, A.C.A.

Vallio, XXIV, 11

Venetia, XVIII, 21; LXIII, 1

Veniamin, VI, 5, 12, 13, 15, 16; LXX, 10

Venus, XVIII, 3

Vercellae, A.C.A.; LXIII, 1, 66

Verona, V, 1, 12

Vesta, XVII, 14; vestale, R.S.; XVII, 14;
 XVIII, 11, 12

Victor, XXIV, 6, 7

Vienna, IX

Virgiliu, XIX

Z

Zabulon, XXX, 10; LXXI, 3, 5

Zacheu, LXVIII, 9

Zaharia, XXX, 14; XXXV, 10; XLVI, 11

Zenon, V, 1

Zorobabel, XXX, 10, 15

CUPRINSUL

	Pag.
<i>Cuvînt înainte</i>	5
<i>Prefață</i>	7
Sfîntul Ambrozie al Milanului: "DE MYSTERIIS" (DESPRE SFINTELE TAINE)	8
Capitolul I: Ambrozie arată de ce nu le-a vorbit neofîților despre Sfintele Taine înainte de botezul lor. Se explică ceremonia deschiderii urechilor	9
Capitolul II: Despre intrarea în baptisteriu a celui ce trebuie botezat	10
Capitolul III: Ambrozie învață că în apa botezului și în sfințîții slujitori trebuie să vedem prezența și lucrarea dumnezeirii prin mai multe preînchipuiri, în care botezul a fost prevestit încă de la facerea lumii	11
Capitolul IV: Se arată, atît prin vindecarea paralticului, cît și prin botezul lui Hristos, că apa nu curățește fără Duhul și cuvintele Domnului	13
Capitolul V: Se dovedește că Hristos este prezent la botez și că, de aceea, nu trebuie să te uiți la slujitorii Lui. În sfîrșit, se examinează, în puține cuvinte mărturisirea Treimii, care este rostită de obicei de către cei botezați	15
Capitolul VI: Pentru ce se face ungerea în creștet celor ce ies din apa botezului; pentru ce (se face) după botez și spălarea picioarelor	16
Capitolul VII: Prin veșmintele albe ale neofîților se arată spălarea păcatelor. Chiar îngerii și însuși Mirele Iisus s-au mirat de strălucirea Bisericii	17
Capitolul VIII: Despre Cina cea de Taină a altarului Domnului; pentru ca nu cumva să o prețuiască cineva mai puțin, se arată că aceasta este mai veche decît cultul sinagogii; fiindcă ea a fost preînchipuită în jertfa lui Melchisedec și este mai de seamă decît mana, fiindcă ea este trupul Domnului	20
Capitolul IX: Pentru ca nu cumva cineva, izbit de înfățișarea exterioară, să se clatine în credință, prin mai multe exemple puse înainte, din care reiese că natura a fost transformată sau biruită, (autorul) dovedește că din pline se face trupul adevărat al lui Hristos. În cele din urmă încheie expunerea cu cîteva afirmații care se referă la superioritatea și efectele Euharistiei	22

SCRISORI

Scrisoarea lui Grațian către Ambrozie. Grațian August către credinciosul Ambrozie, preot al Atotputernicului Dumnezeu	26
Scrisoarea I. Episcopul Ambrozie către preafericitul și preacredinciosul împărat creștin Grațian August	26
Scrisoarea a II-a. Ambrozie către Constantius	29
Scrisoarea a III-a. Ambrozie către Felix	35
Scrisoarea a IV-a. Ambrozie către Felix, sănătate!	36
Scrisoarea a V-a. Ambrozie către Syagrius	37
Scrisoarea a VI-a. Ambrozie către Syagrius	43

Scrisoarea a VII-a. Ambrozie către Justus, sănătate!	48
Scrisoarea a VIII-a. Ambrozie către Justus	53
Lucrările Sinodului de la Aquileia împotriva ereticilor Palladius și Secundianus	55
Scrisoarea a IX-a. Conciliul ținut la Aquileia, către preiubiții frați episcopi ai provinciilor galice Viennensis și Narbonensis, prima și a doua	71
Scrisoarea a X-a. Sfântul sinod ținut la Aquileia, către preabunii și preafericii împărați creștini, principii Grațian, Valentinian și Teodosie	71
Scrisoarea a XI-a. Sinodul ținut la Aquileia, către preabunii împărați și principii creștini, preafericii și slăviții Grațian, Valentinian și Teodosie	74
Scrisoarea a XII-a. Sinodul ținut la Aquileia, către preabunii împărați și principii creștini, preafericii și preaslăviții Grațian, Valentinian și Theodosie	78
Scrisoarea a XIII-a. Ambrozie și ceilalți episcopi ai Italiei către preafericul împărat și preabunul principe Theodosie	78
Scrisoarea a XIV-a. Ambrozie și ceilalți episcopi către preafericul împărat și preabunul principe Theodosie	79
Scrisoarea a XV-a. Ambrozie către Anatolie, Numerii, Sever, Filip, Macedoniu, Amian, Teodosiu, Eutropiu, Clarius, Eusebiu și Timotei, preoți ai Domnului, și către tot clerul iubit de poporul din Tesalonic, sănătate!	81
Scrisoarea a XVI-a. Episcopul Ambrozie către fratele Anysius	83
Scrisoarea a XVII-a. Episcopul Ambrozie, către preafericul principe și împărat preacreștin Valentinian August	85
Raportul lui Symmah, prefectul Romei	88
Scrisoarea a XVIII-a. Episcopul Ambrozie către preafericul principe și preabunul împărat Valentinian August	92
Scrisoarea a XIX-a. Ambrozie către Vigiliu	100
Scrisoarea a XX-a. Ambrozie către sora sa, Marcelina	108
Scrisoarea a XXI-a. Episcopul Ambrozie către preablindul împărat și preafericul August Valentinian	113
Cuvântarea împotriva lui Auxențiu despre prădarea bisericilor	116
Scrisoarea a XXII-a. Fratele către sora sa mai iubită decât viața și decât ochii	125
Scrisoarea a XXIII-a. Episcopul Ambrozie către preaiubiții stăpâni și frați episcopi adunați în Aemalia	130
Scrisoarea a XXIV-a. Ambrozie către împăratul Valentinian	135
Scrisoarea a XXV-a. Ambrozie către Studius	138
Scrisoarea a XXVI-a. Ambrozie către Irenaeus	140
Scrisoarea a XXVII-a. Ambrozie către Irenaeus, sănătate!	143
Scrisoarea a XXVIII-a. Ambrozie către Irenaeus, sănătate!	147
Scrisoarea a XXIX-a. Ambrozie către Irenaeus, sănătate!	148
Scrisoarea a XXX-a. Ambrozie către Irenaeus, sănătate!	154
Scrisoarea a XXXI-a. Ambrozie către Irineu, sănătate!	158
Scrisoarea a XXXII-a. Ambrozie către Irineu, sănătate!	161
Scrisoarea a XXXIII-a. Ambrozie către Irineu, sănătate!	162
Scrisoarea a XXXIV-a. Ambrozie către Horontianus, sănătate!	164

Scrisoarea a XXXV-a. Ambrozie către Horontianus	167
Scrisoarea a XXXVI-a. Ambrozie către Horontianus	170
Scrisoarea a XXXVII-a. Ambrozie către Simplicianus, sănătate!	172
Scrisoarea a XXXVIII-a. Ambrozie către Simplicianus, sănătate!	181
Scrisoarea a XXXIX-a. Ambrozie către Faustinus, sănătate!	184
Scrisoarea a XL-a. Episcopul Ambrozie către preabunul principe și preafericitul împărat Theodosie August	186
Scrisoarea a XLI-a. Fratele către sora sa	193
Scrisoarea papei Syriciu către Biserica din Mediolanum.	
Syriciu către Biserica din Mediolanum	200
Scrisoarea a XLII-a. Ambrozie, Sabin, Bassian și ceilalți, fratelui preaiubit de Domnul, papa Syricius	201
Scrisoarea a XLIII-a. Ambrozie către Horontianus	204
Scrisoarea a XLIV-a. Ambrozie către Horontianus	210
Scrisoarea a XLV-a. Ambrozie către Sabin	214
Scrisoarea a XLVI-a. Ambrozie către Sabin	216
Scrisoarea a XLVII-a. Ambrozie către Sabin	220
Scrisoarea a XLVIII-a. Ambrozie către Sabin	221
Scrisoarea a XLIX-a. Ambrozie către Sabin	223
Scrisoarea a L-a. Ambrozie către Chromatius	224
Scrisoarea a LI-a. Episcopul Ambrozie către preaAugustul împărat Theodosie	228
Scrisoarea a LII-a. Ambrozie către Titianus	231
Scrisoarea a LIII-a. Ambrozie către împăratul Theodosie	232
Scrisoarea a LIV-a. Ambrozie către Eusebiu	233
Scrisoarea a LV-a. Ambrozie către Eusebiu	233
Scrisoarea a LVI-a. Ambrozie către Theophil	235
Scrisoarea despre procesul lui Bonosus care trebuie judecat potrivit hotărârii date de sinodul din Capua	236
Scrisoarea a LVII-a. Episcopul Ambrozie către preaînțeleptul împărat Eugeniu ..	237
Scrisoarea a LVIII-a. Ambrozie către episcopul Sabin	240
Scrisoarea a LIX-a. Ambrozie către episcopul Sever	243
Scrisoarea a LX-a. Ambrozie către Paternus	243
Scrisoarea a LXI-a. Ambrozie către împăratul Theodosie	245
Scrisoarea a LXII-a. Ambrozie către împăratul Theodosie	246
Scrisoarea a LXIII-a. Episcopul Ambrozie, slujitor al lui Hristos, către Biserica din Vercellae și către cei ce se roagă Domnului nostru Iisus Hristos, harul lui Dumnezeu Tatăl și al Fiului Său Unul-Născut să se împlinească vouă întru Duhul Sfânt	247
Scrisoarea a LXIV-a. Ambrozie către Irenaeus, sănătate!	271
Scrisoarea a LXV-a. Ambrozie către Simplicianus, sănătate!	273
Scrisoarea a LXVI-a. Ambrozie către Romulus	274
Scrisoarea a LXVII-a. Ambrozie către Simplicianus, sănătate!	277
Scrisoarea a LXVIII-a. Ambrozie către Romulus	280

Scrisoarea a LXIX-a. Ambrozie către Irenaeus, sănătate!	280
Scrisoarea a LXX-a. Ambrozie către Horontianus	282
Scrisoarea a LXXI-a. Ambrozie către Horontianus	287
Scrisoarea a LXXII-a. Ambrozie către Constanțiu	289
Scrisoarea a LXXIII-a. Ambrozie către Irineu	295
Scrisoarea a LXXIV-a. Ambrozie către Irineu	297
Scrisoarea a LXXV-a. Ambrozie către Clementianus	300
Scrisoarea a LXXVI-a. Ambrozie către Irineu, sănătate!	301
Scrisoarea a LXXVII-a. Ambrozie către Horontianus	305
Scrisoarea a LXXVIII-a. Ambrozie către Horontianus	308
Scrisoarea a LXXIX-a. Ambrozie către Bellicius, sănătate!	310
Scrisoarea a LXXX-a. Ambrozie către Bellicius	311
Scrisoarea a LXXXI-a. Către clerici	312
Scrisoarea a LXXXII-a. Ambrozie către Marcellus	315
Scrisoarea a LXXXIII-a. Ambrozie către Sirinnius	317
Scrisoarea a LXXXIV-a. Ambrozie către Cynegius	319
Scrisoarea a LXXXV-a. Ambrozie către Syricius	319
Scrisoarea a LXXXVI-a. Ambrozie către Syricius	320
Scrisoarea a LXXXVII-a. Ambrozie către episcopii Segatius și Delphinus	320
Scrisoarea a LXXXVIII-a. Ambrozie către Atticus	321
Scrisoarea a LXXXIX-a. Ambrozie către Alypius	321
Scrisoarea a XC-a. Ambrozie către Antoniu	321
Scrisoarea a XCI-a. Ambrozie către fratele Candidianus	322

Note la scrisori

IMNURILE SFÎNTULUI AMBROZIE AL MILANULUI

Introducere	345
Imnul I (De lucruri pururea Izvoditor)	348
Imnul II (Tu, Doamne, ce toate le-ai făcut)	349
Imnul III (Ora a treia acum răsare)	350
Imnul IV (Vino, Izbăvitor de neamuri)	351
Imnul V (Preatnaltule, ce veșnic dai lumină)	352
Imnul VI (Pe munte chema-voi pe Dumnezeu)	353
Imnul VII (Tu, strălucirea slavei Tatălui)	353
Imnul VIII (Ale Mîntuitorului veșnice daruri)	354
Imnul IX (Cu mădulele de somn întremate)	355
Imnul X (Tu, ce ești zi și lucirea lucrării)	355
Imnul XI (O, Sfîntă Treime, strălucită)	355
Imnul XII (Să fie deschisă poarta lui Hristos)	356
Imnuri atribuite Sfîntului Ambrozie	357
I. Imn despre Nașterea Domnului	357
II. Imn către ora a șasea	358
III. Imn spre a cere seninul	359

IV. Imn spre a cere ploaie	360
V. Imn pentru împlinirea sufletului	361
VI. Imn către dimineață	362
VII. Imn de dimineață	363
VIII. Imn de dimineață	364
IX. Imn către ora a șasea	365
X. Imn către ora a noua	365
XI. Imn către noapte	366
XII. Imn pentru timpul nopții	366
XIII. Imn de dimineață	367
XIV. Imn de laudă	367
XV. Imn către ora a treia	368
XVI. Imn către ora a șasea	368
XVII. Imn către ora a noua	368
XVIII. Imn către Hristos	369
XIX. Despre descoperirea preasfințiților mucenici Gervasius și Protasius	369
XX. Imn pentru ora a treia din vremea Paștilor	370
XXI. Imn către ora a treia	371
XXII. Imn către ora a șasea	371
XXIII. Imn către ora a noua	372
XXIV. Imn pentru desăvârșire	372
XXV. Imn către dimineață	372
XXVI. Imn către dimineață	373
XXVII. Imn de laudă	373
XXVIII. Imn de laudă	374
XXIX. Imn către întâia oră	375
XXX. Imn despre lucrarea zilei dintâi	375
XXXI. Imn despre lucrarea zilei a doua	376
XXXII. Imn despre lucrarea zilei a treia	376
XXXIII. Imn despre lucrarea zilei a patra	377
XXXIV. Imn despre lucrarea zilei a cincea	377
XXXV. Imn despre lucrarea zilei a șasea	378
XXXVI. Imn despre înălțarea Domnului	378
XXXVII. Imn despre înălțarea Domnului	379
XXXVIII. Imn despre ziua Rusaliilor	380
XXXIX. Imn de dimineață	381
XL. Imn de dimineață	382
XLI. Imn de dimineață	382
XLII. Imn de dimineață	383
XLIII. Imn de dimineață	383
XLIV. Imn către prima oră	383
XLV. Imn către ora a treia	384
XLVI. Imn către ora a treia, despre Pătimirea Domnului	385

XLVII. Imn către ora a șasea	385
XLVIII. Imn pentru masa prinzului	385
XLIX. Imn la o nouă înfruptare	385
L. Imn către ora a noua	386
LI. Imn către ora a noua	386
LII. Imn către inserare	386
LIII. Imn despre venirea Domnului	387
LIV. Imn despre venirea Domnului	388
LV. Imn despre venirea Domnului	388
LVI. Imn despre Nașterea Domnului	389
LVII. Despre Nașterea Domnului	390
LVIII. Imn pentru postul Paștelui	390
LIX. Despre Pătimirea Domnului	391
LX. Imn de Paști	391
LXI. Imn pentru dimineața Paștilor	393
LXII. Imn de Paști	394
LXIII. Despre Sfântul Ștefan	395
LXIV. Despre Sfântul Ioan Apostolul	396
LXV. Despre Sfânta Agneta	397
LXVI. Despre Sfânta Agata	397
LXVII. Imn pentru Postul Paștilor	398
LXVIII. La nașterea Sfântului Ambrozie	399
LXIX. La nașterea Sfântului Grigore Mucenicul	400
LXX. Despre Sfântul Ioan Botezătorul	400
LXXI. Despre Sfinții Apostoli Petru și Pavel	401
LXXII. Despre Sfântul Sixt	402
LXXIII. Despre Sfântul Laurențiu	402
LXXIV. Despre Sfântul Arhanghel Mihail	403
LXXV. În ziua nașterii Sfântului episcop Martin	403
LXXVI. Despre Sfințirea Bisericii	404
LXXVII. Despre Sfințirea Bisericii	404
LXXVIII. Despre faptuirea unui mucenic	406
LXXIX. Imn despre mărturisitori	407
LXXX. Despre fecioare	408
LXXXI. În vreme de război	408
LXXXII. În vreme de război	409
Indice real și onomastic	411
Cuprins	417
Lucrări în curs de apariție	423

**Volume din colecția Părinți și Scriitori bisericești în curs de apariție la
Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe
Române:**

- 22. SFÎNTUL IOAN GURĂ DE AUR: OMILII LA MATEI
- 30. SFÎNTUL GRIGORE DE NYSSA: SCRIERI I
- 31. SFÎNTUL GRIGORE DE NYSSA: SCRIERI II
- 43. TEODORET AL CIRULUI: ISTORIE EVLAVIOASĂ SAU VIETUIRE
ASCETICĂ
- 44. TEODORET AL CIRULUI: ISTORIA BISERICEASCĂ
- 52. AMBROZIE: SCRIERI EXEGETICE
- 75. CASIODOR: ISTORIA BISERICEASCĂ TRIPARTITA
- 79. SFÎNTUL SOFRONIE AL IERUSALIMULUI SCRIERI
- 41. SFÎNTUL CHIRIL AL ALEXANDRIEI: DESPRE SFÎNTA TREIME
FERICITUL AUGUSTIN: CONFESSIONES (MĂRTURISIRI) (REEDITARE)

Redactor: Pr. CORNELIU ZĂVOIANU
Tehnoredactor: Pr. VALENTIN BOGDAN

Format: 16/70 x 100. Coli de tipar: 27
Comanda: 77

**TIPOGRAFIA INSTITUTULUI BIBLIC ȘI DE MIȘIUNE AL
BISERICII ORTODOXE ROMÂNE**